CHRONICA

HUSILORU

ŞI

A EPISCOPIEI

[illegible]

BIBLIOTECA
ACADEMIEI
ROMÂNE

„Adusu-mi-amŭ aminte de ḑilele cele din începutŭ, cugetat-amŭ la tòte „lucrurile téle, la faptele mânelorŭ téle amŭ gânditŭ. Psalmŭ 142. 5.

„Spune-voiŭ vorbele cele din începutŭ, câte am auḑitŭ şi le-am cuno- „scutŭ, şi părinţiĭ noştriĭ ne aŭ povestitŭ.“ Psalmŭ 77. 2, 3.

„Să se scrie pentru generaţiunea fiitòre, şi poporulŭ ce se plăzmuesce „va lăuda pre Domnulŭ,“ Psalmŭ 101. 18.

„Mulţĭ scriitorĭ s'aŭ nevoitŭ de aŭ scrisŭ rôndulŭ şi povestea ţerilor, „şi aŭ lăsatŭ izvodŭ pe urmă, şi bune şi rele, se remâe feciorilor şi ne- „poţilor, să le hie cele bune de învĕţetură, iar cele rele ca să se pòtă „feri . . . . . . ca să nu se înnece aniĭ ceĭ trecuţĭ, şi apoĭ să nu se pòtă „şci ce s'aŭ lucratŭ, să se asémene hierelor şi dobitòcelor celor mute şi „fără minte:

(Vorn. Urechiă. Procuvênt.)

„Nur dann erst, wen die Moldau sich einer aufgeklärtern Regierung, die zur Aufmunterung der Gelehrten aus allen Kräften mitwirkte, zu erfreuen haben wird, nur dann erst dürfte mann . . . . zur echten historischen Gewissheit gelangen (A. Wolf. Erster Theil. Seit. 153).

„Numaĭ când Moldova se va bucura de unŭ guvernămêntŭ maĭ luminatŭ, carele să confăptuéscă din tote puterile spre încuragiarea bărbaţilorŭ eruditĭ, numaĭ atuncĭ se va putea ajunge la certitudinea istorică.“

PREFAÇĂ.

Ca Locotenentŭ de Episcopŭ alŭ Huşilor, de la începutulŭ anuluĭ 1861 până la finele anuluĭ 1864, am avutŭ ocasiune să cetescŭ şi să studiezŭ documentele de deosebită natură, ce posede acéstă Episcopiă de la înfiinţiarea eĭ şi până în timpulŭ nostru. Am găsitŭ în ele unŭ mare thesaurŭ de sciinţă istorică, archeologică, filologică, etc. bine conservatŭ într' unŭ periodŭ de timpŭ aprópe de 300 anĭ.

Parte din acelŭ thesaurŭ o comunicŭ prin acéstă operă naţiuneĭ române; dar tot-o-dată recomândŭ zeluluĭ şciinţificŭ şi patrioticŭ allŭ Bărbaţilor de littere şi sciinţă, că acolo a remasŭ încă mare dosă de cunoscinţĭ privitóre la Istoria nóstră naţionale, în tóte ramurile eĭ, politică, religiósă, soçialĕ, litterariă, etc.

Lipsa de istoriĭ speçialĭ şi detailate, din care să se védă modurile în care s'a manifestatŭ activitatea şi viaţa în differitele ramurĭ ale arboreluĭ naționalŭ alŭ Românilor, face o lacună fórte mare în existența nóstră națională; și cu cât lumina se respândeșce pe orizonulŭ patrieĭ, pe atâta acéstă lipsă devine maĭ vĕḑută și maĭ simțită.

Avêndŭ multe opere istorice, scrise atât de Românĭ, cât și de streinĭ, noĭ încă nu avemŭ istorIă. Operile acele se ocupă esclusivŭ cu partea politică si administrativă a țereĭ. Și acésta de multe orĭ fórte vagŭ și pe scurtŭ, în cât și noĭ astă-ḑĭ putem ḑice despre operile acestea, aceea ce óre-cândŭ ḑicea Vorniculŭ Urechiă despre vechiulŭ Letopisețŭ moldovinescŭ: „Că nice de viața Domnilor, cariĭ aŭ fostŭ tótă cârma, nu alegŭ, ne cum lucrurile din lăuntru se alégă“ (*). „Lucrurile din *lăuntru*“, la care allude Vorniculŭ Urechiă, adică: Religia, cu instituțiunile sélle; scóla, litteratura, cu operile séle; starea soçială, cu organismulŭ seŭ și cu moravurile bune și rĕle; Administrația, justiția, óstea, industria, artele, agricultura, și alte ramurĭ, în care se manifestă viața uneĭ națiunĭ: unele suntŭ uĭtate de istoriciĭ noștri cu totulŭ; altele atinse fórte pe scurtŭ, și numaĭ ca de la întêmplare icĭ-cole.

Tóte aceste părțĭ ale Istorieĭ nóstre naționali zacŭ ascunse în Archiva Statuluĭ, în documentele Episcopielor, Monastirilor, ale familielorŭ boereșcĭ și reḑeșescĭ, și pe la persóne private. Când aceste documente se vor da la lumină și studia de óminĭ competințĭ, atuncĭ se va videa viața și activitatea națiuneĭ române, și împreună cu ele, adevĕrata și completa istoriă națională.

(*). Procuvêntarea la „Letopisețŭ“.

Din acest motivŭ, şi pentru îndemnarea şi a altor confraţĭ Românĭ, clericĭ şi laicĭ, cariĭ vor fi possedêndŭ asemine preţióse monumente ale activităţeĭ generaţiunilorŭ trecute ale Românieĭ, ca să nu le ţină în întunereculŭ nesciinţeĭ, ci să le scótă la lumină spre a întinde domenulŭ sciinţeĭ despre Istoria naţionalĕ: Subscrisulŭ am compus „Chronica Huşilor,“ dupre documentele aflătóre la Episcopia de Huşĭ, şi dupre altele publicate de differiţĭ bărbaţĭ, iubitorĭ de istoria ţereĭ lor, în *timpurile moderne.*

In acéstă Operă, în particularŭ, Huşeniĭ vor găsi Istoria Oraşuluĭ şi a strămoşilorŭ lorŭ; Moldova — o parte din Istoria eĭ; Biserica română — o parte din existenţa sea în viacurile trecute, şi materialŭ pentru fiitóre compunere a Istorieĭ sélle speciali; naţiunea română în genere — unŭ preţiosŭ materialŭ la măreţulŭ edificiŭ alŭ Istorieĭ sélle, aĭ căreia Architecţi şi Maistri se pregătescŭ pe bancele scólelor nóstre naţionali.

Biserica română în adevĕrŭ merită dulcele epitetŭ de *Mamă* a Românilor. Ea ne a nutritŭ spiritualminte, ne a înzestratŭ cu o mare zestre naţionalĕ: în domeniele ce ni le-a conservatŭ ca unŭ deposit sacru; ne a păstratŭ încă ca unŭ odorŭ preçiosŭ izvórele istorice ale vieţeĭ naţionali, menite de a arăta o dată lumeĭ civilizate, de câte secule Româniĭ, în posiţiunea lor modestă, lucréză pentru civilisaţiune, şi pentru uşurarea suferinţilor omenireĭ, cu tóte obstaculele ce tot-déuna aŭ opus progresuluĭ lor duşmaniĭ ceĭ aprigĭ şi ne'nblândiţĭ.

Fiă, ca Archiva Statuluĭ, unde acum sûnt grâmădite maĭ tóte aceste documente bisericeşcĭ, să le păstreze cu aceeaşĭ religiositate, precum le-a păstratŭ Biserica! Perderea lorŭ ar aduce o daună incalculabilĕ, şi în viacĭ irreparabilĕ. De aceea Guvernulŭ ar face unŭ mare bine naţiuneĭ şi şciinţeĭ, dacă, necruţiănd suma trebuitóre, ar tipări tóte documentele vechĭ ce posede Archiva Statuluĭ. Pe urma uneĭ aseminea publicaţiunĭ, în curêndŭ s'ar videa minunĭ pe câmpulŭ Istorieĭ naţionali.

Documentele Episcopieĭ de Huşĭ, care aŭ servitŭ la compunerea acesteĭ opere, se coprind în cincĭ condice, parte copiate, parte originali. Condicele aceste sûntŭ citate în Chronică fórte adese orĭ. Acele cu documentele originali sûnt însemnate cu numerile latine I, II, III; acele cu documente copiate se însémnă cu litterile A. B.

Condica cu No. I-iŭ cuprinde 15 chrysóve domneşcĭ originali, atingĕtóre de differite dispositiţiunĭ, privitóre la administrarea materialĕ şi spiritualĕ a Episcopieĭ de Huşĭ, şi care se reproducŭ séŭ se citéză în opera presentă, la rôndulŭ lor.

Condica No. II cuprinde peste 70 cărţĭ domneşcĭ de scutélă, date Episcopieĭ de Domnĭ în curgerea viaculuĭ 17-le; deaseminea douĕ copiĭ de chrysóve domneşcĭ, şi câteva ordine ale Vornicilor de ţéra de josŭ.

Condica No. III, cuprinde peste 140 cărţĭ domneşcĭ de scutélă, copiĭ de chrysóve, corespondinţe administrative, etc; cea maĭ mare parte —

din viaculŭ 18-le, şi numaĭ căteva la fine — din viaculŭ 19-le.

Condicele A. B. cuprind copiĭ de pe documentele originali ale Episcopieĭ. Acest feliŭ de condice de documente se aflaŭ pe la tóte Episcopiele şi Monastirile, pentru păstrarea documentelor, ale cărora originale adese orĭ eraŭ espuse perdereĭ.

Premitŭ acum „Chronica Huşilor,“ ca unŭ începutŭ, şi sperŭ, dacă Bunulŭ Dumneḑeŭ îmĭ va ajuta, că voiŭ publica după ea: Chronica Mitropolieĭ Moldavieĭ, Chronica Monastirilor, şi Chronica scólelor în Moldova.

Incheiŭ rugândŭ pe Onorabiliĭ cetitorĭ, cu cuvintele pré Venerabiluluĭ Episcopŭ de Huşĭ Mitrofanŭ:

„Unde veţĭ afla niscare lunecăturĭ în lucrulŭ acesta, să nu blestemaţĭ, ci ca bunĭ şi cu bună inimă îndireptaţĭ şi nu ne puneţĭ în ponosŭ, ci ertaţĭ, că şi noĭ sûntem ómenĭ, aseminea pătimaşĭ, ţinuţĭ de slaba fire, carea nu lasă nicĭ pre unŭ omŭ a remânea fără greşală·“ (Chronica Huşilor, pag. 147).

Episcopŭ alŭ Dunăriĭ-de-Jos.

MELCHISEDEK.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Inocenţiu Episcopu de Huşi

CHRONICA HUSILOR
ŞI
A EPISCOPIEĬ CU ASEMENEA NUMIRE.

BIBLIOTECA ACADEMIEĬ ROMÂNE

BIBLIOTECA
* ACADEMIEI *
ROMÂNE

INTRODUCERE

1. *Numirea și originea Hușilorŭ.—Insemnătatea strategică.—Castelulŭ Domnescŭ. — Reședința princiară. — Greutățile posițiunii. Planulŭ. — Colonisația.*

In documentele posterióre ale Episcopieĭ de Hușĭ, orașulŭ în care se află ea, une orĭ se numesce *Hușiĭ*, alte orĭ *Hușulŭ*. Dacă ne întórcemŭ la cele maĭ vechĭ documente slavone, deasemenea găsimŭ că une orĭ numele acestuĭ locŭ se întrebuințéză în pluralŭ, d. e. în uricele domnescĭ date din Hușĭ se adaoge la urmă, că s'aŭ scrisŭ „ȣ хȣсєхъ:“ în *Hușĭ*. Alte orĭ îlŭ găsimŭ în singularŭ, d. e. în inscripțiunea slavonă de la Marele Stefanŭ, ce se păstréză d'asupra ușeĭ bisericeĭ Episcopieĭ, carea se va reproduce maĭ josŭ, se ḑice că biserica s'a ziditŭ „въ Гȣсо:“ *în Huso*. Acéstă duplă numire în singularŭ și în pluralŭ, provine de la usulŭ cumŭ s'a formatŭ la noĭ cea maĭ mare parte de numirile localităților, adică de la numele persóneĭ ce a posedatŭ maĭ ântĕiŭ acelŭ locŭ, prin danie sêŭ cumpărătură de la Domnie. Câtŭ trăia ântĕiulŭ posesorŭ, loculŭ se numia depe numele luĭ în singularŭ, d. e. moșia luĭ *Bradiciŭ*, a luĭ *Dolheciŭ*, a luĭ *Averŭ*, a *Armașuluĭ*, a *Husuluĭ*, etc. După mórtea luĭ, loculŭ trecêndŭ la urmașiĭ luĭ și devenindŭ maĭ mulțĭ posesorĭ, numirea loculuĭ, din singularŭ, trecea în pluralŭ, d. e. *Brădicescii*, *Dolhescii*, *Averes-*

ciĭ, Armăşeniĭ, Huşiĭ, etc. Aşa déră amânduoe numirile, singulară şi plurală, suntŭ logice. Observămŭ însă numaĭ atâta, câtŭ privesce numirea Huşilorŭ, că dacă se întrebuinţéză în singularŭ, ca se fiă conformŭ cu istoria şi cu Gramatica Română, ar trebui sĕ se scrie şi sĕ se pronunţe: *Husŭ,* care este numele primitivŭ alŭ loculuĭ, precumŭ s'a vĕḑutŭ maĭ susŭ în inscripţiunea citată. Finalulŭ *sŭ* de la singularŭ, dupe limba Română, la pluralŭ se preface în *şi,* d. e. *pusŭ — puşĭ, dusŭ — duşĭ, trămisŭ — trămişĭ, Husŭ — Huşĭ,* etc.

Asupra origineĭ numireĭ *Husŭ* séŭ *Huşĭ* suntŭ câteva versiunĭ: Una populară, provenită de la locuitoriĭ Ungurĭ ce trăescŭ în satulŭ Corniĭ, situatŭ în laturea de méḑă-nópte a Huşilorŭ. Acéstă versiune pretinde, că din vechime pe loculŭ unde astă-ḑĭ este tĕrgulŭ Huşilorŭ, ar fi fostŭ numaĭ uă măcelăriă, de unde locuitoriĭ de la Cornĭ cumpĕraŭ carne, carea în limba ungară se numesce *Hus* (*Huş*). Prin urmare, cândŭ eĭ se duceaŭ la carne, ḑicéŭ în limba lorŭ, că se ducŭ la „*Huş;*“ şi că de aicĭ s'ar fi trăgêndŭ numirea loculuĭ *Huşĭ.*

Altă versiune este aceea pe carea o aflăm la Andreas Volf, autorulŭ opereĭ germane întitulată: Beiträge zu einer statistisch — historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau. Erster Theil. Etă ce ne spune elŭ la pag. 154 despre derivaţiunea numeluĭ Huşilorŭ, pe temeiulŭ unorŭ autorĭ ungurĭ: „Numele *Huşĭ* îlŭ are acestŭ locŭ de la Hsiţiĭ, care în anulŭ 1460, fiindŭ alungaţĭ din Ungaria, aŭ venitŭ în Moldova şi aŭ căpĕtatŭ permisiune de la Voevodulŭ Stefan celŭ Mare a se aşeḑa acolo. Atuncĭ eĭ aŭ fondatŭ acestŭ locŭ, şi în amintirea stimabiluluĭ lorŭ de atuncĭ *Ioan Husulŭ,* 'ĭ aŭ datŭ acestŭ nume. Dară fiindŭ că după câtŭ-va timpŭ cea maĭ mare parte din eĭ aŭ fostŭ alungațĭ și din acéstă țéră, apoĭ restulŭ Ungurilorŭ husițĭ a trecutŭ la religiunea catolică; déră numele acestuĭ din noŭ fundatŭ têrgușorŭ nu l'aŭ schimbatŭ, în câtŭ elŭ până în timpulŭ nostru se numesce Hușŭ (după pronunția ungară.) *)

Acéstă opiniune de origine totŭ ungară, și pe carea însușĭ autorulŭ eĭ *Timon* o dă ca unŭ „dicitur: se dice“, o găsimŭ repețită și la autoriĭ românĭ modernĭ: la Domnulŭ Suțu în opera sea: „Notițiĭ statistice despre Moldova.“ Pag. 52; și la Domnulŭ Hâjdeŭ în opera „Ión Vodă celŭ cumplitŭ,“ pag. 131.

Nu tăgăduimŭ că uă asemenea coloniă de persecutațĭ pentru credințele lorŭ religióse ar fi găsitŭ în Moldova refugiulŭ și mântuirea lorŭ, maĭ alesŭ că acestŭ faptŭ se baséză pe temeiurĭ solide istorice, descoperite în urmă, și prin care se constată, că aceĭ colonistĭ Husițĭ s'aŭ aședatŭ la Hușĭ, la Romanŭ și în satele de prin pregiurŭ; deasemine că în urmă eĭ érășĭ s'aŭ convertitŭ la catolicismulŭ papalŭ; că pe la anulŭ 1571, cândŭ s'aŭ convertitŭ acestĭ colonistĭ, eĭ eraŭ în numĕrŭ ca la 2000 de ómenĭ (Istor. tolerant. religiós. în România. D. Hâjdeŭ, pag. 29).

Și în adevĕrŭ pe urmașiĭ acestorŭ Ungurĭ îĭ găsimŭ pînă astă-dĭ în prejmetele Romanuluĭ. In partea despre médă-nópte a Hușilorŭ, pe moșia Episcopieĭ, se află satulŭ Corniĭ, deasemenea locuitŭ de Ungurĭ papistĭ, car însă astădĭ nu înțelegŭ altă limbă, de câtŭ acea Romå

(*) Să se vadă: Ungrisches Magazin, 3 Band, seit. 105. (Pressburg. 1783—8). Acéstă spunere a luĭ Peter Zeeld, mĭ-a comunicat'o și unulŭ din Unguriĭ ce viețuescŭ în Hușĭ. Déră de la clerulŭ Moldovenescŭ nu amŭ pututŭ afla ceva considerabilŭ. Hustum oppidum (Husch,) in tribus collibus positum, ab Hussitis, quos anno 1460 Matthias rex relegarat, appellationem accepisse (dicitur). Vide Timon additament. ad imag. antiqu. et nov. Hung. Epist. II. pag. 16.

nă, în carea preoțiĭ lorŭ le și facŭ predica. Din documentele Episcopieĭ se pare că acestĭ Ungurĭ, dacă nu în totulŭ, în mare parte nu suntŭ descendințĭ aĭ coloniștilorŭ Husițĭ. Din planulŭ Episcopieĭ, făcutŭ pe la finele véculuĭ 18-lea, se vede că pe loculŭ unde este acumŭ satulŭ Corniĭ, locuiaŭ „poslușnicĭ amestecațĭ cu têrgovețĭ.“ Prin *poslușnicĭ* se înțelege în documentele Episcopieĭ *ómenĭ veneticĭ*, adușĭ de prin alte țĕrĭ, în deosebite rândurĭ, spre serviciulŭ Episcopieĭ. Insă totŭ-uă-dată în planulŭ citatŭ se însémnă, că acolo „a fostŭ sileșce de satŭ vechiŭ.“ Putemŭ presupune, că colonistiĭ husițĭ, pe la 1460, vorŭ fi fondatŭ și locuitŭ acelŭ *satŭ vechiŭ*; dară în urmă pentru óre-care grele împregiurărĭ îlŭ vorŭ fi părăsitŭ și se vorŭ fi așeḑatŭ aiurea. In ținutulŭ Hușilorŭ (jndețulŭ Fălciuluĭ) Ungurĭ se află numaĭ în satulŭ Răducăneniĭ.

Ce se atinge de aserțiunea, că Unguriĭ Husițĭ ar fi datŭ nume Hușilorŭ, o respingemŭ pe temeiurile ce se vorŭ espune maĭ josŭ.

Ceea ce ne arétă documentele Episcopieĭ despre numirea Hușilorŭ, și din care ne putemŭ face idee lămurită despre numele și începutulŭ acestuĭ orașŭ, constă în următórele noțiunĭ:

Pe timpurile Mareluĭ Stefan, loculŭ unde astă-ḑĭ se află Hușiĭ, aparținea uneĭ persóne cu numele *Husulŭ*. Loculŭ acesta a fostŭ datŭ luĭ de la Domnіă. Uriculŭ slavonŭ de danіă s'a păstratŭ la têrgovețiĭ de Hușĭ pînă la anulŭ 1814, cândŭ cu vicleșugŭ s'a răpitŭ de către nisce persóne interesate, precumŭ se va arĕta maĭ departe, la anulŭ acela. Nu se scie însă dacă dania aceea s'a făcutŭ de marele Stefan, séŭ maĭ 'nainte de elŭ. Celŭ ânteiŭ documentŭ istoricŭ, cunoscutŭ pînă acumŭ, în care se amintesce de acestŭ Husulŭ, este uriculŭ luĭ Stefan cel Mare din 1489 (6997) Mart. 13, în care se ḑice, că sluga sea „Stanciulŭ, fiulŭ luĭ Jurjŭ alŭ Husuluĭ,(*) a vîndutŭ luĭ Lupe Armașulŭ uă silesce peste Prutŭ, unde a fostŭ *târgulŭ Sarata,* maĭ susŭ de gura Sărateĭ, pentru 58 galbenĭ tătăresci. (Archiv. istor. t. I part. 1, pag. 155, Nr. 245.)

In altŭ chrisovŭ, totŭ de la Stefan Vodă, cu data 1495 (7003) Genarŭ 20, se pomenesce de „Marina fata Husuluĭ,“ care împreună cu uă mătușă a eĭ Nastea, a vîndutŭ a patra parte din satulŭ Buzesciĭ, ce este pe Sarata luĭ Neagulŭ Dumia și frateluĭ sĕŭ Băloșŭ, pentru 25 galbenĭ tătăresci. (Veḑĭ acestŭ chrisovŭ reprodusŭ maĭ josŭ.)

Intr'unŭ uricŭ deasemenea de la Marele Stefan din 7010 (1502) Genariŭ 23, se ḑice că Marina fata Husuluĭ și cu mătușa eĭ Nastea „aŭ vîndutŭ a lorŭ dréptă ocină din drepte și adevĕrate urice, ce aŭ avutŭ pe uă bucată de locŭ pe Sarata, partea ce este de pe Elan, din hotarulŭ têrguluĭ nostru alŭ Hușilorŭ, ce este pe Drislăvețu. (Veḑĭ și acestŭ uricŭ reprodusŭ maĭ josŭ.)

Maĭ este între documentele Episcopieĭ unŭ chrisovŭ de la Stefan celŭ tenărŭ, datŭ în 1519 (7027); însă este atâtŭ de stricatŭ și stersŭ, în câtŭ abia se potŭ discifra

---

(*) În slavonesce: „Sină Jurja Husiva.“ Domnulŭ Hâjdeŭ a tradusŭ pasagiulŭ acesta așa: „Stanciulŭ fiulŭ luĭ Jurjŭ alŭ luĭ Husea.“ Adică că Stanciulŭ era nepotŭ luĭ Husu, care avusese feciorŭ pe Jurjŭ. Uricele slavone posterioare, cândŭ se esprimă de fata Husuluĭ o numescŭ: „Docĭca Husulova,“ (fata Husuluĭ.) Forma „Husiva“ arată că Jurjŭ era feciorŭ alŭ Husuluĭ, adică dupe slaveniă: Husiv saŭ Husivicĭ. Dacă dar la anulŭ 1489 Husulŭ avea nepotŭ pe Stanciulŭ, care era în vîrstă a dispune de averea de la părințĭ, a vinde: Se înțelege că bunicul seŭ Husulŭ fusese cu multŭ maĭ înainte trăitoriŭ pe acele locurĭ.

cuvintele: „и дрȣгȣ село гдѣ билъ Хȣсȣлъ. Adică: „Și altŭ satŭ unde a fostŭ Husulŭ.“*)

Judecândŭ de pe aceste date, putemŭ presupune, că moșia stăpânită de Husulŭ, începândŭ despre médă-ḑi de la Elan, unde poseda moșie fata Husuluĭ Marina, spre médă-nópte coprindea: loculŭ unde suntŭ Hușiĭ, șesulŭ Prutuluĭ, și peste Prutŭ satulŭ Buzescii, și loculŭ unde a fostŭ têrgulŭ Sarata.

A fostŭ óre Husulŭ Românŭ, séŭ străinŭ? Ceĭ ce vorŭ se derive numele și originea Hușilorŭ de la colonia Husiților, negreșit tind a crede că fundatorul Hușilor a fost un străinŭ, un Ungur séŭ Bohemŭ husitŭ. Intre numele *Hușŭ* și Husițĭ în adevĕrŭ este asemănare; însă eŭ o credŭ acésta provenită de la întĕmplare. Numele Husŭ este ḑicere slavă, însémnă: gâscă; déră orĭ-cine a studiatŭ câtŭ de puçinŭ archeologia nóstră sciă, că acestŭ felŭ de nume și pronume slavone eraŭ fórte obicĭnuite strămoșilorŭ noștriĭ și provineaŭ parte de la vecinătatéa cu popórele slave, éră maĭ cu deosebire de la literatura slavă, care era și a Românilorŭ. Așa în urice se pomenescŭ nume boerescĭ cu totulŭ slavone, d. e. Кръка, Мѡгилѫ, Тѫмпеа, Хръгор, Дȣмѫ, Влѫйкȣ, Краснешъ, Ходкo, Стецко, Сопа. etc. (Uriculŭ luĭ Stefan cel Mare din 1467; alŭ luĭ Petru Rareșŭ din 1546.) Româniĭ aŭ fostŭ și suntŭ pînă astă-ḑĭ precâtŭ lesnicioșĭ pre atâta și naivĭ în poreclirĭ, séŭ născocire de pronumirĭ. D. e. a fostŭ destulŭ se aibă cineva unŭ petecŭ negru cusutŭ pe partea din dereptŭ a haineĭ, ca se fiă pronumitŭ *Curŭ-negru*, și acestŭ pronume se trécă la urmașiĭ luĭ, și se devină nume chiarŭ alŭ satuluĭ unde eĭ locuiaŭ. Pronumirile împrumutate de

---

(*) Chrisovulŭ acesta se află în secultețulŭ cu No. 4. Totŭ în elŭ se pomenesce de duoĭ frațĭ: Averŭ și Albulŭ; negreșitŭ că acestia suntŭ părințiĭ primitivĭ aĭ rezeșilorŭ Averescĭ și Albescĭ.

la paserĭ eraŭ fórte obicĭnuite. De aicĭ numirile de familiă: *Curiță (găină)*, *Vrabiă*, *Socolŭ (gangurŭ)*, *Rață Păunŭ*, etc. De mirare déră este, că se găsesce uă familiă Română pronumită de la gâscă-Husŭ? Fără ca să maĭ avemŭ nevoiă a căuta obârșia numeluĭ acestuia prin Bohemia séŭ Ungaria. Eŭ afirmŭ că Husulŭ era Românŭ Moldovanŭ, boiărŭ și înruditŭ cu familiele boiăresci ale țěreĭ. De aceea uricele maĭ susŭ citate numescŭ pe Marina fata Husuluĭ, nepótă Nasteĭ, care la rôndulŭ seŭ și ea era nepóta luĭ Michailă Buzea, de la care a luatŭ numire satulŭ Buzesciĭ, ce este pe apa Sarata, peste Prutŭ. (Uriculŭ din 1495); éră uriculŭ din 1489 spune că Nastea avea unŭ frate Toma și uă soră Ilca, tustreĭ fiĭ aĭ luĭ Costea și nepoțĭ aĭ Dvorniculuĭ Oanea; deasemenea eraŭ verĭ cu Ana și cu fratele eĭ Sima, fiĭ luĭ Lazar(*) și nepoțĭ aĭ aceluiașĭ Oanea.

Acestŭ Husulŭ este fundatorulŭ têrguluĭ Hușiĭ, precumŭ între altele se vede și din suplica unuĭ têrgovețŭ din Hușĭ ce avea în păstrare documentulŭ originalŭ alŭ fundăreĭ Hușilorŭ, și care cu viclеșugŭ i s'a răpitŭ pe la 1814. Acelŭ têrgovețŭ étă ce spune despre acésta în suplica dată Domnuluĭ Scarlatŭ Alexandru Calimacŭ: „Jeluescŭ Măriеĭ Tale, că în aniĭ trecuțĭ, după mórtea tătăluĭ meŭ, 'mĭ-a remasŭ unŭ uricŭ vechiŭ sîrbescŭ și treĭ-ḑecĭ și patru file chârtie cu slove nemțeștĭ scrise, însă cusutŭ la unŭ locŭ, și la tótă fila dedesuptŭ, cândŭ se întorcea fila era uă pecetie a *Husuluĭ, ce a făcutŭ têrgulŭ Hușiĭ. . . .*(**)

Timpulŭ fundăreĭ Hușilorŭ nu'lŭ putemŭ otărî din

(*) Cum că Costea și Lazăr aŭ fostŭ boiărĭ se vede din uriculŭ de la 1432, reprodusŭ maĭ departe, sub anulŭ 1690, în care aceste nume se punŭ între boiăriĭ martarĭ aĭ uriculuĭ.

(**) Restulŭ supliceĭ și cu totŭ cursulŭ întêmplăreĭ urmată, să se vadă la anulŭ 1814.

lipsa documentuluĭ primitivŭ, care din cele ce spune suplicantulŭ de maĭ susŭ, trebue se fiă la vre unulŭ din proprietariĭ megiașĭ, și timpulŭ póte îlŭ va da la lumină. Putemŭ presupune, că fundarea acésta datéză de pe la timpurile mareluĭ Stefan. Celŭ puçinŭ n'amŭ găsitŭ nicĭ unŭ documentŭ maĭ vechiŭ, în care sĕ se pomenéscă de Hușĭ înainte de marele Stefan. Combinândŭ desființarea têrguluĭ Sarata de pe malulŭ stângŭ alŭ Prutuluĭ, de care vorbesce uriculŭ din 1489, și care venea totŭ pe moșia Husuluĭ, putemŭ presupune că têrgovețiĭ de acolo s'aŭ strămutatŭ la Hușĭ, a căruia înființare coincide cu acele timpurĭ. Motivulŭ strămutăreĭ a pututŭ fi uă maĭ bună siguranță a têrgovețilorŭ prin posiția loculuĭ, încongiuratŭ cu munțĭ și codri pe de uă parte, éră pe de alta cu Prutulŭ, care era uă pedică nu mică la năvălirile órdelorŭ căzăcescĭ și tătărescĭ. Din acestŭ punctŭ de vedere, Hușiĭ în curândŭ aŭ devenitŭ unŭ însemnatŭ punctŭ strategicŭ pentru apărarea țěreĭ de către inemiciĭ ce năvăliaŭ despre resăritŭ: Cazacĭ, Tătarĭ, Turcĭ. Stefan vodă celŭ ântêiŭ a găsitŭ avantagiosŭ a avea uă reședință în Hușĭ, pentru trebuințele séle militare, precumŭ avea și la Vasluiŭ. De aceea Elŭ a înființatŭ acolo unŭ castelŭ domnescŭ, pe loculŭ unde este astă-dĭ Episcopia. Nu putemŭ anume arĕta loculŭ unde a fostŭ acelŭ castelŭ; déră curtea Episcopieĭ tótă este potricălită de temeliĭ vechĭ din care unele de uă soliditate fórte mare, și care presupunŭ uă vechime profundă. Din documentele Episcopieĭ se vede că unŭ dealŭ despre resăritŭ, numitŭ acumŭ Cotoiulŭ, maĭ nainte se numea „Cerdaculŭ luĭ Stefan vodă.“ In adevĕrŭ, de acolo se presintă uă privire întinsă asupra Prutuluĭ și peste Prutŭ. Hușiĭ, și suptŭ Domniĭ urmatorĭ era locŭ de reședință domnéscă, unde Domniĭ petreceaŭ a timpure, căcĭ se găsescŭ multe chrisóve date de aicĭ; deasemenea şi Letopiseţele ne arată pe unïĭ Domnĭ petrecêndŭ în Huşĭ.

Stefan celŭ Mare, în anulŭ 1495, a ziditŭ în localulŭ curţeĭ domnescĭ de la Huşĭ uă biserică în onórea sânţilorŭ Apostolĭ Petru şi Pavelŭ, precumŭ se vede din inscripţiunea slavonă ce pînă astă-ḑĭ se păstréză d'asupra uşeĭ Bisericeĭ Episcopieĭ. Etă textulŭ eĭ tradusŭ românesce:

„Euseviosulŭ şi iubitorulŭ de Christosŭ Io Stefan Voevodŭ, cu mila luĭ Dumne-ḑeŭ Domnŭ ţĕreĭ Moldaveĭ, fiulŭ luĭ Bogdanŭ Voevodŭ, a începutŭ şi a ziditŭ acestŭ templu în numele sânţilorŭ, slăviţilorŭ şi totŭ-lăudaţilorŭ corifeilorŭ Apostolĭ Petru şi Pavelŭ, ce este în Huso, pe Drăslaveţŭ, şi s'a sĕvîrşitŭ în anulŭ 7003, éră alŭ domnireĭ luĭ, anulŭ 38 curentŭ, luna Noembriŭ 30."

Unulŭ din chronicariĭ ţĕreĭ, dascălulŭ Simeon, ne spune, că totŭ în acestŭ anŭ, cândŭ s'a ziditŭ biserica, Stefanŭ celŭ Mare a ziditŭ acolo în Huşĭ, şi curţĭ domnescĭ, care pe timpulŭ acestuĭ cronicarŭ (cam pe la începutulŭ véculuĭ 17-lea) eraŭ surpate, déră beciurile existaŭ ânçă. (Letopis. t. I. pag. 135. *)

Cumŭ că acéstă biserică a fostŭ anume biserică a cur-

(*) În partea despre apusŭ, aproape de loculŭ Episcopieĭ, stă şi până astăḑĭ uă grupă de movile, şi maĭ marĭ şi maĭ micĭ, unele lângă altele, care nu suntŭ naturalĭ; însă nicĭ uă tradiţiă nu s'a păstratŭ despre ele. Să fiă oare morminte de soldaţĭ căḑuţĭ în vre uă bătăliă urmată acolo? Saŭ vre unŭ felŭ de baterie dupe tactica de resbelŭ a anticilorŭ?

Cu însemnătatea strategică a Huşilorŭ credŭ că trebue să fi fostŭ legată şi movila numită: Răbîia, ce se află lângă saţulŭ Rîşescĭĭ, pe şesulŭ Prutuluĭ, cale ca de una şi jumĕtate oră de la Huşĭ. Ea constă din uă movilă încongiurată de unŭ murŭ înaltŭ de pămêntŭ, cu intrarea despre Prutŭ. Despre ea pomenesce şi Cantemir în „Descrierea Moldoveĭ," pag. 28, ed. 1851, pe care, ḑice, Tătariĭ o numiaŭ: Han-Tapesi, adică: Movila Hanuluĭ. Din documentele Episcopieĭ se vede, că la movila Răbîeĭ era podŭ peste Prutŭ. De aicĭ putemŭ deduce, ca movila Răbîeĭ era uă fortereţă de apărarea poduluĭ de năvălitorĭ, ce ar fi voitŭ să trécă din ceea parte a Prutuluĭ.

ţeĭ domnescĭ, şi nu monastire, se vede şi de acolo că ea nu a *fostŭ* înzestrată cu nicĭ unŭ venitŭ deosebitŭ, precumŭ totŭ-d'auna făceaŭ ctitoriĭ *monastirilorŭ* şi a Bisericilorŭ, maĭ alesŭ Domniĭ; ba *chiarŭ nicĭ* loculŭ pe care *era zidită* Biserica nu era proprietate a eĭ, ci locŭ domnescŭ, pînă târḑiŭ, precumŭ se vede din chrisovulŭ luĭ Mateiŭ Ghica din anulŭ 1756.

Moşia Husuluĭ, pe care s'a *făcutŭ têrgulŭ* Huşiĭ, pentru însemnătatea ce a căpĕtatŭ acestŭ locŭ prin curtea Domnéscă înfiinţată acolo de marele Stefan, nu târḑiŭ érăşĭ a devenitŭ domnéscă, póte că prin rescumpĕrare. Prin chrisóve se vĕdŭ multe esemple de acestea, că moşie ce fusese dănuite de Domnĭ pe la persóne private, se reînturnaŭ érăşĭ la Domniă prin rĕscumpĕrare, prin stingerea uneĭ familiĭ séŭ prin *confiscare*. Prefacerea moşieĭ Huşilorŭ în domnéscă, se pare că s'a urmatŭ *pe la* finele Domnieĭ luĭ Stefanŭ celŭ mare; căcĭ în uriculŭ de la anulŭ 1502, Stefan vorbindŭ de Huşĭ îĭ numesce: „Têrgulŭ nostru Huşiĭ.“

Reproducemŭ aicĭ uricile de la marele Stefan, de care ne amŭ condusŭ în cercetarea despre *originea* Huşilorŭ.

1. Uriculŭ slavonŭ din anulŭ 1489, publicatŭ de D. Hâjdeŭ în Archiva Istorică, loculŭ citatŭ maĭ susŭ.

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Stefanŭ Voevodŭ, etc. Étă că venindŭ *Nastea cu fratele seŭ Toma şi cu sora lorŭ Ilca, feciorii luĭ Costea, toţĭ nepoţĭ luĭ Oană Vorniculŭ şi Ana cu fratele seŭ Sima feciorii luĭ Lazăr, érăşĭ nepoţĭ aĭ luĭ Oană Vorniculŭ,* de bună voia lorŭ aŭ vîndutŭ dreptulŭ lorŭ patrimoniŭ din uriculŭ moşuluĭ lorŭ Oană vornicŭ de la moşulŭ nostru Alexandu Vodă, uă bucată de pămêntŭ din otarulŭ Alboteşcilorŭ pe gura Sarateĭ, unŭ locŭ de satŭ, slugeĭ nóstre Panuluĭ Lupea Armaşulŭ, dreptŭ optŭ-ḑecĭ zloţĭ tătă-*răscĭ*: şi apoĭ érăşĭ venindŭ „sluga nóstră Stanciu fiulŭ luĭ Jurj al luĭ Husea. . . . . *uă siliște peste Prut unde* a fostŭ têrgulŭ Sarateĭ, maĭ susŭ de gura Sarateĭ, a vîndut'o deasemenea slugeĭ nóstre luĭ Lupe armaşu, decĭ noĭ vĕḑêndŭ etc; éră otarulŭ acesteĭ bucăţĭ de pămêntŭ *din otarulŭ* Alboteşcilorŭ *se începe* de la gura Sarateĭ, apoĭ la vale pînă la malulŭ Prutuluĭ, apoĭ pînă la capătulŭ de susŭ alŭ rediuluĭ luĭ Goran, apoĭ pînă la ulmulŭ cu semnŭ, apoĭ dreptŭ la dealŭ pînă la unŭ stâlpŭ, apoĭ pe ceea parte a dealuluĭ pe cóstă pînă la duoĭ stejarĭ cu semne, apoĭ pînă la unŭ stejarŭ cu semnŭ, apoĭ prin dumbrăvióră în vălcea pînă la unŭ stejarŭ cu semn apoĭ pin vălcea în susŭ pînă la Troian*) la stâlpŭ, apoĭ pe Troianŭ în susŭ pînă unde cade Troianulŭ în Sarata, apoĭ pe Sarata în josŭ pînă unde cade Sarata în Prutŭ; éră otarulŭ aceleĭ seliște unde a fostŭ têrgulŭ Sarateĭ maĭ susŭ de gura Sarateĭ se începe érășĭ de la gura Sarateĭ şi totŭ pe malulŭ Prutuluĭ, în susŭ pînă la sileștea luĭ *Bodadea* Servulŭ, *apoĭ* urméză pe malulŭ Prutuluĭ în susŭ pînă la siliștea luĭ *Bodea* Romârulŭ, apoĭ în susŭ la dealŭ, apoĭ prin câmpŭ pînă la piscŭ, apoĭ în matca Sarateĭ, apoĭ pe drumulŭ celŭ vechiŭ la dealŭ pînă pe vîrfulŭ dealuluĭ şi la vale pînă la uă movilă săpată, apoĭ pe piscŭ pînă la unŭ stâlpŭ, apoĭ pînă la unŭ altŭ stâlpŭ, apoĭ pe drumŭ pînă la otarulŭ Limbă-dulce. Acesta este totŭ otarulŭ, pe credinţa Domnieĭ mele şi a fiilorŭ Domnieĭ mele Alexandru şi Bogdan - Vlad şi a boiărilorŭ nostri: Panulŭ Sbiarea, P. Négu, P. Duma,

---

(*) Troian aicĭ se vede că însémnă unŭ şanţŭ mare.

P. Gangor, P. Dragoş vorniculŭ, P. Herman, P. Iaţco Hudiciŭ, P. Dajbog, P. Ştefu de la Hotin, P. Mihotă, P. Clănăŭ spătarŭ, P. Boldur visternic, P. Ieremia postelnicŭ, P. Andreica paharnicŭ. . . . P. Şandru comisŭ şi alţiĭ, (închiărea cu vel logofătulŭ Tăutu.) A scrisŭ Tóder în Sucéva 6997 (1489), Martiŭ 13.“

2). Uriculŭ slavonŭ din 1495, ce se păstréză la Episcopie între documentele Buzescilorŭ, scrisŭ pe pergamentŭ.

Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Stefan Voevod Domnŭ ţĕreĭ Moldoveĭ. Facemŭ cunoscutŭ cu acéstă carte a nóstră tutorŭ celorŭ ce o vorŭ vedea, saŭ cetindŭ o vorŭ auḑi, că aŭ venitŭ înaintea nóstră şi înaintea tuturorŭ boiărilorŭ nostriĭ Moldovenescĭ *Nastea nepóta luĭ Mihăilă Buzea şĭ nepóta eĭ Marina fata Husuluĭ*, de a lorŭ bună voiă de nime nevoite nicĭ silite ş'aŭ vândutŭ dreptulŭ lorŭ patrimoniŭ din dreptulŭ lorŭ uricŭ din uriculŭ unchiuluĭ lorŭ Mihăilă Buzea, a patra parte din satulŭ de pe Sarata anume Buzesciĭ, unde a fostŭ Bericĭko, aceea aŭ vândut'o slugelorŭ nóstre Négu Dumia şi frateluĭ seŭ Băloşŭ cu 25 galbenĭ (zloţĭ) tătărescĭ, şi sculânduse slugele nóstre Négulŭ Dumia şi fratele sĕŭ Băloşŭ, aŭ plătitŭ toţĭ baniĭ aceĭ maĭ susŭ scrişĭ 25 galbenĭ tătărescĭ în mânele Nasteĭ şi a Marineĭ nepótele luĭ Mihăilă Buzea înaintea nóstră şi înaintea boiărilorŭ nostriĭ. Decĭ Noĭ vĕḑendŭ buna lorŭ învoélă şi tocmélă şi deplina plată, şi Noĭ deasemenea amŭ datŭ şi amŭ întăritŭ slugelorŭ nóstre Négulŭ Dumia şi frateluĭ săŭ Băloşŭ acea maĭ susŭ ḑisă a patra parte din satulŭ de pe Sarata cu numele Buzesciĭ, unde a fostŭ Bericĭko, ca se fiă lorŭ de la Noĭ uricŭ şi cu totŭ venitulŭ lorŭ şi fiilorŭ lorŭ şi nepoţilorŭ lorŭ, şi strenepoţilorŭ lorŭ şi restrenepoţilorŭ lorŭ şi totŭ némuluĭ lorŭ ce li se va alege maĭ de aprópe, ne stricatŭ nicĭ-uă-dată în vecĭ. Eră otarulŭ aceleĭ a patra parte din satulŭ de pe Sarata să fiă din totŭ hotarulŭ a patra parte și din alte laturĭ după vechiulŭ otarŭ, pe unde din vechiŭ aŭ apucatŭ. Eră la acésta este credința Domnieĭ nóstre ce s'a scrisŭ maĭ susŭ. Noĭ Stefan Voevodŭ și credința prea iubițilorŭ fiĭ aĭ Domnieĭ mele Alexandru și Bogdan Vlad, și credința boerilorŭ noștriĭ, credința Panuluĭ Dumia pârcălabulŭ, credința Panuluĭ Boldor dvornic, credința P. Hrăman, credința P. Ștefui, credința P. Mușat, credința P. Tóder de la Hotin, credința P. Mikotea de la Némțu, credința P. Ciortorovski, credința P. Șandru pârcălabulŭ de Novograd, credința P. Clănăŭ spătarulŭ. . . . (două rândurĭ nu se potŭ cetì. Apoĭ încheiŭ cu forma sciută, că cine va fi după elŭ Domnŭ să nu strice acéstă întăritură) „amŭ poruncitŭ credinciosuluĭ nostru panŭ Tăutu logofetŭ a scrie și a atârna pecetea nóstră la acéstă carte a nóstră. A scrisŭ Mateĭ la Vasluiŭ în anulŭ 7003 luna Genar 20.“

Insemnare. I. Din pecetie numaĭ uă parte a remasŭ. II. Dicerea *uric*, este ungară *öröke*; însémnă: *totŭ-d'a-una*. Usulŭ la noĭ a datŭ acesteĭ diceri semnificarea *dritului ce avea cineva a poseda ceva pe totŭ-d'a-una*. Deasemenea „uric“ se chiamă și actulŭ Domnescŭ, ce constata acelŭ dritŭ.

III. *Novogradulŭ séŭ cetatea nouă* este Romanulŭ, unde pe atuncĭ era cetate. Observâmŭ aicĭ că pe timpulŭ luĭ Stefanŭ celŭ Mare, pe tóte liniele pe unde mergea drumulŭ mare alŭ țěreĭ de la Dunăre în susŭ spre Sucéva și Jașĭ, eraŭ cetățĭ, pentru întêmpinarea dușmanilorŭ, pe orĭ care drumŭ ar năvăli în țéră. Pe drumulŭ de pe valea Siretuluĭ era Novogradulŭ séŭ Cetatea nouă; pe drumulŭ Bârladuluĭ era Vasluiulŭ; pe drumulŭ Prutuluĭ, maĭ în urmă s'a făcutŭ castelulŭ de la Huşĭ.

3. Ispisoculŭ de la Stefan Vodă din 1502.

„Venit'aŭ înaintea nóstră şi înaintea boerilorŭ noştriĭ a marĭ şi micĭ *Nastea nepóta. . . . şi nepóta eĭ Mărina fata Husuluĭ*, de a lorŭ bună voiă de nimenĭ siluite, aŭ vândutŭ a lorŭ dréptă ocină dintr'ale lorŭ drepte şi adevĕrate urice ce aŭ avutŭ pe uă bucată de *locŭ pe Sarata, partea ce este pe Elan din otarulŭ têrguluĭ nostru, alŭ Huşilorŭ, ce este pe Drislăveţŭ*, acésta aŭ vândut'o slugeĭ nóstre luĭ Leoa*) şi frăţinesĕŭ luĭ Petru, dreptŭ 40 zloţĭ tătărescĭ. Decĭ sculându-se slugele nóstre Leoa şi fratele sĕŭ Petru aŭ plătitŭ deplinŭ aceĭ de maĭ susŭ scrişĭ banĭ 40 zloţĭ tătărescĭ în mânele Nasteĭ nepóteĭ luĭ Mihăilă Buzea, şi Marîneĭ feteĭ Husuluĭ dinainea nóstră şi dinaintea boerilorŭ noştriĭ a Moldoveĭ. Decĭ vĕḑêndŭ şi noĭ între dênşiĭ a lorŭ de bună voiă tocmélă şi deplină plată, dreptŭ aceea şi noĭ aşijderea şi de la noĭ amŭ datŭ şi amŭ întăritŭ slugelorŭ nóstre Leoĭ şi frateluĭ seŭ Petre acea de maĭ susŭ numită parte de pămêntŭ ce este pe Sarata**) partea ce este din Elan şi ce este maĭ josŭ de otarulŭ têrguluĭ nostru Huşiĭ. . . ca să fiă lorŭ de la noĭ uricŭ cu totŭ venitulŭ, lorŭ şi fiilorŭ lorŭ, nepoţilorŭ, strenepoţilorŭ şi restrenepoţilorŭ lorŭ şi la totŭ neamulŭ lorŭ ce li se va alege maĭ de aprópe nestrămutatŭ nicĭ-uă-dinióră în vecĭ. Éră otarulŭ aceĭ bucăţĭ de pămêntŭ să fiă din otarulŭ têrguluĭ nos-

---

(*) Leoa, ce se pomenesce aicĭ, credŭ că este tulpina reḑeşilorŭ din satulŭ Leoştiĭ.

(**) Suntŭ doue pârâe cu numele de Sarata: unulŭ peste Prut, unde era têrgulŭ Sarata; altulŭ spre Elan, şi se începe din délulŭ Hrusca, ce este la amédă-ḑi a Huşilorŭ, şi merge pînă la Berezenĭ, din susŭ de Fălciŭ, acolo cade în Prutŭ.

tru Hușiĭ în josŭ, éră despre alte părțĭ se fiă după vechiulŭ otarŭ, precumŭ aŭ apucatŭ din vécŭ.“

Insemnare. Uriculŭ originalŭ acumŭ nu esistă; déră se păstréză douĕ traducerĭ de pe elŭ, între documentele Cârligațilorŭ. Una făcută la 1757 de unŭ *Ioniță Rață*, alta făcută de Polcovniculŭ *Pavelŭ Debrișĭ* „ot Mitropolie“ la 1798. Din amênduoĕ aceste traducerĭ se vede, că originalulŭ era stricatŭ în multe locurĭ, în câtŭ unele cu greŭ se citeaŭ, éră altele nicĭdecumŭ, care și suntŭ arătate prin cuvîntulŭ „lipsă“ pusŭ în parentes. Traducĕtorulŭ din urmă n'a pututŭ citi nicĭ data; éră celŭ d'ântêiŭ a cititŭ: „7010, Genar 23.“ Noĭ l'amŭ reprodusŭ aicĭ conferêndŭ amândouĕ acele traducerĭ.

De la Stefan celŭ mare déră Hușiĭ deveniră reședință Domnéscă, asemenea cu Vasluiulŭ, Romanulŭ și Hârlăul; de aceia găsimŭ adesea orĭ pe Domnĭ reședêndŭ une-orĭ nu numaĭ în Vasluiŭ, Roman și Hârlăŭ, déră și în Hușĭ. Așa letopisețulŭ ne spune despre urmașulŭ luĭ Stefan, fiulŭ sĕŭ Bogdan, că a muritŭ în Hușĭ, la anulŭ 1517, și de acolo l'aŭ dusŭ de l'aŭ îmormêntatŭ în monastirea Putna (Let. t. I. f. 152—153).

In documentele Stănilescilorŭ se află unŭ suretŭ (copie) depe unŭ ispisocŭ sĕrbescŭ, datŭ în Hușĭ de Petru Rareșŭ la anulŭ 7035 (1527), Mart. 15. Domnia luĭ Petru Rareșŭ, dupre spusa luĭ Urechie, s'a începutŭ la 20 Ianuarie a acestuĭ anŭ, éră uriculŭ, de care vorbim, la 15 Mart. ni'lŭ arată deja în Hușĭ. In acestŭ uricŭ se pomenesce de maĭ multe persóne, toțĭ fiĭ aĭ luĭ Stănilă, de la care negreșitŭ se tragŭ atâtŭ reḑeșiĭ Stănilesciĭ de peste Prutŭ, câtŭ și numirea satuluĭ ce pórtă pînă astăḑĭ numele de Stănilescĭ, situatŭ din drépta Prutuluĭ, proprietate a Episcopieĭ de Hușĭ. Acestĭ fiĭ aĭ luĭ

Stănilă, saŭ Stănilescĭ, ne spune Petru Rareşŭ în uricŭ, aŭ vêndutŭ unŭ satŭ alŭ lorŭ pe Prutŭ, anume Berbesciĭ, ce 'lŭ avéŭ eĭ, „din dreptŭ ispisoculŭ lorŭ de la strămoşulŭ domnieĭ mele, de la Alexandru Vodă.“ Petru Rareşŭ în domnia ântêia la 22 Martiŭ, anulŭ 1535, deasemenea era în Huşĭ, precumŭ atestéză uriculŭ următorŭ, datŭ de acolo. Reproducemŭ acestŭ uricŭ, pre câtŭ pentru data luĭ ce se raportă la Huşĭ, câtŭ şi pentru interesulŭ arheologieĭ nóstre. El este slavon, déră ĭlŭ dămŭ românesce.

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Petru Voevod, Domnŭ ţĕreĭ Moldoveĭ. Sciutŭ facemŭ cu acéstă carte a nóstră tuturorŭ celorŭ ce vorŭ privi la ea, séŭ citindu-se vorŭ auḑi-o, că aŭ venitŭ înaintea nóstră şi înaintea boerilorŭ nostriĭ(1) Moldovenescĭ sluga nóstră Luca, fiulŭ luĭ Négu nepotŭ alŭ luĭ Tóder Guga(2), de a sa bună voe, de nimenea nevoitŭ nicĭ silitŭ, şi a vândutŭ alŭ sĕŭ dreptŭ patrimoniŭ şi moşie din dreptulŭ sĕŭ uricŭ şi cu privilie(3) de întăritură de la Domnia mea, a patra parte de şatŭ din *Zavalnescĭ* pe Crăşnişóra(4) slugelorŭ nóstre nepotuluĭ sĕŭ(5) Albu şi nepotuluĭ sĕŭ de frate Dragotă, cu 50 zloţĭ tătărescĭ, şi slugele nóstre Albul şi Dragotă aŭ plătitŭ toţĭ baniĭ ceĭ maĭ susŭ scrişĭ cincĭ-ḑecĭ de zloţĭ tătărescĭ în mânele slugeĭ nóstre Luca fiulŭ luĭ Neagu, nepotulŭ luĭ Tóder Guga înaintea nóstră şi a boerilorŭ nostriĭ. Decĭ noĭ vĕḑêndŭ a lorŭ de bună voiă tocmélă şi deplină plată . . . şi de la noĭ amŭ datŭ şi amŭ întăritŭ slugelorŭ nóstre Albulŭ şi Dragotă acea maĭ susŭ scrisă a patra parte din satulŭ Zavalnesciĭ pe Crăsnişóra, ca să fiă şi de la noĭ uricŭ cu totŭ venitulŭ, lorŭ şi fiilorŭ lorŭ, şi nepoţilorŭ lorŭ şi strănepoţilorŭ lorŭ şi restrănepoţilorŭ lorŭ şi totŭ némuluĭ lorŭ care se va alege, ne stricatŭ nicĭ-uă-dată în vecĭ. Éră hotarulŭ aceĭ maĭ susŭ ḑise a patra parte din satulŭ. Zavalnesciĭ ce este pe Crăsnișóra, să fiă din totŭ hotarulŭ a patra parte și după vechiulŭ hotarŭ pe unde din viacŭ aŭ apucatŭ(6). Éră la acésta este credința Domnieĭ nóstre maĭ sus scrisă Noĭ Petru Voevod, și credința prea iubițilorŭ nostriĭ fiĭ Iliașŭ și Stefan, și credința boerilorŭ nostriĭ, credința Panuluĭ Huru dvorniculŭ, credința P. Totrușan(7) credința P. Scripca, credința P. Vlad și a P. Tóder pârcălabĭ de Hotin, credința P. Danciulŭ și a P. Liciulŭ pârcălabĭ de Némțŭ, credința P. Crăciun și a P. Tóder, pârcălabĭ de Novogradŭ, credința P. Mihul portarulŭ de Sucéva, credința P. Dragșan spătar, credința P. Mateiașŭ visterniculŭ, credința P. Albot postelniculŭ, credința P. Popșa. . . credința P. Colun stolniculŭ și credința Panuluĭ Draksin(8) comisulŭ și credința. . . . . . (rupt și ștersŭ). . . . *din némulŭ nostru séŭ pe cine* Dumneḑeŭ ar alege . . . . țereĭ Moldoveĭ, acela să nu strice. . . . . să confirme și să întăréscă. Éră spre maĭ multă tărie și înputernicire a tuturorŭ celorŭ maĭ susŭ scrise amŭ poruncitŭ credinciosuluĭ nostru. . . . logofĕtŭ și pecetia *nóstră* a *atârna* la *acéstă* carte a nóstră. A scrisŭ Dumitru Popovicĭ la Hușĭ (ȣ χȣεοχж.) în anulŭ 7043, Mart. 22.

Insemnare. Acestŭ uricŭ se află între documentele moșieĭ Bunescilorŭ, cu multe lacune, din causa vechimeĭ. Aicĭ l'amŭ reprodusŭ întocmaĭ după câtŭ amŭ pututŭ citi originalulŭ. Elŭ însă este copiatŭ și în condica B. f. 134; déră mi se pare că în a[illegible]a copie lacunele suntŭ îndeplinite de uricarulŭ [illegible] l'a reprodusŭ. Deasemenea totŭ acolo, la f. 119, este și uă traducere românéscă a acestuĭ uricŭ.

(1) Ḑicerea *boerĭ*, în uricele slavone de la Marele Stefan se scrie: *boiarĭ*; éră în acesta, болѣрй. In casulŭ d'ântêiŭ se derivă de la ḑicerea вой bătăliă, și însémnă: *ómenĭ de óste*, de bătălie; în casulŭ alŭ duoilea — de la comparativulŭ slavonŭ болїй, ce însémnă: *maĭ mare, magnatŭ*.

(2) De la familia Guga se trage numirea Satulu *Gugeșciĭ* de la ținutulŭ Fălciuluĭ.

(3) Ḑicerea *Privilie*, o credŭ stricată din *privilegiă*. In traducerea din condică, ḑicerea *privilie* din originalŭ saŭ tradusŭ prin: „dresurĭ," adică: documente, acte.

(4) Satulŭ Zavalnesciĭ nu esistă astăḑĭ. Pârîulŭ „Crăsnișóra" acumŭ se chiamă „Crăsnița." Insemnămŭ că multe sate ce se pomenescŭ prin urice acumŭ nu maĭ ființéză. Póte că unora să li se fi schimbatŭ numirea.

(5) In original: *Plemianicŭ*, care însémnă *nepotŭ* și de frate și de soră. Albulŭ déră a pututŭ să fiă Lucăĭ nepotŭ de frate séŭ de soră, și credŭ că Albulŭ iĭ era nepotŭ de soră; căcĭ pe celŭ altŭ nepotŭ pe Dragotă, îlŭ numesce uriculŭ: „Братаничъ," care însémnă *nepotŭ de frate.*

(6) Espresia „pe unde din viacŭ a apucatŭ," ce o amŭ găsitŭ în tóte chrisóvele de pe la începutulŭ viaculuĭ alŭ 15-lea, câte 'mĭ aŭ căḑutŭ în mână, ne dă a înțelege fórte lămuritŭ, că țéra a fostŭ pe atuncĭ de viacurĭ locuită; éră nu de pe la viaculŭ alŭ 14-lea, de cândŭ se începe șirulŭ Domnilorŭ, cu Dragoșŭ.

(7) Paniĭ Totrușanu și Mihulŭ, ce se pomenescŭ în uricŭ între boeriĭ luĭ Petru Rareșŭ, l'aŭ prodositŭ în Domnia d'ântêiŭ, și de aceea în a doua Domniă, aŭ fostŭ tăiațĭ de elŭ, împreună cu alțĭ duoĭ: Crăsneșŭ și Cosma (Let. t. I. F. 169.)

(8) Credŭ că de la Paniĭ Dragșan și Draksin se

derivă numirile satelorŭ *Dracșanii* și *Dracsinii*, din partea de susŭ a Moldoveĭ.

In anulŭ 1546, la Maĭ 14, érășĭ găsimŭ pe Petru Rareșŭ, în Hușĭ. Acesta este anulŭ de pe urmă alŭ Domnieĭ luĭ a doua. De la data acésta érășĭ avemŭ unŭ uricŭ slavonŭ datŭ de Rareșŭ din Hușĭ, pe care deasemenea 'lŭ reproducemŭ.

„Cu mila luĭ Dumnedeŭ Noĭ Petru Voevodŭ Domnŭ țĕreĭ Moldoveĭ. Cunoscutŭ facemŭ și cu acéstă carte a nóstră tuturorŭ celorŭ ce o vorŭ vedea saŭ citindu-se o vorŭ audi, că a venitŭ înaintea nóstră și înaintea boiarilorŭ noștriĭ sluga nóstră Jurja Boldur aprodulŭ, fiiulŭ luĭ Andrușca Boldur, de a sa bună voiă, de nimenĭ nevoitŭ nicĭ silitŭ, și a vîndutŭ alŭ săŭ dreptŭ patrimoniŭ și cu *privilie* de schimbŭ ce are de la părintele sĕŭ Andrușco Boldur de la Domnia mea. Unŭ satŭ pe Elan anume Seretenii pe amândoue laturile Elanuluĭ, pe acela l'aŭ vîndutŭ slugeĭ nóstre luĭ Ion Hâra pentru cincĭ sute zlotĭ tătărescĭ și s'a sculatŭ. . . . . sluga nóstră Ión Hăra și a plătitŭ aceĭ maĭ susŭ *scrișĭ banĭ toțĭ deplinŭ* 500 zlotĭ în mână slugeĭ nóstre Jurja Boldur fiiulŭ luĭ Andrușco Boldur înaintea nóstră și înaintea boiarilorŭ noștriĭ. Decĭ noĭ vĕdêndŭ tocméla lorŭ cea de bună voiă și deplina plată, și noĭ așijderea și de la noĭ amŭ datŭ și amŭ întăritŭ slugeĭ nóstre Ión Hăra acelŭ satŭ maĭ susŭ numitŭ la Elan, anume Seretenii pe amândouĕ laturile Elanuluĭ, ca să'ĭ fiă luĭ de la noĭ uricŭ și cu totŭ venitulŭ, luĭ și fiilor luĭ, și nepoților luĭ și strenepoțilorŭ luĭ și restrenepoțilorŭ, și la totŭ némulŭ luĭ, ce i se va alege maĭ de aprópe, ne stricatŭ nicĭ-uă-dată în viacĭ. Éră hotarul aceluĭ maĭ susŭ scrisŭ satŭ de pe Elan anume Sereteniĭ de pe amândouĕ laturile Elanuluĭ să fiă pe unde din viacŭ aŭ apucatŭ. Eră la acésta este credința Domnieĭ nóstre ceĭ maĭ susŭ scrise Noĭ Petru Voevod. și credința prea iubiților nostriĭ fiĭ Iliașŭ și Stefan și Constantin, și credința Panuluĭ Efrem Huru, credința P. Borcea dvorniculŭ, credința Panuluĭ Petru Crăca*), credința P. Sturza și Panuluĭ Mohilă pârcălabĭ de Hotin, credința P. Huru și a P. Miron pârcălabĭ de Némțŭ, credința P. Tâmpea pârcălabŭ de Novograd, credința P. Petru Varticŭ portarŭ de Sucéva, credința P. Iurie spătarulŭ, credința P. Dan visterniculŭ, credința P. Hrăbur postelniculŭ, credința P. Hamza, credința P. Petrașcu paharniculŭ, credința P.... stolniculŭ, credința P. Placsa comisulŭ, și credința tuturorŭ boiarilorŭ nostriĭ Moldovenescĭ marĭ și micĭ. Éră după viața nóstră, cine va fi Domnŭ țereĭ nóstre din fiiĭ nostriĭ. . . . séŭ érășĭ fiă pe cine Dumnedeŭ va alege a fi Domnŭ țereĭ nóstre Moldoveĭ. . . . (rupt) . . . Éră pentru maĭ multă tăriă și împuternicire la tóte cele maĭ susŭ scrise amŭ poruncitŭ credinciosuluĭ nostru Panŭ Mateiaș logofĕtulŭ a scrie și pecetia nóstră a o atârna la acéstă carte a nóstră. A scrisŭ Vasile Buzdugan în Hușĭ ȣ хȣсехъ. In anulŭ 7054, Maiŭ 14 dile. (Uriculŭ se află între documentele moșielorŭ: Boeniĭ, Tărtescĭĭ și Cupceniĭ.)

> *Insemnare.* Sub domnia luĭ Rareșŭ se vede că se stabilise numirea têrguluĭ Hușilorŭ în pluralŭ. Atâtŭ în uriculŭ acesta, câtŭ și în celŭ precedentŭ găsimŭ numirea în pluralŭ: „ȣ хȣсехъ, ȣ хȣсохъ“ la Hușĭ. Stefan cel mare în inscripție îlŭ numesce Гȣсо, Husu. în singular.

In alŭ duoilea anŭ alŭ Domnieĭ, în anulŭ 1548, în 7 Aprilïŭ, în septemâna luminată găsimŭ în Hușĭ pe Iliașŭ

(*) Poate că de la acéstă familie să-șĭ fi trăgêndŭ numirea satele Crăcăoniĭ și Kracăulŭ din ținutulŭ Neamțuluĭ.

Vodă, feciorulŭ şi succesorulŭ luĭ Petru Rareşŭ, care se vede că făcuse Pascele în Huşĭ. Acéstă dată a petrecereĭ Domnuluĭ în têrgulŭ Huşiĭ este semnalată de letopiseţe prin uciderea hatmanuluĭ Varticŭ, tăiatŭ acolo din ordinulŭ luĭ Iliaşŭ (Let. t. I. pag. 173).

In anulŭ 1555, la Maiŭ în 9 ḑile, găsimŭ pe Alexandru Lăpuşnénu reşeḑêndŭ în Huşĭ, de unde dă uriculŭ următorŭ în limba slavonă. Noĭ îlŭ reproducemŭ după traducerea D-luĭ Hâjdeŭ în Archiva istor. t. I. part. I. pag. 111. No. 155.

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Alexandru Vodă etc. Étă că pe aceste adevěrate slugĭ ale nóstre Mihăilă şi fratele săŭ Gliga le amŭ miluitŭ cu deosebita nóstră graţie, dându-le şi întărindu-le de la noĭ în ţéra nóstră Moldovenéscă a lorŭ dréptă ocină şi cumpărătură a patra parte din satulŭ Cândesciĭ în câmpulŭ luĭ Dragoşŭ(*) cumpărată de la Todosia, fiica luĭ Tóder Cămăraşu pentru 270 zlotĭ tătăresci, care a patra parte din satulŭ Cândesciĭ în câmpulŭ luĭ Dragoşŭ a fostŭ cumpărătură luĭ Grigoriŭ Fierescu logofătŭ cu actulŭ(**) de cumpărătură ce avuse tatălŭ Todosieĭ Tóder Cămăraşu de la fratele Domnieĭ mele Stefan Vodă cel têněrŭ, şi a fostŭ lorŭ schimbătură pentru a patra parte din satulŭ Dumbrăveniĭ pe Bistriţa cu actulŭ de cumpărătură ce avuse Tóder

---

(*) Domnulŭ Hâjdeŭ ḑice în însemnarea de la uriculŭ de sub No. 92, că Câmpulŭ luĭ Dragoş este în Bucovina, din care făcea parte satele Borilesciĭ şi Dragotesciĭ, de care se vorbesce în acelŭ uric. Pote că să fiă şi în Bucovina vre unŭ locŭ cu numele de „Câmpulŭ luĭ Dragoş;“ dar câmpulŭ luĭ Dragoş de care se pomenesce în acelŭ hrisovŭ, era în ţinut[illegible] Némţuluĭ, de la Rosnovulŭ de astăḑĭ peste Bistriţa; fiindŭ că [illegible] ḑice, că pe el eraŭ satele Borilesciĭ şi Drăgotesciĭ, pe părâul[illegible] Nechid. Părâulŭ Nechid şi satul Borilesciĭ există şi astăḑĭ în acele [illegible]urĭ. Deasemenea şi „Cobâla“ cu cele doue coturĭ ce s'aŭ datŭ în schimbŭ de Stefanŭ Vodă pentru acele doue sate, există şi astăḑĭ sub numire de părâulŭ Iapa, şi cele doue coturĭ, suntŭ doue sate: Iapa şi Calulŭ, totŭ acolo.

(**) Ḑicerea originală: Priviliă, Domnulŭ Hâjdeŭ ó traduce prin: actŭ.

Cămărașu de la fratele Domnieĭ mele Stefan Vodă celŭ tênărŭ, și pe care Grigorie Fierescu logofĕt l'a datŭ în mânele slugelorŭ nóstre Mihăilă și frate-săŭ Gliga; tóte acele maĭ susŭ scrise să le fie lorŭ, de la noĭ uricŭ cu totŭ venitulŭ, și copiilorŭ lorŭ, etc; éră otarulŭ menționateĭ a patra parte să fiă din totŭ otarulŭ a patra parte și din cele alte părțĭ dupe hotarulŭ celŭ vechiŭ etc; și pentru acésta este credința Domnieĭ mele. . . . și credința prea iubițilorŭ fiĭ aĭ Domnieĭ mele Ioanne și Bogdan, și credința boerilorŭ. . . . Panulŭ Ioanne Nădăbaĭco vornicŭ, P. Petru Cărcoviciŭ, P. Hărea și P. Neagoe părcălabĭ de Hotin, P. Ioannè și P. Veisa părcălabĭ de Neamțŭ, P. Veverițä șĭ P. Vascan părcălabĭ de Roman, P. Dan portar de Sucéva. P. Șendrescu spătar, P. Iónne visternicŭ, P. Vascan Movilă postelnicŭ, P. Dumitru paharnicŭ, P. Medelénu Stolnicu, P. Placsa Comis, și credința tuturorŭ boerilorŭ etc. (Formula ordinarie cu numele vel logofătuluĭ Movilă.) A scris Cracaleiŭ Căpotescu în Hușĭ (ȣ χȣιοχz,) anulŭ 7063, Maiŭ în 9 ḑile.“

In anulŭ 1561 Alexandru Lăpușnénu, învins de Despotŭ în bătălia de la Verbia pe Jijia, îșĭ luă Dómna din Iașĭ, fugi la Hușĭ și de acolo se sirguia a'sĭ aduna óste din țéră și a primi ajutorŭ de la Turcĭ contra usurpatoruluĭ Despotŭ, dar n'a reușitŭ. Despotŭ, după victorie ducêndu-se la Sucéva s'a trasŭ țéra în partea sa ușorŭ; căcĭ toțĭ uraŭ pe Lăpușnénu; și după ce s'a asieuratŭ a plecatŭ de la Sucéva cu óste asupra Lăpușnénuluĭ la Hușĭ, ca să'lŭ pótă prinde. Déră acesta vĕḑêndu-se părăsitŭ de toțĭ, a lăsatŭ *Hușiĭ*, și apucândŭ drumulŭ la Chilia, de acolo a trecutŭ la Constantinopole (Let. t. I pag. 178, 179.)

In anulŭ 1574, în timpulŭ resbeluluĭ ce a avutŭ Ión

Vodă Arménulŭ cu Turciĭ, după ce grozavulŭ acesta eroŭ a eșitŭ învingĕtorŭ în bătăliele cu Tătariĭ și cu Turciĭ la Bender și Cetatea-Albă, s'a retras la Hușĭ, spre repaosŭ și pregătire pentru evenimentele următóre ale resbeluluĭ. La acéstă ocasie, étă cumŭ D. Hăjdeŭ panigiristulŭ luĭ Ioan Vodă, descrie avantagele militare ale posițiuneĭ Hușilorŭ.

1. Inlesnire pentru hrană și pentru recrutațiunĭ din interiorulŭ Moldoveĭ.

2. Uă apropiere de fruntaria Polonă, de unde Ioan Vodă totŭ încă nu dispera de a căpĕta ajutóre maĭ seriόse.

3. Uă localitate retranșată prin însușĭ natura și în care nu putea fi forțat într'unŭ casŭ de năvală neprevĕdută.

4. Facultatea de a se porni într'unŭ momentŭ, séŭ la Nistru contra Tătarilorŭ, séŭ la Dunăre contra Turcilorŭ. (Vedĭ opera: Iόn Vodă. pag. 131, 248.)

In anulŭ 1589 (7097) Octombre 6, găsimŭ pe Petru Vodă Șchiopulŭ reședêndŭ în Hușĭ, de unde a datŭ următórea carte de judecată:

„Petru Voevod, cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnŭ pămêntuluĭ Moldavieĭ. Adică aŭ venitŭ înaintea nóstră, și înaintea boerilorŭ noștriĭ Vasile Medelniceru, și cu ale sale némurĭ, din satulŭ Colibanĭ, și aŭ tras pe German vătaf și pre Ursulŭ vătaf, și pre Maxim; și așa aŭ disŭ: că aŭ eĭ unŭ satŭ în câmpulŭ Bârladuluĭ satulŭ Colibaniĭ suntŭ la uă margine a Bârladuluĭ de către apusŭ. Eră satulŭ Germanescĭĭ suntŭ de ceia parte despre rĕsăritŭ.

Decĭ satulŭ Germănescĭĭ are móră în Bârlad, éră eĭ nu aŭ, și nu voescŭ aĭ lăsa pre eĭ la malulŭ Bârladuluĭ. Pentru care noĭ amŭ căutatŭ îndreptările ce are German, și Ursulŭ de schimbŭ de la bĕtrânulŭ Stefan Voevod, și amŭ vĕḑutŭ a lorŭ satulŭ Germănesciĭ cu locŭ de móră în Bârlad, éră îndreptările slugeĭ nóstre Vasilie Medelniceru amŭ vĕḑutŭ așa satulŭ Colibaniĭ, n'amŭ vĕḑutŭ a lorŭ cumóră.

Pentru aceea vĕḑêndŭ noĭ că nu spun uricile lorŭ până la malulŭ Bârladuluĭ și încóce n'aŭ avutŭ móră în Bârlad, și noĭ nam dat lorŭ. Deci German și Ursulŭ și Macsim și cu aĭ seĭ ómenĭ, eĭ s'aŭ îndreptatŭ, și s'aŭ pusŭ lorŭ feria: 12 zlotĭ. Pentru care de acumŭ înainte să nu maĭ aibă a se trage nicĭ uă dată în vecĭ.

S'a scrisŭ în Hușĭ lét. 7097, Octombre 6.

Stroiciŭ, vel logofĕtŭ iscal.

Și cu toțĭ așa aŭ ḑis, de vorŭ avea móră la malulŭ satuluĭ lorŭ pe lângă Bârlad, să o ție eĭ singurĭ."

De pe la timpurile acestea se vede că castelulŭ Domnescŭ de la Hușĭ s'a desființatŭ, devenindŭ ruine, de care spune dascălulŭ Simeon; căcĭ nu maĭ găsimŭ Domn-petrecêndŭ în Hușĭ. Nu târḑiŭ după acésta, la 1592, localulŭ curțiĭ domnescĭ din Hușĭ se ocupă de Episcopia, înființată atuncĭ acolo. De la acestŭ timpŭ istoria têrguluĭ Hușilorŭ se contopesce cu istoria Episcopieĭ.

Cu tótă însemnătatea politică dată têrguluĭ Hușilor, ântêiŭ prin curțile domnescĭ și petrecerea acolo din timp în timp a Domnilorŭ, apoĭ prin înființarea Episcopieĭ, carea făcea din Hușĭ centrulŭ religiosŭ alŭ uneĭ marĭ părțĭ din țéră, acestŭ têrgŭ nu se vede a fi prosperatŭ. Pe cândŭ s'a înființat Episcopia elŭ consta din un micŭ numĕrŭ de têrgovețĭ, așeḑațĭ cu dughenele lorŭ pe loculŭ numitŭ vatra têrguluĭ, și două sate: Plopeniĭ și Broscenii, póte că și Corniĭ; căcĭ în planulŭ vechiŭ alŭ Hușilorŭ, se ḑice că acolo a fostŭ seliște de satŭ vechiŭ; déră locuitoriĭ din acele sate, de multele greutățĭ aŭ pribegitŭ, și Episcopiĭ în deosebite rândurĭ aŭ adusŭ coloniștĭ străinĭ, de aŭ sporitŭ populația. Coloniștiĭ eraŭ Românĭ pribegițĭ prin alte țerĭ, Bulgarĭ, Ungurĭ, așeḑațĭ acolo în deosebite epoce.

Dimitrie Cantemir, după anulŭ 1711, în descrierea Moldoveĭ vorbindŭ de Hușĭ îlŭ numesce „unŭ têrgușorŭ micŭ“ care nu are altă însemnătate de cât pentru „scaunul unuĭ Episcopŭ,“ și pentru că lângă dânsulŭ s'a ținut resbelulŭ luĭ Petru celŭ Mare cu Turciĭ, la 1711, precum și pentru Movila Răbîeĭ, ce nu este departe de acestŭ locŭ (Descri. Mold. 1851. pag. 28.) In altŭ locŭ însă Cantemir laudă vinulŭ de Hușĭ, puindu'lŭ în rangulŭ alŭ duoilea între vinațele ce produce Moldova, adică după celŭ de Cotnariŭ, căruia Cantemir îĭ dă preferență înaintea tuturorŭ, chiarŭ și acelorŭ străine (ibid. f. 55, 56.) In resbelulŭ Rosieĭ cu Turcia, la 1711, sub Marele Petru și sub Dimitrie Cantemir, urmatŭ aprópe de Hușĭ, la Stănilescĭ, Hușiĭ și prejmetele luĭ aŭ suferitŭ fórte multŭ din partea oștirilorŭ beligerante, precum se va arĕta în șirulŭ istorieĭ Episcopieĭ, până ce s'ă încheiatŭ pacea la 10 Iuliŭ, pe malulŭ Prutuluĭ la trecătóre (Let. tom. III pag. 108.)

In anulŭ 1713, sub domnia luĭ Nicolae Mavrocordatŭ Turciĭ aŭ luatŭ în stăpânire cetatea Hotinuluĭ cu ținutulŭ eĭ și aŭ pusŭ în ea uă garnisonă mare de apărare despre Rosia și Polonia. Acésta a îngreuiat fórte multŭ posiția Hușilorŭ, cari eraŭ situațĭ pe calea Prutuluĭ pe unde oștile turceștĭ [illegible] orĭ se duceaŭ și venéŭ de la Hotin. Nevoile ce aŭ căḑutŭ pe țéră și pe Hușĭ de la acéstă împregiurare așa le descrie chronicarulŭ Ión Niculcea: „Pe acele vremĭ era greŭ în țéră, nu de birurĭ, ci de alte supĕrărĭ, că Turcilorŭ le era calea totŭ prin ţéră, mergĕndŭ şi viindŭ la Hotin; uniĭ veneaŭ pe la Focşanĭ de mergeaŭ pe Siretŭ, alţiĭ pe la Bârlad şi Iaşĭ, alţiĭ pe la Prutŭ, şi ca nisce ostenĭ păgânĭ ce era totŭ stricăciunĭ făceaŭ cu felŭ de felŭ de rîsurĭ şi batjocurĭ.“ (Let. t. 2, pag. 382).

Intr'unŭ desenŭ vechiŭ, în care se descrie posiţiunea topografica şi împărţirea Huşilorŭ, făcutŭ de Iorest Dan. Dichiulŭ Episcopieĭ, étă în ce stare se arată acestŭ oraşŭ în a doua jumĕtate a véculuĭ al 18-lea.

1. Huşiĭ suntŭ situaţĭ între doue pârae, ce curgŭ amândoue din partea apusană spre rĕsăritŭ şi se întrunescŭ din josŭ de Huşĭ, în câtŭ formézǎ unŭ unghiŭ. Pârâulŭ despre méḑă-nópte se numesce Temasa şi curge prin satulŭ Corniĭ; ceĭ despre méḑă-ḑi —Dreslăvĕţul—, amândouĕ îşĭ aŭ obârşiele în délurile ce încongiură oraşulŭ.

2. In partea despre apusŭ este situată Episcopia.

3. In spre rĕsăritŭ, loculŭ têrguluĭ cu uă uliţă în direcţia de la méḑă-nópte spre méḑă-ḑi, locuită de Moldovenĭ şi Bulgarĭ. De la loculŭ têrguluĭ maĭ departe, totŭ spre resăritŭ — Mahalaoa Brosceniĭ, care se începe de la Sud, trece peste cele doue părae spre Nord. In acéstă parte locuiaŭ têrgoveţĭ şi posluşnicĭ aĭ Episcopieĭ. Totŭ în direcţia rĕsărituluĭ maĭ departe, până la întrunirea acelorŭ douĕ pârae, era mahalaoa Plopenilorŭ, care merge totŭ în aceeaşĭ direcţie de la Sudŭ spre Nordŭ, ca şi Brosceniĭ. In marginea sudică a eĭ era mahalaoa numită „Ograda luĭ Lazăr.“ Plopeniĭ eraŭ locuiţĭ deasemenea de têrgoveţĭ şi de posluşnicĭ, séŭ coloniştĭ aĭ Episcopieĭ. De la Plopenĭ maĭ departe urmaŭ Voloseniĭ, de care planulŭ ḑice, că Episcopia îĭ are prin schimbŭ.

4. In dreptŭ cu loculŭ têrguluĭ, spre Sud şi spre Nord,

se întinde loculŭ numitŭ Pleșa, pe care în tóte direcțiunile suntŭ așeḍațĭ coloniștĭ Bulgarĭ.

5. In partea vest-nordică de la Episcopie se pune „Corniĭ, unde aŭ fostŭ siliște de satŭ vecinŭ, în depărtare de têrgŭ ca la unŭ ceasŭ,“ locuitoriĭ, se ḍice că, eraŭ „poslușnicĭ amestecațĭ cu têrgovețĭ.“ Planulŭ ḍice că, moșia Corniĭ este de la Stefan Vodă (nu știŭ care?) și întărită de Constantin Racoviță.

6. Peste părîulŭ Temasa, privindŭ de la Episcopie, spre *Sud-ost de la Cornĭ, se pune mahalaua* „Cotroceniĭ locuită de poslușnicĭ și têrgovețĭ.“

7. Maĭ spre rĕsăritŭ de la Cotrocenĭ, totŭ peste părîŭ, este mahalaua Răesciĭ, locuită deasemenea de poslnșnicĭ și de têrgovețĭ. Maĭ spre rĕsăritŭ de la Răescĭ—coloniștĭ Bulgarĭ:

8. Intre Episcopie și loculŭ têrguluĭ se arétă uă distanță de locŭ deșertŭ, pe care era scóla publică.

9. Pe loculŭ Têrguluĭ, în partea nordică era cișméŭa Domnéscă, de carea se vorbesce în cărțile domnescĭ de scutélă pentru fontânariĭ Domnescĭ.

10. In partea despre apusŭ a Episcopieĭ, era grădina Episcopieĭ cu pomi, și maĭ spre apusŭ de la grădină se începea pădurea, carea acoperea dealulŭ Lohanuluĭ, ce astăḍĭ parte este golŭ, parte plantatŭ cu vie și livede.

In câtŭ timpŭ têrguiŭ Hușiĭ a fostŭ pe loculŭ domnescŭ, elŭ se mărginea numaĭ în uă mică ulicióră, aceia ce se întinde de la midloculŭ ulițeĭ Episcopieĭ spre méḍă-ḍi*); déră după ce s'a datŭ Episcopieĭ, têrgulŭ s'a măritŭ și s'a formatŭ ulița principală de la Episcopie spre rĕsăritŭ. Orĭ câte procese aŭ urmatŭ între têrgovețĭ și Episcopie cu tânguirĭ de asuprirĭ, sórta acestorŭ têrgo-

---

(*) Veḍĭ planulŭ têrguluĭ de la 1784 la finele cărțeĭ vețĭ a fostŭ râvnită de têrgovețiĭ depe alte proprietățĭ particulare; în câtŭ aceia, cândŭ ișĭ cereaŭ drepturĭ, se referaŭ la posiția têrgovețilorŭ de Hușĭ ca la un model.

Cu luarea Basarabieĭ de Rușĭ, comerciulŭ Hușilorŭ a cădutŭ tare, mărginindu-se numaĭ în partea ținutuluĭ Fălciuluĭ, remasă d'adrépta Prutuluĭ. Acéstă împregiurare a datŭ cea maĭ de pe urmă lovire mortală și têrguluĭ Fălciŭ, situatŭ pe malulŭ Prutuluĭ, și de care Domnulŭ Cantemir spune, că pe timpulŭ luĭ era „unŭ têrgŭ frumosŭ.“ (Descr. Mold. pag. 27.) Cu ocasia resbelelorŭ de pe la finele viaculuĭ al 18-lea și începutulŭ al luĭ 19 dintre Rosia și Turcia, maĭ multe familiĭ Bulgare emigrândŭ de peste Dunăre, fură primite de Episcopĭ ca coloniștĭ prin mahalalele Hușilorŭ, prin care se spori populațiunea acestuĭ orașŭ. Coloniștiĭ Bulgarĭ aŭ adusŭ în Hușĭ cultura dudilorŭ și a vermilorŭ de mătasă, care însă a remasŭ în uă stare primitivă până astădĭ, și în micĭ proporțiunĭ.

2. Administraţia Huşilorŭ şi funcţionariĭ anticĭ: Consiliulŭ municipal, Uriadniculŭ saŭ dregĕtoriulŭ, Vorniculŭ de Huşĭ, Pârcălabulŭ, Pacharniculŭ, Cămănariĭ, Vameşiĭ, Desetnicĭĭ, Goştinariĭ, Bezmenariĭ, Deşugubinariĭ, Globnicĭĭ, Podvodariĭ, Olăcariĭ, Conăcariĭ Brănişteriĭ, Căpitanulŭ de ţinutŭ, Pârcălabiĭ de ţinutŭ, Ispravnicĭĭ de ţinutŭ, Bulibaşa de Huşĭ, Turcagi-başŭ-aga, Başŭ ceauşŭ-aga, Ciochodar-aga, Dăbilarĭ, Vel căpitan de codru. Boiarĭ zlotaşĭ, Izbaşa, Aprodŭ, Copiĭ de casă, Vornicŭ de pórtă, Ceparĭ, Bourarĭ, Marele vornicŭ alŭ ţereĭ de josŭ, Telal-başa, Uşurgiĭ, Vătajĭ-marĭ.

1). *Consiliulŭ municipalŭ.* — 2). *Uriadniculŭ séŭ diregetoriulŭ.*

Têrgulŭ Huşilorŭ din vechime se administra de unŭ consiliŭ municipal, al cărŭia preşedinte se numia Şoltuzŭ éră consilieriĭ Pârgarĭ. Afară de consiliulŭ municipalŭ, în Huşĭ maĭ reşedea unŭ amploiatŭ Domnescŭ, numitŭ în cărţile slavone Uriadnicŭ, adică: dispunătoriŭ, puitoriŭ la cale, orânduitoriŭ. In cărţile române se numesce Diregĕtoriŭ, alte-orĭ Ispravnicŭ. Mi se pare că elŭ nu era altŭ ceva de câtŭ poliţaiulŭ têrguluĭ, séŭ cum se maĭ numia odinióră: Căpitan de têrgŭ.

Tóte aceste num[illegible] de funcţiunĭ le gâsimŭ în următórea carte Domné[illegible]ă, dată în limba Română de Alexandru Iliaşŭ Voevodŭ, în anulŭ 1621.

„Noĭ Alexandru Voevod sin Iliaşŭ Voevod Bojiu milostiu gospodar zemli Moldavscoĭ. Scriemŭ Domnia mea

Diregĕtoriuluĭ și Șoltuzuluĭ și Prăgarilorŭ și tuturorŭ Dăbilarilorŭ de têrgŭ de Hușĭ, décă vețĭ vedea cartea Domnieĭ mele. Éră voĭ se avețĭ a lăsa fórte în pace satele sfinteĭ Episcopiĭ a Hușuluĭ de podvóde, de jold, de caĭ de olacŭ și de alte angĕriĭ, de tóte să hie în pace. Éră cisla lorŭ birŭ ce va hi eĭ să plătéscă, anume Plopeniĭ, Hrubeniĭ, Cârligațiĭ, Crețesciĭ, Rășăsciĭ, Coziaciĭ, Podeniĭ. Dreptŭ aceia și voĭ Debilarĭ de ținutŭ, și voĭ vătajĭ marĭ dobitoculŭ lorŭ printr'alțĭ ómenĭ saŭ printr'alte sate să nu luațĭ nicĭ să tragețĭ, și ce vorŭ hi glóbe feriĭ să aibă trébă Molitva Sa Vlădica de Hușĭ. Éră de se va găsi niscare furĭ tâlharĭ, aceia împreună cu părintele să'ĭ prindețĭ și la Domnia mea să'ĭ trimitețĭ. Asésta vă scriemŭ. Maĭ multă jalobă să nu vie la Domnia mea. Intr'altŭ chipŭ să nu facețĭ. U Ias. 7129, Noemvr.. 1. Sam gospod. velélă. (Cond. A. f. 37.)

Insemnare. Ḑicerea Șoltuzŭ este de orgină germană: Schultheiss, séŭ Schuldheis, și însémnă pe primariul uneĭ comune.

Pârgariĭ, séŭ după pronunția Bulgară *Prăgariĭ,* este numire de origină germană: Bürger (cetățén), éră la noĭ a trecutŭ de la Ungurĭ, care din Bürger germanŭ aŭ formatŭ alŭ lorŭ Polgar, totŭ cu însemnarea de „cetățén.“ Așa déră numirea de *pârgarĭ* este sinonimă cu: cetățenĭ.

Uriadniculŭ, séŭ diregĕtoriulŭ, era ântêiulŭ funcționar domnescŭ din Hușĭ, căcĭ în cărțile domnescĭ, adresate autoritățilorŭ de Hușĭ, totŭ da-una elŭ se numesce ântêiŭ, apoĭ Șoltuzulŭ și Pârgariĭ. Maĭ reproducemŭ aicĭ uă carte de acestea de la Gașpar Vodă. din anulŭ 1719. Cartea originală este în limba Slavonă:

„Io Gașpar Voevod cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnŭ țĕreĭ Moldoveĭ. Scriemŭ Domnia mea slugelorŭ nóstre *uriadniculuĭ* 1) și șoltuzuluĭ și pârgarilorŭ de la tîrgulŭ Hușiĭ, dămu-vĕ scire că Domnia mea m'amŭ milostivitŭ și am datŭ și amŭ miluitŭ sfînta Episcopie de acolo cu poslușnicĭ, precumŭ aŭ fostŭ de la alțĭ Domnĭ din timpulŭ maĭ dinainte: 2 cojocarĭ, 2 argațĭ, 1 curĕlariŭ, 1 olariŭ, 1 butnariŭ și 1 măcelarŭ, ca să aĭbă a sluji sfînteĭ Episcopiĭ și să fiă a eĭ poslușania (servițiulŭ). Pentru care décă vețĭ vedea acéstă carte a Domnieĭ mele, voĭ să avețĭ a lăsa fórte în pace de podvódă și de joldŭ și de alte angărie de tóte, și de camână, numaĭ să aĭbă eĭ a asculta de rugătoriulŭ nostru Mitrofan, Episcopulŭ de acolo. Maĭ multŭ să nu'ĭ învĕluițĭ. Alminterea să nu facețĭ. U Ias. let. 7127. Aprilie 16.“ (cond. II. f. 6).

Acestŭ feliŭ de *Uriadnicĭ* eraŭ și prin comunele sătescĭ, precumŭ se vede din cartea slavonă, dată în anulŭ 1618, totŭ de Domnulŭ Gașpar *slugelorŭ sale uriadnicilorŭ din Hușĭ și din Stănilescĭ*, ca să lase în nesupărare satele Episcopieĭ maĭ susŭ numite (Cond. A. F. 36). Observămŭ că în traducerile vechĭ ḑicerea *uriadnicu* se traduce prin *Ispravnicu*. d. e. „Ispravnicĭ de Hușĭ și dĕ Stănilescĭ.“ Afară de *uriadnicu*, séŭ diregĕtoriŭ, pe la sate maĭ era âncă unŭ amploiatŭ numitŭ *Vătăman*, ca ajutoriŭ al uriadniculuĭ. Acésta se vede din cartea D-luĭ Antonie Ruset din 1676, în carea se pomenesce „Diregĕtoriulŭ și Vătămanulŭ seŭ din siliște din Crețescĭ.“ (Cond II, F, 96). Din cartea luĭ Miron Barnovschi dată in 16[illegible]9, se vede că Vătămaniĭ duceaŭ baniĭ la Domniă. Cheltuiala drumuluĭ era pe conta satelorŭ (Cond. II. F. 22[illegible]

---

1). De la ḑicerea „uriadnicŭ,“ ce înseamnă orînduitoriŭ, dispunătoriŭ, puitoriŭ-la-cale, omŭ alŭ trebeĭ, s'a formatŭ la noĭ ḑicerea: vriadnicŭ,“ séŭ vrĕdnicŭ.

Uriadniculŭ séŭ diregĕtoriulŭ, împreună cu Șoltuzulŭ și cu Pârgariĭ, precumŭ se vede din cărțile citate maĭ susŭ, aduceaŭ întru îndeplinire ordinile domnescĭ privitóre la sarcinile ce venea dela Domniă asupra locuitorilorŭ, precumŭ: podvóde, caĭ de joldŭ, și alte angărie; prin eĭ se adunaŭ dările către Domnie: camâna, glóbeferie etc.

In o carte Domnéscă din 1660, se ḑice: „scriem Domnia mea slugelorŭ nóstre, și Uriadnicilorŭ, și Șoltuzilorŭ (i uriadnicom i șoltuzom) și Pârgarilorŭ din tîrgulŭ Hușiĭ.“ Póte că afară de Uriadniculŭ și Șoltuzulŭ tîrguluĭ eraŭ Uriadnicĭ și Șoltuzĭ deosebițĭ pentru satele Episcopieĭ, ce eraŭ în marginea tîrguluĭ (Cond. II. F. 64): Plopeniĭ, Brosceeniĭ etc.

Șoltuzulŭ și Pârgariĭ făceaŭ cislă pentru baniĭ biruluĭ, iĭ strîngeaŭ de la tîrgovețĭ și dela locuitoriĭ mahalagiĭ, și'ĭ duceaŭ la Domniă. Acésta se vede din următórea carte a luĭ Miron Barnovschi din anulŭ 1629, dată în limba română:

„Noĭ Miron Barnovschi Mogila voevodŭ Bojiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoĭ. Scriemŭ Domnia mea la Șoltuzĭ și la Pârgarĭ din târgŭ din Hușĭ, dămu-vĕ șcire că Domnieĭ mele s'aŭ jăluitŭ satele sfinteĭ Episcopie de acolo, ḑicêndŭ înaintea Domnieĭ mele că le este cisla într'un locŭ cu a târguluĭ, decĭ strîngețĭ baniĭ și nu'ĭ aducețĭ voĭ aicea la Domnia mea, ci trămitețĭ baniĭ pre ómenĭ și pre vătămanĭ din satele sfinteĭ Episcopie de'ĭ aducŭ și voĭ nu'ĭ aducețĭ, ce muncițĭ ómeniĭ? Pentru aceea décă vețĭ vedé cartea Domnieĭ mele iér voĭ să strîngețĭ baniĭ satelorŭ sfinteĭ Episcopie și să'ĭ aducețĭ voĭ cu dajdea trîguluĭ să nu maĭ muncițĭ ómeniĭ sfinteĭ Episcopie, ce să'ĭ lăsațĭ în pace, că apoĭ voĭ științĭ ... Acésta vă scriŭ Domnia mea. Maĭ multŭ să nu'ĭ învĕluiţĭ preste cartea Domnieĭ mele. Inace ne ucinite 1) U Ias 7137, Noemvrie 8. Sam gospodin velélă.“ 2) (Cond. II. F. 22).

Şoltuzulŭ era responsabilŭ la Domnie pentru neesactitățile ce s'arŭ fi întîmplatŭ întru esecutarea ordinilorŭ. Acésta se vede din cartea luĭ Vasilie Vodă din 1645 pentru neamestecarea poslușnicilorŭ Episcopieĭ cu tîrgoveţiĭ, Cartea se încheie așa: „ De va maĭ veni jaloba la Domnia mea că'ĭ învĕluiţĭ, cu tine șoltuze îmĭ voiŭ întreba.“ (Cond. II. F. 45).

Dupre documentele Episcopieĭ nu se póte hotărî esact numĕrulŭ Pârgarilorŭ ce compuneaŭ consiliulŭ municipalŭ alŭ Hușilorŭ. In mărturia hotarnică a Plopenilorŭ, din anulŭ 1673, se găsesce subscrisŭ: „Ion Şoltuzŭ cu 6 pĕrgarĭ din târgulŭ Hușilorŭ.“ Din monumentele istorice se vede că pe la alte locurĭ numerulŭ Pârgarilorŭ era de 12; d. e. la Bărlad. (Uricar. p. 2. f. 258).

Numele de Şoltuzŭ și Pârgarĭ se găsescŭ prin acte până pe după jumetatea véculuĭ 18-le (Cond. A. F. 66).

Ca complinire la cele ḑise despre consiliulŭ orășenescŭ de la Hușĭ, veḑĭ înainte cartea de la finele anuluĭ 1667, adeverită de Episcopulŭ Ioan, de Şoltuzulŭ, etc. Deasemine în Apendice, la finele anuluĭ 1590.

3). *Dvorniculŭ* séŭ *Vorniculŭ* de Hușĭ. In cartea Episcopuluĭ Mitrofan din 1617 se pomenesce de unŭ Horja ce a fostŭ Dvornicŭ de Hușĭ. (Documentele vielorŭ). La 1661 Stefăniță Vodă într'o carte către slujitoriĭ domnescĭ pentru poslușniciĭ Episcopieĭ, între alţiĭ pomenesce și de „Vorniculŭ de tîrg.“ (Condica II. f. 66). În Mărturia hotarnică a Plopenilorŭ, citată maĭ susŭ, după Şol-

---

1) Alt-feliŭ să nu faceţĭ.
2) Insușĭ Domnulŭ a poruncitŭ.

tuzŭ și Pârgarĭ este subscrisŭ „Ioniță Vorniculŭ de tîrgŭ." Într'unŭ zapisu din 1694, făcutŭ în Hușĭ, se aducŭ ca martorĭ boeriĭ de Huși, anume : *Paharniculŭ de Hușĭ, Zaharia Vorniculŭ de Hușĭ, Bulbașa ot Hușĭ*, etc. (Condica B. f. 100). Dintr'o carte a luĭ Vasilie Vodă din anulŭ 1653, în carea se ḑice: „Scriemŭ Domnia mea la *Vornicii* de trâgŭ de Hușĭ." (Condica II. f, 54), sar păré că era maĭ mulțĭ vornicĭ; însă mi se pare că aicĭ ḑicerea „vornicĭ" este luată în sensulŭ literalŭ (de la slavonulŭ Дворъ, curte: *curtenĭ*), și însémnă pe toțĭ amploiațiĭ Domnescĭ, cariĭ eraŭ însărcinațĭ cu strîngerea dărilorŭ fisculuĭ, și li se poruncesce de a nu învělui, nicĭ a prăda, nici a globi satele Episcopieĭ. *Din cuprinderea cărțilorŭ, în care se pomenesce de* Vorniculŭ, se vede că acesta era unŭ delegatŭ alŭ Vorniculuĭ celuĭ Mare, care priveghia Justiția. Elŭ urmărea pe făcătoriĭ de rele, aduna glóbele, deșugubinele etc precum se póte vedé între altele din cartea Episcopuluĭ Mitrofan, maĭ *susŭ citată, în carea se ḑice că* Dvorniculŭ de Hușĭ Horjea luase o viă de la nisce făcětorĭ de rele, cariĭ făcuse multe prědăciunĭ „și aŭ plătitŭ capetele séle cu acea viă."

Vorniculŭ se vede că avea sub ordinile séle alțĭ servitorĭ: Globnicĭ, Deșugubinari, de cariĭ se va vorbi maĭ josŭ. Vorniculŭ de Hușĭ esista și în véculŭ al 18-le, precum se vede din cartea luĭ Grigorie Ghica din 1733, adresată la Vtori-paharniculŭ de Hușĭ și la Vorniculŭ de Hușĭ. (Condica III. f. 51).

4). *Părcălabulŭ.* De Părcălabĭ se pomenesce în doue cărțĭ ale luĭ Antonie Ruset din anulŭ 1676, pentru scutirea coloniștilorŭ Episcopieĭ: „Așijderea și voĭ Părcălabĭ și Globnicĭ de acelŭ ținutŭ" etc. (Condica II. f. 96—98).

În hotarnica Plopenilorŭ, citată deja, din anulŭ 1673, după Vorniculŭ de *târgŭ* se găsesce subscrisŭ: „Ion Părcălab.“ (Condica A. f. 31). Părcălăbia acésta era unŭ judeţŭ comunalŭ, de ale căruia atribuţiunĭ eraŭ certele şi vinovăţiele maĭ micĭ, pentru care avea dritŭ de a aplica la trebuinţĭ şi glóbe, arestărĭ etc. Acésta se vede maĭ lămuritŭ din următórele cuvinte ale Chronicariuluĭ Nicolaiŭ Costin: „Poruncise (Nicolaŭ Vodă) pe la judeţe la ţéră, pe la *Părcălabĭ*, să nu închiḑă ómeniĭ pentru fie ce vină, ci care ar fi maĭ grele judecăţĭ să'l orânduiască la Iaşĭ la Divan, cu sorocŭ de la Părcălabĭ“. (Letop. t. 2. f. 94*).

5). *Păharniculŭ*. În zapisulŭ de vênḑare alŭ luĭ Stratulat Agăriciŭ, din anulŭ 1694, se pomenesce între boeriĭ martorĭ „D-luĭ Constantin Pilatŭ Păharniculŭ de Huşĭ.“ (Condica B. f. 100). Acesta negreşitŭ era unŭ amploiat Domnescŭ asupra vielorŭ de Huşĭ; elŭ uneorĭ se numesce Vtori (alŭ doile) Păharnicu (Condica III. f. 51); aduna dijmele din vinŭ, care eraŭ între veniturile Domnieĭ. Mateiŭ Ghica la 1756, hărăzind Episcopieĭ dejma din loculŭ Domnescŭ alŭ Huşilorŭ, care dejma se lua maĭ înainte de câtră Domniă. La articolulŭ vielorŭ ḑice: că dejma din ele „se lua maĭ nainte de câtră Vtori (2-le) Păharnicu.“ (Condica A. f. 12).

Deasemenea Scarlat Ghica, în anulŭ următoriŭ, întărind aceeaşĭ danie, ḑice: „éră Paharniculŭ alŭ 2-le ce era obicĭnuitŭ a strînge elŭ dejma Domnéscă, să nu se amestece. (ibid. f. 17. Veḑĭ şi *Descrierea Moldoveĭ* de

---

(*) Ḑicerea „Pârcălabŭ“ se găsesce în limba unguréscă, în însemnare de „păzitoriŭ de închisoare, kerkermeister.“ Veḑĭ lesiconulŭ de Buda la ḑicerea „temnicériu.“ Credŭ că şi originea acesteĭ ḑicerĭ, ca şi a „Pârgarilorŭ,“ trebue a o căuta totŭ în limba germană, ḑ. e. în „Burgermann, Burgersleute, Burg-graf, Burgeradel“ etc.

Cantimir f. 165, despre Păharniculŭ alŭ 2-le). Mi se pare că Păharniculŭ avea de ajutoriŭ în funcţiunea sea pe *Pivniceriulŭ*. Celŭ puţinŭ între martorii hotarnicĭ aĭ Plopenilorŭ din anulŭ 1673, după Părcălabulŭ subscrie „*Stratulat Pivniceriulŭ,*“ şi după elŭ „Ghiorghie biv Pivnicieriŭ.“ (Condica A. f. 31). Sub ordinile Păharniculuĭ maĭ eraŭ *Vădrariĭ*. „Poruucimŭ Domnia mea (dice Scarlat Ghica în chrisovulŭ din 1758) prin hrisovulŭ acesta şi Vădrarilorŭ de la ţinutulŭ Fălciuluĭ ca să nu aibă a supăra Sfânta Episcopiă pentru vădrăritŭ, nicĭ să scrie eĭ vinulŭ de dejmă.“ (Condica A. f. 66). Deasemine Ioan Mavrocordatŭ, în cartea dată Episcopieĭ pentru apărarea de dejma vielorŭ, în 1745, dice: „să fie volnicŭ (Episcopulŭ Ieroteiŭ) a'şĭ strânge dejma de vinŭ depe loculŭ Episcopieĭ, fără suppararea slujbaşilorŭ vădrarĭ, după obiceiulŭ vechiŭ, precumŭ s'aŭ urmatŭ şi maĭ nainte, pentru căcĭ s'aŭ jeluitŭ că la vremea culesuluĭ îĭ facŭ vădrariĭ supărare ómenilorŭ ce strîngŭ dejma, poprindu'i să nu ĭea de la cine se cade să dejmuéscă, şi să păgubesce Episcopia, şi acea volniciă n'aŭ avut'o Vădrariĭ maĭ înainte.“ (Condica III. f. 67).

6). *Cămănarĭ*. Aşa se numiaŭ stringătoriĭ dabileĭ numĭtă *Camăna*. Domnulŭ Cantimirŭ dice. că cămănariulŭ séŭ căminariulŭ strîngea deciuéla Domnéscă din céră. (Descrierea Moldoveĭ. f. 164). Căminarĭ eraŭ maĭ mulţĭ, precum se vede din cartea Domnuluĭ Alesandru; din anul 1621, în carea dice: „scriem Domnia mea credincioşilorŭ nostri boerĭ Marilorŭ Căminarĭ велiцѣмъ Каминаромъ, dămuvĕ scire că Domnia mea m'amŭ milostivitŭ şi amŭ miluitŭ Sfânta nóstră rugă Episcopia de Huşĭ cu douĕ crăcĭme şi cu unŭ măcelariŭ, şi unŭ cojocariŭ, ca să fie pentru tréba Sfânteĭ Episcopiĭ, şi crăcĭmele să fie pentru ceară, precumŭ aŭ fostŭ de la Domniĭ ceĭ maĭ dinainte așa și de la Domnia mea. Dreptŭ aceea décă vețĭ vedé cartea Domnieĭ mele, éră voĭ să nu maĭ învăluițĭ de Camână, nicĭ pe crăcĭmarĭ, nicĭ pe cojocariĭ, nicĭ pe măcelariĭ. „(Condica II. f. 14). Pe la anulŭ 1769 la venitulŭ căminărieĭ era și o dare pe neguțătoriĭ ce speculaŭ cu beuturile, anume: treĭ leĭ de bute. (Archiva română 1860. t. I f. 149).

7). *Vameșiĭ.* Acestia adunaŭ tasele orânduite a se lua în folosulŭ Domnieĭ de la ceĭ ce aduceaŭ în târgŭ deosebite obiecte de vêndare. Domnul Dumitrașcu Cantacuzinŭ în 1674 adreséză acestorŭ funcționarĭ următórea poruncă : „Scriemŭ Domnia mea la slugele nóstre la Vameșiĭ din Husĭ, dâmuvĕ scire pentru câțĭ-va posluşnicĭ, cariĭ sunt aĭ Sfinteĭ Episcopiĭ, și pentru Slobozieniĭ, cariĭ locuescŭ pe la Sloboziele Sfinteĭ Episcopiĭ, să căutațĭ să le dațĭ bună pace, să nu'ĭ învăluițĭ pentru vamă, ce vor vinde poslușniciĭ séŭ și slobeḑieniĭ nimicŭ din ce ș'or aduce să vênḑă, vamă să nu le luațĭ, iér cândŭ vor aduce pesce saŭ sare, voĭ să le luațĭ vama precum va fi adetiulŭ. Iér din altele orĭ din ce vorŭ aduce din nimicŭ să nu le luațĭ nicĭ sêĭ vămuițĭ" (Condica II. f. 94.).

8). *Desetniciĭ.* Așa se numiaŭ strîngătoriĭ Desetinelor. séŭ ḑeciuelelorŭ de pâne, de vin, stupĭ. Georgie Ghica în anulŭ 1658, scutindŭ de dări pe doĭ Preoțĭ și pe unŭ Diaconŭ aĭ Episcopieĭ, ordonă tuturorŭ debilarilorŭ și *„desetnicilorŭ de stupĭ* și *desetnicilorŭ de vinŭ"* a'ĭ lăsa în nesupărare. (Condica II. f. 59). Éră Evstratie Dabija, în anulŭ 1660, repețindŭ acelașŭ ordinŭ, adauge și *desetina de păne.* (Ibid. f. 68).

9). *Gorștinariĭ.* Acestia adunaŭ veniturile Domnescĭ depe oile și mascuriĭ din țérră. In cărțile maĭ susŭ citate se amintesce de *Gorștinarĭ de mascurĭ*; éră în așeḑământulŭ făcutŭ de Michaiŭ Racoviță în anulŭ 1709 se pomeneșce de Goștina de oĭ și de mascurĭ (Cond. A. f. 69.)

10). *Bezmenariĭ.* Acestia strîngeaŭ bezmenulŭ séŭ darea pe casele ce eraŭ pe loculŭ domnescŭ. Evstratie Dabija în 1662 dă ordinŭ căminarilorŭ și „*Bezmenarilorŭ* cari vorŭ âmbla la trâgŭ la Hușĭ," ca să lase în pace „de camănă și de bezmenŭ o crăcĭmă mare séŭ duoĕ micĭ, și unŭ meserciŭ (măcelariŭ) și unŭ cojocariŭ, ce suntŭ de tréba Episcopieĭ." (Cond. II. f. 70.)

11.) *Deșugubinariĭ* séŭ *șugubinariĭ.* Acestia esecutaŭ și adunaŭ glóbele séŭ amendele pentru deșugubine, séŭ crime, și eraŭ deosebițĭ de globnicĭ, precumŭ se vede din cartea Domnuluĭ Alesandru din 1618, pentru scutéla satelorŭ Episcopieĭ: „Scriemŭ Domnia mea slugelorŭ nóstre *globnicilorŭ și deșugubinarilorŭ*, carĭ âmblațĭ cu slujba Domnieĭ mele la ținutulŭ Fălciuluĭ" (cond. II. f. 12.) Reproducemŭ aicĭ uă carte către Deșugubinarĭ din anulŭ 1618, dată Episcopuluĭ Mitrofan pentru apărarea satelor Episcopieĭ de deșugubinărie.

„Noĭ Radulŭ Voevod Bojiiu Milostiiu gospodar zemli Moldavscoĭ. Pișemŭ sluzem nașim cotoriĭ hodite radi deșugubine po vlost falciscom (scriemŭ slugelorŭ nóstre cari îmblațĭ pentru dișugubină prin ținutulŭ Fălciuluĭ.) Dămu-vĕ *scire că s'aŭ jeluitu înaintea Domnieĭ mele părintele* și rugătoriulŭ nostru Mitrofan Episcopulŭ de Hușĭ pre voĭ, ḑicêndŭ înaintea Domnieĭ mele că învăluițĭ satele sfinteĭ Episcopiĭ de desugubinărie și le facețĭ destulŭ valŭ, și încă amŭ maĭ făcutŭ duoĕ cărțĭ a Domnieĭ mele la voĭ și tot i învăluițĭ. Si étă acmu iérășĭ amŭ făcuțŭ uă carte a Domniei-mele. Decĭ décă vețĭ vedé cartea Domnieĭ méle, éră voĭ maĭ multŭ să nu'ĭ învăluițĭ, ce să lăsațĭ satele sfinteĭ monastirĭ Episcopie fórte în pace, că apoĭ bine să scițĭ că de va maĭ veni jalobă că'ĭ învăluițĭ vomŭ trămite de vorŭ face uă rușine de se va pomeni. Tac da znaete, inaco ne ucinite. Sam gospodin veleal (așa să scițĭ, altminterea să nu facețĭ, însușĭ Domnulŭ a poruncitŭ). U Ias vlet. 7126. Iuniŭ 16.“ (Kond. II. f. 3).

Desugubinariĭ atêrnaŭ de Dvorniciĭ marĭ, din care celŭ de țéra de josŭ reședea în Bêrlad, éră celŭ de țéra de susŭ în Dorohoiŭ. Deșugubinarii îmbla prin țéră căutând pricinĭ de globitŭ, anume: bătăĭ, furțișagurĭ, omorurĭ, curvarĭ și curve etc. și 'ĭ amendaŭ, séŭ precumŭ se dicea atuncĭ „îĭ globiaŭ, îĭ ciobotiaŭ“ dupre placŭ. La aseminea casurĭ aveaŭ locŭ pârele și clevetirile și resbunările dușmănescĭ între locuitorĭ. Deșugubinariĭ de aceste căutaŭ câtŭ de multe, căcĭ ele eraŭ în profitulŭ lorŭ. De aicĭ trebue să-șĭ fi avêndŭ originea dicerea română: „caută pricină cu lumînarea.“ Pârâtulŭ séŭ vinovatulŭ era pusŭ în fére și schingiuitŭ reŭ, ca să plătéscă maĭ degrabă și maĭ mănósă glóbă; altminterea era trămisŭ în cătușĭ la vornicie și décă nicĭ de acolo nu puté scăpa prin glóbă, negreșitŭ maĭ mare, apoĭ în fine se trămitea la Domnie. Spre a pune capĕtŭ necontenitelorŭ reclamărĭ contra Deșugubinarilor, Miron Barnovschi în anul 1628, înpreună cu adunarea țereĭ a făcutŭ un aședămêntŭ, în care a stabilitŭ între altele ca Deșugubinariĭ să âmble prin țérră numaĭ odată în anŭ, în luna luĭ Septembrie. Altminterea vor fi slobodĭ a esercita meseria lorŭ de jefuire numaĭ cândŭ vor fi însărcinațĭ dupre o anume reclamația a cuĭva la Domnie séŭ la scaunile marilorŭ Vornicĭ (Archiva istoric t. I. p. I f. 165, 166. No. 259).

Intre documentele Episcopieĭ sûntŭ multe cărțĭ domnescĭ prin care se oprescŭ deșugubinariĭ de a întra în satele Episcopieĭ, și se lasă Episcopilorŭ cercetarea și globirea, la trebuință, a abaterilorŭ lăcuitorilorŭ, afară de tălhărie și ucideri, care eraŭ de competința Vorniculuĭ celuĭ Mare și a Domnieĭ.

12). *Globnicii.* De Globnicĭ ca de nisce funcționarĭ a parte se pomenesce în fòrte multe documente, d. e. în cartea dată Episcopuluĭ Sofronie pentru scutéla Coloniștilorŭ de la Crețescĭ, în anulŭ 1676, Domnulŭ Antoniŭ Roset, între alțĭ funcționarĭ pomenesce și de Globnicĭ: „Și voĭ Părcălabĭ și Globnicĭ de acelŭ ținutŭ, și Deșugubinarĭ, etc. nime întru nimica să nu'ĭ învăluéscă (pe coloniștĭ), nicĭ unŭ lucru alŭ Domnieĭ mele nu vorŭ lucra“ (Condica II. f. 96). Globniciĭ acestia eraŭ funcționarĭ administrativĭ, cariĭ globiaŭ din ordinile Pârcălabilorŭ de ținutŭ, pentru neînplinire de ordine séŭ alte cadurĭ ce provocaŭ amandă dréptă séŭ nedréptă. In vechime amploiațiĭ, ne avêndŭ salare de la Statŭ, și le formaŭ eĭ prin glóbe feliurite. Așa administrația glóbia séŭ ciobotia; justiția globia; hătmănia globia, ba și Episcopiele și Monăstirile aveaŭ dreptŭ a globi în satele lor, și în pricinĭ duhovnicescĭ. Cu unŭ cuvêntŭ, tóte autoritățile globiaŭ maĭ mult séŭ maĭ puținŭ, maĭ dreptŭ saŭ maĭ nedreptŭ — fie-care dupe characterulŭ moralŭ al funcționarilorŭ. Tóte aceste autoritățĭ îșĭ aveaŭ și ómeniĭ lorŭ pentru asemine executărĭ. Bețiĭ locuitorĭ de multe orĭ se disperaŭ și luaŭ lumea în capŭ; lăsaŭ satele pustiĭ (Archiva istorică, loculŭ citatŭ). Globniciĭ de care vorbimŭ aicĭ aveaŭ unŭ șefŭ, care se numia „*Vornicŭ Globniĭ.*“ Așa în mărturia hotarnică a Căcăcerilorŭ din anulŭ 1744, între marturĭ celŭ dintăiŭ este subscris: „Nicolaiŭ Tiron Vornicŭ globniĭ,“ apoĭ „Ioniță Similian Vameșŭ“ (Condica A. f. 102).

13). *Podvodariĭ.*) De acestia se face mențiune în multe
14). *Olăcariĭ*)cărțĭ de scutélă pentru poslușniciĭ Episcopieĭ. D. E. Cartea luĭ Stefan Vodă din 1661, între altele ḑice: „așijderea și voĭ Olăcarĭ și Podvodarĭ....: Intru nimicŭ să nu'ĭ învăluițĭ „(Condica II. f. 66). Ceĭ dintêiŭ eraŭ însărcinațĭ a executa cărăturile Domnescĭ, de fênŭ, de paie, de ghiață, de lemne, etc., care tóte se făceaŭ de locuitorĭ fără nicĭ o plată; eraŭ socotite între angărie séŭ beilicurĭ. Ceĭ de alŭ doilea făcéŭ serviciulŭ postalŭ, luândŭ caĭ de joldŭ de la ceĭ ce îĭ aveaŭ; căcĭ nicĭ postele din vechime nu se întrețineaŭ de Statŭ.

15). *Conăcariĭ.* De aceștia se pomenesce d. e. în cartea luĭ Antonie Roset, amintită la No. 12, unde între alte slugĭ Domnescĭ, după Podvodarĭ și Olăcarĭ, se pomenescŭ și „Conăcariĭ.“ Ḑicerea *Conacŭ* însémnă: *gazdă, cuartiră*; ea singură ne arată, că acestĭ amploiațĭ aveaŭ însercinarea de a pregăti gasdă pentru Domnŭ, cândŭ eșia prin țéră, pentru boeriĭ ce mergeaŭ pe la ținuturĭ, și pentru Turciĭ trimișĭ în serviciele Porțiĭ. Cheltuéla acestorŭ găzduirĭ era totŭ pe spatele locuitorilorŭ unde se făcea găzduirea.

16). *Brănișterĭ.* Despre unŭ brănișteriŭ ḑice Constantin Movilă Vodă în cartea sea slavonă din anulŭ 1611: „aŭ venitŭ înaintea nóstră și înaintea boerilorŭ noștri sluga nóstră Gervasie Marcoviciŭ biv Brănișter.“ (traducerea veḑĭ Cond. B. f. 89). Brânișterĭ eraŭ maĭ mulțĭ, precum se vede din cartea Domnuluĭ Constantin Racoviță din 1753, pentru scutirea uneĭ crâșme din Hușĭ a Episcopieĭ. Intre slugele Domnescĭ pomenesce și de Brănișterĭ;

„și care strîngețĭ braniște“ (Cond. III. f. 96.) Brăniștériĭ aveaŭ un șef; căcĭ într'o carte Domnéscă de la Grigorie Ghica din anulŭ 1737 se pomenesce de unŭ „Ursulŭ căpitan de braniște.“ Brănișteriĭ eraŭ însărcinațĭ cu facerea fênuluĭ domnescŭ din braniște, ce era unŭ șesŭ pe Prutŭ. Eĭ executaŭ cosirea, și strîngerea luĭ, care tóte se făceaŭ prin beilicurĭ. Sub pretextulŭ facereĭ fênuluĭ domnescŭ era aruncată și uă dare pe crâșme (vedĭ cartea luĭ Constantin Racoviță citată maĭ susŭ,) numită *Braniște*, pe carea totŭ Brănișteriĭ o adunaŭ. Brăniștériĭ eraŭ sub *ordinile Comisuluĭ* celuĭ mare (Descr. Moldoveĭ f. 160.)

17.) *Căpitanŭ de ținutŭ*· Intr'o carte dată de Duca Vodă la anulŭ 1666, se pomenesce de un „Vasilie, ce a fostŭ căpitan de ținutulŭ Fălciuluĭ.“ Grigorie Ghica, în cartea dată în 1747 judeluĭ de Ciganĭ Domnescĭ, spre a fi slobod să âmble prin țéră cu Ciganiĭ sĕĭ, între amploiațiĭ Domnescĭ, cărora li se ordonă a'ĭ lăsa în pace, se pun: Pârcălabiĭ de ținuturĭ, vorniciĭ de prin sate, și *Căpitaniĭ* (Cond. III. f. 76.)

Acésta era funcțiă ostășéscă. Domnulŭ Cantemir ne spune, că era de fie-care ținutŭ câte unŭ Căpitan, care comenda polculŭ de óste ce se afla în acelŭ ținutŭ. Eĭ din vechime eraŭ sub ascultarea Vornicilorŭ celorŭ marĭ; éră maĭ pe urmă sub a Hatmanuluĭ. Ceĭ ce se aflaŭ pe lêngă otare, păziaŭ granițele, éră ceĭ din interiorulŭ țéreĭ se trămiteaŭ de către Hatmanulŭ în slujbele țereĭ (Descr. Mold. f. 178, 179. Vedĭ și Archiva Istor. t. I. Part. f. 171.)

18.) *Pârcălabiĭ de ținutŭ. Ispravniciĭ de ținutŭ.* In așezămentulŭ făcutŭ sub Miron Barnovschi pentru mărginirea abusurilorŭ ce făcéŭ amploiațiĭ Domnescĭ prin sate, se ḑice: „s'aŭ jeluitŭ (proprietariĭ satelorŭ) pre *pârcălabiĭ de ţinuturĭ că* le intră în sate de le pradă veciniĭ şi'ĭ ciobotesc fără ispravă“ (Archiva istorică T. 1 Par. 1. f. 175).

Miron Costin spune, că fie-care ţinutŭ avea câte doĭ Pârcălabĭ. (Archiva istorică ibid. 171). Eĭ eraŭ ceĭ d'ântêiŭ funcţionarĭ Domnescĭ în ţinutŭ: ceea ce suntŭ astăḑĭ Prefecţiĭ. Constantin Mavrocordatŭ în a doua Domniă a întrodusŭ „Ispravniciĭ pe la tóte ţinuturile, şi le aŭ datŭ ţinuturile cu slujbe în séma lorŭ.“ (Letop. T. 2. f. 459, 460). Pârcălabiĭ de ţinuturĭ aŭ rĕmasŭ şi după întroducerea Ispravnicilorŭ, precumŭ se vede din cărţile Domnescĭ după Constantin Mavrocordat, d. e. în cartea D-luĭ Grigorie Ghica, din anulŭ 1747, citată la No. 17; din cartea luĭ Matheiŭ Ghica anul 1755 în carea se poruncesce „Boerilorŭ, Slujitorilorŭ, Pârcălabilorŭ depe la ţinuturĭ, Căpitanilor, Vornicilor de prin sate“ să nu supere, să nu globéscă nicĭ să se amestece la gîlcevele Ţiganilor Domnescĭ ce âmbla prin ţérră pentru hrana lorŭ. (Condica III. f. 105). In cartea luĭ Ioan Teodor Voevodŭ, din anulŭ 1760 se pomenesce de „Boerĭ Ispravnicĭ de pre la ţinuturĭ şi D-lorŭ Pârcălabĭ,“ etc. (Condica III f. 151). Pârcălabiĭ aceştia, judecândŭ după coprinderea cărţilorŭ Domnescĭ, eraŭ judecătorĭ.

Aşa în cartea din urmă, se ordonă a nu se amesteca în judecăţile bisericeşcĭ, care sunt de competenţa Episcopuluĭ şi a Protopopilorŭ.

Pe la anulŭ 1759 era la ţinutulŭ Fălciuluĭ numaĭ un Ispravnicŭ, precumŭ se vede din cartea D-luĭ Ioan Teodor Voevod, din acestŭ anŭ, adresată Ispravniculuĭ cu aceste cuvinte: „Credinciosuluĭ boerŭ alŭ Domnieĭ mele D-luĭ Ispravnicŭ de ţinutulŭ Fălciuluĭ: Sănĕtate.“ (Cond.

III f. 142). Dar nu târḍiŭ s'aŭ orînduitŭ câte doĭ Ispravnicĭ de ținutŭ. Așa în anulŭ 1768 Domnulŭ Ioan Calimach adreséḍă o poruncă a sea de hotărîtura unorŭ moșiĭ a Episcopieĭ Ispravnicilorŭ de Fălciŭ, cu aceste cuvinte: „Credincioșĭ boeriĭ Domnieĭ mele Dum. Toma Luca biv vel Stolnicŭ i Petrachi Pitariŭ Ispravniciĭ de ținutul Fălciuluĭ, i credincioșĭ boeriĭ Domnieĭ mele Dum. judecătoriĭ de ținutŭ Fălciuluĭ." (Condica III f. 189). Din acésta totŭ-o-dată se vede că urmase o reformă în ramulŭ judecătorescŭ; căcĭ judecătoriĭ nu se numescŭ *Pârcălabĭ*, ci boerĭ *judecătorĭ de ținutŭ*. Ioan Neculcea spune că judecățele se făceaŭ de boeriĭ ceĭ marĭ de la ținuturĭ. (Letop. T. 2 f. 459).

19). *Buliubașa de Hușĭ.* Intr'unŭ zapisŭ de vênḍérea uneĭ reḍeșie din anulŭ 1694, se aduce martorĭ între alțiĭ „Iordache Buliubașa ot Hușĭ." (Condica B. f. 100). Aceștia eraŭ ostașĭ. Domnulŭ Cantemir ḍice, că în fiecare tîrgŭ eraŭ „câte patru séŭ cincĭ" Buliubașĭ. (Descr. Moldoveĭ f. 178). Bălcescu ḍice, că Buliubașiĭ făceaŭ parte din Seĭmenĭ(*) și eraŭ împărțițĭ în ḍece Buliubășiĭ, peste care era maĭ mare Baș-buliubașa de Seĭmenĭ. Deaseminea spune că Buliubașiĭ, Sutașiĭ saŭ Hotnogiĭ, comandaŭ uă sută de soldațĭ. (Magasin istor. T. 2. f. 38—41). Despre unŭ „Dimia *Bașbulubașŭ* se pomenesce într'unŭ zapisŭ de danie pe nisce reḍeșie de la Dolhescĭ. (Cond. B. f. 43).

20). *Turcagi-baș-aga, Baș-ceauș-aga, Ciohodar-Aga.* Aceștia eraŭ funcționarĭ Turcĭ trăitori în țérră și cari judecaŭ pricinile Turcilorŭ, cariĭ făceaŭ negoțŭ în țérră. Intre Documentele vielorŭ se află o scrisóre cu data 1755, carea este întărită cu pecețĭ turcescĭ, și îndreptulŭ pece-

---

(*) Ostașĭ lefegiĭ.

ţilorŭ scrisŭ romănesce: „Baş-ceauş-aga a Dumisale Turcagi-baş-aga; Ciohodar-aga a Dumisale Turcagi-baş-aga.“ Domnulŭ Cantemir spune că la Turcĭ se socóte mare pĕcatŭ ca unŭ creştinŭ să bată şi să pedepséscă pe unŭ Mahometanŭ. De aceea Domniĭ ţineaŭ unŭ Beşli-agasi şi cu maĭ mulţĭ Beşliĭ, dintre Tătarĭ saŭ Turcĭ, pentru pedepsirea Turcilorŭ, cândŭ făceaŭ vre o necuviinţă. (Descrierea Moldoveĭ f. 178). Dar pe la anulŭ menţionat se vede, că pentru acestŭ scopŭ era în Iaşĭ unŭ Turcagi-aga, carele, împreună cu autorităţile localĭ cerceta şi punea la cale casurile ce se întâmplaŭ între Turcĭ şi locuitoriĭ ţerreĭ. Elŭ trimitea amploeaţiĭ seĭ pe la ţinuturĭ, cândŭ era vre o reclamaţie asupra Turcilorŭ. Funcţionariĭ amintiţĭ maĭ susŭ, venindŭ în Huşĭ, aŭ cercetatŭ împreună cu Ispravniculŭ, chestia unorŭ vie ce şi le împropriase Turciĭ de pe la Românĭ pentru datorie, şi unul din eĭ voia să vêndă o viă, după ce o stăpînise 20 de anĭ pentru o datorie de 18 leĭ. Delegaţiĭ Turcĭ aŭ ruptŭ zapisulŭ de datorie, ḑicêndŭ, că de 20 de anĭ se vor fi plătitŭ aceĭ 18 leĭ, şi aŭ opritŭ pe Turcĭ de a poseda via, fiindŭ acésta contra firmanuluĭ împĕrătescŭ.

21). *Dăbilarĭ.* Georgie Ghica în cartea de scutélă a doĭ Preoţĭ şi unŭ Diaconŭ de la Episcopie, între alţĭ slujitorĭ Domnescĭ, cărora le ordonă a'ĭ lăsa în pace, ḑice şi de *Dăbilarĭ*: „Şi voĭ toţĭ dăbilarĭ, cariĭ veţĭ âmbla cu tóte slujbele Domnieĭ mele printr'acelŭ trâgŭ.“ (Condica II f. 59). Se înţelege că aşa se numiaŭ strîngătoriĭ dabilelorŭ séŭ a birurilorŭ Domnescĭ. In cartea luĭ Alexandru Iliaşŭ din 1621, eĭ se numescŭ „*dăbilarĭ de ţinutŭ*. (Condica A. f. 37).

22). *Vel-Căpitanŭ de Codru,* adică: marele Căpitanŭ de Codru. De acéstă funcţiune se pomenesce într'o carte

Domnéscă a luĭ Constantin Mavrocordatŭ din anutŭ 1743. In ea Vel-Căpitanulŭ de Codru împreună cu unŭ altŭ boeriŭ se însărcinéză a cerceta nisce împresurărĭ de Moşiă. Funcţiune militară. Acesta era căpetenia polcurilorŭ ostăşescĭ ale ţinutuluĭ Fălciŭ. Se uumia „de Codru“ pentru că sub comanda luĭ eraŭ Codreniĭ, adică locuitoriĭ de la Codrulŭ Tigheciuluĭ, cariĭ în vechime toţĭ eraŭ ostaşĭ (Descrierea Moldoveĭ f. 178, 58, 59).

Vel-Căpitnnulŭ de Codru avea reşidenţa sea în tîrgulŭ Fălciŭ, unde era şi Isprăvnicia. Şi în ordinea ierarchică era alŭ doilea după Vel-Căpitanulŭ de Iaşĭ. (Letop. T. 3 f. 193). Reproducemŭ aicĭ o carte Domnéscă din annlŭ 1757, din carea se vede că Vel-Căpitanulŭ lua parte la cercetărĭ, ce se rînduiaŭ de Domnĭă prin ţinutŭ.

„Noĭ Scarlat Ghica Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoĭ, credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Dum. Georgie Beldiman biv vel sulger i Lupul Costachi biv vel jignicerĭŭ, Vel-Căpitan de Codru, vĕ facemŭ scire că aicĭ la Domnia mea, aŭ datŭ jalobă reḑéşiĭ de moşia Călmăţuiulŭ asupra unuĭ omŭ ceĭ ḑicŭ, Luca, feciorulŭ Iudoni, ce se află la ţinutulŭ Fălciuluĭ, ḑicêndŭ că acelŭ Luca încă este reḑeşŭ cu dênşiĭ la moşia Călmăţuiulŭ, dar fiindŭ şi nisce bălţĭ de pesce pe moşiă, ar fi vrutŭ se mérgă ca să'şĭ ia şi eĭ partea lorŭ câtŭ li s'ar face, din pesce, éră acelŭ Luca pentru ca să nu ia eĭ pesce din bălţĭ, aŭ pusŭ unŭ Turcŭ asupra bălţilorŭ, să ḑică că's bălţile a Turculuĭ şi să nu le dea pesce, şi mergêndŭ eĭ la bălţĭ aŭ săritŭ Turculŭ asupra lorŭ, şi gonindu'Ĭ aŭ datŭ şi cu puşca ca să'Ĭ împusce, de care pe largŭ veţĭ înţelege din jaloba lorŭ, pentru care iată că vĕ scriemŭ Dom. luândŭ cartea Domnieĭ mele, să'lŭ chemațĭ de façiă, pe acelŭ Luca, și să cercetațĭ pricina fórte cu amăruntulŭ și décă s'a dovedi că din pricina luĭ Luca 'ĭ-aŭ gonitŭ Turculŭ pe dênșiĭ vrândŭ să'ĭ și înpusce de pe moșia lorŭ câtă pagubă se va dovedi că aŭ reḑeșiĭ, să împlinițĭ tótă de la acelŭ Luca, și luĭ după vina ce i s'a cădea, să'ĭ venițĭ de hacŭ ca să se veghi și alțiĭ de a maĭ pune Turcĭ, în protiva reḑeșilorŭ lorŭ, éră fiindŭ pricina într'alt chipŭ érășĭ să'ĭ judecațĭ și să'ĭ așeḑațĭ după cumŭ a fi maĭ cu dreptate ca să nu maĭ jeluéscă, hotărândŭ prin carte de judecată. Acésta scriem 7265, Iun. 29. (Cond. III. f. 125.)

Vel-căpitaniĭ făceaŭ diferite esecuțiunĭ și glóbe pe la sate. Acésta se deduce din cartea luĭ Grigorie Ghica, din 1737, pentru scutirea poslușnicilorŭ din Crețescĭ. „Așijderea le-amŭ datŭ voe acestorŭ poslușnicĭ cu acéstă carte a Domnieĭ mele ca să aibă a se apăra de către *vel-căpitanŭ de Fălciŭ* și de slugele lorŭ, și de părcălabĭ și globnicĭ“ (Cond. III. f. 56.) Despre Vel-căpitan veḑĭ Let. t. 3. f. 293.

23.) *Boerĭ zlotașĭ.* De eĭ se pomenesce în aceașĭ carte a luĭ Grigoriŭ Ghica. „Dreptŭ acésta poruncă dămŭ și dumilorŭ vóstre *boerĭ zlotașĭ*, carĭ vețĭ âmbla orĭ cu ce felŭ de slujbe, vĕḑêndŭ cartea Domnieĭ mele toțĭ să vĕ ferițĭ și să dațĭ bună pace acestor poslușnicĭ.“ Acestia ocupaŭ loculŭ dăbilarilorŭ din viaculŭ al 17-lea. Eĭ strângeaŭ dabilele ce se impuneaŭ pe țéră de la Domniă.

Chronicarulŭ Nicolaiŭ Costin, vorbindŭ de dabilele impuse de Michaiŭ Racoviță, ḑice: „éră pe urmă ne putându-se strânge baniĭ atâția câtŭ să'șĭ împlinéscă lăcomia cea nasațiă, eșise poruncă la Zlotașĭ să arunce năpăstĭ să se îmbrace toţĭ baniĭ după somele care eşise din visteriă." (Letop. t. II f. 82, 83, 459).

24). *Izbaşa.* Intr'unŭ zapisŭ de vînḑarea uneĭ reḑeşie din anulŭ 1665, între marturĭ se pune „Iacov Izbaşa de Ciortescĭ." (Cond. B. f. 111.) Intr'unŭ zapisŭ de danie a uneĭ reḑeşie din Căbĭcescĭ şi Bunescĭ, din anulŭ 1660, se pomenescŭ ca martorĭ cincĭ persóne cu titlu de „Izbaşa." (Cond. B. f. 104.) Se vede că Izbaşiĭ eraŭ unŭ felŭ de amploiaţĭ comunalĭ. Ión Neculcea spune, că la curtea luĭ Constantin Mavrocordatŭ era unŭ Izbaşa, care primia jalobele de la ómenĭ şi le scotea respunsŭ, fără nicĭ uă *cheltuélă*. (*Let. t.* 2. *f.* 460.) Póte că pe la sate eĭ eraŭ unŭ felŭ de judecătorĭ de pace în certele locuitorilorŭ. Póte că de la funcţiunea Izbaşilorŭ acestora, a remasŭ în limba română vorba „a ispăşi" carea însémnă până astăḑĭ la ţéră: *a cerceta uă pagubă căşunată cuiva de vitele streine, şi a hotărî despăgubirea cuvenită.*

25.) *Aprod.* Intr'unŭ ispisocŭ slavonŭ de la Vasilie Vodă, din anulŭ 1644, se pomenesce de un „Scripco Aprodu." Intr'o resoluţie a Vel-logofătuluĭ din anul 1815 se ḑice: „Vel-Vorniculŭ za Aproḑĭ. Să se aducă pe duoĭ treĭ dintre pârîţĭ, cu înadinsŭ aprodŭ." Domnulŭ Cantemir spune că pe vremea luĭ eraŭ 50 de Aproḑĭ de Divan, cari aŭ datorie să aducă la Divan pe ceĭ pârîţĭ, cari nu se arată la vadea, şi să împlinéscă datoriile de la datornicĭĭ rĕĭ de plată (Descr. Mold. f. 174.) Din resoluţia de maĭ susŭ se vede că Aproḑiĭ eraŭ sub ordinile *Vel-Vornicnluĭ de Aproḑĭ*, care maĭ înainte se chiăma *Vătafŭ de Aproḑĭ* (Let. *t.* III. *f.* 293. Descr. Mold. f. 170.)

26.) *Copiĭ de casă.* In cartea Domnuluĭ Constantin

Racoviță din anulŭ 1756 pentru scutirea Episcopieĭ de olacŭ, între alțiĭ ce âmbla cu caĭ de olacŭ se punŭ și *copiĭ din casă* (Cond. III, f. 117.) Domnulŭ Cantemir ne spune că acestia eraŭ slugĭ de la curtea Domnéscă; că eĭ se trimiteaŭ fórte desŭ pe la boeriĭ ce se aflaŭ la țéră și eraŭ chiămațĭ de Domnĭ. Fie-care chiămatŭ plătea copiluluĭ șése leĭ. Eĭ aveaŭ unŭ șefŭ numitŭ *vatafŭ de copiĭ*, căruia eĭ îĭ da câte unŭ leŭ din ceĭ șése ce luaŭ pentru chiămare (Descr. Mold. f. 171.) Eĭ se trimitea și la executărĭ pentru datoriĭ către visteriă, etc., și atuncĭ plata ce luaŭ de la executatŭ se numia *ciobote* și cândŭ glóba era mare, se chiăma *ciobote grele.*

27.) *Dvornicŭ de Pórtă.* In anulŭ 1756, Domnulŭ Constantin Racoviță rânduesce pe „Credinciosŭ boeriulŭ Mihalache Cehan biv vel Medelnicerŭ și pe Grigorașŭ Agariciŭ vornicŭ de pórtă“ să otărască nisce părțĭ de moșie ale Episcopieĭ (Cond. III. f. 115.) Patru Vornicĭ de pórtă, anume: „D-luĭ Vetreș vornicŭ de pórtă și Georgie vornicŭ de pórtă, și German tij, și Dumitrașco tij“ se pomenescŭ, ca martorĭ, într'unŭ zapisŭ de daniă din anulŭ 1664 (Cond. B. f. 43.) Zapisulŭ este făcutŭ la Iașĭ. Domnulŭ Cantemir spune că eraŭ patru vornicĭ de pórtă cariĭ ședeaŭ din afară de curte, desfăcéŭ acolo pricinile cele micĭ. pedepséŭ curvele, etc. (Descr. Mold. f. 168).

28.) *Ceparĭ* } Uă carte a luĭ Constantin Racoviță din
29.) *Bourarĭ* } anulŭ 1753, prin carea se scutesce de dărĭ uă crâșmă a Episcopieĭ, este adresată căminarilorŭ ceparilorŭ, bezmănarilorŭ, bourarilorŭ și brănișterilorŭ. (Cond. III. f. 96.) De unde se înțelege că Cepariĭ și Bourariĭ eraŭ nisce dăbilarĭ, cari strîngéŭ dabilele impuse pe vîndarea bĕuturilorŭ. Numele lorŭ socotŭ că ne póte da ideă de însărcinarea lorŭ. Bourariĭ âmblaŭ, póte tóm-

na, şi scrieaŭ tóte vasele cu bĕutură ce eraŭ în têrgŭ şi punéŭ bourulŭ pe ele, adică pecetea domnéscă, marca ţĕreĭ. Ceparriĭ, înainte de a se începe vasulŭ, de a i se da cepŭ, se ducéŭ şi 'lŭ cotéŭ şi primiaŭ darea ce era pusă pe numĕrulŭ vedrelorŭ ce se *coprindéŭ* în vasulŭ care se începea, şi aşa maĭ departe.

30). *Marele Vornicŭ alŭ ţereĭ de josŭ.* La sfîrşitulŭ Condiceĭ II-a suntŭ câte-va cărţĭ pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ, date de la Iaşĭ de mariĭ Vornicĭ aĭ ţereĭ de josŭ către agenţiĭ sêĭ din Bărladŭ. Reproducemŭ aicĭ una de la marele Vornicŭ Nicóră.

„Nicóră Velikiĭ Dvornicŭ dolneĭ Zemli. Pişem Sinovom naşim Uriadnicom ot Brălad i deşugubinari Fălciĭscoe volost. (Marele Vornicŭ alŭ ţereĭ de josŭ scriemŭ feciorilorŭ noştri Uriadnicilorŭ (Dregĕtorilorŭ) de la Bărladŭ şi Deşugubinarilorŭ de ţinutulŭ Fălciuluĭ). Décă veţĭ vedea cartea nóstră iarŭ voĭ să aveţĭ a lasa în pace satele sventeĭ Episcopiĭ de Huşĭ de tóte deşugubinele şi de morţĭ de omŭ câte sarŭ afla într'acele sate a sventeĭ Episcopiĭ de Huşĭ numaĭ să le scrieţĭ câte să vorŭ afla de usebĭ şi să ne daţĭ şcire la noĭ, iar maĭ multŭ să nu învăluiţĭ pentru că ce le amŭ lăsatŭ pentru voea părinteluĭ nostru Sventieĭ sale luĭ Mitrofan Episcopuluĭ de Huşĭ, Toe pişem Inac ne ucinite (acésta scriemŭ, să nu faceţĭ altminterea) U Ias. Iun.“ (Anulŭ nu este scrisŭ. (Condica II f. 109). Din acéstă carte se vede că Uriadniciĭ şi Deşugubinariĭ atârnaŭ de marele Vornicŭ, căcĭ îĭ numeşce „feciorĭ aĭ sêĭ.“ Din altă carte de la altŭ Vornicŭ mare (f. 111). Se vede că şi Uriadniciĭ şi Deşugubinariĭ aveaŭ „feciorĭĭ lorŭ,“ adică agenţĭ sub-ordinaţĭ, pe cariĭ îĭ trimiteaŭ pe la sate pentru glóbe. Vorniculŭ de ţéra de josŭ avea reșidența sea în Bărladŭ; celŭ de țéra de susŭ la Dorohoiŭ.

31). *Telal Bașa*. Pe la începutulŭ viaculuĭ 19-lea așa se chiama amploiatulŭ ce publica mezaturile. Cândŭ era să se scótă de vêndare vre *o* moșiă, Marele Vornicŭ scria luĭ Telal Bașa ca să publice medatulŭ pe ulițele capitaleĭ în curgere de 40 de dile. Acestŭ feliŭ de publicațiă se făcea și la reșidența ținutuluĭ unde se afla moșia cea de vêndare. Mezatulŭ se făcea în Divanulŭ țereĭ, și se chiama *Soltan-mezat*. (Documentele Rîșeșcilorŭ. O scrisóre din 1818). Din vechime medatulŭ se numia „Cochiĭ-vechĭ.“ In ispisoculŭ luĭ Matheiŭ Vodă din anulŭ 1755, pentru apĕrarea unorŭ moșiĭ boereșcĭ de peste Prutŭ de *Ușurgiĭ*, se dice: „și de câte orĭ trimite Domnia să strîngă ușurulŭ de la Tătarĭ, séŭ să vinde de la Cochiĭ-vechĭ ușurul: aceĭ ușurgiĭ mergŭ și strângŭ și dejma pe moșiele dumilorŭ Séle împreună cu pânea cea domnéscă, puindŭ pricinĭ, că arândŭ Tătariĭ pe acele moșie Domnia se cade a lua dejma, éră nu stăpîniĭ moșielorŭ.“ etc. (Condica III f. 106).

32). *Ușurgiĭ.* Tatariĭ de Bugiagŭ, ne avêndŭ în de ajunsŭ acolo locurĭ de hrană, făcuse o convențiune cu guvernulŭ Moldoveĭ, dupre carea le era permisŭ a arenda pămênturĭ de hrană în cuprinsulŭ Moldoveĭ (o distanță de la hotarulŭ Bugiaguluĭ cale de 2 ceasurĭ lățime și 32 ceasurĭ lungime) cu condițiă de a da deciuélă.

Zeciuéla din producte se numesce în limba Tătărésca „Ușur.“ De aicĭ decimatoriĭ, séŭ adunătoriĭ ușuruluĭ de la Tătarĭ, se numiaŭ: ușurgiĭ (Vedĭ ispisoculŭ citatŭ maĭ susŭ. Condica III f. 106—107).

33). *Vĕtajiĭ marĭ.* In cartea luĭ Alexandru Iliașŭ din anulŭ 1621 se pomenesce, după deșugubinarĭ și globniciĭ, de *Vătajĭ Mari*. (Veliți vătajĭ), cărora deasemenea li se ordină a nu învălui satele Episcopieĭ. (Condica II f. 12). Din cuprinderea uneĭ alte cărțĭ totŭ de la acestŭ Domnŭ, și totŭ de la acestŭ anŭ, se póte închia, că vătajiĭ ceĭ marĭ eraŭ amploiațĭ administrativĭ, cariĭ cercetaŭ certele dintre locuitorĭ, prindeaŭ furiĭ, și tălhariĭ, și'ĭ trimiteaŭ la Domniă. Vodă, după ce opresce pe dăbilarĭ și pe vătajiĭ ceĭ marĭ de amŭ lua dobitoculŭ sătenilorŭ Episcopieĭ pentru alțĭ ómenĭ, nicĭ a face între eĭ judecățĭ, nicĭ a'ĭ globi, fiindŭ lăsate aceste sate în dispozițiunea Episcopuluĭ, apoĭ adaoge: „Iară de se va găsi niscaĭ furĭ tălharĭ aceia, împreună cu părintele să'ĭ prindețĭ și la Domniă să'ĭ trimitețĭ.“ (Condica A. f. 37). Póte eĭ eraŭ aceia ce maĭ în urmă s'aŭ numitŭ, *Ocolașĭ Privighitorĭ, Subprefecțĭ.*

3. Dabilele și angariele, cărora, dupie documentele Episcopieĭ, eraŭ supușĭ Hușeniĭ și ceĭ alțĭ locuitorĭ din țéră, anume: Zlotĭ, leĭ, talerĭ, galbinĭ, orțĭ, sulgiŭ, ilișŭ, untŭ, bezmĕnŭ de céră, ialovițe de seliște, braniște, carre împărătescĭ, bile (ghile), seĭce, camăna, joldĭ și podveḑe, caĭ de olacŭ, glóbe și deșugubine, ciobotele, lucrulŭ vielorŭ și priveghiŭ, teslăria, ghiața, seŭ și miere, vama, cepăriă, secerea pâneĭ Domnescĭ, falcea Domnéscă, dejma, Feria séŭ cheria, rînduĕle, hărtie, pecetluiturĭ séŭ baniĭ pecețilorŭ, fumăritulŭ, gorștina, séŭ goștină, desetina, năpastea, văcăritulŭ și cunița, mortasipia, baniĭ stéguluĭ, mucarelŭ, răsură.

Reproducemŭ aicĭ o carte domnéscă din anulŭ 1676 pentru scutirea unorŭ coloniștĭ. Din ea se vĕdŭ cu de amăruntulŭ felurite dabile și angăriele ce se impuneaŭ de Domniă locuitorilorŭ țereĭ.

„Noĭ Antonie Ruset Voevodŭ Boj. Milostiio Gospodar Zemli Moldovscoĭ. Datămŭ cartea Domnieĭ mele părinteluĭ și rugătoriuluĭ nostru Sfințieĭ sale Sofronie. Episcopulŭ *de Hușĭ* și *dregetoriuluĭ* și vătămanuluĭ seŭ din Siliște(*) din Crețescĭ ce este pe Lohan la ținutulŭ Fălciuluĭ spre aceea ca să aibă a'șĭ chiema ómenĭ streinĭ de altă țéră din țéra Turcéscă și din țéra Muntenéscă, și din țéra Unguréscă și din țéra Leșéscă, și din partea Căzăcéscă. Și depre alte părțĭ hie ce limbă vor hi să aibă a veni și a se strînge câtŭ de mulțĭ. Și décă vorŭ veni și se vorŭ așeḑa la cea Siliște, ce maĭ susŭ scriemŭ de la Domnia mea vorŭ avea Sloboḑia(**) într'un anŭ și vorŭ fi în pace de *dajde* și de *zloțĭ* și de *leĭ* și de *talerĭ* și de *galbinĭ* și de *orțĭ* și de *ilișŭ* și de *sulgiŭ* și de *untŭ* și de *bezmen de céră* și de *ialovițe de siliște* și de *braniște* și de *care de jold* și de *bile* și de *șeĭcĭ* și de tóte dările și angăriele câte sunt pre alțĭ mișeĭ în țéra Domnieĭ mele. Așijderea și voĭ pârcălabĭ și globnicĭ de acelŭ ținutŭ și *deșugubinarĭ* și *podvodarĭ* și *olăcarĭ* și *conăcarĭ*. Nime întru nimică să nu'ĭ învăluéscă nicĭ unŭ lucru a Domnieĭ miale nu vorŭ lucra, ci de tóte vor hie în pace. Iar cine se va ispiti să'ĭ învăluéscă preste cartea Domnieĭ mele bine să scie că de mare certare va hi. Inac nebudet (Altminterea nu va fi). U Ias. vlet. 7184, Genar 12.“ (Condica II f. 96). Din acéstă carte se vede că locuitoriĭ plătiaŭ în banĭ, séŭ în producte, séŭ în muncă, următórele dabile séŭ dăjdiĭ(***):

a). *Zloțĭ*. Ḑicere slavonă ce însémnă literalu: *aurŭ*, în poporŭ a rămasŭ pînă astăḑĭ vorba *zlotŭ*, în însemnare de: 30 parale.

(*) „Seliște“ ḑicere Slavonă, de la „Selo—sat,“ însémnă: „locŭ de satŭ“.

(**) De la „Sloboḑia“ séŭ libertatea de dărĭ, de carea se bucuraŭ Coloniștĭ la începutŭ. Ḑicerea „Sloboḑie“ la Moldovenĭ este sinonimă cu „Colonia,“ și a devenitŭ numire propriă a o mulțime de sate formate de acestŭ feliŭ de Coloniștĭ, séŭ Sloboḑienĭ.

(***) „Dajde.“ Ḑicerea Slavonă, de la „Dajdĭ,“ imperativulŭ verbuluĭ „datĭ davatĭ“ dare b). *Leĭ.* Domnulŭ Cantemir spune, că fiă-care casă ţerănéscă da în vreme de pace la visteriă câte 80 de aspri adică: unŭ leŭ. (Descrierea Moldoveĭ f. 218).

c). *Taleri.* Domnulŭ Cantemir spune, că pe timpulŭ luĭ talerulŭ avea valóre de 2 leĭ 10 parale (f. 172). deasemenea, că în timpulŭ deschiderei vre unuĭ reşbelŭ fiă-care era datoriŭ să dea câte o rublă carea făcea: 120 de aspri (60 parale) (f. 218). Póte că la acestŭ casŭ correspundŭ taleriĭ aceştia.

d). *Galbinĭ.* Acelaşiŭ autorŭ ḑice, că la nevoiă maĭ mare, plătiaŭ locuitoriĭ câte unŭ galbinŭ, care avea valóre de 200 aspri, séŭ 2 leĭ şi 20 parale. (f. 219).

e). *Orţĭ.* Ḑicerea *ortŭ* este şi astăḑĭ în poporŭ şi însémnă 10 parale.

f). *Sulgiŭ.* Judecândŭ depe funcţia Mareluĭ Sulgerŭ, care avea purtare de grijă asupra măcelărielorŭ şi asupra viteloru de carne pentru curtea domnéscă (Descr. Moldo. F. 161); deasemenea letopiseţulŭ pomeneşce de *oĭ pentru sulgeria împărătéscă* (tom. 2. F. 461): putemŭ presupune că *Sulgiulŭ* eră o dare în natură séŭ în banĭ, privitóre la Sulgeria Curţiĭ Domnescĭ; adică îndestularea cu carne, seŭ, etc.

g). *Ilişŭ.* Nu şciŭ ce era acésta; dar era fórte vechie. De ea se pomeneşce în anulŭ 1448, în chrisovulŭ datŭ de Petru Voevod pentru scutirea satelorŭ Monăstireĭ Pobrata. In elŭ se ḑice, că satele acele „să nu plătéscă birŭ, nicĭ posad, nicĭ podvódă, nicĭ *iliş*, nicĭ la morĭ să nu lucreze.“ (Archiv. istor. T. 1. P. 1. F. 20 No. 243). Óre să nu însémne: pescuitulŭ pentru curtea Domnéscă, dela ungurésculŭ *halasz—Pescariu*, de unde avemŭ şi: *Eleşteŭ* piscină, séŭ iaz cu pesce? Domnulŭ Cantemir, vorbindŭ de apele Moldoveĭ, ḑice că sûntŭ pline de pesce prea frumosŭ, și osebit părăele acele care curgŭ din munțĭ aŭ pescele celŭ maĭ cu gustŭ, ce se numesce de lăcuitorĭ: *Păstrăvu*, Lostoțe și Lipénŭ, care la ḑilele cele de postŭ se aduce totŭ-dea-una viŭ pre caĭ pentru mésa domnéscă (Descr. Moldov. F. 20). Intrun zapisŭ dela 1761, se pomenesce ca marturŭ „Gavril Vătavulŭ de năvodarĭ.“ (Cond. A. F. 111, din dos). In Bucovina, nu departe de Sucéva, este unŭ *Statŭ* anume: *Ilisesciĭ*. Numirea acésta nu are óre obîrșia sea în anticiĭ pescarĭ domnescĭ?

h). *Untu*. Negreșitŭ totŭ pentru curtea Domnéscă; póte și pentru curtea Sultanuluĭ.

i). *Bezmenŭ de céră*. Acésta era o dare în céră pentru luminarea curțiĭ domnescĭ. In Descrierea Moldoveĭ se spune, că „Cămĕrașulŭ de luminĭ avea séma biruluĭ de céră și săpunŭ, ce se numesce *haimenŭ* (*); și îlŭ cheltuesce la, lumânărĭ și opaĭțurĭ pentru curte, (F. 172).

k). *Ialovițe* (**) *de Siliște*, vacĭ grase ținute la suhatŭ. Acestea se cereaŭ pentru óstea turcéscă, cândŭ era în expediție. Cetimŭ în letopisițe: „iară peste vară viindŭ Vizirulŭ la Dunăre la Cartalŭ, eșitaŭ grele ialovițe pe țéră, de 2 Ugri ce era în vistirie la baniĭ stéguluĭ o ialoviță, și chile de pâne și de ordŭ în dóue treĭ rîndurĭ și le aŭ dusŭ la Viziriulŭ la Cartal și la Hotin. și aŭ scosŭ și cincĭ cĭverturĭ întru acelŭ anŭ.“ (Let. T. II. F. 426). Și'n în altŭ locŭ: „iar nevoĭ în țéră era multe, de chile, de ialovițe, de carre si de alte nevoĭ nespuse.“ (pag. 446).

---

*). Poate că de la ḑicerea „haĭmen,“ a rĕmas în poporŭ ḑicerea „haĭmĕnă. Un lucru se ḑice că e de „haĭmănă,“ cândŭ nu este făcutŭ cu toată punerea, cu toată inima; ci numaĭ de mântuélă.

**). Ḑicerea „ialoviță,“ se derivă de la ḑicerea bulgară: „ialova: stérpă,“ și însémnă: „vacă stérpă.“ (Arhiv istor. T. 3. F. 168. Analise chrisovuluĭ luĭ Stefan Dușan).

l). *Braniște,* Ḑicerea este slavonă: брань: luptă, bătaliă; braniște: locŭ de bătăliă. Credŭ că la începutŭ s'a numitŭ braniște seciurile séŭ tăeturile ce ocasionaŭ resbelele prin codriĭ ceĭ marĭ ce acopereaŭ țéra. Tăeturile acelea în urmă rămâneaŭ poenĭ de fânațe domneșcĭ séŭ particulare. De aicĭ cu încetulŭ ḑicerea „braniște“ la noĭ a luat însemnarea de poene pentru fênațe séŭ în genere— fênațŭ. Așa la tóte monăstirile era câte o braniște, adicĕ: locŭ de fênațŭ. Domnulŭ Cantemir ne spune că pentru fênulŭ trebuitoriŭ la Curtea Domnéscă era unŭ șesŭ lângă Prutŭ, numitŭ „Braniște.“ și care era în îngrijirea Comisuluĭ celuĭ mare (F. 160), Fênațile domnescĭ din vechime le lucraŭ locuitoriĭ executațĭ de C*omișeĭ*, trimișĭ de Comisulŭ celŭ Mare (Cond. II. F. 30). In urmă cu numele de Braniște s'a impus o dabilă pe bĕuturĭ, carea era venitŭ alŭ Comisieĭ domnescĭ, și consta pe la 1769 în impositulu de 3 leĭ pe butea de bĕutură. Archiv. rom. t. I. 1860. F. 149).

m). *Carre împĕrătescĭ.* Se înțelegŭ transporturile ce făcea țéra în timpulŭ expedițiunilorŭ turcescĭ, precumŭ și pentru trebuințele *cetăților turcescĭ*, depe Dunăre, și ale altora, precumŭ Hotinul, Tighinea, Vozia și. a. de care adeseorĭ spunŭ letopisețile, d. e. „ Venitaŭ Capegilar— Chihaesi de la împĕrăție cu poruncă la Grigori Vodă, ca să mérgă la Nistru să redice pușcele, ce le îngropase Muscaliĭ, să le ĭea să le ducă la Tighinea . . . . și aŭ încărcătŭ 500 de carre de glonțurĭ și de cumbărale.“ (Let. t. II. F. 446).

n). *Bile*, ghile, séŭ grĭndḑĭ mărĭ. Aceste se cereaŭ tot la trebuințele oștilorŭ și ale cetăților și ale marineĭ turcescĭ. Din ele se făceaŭ podurĭ peste apele, pe unde aveaŭ să *tréca* oștile. Locuitoriĭ uniĭ tăiaŭ lemnulŭ la munte, alțiĭ ìlŭ scotéŭ, alțiĭ ìlŭ căraŭ la destinația luĭ. „Eșitaŭ atuncĭ salahorĭ și carre la Vozia și caĭ împărătescĭ în dóue rîndurĭ, câte patru sute de caĭ, și s'aŭ rônduitŭ totŭ atuncĭ ómenĭ, să taĭa lemnŭ și să'lŭ scóță, și să'lŭ ducă la Cartalŭ pe Dunăre, să facă podŭ" (Let. t. II. F. 426).

o). *Șeĭce*. Totŭ pentru *trebuințele* podurilorŭ și ale transporturilor pe apă, pentru țéră și pentru Turcĭ.

p). La finit cartea Domnéscă încheiă: „ și de tóte *dările și angăriile*. Prin acésta dă a înțelege, că eraŭ âncă și altele, pe care nu le a specificatŭ, adică atâtŭ dărĭ bănescĭ, câtŭ și în muncă silită, angăriĭ, beilicurĭ. Angăria este ḑicere grécă *Αγγαρεία*, — un serviciŭ impusŭ cu sila și cu nedreptulŭ. Angariele în urmă s'aŭ numitŭ *beilicurĭ*, adică: serviciurĭ silite și ne plătite, în folosulŭ Beiuluĭ — cumŭ numiaŭ Turciĭ pe Domnĭ.

In Documentele Episcopieĭ se maĭ pomenescŭ următórele dabile și angărie:

1). *Camăna*. Acésta este o dabilă vechiă. De dênsa se vorbesce în chrisovulu luĭ Stefan cel Mare din anulŭ 1456 prin care întăresce dănuirile făcute monăstireĭ Bistrița de Alexandru celŭ Bunŭ, și între altele Camăna de *c*éră din tîrgulŭ Bacăulŭ (*) (Archiv. ist*or*, *t.* I. *p.* 1. F. 154. No. 244).

Din acelŭ chrisovŭ se vede că la începutŭ acéstă dabilă se platĭa în céră. Din cărțile domnescĭ ce sûntŭ la Episcopia de Hușĭ sĕ vede că acéstă dabilă o plătiaŭ

(*) Domnulŭ Hăjdĕŭ, reproducêndŭ ispisoculŭ luĭ Stefan cel Mare, aicĭ citatŭ, traduce ḑicerea: „Camenă Voscu — Camănă de céră," prin „petre de céră." D-luĭ cu greșală amestecă „Camăna" romănéscă cu „Camenĭ" slavonescŭ, ce însémnă „piatră." Maĭ aproape de înțelesŭ este a căuta origina ḑiceriĭ „Camănă" în ḑicerea română „Căminŭ— vatră, casă, locuință; în acest înțelesŭ, „Camăna" esă—o dabilă pe fiecare căminŭ séŭ locuință; căcĭ așa și era Camăna la începutŭ.

toțĭ; dar crâșmele plătiaŭ dóue camine: „Camâna cea mare și cea mica“ (Cond. II. F. 78). Acésta cred că era totŭ acea dare, ce s'a pomenitŭ maĭ sus sub numire de „bezmăn de céră.“ De la viaculŭ al 18-le camăna se vede că a remasŭ o dare numaĭ pe crâșme. Nicolaiŭ Costin spune ca crâșmele din tótă țéra plătiaŭ *Camăna* și bezmănulŭ cu cepăriă; dar pe la tîrgurĭ eraŭ unele crâșme scutite de boerĭ, de Archiereĭ și de Monastirĭ; ânse Mihaĭ Racovĭță in ântĕĭa Dominiă a desflințatŭ acele scutele de pe tîrgurĭ, și s'aŭ adaosŭ la venitulŭ Domnieĭ. Totŭ atuncĭ s'a desflințatŭ Camăna domnéscă depela crășmele de la țéră lăsându-o în folosulŭ stĕpânilorŭ crășmelorŭ (Let. t. II. F. 58). (vedĭ și în urmă la Căminarĭ).

2). *Bezmen.* Din cartea luĭ Duca Vodă din 1666 prin carea se scutesce o crâșmă mare din Hușĭ in folosulŭ Episcopieĭ, se vede că crășmele afară de camănă. maĭ plătiaŭ *Bezmen* (Cond. II. F. 78); de acest bezmen pomenesce și letopisețulŭ în loculŭ citatŭ maĭ sus, precumŭ și de *cepărit.* Bezmenulŭ era darea către proprietariul loculuĭ unde era crășma: Acest bezmen îlŭ plătiaŭ toțĭ tîrgovețiĭ, unde tîrgulŭ era pe moșia domnéscă séŭ boerésca.

3). *Jold și Podvedĭ.* Gașpar Vodă în 1661 apĕră satele și scutelniciĭ Episcopieĭ de *Jold* și de *podvóde* (za joldu i za podvode) (Cond. II. F. 4). Prin *Joldŭ* (*) se înțelege: a lua pre cineva în trebuințele domnescĭ, séŭ ale cinovnicilorŭ domnescĭ, séŭ vita cuĭva, fără dreptŭ și fără plată: dicerea *Jold* se păstréză și până astădĭ în popor; cândŭ se dice că ceva séŭ cineva a ajunsŭ de *joldŭ*, însémnă că nu maĭ are odihnă, nu maĭ póte dispune de sine,

---

(*) „Jold“ cred că se derivă de la dicerea Polonă „Jond,“ ce însémnă: „Guvernŭ, ocărmuire.“

séŭ de lucrulŭ seŭ, ci alțiĭ fac cu el ce vorŭ (*). *Podvóde* eraŭ cărăturile séŭ transporturile pentru aprovisionarea curțiĭ domnescĭ cu fênŭ, vinŭ, sare, ghiață etc. Ḑicere slavonă:— a căra.

4). *Caĭ de olacŭ.* Tomșa Vodă în anulŭ 1620 scutesce doĭ fôntănarĭ domnescĭ „de jold, de podvódă și de *caĭ de olacŭ*, și de alte *mâncăturĭ* maĭ mărunte.“ (Condica II f. 17). Transportările amploiațilorŭ domnescĭ și a Turcilorŭ ce treceaŭ pe la Hușĭ, în lipsă de poștă domnéscă se făceaŭ cu caĭ luațĭ de jold de la locuitorĭ. Tîrgovețiĭ spre a se ușura de acéstă povóră nesuferită, une orĭ o întindeaŭ și asupra poslușnicilorŭ Episcopieĭ. Episcopiĭ aŭ scosŭ cărțĭ domnescĭ de apĕrare pentru poslușniciĭ lorŭ. In timpurile maĭ din urmă pe la jumĕtatea viaculuĭ alŭ 18-le tîrgovețiĭ spre a'șĭ scuti caiĭ de olacurile cele multe, ĭĭ îndosaŭ, și olăcariĭ eraŭ silițĭ a lua caĭ de unde găsiaŭ, nu numaĭ de la ómenii Episcopieĭ, dar chiar și de la Episcopiă. De aicĭ aŭ urmatŭ tînguirĭ la Domnie asupra olacurilorŭ, atâtŭ din partea Episcopieĭ, câtŭ și din partea tîrgovețilorŭ, pînă ce în fine s'a regulatŭ questia olacurilorŭ, dupre cum se va vedea.

Reproducemŭ aicĭ doue cărțĭ domnescĭ în acéstă materiă, una dată din 1750—tînguirea Episcopieĭ asupra tîrgovețilorŭ, altă dată în 1764, după tînguirea tîrgovețilorŭ asupra olacurilorŭ.

„Noĭ Constantin Mihail Cehan Racoviță Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoĭ, de vreme ce ne aŭ datŭ jalobă cinstitŭ părintele și rugătoriulŭ nostru. Sfinția

---

(**) Domnulŭ Hâjdeŭ în ispisoculŭ luĭ Petru Vodă, No. 243, traduce ḑicerea: „ni u joldu ștobi hodili; nicĭ la jold să nu umble,“ prin: „nicĭ în soldă să nu âmble:“ Vederată neînțelegere. (Archiva istór. tom. I f. 153).

sa chir Ierotheiŭ Episcopulŭ de Huşĭ, pentru *olacurĭ* că să supără căndŭ vinŭ Turcii cu olacŭ, tîrgoveţiĭ de Huşĭ din câtŭ ar şi putea, nu vorŭ să stea faţă, şi fugŭ şi ascundŭ caiĭ lorŭ şi olăcariĭ iaŭ caiĭ Episcopieĭ şi a slugelorŭ Sfinţieĭ sale. Iată Domnia mea îĭ dâmŭ, Sfinţieĭ sale volnicia, prin acéstă carte a Domnieĭ mele să'şĭ apere caiĭ Episcopieĭ şi aĭ ómenilorŭ sêĭ despre toţĭ cariĭ vorŭ ambla cu olacurĭ Turcĭ, Boerĭ, boerinaşĭ, tîrgoveţĭ de Huşĭ. Copiĭ din casă, Lipcanĭ(*). Armaşĭ, cămăraşĭ, şi alţiĭ orĭ cine arŭ fi nemeruĭ caiĭ de olacŭ să nu dea de vreme că acolo la Huşĭ mezil(**) nu este, nicĭ este cu cale să se supere Episcopia şi dreptŭ acea să se apere, iară de s'ar ispiti cineva să'ĭ facă vre o supĕrare peste porunca cărţiĭ Domnieĭ mele, uniĭ ca aceĭa, să vor pedepsi cu grea pedépsă, şi certare, şi voĭ tîrgoveţĭ de Huşĭ vĕ poruncimŭ căndŭ vinŭ Turcĭ silnicĭ să staţĭ cu toţiĭ faţă să nu dosiţĭ că vom pedepsi. Intr'altŭ chipŭ nu va fi aceasta poruncimŭ 7258 (1750) Genar 17.“ (Cond. III f. 79).

„Noĭ Grigorie Alexandru Ghica Voevod Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoĭ; facemŭ scire cu acéstă carte a Domnieĭ mele tuturorŭ cuĭ se cade a sci pentru tîrgoveţiĭ din tîrgulŭ Huşiĭ, cariĭ dândŭ jalobă Domnieĭ mele, că la acelŭ locŭ fiindŭ drumŭ mare, care toţĭ Tatariĭ şi Mîrzaciĭ(***) ce mergŭ la Bărlad şi la Focşanĭ, cum şi câţĭ vinŭ din josŭ şi mergŭ la Bender şi la Hotin şi tóte mezilurile ce sunt la acea parte de loc,

---

(*) „Lipcanii“ eraŭ Tătarĭ aşedaţĭ la Hotin în serviciulŭ Turcilorŭ; se numiaŭ Lipcanĭ (Litvanĭ) de la Litva, vechĭa lorŭ locuinţă. (Letop. tom. I, Apendice, f. 9; tom. II f. 234). Lipcani eraŭ înrolaţĭ şi în ostea ţereĭ. (Descrierea Moldoveĭ f. 178).

(**) „Mezilŭ“ însémnă „poştă“.

(***) „Mîrzacii“ eraŭ Căpiteniĭ séŭ boerĭ tătăreşcĭ.

totŭ pe acolo trecu în susŭ și în josŭ, și sunt supĕrațĭ cu mezil peste putința lorŭ, și cu birŭ încă suntŭ încărcațĭ peste dreptate și cerșindŭ milă de la Domnia mea ca să se pue și eĭ la o rînduélă să pótă trăi la acelŭ locŭ să se pórte și mezilulŭ cu odihna lorŭ, care arătîndu-ne și chrisov de la Domnia sa Ion Theodor Voevod, ce li saŭ fostŭ datŭ ca să aibă a strînge 50 de ómenĭ streinĭ dintr'alte părțĭ de locŭ, și aceĭ ómenĭ așeḑênduse în tîrgulŭ Hușiĭ, să fiă scutițĭ de birŭ, ca să fie numaĭ pentru tréba mezilulŭĭ, și din nepurtarea a lorŭ de grijă saŭ dintr'alte pricinĭ aŭ remasŭ de nu ș'aŭ maĭ adusŭ ómenĭ streinĭ și aŭ fostŭ totŭ în supĕrarea mezilulŭĭ, care dintr'acéstă pricină aŭ remasŭ la próstă stare, decĭ Domnia mea bine voindŭ odihna, și folosulŭ tuturorŭ de obștie, m'amŭ milostivitŭ Domnia mea, asupra acestorŭ tîrgovețĭ de Hușĭ, și ca să fie odihnă și liniște între dênșiĭ, printr'acéstă carte a Domnieĭ mele hotărîmŭ din tîrgovețiĭ de Hușĭ să fie 40 de ómenĭ scutițĭ de birulŭ vistieriei lăsînduse să fie numaĭ pentru purtarea de grijă a mezilulŭĭ cu cheltuéla și caiĭ lorŭ, iar cândŭ s'a întâmpla să trécă vr'unŭ Pașă saŭ alțĭ Agĭ marĭ, atuncea câtă cheltuélă vorŭ face vor da izvodŭ ca și alte mezilurĭ și ce a fi cu dreptate li se va plăti de la Vistierie iară alțĭ locuitorĭ saŭ tîrgovețĭ de acolo purtându'șĭ birulŭ lorŭ se nu se supere cu mezil la nimică, ce numaĭ aceștĭ 40 de ómenĭ să fie datorĭ a purta mezil cu cheltuéla și caiĭ lorŭ, ce dar și Dum. Ispravnice al ținutuluĭ veĭ urma după hotărîre și așeḑarea ce arată în cartea acésta, și aceĭ 40 de ómenĭ ce saŭ socotitŭ ca să fie pentru tréba mezilulŭĭ, să fie scoșĭ din bir, trimițînd și izvodŭ anume de numerile lorŭ la visterie iscălitŭ și de Dumneata ca să se scie care suntŭ de tréba mezilulŭĭ, acésta însciinţâmŭ let 7272 (1764) Noembre 20.“ (Cond. III f. 177).

5). *Glóbe şi Deşugubine*, *séŭ şugubine.* Aceste eraŭ amende. Glóbele se aplicaŭ de tóte autorităţile asupra celorŭ vinovaţĭ. Ele se luaŭ séŭ în banĭ séŭ în lucrurĭ, maĭ marĭ séŭ maĭ micĭ, dupre vinovăţia acusatuluĭ şi după lăcomia globniculuĭ. Despre aceste dabile se pomenesce în fórte multe cărţĭ de scutélă date de Domnĭ satelorŭ şi ómenilorŭ Episcopieĭ; citămŭ aicĭ d. e, cartea luĭ Miron Barnovschi din anulŭ 1626 (Cond. II. f. 18), în care se opresce globnicilorŭ şi deşugubinarilorŭ a nu învĕlui satele Egiscopieĭ „cu glóbele şi şugubinele“ (za gloabe i za şugubine.) Ḑicerea *glóbă* este de origină romană: *deglubo*, *dispoiŭ*. Şi în adevĕrŭ că glóbele eraŭ despoiare, unŭ jafŭ pe ţéră, precumŭ se vede din o mulţime de reclamaţiĭ asupra lorŭ, pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ. Globniciĭ se vede că de multe orĭ luaŭ de glóbă caĭ de pe la ómenĭ, şi de multe orĭ caĭ fórte ordinarĭ şi slabĭ, de la ómeniĭ nevoiaşĭ, şi de aicĭ a rĕmasŭ până astăḑĭ în poporŭ ḑicerea glóbă ca unŭ epitetŭ de ocară pentru unŭ calŭ rĕŭ. In cartea luĭ Constantin Racoviţă din anulŭ 1756, pentru scutirea a 12 posluşnicĭ aĭ Episcopieĭ, se pomenesce de glóbe „isprăvnicescĭ şĭ părcălăbescĭ.“ (Cond. A. f. 66.)

Deşugubina séŭ *şugubina* suntŭ ḑicerĭ stricate din ḑicera slavonă *Duşegubie*, *Duşegubina*, care literalŭ însémnă: *perderea sufletuluĭ*, adică fapte de acelea care dupre învĕţătura chrestină aducŭ perdere sufletéscă: păcatele mortalĭ. La noĭ *deşugubina* séŭ maĭ scurtŭ *şugubina*, se chiama amenda séŭ strafă pusŭ de judecătorĭ pentru rescumpĕrarea crimeĭ făcută de unŭ omŭ *șugubĕțŭ**) adică criminalistŭ, perḑătorŭ de suflete, prĕcumŭ: tâlhăria, uciderea, adulteriulŭ. Celŭ căḑutŭ în asemene fapte, plătindŭ deșugubina séŭ amendă ce i se punea de judecătoriĭ seĭ, de deșugubinarĭ, séŭ de marele Vornicŭ, scăpa; éră décă nu avea cu ce se rescumpĕra, ajungea chestia la Domniă, și acolo nu se putea rescumpĕra, trebuia să'șĭ ia osânda. Ceĭ cu putere da totŭ, viă, moșiă, numaĭ să scape de judecata și osânda domnéscă. Glóbele și deșugubinele cele maĭ micĭ eraŭ în folosulŭ globnicilorŭ și a deșugubinarilorŭ, éră cele maĭ grase în profitulŭ șefilorŭ lorŭ: a marilorŭ Vornicĭ, a Hatmanilor, a mareluĭ Logofĕtŭ, etc.

Reproducemŭ aicĭ uă carte a Episcopuluĭ Mitrofan, din anulŭ 1617, carea dă uă mare lumină asupra amendeĭ numită deșugubină; cartea este în limba slavonă, déră o traducemŭ românesce.

„Mitrofan Episcopulŭ de Hușĭ. Scriemŭ și dămŭ scire cu acéstă a nóstră scrisóre pentru viele panuluĭ Dimitrie Goia, marele Dvornicŭ alŭ țĕreĭ de josŭ, din têrgulŭ Hușiĭ, ce de D-luĭ s'aŭ cumpĕratŭ, éră altele pentru *deșugubine ce aŭ datŭ ómenii de bŭna-voia lorŭ pentru greșélele lorŭ*. Uă vie la Dricŭ, ce o a cumpĕratŭ D-luĭ cu drepțiĭ seĭ banĭ de la fiulŭ reposatuluĭ Bărboiu, ce a fostŭ mare Dvornicŭ de țéra de josŭ, și uă vie deasemenea la Dric, ce 'ĭ-a dat'o feciorulŭ luĭ Pătrașco croitoriulŭ *pentru uă deșugubină ce a făcutŭ cu uă femeă* și deaseminea uă viă de la Horjea, ce a fostŭ vornicŭ de Hușĭ, care viă a fostŭ luată de Horjea de la nisce *făcĕtorĭ de rele, cariĭ făcuse multe prădăciunĭ, și aŭ plătitŭ capetele séle cu acea viă.* După aceea Horjea a că-

---

(*) Ḑicerea „șugubĕțŭ“ a rĕmasŭ pênă astăḑĭ în poporŭ, și însémnă: „un omŭ periculosŭ,“ de care cineva trebue a se feri.

ḑutŭ *cu uă muere și a făcut'o borțósă* (pântecósă), și nu s'aŭ pututŭ îndrepta, *ci a plătitŭ deșugubina sea cu acea viă.* Însă acea viă era prețuită maĭ multŭ de câtŭ deșugubina, ci Dimitrie Goia marele Dvornicŭ s'a sculat și a pusŭ *ómenĭ bunĭ de aŭ prețuitŭ* acea viă cu câtŭ aŭ găsitŭ ómeniĭ bunĭ că trece peste acea deșugubină, éră Dvorniculŭ i-a datŭ luĭ baniĭ gata. . . galbenĭ gata. Și deasemeneă uă viă de la Ionașcu Ciobotarulŭ, érășĭ pentru vină de deșugubină *pentru uă femeă;* și uă viă de la Malin pentru uă mórte de copilŭ. Tóte aceste viĭ maĭ susŭ scrise aŭ fostŭ date de aceĭ ómenĭ de a lorŭ bună voiă pentru greșalele lorŭ dinaintea nóstră și dinaintea Șoltuzuluĭ și a *Pârgarilorŭ și inaintea ómenilorŭ* bunĭ și bĕtrânĭ, și acestea așa s'aŭ tocmitŭ. Pentru aceea noĭ, șciindŭ și vĕḑêndŭ tóte acestea, amŭ scrisŭ acestŭ zapisŭ, ca viele maĭ susŭ scrise să fie de acumŭ viĭ ale *milostivireĭ séle Panuluĭ mare Dvornicŭ* Dimitrie Goia nesmintite nicĭ-uă-dată, și nime din aceștĭ ómenĭ ce aŭ datŭ viele séle pentru vinovățiele lorŭ, de va spune altmintrelea să nu fie creḑutŭ nicăire. Éră spre maĭ mare încredințare amŭ pusŭ pe acéstă *scrisóre pecetea Sf.* Episcopiĭ și iscălitură cu mâna mea. Pentru acésta scriemŭ și mărturisimŭ. S'a scrisŭ în Hușĭ la létulŭ 7125 (1617) Maiŭ 8. Mitrofan Episcopŭ de Hușĭ mărturisimŭ. (Zapisulŭ este scrisŭ cu însășĭ mâna Episcopuluĭ și cu uă scrisóre frumósă) (veḑĭ documentele vielorŭ.)

Satele Episcopieĭ eraŭ apĕrate prin cărțĭ domnescĭ despre glóbe și deșugubine maĭ micĭ, pe care le cercetaŭ și le puneaŭ la cale Episcopiĭ, precumŭ: bătăile și certele între locuitorĭ. Numaĭ omorurile, furtișagurile și tâlhăriele eraŭ lăsate în cercetarea și globirea amploiațilorŭ domnescĭ. Reproducemŭ aicĭ uă carte domnescă din anulŭ 1654, din carea se vede acésta.

„Noĭ Georgie Stefan Voevod Boj. Mil. Gospodar zemli Moldavscoĭ Scriem Domnia mea la slugele Domnieĭ mele la Pârcălabiĭ de Fălciŭ și la dregĕtoriĭ de trigŭ de Hușĭ și la alţĭ slujitorĭ(*) a Domnieĭ mele, câţĭ veţĭ âmbla cu slujbele Domnieĭ mele la acelŭ orașŭ la Hușĭ și la ţinut. Dămuvĕ scire décĭ veţĭ vedea cartea Domnieĭ mele, iar voĭ să aveţĭ a lăsa fórte în pace satele Sfinteĭ Episcopiĭ de Hușĭ. Intru nimica să nu'ĭ învăluiţĭ de glóbe de bătăĭ saŭ de părăturĭ ce să fie în pace numaĭ de se vor face niscare „morţĭ de omŭ“ saŭ alte „deșugubine“ saŭ „furĭ“ saŭ „tălharĭ“ de se vorŭ afla într'acele sate ca să aveţĭ trébă numaĭ cu aceia. Iară cu alte glóbe ce vor hi maĭ micĭ să nu'ĭ învăluiţĭ nicĭ să maĭ vie jalobă la Domnia mea. De acésta scriemŭ într'altŭ chipŭ să nu hie. U Roman vlet 7162 (1654) Noembre 3. *Noĭ Georgie Stefan Voevoda.*“ (Condica II f. 55).

Reproducemŭ aicĭ și o poruncă a Dvorniculuĭ de ţéra de josŭ către Uriadniciĭ de Bărlad, carea cuprinde circumstanţe de ale deșugubineĭ. Cartea n'are anulŭ ci nu maĭ luna Genar 11.

„Estrati(*) Lupu vel Dvornic Dolneĭ zemli pișem uriadnicom ot Brălad (Marele vornicŭ alŭ ţereĭ de josŭ scriemŭ uriadnicilorŭ de la Bărlad). Dămuvĕ scire că aŭ jeluitŭ, părintele Episcopulŭ de Hușĭ, ḑicêndŭ că âmblă feciorĭĭ vostri prin satele Episcopieĭ, făcêndu le nevoiă și învăluindŭ ómeniĭ fără ispravă. Printru acea décă veţĭ vedea cartea nóstră, iar voĭ se daţĭ învĕţătură ómenilorŭ vostri să nu âmble făcêndŭ valŭ fără ispravă acelorŭ

(*) Prin „slujitorĭ“ în documentele vechĭ se înţelegŭ ostașiĭ ce eraŭ trimiși cu serviciurĭ prin ţéră.

(*) Numele nu se pré póte ceti.

sate a Episcopieĭ, iară ce se vorŭ afla nișcare deșugubinĭ adevĕrate să nu hie menciunĭ tot să nu învăluițĭ nemicŭ, numaĭ să le scrie întru'n catastijelŭ și să le aducă la voĭ: iar voĭ să trimitețĭ la noĭ, decĭ voiŭ trimite eŭ ómeniĭ noștri de aicea de vorŭ socoti după greșala lorŭ, și li să va face județŭ cu dreptate iar pre cuvinte și pre menciunĭ să nu facă maĭ multŭ val. Acésta scriem inaco ne ucinite (altfeliŭ să nu facețĭ). U Ias Genar 11 Lupulŭ vel Dvornic.“ (Condica II f. 111).

De desubtŭ maĭ este o subscriere încurcată; pare a fi „Nicolaŭ Cogălnicénu.“

Din acéstă carte se vede a) că globniciĭ pentru Fălciŭ se trimeteaŭ de la Bărladŭ, unde era reședința vorniciei țereĭ de josŭ, b) că vorniculŭ, ca membru alŭ Divanuluĭ Domnescŭ, ședea în Iașĭ, éră vornicia o purtaŭ în lipsa luĭ, uriadniciĭ séŭ dregĕtoriĭ de la Bărlad, cariĭ trimiteaŭ ómeniĭ lorŭ să caute deșugubine prin ținuturĭ; c) că aceĭ deșugubinarĭ de multe orĭ luaŭ deșugubine séŭ glóbe pe *minciunĭ* fără constatarea vinovățielorŭ.

6). Uneorĭ împreună cu glóbele se pomenescŭ „*Ciobotele.* Așa în chrisovulŭ luĭ Miron Barnovschi din anul 1627 pentru apĕrarea Ciganilorŭ episcopalĭ și monastirescĭ, se opresce „Slugelorŭ hătmănescĭ și juḑilorŭ domnescĭ de a lua ciobote și glóbe“ de la eĭ. (Condica II f. 19). Ciobotele aceste se vede că era o plată ce se arunca în genere asupra locuitorilorŭ ce se visitaŭ de amploiațiĭ domnescĭ, pentru cheltuéla drumuluĭ lorŭ.

7). *Lucrulŭ vielorŭ domnescĭ și Privéghiŭ.* In cartea Domnuluĭ Alexandru Iliașŭ din anulŭ 1632, pentru apĕrarea de angăriĭ a șépte meseriașĭ lăsațĭ pentru trebuințele Episcopieĭ, între angăriĭ se pune *lucrulŭ vielor* *domnescĭ şi priveghiulŭ,* care eraŭ în sarcina tîrgoveţilorŭ. Se ordină uriadnicilorŭ şi şoltuzilorŭ şi pârgarilor a'ĭ lăsa fórte în pace de . . . . . . , „de viele domnescĭ ca se nu lucre, şi de priveghiŭ (za privegiŭ) şi de tóte angăriile maĭ mărunte câte suntŭ pe ceĭlalţĭ tîrgovetĭ." (Condica II f. 32). Domnulŭ Cantemir ne spune că la Huşĭ eraŭ viĭ domnescĭ (f. 165), şi că vinulŭ de Huşĭ se califica după celŭ de Cotnariŭ. Din acéstă carte vedemŭ, că ele se lucraŭ de tîrgoveţiĭ de Huşĭ. *Priveghiul* era străjuirea de nópte, în timpulŭ cócereĭ ródelorŭ, ca să nu se fure; elŭ era totŭ în sarcina tîrgoveţilorŭ(*).

8). *Teslărie.* In cartea luĭ Vasilie Vodă din anulŭ 1645, prin carea apĕră pe veciniĭ şi posluşniciĭ Episcopieĭ de angăriĭ, se poruncesce Şoltuzuluĭ şi Pârgarilor de la Huşĭ a nu „învălui la podvóde, la olăcăriĭ, la *teslariĭ* saŭ alte mîncăturĭ a tîrguluĭ." (Condica II f. 45). Se vede că şi lucrulŭ teslărescŭ ce se cerea la acareturile domnescĭ, totŭ prin angăriĭ se făcea.

8). *Ghiaţa.* In cartea luĭ Vasilie Vodă din anulŭ 1650 către Şoltuzulŭ, pârgariĭ si toţĭ tîrgoveţiĭ de Huşĭ pentru scutirea satelorŭ Episcopieĭ, între alte angăriĭ se pune şi *ghiaţa.* „Să nu'ĭ învăluiţĭ cu trâgulŭ nicĭ la lucru, nicĭ la podvóde, nicĭ să le luaţĭ caĭ de olacŭ, nicĭ carre la fînŭ, nicĭ la teslărie, nicĭ la *ghiaţă,* nicĭ la alte lucrurĭ ce sunt pe trâgŭ." (Condica II f. 53). Ghiaţa acésta se tăia şi se căra la Domniă pentru trebuinţele curţiĭ pe vară.

10). *Seŭ şi Miere.* Domnulŭ Iliaşŭ Alexandru în 1666, apĕrândŭ posluşniciĭ Episcopieĭ de dările câte sunt peste cisla lorŭ de la Visteriă, între altele pomenesce de

---

(*) Priveghiŭ. Acéstă dicere se întrebuinţédă şi acum în poporŭ, şi însémnă: a petrece noptea fără somnŭ. Acestŭ feliŭ de priveghiurĭ se facŭ pe la ţéră, când este mortŭ în casă.

„seŭ și miere.“ „Să lăsațĭ în pace poslușniciĭ Sfinteĭ Episcopiĭ de seŭ și de céră și de cheltuélă și de podvóde și de caĭ de olacŭ și de miere și de alte mărunțișurĭ.“ (Condica II f. 84). Seulŭ și mierea se luaŭ pentru trebuințele Curțiĭ domnescĭ. Seulŭ se pune alăturea cu céra. In descrierea Moldoveĭ, tipărită în Iașĭ, la 1851, la fila 172, mi se pare că cu greșélă se ḑice, că „Cămărașiulŭ de luminĭ are séma biruluĭ de céră și de *săpunŭ* . . . . , și îlŭ cheltuesce la lumînărĭ și opaĭțurĭ pentru curte.“ Săpunulŭ nu se întrebuințéḑă la lumînărĭ, nicĭ la opaițe; dar seulŭ se întrebuințéḑă și la una și la alta. Seulŭ dar, ca și céra, se aduna din țéră pentru curte, maĭ din vechime, în natură, maĭ tîrḑiŭ în banĭ. Mierea: se vede că maĭ de demultŭ toțĭ contribuiaŭ la aprovisionarea Curțiĭ domnescĭ cu miere, parte în banĭ, parte în natură.

11). *Vama.* Din cartea luĭ Dumitrașcu Cantacuzin, din anulŭ 1674, pentru scutéla poslușnicilorŭ și a slobodienilorŭ (Coloniștilorŭ) Episcopieĭ, se vede, că locuitoriĭ plătiaŭ *vamă* pentru obiectele ce aduceaŭ de vênḑare la tîrgŭ. Domnulŭ poruncesce vameșilorŭ din Hușĭ „să le dea bună pace, să nu'ĭ învăluéscă pentru vamă . . . . din ce s'orŭ aduce să vînḑă. . . . Iar când vor aduce pesce séŭ sare să le iea vamă, precum va fi adetiulŭ.“ (Condica II f. 94, 101).

12). *Cepărie.* Prin cartea luĭ Duca Vodă, din 1683, se scutesce o crâșmă a Episcopieĭ de „Camănă și de bezmĕn, și de cepăriă.“ (Condica II f. 107). Veḑĭ în urmă la *ceparĭ*. Pe la 1831 „cepărit“ ce numia dritulŭ datŭ Episcopieĭ, de a lua câte 20 parale de vadra de rachiŭ ce se vindea în tîrgulŭ Hușiĭ.

13). *Secerea pâneĭ Domnescĭ, și facerea fînuluĭ*

Domnescŭ. Acésta se vede din următórea carte Domnéscă din anulŭ 1632.

„Noĭ Alexandru Iliașŭ Voevoda, etc. Scriemŭ Domnia mea la sluga nóstră la dregĕtoriulŭ de Hușĭ și la Șoltuzŭ și la Pârgarĭ de acolo și la aprodĭ careĭ vețĭ scóte trâgulŭ să secere pânea Domnieĭ mele, și la Comișeĭ cariĭ vorŭ face fînŭ Domnieĭ mele acolo la trâgŭ. Déca vețĭ vedea cartea Domnieĭ mele, iar voĭ să avețĭ a lăsa forte în pace satele Sfinteĭ Mănastirĭ Episcopieĭ. Intru nimica să nu le învăluițĭ satele Episcopieĭ la nevoile trâguluĭ. Ce trâgulŭ să'șĭ rădice nevoile cum vorŭ putea“. etc. U Ias vlet 7140 April 18 (Condica II f 30). Pânea de secere, trebue să fiĕ deciuéla din ogórele celorŭ ce cultivaŭ pămêntulŭ.

14). *Dejma.* Acésta era decimă séŭ deciuéla din producte: din pâne, din vinŭ, din stupĭ, din fênațe, din livedĭ cu pomĭ. Pe loculŭ Domnescŭ acéstă dejmă era a Domnieĭ, éră la moșiele particulare—a proprietarilorŭ. (Condica III. f. 112).

15). *Feria*, saŭ *Heria*, saŭ *Fereon.* Intr'uă carte de judecată de la Ieremia Movilă din anulŭ 1604, între dóue partidĭ de reḑeșĭ, se ḑice de partida, ce s'aŭ găsitŭ la judecată că are dreptate, „și *ș'aŭ pusŭ lorŭ fereon 12 zlotĭ.* Altulŭ de aicĭ înainte, ca să n'aĭbă a'ĭ maĭ trage.“ (Condica B. f. 56, 57). Intr'o carte de la Vasilie Vodă, din anulŭ 1646, iar despre procesŭ, judecatŭ la Domniă, se ḑice că partea ce aŭ avutŭ dreptate „ș'a pusŭ heria 12 talerĭ în Visteria Domnéscă;“ iară cealaltă parte aŭ remasŭ „după tótă legea țerreĭ.“ (Docum. Berbincenilorŭ). Se înțelege dar că feria era o taesă ce plătia Vistieriei partea ce căstiga procesulŭ, Partea vinovată plătia glóbă. Pe la satele monastirescĭ pentru chestiunile de judecăţĭ Părcălabilorŭ le era permis a lua numaĭ feria, éra glóba era în folosulŭ Monastirilorŭ. Celŭ puţinŭ aşa a fostŭ regulatŭ de Miron Barnovschi prin aşedămêntulŭ din anulŭ 1628. (Vedĭ Arch. istor. t. I p. I f. 175, 176, No 259). Alexandru Iliaşŭ prin cartea de scutélă dată satelorŭ Episcopieĭ în 1621, lasă în folosulŭ Episcopieĭ „glóbele şi feriele;“ pentru judecăţile dintre locuitorĭ: „şi *voĭ debilarĭ de ţinutŭ* şi voĭ vătajĭ marĭ . . . . . . nicĭ să trageţĭ (la judecată), şi ce vorŭ fi glóbe ferie să aibă trébă molitva sa Vlădica de Huşĭ.“ (Copia vedĭ în Condica A. f. 37).

In aşedămêntulŭ făcutŭ Episcopieĭ de Michaiŭ Racoviţă pentru 20 de scutelnicĭ aĭ Episcopieĭ, se pomenesce, afară de birŭ, de următórele dabile.

16). a. *Rînduele.* Aceste mi se pare că eraŭ încărcăturile ce se aruncaŭ pe ţéră pentru acoperirea deficiturilorŭ Visterieĭ, şi se aruncaŭ de atâţea orĭ pînă ce se acoperia deficitulŭ. Michaiŭ Racoviţă, în cartea sea de apĕrarea argaţilorŭ Episcopieĭ, anulŭ 1708, ordină boerilorŭ şi slujitorilorŭ Domnescĭ de la ţinutulŭ Fălciuluĭ: „după aceste treĭ *rînduele* ce s'aŭ scosŭ pentru neajunsulŭ biruluĭ, să le daţĭ toţĭ bună pace de tóte dările şi angăriele de acmu înainte, căcĭ saŭ rasŭ şi din Visterie.“ (Condica III f. 1).

17). b. *Hârtiĭ.* In cartea luĭ Grigorie Ghica din 1737 pentru scutéla posluşnicilorŭ Episcopieĭ din satele Creţescĭĭ, Vodă dice că i a ertatŭ de tóte dările şi angăriele, „ce numaĭ la vremea chărtielorŭ (să dea) de omŭ câte unŭ galbenŭ.“ (Condica III f. 56). Ion Niculcea dice de Domnulŭ Dumitrascu Cantacuzin: „Făcutaŭ acestŭ Domnŭ un obiceiŭ reŭ şi spurcatŭ în ţéră, care n'aŭ maĭ fostŭ pînă atuncĭ, de aŭ datŭ chărtiĭ de scriŭ feţele ómenilorŭ, de la micŭ pînă la mare, care aŭ remasŭ pomană luĭ, de nu o maĭ lasă nicĭ unŭ Domnŭ să se uĭte acea pedépsă a săracilorŭ.“ (Letop. t. 2. f. 231). Se înțelege că acestŭ Domnŭ, pentru a nu da locŭ cu'ĭ va a se substrage de la sarcina de a plăti birŭ a întrodusŭ unŭ feliŭ de catagrafiă séŭ conscripțiă, cândŭ trebuiaŭ a se conscrie toțĭ locuitoriĭ, și fie-care primia de la conscriptorĭ unŭ biletŭ coprindĕtoriŭ de numele și fisionomia sea, pe care trebuia să-lŭ păstreḑe ca dovadă că este înscrisŭ la dare. Biletulŭ acela se numia *chărtiă*, și cine'lŭ primia plătia pentru elŭ unŭ *galbenŭ*, care mergea în Visteria Domnească.

18). c. *Pecetluiturĭ* saŭ *baniĭ pecețilorŭ.* In cartea luĭ Costantin Racoviță din 1752 pentru scutéla a șese ómenĭ ce s'ar găsi Episcopia pentru slujba sea, óminĭ streinĭ ce nu sûntŭ scriși în visteriă, se ḑice: „pentru ca să fiă aceștĭ ómenĭ cunoscuțĭ dintraltă țéră (adică din ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ) li se vor da și pecetluiturĭ roșiĭ pe fețele lorŭ.“ (Cond. III. F. 94). Nicolaiŭ Vodă în cartea sea de scutélă pentru ḑece ómenĭ de acestŭ feliŭ, 1745, ḑice: „și măcar că pecețĭ li se vor da și acestora, ca și la altă țéră, dar baniĭ pecețilorŭ lorŭ li să vorŭ redica de visterie.“ (ibid. F. 66). Ioan Neculcea, descriindŭ ântĕea Domniă a luĭ Michaĭ Racoviță, ḑice: „atuncea a scosŭ Michaĭ Vodă ruptă pe țéră, *pecetluiturĭ* roșiĭ pe fața a totŭ omulŭ, și ómeniĭ se temea să ésă la ruptă, ca să nu să îmulțéscă cĭverturile, precumŭ se înmulțise la Constantin Duca Vodă. Ci vĕḑind Michaĭ Vodă aŭ scrisŭ cărțĭ pe la stăpâniĭ satelorŭ, și pe la vornicĭ și pe la vĕtămanĭ să scótă pre toțĭ ómeniĭ la ruptă, că apoĭ pe urmă aflînduse, or petrece rĕŭ capetele. Iară maĭ pe urmă unde găsia zlotașiĭ câte unŭ omŭ fără pecetluită, îlŭ punea pe vornicelŭ saŭ pre vătămanŭ în butucĭ și îlŭ trimitea la Iașĭ, și 'ĭ purta pre uliță prin tîrgŭ, căcĭ n'aŭ scosŭ ómeniĭ ântĕiŭ la ruptă, să 'șĭ fi luatŭ pecetluiturĭ. Și vĕḑindŭ că nicĭ cu aceea nu 'ĭ póte speria să iasă toțĭ la ruptă, vêndutaŭ tóte ținuturile la Cochiĭ-Vechĭ ciocoilorŭ, ca goștina de oĭ pre ómeniĭ ceĭ fără de pecetluiturĭ de ruptă, de nu putea scăpa nicĭ un becișnicŭ de omŭ pre nicăirĭ să nu ĭea pecetluitŭ" (Let. t. 2 f. 309, 310).

Spre a înțelege *asupra cuĭ se aplica acéstă* dabilă, trebue maĭ ântĕiŭ să scimŭ, ce era *rupta* și *ruptașiĭ*. Ruptă se numia *impositulŭ fixŭ* câtŭ trebuia să plătéscă cineva într'unŭ anŭ la visteriă, și peste care nu i se maĭ putea cere nimică. Michaĭ Racoviță, în cartea de scutélă a 12 ómenĭ străinĭ, ce s'ar găsi Episcopia, dată în 1720, ḑice: „îĭ voiŭ tocmi cu rupta întru unŭ anŭ, și fórte pe iușor după putința lorŭ , . . . și aceĭ banĭ îĭ vorŭ da pe cĭferturĭ." (Cond. III. f. 40). Nicolaiŭ Costinŭ vorbind de ușurarea ce a făctŭ Antiochŭ Vodă Monăstirilor ḑice, că aŭ hotărît cu toțiĭ „cumŭ să nu maĭ fiă amestecate la dărĭ cu țéra ci să 'șĭ plătéscă *rupta* pe cĭferturĭ" (Let. tom. 2. f. 59). Ceĭ așeḑațĭ cu *rupta* se numiaŭ *ruptași*. Toțĭ ar fi doritŭ să fiă așeḑațĭ cu rupta, adică să sciă hotărîtoriŭ câtŭ are să plătéscă pe anŭ. Inpovărarea dărilorŭ făcea pe ómenĭ a se subtrage în felurite chipurĭ dela înscrierea .ntre contribuabilĭ, și dela plată. Éră acésta împuțina venitulŭ țereĭ. Ăncă Antioch Vodă, făcuse ruptă, adică fixase prețulŭ biruluĭ după putința ómenilorŭ, și a întrodusŭ bileturile cu pecețĭ roșiĭ domneșcĭ, cu fisionomia omuluĭ contribuabilŭ, și cu jurămêntŭ că nu de se va lua maĭ multŭ de câtŭ analogia pe patru cĭferturĭ. Acésta a plăcut *obșteșce* și ómeniĭ nu se maĭ ascundeaŭ; ci venia fie-care și primia pecetluit, adică se înscria la dare (Let. t. 2. f. 293). Ansă Michaĭ-Vodă Racoviță, în a doa Domniă, a abusatŭ de încrederea țěreĭ. S'a prefăcutŭ că va urma și elŭ cu luarea dărilorŭ dupre ruptă în patru cĭferturĭ și a ordonatŭ dare de pecetluiturĭ la contribuabilĭ, câte unŭ leŭ de pecetluitŭ. Ómeniĭ s'aŭ făcutŭ socotélă, că vor plăti pe anŭ 4 leĭ, și așa „se bucura că este dajdea ușóră, și eș'aŭ la pecetluiturĭ.“ Anse după ce cu chipulŭ acesta 'ĭ aŭ înscrisŭ și s'aŭ datŭ la visterie tablele contribuabililorŭ, a eșit ordin ca totŭ omulŭ ce are pecetluitŭ să maĭ dea câte 5 leĭ (Leto. t. II. f. 318). După ce nicĭ cu modulŭ acesta n'a reușitŭ a înscrie pe toțĭ la dare, a datŭ la mezatŭ restulŭ celorŭ ce nu s'aŭ arĕtatŭ a primi pecetluiturĭ, și antreprenoriĭ aŭ luatŭ asupra lorŭ dreptulŭ de a căuta și a găsi pe toțĭ cățĭ se sub-trăsese de la dare. Din cele ḑise despre *„hărtiĭ* și *pecetluiturĭ“* se vede că ele eraŭ o manieră inventată de visterniciĭ din viaculŭ al 18-le spre a putea șci cine a plătitŭ darea, și cine se subtrage de la acéstă îndatorire.

19) d. *Fumăritulŭ.* Nicolaĭ Costin spune, că totŭ Michaĭ Racoviță, pe lângă alte dărĭ, precumŭ: *Pogonăritulŭ* (câte un galbin de pogonulŭ de viă). *Vĕdrăritulŭ* séŭ *vedritulŭ* (câte 4 banĭ de vadre de vin), aŭ scosŭ și fumăritŭ“ de totŭ hornulŭ câte 2 ugri (galbinĭ), de care dacă aŭ înțelesŭ ticăloșiĭ pămêntenĭ, mulțĭ s'aŭ stricatŭ cășciórele . . . . . alțiĭ rîsipia hornurile de prin cășcióre: căcĭ câte hornurĭ avea omulŭ în casele luĭ, de tot hornulŭ da câte 2 ugri; și măcar că era iarnă, iară biețiĭ ómenĭ și babele și altă sărăcime pustia casele și fugea în lume plângĕnd.“ Fumăritulŭ încă s'a dat la cochiĭ-vechĭ (mezat) Let. t. II. f. 64, 65. Din spunerea

luĭ Cantemir se vede, că fumăritulŭ era și maĭ înainte; ânsă era maĭ micŭ (Descr. Mold. f. 218).

20). e. *Gorștina* séŭ *Goștina*. Acésta era o dabilă pe oĭ și pe mascurĭ. Vistieria și acésta o da în antrepriză. Gorstina este nume slavon, formatŭ dela Гора: *munte*, locul unde cu deosebire eraŭ pășunile oilor și ale porcilorŭ. Acésta ne dă a înțelege, că acéstă dabilă la început se lua pentru pășunatulŭ oilorŭ și mascurilorŭ prin munțiĭ domneșcĭ, éră în urmă a devenitŭ comună pentru tóte localitățile și pentru tóte vitele aceste, orĭ unde ar fi avutŭ pășunea lorŭ.

21). f. *Desetina*. Dare pe stupĭ. Numele arată (Десатѣ— slavinesce însémnă: ḑece), că Domnia lua din ḑece unul. In regularea făcută în urmă Episcopieĭ pentru desetina de stupĭ, i s'aŭ hotărît a lua de la târgovețĭ așa: până la numerulŭ de 50 stupĭ — câte o păra de fiecare stupŭ; éră pentru 50 de stupĭ, un stupŭ „de sămênță,“ éră nu „de bătută,“ adică nu grasŭ, ci numaĭ în stare de a fi productivŭ la anulŭ viitorŭ. Stupiĭ se desetinaŭ tómna. Desetina domnéscă, deasemenea se da în antrepriză la cochiĭ-vechĭ (Let. t. II. f. 63; Cond. A. f. 69—70).

22). *Năpaste*. In documentele Cîrligațilorŭ, cetim într'unŭ zapisŭ din anulŭ 1717: „făcutam acest zapis la mâna D-sale căpitanulŭ Timireanŭ, că ni aŭ făcutŭ bine cu 2 leĭ și ḑece potronicĭ banĭ vechĭ, de ne amŭ plătitŭ de *o năpaste*.“ Ḑicerea este slavonă; însémnă: a cădea asupra cuĭva ceva, aĭ veni ceva fără veste. In înțelesul de dabilă, se numiaŭ năpaste dările nedrepte ce se aruncaŭ de visterie peste acea regulată, pentru acoperirea neajunsurilorŭ la sumele de care visteria avea trebuință, orĭ pe care le născocia lăcomia Domnilor și a

Vistiarnicilorŭ. Neculaiŭ Costinŭ, vorbindŭ de Michaĭ Racoviță, ḑice: „ne putându-se (cu pecetluiturile) strînge baniĭ atâța, cât să'șĭ plinéscă lăcomia cea nesațiă, eșise poruncă la zlotașĭ să arunce *năpăștĭ*, să se îmbrace toțĭ baniĭ după somele care eșise din visteriă.“ (Let. t. II. f. 82).

23). *Văcăritulŭ* și *Cunița*. Din chrisobul luĭ Grigorie Ghica, din anulŭ 1741, se vede că văcăritulŭ era o dare pe boĭ, vacĭ și caĭ. Se îndritueșce Episcopia a scuti: „pururea la vremea văcărituluĭ 100 vacĭ cu boĭ și 30 caĭ cu epe.“ (Cond. A. F. 75); éră în chrisovul luĭ Constantin Racoviță din anulŭ 1756, acéstă dare se numesce *cuniță*; se scutescŭ Episcopieĭ „100 bucate vite vacĭ, boĭ, caĭ, de cuniță.“ (ibid. f. 66). *Cunița* sĕŭ coniță este ḑicere slavonă dela **Конь**, *calŭ*. Din chrisovulŭ luĭ Constantin Racoviță, din 1757, pentru disființarea acesteĭ dabile se vede, că ea se lua de dóŭe orĭ pe anŭ: vara — sub nume de *cuniță*, și tómna — sub numire de *văcărit* (Archiva rom. t. I. 1860. f. 58—67). Acéstă dabilă s'a fostŭ întrodusŭ de Antioch Cantemir; ea s'a disființatŭ în maĭ multe rîndurĭ cu marĭ legăturĭ și blesteme, și iar s'a întrodusŭ de alțĭ Domnĭ (veḑĭ istoria văcărituluĭ în Letopi. t. III. f. 182). Dintr'ânteĭŭ se plătea câte 90 banĭ, apoĭ a agiunsŭ la 2 leĭ și 30 banĭ de vită. Precum se vede din chrisovulŭ luĭ Constantin Racoviță citat maĭ susŭ, afară de darea bănéscă, înpilarea cea maĭ mare făceaŭ țereĭ mulțimea cinovnicilorŭ ce âmblaŭ prin țéră pentru acéstă dabilă; eĭ ședeaŭ cu lunele pela sate înpovorândŭ pe locuitorĭ cu cuartire, și cu întreținerea lor, care costaŭ încă pe atâta pe câtŭ dabila pe vite. De aicĭ strigătele cĕle marĭ ale țereĭ, și blestemele cele grozave asupra văcărituluĭ. Cel din urmă Mitropolitŭ ce a afurisitŭ văcăritulŭ a fostŭ Iacov Putnénul, căruia 'ĭ a remas spre pomenire în țéră acestŭ stichŭ popularŭ: „Iacov Mitropolitulŭ, ce a legatŭ văcăritulŭ.“ Pela anulŭ 1770, se găsesçe *conița leșéscă*. De ea se amintesçe în memoriulŭ datŭ de boerĭ Generaluluĭ Elenŭ în 1769, și se ḑice că consta în darea ce se lua dela neguțitoriĭ Leșĭ, și alțĭ streinĭ, ce țineaŭ vite în țéră la vĕratŭ și ernatŭ. Eĭ plăteaŭ câte 40 banĭ pentru vĕratŭ și câte 150 de ernatŭ pe fie-care vită: caĭ, epe, vacĭ, boĭ. (Archiv. rom. 1860. t. I, f. 147).

Apropo de acéstă Coniță, reproducem parte dintr'o mărturiă de judecată din anulŭ 1773, ce se păstréză între documentele Cîrligațilorŭ.

„*Sulgeriulŭ Costantin Jora, carele* în aniĭ trecuțĭ, la vremele Domnilor (*) *cumpărând slujba Conițeĭ la ținutul Cernăuțiĭ*, s'aŭ rugatŭ numitulŭ Diacon Vasilie Herțu, de laŭ rînduitŭ la un ocolŭ strîngătoriŭ de banĭ, fiindŭ el atunci mirénŭ, și la săvîrșirea slujbeĭ aŭ remas Vasilie Herțul remășiță cu 43 leĭ din baniĭ slujbeĭ ce aŭ strînsŭ elŭ de la ocolŭ, care banĭ ne avĕndŭ să'ĭ dea și să se istovéscă, 'ĭ aŭ plătitŭ reposatulŭ sulgeriŭ Constatin Jora . , . . iară Vasilie Herțul aŭ fugitŭ, ca să nu plătéscă banii cu care era rĕmășiță, și după 13 anĭ găsindulŭ sulgeriulŭ Constantin Jora l'aŭ apucatŭ să'ĭ plătéscă baniĭ aceĭ 43 de leĭ *cu dobânda lor* și cu cheltuiala ce aŭ făcutŭ cu ciobotele ómenilorŭ gospod, cariĭ l'aŭ dusŭ pe la Iașĭ, și cu alte cheltuele care aŭ fost în cătă vreme aŭ șeḑutŭ la poprélă, păr l'aŭ plătitŭ de remășița luĭ la visterie, și *Diaconul Herțul* ne avênd nicĭ atuncĭ baniĭ să'ĭ dea, s'aŭ rugatŭ să'lŭ maĭ aștepte dóue lunĭ de ḑile și va plăti, și socotindŭ baniĭ capetele 43

(*) Atuncĭ țéra era ocupată de Rușĭ.

de leĭ și cu dobînda lor pe 13 anĭ și cu tóte cheltuelele ce maĭ făcuse sulgeriulŭ Constantin. . . . ; . s'aŭ făcutŭ peste totŭ 86 leĭ, și pe aceștĭ banĭ aŭ datŭ Diaconulŭ Herțulŭ zapisŭ la mâna sulgeriuluĭ puind zălogŭ și părțile luĭ de moșiă din 8 hotare.

24). *Mortasipia.* Acéstă dabilă o a întrodusŭ Duca Vodă. (Letop. t. 2. f. 21). Ea consta în o dare pusă pe tótă marfa ce se vindea în tîrgurĭ cu mĕsura și cu cumpăna; se strîngea de vorniculŭ de tîrgŭ. (Descrierea Moldoveĭ f. 172). Ea se numia și pârcălăbie. (Archiva română t. 1 f. 149).

25). *Baniĭ Stéguluĭ.* In cartea luĭ Constantin Mavrocordatŭ din 1742 pentru întărirea dreptuluĭ Episcopieĭ de a'șĭ stăpăni moșiele séle, se ḑice: „Și ómeniĭ pre cari i aŭ apucatŭ baniĭ Stéguluĭ pe moșiele Episcopieĭ, să nu fie volnicŭ nicĭ unulŭ a se clinti din loculŭ“ (Condica III f. 64). Din Letopisețe se vede că, „baniĭ stéguluĭ“ era darea ce se arunca pe țéră cândŭ venia Domnŭ noŭ; pentru ca să'șĭ pótă plăti cheltuelele ce făcuse la Țaregradŭ cu căpătarea Domnieĭ.(Letop. t. *II f. 333, 415*).

26). „Mucarel.“ In cartea luĭ Grigorie Ghica din 1765, prin carea împuternicesce pe Episcopulŭ de Hușĭ a strînge de la clerulŭ Eparchieĭ dajdea pentru scóle, se ḑice: „fiindŭ că li saŭ ertatŭ baniĭ ce da la „Mucarel“ în toțĭ aniĭ.“ (Condica III *f.* 181). Domnulŭ Cantemirŭ ne spune, că Mucarelulŭ era înoirea Domnieĭ; elŭ se făcea la fie-care treĭ anĭ, și se chiăma „Mucarelul cel mare,“ care costa pe Domnŭ multă cheltuélă; se maĭ făcea acéstă înoire și la fie-care anŭ, și se chiăma „Mucarelul celŭ micŭ,“ pentru că la elŭ nu se făcea atâta cheltuélă. (Descrierea Moldoveĭ f. 137). Cheltuelele aceste se aruncaŭ pe țéră sub numire de „Mucarel.“

27). „Răsura." Totŭ în acea carte Domnéscă *se ḑice*: „să aibă a împlini de la fieşte-care preot i Diacon câte 2 lei noĭ, şi strîngătoriulŭ răsură câte 2 parale banĭ noĭ, de totŭ leulŭ. (Condica III f. 181). Deaseminea se pomenesce de „răsură" în maĭ multe cărţĭ Domnescĭ, prin care se împuternicescŭ Juḑiĭ a strînge dajdea de la Çiganĭ, adăugêndŭ: „şi răsura să iea după obiceiŭ." (Condica III f. 5, 12, 20). De aicĭ se înţelege că răsura era folosulŭ ce se da adunătorilorŭ dajdieĭ, preste ceea ce se lua la Visteriă.

Apropo de dajdea Çiganilorŭ reproducemŭ aicĭ o carte de la Dómna Casandra, soţia luĭ Dimitrie Cantemir, dată unuĭ jude de *Çiganĭ*, *în 1711*, Ianuarie 6. Din ea se vede 1) câtŭ plătiaŭ pe anŭ Çiganiĭ; 2) că *venitulŭ* de la dajdea Çiganilorŭ era în folosulŭ Dómneĭ.

„Gospoja(*) Casandra Gospodia(**) Dimitrie Cantemir Voevoda Boj. Milost. Gospodar Zemli Moldavscoi. Dat'am cartea nóstra luĭ Constantin judele să fie volnicŭ cu cartea nóstră a strînge dajde de pe Çiganiĭ ce's la ceata luĭ, de Çiganŭ câte 2 ugri, însă cariĭ ar fi maĭ cu prilej(***) să dea maĭ multŭ, *iar cariĭ* ar fi maĭ săracĭ să dea maĭ puţinŭ şi cum maĭ curândŭ să strîngă baniĭ să'ĭ aducă la Domnia nóstră, şi răsurĭ să iea pe obiceiŭ, acésta scriemŭ, şi Çiganiĭ streiniĭ unde i ar găsi să le iea dajde să se maĭ iuşureḑe în acestĭ aniĭ greueaţĭ. U Ias let 7219 Genar 6." (Condica III f. 12).

(*) Domniţa
(**) Domna
(***) Maĭ înstăriţĭ

4. *Monedele ce se menţionéză în documentele Episcopieĭ, ca circulătóre în ţéră în diferite timpurĭ. Commerciulŭ şi causele decadenţeĭ luĭ.*

1). *Ortu.* Din cuvintele luĭ Miron Costin, despre unŭ banŭ găsitŭ în ruinele uneĭ cetăţĭ, care era „câtŭ unŭ ortŭ de mare.“ (Letop. t. I. f. 17), se înţelege că ortulŭ era o monedă reală, iar nu nominală, ca în timpurile maĭ de pe urmă. Judecândŭ dupre însemnarea ce pînă astăḑĭ dă poporulŭ ḑicereĭ ortŭ (ḑece parale), putemŭ presupune că valórea ortuluĭ era de 10 parale.

2). *Ugri jolti. Galbinĭ Unguresci.* Tomşa Vodă, în 1623, a vêndutŭ luĭ Ionaşcu Cehan satulŭ Voloseniĭ pentru 6 caĭ şi 200 *ugri jolti* (slavinesce, éră românesce: *galbinĭ Unguresci*). Pe timpulŭ Domnuluĭ Cantemir, galbenulŭ avea valóre de 200 aspri, séŭ 2 leĭ şi 20 parale. (Descrierea Moldoveĭ f. 219). Intr'o ţidulă din anulŭ 1775 (documentele Bunescilorŭ) se ḑice: 2 ug. unguresci care facŭ 8 pol leĭ, adică 8 leĭ şi jumĕtate. Vrea să ḑică atuncĭ unŭ ug. séŭ un galbenŭ unguresc avea valóre de 4 leĭ şi 10 parale. *Ugiĭ* sĕŭ *ugriĭ* eraŭ galbenĭ unguresci.

3). *Talerĭ de argintŭ.* Intr'unŭ zapisŭ de vênḑarea uneĭ moşiĭ din anulŭ 1642, se pomenesce de *100 talerĭ de argintŭ* (talerĭ serebrenih). Cantemirŭ spune de „talerĭ nemţesci“ şi ḑice că valórea taleruluĭ era de 2 leĭ şi 10 parale. (Descrierea Moldoveĭ *f.* 172). Intr'unŭ uricŭ din annlŭ 1611, de la Constantin Movilă se pomenescŭ „talerĭ licĭniĭ“ (talerĭ de faţă). Acésta credŭ că însémnă, că s'a plătitŭ în realitate cu talerĭ, iară nu cu valórea lorŭ nominală.

4). *Florinţĭ.* Intr'unŭ ispisocŭ de la Georgie Stefan, din anulŭ 1658, se spune de „florinţĭ.“ „Şi s'aŭ pusŭ și feria 20 de florințĭ în visteriulŭ nostru, ca să aibă a'șĭ ținea ocina și moșia.“

5). *Costandă.* Nicolaiŭ Mustea, vorbindŭ de Antonie, pe care Munteniĭ îlŭ pusese Domnŭ în loculŭ luĭ Grigorie Ghica, ḑice căĭ da nafaca (diurnă) pe ḑi câte 10 „Costande.“ (Letop. t. III f. 9); éră Ioan Neculcea ḑice, căĭ „da nafaca pe ḑi de cheltuélă câte 10 potronicĭ.“ (Let. t. II f. 215). De aicĭ putemŭ înțelege că Costanda era totŭ una cu potroniculŭ, séŭ celŭ puținŭ aveaŭ aceașĭ valóre.

6). *Potronicĭ.* Intr'unŭ zapisŭ din 1717 se ḑice: „ne aŭ făcutŭ bine cu 2 leĭ și 10 potronicĭ, banĭ vechĭ, de ne amŭ plătitŭ de o năpaste.“ (Docum. Cărligațilorŭ). De aicĭ se vede că potroniculŭ era o monedă măruntă. Ion Neculcea spune că valórea unuĭ potronicŭ era de 10 banĭ. (Letop. t. II f. 248).

7). *Leĭ bătuțĭ.* Intr'unŭ zapisŭ de vînḑare din 1580, se ḑice că s'a vîndutŭ o reḑeșiă, dreptŭ 20 de *leĭ bătuțĭ.* (Condica B. f. 105). Acésta vrea să ḑică, că pe atuncĭ leulŭ era o monedă reală, éră nu nominală ca astăḑĭ. Leĭ bătuțĭ în slavinesce se numescŭ: *Leĭ Covannie*, adică fabricațĭ, bătuțĭ cu ciocanulŭ. Intr'unŭ zapisŭ din 1725 se pomenesce de *leĭ vechĭ banĭ gata.* Banĭ gata vrea să ḑică în numĕrătóre, éră nu pe asceptate. Valórea leuluĭ este cunoscută. Se maĭ pomenesce de *leĭ proștĭ.*“ Leiĭ proștĭ se numiaŭ așa spre deosebire de leĭ bătuțĭ; eĭ se compuneaŭ din moneda próstă, banĭ de aramă. Dintr'unŭ zapisŭ de la 1665, se vede că unŭ leŭ bătutŭ prețuia câtŭ 4 leĭ de banĭ proștĭ—șalĕĭ. (Archiva ist. t. I p. 1 f. 79 No. 97).

8). *Zloțĭ, zloțĭ tătăresci, zloțĭ bătuțĭ.* Ḑicerea zloțŭ, (slavinesce: „zoloto, zlato,“ însémnă: aurŭ)“ arată că acésta era o monedă de aurŭ. In uricile antice din vécul al 15, 16, 17, se pomenesce adeseorĭ de „zloţĭ tătărescĭ,“ care însémnă, că acea monedă era tătărască. Valórea eĭ, judecândŭ după însemnarea ce are pînă astădĭ în poporŭ dicerea zlotŭ, se póte calcula : 30 parale. „Zloţĭ bătuţĭ“ se dice spre a se deosebi moneda reală zlotŭ de cea nominală : 30 de parale. Volf spune, că la începutulŭ véculuĭ actualŭ, zlotulŭ avea valóre de 45 creiţarĭ austriacĭ. (pag. 135).

9). *Rubla.* In letopisețe se pomenesce pe timpulŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ *de ruble de argintŭ* (t. I. f. 107). Domnulŭ Cantemir spune că, pe timpulŭ luĭ, rubla prețuia 120 aspri adică 60 de parale. (Descrierea Moldoveĭ f. 218), după cum pănă astădĭ poporulŭ dice „o rublă“ în locŭ de 60 parale. Volf arată că pe timpulŭ luĭ rubla ruséscă âmbla în Moldova 1 fiorinŭ, 30 creiţarĭ (ibid.*).

10). *Aspri.* Domnulŭ Cantemir ne spune că într'unŭ leŭ eraŭ 80 de aspri, prin urmare 2 aspri dreptŭ o para (ibid.). Volf dice, că *aspru* era cea maĭ mică monedă de argintŭ turcéscă (pag. 134).

11). *Tultŭ.* Ioan Neculcea dice că în a doua Domniă a luĭ Ghica s'a făcut „adăușagŭ peste văcărit câte unŭ *Tultŭ* de vită.“ Letop. t. II f. 443). Necolaiŭ Costin, vorbindŭ despre rublele rusescĭ, dice, că 5 ruble „facŭ 50 de leĭ proștĭ și unŭ tultŭ.“ (f. 112).

Tultulŭ dar era o monedă mică, în carea se subdivida leulŭ : Doctorulŭ Volf ne spune că pe timpulŭ luĭ Tultul avea valóre de 22 și jumĕtate creiţarĭ austriacĭ. (Opera citată. pag. 135).

---

*) Volf traduce așa moneda moldovenéscă î cea austriacă: 1 para—1 și jumĕtate creiţarĭ; 1 leŭ—1 fiorinŭ. Prin urmare, 45 creiţarĭ respunde la 30 parale, *séŭ zlotulŭ moldovénŭ : 1 fiorinŭ, 30 creiţarĭ.* — la 60 parale, séŭ o rublă.

12). *Copeĭce, Dutce* și *Timfi.* Aceste sunt monede rusescĭ aduse în țéră cu ocasia resbeluluĭ luĭ Petru celŭ Mare. Nicolaiŭ Costin ḑice: „alțĭ banĭ nu prea era, fără decâtŭ copeĭce și dutce câte de patru banĭ și Timfi de ceĭ noĭ moschicescĭ. (Letop. t. II f. 128).

13). *Șalĕŭ.* Acésta este o monedă de aramă, carea sub Dabija Vodă și Iliașŭ Vodă, se tăia în țéră. Șalăulŭ avea o mică valóre: 4 șalăĭ făcea unŭ banŭ. (Letop. t. III f. 10).

14). *Baniĭ.* Unimea monetară și nume genericŭ alŭ monedeĭ. Se găsesce adeseorĭ expresia: „banĭ bunĭ.“ Din expresia luĭ Nicolaŭ Mustea despre șalăĭ: „4 șalăĭ la unŭ banŭ bunŭ“ (loculŭ citatŭ), putemŭ încheia că prin „banĭ bunĭ“ se înțelege: banĭ de argintŭ séŭ de aurŭ; éră nu în aramă. Póte că acéstă expresie maĭ dă a înțelege, că era în țéră și monedă rea, falsă, de carea ómeniĭ totŭ-ḑeauna se fereaŭ, ca să nu se dea ocasiune la procese, și învinovățirĭ.

15). *Pungă de banĭ.* Terminŭ finanțiarŭ, adoptatŭ de la Turcĭ; se întrebuința spre a exprima câtimĭ marĭ de banĭ. In o pungă se numera 500 de leĭ.

Intr'unŭ zapisŭ reḑeșescŭ din anulŭ 1749 se pomenesce unŭ "Gavriil Bănariulŭ.“ Epitetulŭ acesta ne aduce a minte, că sub uniĭ Domnĭ din vechime în țéra nóstră „èra bănărie,“ în carea se tăia monedă, și meșteriĭ se numiaŭ bănarĭ. Unulŭ din chronicarĭ, vorbind de Domnia luĭ Iliașŭ Vodă (1667), ḑice: „era *bănăriă* în cetatea Suceveĭ, carea era de la Debija Vodă, și făceaŭ șalăĭ de aramă, cariĭ numaĭ aicĭ în țéră âmblaŭ, 4 șalăĭ la unŭ banŭ bunŭ.“ (Letop. t. III f. 10).

In génere se însémnă că în vechime eraŭ baniĭ fórte scumpĭ. Acésta provenea din prósta stare a comerciuluĭ.

Din lipsa banilor era scădutŭ și prețulŭ productelorŭ țěreĭ. Așa pe timpulŭ luĭ Dimitrie Cantemir (1711) viia se vindea cu 4 leĭ (Let. t. II. f. 344). Dintr'unŭ zapisŭ din anulŭ 1717 se vede, că o persónă, ca să se pótă înprumuta cu 2 leĭ pe termenŭ de dóue septămâne a trebuitŭ să pue zălogŭ redeșia sea, cu condițiă, că décă la véră nu'ĭ ar întórce baniĭ cu dobândă, să remâe moșia creditoriuluĭ spre despăgubire. La 1733, în o mare scumpete de fânŭ, abia agiunsese stogulŭ la 10—12 leĭ (Let. t. II. f. 410). In anulŭ 1682 un calŭ bunŭ se vindea cu 12 leĭ; o vacă cu vițelŭ séŭ unŭ boŭ de negoțŭ cu 5 leĭ (Cond. A. f. 52); doĭ boĭ — cu 6 leĭ (Cond. B. f. 24).

Domnulŭ Cantemir pune causa lipseĭ de banĭ în țéră *întru aceea, că neguțiătoriĭ eraŭ streinĭ: Turcĭ, Jidovĭ.* Armenĭ și Grecĭ, cariĭ cumpăraŭ turme de dobitóce cu prețŭ micŭ, le duceaŭ la Constantinopole și pe aiurea, unde le vindeaŭ cu prețŭ îndoitŭ și întreitŭ. Dar fiind-că eĭ nu aŭ voe a fi statorniciţĭ în Moldova, baniĭ ceĭ maĭ mulțĭ se petrecŭ afară de țéră, éră preste Dunăre înapoĭ vin așa de puținĭ, încâtŭ abia sûntŭ cu îndestulare pentru plata biruluĭ și a altorŭ cheltuele turceșcĭ. (Descr. Mold. f. 244, 245).

Ca să ne facemŭ ideiă de causa paralisăriĭ comerciuluĭ nostru din vechime, reproducemŭ aicĭ relațiunile ce ni le dă Iacovachi Rizu(*) în cartea sea „Cours de litterature greque moderne“ (pag. 108 și nota de la pag. 183), despre pedicele desvoltăriĭ comerciuluĭ românŭ.

„Provinciele Moldavia și Valachia nu aveaŭ libertatea de a vinde abondantele lorŭ producturĭ; elle purtaŭ titlu

---

(*). Fóstŭ demnitariŭ în țéră sub cățĭ-va Domnĭ fanarioțĭ, pe la finele viăculuĭ trecutŭ și începutuluĭ acestuĭ presentŭ.

de *cămară a Sultanuluĭ;* și acéstă vastă cămară era esploatată de dóue companie de negocianțĭ turcĭ, cariĭ se acolisiaŭ de tóte obiectele de hrană, cu unŭ prețŭ micŭ cu obligație de a nutri saraiulŭ și de a aprovisiona Constantinopole. Una din aceste companie purta numele de *negucĭătorĭ de faină,* alta — de *negucĭătorĭ de untŭ.* Cea dintăiŭ făcea negoțŭ cu cereale, grâne și legume uscate; ea avea unŭ intendentŭ, ce reședea la Constantinópole, unde se socotia unulŭ din ceĭ d'ântěiŭ funcționarĭ publicĭ. Adoua companiă făcea comerțŭ cu untŭ, brândă, seŭ păstrămurĭ, etc. Aceste companie aveaŭ vasele lorŭ, aĭ cărora echipagiŭ era compusŭ din mateloțĭ musulmanĭ, cea maĭ mare parte luațĭ din litoralulŭ asiaticŭ al măriĭ Negre. Acésta era maĭ singura marină comercială a guvernĕmêntuluĭ. Companiile aveaŭ corespondențiĭ lorŭ Turcĭ aședațĭ prin fortărețele cele de-a-lungulŭ Dunăriĭ. Acestia intraŭ iarna prin amândóue provinciele, străbăteaŭ tóte districtele și împărțiaŭ arvonele lorŭ pe la țeranĭ. La cele dintěĭ dile ale primăveriĭ, vasele celorŭ dóue companiĭ sosiaŭ la Galațĭ și la Brăila, Schelele Moldavieĭ și a Valachieĭ pe Dunăre, și se încărcaŭ în curgere de șése lunĭ de tóte producțiunile ce esploataŭ companiele. Aceștĭ acolisitorĭ exercitaŭ asupra țeranilorŭ schingiuirĭ neaudite, fără ca Domniĭ să aĭbă putere a li se opune; căcĭ aceste companie, maĭ tóte compuse din Ianicerĭ, aveaŭ la guvernămêntŭ unŭ creditŭ nemărginitŭ.

Casab-bașa séŭ șefulŭ măcelarilorŭ din Constantinópole dispunea de numĕrulŭ de berbecĭ trebuitorĭ capitaleĭ, dupe un memoriŭ ce presenta elŭ guvernămêntuluĭ în fie-care anŭ. Numerulŭ acelora ce trebuia a da anualŭ Moldova și Valachia trecea peste treĭ sute de miĭ. Amiralitatea otomană trăgea deasemenea din aceste provincie tóte catargurile și lemnăria marineĭ militare, tóte lemnele de lucru pentru cotiugele și chesónele artilerieĭ. Sarea fosilă a Valachieĭ, articolul esențial de comerțŭ alŭ acestuĭ principatŭ, se vindea esclusivŭ la negocianțiĭ Turcĭ. Ast-feliŭ era comerciulŭ în aceste bogate provinciĭ, și vaĭ de Domnulŭ, care ar fi permis séŭ negligiatŭ cea maĭ mică contra-bandă : el o plătea cu averea sea și cu capulŭ. Ordinile Sultanuluĭ în acéstă privire eraŭ așa de precise, că în 1814, cândŭ Ungaria suferia de o fómete extremă, Austria n'a pututŭ dobândi eșirea grâneloru, de cât prin mijlocirea Domnuluĭ Caragea, care atuncĭ se bucura de unŭ mare creditŭ la Sultanulŭ.“

Uuul din articolele de speculă ale comerciuluĭ Turcesc în țéră era Mierea. Agențiĭ antreprenorilorŭ turcĭ răspândițĭ prin țéră, arvuniaŭ de timpuriŭ miere de pe la locuitoriĭ ce aveaŭ prisăcĭ (stupine), cu condițiă ca la termenulŭ pusŭ, cătimea angajată să fiă la disposiția Turculuĭ rînduitŭ. Românulŭ ânsĕ neexactŭ în daraverile luĭ, ca și astăḑĭ, puțin gândia la angajamentele séle, fiă chiar și cu Turciĭ, care nu'lŭ cruțaŭ, — până ce da de ḑiua necaḑuluĭ.“ Dacă, din naturala apatiă, séŭ din causa timpuluĭ nefavorabilŭ stupilorŭ, mierea nu era la timpŭ pusă la disposiția Turculuĭ ce o pretenda, atuncĭ vaĭ! Se începeaŭ schingiuirile fără cruțare. Românulŭ datoriŭ alerga în tóte părțile, rugânduse de miere, ca să scape de Turcŭ, ce se ținea de elŭ grapă; da până la cămașă, numaĭ să scape. De aci expresiunile: „a lua banĭ pe miere;“ „a da banĭ pe miere,“ aŭ devenitŭ proverbialĭ la Românĭ. Chiar astăḑĭ ḑicerea: „ada cuĭva banĭ pe miere“ însémnă: a'ĭ face unŭ atacŭ, o necinste, o maltratare. In documentele Episcopieĭ se menționésă multe casurĭ de suferințĭ din causa banilorŭ luațĭ pe miere și care se fineaŭ prin expropriațiă de pămênturile de hrană, numaĭ ca să'șĭ scape libertatea și viața bieții luătoriĭ de „banĭ pe miere.“ Reproducemŭ spre exemplu un zapisŭ, care arată, că unŭ rezeșŭ a vêndutŭ părtea sea de moșie, *partea femeeĭ séle și partea* suroresa, pentru ca să capete 11 ½ vedre miere cu care datoria la Turcĭ.

„Adică eŭ Neagulŭ și cu femea mea Axinia féta luĭ Dumitru zet Cărpóeĭ ot Pojorănĭ ot Botna scriŭ și mărturisesc eu acest zapĭs al meŭ la mâna preotuluĭ Silia. Precumŭ ’ĭ am vêndut partea mea a Axinieĭ femeiĭ mele și a suroreĭ Aftiniĭ ce se vorŭ alege despre alțĭ frațĭ din câmpŭ și din pădure și din țérină și cu vadurĭ de móră în dóue iazurĭ, și cu vatra de casă în Siliște și cu cățĭ pomețĭ aŭ avutŭ Neagulŭ și Axinia sora Atiniĭ, tóte le amŭ vêndutŭ preotuluĭ Silia de ni am plătitŭ de 11 vedre miere pol dela Turcĭ că ne lua robĭ că nu găsem miere că le aŭ fostŭ stupilor reŭ atuncĭ la Michaĭ-Vodă: iar preotulŭ aŭ stricatŭ 28 stupĭ într'acele vedri ce scriam maĭ susŭ și vadra umbla 5 orțĭ bunĭ vechĭ, si mi am întrebatŭ tóte rudele și n'a avutŭ nicĭ uă putere, ci aŭ ḑisŭ vinde cuĭ găsescĭ și scóte capulŭ tĕŭ și a femeiĭ din nevoe. Vedrele aŭ plătit la Bectașŭ ot Tighinea, care s'aŭ tâmplatŭ de fată Bogos și Mihnea că platia și eĭ la acelŭ Turcŭ mierea. Iar într'acéstă tocmélă aŭ fostŭ Dumitrasco zet Pĕtrașco a Mariuțiĭ ot Pojorenĭ și Ștefan sân Gligóre Bihul ot tam(*) și Basilie Brat ego(**) ot tam și Trifan ot tam *și Loḑinschia ot tam și Apostol ot tam și Luchian ot tam* și Cogea ot tam și Daria ot tam și Sultan ot tam și Dochița fata Giorbagiu ot Costescĭ, și Mihul Orbul ot tam și Iléna nepóta luĭ Zgribos ot tam cu tóte fetile eĭ că aŭ fostŭ de fată și alțĭ ómenĭ cariĭ saŭ Prilejitŭ. din megieșĭ Gavril Croitoriul cu ochiĭ aŭ văzutŭ, și cu urechile

---

(*) de acolo. (**) fratele luĭ.

aŭ auḑit și pentru maĭ mare credință ne am pus degitele ca să fie de credință, vlet 7200, Aprile 13.“ (Cond. B. F. 63).

Insemnare. „Că le-aŭ fostŭ rĕŭ stupilorŭ atuncĭ la Michaiŭ Vodă.“ Din acest pasagiŭ închiĕemŭ că data zapisuluĭ cu greșélă este reprodusă 7200 (1692). Michaiŭ Vodă, de care se vorbesce, nu póte fi altulŭ de câtŭ Michaiŭ Racoviță, care a începutŭ a domni la 7211 (1703), vrea să ḑică, cu 11 anĭ maĭ târḑiŭ de la data reprodusă în zapisŭ. Depe neprosperarea stupilorŭ, amintită aicĭ, putemŭ presupune că zapisulŭ este făcutŭ după a doua domnie a luĭ Michaiŭ, căcĭ, după spusa letopisețuluĭ, în acea Domnie a mersŭ rĕŭ stupilorŭ. „Intr'acea vereme arătatus'aŭ în *țéră* și *locuste, numaĭ nu* era *multe* ca altă dată; și pânea încă se maĭ sui cu prețulŭ, stupiĭ se făcură rĕĭ.“ (Let. t. II. f. 319.) A doua domnie a luĭ Michaiŭ a fost la aniĭ 1705—1707. Data zapisuluĭ dar trebue să fie după anulŭ 1707.

Pentru ce zapisulŭ, vorbindŭ de neprosperarea stupilorŭ, pomenesce și numele Domnuluĭ de atuncĭ? Româniĭ, totŭ ce se întêmpla în țéră, bine séŭ rĕŭ, credéŭ că vine de la noroculŭ séŭ nenoroculŭ Domnuluĭ ce se întêmpla în fruntea țĕreĭ. Acésta se vede și din Letopisețe, care fórte adese-orĭ fac alusie la noroculŭ séŭ nenoroculŭ Domnuluĭ manifestate în sórta productelorŭ, și a bucatelorŭ etc. D. e. Niculcea, vorbindŭ de Domnia luĭ Constantin Duca 1692 ḑice: „de ar fi avutŭ norocŭ și la boerĭ să fie cu minte și cu sfatŭ, cumŭ era noroculŭ la sporulŭ hraneĭ, că era belșugŭ de tóte în ḑilele luĭ, ar fi fostŭ lăudatŭ numele luĭ.“ Și maĭ susŭ: „că stupiĭ și vinulŭ se făcea bunŭ și multŭ, că avea norocŭ la belșugŭ.“ (Let. t. II. f. 274). Are poporulŭ și astăḑĭ acéstă credință, și în ea este mare doză de raționamentŭ. Binele țĕreĭ fórte multŭ atârnă de la capacitatea și interesulŭ ce pune Domnulŭ în a face téra sea prosperă.

CHRONICA

EPISCOPIEĬ DE HUȘĬ.

1. *Infiinţarea Episcopieĭ de Hușĭ.*

Infiinţarea acesteĭ din vechime a patra Episcopiă a Bisericeĭ Moldoveĭ, datédă de la finele viaculuĭ 16-lea.

Acésta resultă din următórele combinărĭ: a) Până la finele viaculuĭ alŭ 16-lea orĭ unde se găsescŭ scrișĭ Episcopiĭ ţěreĭ prin documente, nicăirea nu se pomenesce de alŭ Hușilorŭ, ci numaĭ de alŭ Romanuluĭ și alŭ Rădăuţilorŭ, împreună cu Mitropolitulŭ. *b.*) De la finele viaculuĭ alŭ 16-lea se găsesce împreună cu ceĭ duoĭ Episcopĭ, și alŭ treilea—Episcopulŭ Hușilorŭ. c) In sinodiculŭ Episcopieĭ de Hușĭ celŭ ântêiŭ Episcopu se pune Ioan, contimporanŭ cu Ieremia Movilă, care a începutŭ a domni în decimea de pe urmă a viaculuĭ alŭ 16-lea. d) Temeiulŭ celŭ maĭ mare este uriculŭ luĭ Ieremia Movilă pe care îlŭ vomŭ reproduce maĭ josŭ. Prin elŭ pentru ântêia dată se daŭ de la Domniă moșiĭ pentru întreţinerea Episcopieĭ, și Episcopia de Hușĭ se numesce în elŭ: „noŭ zidită (adică creată) sânta Episcopie de Hușĭ.“

Motivulŭ înfiinţăreĭ acesteĭ a patra eparchie în Moldova nu se arată în documentele Episcopieĭ. Dar se înţelege, că n'a pututŭ fi altulŭ de cătŭ înlesnirea privigherĭĭ și administrațieĭ bisericeșcĭ în partea despre resăritŭ a țereĭ, carea era maĭ multŭ amenințată de Mahometismŭ. Afară de ținuturile cetățiĭ Albe și Chilieĭ, care căḑuse sub stăpânirea turcéscă încă de la 1489, din timpulŭ Mareluĭ Stefan, la anulŭ 1592 Aron Vodă, pronumitŭ „celŭ rěŭ,“ spre a căpěta a duoa óră Domnia de la Turcĭ, le a maĭ cedatŭ Benderulŭ cu 12 sate de prin pregiurŭ (Descr. Mold. de Cantemir. f. 29, 30. 1851.)

Iată uriculŭ luĭ Ieremia Movilă, de care s'a pomenitŭ maĭ susŭ. Elŭ este în limba slavonă, și este reprodusŭ în condica A. a documentelorŭ, f. 19—22, împreună cu traducerea română pe carea o reproducemŭ și noĭ aicĭ. Originalulŭ acum nu se află între documentele Episcopieĭ, dar cândŭ s'a reprodusŭ în condică era; copietoriulŭ spune, că uriculŭ era scrisŭ pe pergamentŭ: „uric de la Irimia Movilă Vodă pe tóte moșiele Episcopieĭ Hușilorŭ, ce este pe pergament,“ — așa întituléză elŭ acestŭ uricŭ: apoĭ începe așa:

„In numele Tatăluĭ și a fiuluĭ și a Sfântuluĭ Duhŭ, Troițeĭ Sfinteĭ deoființeĭ și nedispărțiteĭ. Iată eŭ robulŭ Stăpânuluĭ meŭ Domnuluĭ Dumneḑeŭ și Mântuitoriuluĭ nostru Iisus Christosŭ și Inchinătoriŭ Sfinteĭ Troițeĭ Ion Ierimia Moghila Voevod: cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnŭ țereĭ Moldoveĭ. Iată Domnia mea bine amŭ voitŭ, cu a nóstră bună voire, cu curată și cu luminată inimă, și cu totŭ gândulŭ, și cu totŭ sufletulŭ nostru și cu ajutoriulŭ de la Dumneḑeŭ și cu Sfatulŭ și cu blagoslovenia a părințilorŭ nostri a Archiereilorŭ Moldoveĭ, kyr Georgie Moghila Archiepiscop și Mitropolitŭ Suceveĭ și kyr Agathon Episcop Romanuluĭ, și kyr Theodosie Episcop Radauțuluĭ, și kyr Ioan Episcopŭ Hușuluĭ, și cu sfătuirea a totŭ sfatulŭ nostru, amŭ făcutŭ întru cinstea și slava

Domnuluĭ Dumneḑeŭ, făcătoriuluĭ ceriuluĭ și a pămêntuluĭ, și amŭ dispusŭ pentru mântuirea sufletelorŭ celorŭ maĭ nainte întru fericire răposaților ŭ, moșilorŭ și strămoșilorŭ și părinților ŭ noștri, și pentru a nóstră sănĕtate trupéscă și mântuire sufletéscă, și pentru sănĕtatea și mântuirea Maicăĭ Domnieĭ mele Marieĭ, și pentru sănĕtatea și mântuirea a Dómneĭ Domnieĭ mele, și de Dumneḑeŭ dăruiților ŭ fiĭ Domnieĭ mele Ion Constantin Voevod și pentru tótă casa nóstră și pentru pacea a tótă téra nóstră a Moldoveĭ, Amŭ datŭ și amŭ miluitŭ a nóstră Sfântă rugă cea făcută nouă Sfântă Episcopia Hușuluĭ, unde este hramulŭ Sfinților ŭ întru totŭ lăudaților ŭ Apostoliĭ Petru și Pavel, cu aceste sate: Satulŭ Plopeniĭ și satulŭ Coziecĭĭ și Rășescĭĭ și Siliștea Crețescĭĭ și Spăriațiĭ, ce sunt la ținutulŭ Fălciuluĭ, și Căcăceniĭ la ținutulŭ Lăpușneĭ, și cu morĭ la Pănósa, ce sunt la gîrla Prutuluĭ, ce aceste maĭ susŭ scrise sate aŭ fostŭ drepte ale Domnieĭ mele și sub ascultare la ocolulŭ tîrguluĭ nostru Hușuluĭ, ca să fie de la noĭ Sfinteĭ Episcopiĭ neclătite nicĭ-o-dinióră în veciĭ vecilorŭ, pînă cândŭ va sta acea Sfântă Biserică, și cine vorŭ fi acolo preoțĭ călugărĭ într'acea Sfântă Episcopiă, cu totŭ soborulŭ, să aibă a ruga pre Domnulŭ Dumneḑeŭ neîncetatŭ ḑioa și nóptea, pentru sănĕtatea Domnieĭ mele și a Maicăĭ Domnieĭ mele, și de Dumneḑeŭ dăruițĭ și prea iubițĭ fiiĭ Domnieĭ mele, și pentru mântuirea sufletelorŭ nóstre și pentru ertarea păcatelorŭ moșilorŭ, strămoșilorŭ și a rĕposaților ŭ părinților ŭ noștri. Tóte acele scrise maĭ susŭ ca să fiă de la noĭ uricŭ de acmu și pînă cândŭ va sta acea maĭ susŭ numită Sfânta Episcopiă. Iar hotarulŭ acelorŭ maĭ susŭ numite sate, anume Plopeniĭ și Coziecĭĭ, și Rășescĭĭ și Siliștea Crețescĭĭ și Spăriețiĭ, cariĭ sunt la ținutulŭ Fălciuluĭ, şi Căcăcenĭĭ cariĭ sunt la ţinutulŭ Lăpuşneĭ, şi cu morĭ la Pănósa ce sunt în gîrla Prutuluĭ, şi ca să fie hotărîrea acestorŭ moşiĭ tuturorŭ după a lorŭ cele vechĭ hotare, pe unde din vécŭ aŭ âmblatŭ. Iară spre acésta este credinţa Domnieĭ mele celuĭ maĭ susŭ scrisŭ Ion Ieremia Moghila Voevod, şi credinţa prea iubituluĭ fiiuluĭ nostru Ion Constantin Voevod, şi credinţa boerilorŭ nostri. credinţa Dumisale(*) luĭ Ureche vorniculŭ de ţéra de josŭ, credinţa Dumisale Cârste vornicŭ de ţéra de susŭ, credinţa Dumisale Georgi *Pârcălab Hotinuluĭ*, credinţa Dumilorŭ sale luĭ Georgi şi Ionaşcu Pârcălabiĭ Némţuluĭ, credinţa Dumilorŭ *sale* Cârste şi Germanŭ Pârcălabiĭ Romanuluĭ, credinţa Dumisale luĭ Oreşe Hatman şi Pârcălabŭ Suceveĭ, credinţa Dumisale luĭ Orinovschi, credinţa Dumisale luĭ Veveriţă Spătariŭ, credinţa Dumisale Ursulŭ Medelniceriŭ, credinţa Dumisale Cărăĭman Păharnicŭ, credinţa Dumisale, Simion Stroiciŭ visternicŭ, credinţa Dumisale Gligori Stolnicŭ, credinţa Dumisale luĭ Vorcotariŭ Comis, şi credinţa a tuturorŭ boerilorŭ nostri a Moldoveĭ, a marĭ şi a micĭ. Iară după a nóstră viaţă şi mutare orĭ pre cine va alege Domnulŭ Dumneḑeŭ să domnéscă, orĭ din feciorîĭ nostri, séŭ din némulŭ nostru, séŭ orĭ pe cine va alege Dumneḑeŭ să fie Domnŭ ţereĭ nóstre a Moldoveĭ, acela să n'aibă a strica, ci să maĭ întăréscă la a nóstră rugă Sfânta Episcopia Huşuluĭ. Iar cine s'ar ispiti a strica a nóstră dania şi miluirea şi întărirea, unulŭ ca acela să fiă blestematŭ de Domnulŭ Dumneḑeŭ, făcătoriulŭ ceriuluĭ şi alŭ pământuluĭ, şi de Preacurata Maĭca luĭ Născătórea de Dumneḑeŭ şi de Sfinţiĭ Verhovniciĭ şi intru totŭ lăudaţiĭ Apostolĭ Petru şi Pavel, şi acelorŭ lalţĭ Apostolĭ, şi de patru Evangeliştĭ,

---

(*) In Slavinesce toţĭ se numescŭ Panĭ.

și de 318 părinți de la Nichea, să aibă parte cu trecletulŭ Iuda și cu Jidoviĭ ceĭ ce aŭ răstignitŭ pre Christos și aŭ ḑisŭ : sângele luĭ asupra nóstră și asupra feciorilorŭ nostri. Acestŭ blestemŭ să fie asupra celorŭ, cariĭ vorŭ strica și vorŭ rumpe acéstă scrisóre a Domnieĭ mele. Și pentru maĭ mare încredințare, către acéstă adevĕrată carte a nóstră amŭ legatŭ și pecetia Domnieĭ mele. U Iaș, vlet 7100.“ (1592).

Insemnare. Data uriculuĭ luĭ Movilă — 7100 séŭ 1592 — sulevéză o greutate chronologică. Chronicariĭ țeriĭ întru o conglăsuire punŭ începutulŭ Domnieĭ luĭ Ierimiea Movilă în anulŭ 1595: Cumŭ dar elŭ a pututŭ să dea uriculŭ domnescŭ în anulŭ 1592, cândŭ încă nu era Domnŭ? Pe de altă parte nu putemŭ presupune, că data uriculuĭ din copia ce se păstréḑă în condica Documentelorŭ Episcopieĭ ar fi greșită; căcĭ la hotărîtura Spărieților ce s'a făcutŭ în anulŭ 1756, sub Episcopulŭ Inocentie; boeriĭ hotarnicĭ vel Păharniculŭ Vasilie Bubăescu și Nicolaiŭ Cogălnicénu biv vel căpitan, spun că Episcopulŭ a înfățoșatŭ originalulŭ uricŭ alŭ luĭ Ierimia Movilă, și arată totŭ data 7100; iaca cuvintele lorŭ: „arătândune sfinția sa un uric dela Ierimia Movilă Voevodŭ din vlet 7100, care uric l'aŭ găsitŭ sfinția sa la unŭ omŭ din Chișinĕŭ dândŭ samă omulŭ c'aŭ căḑutŭ la mâna luĭ de la un Turc.“ etc, (hotarnica Spărieților și a Cârligaților, Cond. A. f. 27—29).

Neputĕndŭ dar supposa greșélă în data copieĭ uriculuĭ, și pe de altă parte neavêndŭ temeiurĭ de a rĕsturna șirulŭ chronologic alŭ chronicarilorŭ, trebue, și nevrêndŭ, să intrămŭ pe calea presupositiunilorŭ. Anulŭ 1592 de la Christosŭ, séŭ 7100 de la Adam, coincide cu restabilirea luĭ Aron Vodă pe thron de Turcĭ, pentru cedarea Benderuluĭ cu cele 12 Sate. Aron Vodă vĕḑuse din cercare, că nu póte domni cu tirănia și cu jafurile, cu care se semnalase Domnia luĭ de maĭ înainte, și care rĕdicase asupră'ĭ tótă țéra, de aceea dupe mărturia chronicariuluĭ Ureche, „aŭ socotitŭ după atâta reutate ce făcuse, să se curățéscă, și să arate țereĭ, că nu'ĭ din voea luĭ ce s'aŭ lucratŭ în țéră, ci de sila Turcilorŭ . . . . . Inse ântĕiŭ aŭ socotitŭ după atâtea rĕutățĭ ce făcuse, să se apuce să facă vré unŭ lucru bunŭ, să nu'ĭ fie cu osândă de totŭ; și saŭ apucatŭ în aniĭ 7102, (1594) de aŭ (ziditŭ Monăstirea în țérina Iașilorŭ. carea se chiamă: Aron Vodă.“ (Let. t. I, f. 209). De acéstă bună disposițiă a luĭ Aron Vodă către lucrurĭ bune, se vede că a profitatŭ Mitropolitulŭ Georgie Movilă, îndată după restabilirea luĭ Aron adoua óră pe thronŭ, în 1592 și a făcutŭ propunerea de înființarea Episcopieĭ Hușilor, carea s'a încuviințatŭ; și s'a și chirotonitŭ Episcopŭ pentru ea. Urma ânse neapăratŭ dotarea eĭ cu moșiĭ, spre a se putea ținea. Anaforaua sfatuluĭ către Domnŭ în acésta privire a pututŭ să fi fostŭ făcută din acelașĭ anŭ 1592. Dar pentru óre care împregiurărĭ necunoscute nu s'a pututŭ întărĭ de Aron Vodă și a remas așa până la succesorulŭ seŭ, carele o a întăritŭ și a dat uriculŭ de maĭ susŭ. Scriitoriulŭ uriculuĭ ânse, póte din scăpare de vedere, a trecutŭ și în uricŭ data anaforaleĭ. Lăsarea acesteĭ anaforale în părăsire maĭ multŭ timpŭ a pututŭ fi causată, între altele, de ne contenitele turburărĭ politice ce s'aŭ urmatŭ în cursulŭ domnieĭ de a doua óră a luĭ Aron, precum: rezbelulŭ declaratŭ de Turcia luĭ Sigismundŭ Batori principele Ardialuluĭ, la care a trebuit să ia parte și Aron; alianța luĭ Aron cu Michaiŭ Vitézulŭ contra Turcilorŭ; resbelulŭ luĭ Aron contra Turcilor din Besarabia, în fine detronarea luĭ de Stefan Răzvan (Șincaiu la aniĭ 1592—1594). Póte că și trebuințele de banĭ în acele grele timpurĭ, aŭ făcutŭ pe Aron a maĭ amâna înḑestrarea Episcopieĭ, carea nu se putea face de câtŭ cu scăderea veniturilorŭ domnescĭ.

In totŭ caḑulŭ Episcopia nu este făcută sub Ieremia Movilă, ci maĭ nainte de elŭ; căcĭ uriculŭ luĭ *nu ḑice că este făcută* de elŭ, precum obicĭnuescŭ a ḑice uricile de ctitoriă séŭ fundarea monastirilorŭ şi a bisericilorŭ: ci numaĭ atâta spune, că Episcopia era „noŭ făcută‘“(*) adică nu de multŭ timpŭ. Deasemenea uricul amîntindŭ de Episcopulŭ Huşilorŭ Ioan, nu ḑice, că atuncĭ arŭ fi fost făcutŭ Episcopŭ, precum se obicĭnuesce în alte cărţĭ domnescĭ de miluire ce se da noilorŭ Episcopĭ dupe alegerea şi instalarea lorŭ.

Aceste presuposiţiunĭ ale mele nu împedică pe alţiĭ maĭ competenţĭ de câtŭ mine a deslega acéstă greutate chronologică, în modulŭ cum li s'ar părea maĭ logicŭ, şi istoricesce maĭ temeĭnicŭ.

2. *Eparhia Episcopieĭ Huşilorŭ.*

Eparchia Huşilorŭ ce se compunea din : 1) ţinutulŭ Fălciiuluĭ din drépta şi din stânga Prutuluĭ cu residenţa în Fălciŭ. 2) ţinutulŭ Lăpuşneĭ, partea ce remăsese dupe luarea Tighineĭ séŭ Benderuluĭ cu cele 12 sate sub stăpânirea turcéscă, care maĭ nainte făcea parte totŭ din ţinutulŭ acesta ; capitala ţinutuluĭ maĭ nainte fusese la Tighinea, éră apoĭ s'a strămutat la târguşorulŭ Lăpuşna, unde reşedeaŭ Pârcălabiĭ domnescĭ, cari administraŭ ţinutulŭ (Descrierea Moldoveĭ, f. 29); totŭ în acestŭ ţinut era şi târguşorulŭ Chişinĕŭ. (Archiva istorică t. I par. I f. 172). Intr'o correspondinţă din anulŭ 1793 vedemŭ că Protopopulŭ ţinutuluĭ îşĭ avea residenţa în Chişenĕŭ,

---

(*) Ḑicerea „Novo-sozdanaia," noŭ făcută nu se poate raporta de-câtŭ la înfiinţarea din noŭ a Episcopieĭ; iar nu la zidirea Bisericeĭ carea se şcie că este făcută de Stefan celŭ Mare.

éră în Lăpușna era Nemesniculŭ séŭ Blagocinulŭ; 3) Ținutulŭ Orheiuluĭ, cu reședența în tîrgulŭ Orheiŭ, de o întindere nu prea mare (ibid. f. 31). 4) Ținutulŭ Soroceĭ, cu reședința în Soroca, situată pe malulŭ Nistruluĭ, cu cetate, la care se rînduiaŭ de Domniă doĭ cârmuitorĭ. După luarea Benderuluĭ cetatea Soroceĭ avea mare însemnătate strategică (ibid. f. 31, 32). Sub Inocentie, în anulŭ 1757 în Soroca Episcopia s'a făcutŭ metochŭ.

Mironŭ Costinŭ ne spune, că județulŭ Fălciuluĭ se întindea pînă la Dunăre, în câtŭ cuprindea tîrgușórele Renĭĭ și Troianu(*). Acéstă parte de locŭ pe la 1769 forma unŭ deosebitŭ ținutŭ numitŭ Hotarnicenĭĭ séŭ Grecenĭĭ, și era administratŭ de unŭ Căpitanŭ. (Archiva rom. t. I. 1860 f. 141); pentru care și ținutulŭ acesta se numia pe la 1800,, *Căpitaniă*. In Cond. III f. 236. Se pominesce de unŭ „Ioniță Gafencu *biv*—Căpitanŭ de Grecenĭ," la anulŭ 1778. Deaseminea ținutulŭ Fălciuluĭ cuprindea Codrulŭ numitŭ Chigheciulŭ séŭ Tigheciulŭ, (Archiva istorică t. I p. I f. 172), care era din stânga Prutuluĭ, și se întindea pînă la hotarulŭ Bugeaguluĭ séŭ alŭ Besarabieĭ, adică pînă la șanțulŭ luĭ Traian. Din vechime acolo locuiaŭ peste 12 miĭ de locuitorĭ, carĭĭ se aflaŭ în necontenite lupte și supărărĭ cu Tătariĭ de Bugiagŭ (Descrierea Moldoveĭ f. 58). In timpurile maĭ din urmă, precum se vede din anaforaua Adunăriĭ obșteșcĭ din anulŭ 1812, ținuturile de peste Prutŭ se modificase: Orheiulŭ și Lăpușna se întrunise în unŭ singurŭ ținutŭ, numitŭ alŭ Lăpușneĭ, séŭ alŭ Orheiuluĭ cu reșidența în Orheiŭ, aĭ căruia diregătorĭ se numiaŭ Sărdarĭ. Celŭ puținŭ acésta se găsesce în documente de pe la 1800.

(*) Nu sciŭ unde se fi fostŭ acestŭ tîrgușorŭ; dar de pe nume se poate conchide că era pe șanțulŭ numitŭ pînă astăḑĭ Troian, care trece pe aproape de Bolgrad. Poate că Troianulŭ este numele maĭ vechiŭ alŭ orășeluluĭ *Grecenĭĭ*, situatŭ lângă șanțulŭ luĭ Traian, aproape de Colonia Vălcănescĭĭ de astăḑĭ, unde-i se vedŭ ruinele. Voiŭ ḑice, că pe timpulŭ luĭ Grecenĭĭ eraŭ unŭ „tîrgușorŭ urîtŭ." (1 part. p. 70).

Codru Tighecîuluĭ deaseminea forma unŭ ținntŭ a parte (Uricar. part. III f. 343).

Cu curgerea timpuluĭ Eparchia Hușilorŭ a suferitŭ maĭ multe schimbărĭ în întinderea sea. Ieremia Movilă la 1596, spre a'șĭ atrage amiciția Hanuluĭ tătărescŭ, și prin elŭ a Sultanuluĭ, care ordinase a'lŭ alunga, pentru că ocupase tronulŭ cu agiutoriulŭ Leșilorŭ, a datŭ Hanuluĭ 7 sate moldovenesçĭ din Bugiagŭ ca să'ĭ fiă de cîșle, care s'aŭ numitŭ „sate hănesçĭ.“ (Letop. tom. I. f. 217). La anulŭ 1668, sub Dominul Alexandru Iliașŭ, Turciĭ aŭ luatŭ tîrgulŭ Reniĭ, cu totŭ loculŭ de prin pregiurŭ, și aŭ făcutŭ acolo giamiă. (Archiva romană t. II f. 360, 1860. Vedĭ de-aseminea Letop. t. I f. 253. Archiva istor. t. I. part. I f. 26, No. 29). Pe la timpulŭ luĭ Constantin Cantemir (1685—1693) Tătariĭ cuprinseseră ținuturile Orheiulŭ și Lăpușna, de unde abia s'aŭ scosŭ de Antiochŭ Cantemir (1696—1700). (Letop. t. II f. 43, 49, 292). La anulŭ 1712, Lupul Vornicul, în timpulŭ interegnuluĭ, dăduse Tătarilorŭ o parte din Moldavia despre rĕsăritŭ, dér o a renturnatŭ Michaiŭ Racoviță. (Letop. t. II f. 147, 396). La învoiéla ce a încheiat Grigorie Ghica cu Tătariĭ de Bugiagŭ, în anulŭ 1732, a fostŭ nevoitŭ să le maĭ dea din loculŭ Moldoveĭ o întindere, cale de o óră. (Letop. t. II f. 408). Tóte aceste locurĭ ce trĕceaŭ sub stăpînirea politică a Tătarilorŭ séŭ a Turcilorŭ, se înstreinaŭ și bisericesce, trecêndŭ în Eparchia Proilabieĭ, carea cuprindea tóte teritoriile luate de Turcĭ de la Românĭ.

In anulŭ 1771, când oștile rusescĭ cuprinseseră tóte cetățile ocupate în Moldova de Turcĭ, cu ocasia morțiĭ Mitropolituluĭ Proilavŭ, Mitropolitul Gavriil Calimachŭ a lipitŭ la Eparchia Hușilorŭ tóte teritoriile cetăților Turcescĭ de la Dunăre și Nistru, afară de Hotinŭ, adică: Reniĭ, Ismailulŭ, Chilia, Achermanulŭ și Benderulŭ. Insă acéstă mare întindere a Eparchieĭ Hușilorŭ a ținutŭ numaĭ pînă la încheiarea păciĭ în anulŭ 1774, cândŭ acele cetățĭ iarășĭ s'aŭ redatŭ Turcilorŭ și în *urmare iarăși* s'a restabilitŭ Eparchia turcéscă Proilabia, și Episcopia de Hușĭ a remasŭ ca și maĭ înainte. In anulŭ 1812, Rosia luândŭ de la Moldova *tótă partea despre resăritŭ* dintre Prutŭ și Nistru, împreună cu Bugiagulŭ séŭ Besarabia și cu tóte olaturile turcescĭ din acele părțĭ, a redusŭ Eparchia Hușilorŭ maĭ la totala desființare, remăindu'ĭ numaĭ partea din ținutulŭ Fălciuluĭ ce este de a drépta Prutuluĭ. Spre a putea exista acéstă Eparchiă a fostŭ necesitate a i se adăogi ținutul Vasluiuluĭ, de la Eparchia Romanuluĭ. Acésta mi se pare că s'a făcutŭ la ocasia morțiĭ Episcopuluĭ Gerasimŭ în 1826. Celŭ puținŭ din anulŭ acesta *se găsesce o scrisóre a Episcopuluĭ* de Rădăuțĭ Isaia Bălășescu către Episcopulŭ de Roman Meletie, în chestia unuĭ preotŭ de la satulŭ Dumescĭĭ ținutulŭ Vasluiuluĭ, care, ca vechilŭ de Protopopŭ se adresase deadreptulŭ cătră Egumenulŭ de Sucevița. Episcopulŭ de Rădăuțĭ a găsitŭ acéstă urmare a vechiluluĭ necanonică, și'lŭ acusă la Episcopulŭ seŭ. Meletie însă, fiind că ținutulŭ Vasluiŭ nu maĭ făcea parte din Eparchia sea, recomandă acea epistolă Episcopuluĭ de Hușĭ (Acta correspond. cu Epis. de Roman).

La anul 1852, sub Episcopulŭ Meletie Istrati, s'aŭ maĭ adaosŭ încă dóue ținuturĭ. Tutova și Covurluiŭ, la Eparchia de Hușĭ, *totŭ de la acea de Roman, carea avea șése* ținuturĭ, și cu chipulŭ acesta s'aŭ făcutŭ amândoue Episcopiele cu Eparchiĭ egale în numerulŭ ținuturilorŭ, fie-care cuprindêndŭ câte 4 ținuturĭ. In anulŭ 1864 formânduse noua Episcopiă a

Dunăriĭ de josŭ, s'a datŭ la acéstă din urmă ţinutulŭ Covurluiuluĭ, éră la Episcopia de Huşĭ s'a alipitŭ ţinutul Cahulŭ, prin care éräşĭ i s'a redatŭ o parte din locurile de peste Prutŭ ce le avusese pînă la anulŭ 1812.

3. *Rangulŭ Episcopuluĭ de Huşĭ în ordinea ierarchicĭ.*

Episcopulŭ de Huşĭ în ordinea ierarchică a Episcopilor ocupa loculŭ după Episcopulŭ de Rădăuţĭ, fiindŭ că Episcopia de Huşĭ, ca cea înfiinţată maĭ în urmă, se socotia inferióră celorŭ lalte, şi era maĭ săracă între colegele séle. Loculŭ celŭ d'ânteiŭ după Mitropolitŭ, la părade, îlŭ ocupa Episcopulŭ de Romanŭ, apoĭ alŭ Rădăuţilorŭ şi în fine alŭ Huşilorŭ. La serbătorile cele marĭ cândŭ se aflaŭ toţĭ Episcopiĭ în Capitală, precum: la Nascerea Domnuluĭ, la *Botezŭ*, etc. şi venea Domuulŭ la Biserică, Mitropolitulŭ şi cu Episcopulŭ de Roman sta în laturea dréptă, éră Episcopiĭ de Rădăuţĭ şi de Huşĭ în laturea stîngă. (Letop. t. III f. 297). La casurĭ de vacanţe la vre o Episcopie, obicĭnuit se păḑia acéstă regulă: Episcopulŭ de Huşĭ trecea la Rădăuţĭ, acesta la Roman, éră Romanulŭ la Mitropolie în câtŭ alegerea şi chirotonirea de Episcopŭ noŭ cădea pentru Episcopia de Huşĭ. Insă acéstă regulă nu se urma totŭ-d'a-una cu stricteţă. Aŭ fostŭ casurĭ cândŭ Episcopulŭ de Huşĭ a trecutŭ immediatŭ la Episcopia de Roman, ba ăncă şi deadreptulŭ la Mitropoliă. Dupre mărturia D-luĭ Cantemir, atâtŭ Episcopulŭ de Huşĭ, câtŭ şi celŭ de Rădăuţĭ, deşi purtaŭ numele de Episcopŭ şi aveaŭ chirotonia canonică archieréscă, nu aveaŭ voiă de a purta Mitră, remâindŭ acéstă prerogativă numaĭ Mitropolituluĭ şi Episcopuluĭ de Romanŭ. (Descrierea Moldoveĭ f. 293, 1851).

Acéstă mărginire cu timpulŭ s'a desfiinţatŭ. Mitra şi engolpiulŭ Episcopuluĭ Inocentiŭ, reposatŭ la 1782, se păstréḑă pînă astăḑĭ la Episcopia de Huşĭ.

4. *Episcopiĭ ce aŭ cărmuitŭ eparchia Huşilorŭ dela înfiinţarea eĭ până astăḑĭ.*

I. IOAN I.

Anul 1592. Celŭ ântĕiŭ Episcopŭ de Huşĭ este *Ioan I*, precumŭ se vede atâtŭ din dipticha séŭ sinodiculŭ Episcopieĭ, câtŭ şi din chrysovulŭ de înḑestrarea acesteĭ Episcopiĭ, datŭ la anulŭ 7100 (1592), în care se 'pomenesce acestŭ Episcopŭ între Ierarchiĭ ţeriĭ, anume: Mitropolitulŭ Georgie Movilă, Agathon Episcopul de Roman, Theodosie Episcopulŭ de Rădăuţĭ şi „kyr Ioan Episcopŭ de Huşĭ“ (veḑĭ acestŭ chrisovŭ reprodusŭ în urmă). Nu scim despre Episcopatulŭ luĭ maĭ multe amărunte, decâtŭ acele cuprinse în citatulŭ chrisovŭ alŭ luĭ Ieremia Movilă, adică că sub elŭ, Episcopia era *din nou* făcută, şi pentru ântĕia'şĭ dată înḑestrată cu şese moşiĭ, parte în ţinutulŭ Fălciuluĭ, parte într'alŭ Lăpuşneĭ. Ioan de la Huşĭ a trecutŭ apoĭ la Episcopia de Rădăuţĭ, unde'lŭ găsimŭ la anulŭ 1607, precumŭ se vede din citatulŭ de maĭ josŭ, la No. II.

II. FILOTHEIU.

Anul 1606. Sinodiculŭ Episcopieĭ după Ioan ne arată pe Episcopulŭ Filotheiŭ. Dar avemŭ şi documente istorice, care ne arată: că la anulŭ 1606, cu adevĕratŭ era Filotheiu Episcop de Huşĭ. Aşa în chrisovul Domnuluĭ Simion Movilă, datŭ în acestŭ anŭ la 28 Iuliŭ, prin care chărăzesce lacul Cavohulŭ (Cahulŭ) monastirilorŭ Bistriţa

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

şi Râşcă, se amintesce Episcopul de Huşĭ Filotheiŭ, împreună cu ceĭ-lalţĭ Ierarchĭ aĭ ţěreĭ. (*Archiv. Istor.* t. 3. p. 68).

Anul 1607. La începutulŭ tomuluĭ ântěiŭ alŭ Letopiseţiloru Moldoveĭ D. Cogălnicénu, vorbindŭ de manuscriptele cu care s'a servitŭ la edarea Letopiseţilorŭ, ne spune la No. I că unulŭ din manuscriptele acelea are „la sfîrşitŭ *doue file ce tratéză despre aflarea piciorului* „sfântuluĭ Ioan Botezătorulŭ în Constantinopole, şi de punerea acestuĭ sfântŭ osŭ în *monastirea Seculŭ de către* „înseşĭ ctitorii vel Vornicu de ţéra de jos Nestor Urechie, „şi soţia sa Mitrofana, în aniĭ de la zidirea lumiĭ 7115 „(1607), Augustŭ 29, în Domnia luĭ Simion Voevodŭ, „fiindŭ Theodosie Mitropolitŭ Suceaviĭ, *Anastasie* Episcopŭ „de Romanŭ, Ioan Episcopŭ de Rădăuţĭ şi Filotheiŭ Episcopŭ „de Huşĭ“

Anul 1613. Din Acestŭ anŭ se află o scrisóre slavonă de la Stefan Tomşa cu data 7121, Iunie 16, prin care numitulŭ Domnŭ arată ce anume ajutoriŭ să se dea de la Domniă pentru hramulŭ Episcopieĭ din acelŭ anŭ. Traducemŭ aicĭ acea carte:

„Cu voinţa Tatălui şi cu conlucrarea Fiiuluĭ şi cu săvîrşirea sântuluĭ Duchŭ iată decĭ Eŭ credinciosulŭ stěpănuluĭ „meŭ Iisusŭ Christos, închinătoriŭ alŭ Treimeĭ. Stetan Voe„vodŭ cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnŭ ţeriĭ Moldoveĭ am „începutŭ şi am desemnatŭ acéstă scrisóre pentru hramulŭ „sântuluĭ corifeuluĭ şi totŭ-lăudatuluĭ Apostolŭ Petru şi „Pavelŭ la Episcopia de Huşĭ. In anulŭ 7121, Iunie 16.“

2 buţĭ de vinŭ.

2 colodĭ (*) de Sacară.

[illegible]oda“ negreşitŭ este o măsură; dar nu o potŭ hotărî.

2 colodi sladŭ(*)
2 Pol(**) miere.
500 aspri pentru chelşugŭ (***)
100 aspri pentru tămîie.
Subscris: Stefan Tomşa-Voevodŭ.

III. EFREMŬ.

Alŭ treilea Episcopŭ de Huşĭ în Sinodiculŭ Episcopieĭ se pune *Efremŭ*. Însă despre dînsulŭ nu se găsesce nimicŭ până acumŭ în documentele Episcopieĭ, nicĭ în altele ce am percuratŭ. Atâta numaĭ am aflatŭ, că la anulŭ 1617 elŭ era trecutŭ la Episcopia Rădăuţilorŭ, precumŭ se vede din chrisovulŭ luĭ Radu-Vodă din acestŭ anŭ pentru închinarea Monastireĭ Galata (Uricariŭ. t. 5. f. 216).

IV. IOSIFŬ.

Din sinodiculŭ Episcopieĭ se vede că urmaşulŭ luĭ Efremŭ în scaunulŭ Huşilorŭ a fostŭ *Iosif*; dară despre elŭ nu amŭ aflatŭ nimic până acum însemnatŭ undeva.

V. MITROFAN I-IU.

Anul 1617. Pe Mitrofanŭ ilŭ găsimŭ în scaunulŭ Huşilorŭ la anulŭ 1617. Documentulŭ citatŭ maĭ susŭ despre închinarea Monastireĭ Galata, făcută în acestŭ anŭ de Radulŭ celŭ Mare Voevodulŭ Moldoveĭ, pomenesce şi pe Episcopulŭ Mitrofanŭ între Episcopiĭ ţeriĭ ce aŭ

(*). "Sladŭ" se numescŭ greunţile de orzŭ pregătite prin fermentaţie pentru facerea beriĭ. De aicĭ se vede că din vechime şi la noĭ se întrebuinţa berea, înainte de înmulţirea vielorŭ.

(**) Mise pare că „pol" este: poloboc. Cel puţinŭ în documentele Episcopieĭ se vede că mierea se-măsura cu polobocŭlŭ — cătimea maĭ mare.

(***) „Chelşugŭ," înţelegŭ cheltuială. Dicere ungurescă.

bine-cuvîntatŭ acéstă închinare: Theofan Mitropolitulŭ Suceveĭ, Athanasie Episcopŭ de Roman și Ifrimŭ Episcopŭ de Rădăuțĭ. Acestŭ Episcopŭ, Mitrofan, cunoscea limba slavonă, precumŭ se vede dintr'unŭ zapisŭ alŭ sĕŭ: pentru nisce viĭ, parte cumpărate, parte luate pentru deșugubină de Dimitrie Goia Marele Vornicŭ alŭ țeriĭ de josŭ, datŭ de acestŭ Episcopŭ în anulŭ 1617, nu numaĭ subscrisŭ dar și scrisŭ de elŭ, cu frumósă caligrafiă. Acestŭ documentŭ pentru însemnătatea luĭ istorică s'a reprodusŭ în urmă la „deșugubină.“

Anul 1618. In acestŭ anŭ, Iunie 16, Mitrofan scóte dela Radu Vodă o carte domnéscă către deșugubinariĭ de ținutulŭ Fălciuluĭ, spre a nu învălui satele Episcopieĭ. Cartea este în limba română, și s'a reprodusŭ în urmă, unde s'a vorbitŭ de pre „Deșugubinarĭ.“

In acelașŭ anŭ, urmașulŭ luĭ Radu, Domnulŭ Gașparŭ ordină uriadnicilorŭ de Husĭ și de Stănilesçĭ a nu se amesteca nicĭ-de-cumŭ în afacerile satelorŭ Episcopieĭ, ci să rémână ele în ascultare numaĭ de Episcopiă. (Cod. A. f. 86, slavinesce; éră traducerea la f. 23).

Anul 1619. Acestașĭ Domnŭ, la Aprile 16. ordină Uriadniculuĭ, Șoltuzuluĭ și Pârgarilorŭ din Hușĭ, ca să lase în pace satele și scutelniciĭ Episcopieĭ, și să nu'ĭ maĭ învăluiască „pentru jold, și podvedĭ și pentru tóte câte sûntŭ pe alțĭ locuitorĭ de acolo.“ (Cond. II. f. 4). Éră prin altă carte, totŭ de la acea dată, însciințéză pe aceașĭ aploiațĭ de Hușĭ, că „s'aŭ milostivit și aŭ dat și aŭ miluit sfânta Episcopiă de acolo cu niște poslușnicĭ, cum aŭ fostŭ dela alțĭ Domnĭ de maĭ nainte: 2 cojocarĭ, 2 văcarĭ, 1 curălariŭ, 1 olariŭ. 1 butnariŭ, 1 măcelariŭ, care să servéscă Episcopieĭ, și să fiă scutițĭ.“ (ibid. f. 6.)

La 4 Maiŭ, Episcopulŭ Mitrofan căpĕtă dela Gaspar

Vodă un ordinŭ cătră podvodariĭ dela Huşĭ, ca să lase în nesupărare satele Episcopieĭ. Cele duoĕ cărţĭ de maĭ susŭ ale luĭ Gaşpar sûntŭ în limba slavonă; dar acésta este în limba româna, pentru care o şi reproducemŭ;

„Noĭ Gaşpar Voevodŭ bojiio milostiio godpodar zemli „Moldavscoĭ, pişem slugam naşim cotoriĭ hodiat po trăgŭ „Huşĭ i po *ocol* Huşscovo uscoreiut *podvoda. I inşih* slujbe „maĭ podrobnih“ (Scriem slugelorŭ nóstre care urmblă prin tărgulŭ Huşiĭ şi pe la ocolulŭ Huşilorŭ de grăbescŭ podvoada, şi alte serviciĭ maĭ mărunte). Dămu-vă şcire. că Domimele saŭ jeluitŭ părintele şi rugătoriulŭ nostru Mitrofan Episcopulŭ de Huşĭ. pre voĭ ḑisaŭ nainte Dumiméle. că are acolo Iepiscupia căte-va sătcéle. iar voĭ le trageţĭ. la podvóde. şi la alte. angăriĭ. la multe. cumŭ nu iaste învĕţătura Dumiméle. nicĭ aveţĭ voĭ treabă cu satele iepiscopieĭ. Dreptŭ. aceea décă veţĭ vedea cartea Dumimele iar voĭ să aveţĭ a lăsa fórte. în pace satele. iepiscupieĭ. Intru nimică să nu le trageţĭ. nicĭ la podvóde. nice, dobitoculŭ lorŭ printr'alte sate, acésta vă scriemŭ, maĭ multŭ jalubă să nu vie la Dumneamea. Sie pişem. inaco ne ucinite. Sam gospodin velél pis. u ias (acésta scriem altŭ-feliŭ să nu faceţĭ. Insuşĭ Domnulŭ a ordinatŭ. Scrisŭ la Iaşĭ) létŭ 7127 Maĭ 4.“ (cond. II. f. 8).—

Anul 1621. Alexandru Voevodŭ, succesorulŭ luĭ Gaşpar, ordină Uriadniculuĭ, Şoltuzuluĭ, Părgarilor şi tuturor dăbilarilorŭ de la Huşĭ, precumŭ şi dăbilarilorŭ de ţinutŭ şi vătajilorŭ celorŭ marĭ, a nu învălui cu angăriele satele Episcopieĭ, ci numaĭ birulŭ să iea de la ele şi „cu *glóbele feriĭ să aĭbă treabă molitva sa Vlădica* de Huşĭ. Éră dacă s'ar găsi niscaĭ furĭ, tălharĭ“ să'ĭ prindă în înţelegere cu Episcopulŭ şi să'ĭ trimită la Domniă. (Cond. A. f. 37). Satele Episcopieĭ ce se pomenescŭ în acéstă carte sûntŭ: *Plopenii, Hrubenii, Cârligații, Crețêșcii, Rîșeșcii, Coziacii, Podénii*; aceste eraŭ în ținutulŭ Fălciuluĭ. Prin altă carte din 12 Ghenariŭ face cunoscutŭ Uriadnicilorŭ, Șoltuzilorŭ și Părgarilorŭ de la Hușĭ, că „saŭ milostivitŭ, aŭ datŭ și aŭ miluitŭ“ Episcopia cu 2 cojocarĭ. 1 văcariŭ, 1 butnariŭ, 1 curelariŭ, 1 olariŭ, 1 măcelariŭ, cariĭ să fie scutițĭ de podvóde, de joldŭ și de alte angăriĭ; „ci să aĭbă *trébă cu* eĭ numaĭ Mitrofan Episcopulŭ de Hușĭ.“ (Cond. II. f. 10). La Aprilie 6, ordină globnicilor și deșugubinarilorŭ dela ținutulŭ Fălciuluĭ să nu învăluéscă satele Episcopieĭ cu glóbe și deșugubine (ibid. f. 12). La 3 Maĭŭ dă o carte către „credincioșiĭ *boerĭ marĭ Căminarĭ,“ prin carea* ’ĭ însciințéḑă, că a miluitŭ pe Episcopia de Hușĭ cu 2 crăcĭme, care să ’ĭ „fiâ pentru céră cumŭ aŭ fostŭ și la Domniĭ ceĭ maĭ dinainte,“ și cu unŭ măcelariŭ și cu unŭ cojocariŭ, cariĭ „să fie pentru trebuințele sânteĭ Episcopiĭ.“ In urmare li se ordină a nu’ĭ învăluĭ pentru caměnă. (Cond. II. f. 14).

Anulŭ 1622 La Noembrie 5, Stefan Tomșa scrie o carte slavonă către Uriadniciĭ, Șoltuziĭ și Pârgariĭ de Hușĭ, prin carea ’ĭ însciințéză *că* a confirmatŭ scutirea meșterilor, de care s’a vorbit maĭ sus, ca să fiă de trebuințele Episcopieĭ, și le ordonă a’ĭ lăsa în pace de angăriĭ și „să aĭbă trébă cu eĭ numaĭ Mitrofanŭ Episcopulŭ de Hușĭ.“ (ibid. f. 16). La Ianuarie 8, scrie o carte în românesce către aceiașĭ amploiațĭ, prin carea ’ĭ înșciințéză, că a scutitŭ de alte angăriĭ, afară de birŭ, pe doĭ fântănarĭ, anume: Iliașŭ și Palcăŭ, ***ce suntŭ de treaba fântâneĭ domnescĭ***(*). Este însemnabilŭ finitulŭ acesteĭ cărțĭ:

(*) Pe atuncĭ nu se introdusese în limba noastră turceșcele: „cișmea“ și „cișmegiŭ,“ ci se ḑicêa: „fântână“ și „fântănariŭ.“

„Bine să sciţĭ că dacă se va strica fôntăna apoĭ capetele vóstre vorŭ șci·“ (Cond. II. f. 17).

Totŭ pe la acestŭ anŭ se repórtă chrisovul luĭ Stefan Tomșa, pentru dania ce a făcutŭ din noŭ ziditeĭ séle monastirĭ Solca, miluindu-o cu unŭ iazer de pe Prutŭ, și în care aminteșce de binecuvêntarea a patru Ierarchĭ aĭ ţĕrei: Archiepiscopulŭ și Mitropolitulŭ Anastasie Crîmcoviciŭ, *Anastasie Episcopulŭ Romanuluĭ, Ifrim Episcopulŭ* Rădăuţilorŭ și Mitrofan Episcopulŭ Hușilorŭ (Uric. p. 5. f. 267—269). Episcopatul luĭ Mitrofan încetéză cu anulŭ 1622, și la Rădăuţĭ, unde obicĭnuitŭ pășiaŭ Episcopiĭ de Hușĭ la cazŭ de vacanţă, în anulŭ următoriŭ se găseșce Evlogie. Trebue să încheemŭ că la acestŭ anŭ Mitrofanŭ s'aŭ săvêrșit din viaţă, orĭ a paretisitŭ.

VI. PAVEL.

In Episcopatulŭ de Hușĭ, după Mitrofan a urmatŭ Pavelŭ. Acestŭ Episcopŭ este trecutŭ în amêndoue Dipticheie Episcopieĭ, și în acea de la Episcopul Iacov și în acea a Episcopuluĭ Sofronie; deosebirea este, că în acea d'ântĕiŭ elŭ se pune după Mitrofan; éră în adoua între Mitrofan și Pavel se pune încă unŭ Episcopŭ—Veniamin. Insă monumentele istorice adeverescŭ în punctulŭ acesta arătarea Diptichei luĭ Iacovŭ. Pe de o parte în tóte documentele *n'amŭ găsitŭ nimica* despre acelŭ Veniamin al Episcopuluĭ Sofronie; éră pe de alta, unŭ documentŭ istoricŭ publicat în Atheneul Român ne arată, că în anul 1623, la Hușĭ era Episcopŭ Pavel, carele împreună cu Mitropolitulŭ Anastasie Crimca, cu Athanasie alŭ Romanului și cu Evlogie alŭ Rădăuţilorŭ, aŭ luatŭ parte la sfatulŭ ţeriĭ convocatŭ de Domnulŭ Stefan Tomşa în chestia revoltantuluĭ Hatman Balica, şi aŭ bine-cuvêntatŭ a se lua de la elŭ satulŭ Verbia ce cu nedreptulŭ şi'lŭ însuşise prin răpire de la Monastirea Suceviţa, şi a se reda Monastireĭ. (Atheneulŭ român 1861. Broşura Maiŭ şi Iuniŭ f. 13).

Anulŭ 1626 Dintr'o carte slavonă a luĭ Miron Barnovschi dată la 22 Iunie câtră globniciĭ şi deşugubinariĭ de la ţinutulŭ Fălciuluĭ se vede că Episcopulŭ s'a jeluit asupra lorŭ, şi Domnulŭ le poruncesce ca să nu învăluéscă satele Episcopieĭ cu glóbele şi cu deşugubinele; ci să urmăréscă numaĭ omorurile. (Cond. II f. 18).

VII. MITROFAN II.

Anulŭ 1627. In acestŭ anŭ era Episcopu de Huşĭ altŭ Mitrofan, precumŭ se vede din ispisoculŭ luĭ Miron Barnovschi pentru scutirea Ţiganilorŭ monastirescĭ de glóbele, cărora iĭ supunea slugele hătmănescĭ şi judiĭ domnescĭ. In acestŭ documentŭ ce pomenesce Mitrofanŭ Episcopulŭ de Huşĭ împreună cu ceĭ-lalţĭ Ierarchĭ aĭ ţereĭ. In elŭ se pomenescŭ anume Ţiganiĭ ce avea pe atuncĭ Episcopia de Huşĭ. Iată ispisoculŭ, dupre un suret ce se află în condica II f. 19, tradusŭ din slavinesce de „Ermonachul Athanasie rus ot Huşĭ".

„Noĭ *Miron* Barnovschi Movila Voevodŭ cu mila luĭ „Dumnedeŭ Domnŭ ţeriĭ Moldoveĭ bine amŭ voitŭ cu a „nóstră bună voire şi cu inimă curată şi luminată din „totŭ sufletulŭ şi cu agiutoriŭ de la Dumnedeŭ scriemŭ „şi mărturisimŭ cu acéstă carte a nóstră precumŭ aŭ venit „înaintea *nóstră* şi înaintea a toţĭ boeriĭ noştri: părinţiĭ „şi rugătoriĭ nostri Călugărĭ de pe la tóte sfintele Mo-

„nastirĭ şi s'aŭ jăluitŭ cu mare jalobă : ḑicêndŭ că aŭ
„robĭ Çiganĭ danie şi miluire de ceĭ maĭ înainte de noĭ
„răposaţĭ Domnĭ : şi aŭ şi scrisorĭ pe dânşiĭ dar nu'ĭ
„potŭ ţinea pentru că umblă slugele hătmănescĭ şi juḑiĭ
„domnescĭ şi iaŭ de la dênşiĭ *ciobote* şi glóbe şi în totŭ
„anulŭ 'ĭ aducŭ la scaunulŭ domnescŭ : pentru acésta
„s'aŭ spartŭ şi aŭ fugitŭ eĭ printr'alte ţerĭ(*) şi aŭ ră-
„masŭ sfintele Monastirĭ fără de Çiganĭ : decĭ Domnia
„mea şi cu blagoslovenia a patru Archiereĭ a Moldoveĭ
„kyr Anastasie Crimca Mitropolitulŭ Sucevschiĭ : i Atha-
„nasie Episcopŭ Romanuluĭ : i Evlogie Episcopu Rădău-
„ţuluĭ şi Mitrofan Episcopu Huşuluĭ şi cu toţĭ boeriĭ noş-
„tri ceĭ marĭ amŭ sfătuitŭ şi aşa amŭ aflatŭ că nu e-
„ste nicĭ venitŭ Domnieĭ nicĭ agiutoriŭ ţeriĭ pentru ha-
„raciŭ de la aceĭ Çiganĭ numaĭ scăderĭ Monastirilorŭ de
„slujba lorŭ şi nóĭ încă nu nĭ'ĭ nicĭ unŭ folosŭ : pentru a-
„césta Domnia mea m'amŭ milostivitŭ şi le amŭ ertatŭ
„acele maĭ susŭ scrise ca să fiă în pace tóte sfintele
„Monastirĭ : decĭ dat'amŭ şi amŭ miluitŭ şi amŭ întăritŭ
„şi a nóstră sfântă Episcopia Huşuluĭ unde este hramul
„sfinţilorŭ slăviţilorŭ Apostolĭ Petru şi Pavel pentru a eĭ
„drepţĭ robĭ Çiganĭ anume : Telincă cu muierea şi cu copiĭ
„luĭ *i Simion* cu muierea şi cu copiĭ luĭ *i Măra* cu
„muierea şi cu copiĭ luĭ şi *Dumbravă* cu muierea şi cu
„copiĭ luĭ şi poruncimŭ ca de acmu înainte să n'aĭbă nicĭ
„o trébă slugele hătmănescĭ nicĭ juḑiĭ domnescĭ să nu
„iea nicĭ glóbe nicĭ ciobote nicĭ alte veniturĭ hătmănescĭ

(*) Apropo de fuga Ciganilorŭ prin alte ţerĭ : Ciganiĭ câţĭ se află prin cele maĭ depărtate guberniĭ ale Rosieĭ se vede că suntŭ fugiţĭ din Moldavia în deosebite rândurĭ; pentru că eĭ se numescŭ pe sine Moldovenĭ. Poporulŭ inferiorŭ din interiorulŭ Rosieĭ deaseminea numesce pe ţiganĭ Moldovenĭ. De aicĭ a urmatŭ că la Ruşi ḑicerea Moldovan este sinonimă cu : Cigan, şi este cuvêntŭ de ocară ca şi la noĭ ḑicerea : Ciganŭ!

„ci să aibĭ Călugăriĭ a lucra cu aĭ seĭ Çiganĭ și numaĭ „eĭ: să'ĭ stăpînéscă ca pe nisce drepţĭ robĭ Çiganĭ iarŭ „după viaţa Domnieĭ mele etc. la Iaș let 7135, Maiŭ 7" (Originalulŭ slavonŭ se află în Condica I f. 1).

Anulŭ 1628 Mitrofan la 21 Iulie, scóte de la Domnulŭ Miron Barnovschi carte cătră Diregĕtoriulŭ, Șoltuzulŭ și Pûrgariĭ de Hușĭ, către Aproḑiĭ cariĭ scoteaŭ tîrgulŭ la săcerea păneĭ dommneșcĭ, și către Comișeiĭ cariĭ făceaŭ fănulŭ domnescŭ la Hușĭ, ca să lase în pace satele Epișcopieĭ (Cond. II. f. 21).

Anulŭ 1629 Totŭ acestŭ Domnŭ a datŭ dóue cărţĭ, una la 8 Noembrie, alta la 11 Decembrie către Șoltuzulŭ și Pûrgariĭ de Hușĭ, după tânguirea satelorŭ Episcopieĭ, în cuprindere că ele avîndŭ cisla la unŭ locŭ cu târgul, Șoltuzulŭ și Pûrgariĭ de târgŭ după ce strîng baniĭ, nu'ĭ ducŭ singurĭ la domniă, dupe datoria lorŭ ci 'ĭ trimitŭ prin ómeniĭ și vătămaniĭ acelorŭ sate. Domnulŭ ordină ca Șoltuzulŭ și Pùrgariĭ să ducă baniĭ, și să nu maĭ muncéscă pe sătenĭ cu acésta (cond. II. f. 22, 23).

Anulŭ 1630 După Miron Barnovschi a urmatŭ fórte scurta Domniă a luĭ Alexandru fiulŭ luĭ Radu. Mitrofan mijloceste la acestŭ Domnŭ și capĕtă dela elŭ o carte cătră Ionașcu Cehan vel Pitariŭ, prin carea i se poruncește de a stâlpi satulŭ Brosceniĭ, împreună cu alţĭ „ómenĭ bunĭ și bĕtrânĭ." Satulŭ Broșceniĭ era în marginea târguluĭ. Astăḑĭ compune una din mahalalele Hușilorŭ. Elŭ fusese chărăzitŭ Episcopieĭ de Domnul Ieremia Movilă. De la un timpŭ lăcuitoriĭ de acolo sĕrăcindŭ de grelele dabile, s'aŭ împrăștiatŭ vênḑându'șĭ viele pe la târgoveţĭ, cariĭ cu chipulŭ acesta începuse a se face stăpânĭ pe moșia Episcopieĭ, posedênd acolo viĭ, morĭ și grădinĭ (condica A. f. 1.) Ión Cehan, împreună cu alte persóne ce aŭ luatŭ parte la delimitaţia Broşcenilorŭ, la 29 Noemvrie a trimisŭ la Domniă mărturia hotarnică, după carea Domnul dă următoriulŭ chrisov în limba română:

„Noĭ Alexandru sîn pocoĭnago (*) Radu Voevodŭ „Bojiiu milostiiu gospodar zemli Moldavscoĭ Adică aŭ venitŭ înaintea Domnieĭ mele şi înaintea boerilorŭ Domnieĭ „mele marĭ şi micĭ părintele şi rugătoriulŭ nostru Mitrofan Episcopulŭ de Huşĭ de saŭ jeluitŭ cu mare jalobă „cum are împresurătură de târgoveţiĭ de tîrgŭ de Huşĭ „că'ĭ împresóră hotarulŭ satuluĭ Broşcenilorŭ ce este „a sfinteĭ Episcopiĭ pentru aceia Domnia mea iam datŭ „hotarnicŭ pe credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ mele Ionaşcu „Cehan Pitariulŭ celŭ mare de aŭ hotărîtŭ şi aŭ adusŭ „mărturia dela dînsulŭ şi de la Gabăr Părcălabulŭ şi „dela Tudori Comisulŭ şi Tecman Uricariulŭ şi Ursu „Vornic de Huşĭ şi Sava Aprod şi Lupulŭ Diac şi de „la mulţĭ ómenĭ bunĭ şi bătrânĭ scriind şi mărturisindŭ „într'acel zapisŭ cumŭ aŭ hotărîtŭ şi aŭ stîlpitŭ şi aŭ alesŭ hotarulŭ aceluĭ satŭ despre hotarulŭ tîrguluĭ Huşilorŭ şi aŭ pusŭ semne şi se începe hotarulŭ satuluĭ „Broscenilorŭ din susŭ de gura drumuluĭ ce vine din „Lohan de ciĭ pre drumŭ la dialŭ până sub podgoria „preste capulŭ podgorieĭ din josŭ deciĭ pogóră în Lohan „şi de aci Lohanulŭ în susŭ până în valea Popiĭ şi spre „Crasna înprotiva Lohanuluĭ până în hotarulŭ Crasneĭ. „Din vatra satuluĭ din josŭ în mijloculŭ satuluĭ la casa „luĭ Curiţă din sus preste drislăvăţŭ în cea parte în dreptulŭ loculuĭ la pomiĭ luĭ Stan deciĭ pre drumulŭ luĭ „Covrag pe la casa Robuluĭ pre drumulŭ de dial până

(*) Fiulŭ reposatuluĭ.

„în obrăşia laculuĭ luĭ Dragŭ în obrăşia Drislăveţuluĭ la „rĕscrucĭ, din rĕscrucĭ până în obrăşia văiĭ rĕciĭ în dreptulŭ laculuĭ preste dial până în Vlăştinésa unde se „împreună cu hotarulŭ Chiriţeşcilorŭ; dreptŭ aceia şi Domnia mea amŭ datŭ şi amŭ întăritŭ pre acela hotar pre „unde saŭ stălpitŭ să aibă a ţine părintele şi rugătoriulŭ „nostru Mitrofan Episcopulŭ de Huşĭ acela satŭ ce se „chiamă Broşceniĭ cu morĭ şi cu totŭ venitulŭ să fie a „sfinteĭ Episcopiĭ, cu totŭ venitulŭ ne clătitŭ nicĭ-odinióră „în vecĭ şi să aibă a asculta acelŭ satŭ de părintele Mi„trofanŭ Episcopulŭ de Huşĭ şi alt să nu se amestece „înaintea cărţiĭ Domnieĭ mele.

„Sam gospodin velel. u ias vlt. 7138“ (1630) (Cond. A. f. 1—2).

Insemnare. Satulŭ *Chiriţeşcĭ*, este totŭ una cu Creţeşciĭ, precumŭ se vede din chricovulŭ luĭ Moisi Movilă din anulŭ 1631, care, întărindŭ chrisovulŭ de maĭ susŭ, pomenesce hotarele întocmaĭ, numaĭ în locŭ de Chiriţeşcĭ dice: „Creţeşcĭ.“ (Cond. A. f. 2.)

Domnulŭ Alexandru dupĭ cererea luĭ Mitrofanŭ, prin cartea de la 29 Decembrie, confirmă scutéla meşterilorŭ ce eraŭ daţĭ maĭ dinainte în serviciulŭ Episcopieĭ (cond. II. f. 25). Deaseminea totŭ atuncĭ, iarăşĭ după tînguirea luĭ Mitrofan dă ordin deşugubinarilorŭ, de a nu se amesteca la satele Episcopieĭ, ci a urma după cărţile Domnilorŭ de maĭ nainte (f. 27.) A ordinatŭ dregĕtorilorŭ de Huşĭ şi de Stănileşcĭ a lăsa în pace satele Episcopieĭ, cumŭ aŭ fostŭ şi la alţĭ Domnĭ (cond. A. f. 23,37).

După acéstă scurtă Domniă a urmatŭ Moisi Movilă(*). Acesta la Avgustŭ 20, dă ordinŭ Diregătoriuluĭ, Șoltuzuluĭ și Pûrgarilorŭ de Hușĭ, ca să nu învăluéscă întru nimica satele Episcopieĭ la cheltuelele târguluĭ, ci să'șĭ „derĕdice eĭ acele greutățĭ, cumŭ vorŭ putea numaĭ cu trâgulŭ“ (Cond. II. f. 26).

Totŭ atuncĭ a renoitŭ cărțile domneșcĭ pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ de Globnicĭ și de Deșugubinarĭ (f. 28); de secerea domnéscă și de fênulŭ domnescŭ (f. 29).

Anul 1631. Mitrofanŭ rógă pe Domnulŭ Movilă de a întări și elŭ ispisoculŭ datŭ de Alexandru Vodă pe hotărîtura făcută satuluĭ Broșceniĭ; și capĕtă unŭ ispisoc confirmătoriŭ aceleĭ hotărnicie. Atâtŭ originalulŭ slavonŭ câtŭ și traducerea sûnt reproduse in Cond. A. f. 2 și 3. Vodă atuncĭ se afla la Hîrlĕŭ, de aceea se pune data: „u Hîrlĕŭ, vlet 7139,“

Anulŭ 1632. La 30 Octomvrie Moisi Movilă recomândă la cercetarea Episcopuluĭ Mitrofanŭ o cértă pentru hotarele moșielorŭ Stănileșciĭ și Stărpeniĭ, între boeriĭ Cehan Jigniceriul și Négriul cu Georgie Roșca Visternicul.(Cartea acésta se află între documentele Stănileșcilor, înpreună cu o mică adeverință sub-scrisă de Mitrofan. Este reprodusă și în Condica A. f. 116). La 8 Aprilie,

---

(*) Domnul Laurian in tabla sea chronologică de la finele manualuluĭ de Istoria Românilorŭ din 1860, f. 183. cu greșélă pune domnia luĭ Moisi Movilă înainte de Domnia luĭ Alexandru Radu; căcĭ atâtŭ din aceste doue chrisove citate aicĭ, celŭ dela 1630, și celŭ de la 1631, se vede că Alexandru Radu a domnitŭ înainte de Moisi Movilă. Alexandru, „fiiulŭ răposatuluĭ Radulŭ Voevod,“ precumŭ singurŭ se numeșce, se vede în documentele Episcopieĭ domnindŭ în anulŭ 1630, luna luĭ Decemvrie (Cond. II. f. 27); éră Moisi Movilă pela Augustŭ acelașŭ anŭ (ibid; f. 28). Anulŭ ânsĕ pe atuncĭ se începea dela 1-iŭ Septemvrie. Singurŭ Moisi Movilă în chrisovulŭ seŭ citatŭ la anulŭ 1631, dice că Mitrofanŭ „a adusŭ unŭ chrisovŭ (ispisoc) de la Alexandru Vodă.“

Vodă renoesce cărţile de scutélă ale satelorŭ Episcopieĭ, de secerea şi fînulŭ domnescŭ; precumŭ şi a meseriaşilorŭ lăsaţĭ Episcopieĭ. (Condica II f. 30, 32). De la acestŭ anŭ nu se maĭ pomenesce în documentele Episcopieĭ despre Mitrofanŭ. Se pare că elŭ a trecutŭ la altă Episcopie; iară la Huşĭ a urmatŭ:

VIII. GEORGIE.

Anul 1633. Alexandru Iliaşiŭ la 20 Septembre, însciinţédă pe Căminarĭ că a scutitŭ de camănă o cărcĭmă mare, unŭ cojocariŭ, unŭ meserciŭ (măcelariŭ) şi 1 goştinariŭ, care sûnt aĭ Episcopieĭ. (Condica II f. 34).

Luândŭ Domnia iarăşĭ Moĭsi Movila, la 26 Avgustŭ confirmă scutelele ce aveaŭ satele şi ómeniĭ Episcopieĭ. (Condica II f. 33 36—39). Incă aflânduse în Constantinopole noul Domnŭ, pe temeiulŭ mărturieĭ Episcopuluĭ de Huşĭ Mitrofan, dă o carte luĭ Cehan Jigniceriulŭ, prin care se mănţine acestuia dreptulŭ de stăpînire asupra moşieĭ Sterpeniĭ, reclamată de Visternicul Roşca, pînă ce cérta nu se va trăta la Divanu domnescŭ. (Cond. A, f. 117).

Anul 1635. Intre documentele moşieĭ Vîrîţiĭ este o carte domnéscă din acestŭ anŭ, prin carea Vasilie Vodă împuternicesce pe Episcopulŭ Georgie a pescui o baltă de pe Prutŭ.

Anul 1638. La 22 Avgustŭ Vasilie Vodă ordină Părcălabilorŭ de la Fălciiŭ şi diregĕtoriuluĭ de Huşĭ ca să nu supere satele Episcopieĭ cu „glóbe de bătăĭ séŭ de părăturĭ, séŭ cu alte glóbe maĭ micĭ,“ ci să observe numaĭ „morţĭ de omŭ, saŭ alte deşugubine, saŭ furĭ, saŭ tălharĭ.“ (Condica II *f.* 40).

Anul 1639: Reproducemŭ aicĭ o carte a luĭ Vasilie Vodă din 2 Iulie, pentru apĕrarea vecinilorŭ și a Ciganilorŭ Episcopieĭ:

„Noĭ Vasilie Vosvodŭ Bojieiu Milostiiu Gospodar Zemli „Moldavscoĭ. Dat'amŭ cartea Domnieĭ mele părinteluĭ și „rugătoriuluĭ Domnieĭ mele. luĭ Georgie Episcopuluĭ de „Hușĭ. ca să hie tare și puternicŭ Sfinția sa. cu acéstă „carte a Domnieĭ mele. a ţiné și apĕra. veciniĭ și Ciga„nașiĭ Sfinteĭ Episcopiĭ. nimenuĭ să nu'ĭ dea a'ĭ trage. „pînă nu vor sta de faţă înaintea Domnieĭ mele. să'șĭ „întrebe înaintea Domnieĭ mele. cu părintele. saŭ cu ve„ciniĭ pre aceia ceĭ vorŭ trage. orĭ cine va hi. săvaĭ „vlădică saŭ boeriŭ. saŭ igumenŭ. saŭ slugă domnéscă. „nime să nu cuteze a sări saŭ a lua. înaintea cesteĭ cărţĭ „a Domnieĭ mele. că de mare certare va hi de la Dom„nia mea. aceluĭ omŭ ce nu va asculta. de cartea Domnieĭ mele: și într'altŭ chipŭ nu va hi. U Ias vl. 7147. Iulie 2.

Sam Gospodin velél.“ (Condica II f. 41).

Anul 1640. La 28 Octomvrie Vasilie Vodă însciinţéză pe Căminariĭ de la Hușĭ că a scutitŭ Episcopieĭ doue cărcĭme micĭ dreptŭ una mare, unŭ cojocariŭ și unŭ meserciŭ (măcelariŭ) (ibid. f. 42).

Anul 1642. Episcopulŭ Georgie a luatŭ parte cu ceĭ-lalţĭ Ierarchĭ Moldo-românĭ și cu părinţiĭ grecĭ și rușĭ, la sinodulŭ adunatŭ în acestŭ anŭ sub Domnulŭ Vasilie Lupul, și ţinutŭ în Biserica Sfinţilorŭ Treĭ-Ierarchĭ, contra falseĭ mărturisirĭ de credinţă, însușită prin intrigile Iesuitice Patriarchuluĭ de Constantinopole Cyril Lucaris, și cuprindĕtóre de învĕţătura Lutero-Calvină (vedĭ istoria Sinoduluĭ din Iașĭ pe largŭ în Chronica Mitropolieĭ Moldoveĭ). Episcopatulŭ luĭ Georgie la Huşĭ se sfirşesce în anulŭ 1645.

Episcopulŭ Georgie însă se vede că a paretisitŭ dela scaunulŭ Episcopieĭ; căcĭ îlŭ găsimŭ în viaţă la anulŭ 1662, cândŭ împreună cu Mitropolitulŭ Varlaam, deasemenea paretisitŭ, judecă o cértă între Monastirile Pantocrator şi Dragomirna (Uric. p. 5 f. 230—232).

IX. GEDEON I.

Anul 1645. După Georgie a urmatŭ la Episcopiă *Gedeon I.* in anulŭ 1645, pe la începutulŭ luneĭ Aprilie. Acésta se vede din cartea Domnéscă a luĭ Vasilie Vodă din anulŭ 7153 (1645) April 11, către Şoltuziĭ şi Pârgariĭ din târgulŭ Huşiĭ, în carea ḑice: „m'amŭ milostivitŭ Domnia mea şi amŭ miluitŭ cu acelŭ scaunŭ de „acolo pe rugătoriulŭ nostru Gedeon Episcopulŭ." Cartea domnéscă maĭ departe ordină acelorŭ dregĕtorĭ a da îndĕrĕptŭ posluşniciĭ şi veciniĭ Episcopieĭ câţĭ se vorŭ fi luatŭ la târgŭ, şi să'ĭ lase în nesupĕrare despre angăriĭ, şi „alte măncăturĭ ale trâguluĭ." (Condica II f. 45). Gedeon era dintre Monachiĭ Monastireĭ Seculuĭ. (Istor. Mitrop. de Stareţul Gerasim f. 10).

Anul 1646. Şoltuzulŭ şi cu târgoveţiĭ de Huşĭ voiaŭ a'şĭ lărgi hotarulŭ târguluĭ pe conta hotaruluĭ satuluĭ Brosceniĭ alŭ Episcopieĭ, ce era în marginea târguluĭ. (Condica A. f. 46). Episcopulŭ Gedeonŭ nu'ĭ a lăsatŭ. Atâtŭ o parte câtŭ şi alta s'aŭ jeluitŭ la Domniă. Domnulŭ rânduesce a se face cercetare la faţa loculuĭ de către Toma Marele Vornicŭ alŭ ţereĭ de josŭ. Acésta merge la Huşĭ, constată hotarele vechi prin „ómenĭ bunĭ şi bĕtrânĭ," şi află că nu este dréptă pretenţia târgoveţilorŭ. Raportéḑă Domnuluĭ. Chiămaţĭ fiindŭ din noŭ împricinaţiĭ la Domniă, Şoltuzulŭ şi târgoveţiĭ nu ş'aŭ pututŭ sprijini pretenţia şi s'aŭ datŭ remaşĭ. Episcopulŭ a depusŭ feria 24 de zloţĭ, şi i s'a recunoscutŭ stăpînirea, prin deosebitŭ ispisocŭ domnescŭ, datŭ în limba slavonă, la 7154. Atâtŭ originalulŭ câtŭ şi traducerea sûnt reproduse în Condica A f. 5, 6).

La 22 Octomvrie Vasilie Vodă scutesce de Camănă, pentru Episcopie, o cărcĭmă mare, unŭ cojocariŭ şi unŭ măcelariŭ. (Condica II f. 47).

Anul 1647: Vasilie Vodă împuternicesce pe Gedeonŭ, la 9 Avgustŭ, a căuta şi aduce la urma sea pe un vecinŭ ce fugise din satulŭ Episcopieĭ (ibid. f. 49).

Anul 1649: La Octomvrie 31 acelaşŭ Domnŭ însciinţéḑă pe Căminariĭ şi Besmănariĭ de la Huşĭ că a scutitŭ pentru trebuinţa Episcopieĭ o cărcĭmă mare, doĭ cojocarĭ, unŭ măcelariŭ şi unŭ goştinariŭ (ibid. f. 51).

Din acestŭ anŭ, 1649, se găsesce în archiva Episcopieĭ unŭ act de mare importanţă pentru Biserica ţereĭ. Prin elŭ se definesce sfera autorităţiĭ şi a judecăţiĭ bisericescĭ. Pe la finitulŭ Domnieĭ luĭ Vasilie Vodă, se vede că canónele bisericescĭ, privitóre la judecata persónelorŭ din clerŭ, ce arŭ fi căḑutŭ în vre o vinovăţie, ajunsese a fi neşciute şi nebăgate în sémă de către autorităţile civile. La casŭ de abatere a vre unuĭ clericŭ, îlŭ prĕda şi'lŭ globia orĭ cine dintre foncţionarĭ apuca maĭ ăntêiŭ: Părcălabiĭ, Globniciĭ, Deşugubinariĭ, şi orĭ care altŭ servitoriŭ domnescŭ apuca maĭ nainte, în câtŭ clerulŭ nu maĭ scia de ce autoritate depinde şi unde să'şĭ caute judecata sea legală.

Aceste auḑindu-le Domnulŭ, după jeluirile urmate din partea cleruluĭ, în anulŭ 1649, luna luĭ Februarie în 24, a convocatŭ sfatulŭ țereĭ, și aŭ căutatŭ la pravila bisericéscă, ca să vadă ce se legiuesce despre modulŭ cu care trebue să se judece persónele atașate în serviţiulŭ religiuneĭ, și la ce anume județŭ: mirenescŭ, séŭ bisericesc? Potrivitŭ deci, cu cele cuprinse în pravila bisericéscă aŭ statornicitŭ următórele:

1). Afară de casulŭ de ucidere, care este reservatŭ judecățiĭ domnescĭ, orĭ ce vinovățiă a vre uneĭ persóne din clerŭ să se judece cu judecata bisericéscă.

2). Cea maĭ înaltă judecată bisericéscă se compune din Mitropolitulŭ și Episcopiĭ eparchioțĭ.

3). Pe Episcopŭ îlŭ judecă Mitropolitulŭ cu toțĭ Episcopiĭ împreună.

4). Mitropolitulŭ și Episcopiĭ judecă clerulŭ eparchial: Călugărĭ, Preoțĭ, Diaconĭ și Țercovnicĭ(1), fie-carele în eparchia sea.

5). De competența judecățiĭ bisericescĭ atîrnă încă cestiunile de căsătoriă legiuită séŭ nelegiuită.

6). In tóte aseminea cestiunĭ se opresce amesteculŭ autoritățilorŭ civile de orĭ ce gradŭ: Boerĭ marĭ și micĭ, Pârcălabĭ, Vătajĭ ținutalĭ, Globnicĭ, Deșugubinarĭ etc.

7. Se învoesce celuĭ asupritŭ de vre unŭ cliricŭ a prinde pe asupritoriŭ și a'lŭ duce la Episcopulŭ seŭ respectivŭ.

8). Judecățile Episcopalĭ să nu fie arbitrare, ci drepte și dupre pravilă.

Reproducemŭ aicĭ întregŭ chrisovulŭ luĭ Vasilie Voevod, prin care promulgă acéstă legiuire.

„Noĭ Vasilie Voevodŭ Bojiiu milostiiu gospodar zemli „Moldavscoĭ. Adică Domnia mea, împreună cu totŭ sfatul

---

(1) Gradele de maĭ josŭ ale servitorilorŭ bisericescĭ.

„nostru. cu boeriĭ ceĭ marĭ și ceĭ micĭ. pentru rîndul rugă-
„torilorŭ nostri. Călugărilorŭ. și a Călugărițilorŭ. și a
„Preoțilorŭ și a Diaconilorŭ mirenescĭ, și a totŭ Clirosul
„bisericiĭ. câțĭ sûntu de besiarică cliricĭ. adică țercovnicĭ.
„de care lucru, amŭ înțelesŭ Domnia mea. cum cine
„să prilejiasce mainte. să înțelégă de vre o greșélă. să
„fie făcutŭ vre unuluĭ dintru dênșiĭ. acela și alérgă mainte
„de'ĭ pradă și'ĭ globiasce. orĭ părcălabĭ. orĭ globnicĭ. orĭ
„deșugubinarĭ. orĭ fiece scaun va fi. și nu sciŭ eĭ la cine
„vor miarge, să'ĭ judece. Ceĭ trag în tóte părțile. Intr'aceea
„Domnia mea, înțelegând de jaloba lor. am căutat și amŭ cer-
„catŭ și la Sfîntaa pravilî a besiariceĭ. ce județŭ va
„arăta să'ĭ judece pre uniĭ ca aceștĭ ce maĭ susŭ scriem.
„cu județŭ mirenescŭ, aŭ cu jiudețŭ sufletescŭ. la boierĭ
„vorŭ mearge aŭ la vlădicĭ. Decĭ sfînta pravilă așia po-
„runcesce: și învață. Afară de mórte. orĭ câte greșiale
„vor hi. nicĭ unŭ județŭ mirenescŭ să n'aĭbă treabă a'ĭ
„judeca numaĭ carele va face mórte de ceĭ de besiarecă.
„cu acela va avea treabă Domnia. Iară la alte vine și
„greșiale să nu aĭbă nime nicĭ o treabă cu dênșiĭ. fără
„numaĭ vlădiciĭ. Pentru aceea Domnia mea poruncescŭ.
„tuturorŭ împreună. boerilorŭ celorŭ marĭ și celorŭ micĭ.
„pârcălabilorŭ și vătajilorŭ de pre la ținuturĭ. și glob-
„nicilorŭ. și deșugubinarilorŭ. saŭ fie cine va fi din slu-
„gile Domnieĭ mele. saŭ slugă boeréscă. saŭ cine va fi.
„de acmŭ înainte toțĭ să scie. cum saŭ socotitŭ și saŭ
„tocmitŭ cu sfîntaa pravilî. și cu totŭ sfatulŭ Domnieĭ
„meale. cu Episcopiĭ. să aĭbă treabă Mitropolitul. cu toțĭ
„Episcopiĭ a lŭ judeca. iară cu Călugăriĭ și cu Călugă-
„rițile. și cu Preuțiĭ și cu Diaconiĭ mirenescĭ. și cu Țer-
„covniciĭ. ca să aĭbă treabă a'ĭ judecà și aĭ certa, și aĭ
„globi, cine'șĭ după deala sa. Pre ceĭ din eparchia Mi-

„tropolituluĭ. să aĭbă treabă Mitropolitulŭ. pre ceĭ din e-
„parchia Romanuluĭ. Episcopulŭ de Roman. pre ceĭ din
„eparchia Rădăuțilorŭ, Episcopulŭ de Rădăuțĭ. pre ceĭ
„din eparchia Hușilorŭ, Episcopulŭ de Hușĭ. Altulŭ nime
„să nu aĭbă treabă nicĭ cu uniĭ de acestia ce maĭ susŭ
„scriemŭ. nicĭ cu casele lorŭ. măcar cine ce greșélă va
„face. Nime să nu'ĭ prade, nicĭ să'ĭ globéscă, ce de se
„va tâmpla vre unŭ lucru ca acela, să nu pótă aștepta
„acelŭ năpăstuitŭ, de va avé nescine vre o nevoe ca
„ceea. să'lŭ prindă pre unulŭ ca acela și să'lŭ ducă la
„vlădiculŭ, seŭ. în care eparchia va fi. să'lŭ judece după
„deala sa, pre dreptate: și cu sfînta pravilă. Iară altul
„nime să nu aĭbă treabă cu dênșiĭ. Așijderea și de cus-
„criĭ, și de cumătriĭ. și de cunumiĭ, și de sânge ames-
„tecatŭ, și de aceia ce petrecŭ din afară de leage. după
„obiceiulŭ creștinescŭ. pre acestia pre toțĭ, ca să aĭbă a
„certa cu sfînta pravilă. părințiĭ și rugătoriĭ noștrĭ.
„Vlădicĭ ce maĭ susŭ scriŭ cineșŭ eparfia sa. carele și
„după deala luĭ fie în ce locŭ va fi. orĭ la orașŭ
„orĭ în satŭ domnescŭ. orĭ boerescŭ. saŭ călugărescŭ.
„saŭ în slobodie. saŭ fie în ce satŭ în țara Domnieĭ
„mele, altulŭ nime să nu aĭbă treabă. a'ĭ judeca și a'ĭ
„certa. Și acésta s'aŭ tocmitŭ și s'aŭ întăritŭ. nu într'alt
„chipŭ. ce după cum scrie la sfînta pravilă. și cu totŭ
„sfatul Domnieĭ meale. iară carele nu va asculta. și va
„călca pravila și porunca Domnieĭ meale. unul ca acela
„se va judeca ca pre unŭ călcătoriŭ de leage: într'altŭ
„chipŭ nu va fi.

„Sam Gospodin veleal (peceatea) u Ias, vleto 7157,
„mesaț fevruariŭ 24.“ (Condica I f. 3).

(Iscălitura domnéscă).

Hotarele moșieĭ Căcăceriĭ din ținutul Lăpușneĭ nu eraŭ bine determinate și motivaŭ certe cu megieșiĭ: de aceea Gedeon, în 1649, a cerutŭ hotarnicĭ de la Vasilie Vodă de aŭ hotărîtŭ acea moșie, și apoĭ pe temeiulŭ aceĭ hotarnice a căpătatŭ și unŭ chrisovŭ domnescŭ pe numita moșie. (Condica A. f. 101—102).

Anul 1650. La 22 Genarie, Vasilie Vodă ordină Șoltuzuluĭ, Pârgarilorŭ și la toțĭ târgovețiĭ din Hușĭ, ca să nu învăluéscă satele Episcopieĭ cu angăriele tîrguluĭ, lăsându le numaĭ în plata cu carea sunt așe̦date la Visteriă. (Condica II f. 53).

Anul 1653. La Ianuariŭ 15 după tânguirea Episcopuluĭ Gedeon, Vasilie Vodă dă ordinŭ Vornicilorŭ de Hușĭ, ca să nu prade nicĭ să globéscă satele și veciniĭ Episcopieĭ (ibid. f. 54). In acestŭ anŭ, în Lunea Patimilorŭ Gedeon săvîrșesce sfințita ceremonie a ungeriĭ în Domniă a luĭ Georgie Stefan, carele, cu ajutoriulŭ Transilvanilorŭ și alŭ Muntenilorŭ, alungase pe Vasilie Vodă din thronŭ și'lŭ ocupase elŭ. (Archiva istor. tom. I part. 2 f. 74; Letop. tom. I f. 302).

Anul 1654. Georgie Stefanŭ la Noembre 3, ordină de la Roman Pârcălabilorŭ de Fălciŭ și diregĕtorilorŭ de la Hușĭ ca să nu învăluéscă satele Episcopieĭ cu glóbe de bătăĭ séŭ părîturĭ, ci să se mărginéscă numaĭ la desugubine. (Cond. II f. 55). Totŭ atuncĭ dă unŭ alt ordin Șoltuzuluĭ și Pârgarilorŭ și tîrgovețilorŭ de Hușĭ de a nu amesteca satele Episcopieĭ la angăriĭ (ibid. f. 57).

Anul 1655 Gedeon a păstoritŭ eparchia Hușilor până în anulŭ 1655, cândŭ, cu ocasia paretesuluĭ Mitropolituluĭ Varlaam, remâindŭ scaunulŭ Mitropolieĭ vacantŭ, Gedeon, pentru deosebitele séle merite, séŭ maĭ bine, pentru unŭ particularŭ favorŭ ce avea la Domnulŭ Georgie Stefan, fu redicatŭ d'adreptulŭ la scaunulŭ Mitropolieĭ.

X. SAVA I.

Anul 1656. Scaunulŭ Huşilorŭ după Gedeonŭ l'a ocupatŭ Sava I. precumŭ arată sinodiculŭ Episcopieĭ. Insă elŭ nu a ţinutŭ acestŭ scaunŭ îndelungŭ: căcĭ în anulŭ 1656 îlŭ găsimŭ *trecutŭ* la Episcopia de Rădăuţĭ, iar la Huşĭ găsimŭ pe Iorestŭ.

XI. IOREST.

Acésta se dovedesce din chrisovulŭ luĭ Georgie Stefanŭ datŭ în anulŭ 1656, Apriliŭ 5, pentru ajutorulŭ ce avea din Moldova Biserica sântuluĭ Nicolae de la Şcheĭ în Transilvania (veḑĭ acest chrisovŭ în „desertaţia pentru tipografiele române," f. 84. reprodusă în jurnalulŭ „Concordia" 1864, No. 69, f. 278). In acelŭ chrisovŭ se pomenesce Iorest Episcopulŭ de Huşĭ, împreună cu mitropolitulŭ Gedeon, cu Anastasie Episcopulŭ de Roman şi cu Sava Episcopulŭ de Rădăuţĭ. Dar şi episcopia luĭ Iorest a fostŭ scurtă, şi se pare că s'a mărginitŭ numaĭ în Huşĭ; căcĭ nu se găsesce trecutŭ între Episcopiĭ celorŭ alte Episcopiĭ; ba din contra la Rădăuţĭ, unde obicĭnuitŭ se strămutaŭ Episcopiĭ de Huşĭ, şi sub urmaşulŭ luĭ Iorest se găsesce totŭ Sava.

XII. THEOFAN.

Anul 1657. Succesorulŭ luĭ Iorest în episcopatŭ a fostŭ Theofan, pe care ne 'lŭ arată monumentele istorice episcopindŭ în Huşĭ la 1657. Acésta se vede din cartea de chirotonia în Episcopŭ, săvîrșită în Iașĭ de Ierarchiĭ Moldoveĭ asupra luĭ Lazar Baranovicĭ Episcopulŭ de Cernigov. Cartea este dată și subscrisă de treĭ Ierarchĭ aĭ țereĭ, la 8 Martiŭ 1657, anume: de Mitropolitulŭ Gedeon, Anastasie Episcopulŭ de Roman și Theofan Episcopulŭ de Hușĭ, cariĭ aŭ și sevârșitŭ acea hirotonie (vedĭ Archiva istor. tom. I. part. I. f. 15. No. 75.) Theofan de la Hușĭ a trecut la Rădăutĭ, precum se vede din chrisovul citat maĭ josŭ pentru închinarea monastireĭ Hlincea. Theofan de la Rădăuțĭ a paretesitŭ și s'a retrasŭ la monastirea Putna unde s'a schimnicitŭ și a și muritŭ. In paretis la Putna se amintesce de elŭ în documentele Mitropolieĭ, la anulŭ 1668, Maiŭ 12 (Cond. Docum. moșielorŭ Mitropolieĭ f. 459). Elŭ a murit în anul 1670, și s'a înmormântat lângă altarulŭ Bisericeĭ, unde până astădĭ se citesce numele luĭ pe piatra mormântală (Archiva rom. tom. I. f. 418)

Anul 1658. La 20 Apriliŭ George Ghica, succesorulŭ luĭ Georgie Stefan în Domnie, renoesce scutirea de dărĭ și angăriĭ a duoĭ Preoțĭ și unŭ Diacon de la Episcopie. Reproducem aicĭ acéstă carte domnéscă, carea ne arată posiția preoțilorŭ din țéră pe atuncĭ.

„Noĭ Georgie Ghica Voevod boj. milost. gospodar zem-
„li Moldavscoĭ. Adică Domnia mea m'amŭ milosti-
„vitŭ și amŭ ertatŭ pre rugătoriĭ noștriĭ pre duoĭ preoțĭ
„și unŭ diacon de la Sfânta Episcopie din Hușĭ de *daj-*
„*de împărătéscă și de dajde Vlădicéscă și de colacĭ și*
„*de desiatină de stupĭ și de desiatină de vinŭ* și de
„alte angăriĭ de tóte câte suntŭ pre alțĭ preoțĭ în țéra
„Domnieĭ mele. Numaĭ să aibă eĭ a păzi sfânta biserică
„și dioa și nóptea și a ruga pre milostivulŭ Dumnedeŭ
„pentru sănetatea Domnieĭ meale. Derept aceia și voĭ toțĭ

„debilarĭ care veţĭ îmbla cu tóte slujbele Domnieĭ prin-
„tr'acelŭ trâg şi voĭ desiatnicĭ de stupĭ şi desiatnicĭ de
„vinŭ şi goştinarĭ de mascurĭ să aveţĭ a'ĭ lăsa în pace
„de tóte câte maĭ susŭ scriemŭ, întru nimicŭ să n'aveţĭ
„a'ĭ învălui nicĭ pecetluitŭ să nŭ le cereţĭ nicĭ *cartea să*
„*nu le luaţĭ.* nicĭ dobitoculŭ să n'aveţĭ a 'lŭ trage pen-
„tru alţĭ ómenĭ. pentru aceia nimenĭ întru nimică să nuĭ
„invăluiţĭ priste cartea Domnieĭ meale căcĭ aŭ cărţĭ de
„ertare şi de la alţĭ Domnĭ ce aŭ fostŭ mainte de
„noĭ. Iar cine 'ĭ va învălui va fi de certare. Toe pişem
„(acésta scriem.)

„U Ias 7166, apr. 20. Sam gospodin veleal.“ (Cond. II. f. 59.)

Însemnare. 1.) *Dajde vlădicéscă.* Toţĭ preoţiĭ, diaconiĭ şi dascăliĭ plăteaŭ uă dare anuală în folosulŭ Episcopuluĭ. 2) *Colacĭ vlădicescĭ.* La serbătorile Crăciunuluĭ şi la Pasce, clerulŭ era datorŭ a duce Episcopuluĭ óre-care darurĭ din productele gospodărieĭ lorŭ séŭ cumpĕrate din târgŭ. Dicerea *colacĭ* ne dă a înţelege, că în anticitate preoţiĭ făceaŭ parte şi Episcopuluĭ din colaciĭ séŭ prinósele ce se aduceaŭ la Biserică. Maĭ pe urmă numele de colacĭ s'a datŭ darurilorŭ hotărîte ce trebuiaŭ să dea preoţiĭ Episcopilorŭ în sciute timpurĭ. Din acele timpurĭ la Huşĭ până astădĭ a remasŭ obiceiŭ tradiţionalŭ, că preoţiĭ din oraşŭ, cândŭ vinŭ adoua di de Pascĭ, să felicite pe Episcopŭ de serbătórea învieriĭ, aducŭ óre-care micĭ darurĭ, pe care Episcopulŭ nu le póte refusa. Asemenea darurĭ la Pasce facŭ până astădĭ Moldoveniĭ de la sate pe la persónele cele maĭ distinse dintre dênşiĭ. 3.) Oprirea: *a nu lua cartea preoţilorŭ,* se rapórtă la maniera abusivă a dabilarilorŭ, cu care eĭ, spre a strîmtora pe preoţĭ şi a'ĭ sili să le plătéscă dările maĭ lesne, séŭ şi alte angăriĭ, le luaŭ molitvenicul, fără de care eĭ nu puteaŭ să săvîrşéscă datoriile lorŭ religióse. Cărţile pe atuncĭ eraŭ fórte rarĭ şi scumpe. Pe de altă parte era şi uă ruşine mare pentru preotŭ de a i se lua cartea cea sfântă de profanĭ.

4.) Preoţiĭ scutiţĭ se numiaŭ *preoţĭ domnescĭ*. (Cond. II. f. 86.)

La 28 Apriliŭ Ghica renoesce cartea de scutélă a duoĭ fôntănarĭ ce îngrijaŭ de fôntâna domnéscă din Huşĭ (Cond. II. f. 60.)

La Maiŭ 25. Ghica dă ordin Şoltuzuluĭ şi Pârgarilor şi tuturorŭ târgoveţilorŭ de Huşĭ, de a nu amesteca satele Episcopieĭ la angăriele têrguluĭ (ibid. f. 58.)

Insemnare. Amândoue Diptichele Episcopieĭ, Pomelniculŭ luĭ Iacov şi Sinodiculŭ luĭ Sofronie, nu pomenesce nimicŭ de aceştĭ duoĭ Episcopĭ: Iorest şi Theofan; ci îndată după Sava punŭ pe Dosotheiŭ.

XIII. DOSOTHEIŬ

Nu scimŭ anume timpulŭ, cândŭ s'a sfîrşitŭ episcopatulŭ luĭ Theofan în Huşĭ. Punem însă de succesor al luĭ pe Dosotheiŭ; pentru că îlŭ găsim trecut în diptichele Episcopieĭ. Dar şi acesta fórte puţinŭ timpŭ se vede că a episcopitŭ în Huşĭ; căcĭ în anulŭ 1660 îlŭ găsimŭ trecutŭ la Episcopia de Roman. Acésta se vede din chrisovul Domnuluĭ Stefan Voevod, feciorul luĭ Vasile Voevod pentru închinarea monastireĭ Hlincea, în carele se pomenesc toţĭ Ierarchiĭ Moldoveĭ, anume: Mitropolitulŭ Sava Dosotheiŭ al Romanuluĭ, Theofan alŭ Rădăuţilorŭ şi Serafim alŭ Huşilorŭ (chisovulŭ se află în condica de documente a Mitropolieĭ de Iaşĭ.)

Din causa timpuluĭ scurtŭ, câtŭ a petrecutŭ Dosotheiŭ la Huşĭ, nu a remasŭ nicĭ uă amintire de elŭ în archiva Episcopieĭ. Putemŭ însă cu siguranţă întări, că acest Dosotheiŭ nu póte fi altul de cât acela pe care peste puţinŭ timpŭ îlŭ găsimŭ în scaunulŭ Mitropolieĭ, renumitul Dosotheiŭ Mitropolitul, a căruia biografie o voiŭ scrie cu deamăruntulŭ, precâtŭ o cunoscŭ până acum, în istoria Mitropoliţilorŭ Moldoveĭ.

Anul 1660. La 26 Decembre, anulŭ 1660, Domnul Stefan, succesorulŭ luĭ Ghica renoesce scutirea de cămănă, a două crăcĭme, a cojocariuluĭ şi a meserciuluĭ Episcopieĭ. (Condica II f. 62).

La 29 renoesce scutéla meşterilorŭ lăsaţĭ Episcopieĭ (f. 64). La 21 Februarie renoesce scuteala posluşnicilor Episcopieĭ de angăriĭ (f. 66).

XIV. SERAFIM.

Nu putemŭ hotărî anulŭ în care *Serafim* urmaşul luĭ Dosotheiŭ a începutŭ a păstori. Ceea ce scimŭ positivŭ este, că în anulŭ 1660. Elŭ deja era Episcopŭ. precum se vede din chrisovulŭ închinăriĭ Monastireĭ Hlincea, citatŭ maĭ susŭ. Despre dînsulŭ se face amintire şi în documentele Episcopieĭ. Aşa din anulŭ 1662, Aprilie 7, găsimŭ o carte domnéscă de la Evstratie Dabija vvod, din carea se vede, că, după mijlocirea luĭ Serafim, acest Domnŭ face cunoscutŭ Diregĕtoriuluĭ şi Vătămanuluĭ de Plopenĭ (atuncĭ satu în marginea Huşilorŭ, éră astădĭ mahala a Huşilorŭ), că a învoitŭ Episcopuluĭ a'şĭ aduce colonĭ din ţerĭ streine şi a'ĭ aşeda în acelŭ satŭ, şi că'ĭ scutesce de tóte dările către statŭ ce arŭ fi pe ceĭ-lalţĭ locuitorĭ în curs de 4 anĭ. (Condica A f. 22).

Insemnare. Cartea luĭ Evstratie Dabija este reprodusă în Condica A; dar letulŭ eĭ 7101 (3pa), adică 1593, este greşit; căcĭ Dabija Vodă a începutŭ a domni la anulŭ 1662. Greşéla provine de acolo, că copistulŭ în locŭ de 3po (7170) cumŭ este in originalŭ, a scrisŭ 3pa (7101). Data 7170 séŭ 1662, corespunde chiar cu anulŭ suireĭ luĭ Dabija pe thronul ţereĭ, cândŭ s'a şi datŭ de elŭ acea carte Episcopuluĭ Serafim.

In Condica A, f. 46, se găsesce reprodusŭ (fără dată) unŭ chrisovŭ de întăritură de la Evstratie Dabija Voevodŭ pe o bucată de locŭ din satulŭ Broscenïĭ, carea s'a recunoscutŭ că este a Episcopieĭ prin hotarnica făcută în ḑilele luĭ Vasilie Voevodŭ (anulŭ 1646). Episcopul Serafim, descriindŭ Domnuluĭ starea miserabilă a Episcopieĭ, îlŭ rógă ca să redea Episcopieĭ dejma de vinŭ şi de pâne de pe întréga moşie Broscenïĭ. Cererea i se împlinesce. Reproducemŭ aicĭ chrisovulŭ Domnescŭ în întregime:

„Noĭ Evstratie Dabija Voevod Bojiiu Milostiiu Gospodar Zemli Moldavscoĭ. Adecă aŭ venitŭ înaintea nóstră şi înaintea boerilorŭ nostri celorŭ marĭ şi micĭ părintelea şi rugătoriulŭ nostru Serafim Episcopulŭ de Huşĭ şi ni aŭ arătatŭ unŭ ispisocŭ de la Moĭseĭ Movila Voevod pe satulŭ Broscenïĭ carelea este a sfinteĭ Episcopïĭ lângă hotarulŭ târguluĭ Huşilorŭ precumŭ ni aŭ arătatŭ şi alte drese de la Irimie Voevodu şi ispisocŭ de pîră de faţi de la Vasilia Voevod şi de remasŭ peutru o bucată de locŭ din hotarul acestuĭ satŭ, cĭaŭ avutŭ pîră Episcopul Gedeoan cu tîrgoveţïĭ de Huşĭ de aŭ fostŭ ḑicêndŭ tîrgoveţïĭ deacolo că acea bucată de hotarŭ este pe hotarulŭ tîrguluĭ iar Vasiliia Voevod neputêndŭ alege acea pîra, aŭ alesŭ pe credinciosŭ şi cinstitŭ Toma marele Vornicŭ de ţara de josŭ să strîngă ómenĭ bunĭ megieşĭ şi să socotéscă pentru acea bucată de hotarŭ în ce parte se va veni în partea hotaruluĭ tărguluĭ Hușuluĭ aŭ în parte hotaruluĭ satuluĭ Episcopieĭ. Decĭ Dumnealuĭ aŭ mersŭ acolo și aŭ strînsŭ oamenĭ bunĭ megieșĭ. Și aŭ socotitŭ fórte cu dreptulŭ și s'aŭ venitŭ acea bucată de hotarŭ în partea hotaruluĭ satuluĭ Episcopieĭ Broșcenilor. Decĭ atunce nefiindŭ făcute viĭ pe acelŭ locŭ, l'aŭ fostŭ lăsatŭ acel loc de era desprea Episcopia nesocotitŭ. Iar venindŭ vreme în ḑilile nóstre venit'aŭ părintele și rugătoriulŭ nostru Serafim Episcopulŭ de Hușĭ de s'aŭ jeluitŭ cu mare jalobă ḑicêndŭ că aŭ slăbitŭ și aŭ meseritŭ Sfința Episcopie maĭ de totŭ și aŭ scăḑutŭ din tóte bucatile pentru distule nevoĭ și prade și aŭ remasŭ fără nimica și după aceea ni aŭ rugatŭ cu mare rugăminte pentru acea moșia a Sfinteĭ Episcopiĭ anume Broscenĭĭ și cu acea bucată de hotarŭ ce s'aŭ alesŭ în parte hotaruluĭ satuluĭ Broscenilorŭ ḑicêndŭ că s'aŭ făcutu viĭ de la o vremi încoace pe acelŭ hotarŭ cu acea bucată de locŭ și Episcopia n'are nicĭ unŭ venitŭ. de pe moșia aceaea nicĭ din vinŭ nicĭ din pâne nicĭ dintru nimică din venitulŭ aceluĭ hotarŭ, decĭ Domnie mea vĕḑêndŭ cum acelŭ satŭ cu acé bucată de hotarŭ esti alŭ Sfinteĭ Episcopiĭ datŭ de ctitorĭ și Domniĭ ceaŭ fostŭ maĭ de nainte de noĭ cu mare blĕstămŭ Sfinteĭ Episcopiĭ și rĕmâindŭ și Sfânta Episcopiă la lipsă din totŭ venitulŭ. am ḑatŭ părinteluĭ și rugătoriuluĭ nostru Episcopulŭ de Hușĭ ca să iea de a ḑece din vinŭ și din pâne și din totŭ venitulŭ aceluĭ satŭ a Broscenilorŭ, și aceĭ bucățĭ de hotarŭ precum spunŭ și diresilea Episcopieĭ iar păharnicul alŭ 2-lea să n'aĭbă nicĭ o treabă acolo la moșia Episcopieĭ nicĭ se ḑeciuéscă din viile ce vor fi pe hotarulŭ satuluĭ aceluia precum le spunŭ și ispisoacile în semne pin pregiurŭ care aŭ hotărîtŭ boerinul ce maĭ susŭ scrie

Toma marele Vornicŭ, precum are Sfînta Episcopie și întăriturĭ de la toțĭ Domniĭ. Pentru aceaea ca să fie și de la Domnia mea Sfinteĭ Episcopiĭ de Hușĭ satulŭ acela în semnea ce se chiamă Brosceniĭ ace bucată de hotar și cu venitulŭ a totŭ hotarulŭ din vinŭ și din pâne și din totŭ venitulŭ ca să fii și de la Domnie me dreaptă ocină și moșii și miluire și uricŭ și întăritură cu totŭ venitulŭ ne clătitŭ în veacĭ iar dupe a nóstră, viață și Domniea pre cine va alegi Dumnedeŭ să fie Domnŭ în țara nóstră Moldova să aĭbă a da și a întări, Sfintéĭ Episcopiĭ să nu strice a nóstră tocmélă și întăritură. Iar cinear vre să strice a nóstră dania și miluire și întăritură unulŭ ca acela să fie ne ertatŭ de Domnulŭ Dumnedeŭ și de Preacurata Maĭca Sfințieĭ sali și de 318 părințĭ de la Nichea și de toțĭ Sfințiĭ și se aĭbă parte cu Iuda și cu trecletul Ariea în veciĭ vecilorŭ în muncĭ aminŭ. — U Ias. vlet....sam gospodin cazal. (Condica A. f. 46).

La 27 Decembrie Evstratie Dabija renoesce cunoscuta carte de scutélă de cămănă. (Condica II f. 70). La 28 a aceliașĭ lunĭ renoesce cartea de scutélă a celorŭ doĭ fontănarĭ (ibid. f. 74). La 4 Aprilie renoesce cartea de scutélă pentru meșteriĭ lăsațĭ Episcopieĭ, cariĭ „să asculte numaĭ de Serafim Episcopulŭ de Hușĭ, părintele și rugătoriulŭ Domnuluĭ“ (ibid. f. 72). La 7 Aprilie renoesce cartea de scutélă a doĭ preoțĭ și unŭ diaconŭ de la Episcopie (f. 68).

Anul 1665. La 20 Iunie Serafim capĕtă de la acelașŭ Domnŭ o carte, carea 'lŭ împuternicesce a stăpîni seliștea Răsăștiĭ de la Fălciŭ. (Condica II f. 76).

Anul 1666. Duca Vodă, la 13 Ianuariŭ confirmă scutéla de dărĭ a meșterilorŭ lăsațĭ Episcopieĭ și a uneĭ crăcĭme marĭ séŭ doŭe micĭ (ibid. f. 78). Totŭ acestŭ

Domnŭ la 25 Aprilie, renoesce scutirea celorŭ doĭ Preoţĭ şi a unuĭ Diacon aĭ Episcopieĭ (f. 82). In acestŭ anŭ, urmândŭ la Domnia Iliaşŭ Alexandru Voevodŭ, la 27 Iuliŭ renoesce scutéla meşterilorŭ şi a crăcĭmeĭ Episcopieĭ, precum şi în genere a tuturorŭ posluşnicilorŭ Episcopieĭ (f. 80, 84).

Anul 1667. Serafim s'a jeluitŭ nouluĭ Domnŭ Iliaşŭ Alexandru Voevod, că slujitoriĭ domnescĭ asuprescŭ clerulŭ Eparchialŭ. La 26 Octomvriŭ, acelaşŭ anŭ, Domnulŭ Iliaşŭ dă următoriulŭ ordinŭ diregĕtorilorŭ domnescĭ pentru apĕrarea cleruluĭ:

„Noĭ Iliaşŭ Alexandru Voevod Boj. milost. gospodar
„zemli Moldavscoĭ. Scriemŭ Domnia mea la aĭ noştri cre-
„dincioşĭ boeriĭ ceĭ marĭ. şi la vătajiĭ ceĭ marĭ. şi la pâr-
„călabĭ de la ţinuturĭ. şi la dregătorĭ de prin têrgurĭ. şi
„la globnicĭ şi la deşugubinarĭ. şi la alţĭ slujitorĭ la toţĭ.
„şi la slugĭ boerescĭ. cândŭ veţĭ âmbla cu slujbele Dom-
„nieĭ mele. prin ţéra Domnieĭ mele. şi prin tóte târgurile.
„Dămuvĕ scire. că am înţelesŭ Domnia mea. că învăluiţĭ
„călugăriĭ. de pe la Sventele Monastirĭ. şi de pre la mitoa-
„cele lorŭ. şi pre posluşniciĭ lorŭ. şi preoţiĭ mirenescĭ. şi
„casele lorŭ. de'ĭ globiţĭ pre înşiĭ. cum nu se cade. şi pre
„ficioriĭ lorŭ şi pre năĭmiţiĭ lorŭ. cum n'aŭ maĭ fostŭ de
„vacŭ. Iară voĭ opriţĭ veciniĭ voştri. de prin satele vóstre.
„şi'ĭ apăraţĭ. nu póte părintele. şi rugătoriulŭ nostru kyr
„Serafim. Episcopulŭ de *Huşĭ* întări legea luĭ Dumneḑeŭ.
„şi să o socotéscă în Eparchia luĭ. Sfinţieĭ sale. de ómenĭ.
„ce petrecŭ fără de legea. cum nu se cade de singe a
„mestecatŭ. de cumătrii de cununiĭ. şi de alte făr de lege.
„Pentru aceea diaca veţĭ vedea cartea Domnieĭ meale. iară
„voĭ să aveţĭ a lăsa fórte în pace călugăriĭ şi călugă-
„riţile. şi preoţiĭ mirenescĭ. şi casele lorŭ. şi feciorĭĭ lorŭ

„cariĭ sint ne însuraţĭ şi năĭmiţiĭ lorŭ ca sâ nu'ĭ globiţĭ.
„nicĭ să'ĭ giudecaţĭ nicĭ de o greşélă. ce cu dênşiĭ să aĭbă
„treabă a'ĭ giudeca. şi a'ĭ învĕţa şi a'ĭ certa careĭ după
„deala luĭ. părintele şi rugătoriulŭ nostru carele maĭ sus
„scriem. după cum iaste legea creştinéscă. cu Sfânta pra-
„vilă. care'ĭ vor hi Eparchia Sfinţieĭ sale. şi érăşĭ să aĭbă
„a socoti de cum se scrie (*) de cumătriĭ, de singe a-
„mestecatŭ ómenĭ cine petrecŭ făr de lege şi ne cu-
„nunaţĭ. şi de alte fără de leage. Nimi să nu aĭbă treabă
„a'ĭ opri saŭ a'ĭ giudeca. ce cu giudeţile luĭ Dumneḑeŭ
„spre ómenĭ. ce vorŭ petrece fără de lege. ca să aĭbă
„eară părintele şi rugătoriulŭ nostru. ce maĭ susŭ scriem.
„Pentru aceea nime maĭ mult ca să n'aĭbă a'ĭ ţinea saŭ
„opri. înaintea cărţeĭ Domnieĭ meale. 3a toe pişem. u Ias
„vlet 7175 Octomvr. 26.“ (Condica II f. 88).

In anulŭ acesta 1667 se sfîrşesce Episcopatulŭ luĭ Serafim la Huşĭ; căcĭ, precum vomŭ vedea maĭ josŭ, la Maiŭ 20 acestaşŭ anŭ era deja la Huşĭ altŭ Episcopŭ. Serafim însă a paretisitŭ şi a petrecutŭ în retragere ca proin Episcop de Huşĭ. In acéstă calitate îlŭ găsim încă în viaţă în anulŭ 1673 Ianuariŭ 15, asistândŭ ca marturŭ la vênḑarea uneĭ moşiĭ a Monastireĭ Agapia. (Uric. p. 5. f. 234). Luĭ a urmatŭ în Episcopatulŭ Huşilorŭ

XV. IOAN II.

Anulŭ cândŭ a începutŭ Ioan păstoria sea la Huşĭ se dovedesce dintr'unŭ zapisŭ de vênḑarea uneĭ viĭ, adeverit de acestŭ Episcopŭ şi întăritŭ cu pecetea Episcopieĭ şi a

---

(*) Mi se pare că trebue se fie greşală: în loc de „cum se scrie“ trebue a ceti: „Cuscrie.“ Celŭ puţinŭ în chrisovulŭ anterior alŭ luĭ Vasilie Vodă se ḑice: „de cuscrie şi de cumătrie, şi de cununie şi de singe amestecatŭ.“ etc.

târgulu̥ĭ. Zapisulŭ are data 7175 (1667) Maiŭ 20. (Condica II f. 86).

In interesul archeologic, reproducemŭ aicĭ acestŭ zapisŭ în întregime:

„Adică eŭ Beciul din Plopenĭ, şi cu fetele mele cu Tudora şi cu Măria. Scriemŭ şi mărturisimŭ cu acestŭ adevĕratŭ zapisŭ alŭ nostru. de nime siliţĭ nice nevoiţĭ. ci de a nóstră bună voiă amŭ vêndutŭ derépta ocină şi moşie a nóstră o falce şi jumĕtate de vie. din Pleşia Broscenilorŭ. Dumisale Hatmanuluĭ Nicolae Racoviţă. derept 40 leĭ bătuţĭ ca să fie Dumisale derépta ocină şi moşie neclătită în vecĭ. éră din ómeniĭ nostri nime să nu să amestece saŭ să se ispitéscă să o răscumpere în vecĭ. Şi cândŭ o amŭ vêndutŭ. aŭ fostŭ din nainte svinţieĭ sale Părinteluĭ Ioan Episcopulŭ de Huşĭ. şi la tocméla nóstră aŭ fostŭ Iorest Dichiul dela svînta Episcopie. şi Gelasie clisiarchulŭ. şi preoţiĭ ceĭ domnescĭ dela svînta Episcopie anume Popa Platon şi Popa Georgie. şi Şoltuzulŭ Péter. şi Dumitru Butucia şi Pavălŭ feciorulŭ Rânjeĭ. şi mulţĭ tîrgoveţĭ bătrânĭ. şi ómenĭ bunĭ de târgŭ. şi din megiaşĭ. şi pentru credinţă aŭ pusŭ sfinţia sa părintele Episcopulŭ Ioan. peceatea svinteĭ Episcopiĭ. şi aŭ pus Şoltuzulŭ peceatea târguluĭ. şi noĭ câţĭ maĭ susŭ sintemŭ scrişĭ toţĭ ne amŭ pusŭ peceţile şi iscăliturile. ca să se scie. vlet 7175. Msţa maĭ 20 dni.

Insemnare. I. Pe pecetea Episcopieĭ sûnt desemnate într'unu modŭ fórte primitivŭ chipurile Sânţilorŭ Apostoli Petru şi Pavel, cărora este dedicatŭ templulŭ Episcopieĭ, éră împregiurŭ scrisŭ Slavinesce: „пєчѧть стѣкви (în locŭ de „свтѣки“) Єпископіи Хѹшскы“. Pecetea este pusă deasupra subscriereĭ Episcopuluĭ: „Ioan Episcopŭ Huşschiĭ.“ Maĭ departe, în dreptulŭ subscriereĭ Episcopuluĭ, stă pecetea ora-

> șuluĭ: La mijloculŭ eĭ se pare a fi desemnată, însă fórte rĕŭ, o carte dischisă, așa că o parte a cărțeĭ vine dischisă spre partea de susŭ a pecețeĭ, éră alta spre cea din josŭ. Pe marginea deasupra a cărțeĭ dischisă este semnulŭ uneĭ cruci simple, în partea dinadrépta a peceței, deaseminea lângă carte-o cruce duplă, éră în partea de josŭ și in cea din stânga, scrisŭ dela drépta spre stânga „χ8шн,“ cu litere pré naive.
>
> Sub Episcopulŭ este subscrisŭ: „Iorest Dechiio.“ in dreptulŭ luĭ: „Erodiacon Gelasie“ Ecclisiarchulŭ, și sub iscălitură o mică pecete.
>
> In dreptulŭ peceței luĭ Gelasie, în al treile rând sûnt subscriși: „Ereŭ, Platon,“ apoĭ: „Ereŭ Giorgie.“ In rândulŭ alŭ patrulea sûnt scrise numele: „Dumitru Butucea“ și „Pavel Rânjea.“ Sub amendóue aceste nume este semnulŭ cerneleĭ în care s'aŭ pusŭ degetele. La marginea de desuptŭ, la colțŭ este numele scriitoruluĭ „Istratie Pis.“
>
> Șoltuzulŭ nu este subscrisŭ, ci pecetea orașuluĭ ține loculŭ subscriereĭ luĭ; negreșitŭ, pentru că nu scia carte.
>
> 2. Din ordinea subscrierilorŭ putemŭ deduce ordinea ierarchică a personagiuluĭ Episcopal. a) persóna ântêia după Episcopulŭ era Dichiulŭ; b) după elŭ venea Eclisiarchulŭ, chiar de ar fi fostŭ numaĭ cu trépta de *Diacon*; c) alŭ treile *Preoțiĭ*, cariĭ se numiaŭ domnescĭ, pentru scutelele ce le se făcea dela Domnie.

Totŭ în acestŭ anŭ la Iunie 20, Alexandru Iliașŭ Voevodŭ dă o carte domnéscă pe numele Episcopuluĭ Ioanŭ pentru scutire de dabile, în folosul Episcopieĭ, a doĭ grădinarĭ, doĭ goștinarĭ și ŭn apariŭ. (Cond. A. f. 30). Ioan a repețitŭ la Domnulŭ Iliașŭ Alexandru tânguirea făcută maĭ dinainte de Serafim la Evstratie Dabija Voevod pentru sarăcia Episcopieĭ, și a căpĕtatŭ dela elŭ noŭ chrisovŭ întăritoriŭ dreptuluĭ de deciuélă pe satulŭ Brosceniĭ (Cond. A. f. 48).

Anul 1668. La Martie 20 Iliașŭ Vodă chărăzesce Episcopieĭ un sălaș de Çiganĭ din Çiganiĭ domnescĭ, anume: „Condrea Çiganul cu femeea sea și cu feciorïĭ lor". (Cond. II f. 90).

Anul 1669. La Februariŭ 26. după cererea luĭ Ioan, Duca Vodă 'ĭ dă uă carte domnéscă prin carea 'lŭ împuternicesce de a aduce coloniștĭ din țerele vecine, și aĭ așeḑa pe moșia Episcopieĭ Cârligațiĭ, promițêndu-le sloboḑie pe duoi anĭ (Cond. A. f. 38.) Episcopulŭ Ioan, spre a asigura Episcopieĭ venitulŭ din ḑeciuiala Broscenilorŭ, chărăzitŭ de doĭ Domnĭ maĭ dinainte, cere și capĕtă chrisovŭ întăritoriŭ aceleĭ mile domnescĭ, și dela noulŭ Domnŭ Duca Voevod. (Cond. A f. 49).

Anul 1673. Ioan dinnoŭ se jeluesce și nouluĭ Domnŭ Stefan Petriceĭcu pentru sărăcia Episcopieĭ, și capĕtă și dela elŭ chrisov întăritoriŭ dreptuluĭ de ḑeciuélă a satuluĭ Brosceniĭ, precum și a vielorŭ ce se plântasse pe acea moșiă, la loculŭ numitŭ Ochiŭ. (Condica A. f. 47). In acelașŭ anŭ Ioan s'a jeluitŭ acestuĭ Domnŭ, că tîrgovețiĭ împresóră moșia Episcopieĭ Plopeniĭ. Vodă a rînduitŭ hotarnicĭ doĭ boerĭ, — pe Sulgeriulŭ Caracașŭ și pe Stolniculŭ Panhilie, cariĭ mergêndŭ la fața loculuĭ aŭ restabilitŭ hotarele Plopenilorŭ dupre chrisóve și vechia stăpînire. Pe temeiulŭ acesteĭ hotărniciĭ Episcopia a căpĕtatŭ de la acestŭ Domnŭ unŭ noŭ chrisovŭ constătătoriŭ *dreptuluĭ de proprietate a Episcopieĭ pe acea moșiă*, precum și împuternicire de a ḑeciui viele ce plăntase tîrgovețiĭ pe acea moșiă. (Condica A. f. 31—33).

Pe acele timpurĭ decretele domnescĭ, din causa deselorŭ schimbărĭ ale Domnilorŭ, cu lesnire se negrijiaŭ, încâtŭ părțile interesate pentru susținerea vre uneĭ hotărîrĭ Domnescĭ, eraŭ silite a cere dinnoŭ sancționare și întărire și la Domniele următóre. Acésta s'a întâmplatŭ și cu decretulŭ domnescŭ datŭ în 1667 de Domnulŭ Iliașŭ Alexandru pentru apĕrarea cleruluĭ din Eparchia Hușilorŭ de amesteculŭ dregĕtorilorŭ civilĭ în afacerile duhovnicescĭ. In curgere de 5 anĭ acelŭ decretŭ se părăsise și dregĕtoriele ținutale érășĭ se amestecaŭ în questiunile reservate autorităţiĭ Bisericescĭ prin legiuirea făcută cu sfatulŭ obștescŭ, încă sub Vasilie Voevodŭ, și jefuiaŭ clerulŭ. După tânguirea Episcopuluĭ Ioan la Domnulŭ Stefan Petriceĭcu vvod, acesta, la 1673, Februarie 11, a promulgatŭ dinnoŭ decretulŭ de maĭ înainte datŭ de Iliașŭ Alexandru, întocma cu aceleașĭ cuvinte, deosebire numaĭ în numele Domnuluĭ ce dă decretulŭ și alŭ Episcopuluĭ ce s'a tânguitŭ. (Condica I f. 5). Totŭ atuncĭ Stefan Vodă a datŭ Episcopuluĭ și o carte de apĕrare pentru meșteriĭ lăsațĭ în serviciele Episcopieĭ. (Cond. II f. 92).

Dumitrașcu Cantacuzin Voevod, venindŭ cu Turciĭ și cu Tătariĭ, ca să alunge pe Petriceĭcu, care ocupase Iașiĭ cu oștele Leșescĭ și voia a se ținea în domnia cu puterea, a trasŭ la Hușĭ, și de acolo a făcutŭ disposițiunile resbeluluĭ ce a urmatŭ la gura Bohotinuluĭ, și s'a sfîrșitŭ cu desfacerea oștilorŭ luĭ Petriceĭcu. (Letop. t. 2. f. 13).

Dumitrașcu Cantacuzin, așeḑênduse în domnie a aflatŭ scaunul Mitropolieĭ vacantŭ; câcĭ Mitropolitulŭ Dosotheiŭ fugise cu Petriceĭcu Vodă în ţéra Leșéscă. La scaunul Mitropolieĭ s'a rădicatŭ Theodosie Episcopulŭ de Roman. (Letop. t. 2 f. 11, 12). Atuncĭ s'a permutatŭ Ioan de la Episcopia Hușilorŭ la a Romanuluĭ, éră la Hușĭ s'a rânduitŭ Sofronie.

Documentele ne 'lŭ arată episcopindŭ în luna luĭ Aprilĭŭ. Cartea dată de Petriceico Vodă luĭ Ioan, la 11 Februariŭ, pentru apĕrarea cleruluĭ, nu apucase a se pune în aplicaţie, cândŭ şi domnia s'a schimbatŭ. Succedândŭ luĭ Petriceĭco Dumitraşcu Cantacuzin, şi la episcopatŭ a succedatŭ Sofronie. De aceea Sofronie din nuoŭ a intrat la domnie cu tânguire în chestia asuprireĭ cleruluĭ de diregĕtoriĭ civilĭ şi a opririĭ lorŭ de a se amesteca în cestiunile reservate de lege autorităţiĭ bisericescĭ. Domnulŭ Dumitraşcu Cantacuziu, la 22 Aprilĭŭ, dă pe numele nouluĭ Episcopŭ uă carte de aceeaşĭ coprindere în totulŭ ca cele maĭ dinainte, prin care mărginesce pe dregĕtoriĭ civilĭ de la orĭ ce amestecŭ în afacerile persónelorŭ bisericescĭ, precumŭ şi în cestiunile reservate judecăţiĭ bisericescĭ.

> *Insemnare*. Singura deosebire în textulŭ chrisovuluĭ luĭ Cantacuzin de acelŭ alŭ luĭ Alexandru Iliaşŭ, reprodusŭ maĭ susŭ, afară de numele Domnilorŭ şi alŭ Episcopilorŭ, este că în chrisovulŭ luĭ Cantacuzin, la sfârşitŭ, după cuvintele: „rugătorulŭ nostru ce maĭ susŭ scriemŭ,“ adaoge: „precumŭ le scriŭ cărţile şi de la alţĭ Domnĭ, ce aŭ fostŭ maĭ nainte de noĭ.“ Pentru aceea . . . . etc.

Cu schimbarea Domnieĭ, têrgoveţiĭ érăşĭ aŭ dischisŭ pretenţiile pentru hotarele satuluĭ Plopeniĭ. De aceea Sofronie, spre a se asigura de eĭ, a cerutŭ de la Domnie hotarnicĭ, cariĭ aŭ făcutŭ Episcopieĭ mărturie hotarnică la faţa loculuĭ, cu data de la 3 Augustŭ anulŭ 1673; apoĭ pe temeiulŭ eĭ Sofronie a dobênditŭ chrisovŭ domnescŭ de la Cantacuzin. Chrisovulŭ este din anulŭ 1674, Aprilĭŭ 22. (Condica A. f. 35—36.)

Anul 1674. La 27 Martiŭ. Cantacuzin scutesce posluşniciĭ şi slobodieniĭ (colonistiĭ) din satele Episcopieĭ de vamă pentru obiectele ce vor aduce de vîndare la têrgŭ, afară de sare și de pesce. (Cond. II. f. 94.) Pe atuncĭ eraŭ dejà plantate multe viĭ de către têrgovețĭ la loculŭ numitŭ Ochiulŭ, care se află pe moșia Episcopieĭ numită Brosceniĭ, și care locŭ astădĭ este punctulŭ celŭ maĭ renumitŭ alŭ podgorieĭ Hușilorŭ. Têrgovețiĭ, de și aveaŭ viele acelea pe proprietatea Episcopieĭ, nu voiaŭ a da deciuială din productulŭ vielorŭ, sub cuvîntŭ că chrisóvele Episcopieĭ nu pomenescŭ de acelŭ locŭ pe care sunt viele, și că prin urmare ele nu ar fi pe loculŭ satuluĭ Brosceniĭ.

Episcopia pe atuncĭ se afla în mare sărăcie din desele prădĭ, cărora era supusă, chiar prin posiția sea topografică, situată în calea oștirilorŭ străine ce adese orĭ trecéŭ în susŭ și în josŭ pe Prutŭ.

Episcopulŭ Sofronie rógă pe Domnulŭ Dumitrașcu Voevod de a îndatori pe têrgovețiĭ cu viele de la Ochiŭ să dea Episcopieĭ legiuita deciuială, și totŭ-ună-dată arată și starea cea tristă a Episcopieĭ. „Ni s'a jeluitŭ, dice uriculŭ Domnescŭ datŭ la acéstă ocasie, Episcopulŭ Sofronie cu mare jaloba, dicêndŭ, că aŭ slăbitŭ și aŭ meseritŭ sfânta Episcopie maĭ de totŭ și aŭ scădutŭ din tóte bucatele, pentru desele nevoĭ și prădĭ și aŭ remasŭ fără nimica.“ Dumitrașcu la 31 Martiŭ întăresce prin chrisovŭ dreptulŭ Episcopieĭ de proprietate asupra satuluĭ Brosceniĭ, precumŭ și dreptulŭ de a deciui viele de la Ochiŭ, și totŭ-ună-dată, ca ajutoriŭ, lasă în folosulŭ eĭ din veniturile domnescĭ deciuéla din vinŭ și din pâne și din totŭ venitulŭ satuluĭ Brosceniĭ (vedĭ uriculŭ Cond. A. f. 3—4.)

Desele nevoĭ și prădile, de care s'a jeluitŭ Episcopul Sofronie, că aŭ sărăcitŭ de totŭ Episcopia, s'aŭ întêmplatŭ negreșitŭ la ocásia rescólelorŭ și turburărilorŭ ce fusese în ţeră, incepêndŭ de la Domnia a 2-a a Ducăĭ Vodă, de la anulŭ 1672. Aşa aŭ fostŭ:

1) Revoluţia făcută de ţinuturile megieşite Huşilorŭ Orheĭulŭ şi Lăpuşna sub comanda Hăncescilorŭ, asupra luĭ Duca Vodă, şi a Grecilorŭ ce 'lŭ conducéŭ. Duca Vodă, pentru reprimarea revoluţiuniĭ, a adusŭ în ţéră Tătarĭ, care érăşĭ aŭ trebuitŭ să trécă pe la Huşĭ, ma alesŭ că şi bătălia lorŭ cu insurgenţiĭ a fostŭ la satulŭ Epureniĭ, în apropiere de Huşĭ.

2). In vara aceluiaşĭ anŭ Pórta a dischisŭ resbelŭ Poloniéĭ, ca să ia cetatea Cameniţa. Trecerea oştilorŭ turcescĭ a fostŭ pe Prutŭ, aprópe de Huşĭ. Totŭ pe aicĭ le a fostŭ şi re'nturnarea.

3). In primăvérea următóre, oştile turcescĭ, sub Husein Paşa, dinnoŭ aŭ trecutŭ la Hotin, iarăşĭ pe lângă Huşĭ. Dupe datinele de atuncĭ, prădăciunile şi totŭ felulŭ de nevoĭ cădéŭ asupra locuitorilorŭ de pe locurile apropiate de calea oştilorŭ (Let. Mol. t. III. f. 218—227).

4). Dumitraşcu Cantacuzino, făcênduse Domnŭ în anulŭ 1673, şi temêndu-se de Petriceĭcu Vodă, ce fugise la Leşĭ şi venea cu óste asupră'ĭ, a întratŭ în ţéră cu óste turcéscă şi cu vro 20,000 de Tătarĭ. Calea acestorŭ oştĭ a fostŭ iarăşĭ pe la Huşĭ, şi chiar bătălia lorŭ cu Leşiĭ a urmatŭ la Movila-răbâeĭ, unde tăbărîse aceia, — iarăşĭ lângă Huşĭ.

5). După ce Turciĭ cu Tătariĭ aŭ biruitŭ pe Leşiĭ luĭ Petriceĭcu şi s'aŭ renturnatŭ la urma lorŭ, Dumitraşcu, temênduse de vreo nouă năvălire a luĭ Petriceicu cu Poloniĭ, a cerutŭ de la Vizirulŭ, ca să erneḑe Tătariĭ în ţéră, pentru paza sea. Iată ce ḑice Letopiseţulŭ de acéstă urmare a luĭ Cantacuzin: „Decĭ întrataŭ Tătariĭ în ţéră‘ „ca lupiĭ într'o turmă de oĭ, de saŭ aşeḑatŭ la ernatic

„prin sate, pe ómeniĭ din Prutŭ până în Nistru, și maĭ „susŭ până în apa Jijieĭ, niměruĭ nefiinduĭ nicĭ o milă „de săraca ţéră, cumŭ ar fi fostŭ ţéra fără de Domnŭ; „așa era jacu întrênsa, cumŭ arŭ fi fostŭ eĭ săraciĭ pri„cină rĕutăţeĭ cumŭ ar fi eĭ săraciĭ sfătuitŭ să vie Leșiĭ „cu óstea la Hotinŭ. Cumŭ saŭ înduratŭ a da ţéra în „pradă fără nicĭ o nevoiă, numaĭ pentru frica cea blĕs„tămăţésca și chiverniséla luĭ aŭ socotitŭ de aŭ ernatŭ „Tătariĭ în ţéră până în primăvéră.“

„Tătariĭ suntŭ lupĭ apucătorĭ, pradă, robescŭ, batŭ și „căsnescŭ pe creștinĭ, ne avêndŭ grijă nicĭ strînsóre de „Mârzaciĭ lorŭ. Tătariĭ nu mănâncă ce mănâncă gospo„dariĭ casiĭ, ci mănâncă totŭ carne de vacă și de óie, „de nuĭ póte săĭ biruească cu hrana; pre dânșiĭ și pre „caiĭ lorŭ, că unŭ sacŭ de orḑŭ da pe ḑi unuĭ calŭ; și „câtŭ nu putea să mănânce unŭ calŭ într'o ḑi, ĭlŭ de„șerta din traiste, și'lŭ strîngea deosebi; și dacă ĭșĭ „sfîrșia betulŭ omŭ orḑulŭ din grópă, eară Tătarulŭ ĭlŭ „făcea pre omŭ de cumpăra orḑulŭ cela ce strîngea elŭ „din traiste. Mâncaŭ totŭ și pâne și dobitocu, și aŭ jă„cuitŭ, totŭ până la unŭ capŭ de aţă; pre mulţĭ aŭ și „robitŭ furișŭ femeĭ, fete, copiĭ; rĕmâneaŭ beţiĭ ómenĭ „numaĭ cu sufletele bătuţĭ și struncinaţĭ, precumŭ era „maĭ rĕŭ și maĭ amarŭ, cumŭ nu se póte nicĭ a se scri„ere nicĭ a se povestire, caznele si ucisurile ce aŭ avutŭ „de Tătarĭ (Let. t. III. f. 228, 229).

Vodă Cantacuzinŭ în luna luĭ Octombriŭ, după ce a petrecutŭ până la Dunăre pe Sultanulŭ Mehmetŭ, ce se întorcea de la resbelŭ cu Polonia (Let. t. II. f. 14), a venitŭ la Hușĭ. Aicĭ Preoţiĭ de la Episcopie laŭ rugatŭ să le înnoiască scutéla ce aŭ avutŭ maĭ dinainte; și elŭ a datŭ cartea următóre, la 13 Octombriŭ:

„Noĭ Dumitrașco Cantacuzin Voevod, Bojio milostiio gos-
„podar zemli moldavscoĭ. Scriemŭ Domnia mea la toțĭ
„slujitoriĭ câțĭ vețĭ âmbla cu tóte slujbele Domnieĭ mele.
„Dămuvĕ scire tuturora pentru Preoțiĭ și Diaconiĭ ce sûnt
„la svânta Episcopie. Cariĭ aŭ cărțĭ făcute. și dela alțĭ
„Domnĭ ceaŭ fostu mainte de noĭ, de scutélă. numaĭ, vinindŭ
„împărăția în dóue rôndurĭ. și hiindŭ mare greŭ asupra țĕ-
„reĭ. aŭ datŭ și eĭ numaĭ odată câte 2 galbenĭ la Mu-
„caremeà. Iar acmu vêrtejindune noĭ de după împĕră-
„ție din josŭ amŭ venitŭ aicĭ pe la Hușĭ. decĭ aŭ ve-
„nitŭ Preoțiĭ și Diaconiĭ. de niaŭ arătatŭ cărțile céŭ a-
„vutŭ vechĭ de la Domniĭ céŭ fostŭ mainte de noĭ.
„și ni s'aŭ rugatŭ cu marĭ rugăminte. ca să le înoimŭ
„cărțile să nu stricămŭ obiceiulŭ cel bĕtrânŭ céŭ avutŭ.
„Decĭ și Domnia mea vĕḑândŭ cărțile altorŭ Domnĭ céŭ
„fostŭ mainte de noĭ. am socotitŭ. măcar că aŭ datŭ
„numaĭ la ceĭ doĭ galbinĭ. di naŭ făcutŭ cu aceea nicĭ o
„adaogere la nevoia țĕreĭ. și Domnia mea m'am milosti-
„vitŭ și iamŭ ertatŭ ca să hie în pace de acmu înainte.
„de tóte dările și angariele câte vor hi pe țară. măcară
„orĭ ce greŭ are hi asupra țĕreĭ pentru aceea și voĭ slu-
„jitorĭ cariĭ vețĭ âmbla hie cu ce slujbe a Domnieĭ meale
„toțĭ să avețĭ aĭ lăsa întru nimica nime să nu învăluițĭ. Iară
„cine sare tinde să strice acestŭ obicéiŭ carele Domnia mea
„liamŭ făcutŭ. cu așĕḑare acela să hie neertatŭ de Dom-
„nulŭ Dnmneḑeŭ și de hramulŭ ce iaste la acéstă svântă
„Episcopie. Acésta scriemŭ Domnia mea. din Hușĭ let.
„7183. Octo. 13." (cond. II. f. 95).

Anulŭ 1675. Episcepulŭ Sofronie, voindŭ a popula satulŭ Episcopieĭ—Cărligațiĭ, cere de la Domnulŭ Antonie Roset Voevod învoire de a'șĭ aduce colonĭ de prin alte țĕrĭ și a'ĭ așeḑa în acelŭ satŭ. Domnul, la 12 Ghenarie iĭ dă o carte către dregĕtoriulŭ și Vătămanul din satulŭ Cărligațiĭ, prin care arĕtândŭ învoirea dată Episcopuluĭ, le ordină de a lăsa pe aceĭ venetícĭ în nesupĕrare de dărĭ în curgere de unŭ anŭ. (Acéstă carte este întocma cu acea reprodusă în urmă la capitulu despre dabile).

Anulŭ 1676. Sub domnia luĭ Antonie Rosetŭ, tîrgovețiĭ, urmândŭ practica îndatinată in țară, dupre carea hotărîrele domnescĭ anteriore se puteaŭ strica de Domnulŭ succesorŭ, iarășĭ aŭ începutŭ a înpresura hotarele moșieĭ Episcopieĭ Plopeniĭ. Episcopul Sofronie a reclamatŭ asupra lorŭ la Domnie, și a cerutŭ hotarnicĭ. Domnulŭ a rônduitŭ totŭ pe aceĭ boerĭ, cariĭ hotărîse acéstă moșie în anulŭ 1673, cariĭ dinnoŭ aŭ recunoscutŭ și restabilitŭ vechile hotare; éră Domnulŭ a întăritŭ acea hotărîtură prin chrisovulŭ sĕŭ (Cond. A. f, 33—35. Totŭ în acestŭ anŭ Sofronie a maĭ scosŭ unŭ chrisovŭ cu data 28 Decembriŭ, întăritoriŭ chrisovuluĭ de la Cantacuzin pentru drepturile Episcopieĭ căpĕtate maĭ dinainte asupra satuluĭ Brosceniĭ, și a vielorŭ și a tuturorŭ veniturilorŭ cedate Episcopieĭ (ibid. f. 4, 5). La Decemvriŭ 28. Antonie Roset renoesce scutirea de vamă a posluşnicilorŭ și a satelorŭ Episcopieĭ (cond. II. f. 101). La 30 Decembriŭ renoesce scutirea meșterilorŭ lăsațĭ Episcopieĭ (ibid. f. 98).

Lă 12 Ianuariŭ Antonie Roset dă Epscopuluĭ Sofronie o carte, prin carea îlŭ înputernicesce a aduce coloniștĭ din țĕrĭ străine și a popula cu eĭ satulŭ Crețescĭĭ, promițêndu le scutire de dărĭ și de angărie pe unŭ anŭ de ḑile (Con. II. f. 96). Acéstă carte este reprodusă în urmă la capitulu despre dabile.

Totŭ în acestŭ anŭ o Monachiă anume Dorothea a dăruitŭ Episcopieĭ treĭ dughene în Chișineŭ.

Anulŭ 1678. La 14 Fevruariŭ Antonie Roset scrie Şoltuzuluĭ şi tîrgoveţilorŭ de Huşĭ, că s'a jeluitŭ Episcopulŭ de Huşĭ „pentru doĭ treĭ posluşnicĭ ce are la acelŭ schitişorŭ“ (la Episcopie), că sûntŭ traşĭ la angăriele tîrguluĭ, lucru ce nu fusese pănă atuncĭ. Domnulŭ ordină a'ĭ lăsa în nesupărare; apoĭ ḑice: „şi să fiţĭ îngăduitorĭ până la Pasce, cândŭ va veni părintele aicĭ la *dvorbă*, şi atuncĭ să veniţĭ şi voĭ, şi viţĭ sta la divanŭ. Decĭ cumŭ va alege Divanulŭ aşa va hi.“ (Cond. *II.* f. 103).

Sfîrşitulŭ Episcopieĭ luĭ Sofronie cade între aniĭ 1676 şi 1678. Anume nu'lŭ potŭ hotărî din lipsa datelorŭ. De sigurŭ 'se sciă că la 1678, April în 26 era la Huşĭ Episcopŭ Calistru.

XVII. CALISTRU.

Acésta se vede din cartea domnéscă a luĭ Duca Vodă, dată pe numele acestuĭ Episcopŭ, prin carea'lŭ împuternicesce a căuta şi a aduce la urma lorŭ pe posluşniciĭ şi *vecinii Episcopieĭ*, ce *fugise pe la alte moşiĭ. (Cond.* II f. 104).

Anul 1679. Din anulŭ următoriŭ 1679, găsimŭ în documentele vielorŭ Episcopieĭ o danie a Monachuluĭ Rafailŭ Tatomir, din 12 Decembriŭ, în carea acestŭ dănuitoriŭ ḑice, că la darea sufletuluĭ a datŭ în mâna „Sfinţieĭ sale Părinteluĭ nostru Calistru Episcopulŭ de Huşĭ“ doue viĭ cu cramă, pentru ca să'lŭ pomenéscă.

Din documentele Episcopieĭ se vede, că şi în vechime administraţia Bisericéscă a Eparchieĭ se făcea prin Protopopĭ, prin Preoţĭ înadinsŭ orănduiţĭ, séŭ şi prin persóne mirene — cariĭ se trimiteaŭ spre a inspecta Bisericele şi starea morală a cleruluĭ şi a locuitorilorŭ. Aceştĭ revisorĭ aveaŭ dritŭ de a judeca, a certa și a globi pe ceĭ ce'ĭ găsiaŭ abătuțĭ dela datoriele legiĭ crestine. Darĭ se vede, că adeseorĭ întîmpinaŭ greutățĭ și pedicĭ dela diregĕtoriĭ domnescĭ, în eserciţiulŭ misiuneĭ lorŭ. De aceea la fie-care deaseminea excursiunĭ prin Eparchiă era nevoiă, ca Episcopulŭ să scótă împuternicire dela Domniă, pentru revisoriĭ séŭ inspectoriĭ seĭ bisericescĭ. Cartea domnéscă se da împuternicituluĭ Episcopieĭ și așa elŭ începea inspecțiunea sea. Ca probă, reproducemŭ aci o astfeliŭ de carte domnéscă dată la 7 Februariŭ 1679, de Duca Vodă Episcopuluĭ Calistru, prin carea 'lŭ împuternicesce a trimite revisorŭ în ținutulŭ Fălciuluĭ.

„Noĭ Duca Voevod, Boj. milost. gospodar zemli Mol-
„dayscoĭ. Dat'amŭ cartea Domnieĭ mele rugătoriuluĭ nos-
„tru sfinției sale Calistru Episcopulŭ de Hușĭ. și pre cine
„va trimite, orĭ Protopopŭ, orĭ Popă, orĭ slugă, ca să fie
„volnicĭ cu cartea Domnieĭ meale a cerca sânge ameste-
„catŭ la ținutulŭ Fălciuluĭ, și cununiĭ, și alte lucrurĭ, ca
„să aĭbă a le globi, și a le cerceta, careleșĭ după deala
„luĭ, precum scriŭ și cărțile altorŭ Domnĭ, ce aŭ fostŭ
„maĭ înainte de noĭ. și nime să nu cuteze a sta împrotiva
„cărțiĭ Domnieĭ meale. U Ias, let 7187, februarie 7. Sam
„gospodin velél." (pecetea). (Condica II f. 105).

Anul 1680. Sub Episcopulŭ Calistru, Alexandru Ramandi, fostŭ postelnicŭ mare, a dăruitŭ Episcopieĭ moșia sea Toporulŭ, aflătóre peste Prutŭ în ținutulŭ Lăpușneĭ, în apropiere de Hușĭ. Dania o întăresce Duca Vodă. (Condica A f. 89).

Anul 1681. Pe timpurile vechĭ, unulŭ din resursele pentru ținerea Episcopilorŭ era o dare anuală pe toțĭ Preoțiĭ din Eparchiă, sub nume de *Poclonŭ Vlădicescŭ*. Darea acésta se aduna la Episcopie prin anume trimișĭ aĭ Episcopuluĭ.

Poclonulŭ acesta se vede că nu prea convinea Preoţilor; căcĭ uneorĭ trebuia a'lŭ scóte cu cărţĭ şi ameninţărĭ domnescĭ. In acéstă cuprindere se află între documentele Episcopieĭ o carte domnéscă, din 1681, Genarie 20, dată de Duca Vodă Episcopuluĭ Calistru, prin carea împuternicesce pe trimişiĭ Episcopuluĭ, de a aduna poclonulŭ vlădicescŭ dela Preoţiĭ din ţinutulŭ Fălciuluĭ, şi tot-odată 'ĭ împuternicesce a face şi cercetărĭ în questiunile de jurisdicţiunea bisericéscă, şi pe ceĭ abătuţĭ să'ĭ aducă la Episcopiă spre a fi acolo judecaţĭ. In fine opresce pe funcţionariĭ civilĭ de a se amesteca în questiunile reservate autorităţiĭ bisericescĭ. Reproducemŭ aicĭ acéstă carte domnéscă in intregimea sea.

„Noĭ Duca Voevod Boj. Milost. gospodar zemli Mol„davscoĭ. Datamŭ cartea Domnieĭ mele părinteluĭ şi ru„gătoruluĭ nostru, svinţieĭ sale luĭ Calistru Episcopulŭ „de Huşĭ, şi pre cine va trimite, ómeniĭ sfinţieĭ sale, să „fie volnicĭ cu cartea Domnieĭ mele, să aĭbă a merge la „Preoţiĭ din ţinutulŭ Fălciuluĭ, şi să'ĭ strìngă *poclonulŭ „Vlădicescŭ* de pe la preoţiĭ de acelŭ ţinutŭ, precumŭ „este adetiulŭ, pentru căce svinţia sa încă are destulă „dare şi cheltuială. Pentru aceea nime să nuĭ oprească „ce este polconulŭ svinţieĭ sale. Iară care preotŭ va sta „înprotivă, şi nuşĭ va da poclonulŭ, precumŭ este ade„tiulŭ, bine să scie că va avea certare de la Domnia „mea. Aşijderea să aĭbă a cerca acolo la acelŭ ţinutŭ „pentru sânge amestecatŭ, şi care vor hi petrecêndŭ fă„ră de leage, pre uniĭ ca acia să aibă aĭ duce la sca„unulŭ svinţieĭ sale, şi săĭ certe şi săĭ globéscă, şi după „cumŭ va veni canonulŭ pravilîĭ, precumŭ scriŭ cărţile „cele vechĭ, dupre obiceiŭ. Aşijderea şi voĭ părcălabĭ, şi „alţĭ slujitorĭ ce veţĭ âmbla acolo la acelŭ ţinutŭ, să nu

„vĕ amestecațĭ la glóbele și la judecățile ce sûntŭ Vlădicescĭ, că apoĭ nu vețĭ păți bine. Și nime să nu stea „în potriva cărțiĭ Domnieĭ mea'e. U Ias, vlet 7189, „ghenar 20 (Pecetea) Sam gospodin velél." (Cond. II. f. 106).

Anul 1683. Intre aniĭ 1681 și 1683 se sfîrșesce Episcopia luĭ Calistru în Hușĭ; căcĭ la anulŭ 1683, găsimŭ în loculŭ luĭ pe Episcopulŭ Mitrofan, precumŭ se vede din cartea luĭ Duca Vodă, cu data din 7191, ghen. 11, dată acestuĭ Episcopŭ, pentru cățĭ-va scutelnicĭ (Cond. II. f. 107). Calistru însă a paretisitŭ; căcĭ în anulŭ 1688 îlŭ găsimŭ ca *Proin alŭ Hușilorŭ*, ținîndŭ loculŭ de Mitropolitŭ după mórtea Mitropolituluĭ Ioan. (Cond. Docum. Mitropolieĭ. f. 969).

XVIII. MITROFAN III.

Acesta este unulŭ din puținiĭ Ierarchĭ aĭ vechimiĭ nóstre, renumițĭ prin învĕțătura lorŭ. Spre părere de rĕŭ despre elŭ avem puține noțiunĭ. Se scie până acum, că elŭ, ca Ieromonachŭ, în anulŭ 1680, a tipăritŭ în Iașĭ în grecesce cartea Patriarchuluĭ de Ierusalim Dosotheiŭ despre sântulŭ mormêntŭ (Istor. biser. a luĭ Melet. tom. III, part. II. f. 200). La anulŭ 1683, ca Episcopŭ de Hușĭ, a fostŭ celŭ ânteiŭ conlucrătoriŭ la edarea Tesaloniculuĭ în limba grécă, în Iașĭ, și a altorŭ scriitorĭ Elinĭ modernĭ (Le Quien. in Oriens christianus, Ecclesia Moldoblachica t. I pag. 1246—1256), precumŭ se însémnă chiar la sfîrșitulŭ aceleĭ cărțĭ prin cuvintele: *„παρὰ ἐπισκόπου Χουσίου Κυρίου Μητροφάνου."*

Anul 1686. Mitrofan era încă Episcopŭ la Hușĭ; căcĭ îlŭ găsimŭ însemnatŭ în documente la acestŭ anŭ împreună cu cei-l-alţĭ Ierarchĭ aĭ ţereĭ, cu Mitropolitulŭ Dosotheiŭ, cu Sava alŭ Romanuluĭ şi cu Misail alŭ Rădăuţilorŭ, anume în aşeḑemêntulŭ făcutŭ de Constantin Cantemirŭ neguţătorilorŭ din Iaşĭ, la 4 Maiŭ (Uricar. par. 2. f. 35). Dar în curêndŭ Episcopatul luĭ în Huşĭ a încetatŭ. Nu scimŭ causa. Le-Quien, vorbindŭ de Mitrofan, carele pe la 1690 se întitula *„Πρώιν Χουϱίου*, ḑice, că elŭ „séŭ a abdicatŭ, séŭ a fostŭ respins de capriţiulŭ Principeluĭ, lucru ce la Moldovenĭ audŭ că uşorŭ se face.“ (loculŭ citatŭ). Dacă este ertatŭ în istorie a presupune, credŭ că amŭ găsi causa în evenemintele politice întêmplate în ţéră la anulŭ 1686, anume resbelulŭ luĭ Sobieschi contra Turcilorŭ şi ocupaţia Moldoveĭ de acesta, la care ocasie s'a compromisŭ rĕŭ şi Mitropolitulŭ Dosotheiŭ, în câtŭ a fostŭ silitŭ a părăsi ţéra şi a se retrage în Polonia cu tóte odórele Mitropolieĭ, lucru ce 'ĭ a atrasŭ tótă urgia luĭ Constantin Cantemir Voevod, până la aceea de a scos şi carte de afurisenie dela Patriarchiă asupra Mitropolituluĭ Dosotheiŭ. Póte că şi Mitrofan să fi fostŭ bănuitŭ orĭ şi compromis în politica polonofilă, şi silitŭ a abdica Episcopatulŭ. — Orĭ-care ar fi fostŭ causa depărtăriĭ luĭ Mitrofan de la Huşĭ, elŭ a părăsitŭ Moldova, şi s'a dusŭ în Ţéra-românéscă, unde Domnulŭ Şerban Cantacuzin l'a însărcinatŭ cu redacţia Biblieĭ române, ce se tipăria în Bucurescĭ, şi carea s'a publicatŭ în anulŭ 1688, precumŭ se arată la sfîrşitulŭ aceleĭ Bibliĭ, unde se ḑice: „A totŭ meşteşugulŭ tipografieĭ şi îndreptăriĭ cuvintelorŭ românescĭ, ostenitoriŭ, de Dumneḑeŭ iubitoriulŭ, Mitrofan Episcopulŭ de Huşĭ. Şi s'aŭ începutŭ acestŭ Dumneḑeescŭ lucru în luna luĭ Noemvrie, anulŭ dela începutulŭ lumeĭ 7196 (1688), şi s'aŭ sevîrşit în Septemvrie anulŭ 7197 (1689).“

Ca o scumpă reliquiă a acestuĭ prea venerabilŭ Ierarchŭ alŭ Bisericiĭ române, nu mĕ potŭ opri de a reproduce și epilogulŭ prin care Mitrofan se excusă totŭ acolo către cetitoriĭ Biblieĭ române:

„Pre tine Pravoslavnice cetitoriŭ, cu umilință te ru-
„gâmŭ, cetindŭ pre acéstă Sfântă și Dumnedeéscă carte,
„unde veĭ afla niscare lunecăturĭ în lucrulŭ acesta alŭ
„nostru, să nu bléstămĭ, ci ca un bunŭ, și cu bună i-
„nimă îndreptează, și nu ne pune în ponosŭ, ci eartă,
„că și noĭ suntemŭ ómenĭ, aseminea pătimașĭ, ținuțĭ de
„slaba fire, carea nu lasă nicĭ pre unŭ omŭ a rĕmânea
„fără greșală, că pre câtŭ amŭ pututŭ, cu nevoință am
„lucratŭ, și precum amŭ aflatŭ în isvodŭ așa amŭ datŭ
„și în tipariŭ, ce te rugămŭ, eartă, ca și tu se dobân-
„descĭ ertăciune dela prea puterniculŭ Dumnedeŭ, alŭ
„căruia dar și milă, și noĭ îlŭ rugămŭ să fie cu tine
„pururea. Acelașŭ carele scrie maĭ susŭ, cu toțĭ aĭ
„seĭ ucenicĭ te rógă.“

„Precum dorescŭ să soséscă la vadulŭ celŭ cu adă-
„postire, cariĭ sunt bătuțĭ de valurĭ întru luciulŭ măreĭ,
„așa amŭ doritŭ și eŭ să sosescŭ la sfîrșitulŭ cărțiĭ
„aceștia. Slavă luĭ Dumnedeŭ celuĭ ce ni aŭ ajutatŭ du-
pă început, de am ajunsŭ și sevîrșitulŭ.

La anulŭ 1690 Mitrofan a fostŭ însărcinatŭ cu edarea *Enchiridului*, scrisŭ de Patriarchulŭ Ierusalimuluĭ Dosotheiŭ, contra Luteranilorŭ și a Calvinilorŭ. Numele luĭ Mitrofan în acéstă operă se însémnă așa: *Παρὰ του Θεοφιλεςάτου ἐπισκόπου πρώιν Χουσίου Κυρίου Μητροφάνου.* (Le Quien. loco citato).

Totŭ în acestŭ anŭ, la 10 Iuniŭ, Mitrofan fu ales Episcopŭ de Buzeŭ, unde a păstoritŭ până la mórtea sea, carea a urmatŭ în anulŭ 1702. Mitrofan a înființatŭ tipografie în Episcopia Buzeuluĭ, în carea a tipăritŭ maĭ multe cărţĭ bisericescĭ, precum: Mineiul, Învĕţătură Preoţilorŭ pe scurtŭ pentru cele şeapte taine ale Bisericeĭ rĕsăritului, etc. (Desert. pentru tipografiĭ: unde se citéză Condica Mitropolieĭ de Bucurescĭ).

XIX. VARLAAM I.

Urmaşulŭ luĭ Mitrofan la scaunulŭ Huşilorŭ a fostŭ *Varlaam I*. Nu se póte hotărî anume timpulŭ cândŭ elŭ a începutŭ a păstori Biserica Huşilorŭ; dar la 1690 îlŭ găsimŭ aicĭ, precum se dovedesce dintr'o daniă între reḑeşiĭ de Dolhescĭ, ce o întăresce acestŭ Episcopŭ, şi carea are data anulŭ 7198 (1690), Mart. 3. Sinodiculŭ Episcopieĭ spune că elŭ era dintre Monachiĭ Monastireĭ Secul. Se pare că în anulŭ 1688 Varlaam a cumpĕrat dela Iftimia soţia Vorniculuĭ Golia o reḑeşiă dela Căbicescĭ, éră alta o a primitŭ dela ea daniă pentru Sfânta Monastire. (Cond. B. f. 100).

> *Insemnare*. Data zapisuluĭ de vênḑare în Condică este greşită: 7176 (1668). Anse pe atuncĭ nu era Varlaam Episcopŭ, ci Ioan. De acea, probabilŭ am pusŭ data 7196 (1688) ce cade la începutulŭ Episcopieĭ luĭ Varlaam.

Cea d'ântĕiŭ şi maĭ mare ocupaţie a luĭ Varlaam, ca Episcopŭ de Huşĭ, a fostŭ, nu pentru a întări şi a înbunătăţi Episcopia, pe carea a lăsat'o maĭ de totŭ în părăsire; ci pentru a'şĭ forma a parte o monastire a sea, unde la împregiurărĭ grele să pótă avea azilŭ. Acésta este monastirea, séŭ maĭ bine ḑicêndŭ, schitulŭ Brădicesciĭ, numitŭ uneorĭ şi „Bradulŭ,“ séŭ „dela brad;“ dar adevăratulŭ nume este: Brădicesciĭ, dela satulŭ reḑeşesc cu acest nume, pe a căruia moşiă s'a făcutŭ schitulŭ, dar care cu încetulŭ, parte prin vênḑărĭ, parte prin dănuirĭ a devenitŭ întregŭ proprietate a Schituluĭ, precumŭ se va vedea din cursulŭ istorieĭ acestia.

Fiindŭ că sûntemŭ la numele Brădicescilor, socot, că nu va fi de prisos pentru archeologia ţereĭ a arăta chiar origina de unde derivă acéstă numire.

Brădiceşciĭ se derivă dela *Bradiciŭ*, celŭ maĭ vechiŭ proprietariŭ ce a existatŭ pe acelŭ locŭ, înainte de anulŭ 1432. Acésta se vede dintr'unŭ uricŭ vechiŭ slavonŭ, scrisŭ pe pergamentŭ, ce se păstrédă între documentele Brădicescilorŭ. Este datŭ din anulŭ 1432, de fraţiĭ Domnĭ Ilie şi Stefan, fiiĭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ. Iată treducerea luĭ.

„Cu mila luĭ Dumnedeŭ Noĭ Ilie Voevod şi fratele
„Domnieĭ mele Stefan Voevod, Domnĭ ţereĭ Moldoveĭ.
„Facemŭ cunoscutŭ şi cu acéstă carte a nóstră tuturor
„celor ce o vor vedea séŭ o vorŭ audi cetinduse. Fiind
„că acestĭ adevĕraţĭ servitorĭ aĭ noştri Pan Moĭsa Dvor-
„niculŭ de glótă şi fratele luĭ Pan Tador Spătariulŭ, niaŭ
„servitŭ cu dreptate şi cu credinţă: dreptu aceea noĭ
„vĕdîndu'ĭ cu dréptă şi credinciósă servire către noĭ, 'ĭ
„amŭ miluitŭ cu o deosebită graţiă a nóstră şi le amŭ
„datŭ in ţara nóstră satulŭ cu numele Brădicesciĭ pe
„Crasna, unde aŭ fostŭ Albu şi Bradiciu. (*) şi al-
„tulŭ din pustiă. Decĭ Brădicesciĭ ce este din sus de Nicorescĭ pe Crasna a remasŭ să fie a lŭ luĭ Tador, éră celŭ din pustie alŭ luĭ Moisa Vorniculŭ de glótă, şi Tador ne avêndŭ feciorĭ, l'aŭ datŭ nepoţilorŭ seĭ şi strănepoţilorŭ şi restrepoţilorŭ lor şi totŭ némuluĭ lor neruşuitŭ nicĭ-odinióră în vecĭ. Éră hotarulŭ aceluĭ sat (să fie) în tóte acele vechĭ hotare pe unde din vechiŭ aŭ apucatŭ. Éră hotarulŭ aceleĭ pustie, este câtŭ pot să trăéscă cincĭ sate până la

---

(*) Dela „Albu“ se trag „Albesciĭ,“ şi dela „Bradiciŭ“ — Brădicesciĭ.

saţiŭ. Eră la acésta este credinţa Domnieĭ nóstre, celuĭ maĭ susŭ scrisŭ Ilie Voevod, şi a luĭ Stefan Voevod, şi credinţa boerilorŭ noştri. şi credinţa Panuluĭ Vâlcea şi a fiilorŭ luĭ. credinţa Panuluĭ Giurgea Fratovschi, şi a fiilorŭ luĭ. Credinţa Panuluĭ Negrilă şi a fiilorŭ luĭ. Credinţa Panuluĭ Cristea Dvorniculŭ şi a fiilorŭ luĭ. Credinţa Panuluĭ Isaia şi a fiilor luĭ. Credinţa Panuluĭ Hudiciŭ Dvorniculŭ şi a fiilorŭ luĭ. Credinţa Panuluĭ Costea Dragoşeviciŭ. Credinţa Panului Uncletŭ şi a fiilorŭ luĭ. Credinţa Panuluĭ Ştefulŭ şi a frateluĭ seŭ Panulŭ Mândrea. Credinţa Panuluĭ Lazor şi a frateluĭ săŭ Panulŭ Stanciulŭ. Credinţa Panuluĭ Dima celŭ Negru (Cĭrănogo) Credinţa Panuluĭ Dima Isaescu. Credinţa Panuluĭ Bogdan Stolnicul. Credinţa Panuluĭ Baciulŭ şi a frateluĭ seŭ Panulŭ Ştefulŭ. Credinţa Panuluĭ Petru spătariulŭ. Credinţa Panuluĭ Albulŭ Păharniculŭ. Credinţa Panuluĭ Dieneşŭ Spătariulŭ. şi credinţa tuturor boerilorŭ noştri marĭ şi micĭ. Eră după viaţa nóstră cine va fi Domnŭ în ţéra nóstră a Moldoveĭ . . . . . séŭ din fraţiĭ noştri séŭ din seminţiea nóstră va fi cineva, séŭ pe care Dumnedeŭ îl va alege a fi, să nu strice dania şi întărirea nóstră. Eră pentru maĭ multă putere şi tărie a celorŭ maĭ susŭ scrise, am poruncitŭ credinciosuluĭ boeriŭ Mareluĭ logofătŭ a scrie, şi a atârna pecetea nóstră la acéstă carte a nóstră . . . . La Vasluĭ, în anul 6940 (1432) (*).

Anulŭ 1602. Varlaam se vede că îndată după înstalarea sea la Huşĭ a înfiinţatŭ schitulŭ Brădicescĭ, prin durarea uneĭ micĭ Bisericuţe de lemnŭ, carea există

(*) In documentulŭ originalŭ suntŭ maĭ multe locurĭ nedisciftabilĭ din causa vechimeĭ, şi a unorŭ ştersaturĭ. Dar se găsesce întreg reprodusŭ în slavinesce şi românesce în condica B. f. 112, 133. De acéstă copiă m'amŭ servitŭ la complectarea lacunelorŭ. Observĕmŭ ăncă, că reproducătorulŭ în Condică a modificatŭ arbitrarminte unele pasage, éră pe altele le a săritŭ.

până astăḑĭ, afierosită Buneĭ-vestirĭ a Maiceĭ Domnuluĭ; căcĭ *de la anulŭ 1692 s'aŭ și începutŭ daniele* reḑeșilor de Brădicescĭ în folosulŭ acestuĭ schitŭ. La 28 Decembriŭ Maria Logofetésa, soția reposatuluĭ Nicolaiŭ Racoviță, a chărăzitŭ noăĭ monastirĭ fundată de Varlaam la Brădicescĭ: Siliștea Brădicescilorŭ, cu tóte veniturile. Reproducemŭ aici în întregime actulŭ de daniă alŭ Racovițóeĭ, ca monumentŭ alŭ anticeĭ pietățĭ române, carea era motivulŭ îzestrăriĭ stabilimentelorŭ religióse:

„Iată cu bună vrere celui de susŭ Domnuluĭ nostrŭ Iisus Christosŭ: carele aŭ tinsŭ bunătatea sa spre mulțĭ dintru începutulŭ lumiĭ învĕțînduĭ tóte lucrurile ceale bune acéla dar puterniculŭ Dumneḑeŭ iară aŭ bine vrut și acmu maĭ pre urmă cu mijloculŭ sfinții sali iubitoriuluĭ de Dumneḑeŭ și părinteluĭ nostru celuĭ sufletescŭ kyr Varlaam, Episcopulŭ de Hușĭ carilea cu darulŭ aceluea iubitoriŭ de ómenĭ Dumueḑeŭ fiind luminatŭ iată saŭ împlutŭ de Dumneḑeeasca rĕvnă și aŭ binevrutŭ a zidi case și Biserică luĭ Dumneḑŭ întru mărire și laudă Sfinteĭ Troițe, și întru numele prea sfinteĭ născătóreĭ de Dumneḑeŭ, pururea fecióreĭ Marieĭ. Care case saŭ numitŭ sărbătórea eĭ Buna vestire a Maiciĭ Domnuluĭ, pentru aceea iată și eŭ Mariea logofetésa a rĕposatuluĭ Nicolaĭ Racoviță ceaŭ fostŭ logofătŭ mare vĕḑînd acéle plăcute luĭ Dumneḑeŭ și ómenilorŭ bune lucrurĭ și după cumŭ iasti obiciaiulŭ ómenilorŭ în lumea acéstă trecătóre, a întări și a dărui pre uni case ca aceaste ce sint noao zidite. Iată dar și eŭ am bine vrut cu a mea bună voia iară nu de nevoia ce maĭ multă avênd și eŭ rîvnă spre acea sfântă casă pentru că să mĕ găsescŭ și eŭ cu părinții meĭ scrise la oltariulŭ sfinteĭ Bisericĭ acéștia întru pomenire vecĭnică iată am dat și am dăruitŭ a mea dela părinții meĭ driaptă moșiea Săliștea care se numesce Brădicescii cu tóte veniturilea care se află înpregiurŭ locŭ de heleșteŭ vad de moară locurĭ de prisăcĭ și cu tótă țarina și moșiea Siliștiĭ acèștiea pentru care lucru și maĭ multŭ vědind că s'aŭ zidit Mănăstirea aceasta prelocululŭ Siliștiĭ aceștiea decĭ iată tóte aceste leam dat și leam dăruit stinteĭ monastirĭ ceamŭ disŭ maĭ sus seĭ fiea dreaptă moșiea și dela mine în vecĭ dania pentru pomenirea mea, și a părinților mei iară cine sar ispiti din nepoțĭ saŭ din fiea care rudă a mea a strica aceste ce sintŭ tocmite de mine să fiea ne ertatŭ de mine și de Dumnedeŭ și se aĭbă pără înaintea luĭ Dumnedeŭ cu Doamna și stăpêna caseĭ aceaștiea cu Maĭca DomnuluĭChristosŭ, și iată că amdat uricilea și alte scrisorĭ și mărturiĭ a loculuĭ acéstuea cu carelea să poată birui și moșteni toate locurilea carelea sint scrise întru acéle și saŭ dat aceste dinainte a mulțĭ boiarĭ marĭ și a altorŭ ómenĭ bunĭ cariĭ suntŭ iscălițĭ maĭ jos și pentru credința iată șĭ noĭ am iscălitŭ: (Cond, B. f. 127).

Subscrisă: „Maria“. Decembre 28. 7200.

„La finele Testamentuluĭ este subscris și scriitoriulŭ luĭ: Theofan Ieromonach istoriografos.“ Epitetulŭ de *Istoriografos* ce'șĭ dă acest Ieromonachŭ, cred că nu însémnă maĭ multŭ de câtŭ: logofătulŭ Episcopuluĭ. Epitetŭ împrumutatŭ negreșitŭ dela usulŭ Patriarchieĭ, unde pintre persónele canțelarieĭ se găsesce unulŭ numit: Ipomnematografos.

Din chrisovul luĭ Mateiŭ Ghica, ce se va reproduce la loculŭ seŭ, la anulŭ 1756, se vede, că în anulŭ 1692 a fostŭ unŭ mare cutremurŭ, cândŭ a cădut turnurile Bisericeĭ Episcopieĭ, și a crăpat și tótă Biserica prin pregiur.

Totŭ în acestŭ anŭ la Martie în 22, rědeșulŭ Andreiŭ, și cu frații seĭ chărăzescŭ „Mănăstireĭ Bradulŭ iazulŭ celŭ bĕtrân al Armășenilor“ (cond. B. f. 79).

Anul 1693. Varlaam a luat parte, împreună cu Mitropolitulŭ Sava, cu Misail Episcopulŭ de Roman, cu Lavrentie Episcopulŭ de Rădăuțĭ, la adunarea țereĭ convocată de Domnulŭ Constantin Duca Voevod, în presența Patriarchuluĭ de Ierusalim Dosoteĭu, din motivulŭ tânguireĭ Egumenilorŭ dela Monastirile închinate, în chestia scutelnicilorŭ monastiresciĭ (Uricar. part. 2. f. 92—98). In acest anŭ rĕdeșița Grozava și cu fratele seŭ Ioan și su Sanda nepóta lor, chărăzescŭ Monastireĭ Brădicesciĭ partea lor din moșia Brădicescilor, ce o cumpărase pe un poloboc de miere. (Cond. B. f. 5). Deasemenea altŭ rĕdeșŭ Avrentie sin popa Stratulŭ a dănuit monastireĭ Brădicescilor partea sea din Mândrescĭ, 6 pămênturĭ (Cond. B. f. 17).

Anul 1694 La 6 Octombriŭ Constantin Duca Voevodŭ dă luĭ Vărlaam o carte prin carea confirmă jurisdicția bisericéscă a Episcopuluĭ, anume la persónele bisericescĭ; pentru orĭ ce greșale, afară de omorŭ, să se judece de Episcopulŭ lorŭ repectivŭ; éră nu la judecățile mirenescĭ. Reproducem acéstă carte, de și ea nu este de cât o repețire a celorŭ legiuite sub Vasilie Vodă, în acéstă materiă.

„Milostiu Bojiu Noĭ Constantin Duca voevod gospodar „zemli Moldavscoĭ. Adecă Domnia mea amŭ datŭ și am „întăritŭ rugătoriuluĭ nostru svințieĭ sale. Părinteluĭ Var„laamŭ Episcopulŭ de Hușĭ, pentru rândulŭ rugătorilorŭ „noștriĭ, călugăriĭ și călugărițile. și preoțiĭ și diaconiĭ, cu „fecioriĭ și fétele lor, și cu năĭmițiĭ și năĭmitele lor. a„șijderea și țircovniciĭ, și cu toată breasla lor câțĭ sințŭ

„clirosulŭ. sfinteĭ Beseariceĭ. De care lucru. Domnia mea
„înțelegândŭ-pentru greșaleli ce sari face dintre aceștĭ. de
„maĭ sus scrișĭ. în tótă Eparchia a Episcopieĭ de Hușĭ.
„sirguescŭ și trimitŭ boiariĭ și părcălabiĭ și globniciĭ. și
„alțĭ diregătorĭ mirenescĭ. deĭ trag și'ĭ globăscŭ. și nu
„éste lucru alesŭ pentru greșélele acestora unde să se giudece.
„Pentru aceia domnia mea am căutatŭ la svânta
„pravilă a Besériciĭ. împreună cu tot svatulŭ nostru să
„vedem cu ce giudețŭ arată să se giudece uniĭ ca aceștia:
„cu mirenescŭ aŭ cu sufletescŭ. la boiarĭ aŭ la Vlădicĭ.
„Decĭ svânta pravilă așea poroncésce și învață: afară
„de mórte, orĭ câte greșale vorŭ fi. dintr'aceștĭ de
„Besérecă. nice unŭ giudețŭ mirenescu să naibă treabă
„aĭ giudeca. numaĭ carele va face mórte dintreaceștia,
„cu acela va avea treabă Domnia. iară la alte vinĭ saŭ
greșeale. la tóte să aĭbă treabă numaĭ vlădiciĭ. Pentru acea
Domnia mea, înpreună cu totŭ svatulŭ nostru poroncescŭ
„tuturorŭ împreună boiarilorŭ celorŭ marĭ și celorŭ
„micĭ părcălabilorŭ și globnicilor și deșugubinarilor. saŭ fie
„cine ar fi. dintru slugile Domnieĭ méle toțĭ să scițĭ cum saŭ
„tocmit cu svânta pravilă, cu episcopiĭ să aĭbă treabă
„svinția sa Părintele Mitropolitulŭ. și Episcopiĭ. să aĭbă
„a giudeca cineșĭ întru asa Eparchie. pre călugărĭ și pre
„călugărițe. și pe preoțiĭ și diaconiĭ mirenescĭ cu ficioriĭ
„și fétele lor. și țircovniciĭ pre cumŭ scrie maĭ susŭ iară
„întru eparchia unuia altulŭ casă nu se amestece. numaĭ
„cineșĭ întru eparchia sea să giudece și să globéscă: cineșĭ
„după deala luĭ. iară alte giudețe mirenescĭ să nu se
„amestece peste această carte a Domnii meale. nime să
„nuĭ prade nime sănu'ĭ globască fără numaĭ părintele
„Episcopulŭ de Hușĭ. după obiceiulŭ svinteĭ pravile chreștinéscĭ.
Iară carile nu va asculta și va călca pravila
„și poronca Domnii meale unulŭ ca acela se va giudeca

„ca un călcătoriŭ de *lege. Intr'alt* chipŭ nu va fi. Aceasta facem scire, u ias. lét 7202, Octomvre. 6. (Condica I. f. 9),

Varlaam a cumpĕratŭ dela Comisulŭ Andreiŭ partea acestuia din satulŭ Ichimesciĭ pe Crasna (Cond. B. f. 112), precum şi dela Stratulatŭ Agăriciŭ partea de moşiă din Căbicescĭ şi Bunescĭ. (Condica B. f. 100). Varlaam se cértă si se împacă cu reḑeşiĭ pentru o parte de pămênt dela Răspopĭ. (Cond. B. f. 41). In acelaşŭ anŭ Dumitrascu *sin Vasilie Bărbosulŭ dă Brădicescilorŭ* partea sea de moşiă din Botnenĭ. (Cond. B. f. 54). Este de însemnatŭ unŭ pasagiŭ din acestŭ zapisŭ. Dănuitoriulŭ ḑice: „*amŭ fostŭ datŭ ântêiŭ Piscul, dela Gemine în susŭ*, ca să se facă Mănăstirea acolo, ci naŭ primitŭ reḑeşiĭ, şi eŭ încă dacă amŭ vĕḑutŭ aşa că n'aŭ vrutŭ să priméscă răḑeşiĭ, amŭ făcutŭ acestŭ zapisŭ pe moşia mea în totŭ loculŭ unde mi se va veni,... ca să fie dréptă ocină şi moşia Sfinteĭ Mănăstirĭ.“ Se vede că reḑeşiĭ cu dreptulŭ se temea că *Monăstirea o să le* înghită reḑeşiele.

Anul 1695. Varlaam cumpĕră o reḑeşiă dela Lazar şi soţia luĭ Nastasia din satulŭ Tălpigeniĭ. (Condica B· f. 123). La Avgustŭ 12 Varlaam cumperă dela Postelniculŭ Iancu 100. pămênturĭ din Bunescĭ cu preţŭ de 100 leĭ „banĭ bunĭ.“ (ibid. f. 115).

Anul 1696. Maria fata Frătiţeĭ Armaşulŭ, şi soţia luĭ Nania uşerulŭ la 18 Septemvriŭ dăruesce Schituluĭ Brădicescilorŭ moşiea eĭ : Siliştea Căbicescilorŭ. Actulŭ de daniă este o *copiă cu micĭ modificărĭ*, a actuluĭ Logofeteseĭ Racoviţă care s'a reprodusŭ la anulŭ 1692· (Condica B. f. 102 103).

In acelaşŭ anŭ Varlaam cumpĕră dela Constantin Pilat partea aceluia din Bunescĭ şi din Căbicescĭ cu 40 „leĭ“

bătuțĭ.“ (Condica B. f. 104). Maria Logofetésa luĭ Nicolaiŭ Racoviță la Mart. 15, dinnoŭ maĭ chărăzesce Brădicescilorŭ partea sea din Respopĭ la ținutulŭ Vasluiuluĭ (ibid. f. 39).

Treĭ frațĭ reḑeșĭ: Neculaiŭ, Stefan și Cărstea, din Botnenĭ, la 26 Aprilŭ chărăzescŭ Brădicescilorŭ părțile lorŭ de moșiă din numitulŭ satŭ. Eră Agafia, fata Popiĭ Istrati din Botnenĭ, la 23 Iuliŭ, vinde luĭ Varlaam partea sea din acelŭ satŭ, dreptŭ 30 leĭ. (ibid. f. 46).

Anul 1697. Grigorașŭ feciorulŭ luĭ Pavelŭ, la 5 Maiŭ dă Brădicescilorŭ partea sea din Botnenĭ (f. 51). Maria Logofetésa Racoviță, la 15 Maiŭ a maĭ dănuitŭ Brădicescilorŭ o parte din moșia Rĕspopiĭ. (Cond. B. f. 39). Dintr'o hotarnică, fără dată, se vede, că Varlaam a scosŭ dela Domnia hotarniceĭ, de aŭ hotărîtŭ reḑeșiele dănuite în Respopĭ. (Condica B. f. 40). Marele Vornicŭ de țéra de josŭ Vasilie Costache dănuesce Brădicescilorŭ partea sea de reḑeșiă din Dolhescĭ. Observâmŭ, că în actulŭ de daniă elŭ numesce acéstă Monastire „Brădulesciĭ.“ Obicĭnuitŭ pe atuncĭ a se numia Bradulŭ, séŭ Monastirea de la Bradŭ; și dela Brad—Brădulescĭ, însemnândŭ pe petrecătoriĭ în ea, p. c. dela Neamțŭ—Nemțenĭ. Dar după ce tóte reḑeșiele Brădicescilorŭ, parte prin daniĭ, parte prin cumpĕrăturĭ, aŭ trecutŭ la Schitŭ, atuncĭ Schitulŭ séŭ Monastirea Braduluĭ, a luatŭ și numirea de Brădicescĭ.

Marele Vornicŭ, în actulŭ de daniă se esprimă așa:

„Cu totŭ venitulŭ se fie a Sfinteĭ Mănăstirĭ, pentru
„sufletulŭ Părinților nostri. să ne pomenească. la Sfân-
„tulŭ Pomelnicŭ. Călugăriĭ. ce vor fi la Sfânta Monas-
„tire până cândŭ o va cruța Dumneḑeŭ pe fața pămên-
„tuluĭ. Iară cariĭ dintru Călugărĭ s'arŭ tâmpla să fie la
„Sfânta Monastire și nu nior pomeni la Sfântul Pomelnicŭ

„acia Călugări să dea samă de păcatele părinților nos-„tri înaintea județuluĭ celuĭ dreptŭ a Domnuluĭ nostru „Iisus Christosŭ.“ (Condica B, f. 55).

Pelaghia Ieremiasa dăruesce Brădulescilorŭ unŭ locŭ de prișacă cu pometŭ la Tălpigenĭ. (Condica B. f. 123).

Anul 1698. Varlaam a asistatŭ împreună cu Mitropolitulŭ Sava, cu Misail Episcopulŭ de Roman și cu Lavrentie alŭ Rădăuților, la adunarea țereĭ, convocată de Domnulŭ Antiochŭ Cantemir, la carea s'a hotărît a se închina Monastirea română Căpriana din Besarabia, Monastireĭ bulgare Zografulŭ dela Muntele Atos (Uricar. part. 3. f. 270—274).

La 31 Octomvrie Popa Calistrat și Diaconul Daniil din Armășenĭ dănuescŭ Brădicescilorŭ părțile lorŭ din iazulŭ Armășenilorŭ. (Condica B. f. 79). Preotulŭ Calistratŭ (se vede că totŭ acela) vinde luĭ Varlaam cu prețŭ de 10 leĭ partea sea de moșiă din Nicorescĭ la Vasluiŭ (ibid. f. 23). Logofetésa Maria Racoviță și în anulŭ acesta a dănuitŭ luĭ Varlaam pentru Monastirea sea dóue părțĭ de moșiă ale eĭ din Tălpigenĭ. (Condica B. f. 124). La 12 Fevruariŭ Nanie Ușeriulŭ și cu soția sa Maria dănuesc Brădicescilorŭ patru redeșie ale lorŭ din Botnenĭ și alta din Botnenĭ și din Dolhescĭ. (Condica B. f. 45). Eră o redeșiță, anume Irina fata luĭ Vasilie Gașpar, la 17 Iuniŭ a dănuitŭ Episcopieĭ partea sea de pămêntŭ din Dolhescĭ. (Condica B. f. 47).

Anul 1699. Varlaam cumpĕră dela Pavel Agărieiŭ cu prețŭ de 20 leĭ o parte de moșiă din Bunescĭ și din Căbicescĭ. (Condica B. f. 101). Deasemine a cumpĕratŭ dela Chenan feciorulŭ Druziĭ din Bunescĭ o parte de pămêntŭ din Căbicescĭ (ibid. f. 102).

Anul 1700. Varlaam a cumpĕratŭ dela Toderașcu nepotulŭ Fulgăĭ, partea luĭ din Iazulŭ Armășenilorŭ (ibid. f. 78). La 25 Ianuariŭ a cumpĕratŭ dela Drăguța, fata Buscăĭ, partea eĭ de moșie din Bunescĭ (ibid. f. 110). La 1 Fevruariŭ Ruxanda din Armășenĭ a dănuitŭ Brădicescilorŭ partea eĭ din Iazulŭ dela Armășenĭ (ibid. f. 80). La 22 Fevruariŭ Varlaam a cumperatŭ o parte de pămêntŭ din Bunescĭ dela Alexandru feciorulŭ Buscăi (ibid. f. 99). La 30 Mart, în Iașĭ, în presența luĭ Misail Episcopulŭ de Roman, și aluĭ „Popa Simion“ Igumenulŭ dela Sfânta Vinerĭ, Stefan feciorulŭ luĭ Paleșŭ dănueșce Brădicescilorŭ partea sea de moșiă din Nicorescĭ, „ce este pe apa Crasneĭ,“ la ținutulŭ Vasluiuluĭ (ibid. f. 24). La Maiŭ 9, Fulga, Stratulŭ Struți feciorulŭ Huluĭ, Toderașcu și Vasilache dăruescŭ luĭ Varlaam, „pentru sufletele lorŭ, ale părinților și ale moșilorŭ,“ partea lorŭ din Iazulŭ de la Armășenĭ (ibid. f. 81). La Iuniŭ 9, Dumitrasco Cuza Vornicul dâruesce Brădicescilorŭ 12 stânjinĭ, partea luĭ din iazulŭ Armășenilor (ibid. f. 80). La 11 Iuniŭ Crucean, feciorulŭ Vorniculuĭ de Budescĭ, vinde luĭ Varlaam ocina (patrimoniulŭ) sea din Dolhescĭ și din Botnenĭ (ibid. f. 4).

Anul 1701. La 3 Septemvriŭ, Dumbravă și cu femeea sea Ștefania, — aŭ vêndutŭ luĭ Varlaam 8 stânjinĭ partea lorŭ din iazulŭ dela Armășenĭ în prețŭ de 8 leĭ (ibid. f. 82). La 28 Ianuar Preotulŭ Ioan Tutoveanul chărăzesce luĭ Varlaam pentru Brădicescĭ reḑeșia sea din Botnenĭ. (f. 51). Dela Iorga și soția luĭ, Varlaam cumpĕră o reḑeșie din Bunescĭ, și Căbicescĭ. (f. 110). La 16 Apriliŭ, surorile Axinia și Irina dănuescŭ Monastîreĭ Brădicesciĭ partea lorŭ din heleșteulŭ Armășenilorŭ de pe apa Crasna. La 16 Iuliŭ, treĭ reḑeșĭ din Armășenĭ vêndŭ luĭ Varlaam 3 părțĭ din acelașŭ Iazŭ, éră o parte 'ĭ o dănuescŭ. Dela Nichiforŭ, ginerile luĭ Aleușŭ, Varlaam cumpĕră o reḍeșiă în satul Brădicescĭĭ cu 13 leĭ „banĭ gata.“ (f. 14); éră dela Grozava, fata luĭ Aleușŭ, cumpĕra moșia eĭ din Tălpigenĭ. (f. 124). Grigorașcu sin Irimiasa se împrumută dela Varlaam cu „10 leĭ bătuțĭ,“ și pune amanetŭ moșia sea dela Tălpigenĭ, cu condițiă că dacă datornicululŭ nu va reda baniĭ la Sfântu Nicolae, moșia să remână a luĭ Varlaam. (f. 125). Se înțelege că baniĭ nu s'aŭ rĕspunsŭ la termen, și Varlaam a remasŭ stăpînŭ pe acestŭ amanetŭ; că altminterea zapisulŭ s'ar fi desființatŭ.

Dintre înbunĕtățirile făcute de Varlaam la Brădicescĭ în anul acesta se păstréḍă pînă astăḍĭ o strană ordinară de lemnŭ, pentru Egumenŭ; ea are săpată acéstă inscripție: „Varlaam Episcop Hușschiĭ. Leat 7209“ (1701).

La 5 Iuliŭ cumpĕră dela Vasilie a Tomeĭ 5 și jumĕtate stînjinĭ de moșiă din Armășenĭ. (Condica B. f. 82). La 23 Iuliŭ, Nicolaiŭ Greculŭ și cu fratele seŭ Stefan dăruescŭ prin Varlaam Brădicescilorŭ unŭ locŭ de prisacă (stupină*) cu totŭ feliulŭ de pometŭ. (Cond. B. f. 81).

Anul 1702. Varlaam cumpără de la Nastasia Zberoia partea eĭ de moșiă din satulŭ Brădicescĭĭ, „dreptŭ 10 leĭ banĭ gata“ (Cond. B. f. 6); deasemenea cumpĕră dela Chenan călugărulŭ și de la feciorulŭ luĭ partea lorŭ de moșiă din Tălpigenĭ, cu prețŭ de 9 leĭ și jumătate (f. 29). Maria fata popiĭ Strătulatŭ din Tăbălăescĭ dăruește luĭ Varlaam, pentru Brădicescĭ, partea eĭ de reḍeșiă din Tălpigenĭ (f. 30). Patru reḍeșĭ din Dolhescĭ: Mardarie

---

(*) Apropo de „Locŭ de Prisacă.“ Dintr'unŭ zapisŭ din anulŭ 1700 se vede că loculn trebuitoriŭ uneĭ prisăcĭ, în vechime se determina așa: sta unŭ omŭ într'unŭ punctŭ, și de acolo arunca cu toporulŭ împregiurŭ; puncturile unde ajungea toporulŭ hotăraŭ circumferința Prisăceĭ. Veḍĭ Condica B. f. 77 din dosŭ și fratele seŭ Grigorașŭ, Arsenie și Ursul, vênd părțile lor din Tălpigenĭ Monastireĭ Brădicescilorŭ, și spun, că și mama lor a fost dăruitŭ monastireĭ unŭ locŭ de prisacă totŭ acolo (f. 125). Un Teodor a dăruitŭ Monastireĭ Brădicesciĭ o viă de la Ochiŭ.

Anul 1703. Tóder feciorulŭ Huhuleĭ vinde luĭ Varlaam partea sea din iazulŭ Armășenilorŭ (f. 76). Preotul Ilie, cu familiea sea, închină Brădicescilorŭ *Schitul Pojorenii* de la ținutulŭ Lăpușneĭ (f. 63) Nastasia Zberóia, cu feciorul eĭ Gheorghiță, vinde luĭ Varlaam părțile séle din moșiele Brădicesciĭ și Tălpigenĭ, (f. 15; 29). Ioniță, feciorulŭ Ioaneĭ, Ursulŭ și fratele seŭ Darie, din Giurgeșcĭ, dăruescŭ Brădicescilor părțile lor din Iazul dela Giurgescĭ (f. 67 și 70). Ioan, feciorulŭ luĭ Aleușŭ din Tăoșcĭ dăruesce Brădicescilorŭ partea luĭ de moșiă din Tălpigenĭ (f. 126).

Anul 1704. Varlaam cumpĕră dela Ionașŭ, nepotulŭ luĭ Lazar Buznea, părțĭ de moșiă în Bunescĭ și Căbicescĭ. (Condica B. f. 108*). Dela Ioniță Fulga și dela Stratulatŭ Strutu cumperă părțile lorŭ din Iazulŭ Armășenilorŭ (f. 76); éră Elena, fata Chiriliĭ iĭ dănuesce partea sea din acelașŭ Iazŭ dela Armășenĭ. (f. 77).

Călugărulŭ Ioanichie și cu o nepótă a sea, dănuescŭ luĭ Varlaam pentru Brădicescĭ o parte din reḑeșia dela Mândrescĭ, ținutulŭ Vasluiuluĭ (f. 17). Pascalŭ sin Mardarie vinde luĭ Varlaam partea sea reḑeșéscă din Dolhescĭ și din Botnenĭ (f. 49). Comisulŭ Andreiŭ vinde luĭ Varlaam ocina sea dela Ichimescĭ (f. 112).

Anul 1705. In anul acesta se pomenesce de Var-

(*) In Condica B. f. 109 este unŭ zapisŭ fără dată, din carele se vede că Varlaam a cumpĕratŭ o reḑeșie din Bunescĭ și Căbicescĭ, dela doĭ ginerĭ și o fată aĭ luĭ Berdilă din Bunescĭ.

laam împreună cu ceia-lalţĭ Ierarchĭ (Mitrop. Misailŭ, Lavrentie alŭ Romanuluĭ şi Gedeon alŭ Rădăuţilorŭ) în cartea adunăriĭ obşcescĭ pentru aşeḑĕmêntulŭ făcutŭ spre uşurarea dărilor a 6 Monastirĭ închinate Sfântuluĭ Mormêntŭ, în Iaşĭ la 12 Septembriŭ, 7213 (1705), în ḑilele luĭ Michaĭ Racoviţă (Uric. part. 2. f. 104—111).

Călugărulŭ Ioanic ie feciorulŭ luĭ Merăuţă Hărceiŭ chărăzesce Brădicescilorŭ o altă parte de reḑeşie din Mîndrescĭ şi alta din Dinţenĭ (f. 18). Teodor şi Chiriac, Postolachi şi Vasilie — toţĭ din familia Burghele, — vêndŭ luĭ Varlaam partea lor din Dolhescĭ, 20 pămênturĭ, (*) câte unŭ zlotŭ bătutŭ, preţulŭ unuĭ pămêntŭ (f. 52). Stefan, nepotul Băeşóeĭ vinde luĭ Varlaam 40 ½ pămênturĭ din Dolhescĭ. (f. 52) Vasilie feciorul Nechiteĭ din Botnenĭ, vinde luĭ Varlaam reḑeşia sea din acel satŭ care era situatŭ pe apa Crasneĭ (f. 55). Chirila cu soţia luĭ şi cu feciorulŭ seŭ Apostol, vêndŭ luĭ Varlaam reḑeşia lor din Dolhescĭ (f. 47). Anisia, nepóta Şorupuluĭ, dănuesce Brădicescilor partea eĭ din Tălpigenĭ (f. 27). Nastasia, fata luĭ Grigorie Bermezŭ, şi cu fraţiĭ eĭ, dănuescŭ Brădicescilor o livadă cu pomĭ, locŭ de prisacă (f. 15). Gherghina Dimulésa vinde luĭ Varlaam 30 pămênturĭ din Botnenĭ şi Dolhescĭ (f. 53). Ilinca fata luĭ Sacotea din Orzescĭ şi cu soţulŭ seŭ Stefan dănuescŭ Brădicescilorŭ părţile lorŭ de moşiă din Orzescĭ, din Ichimescĭ şi Frenţescĭ. (Cond. B. f. 113). Dela Evstratie Vrabie à cumpĕratŭ 16 stânjinĭ din Iazulŭ Giurgescilorŭ. Reproducemŭ aicĭ zapisulŭ de vênḑare, din care se vede scrupulositatea luĭ Varlaam şi circumspecţa în afacerile cu

---

(*) „Pămêntŭ.“ Este termen de mĕsorişte; însémnă o întindere de pămênt de 20 paşĭ, socotitŭ pasulŭ de 6 palme. Pămêntulŭ în sensulŭ acesta se maĭ numea şi „Delniţă“, ḑicere slavonă, ce însémnă. — împărţitura Cond. B. f. 60—61).

reḑeşiĭ, şi maĭ alesŭ cu acestŭ Vrabie, carele se vede că avea plăcere să înşele pe Varlaam.

„Adică eŭ Evstratie Vrabie scriŭ şi mărturisescŭ cu acestŭ adevĕratŭ zapisŭ al meŭ la mâna Sfinţieĭ sale Părinteluĭ Varlaam Episcopuluĭ de Huşĭ. Precum că căḑênd eŭ la unŭ greŭ marea cu Tohilat. Şi neavêndŭ cu ce mĕ plăti de dênsulŭ, avêndŭ eŭ a mea dréptă ocină şi moşiă la satŭ la Giurgescĭ. M'amŭ rugatŭ părinteluĭ ca să o cumpere să'mĭ plătescŭ capulŭ. Şi ne vrêndŭ Părintele să o cumpere ḑicândŭ că mâne poĭmâne de a veni vremea să biruescŭ eŭ pre Tohilat, cândŭ-va oĭ vrea să întorcŭ, éră eŭ m'am apucatŭ de oĭ şi birui pre Tohilat cândŭ-va şi ceeaş scóte dela dênsulŭ alŭ meŭ să fie, iar vĕnḑarea să fie în vecĭ vênḑare şi danie (*) ear de oĭ întórce să fiŭ afurisitŭ şi blestematŭ de Domnulŭ Christosŭ şi de 318 oteţĭ, orĭ eŭ orĭ rodulŭ meŭ. Decĭ amŭ vêndutŭ 16 stînjinĭ din iazulŭ Giurgescilorŭ şi Sfinţia sa plata deplinŭ miaŭ făcutŭ dinaintea a mulţĭ ómenĭ bunĭ, Preoţĭ, Boerĭ şi megiaşĭ" (**) etc. (Cond. B. f. 73). Cu tóte asigurările luĭ Vrabie, elŭ în urmă s'aŭ călcatŭ jurămêntulŭ, şi a trebuitŭ prin judecată Domnéscă a'lŭ sili să'şĭ ţină înscrisulŭ. (Veḑĭ anulŭ 1707).

Anul 1706. Vasilie Boţulŭ, cu soţia sea Sanda, vênd luĭ Varlaam pentru 50 leĭ o reḑeşie a lorŭ din Tălpigenĭ; şi în altŭ rândŭ, totŭ pentru 50 leĭ îĭ maĭ vîndŭ o altă bucată de pămêntŭ totŭ din acelŭ satŭ. (Condica B. 27, 28). Andronachi şi cu soţia luĭ vêndŭ luĭ Var-

---

(*) Ḑicerea „Danie" este pusă de Varlaam, cu scopŭ, şi ne dă a înţelege că moşia făcea maĭ multŭ de câtŭ baniĭ daţĭ la nevoia luĭ Vrabie. Prin ea se lua pretextulŭ de a putea în urmă ataca vênḑarea ca silită, orĭ aĭ sui preţulŭ. fiind prisosulŭ socotit ca danie şi chărăzire.

(**) Ḑicerea „Megeaşĭ" este slavonă dela "Mejà": hotarulŭ séŭ linia ce desparte doue diferite posesiunĭ. Megiaşĭ dar se numescŭ aceia ce posedŭ pămênturĭ vecine, despărţite unele de altele prin „Mejà."

laam 15 pămênturĭ partea lorŭ din Dolhescĭ (f. 48). Tudor și Antochie dăruescŭ prin Varlaam Brădicescilorŭ partea lorŭ din iazulŭ Giurgescilorŭ și din Ciortescĭ (f. 74).

Totŭ în acestŭ anŭ Varlaam, împreună cu ceia-lalțĭ Ierarchĭ și cu Boeriĭ, la Mart 23, daŭ o carte de mărturie Domnuluĭ Antiochŭ Cantimir pentru cumpĕrarea uneĭ părțĭ de pămĕntŭ dela unŭ reḍeșŭ din Chircanĭ. Deși acestŭ documentŭ nu privesce de a dreptulŭ pe Episcopiă dar pentru interesulŭ seŭ istoricu și filologic, îlŭ reproducemŭ aicĭ întocma dupre cum mi l'a comunicatŭ Domnulŭ Generalŭ A. Mavrodin, carele îlŭ posede între documentele moșieĭ sale Plotonesciĭ dela ținutulŭ Fălciuluĭ,

„Se ubo Mi(1) Misail Archiepiscopŭ i Mitropolitŭ Su-
„cevschiĭ, i Lavrentie Episcopŭ Romanschiĭ, i Gedeon E-
„piscopŭ Radovschiĭ, i Varlaam Episcopŭ Hușiĭ, i An-
„tochie Jora vel logofĕtŭ, i Ion Buhuș biv vel logofĕt, i
„Neculaiŭ Costin vel vornicŭ Dolneĭ Zemli(2), i Iordachi
„Ruset biv vel Dvornicŭ, i Lupulŭ Costachi vel vornicŭ
„gorneĭ Zemli(3), i Ion Neculcea vel Spătariŭ, i Savin
„vel Banŭ, i Dimitrie Mavrodi biv vel céșnicŭ(4), i Ilie
„Cantacuzino vel visternicŭ, i Ion Sturza vel stolnicŭ; i
„Pavel Ursulețŭ vel clucériŭ, i Gavril Costin vel sul-
„giariŭ, i Pavăl Rugină, vel jitnicériŭ. i Stefan Luca
„Vtori visternicŭ, i Vasilie Pliașca g. logofĕtŭ(5), i Ne-
„culaiŭ Buta, i Georgieș, i Raznițĭ vorniciĭ globniĭ. Scriem
„și dămŭ scire cu acestŭ zapisŭ de mărturiă la cinstita
„mâna Măriei sale Domnuluĭ nostru Ion Antiochŭ Cons-
„tantin Voevod, precum să se scie că aŭ venitŭ înaintea

---

(1) „Iată deci noĭ." (2) Țereĭ de josŭ. (3) Țereĭ de susŭ. (4) Fostŭ mare păharnicŭ. (5) Treĭ, alŭ treilea logofĕtŭ.

„nóstră Iftodi feciorulŭ luĭ Gavrilŭ, nepotŭ și strĕnepotŭ „luĭ Berevoĭ din satŭ din Chircanĭ dela ținutulŭ Fălciuluĭ „de nime nevoitŭ, nicea asupritŭ, și aŭ vêndutŭ a luĭ „dreaptă ocină și moșia, unŭ bĕtrânŭ și jumĕtate din sat „din Chircanĭ Măriеĭ sale Domnuluĭ nostru Antiochŭ Voevod dreptŭ cinḑecĭ leĭ bătuțĭ. Carea acéstă moșie, scoțêndu-se vênḑĕtóre, saŭ socotitŭ ântĕiŭ cu porunca Măriеĭ sale Vodă, de saŭ hotărîtŭ de Tocilatŭ și de Archirie Pivniceriulŭ de Hușĭ și de Glițînco, ómenĭ bĕtrânĭ, „și împreună cu Amvrosie egumenulŭ de la monastirea „Seliscenĭ. Și s'aŭ alesŭ un bĕtrânŭ și jumetate, partea „luĭ Iftodie, care maĭ susŭ scriemŭ, care cuprinde giumĕtate din Chircanĭ. Si întru acestŭ unŭ bĕtrânŭ și giumĕtate. saŭ aflatŭ 60 de pămênturĭ, și pămêntulŭ câte „de 30 de pașĭ (*) în frunte, precum arată și mărturia „Hotarnicilorŭ, care s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ. Și acéstă „moșie se hotărasce din susŭ cu Timirleniĭ, iară din jos „cu Lungeniĭ, carea și acéstă moșie este cumpĕrată de „rĕposatu părintele Măriеĭ Sale, luĭ Vodă Ion Constantin „Voevod, maĭ din nainte vreame. Decĭ și noĭ vĕḑêndŭ învoeala și deplina plată la mâna luĭ Iftodi, feciorulŭ luĭ „Gavril și Strănepotulŭ luĭ Berevoĭ: iară noĭ încă amŭ „făcutŭ acestŭ zapisŭ de mărturie, ca săĭ fie Măriеĭ „Sale luĭ Vodă dreaptă ocină și moșie în vecĭ. „Și saŭ „datŭ și uricul celŭ vechiŭ dela bĕtrânul Ștefan Voevod „care aŭ fostŭ întăritura luĭ Berevoĭ. Și pentru credință „amŭ și iscălitŭ cu toțiĭ, ca să se scie, și eŭ Axentie „Uricariulŭ amŭ scrisŭ acestŭ zapisŭ. Da znaetsi(**): u „Ias vlet 7214 (1706), Mart 23.“

---

(1) De aicea se vede că întinderea unuĭ pămêntŭ nu era pe totŭ loculŭ de o potrivă. Vedĭ nota din urmă, pag. 161. (2) Ca să se scie.

Urméḑă iscăliturile Mitropolitului, Episcopilorŭ şi ale tuturorŭ boerilorŭ pomeniţĭ maĭ susŭ.

Anul 1707 Varlaam cumpĕră cu 13 leĭ părţile reḑeşescĭ ale luĭ Toader Grueanulŭ din Botnenĭ şi din Dolhescĭ (Cond. B. f. 53); éră dela Postolachi, şi dela femeea luĭ Severina, cumpĕră cu 30 „leĭ bătuţĭ“ partea lor de reḑeşie din Dolhescĭ (f. 54). Dela Kenan Călugărulŭ pentru o vacă cu viţelŭ, cumpĕră o reḑeşie din satulŭ Nicorescĭĭ (f. 23). Varlaam se judecă la Domnulŭ Antiochŭ Cantemir cu rĕḑeşiĭ din Buhescĭ pentru a patra parte din acelŭ satŭ ce o cumpĕrase elŭ dela Ianculŭ Postelniculŭ feciorulŭ luĭ Darie. Rĕḑeşiĭ s'aŭ tânguitŭ la Domnie că vênḑĕtoriulŭ arŭ fi vêndutŭ Episcopuluĭ maĭ multŭ de câtŭ era partea luĭ. La judecată aŭ fostŭ citaţĭ atâtŭ Varlaam cât şi Postelniculŭ Iancu, şi aŭ dat rĕmaşĭ pe pârîtorĭ. Dreptulŭ de proprietate a luĭ Varlaam pe acea cumpĕrătură s'a întăritŭ prin cartea domnéscă dela 15 Ianuariŭ (f. 93, 94). Pĕtraşcu cu soţia sea Ghinia vêndŭ luĭ Varlaam o parte a lorŭ de moşie din Dolhescĭ dreptŭ 6 vedre(*) de miere (f. 44). Rĕḑeşiĭ de multe orĭ eraŭ siliţĭ de marĭ nevoĭ a'şĭ vinde pămênturile. Citămŭ aicĭ unŭ casŭ, din carele se vede, că uă biată rĕḑeşiţă vĕduvă, spre a plăti o datoriă de 7 leĭ la unŭ Turcŭ, carele o ecsecuta, dă părţile de reḑeşiă ale eĭ şi ale bărbatuluĭ seŭ din Dolhesci, Episcopuluĭ Varlaam carele 'ĭ a datŭ 7 leĭ, ca să scape de Turcu. Reproducemŭ aicĭ acestŭ zapisŭ, carele ne dă o lumină atâtŭ despre inima luĭ Varlaam, câtŭ şi despre arbitrarităţile Turcilorŭ prin ţéră:

„Adică eŭ Irina, soţulŭ rĕposatuluĭ Mardarie din Dol-

(*) In copie se ḑice: „şese devri de meri.“ Credŭ că este greşélă.

„hescĭ, scriŭ și mărturisescŭ cu acéstă adevĕrată scri-„sóre a mea, precum fiindŭ datorŭ Mardarie soțulŭ meŭ „cu 7 leĭ luĭ Mustafa Turculuĭ, și viindŭ Turculŭ m'aŭ „luatŭ pre mine de grumazĭ, să mĕ ducă la casa luĭ; „ci eŭ m'amŭ rugatŭ sfinției sale Părinteluĭ Episcopuluĭ „de Hușĭ, să dea acestĭ 7 leĭ pentru mine, și părintèle „vĕḑêndŭ că mĕ duce Turculŭ aŭ datŭ baniĭ pentru mine „și eŭ m'amŭ apucatŭ înainte a mulți ómenĭ bunĭ să „plătescŭ sfinției sale cu ce oiŭ avea la casa mea. Iară „ne avêndŭ cu ce plăti, amŭ ḑisŭ să'șĭ ea sfinția sa moșia „din Dolhescĭ, partea luĭ Mardarie și partea mea. Și la „acéstă scrisóre s'aŭ întîmplatŭ mulțĭ ómenĭ bunĭ, anume „Tănase Nișu și Georgie ot Hușĭ și alțiĭ, și pentru cre-„dință aŭ pusŭ și Turculŭ muhurulŭ(1), și eŭ Irina am „pusŭ degitulŭ, să fie sfinției sale de credință. vlet 7215 „(1707). (Condica B. f. 45).

Acestŭ metodŭ de a face moșiă mare, prin luarea pă-„mêntuluĭ uneĭ vĕduve la ocasiunĭ de mare strîmtorare, nu aduce onóre unuĭ crestinŭ, cu atâta maĭ alesŭ unuĭ Episcopŭ. Varlaam ne arată prin acésta unŭ characterŭ de omŭ pré interesatŭ, și fără charitate. Elŭ putea să scape vĕdúva de silnicia Turculuĭ, fără aĭ lua pămêntul eĭ de hrană, dacă arŭ fi avutŭ consciință de chiămarea sea, și sentimente umane.

Frațiĭ Tóder și Vlasie vêndŭ luĭ Varlaam partea lorŭ din Iazulŭ dela Giurgescĭ; éră David feciorulŭ luĭ Dă-mianŭ îĭ vinde partea sea din Iazulŭ Giurgescilorŭ (f. 6). Ilinca, fata Măriţiĭ Săcătóea, face danie luĭ Var-laam partea sea din Iazulŭ Giurgescilorŭ (f. 74).

Varlaam se judecă la Antiochŭ Cantimir cu Istratie Vrabie pentru 16 stînjinĭ Iazu din Giurgescĭ, pe cariĭ Vrabie, la o nevoe a sea iaŭ vêndutŭ luĭ Varlaam, dela care nu se putea lua altŭminterea banĭ. Vrabie însă gândia să înșele pe Varlaam, adică să nu'ĭ dea nicĭ banĭ îndĕrĕptŭ, nicĭ partea din Iazŭ; dar s'a amăgitŭ. Varlaam 'ia intentatŭ procesŭ.

---

(1) Pecetea.

La judecată înaintea Divanuluĭ preșeḑutŭ de Domnulŭ Antiochŭ Cantimirŭ, Vrabie a trebuitŭ să cedeze. Varlaam spre a se asigura, după ce a câștigatŭ procesulŭ *ș'a scosŭ chrisov domnescŭ, prin care se întăresce stăpînirea* luĭ Varlaam asupra Iazuluĭ, partea dela Vrabie, câtŭ și pe alte reḑeșie cumpĕrate séŭ dăruite dela alțĭ reḑeșĭ. (Condica B. f. 71, 72).

Tiron, feciorulŭ luĭ Gavriil Agăriciŭ, vinde luĭ Varlaam partea sea de pământŭ din Bunescĭ (f. 101). Ieromonachulŭ Calistru dă Brădicescilorŭ părțile séle de moșie din Tălpigenĭ, Mîndrescĭ, Todirescĭ, Tăoscĭĭ (f. 19). Monachulŭ Daniil dăruesce Brădicescilorŭ reḑeșia sea din Dolhescĭ (f. 48).

La Mart 15, doĭ *frațĭ* din Dolhescĭ, Gligorașcu și Mardarie, vêndŭ luĭ Varlaam ocina lorŭ dela Dolhescĭ și Botnenĭ pe 26 vedre de miere, din care celŭ d'ântêiŭ ĭea 14 vedre și celŭ de al doile 12. Zapisulŭ arată și motivulŭ vênḑereĭ: „amŭ luatŭ banĭ pe miere dela părintele, *și ne avêndŭ noĭ să dâmŭ* miere la vreme, niam rugatŭ părinteluĭ de aŭ primitŭ acéstă moșie și niaŭ dat acéstă miere, și niaŭ făcutŭ plată de plinŭ în mânile nóstre.“ (Condica B. f. 50). Aicĭ iarășĭ se vede spiritul speculantŭ alŭ luĭ Varlaam. Elŭ specula cu mierea, ca și Turciĭ; da arvonă pe miere de timpuriŭ pe la rĕḑeșĭ, și cândŭ nu o puteaŭ eĭ respunde la timpŭ plătiaŭ cu moșiórele lorŭ.

Michaiŭ Zerulŭ Armașulŭ, la 20 Iuliŭ, vinde luĭ Varlaam ocina sea din satulŭ Giurgescilorŭ. (Cond. B. f. 70).

Anulŭ 1708. Varlaamŭ scóte chrisovŭ domnescŭ de la Michaiŭ Racoviță, de viacĭnică și neturburată stĕpânire a Brădicescilorŭ pe maĭ multe din cumpĕrăturile și daniele parțialĭ făcute până acum de către reḑeșĭ în moșia Tălpigeniĭ de la ținutulŭ Fălciuluĭ (Cond. B. f. 19 și 20.)

Cu data din 8 Apriliŭ se găsesce o carte de la Michaiŭ Racoviță, prin carea se întăresce viacĭnica robiă a unuĭ Çiganŭ, ce de bună voiă s'a datŭ robŭ Brădicescilorŭ. Ea merită a fi reprodusă pentru bizara'ĭ cuprindere.

„Ion Michaiŭ Racoviță Voevoda Boj. mil. gosp. Zem. Mold. Adică aŭ venitŭ dinaintea nóstră. si denainte a tuturorŭ a lorŭ nostri moldovenescĭ boerĭ, a marĭ și micĭ, cinstitŭ rugătoriulŭ nostru Sfinția sa părintele Kyr Varlaam Episcopulŭ ot Hușĭ. Și niaŭ aretatŭ unŭ zapisŭ de mărturie — iscălitŭ de preoțĭ și de alțĭ ómenĭ bunĭ: de Négulŭ Çiganulŭ. scriindŭ și mărturisindŭ cu acelŭ adeveratŭ zapisŭ a luĭ la mâna Sfinții sale Părinteluĭ...... precumŭ fiindŭ elŭ Çiganŭ din țéra românéscă — și robindu'lŭ Tătariĭ. din țéra luĭ — aŭ făcutŭ la robiă câțĭ va anĭ: și făcêndu'ĭ Dumneḑeŭ calea de aŭ scăpatŭ din robia păgânilorŭ. Și nimerindŭ la Sfinția sa Părintele Episcopulŭ de Hușĭ — aŭ slujitŭ vr'o patru cincĭ ănĭ. Și pre urmă de bună voia sa s'aŭ datŭ rob mănăstireĭ Sfinției sale Brădicescilor — și după ce s'a căsătoritŭ s'a dat Sfinției sale. depréun cu femea luĭ Sanda. Moldovéncă. Și cu copii lorŭ și cu toțĭ nepoțiĭ și strĕnepoțiĭ lorŭ. Ca să fie în viacĭ robĭ Sfinteĭ monastirĭ Brădicescilorŭ — Decĭ și Domnia mea décă amŭ veḑutŭ acelŭ zapisŭ adevĕratŭ amŭ creḑutŭ. Intru aceia și de la Domnia mea m'amŭ milostivitŭ și amŭ datŭ și amŭ întăritŭ pré cel

Çiganŭ de maĭ susŭ numitŭ. . . . . . şi cu feciorii lor şi cu toţĭ nepoţiĭ lorŭ. Ca să fie şi de la Domnia mea Sfintiĭ monastirĭ Brădicescilorŭ dreptĭ robĭ în viacĭ şi miluirea şi uricu cu totŭ venitulŭ stătătoriŭ în viacĭ de viacĭ. Pentru aceia şi voĭ giuḑiĭ de Çiganiĭ ceĭ domnescĭ şi de Çiganiĭ ceĭ boerescĭ toţĭ să aveţĭ a'ĭ da bună pace acestuĭ Çiganŭ, întru nimicŭ să nu vĕ amestecaţĭ la dênsulŭ a'lŭ învălui saŭ a'lŭ trage la ceva. C'apoĭ veţĭ fi de mare certare de la Domnia mea. . . . . . 7216, April 8" (Cond. III. f. 3.)

Insemnare. Causa, pentru carea acestŭ Çiganŭ de bună voiă se dă robŭ, trebue a o căuta în posiţiunea de atuncĭ a Çiganilorŭ. Çiganulŭ fugariŭ, fără stăpânŭ, era lipsitŭ de orĭ-ce protecţiune, şi espusŭ la cele maĭ brutale schingiurĭ şi jacurĭ din partea juḑilorŭ, şi a servitorilorŭ Hatmănieĭ, cariĭ âmblaŭ într'adinsŭ, *căutând Çiganĭ fugarĭ, şi 'ĭ scriiaŭ* între Çiganiĭ Domnescĭ (Cond. III. f. 43.)

La 7 Maiŭ Varlaam scóte de la Michaiŭ Racoviţă uă carte de scutélă pentru văcariĭ seĭ (Cond. III f. 1.) Apoi scóte hotarnicĭ domneşcĭ de la acelaşĭ Domn, anume: pe Gavriil Vel-păharniculŭ, pe Bejan Hudiciu Vornicŭ Globniĭ, pe Postolaki Coşesculŭ şi pe Axintie Uricariulŭ: de 'ĭ-aŭ allesŭ tóte reḑeşiele cumpărate séŭ dănuite, de la Dolhescĭ şi Botnenĭ, şi apoĭ pentru siguranţă capătă şi chrysovŭ domnescŭ, la 12 Iuliŭ (f. 60—62). Tot atuncĭ delimitéză cu hotarnicĭ domneşcĭ pămênturile ce le avea cumpărate şi dănuite, de la reḑeşiĭ din Buneşcĭ şi Căbiceşcĭ, şi'şĭ scóte chrysovŭ domnescŭ pentru stăpânirea lorŭ, de la Michaiŭ Racoviţă, la 20 Iuliŭ (f. 95—98). Popa Iliă feciorulŭ luĭ Ostachi dănueşce luĭ Varlam o parte de moşiă din satulŭ Brăteniĭ, pe apa Lăpuşneĭ (f. 65). Ştefanŭ Fratiţa biv-Sărdariŭ vinde luĭ Varlaam

51 pămênturĭ din Căbicescĭ pe Crasna, câte unŭ zlotŭ pămêntulŭ (*f. 103*)). *Varlaam la 22 Iuliŭ scóte chrysovŭ* domnescŭ de la Mihaiŭ Racovită, întăritoriŭ posesiuneĭ sélle pe părţile cumpărate şi dănuite din iazulŭ de la Giurgeşcĭ (f. 72, 73.)

Anulŭ 1709. La Noemvriŭ 29 Irina Mărdărésa dăruesce luĭ Varlaam uă reḑeşie a sea din Mărdărescĭ; éră alte doue părţĭ de moşiă le cedéză dreptŭ plată a 17 leĭ, *cu cariĭ datoria luĭ Varlaam* (Cond. B. F. 18). La 8 Ianuarie, Stefan Frăţiţă, cu feciorriĭ seĭ şi cu Kenan şi cu Popa Stratulat Agariciŭ, Chărăzescu luĭ Varlaam pentru Brădicescĭ 7 pămênturĭ şi jumătate din Siliştea Căbicesciĭ, ce remăsese ne cumpĕrate de Varlaam. Satulŭ acesta, precumŭ se vede din zapisŭ, era alăturea de Bunescĭ (f. 98).

In luna luĭ Ianŭariŭ se finesce episcopatulŭ luĭ Varlaam, precum vom vedea maĭ departe. Presimţind că nu va fi îndelung pe scaunul Episcopieĭ, Varlaam încă din anulŭ trecutŭ s'a asiguratŭ prin chrisóve domnescĭ pentru proprietăţile ce făcuse Brădicescilorŭ. Varlaamŭ a paretisit şi s'a retrasŭ la Brădicescĭ, unde a trăit până la anulŭ 1711. Celŭ puţinŭ de la acestŭ anŭ în documente nu se maĭ pomenesce de el.

Acolo petrecêndŭ, totŭ din cândŭ în cândŭ maĭ cumpera câte o reḑeşiă, séŭ uă *priimea* danie, d. e. la 15 Fevruariŭ acestaşĭ anŭ, cumpĕrà de la Ion sin Gaşpar din Dolhescĭ uă reḑeşiă. La 3 Septembrie 1711 Varlaam a cumpĕratŭ de la Dumbravă şi de la soţia luĭ Ştefana o reḑeşiă în Armăşenĭ. Zapisul este scrisŭ la Brădicescĭ, de un Cogălniceanu.

Varlaam cât a fostŭ Episcopŭ s'a sîrguitŭ numaĭ cu tóte chipurile a se înbogăţi pe sine indirectŭ, sub numele Monastireĭ Brădicescĭ; éră Episcopia a lăsat'o în de istovŭ părăsire și pustiire, arsă, prădată și ruinată, care ĭ-a atrasŭ publică desaprobare, precumŭ se va vedea maĭ josŭ. Darŭ nicĭ la Brădicescĭ n'a remasŭ de la elŭ nimicŭ afară de o miserabilă bisericuță de lemnŭ. Nu se bucura de opinia de omŭ dreptŭ, și nedreptățile luĭ în questiunile de judecățĭ ce i se recomenda de la Domniă, aŭ silitŭ pe Domnulŭ Antiochŭ Cantimir, carele iubia judecata dreaptă, să facă luĭ Varlaam o dojană publică, fórte atăcătóre; să'ĭ ḑică la unŭ Divanŭ, înaintea tuturorŭ Boerilorŭ marĭ și micĭ: „Popo! ce nu judecĭ dreptŭ, când îțĭ vinŭ cărțile mele? Țĭ-oĭ rade pletele“! Ataculŭ a fost așa de mare, în câtŭ Varlaam a eșitŭ din Divanŭ plângêndŭ și blestemândŭ pe Domnulŭ celŭ mâniatŭ (Let. t. II. f. 62). Neîngrijirea luĭ Varlaam de Episcopiă, îndată după *paretisirea* luĭ *a fostŭ oficial* denunțată prin chrisovulŭ datŭ de Mihaiŭ Racoviță pentru ajutorințele făcute Episcopieĭ de Hușĭ.„ Că cine a fostŭ și Episcopŭ, ḑice chrisovulŭ, n'aŭ grijitŭ pe giurŭ dînsa nimica.“ Veḑĭ acestŭ chrisovŭ reprodusŭ maĭ josŭ. Varlaamŭ, chiarŭ și după mórte, ș'a atrasŭ desaprobarea Bisericeĭ, prin aceea, că prin testamentulŭ seŭ a voitŭ să sustragă cu totul Monăstirea sea de sub ascultarea Chiriarchieĭ Bisericescĭ, și o a încredințatŭ uneĭ rude a sea,(*) Gavriil Miclescu. Dar testamentulŭ acesta ca nelegalŭ, s'a desființatŭ de sinodulŭ Archiereilor, precumŭ se va vedea, la anulŭ 1713.

Varlaam cu dreptulŭ se póte numi *rezeșofagŭ*; elŭ spre a îmbogăți Brădiresciĭ seĭ, prin feliurite căĭ a despoiatŭ de pămînturĭ câteva sate reḑeșescĭ de prin pregiur:

(*) Că Varlaam era rudă cu acestŭ Miclescu, amŭ auḑitŭ din spunere tradițională.

Brădicescii, Dolhescii, Bunescii, Botnenii, Giurgescii, Armășenii, etc. din care mulțĭ locuitorĭ aŭ trebuitŭ să se strămute pe alte reḑeșiĭ, dacă le vorŭ fi maĭ avutŭ, séŭ se remână vecinĭ, adică: clăcașĭ.

XX. SAVVA II.

Succesorulŭ luĭ Varlaam în Episcopatŭ a fostŭ Savva II, pe care Sinodicul Episcopieĭ ĭlŭ deduce dintre monachiĭ Monastireĭ Pângărațiĭ. Elŭ fu alesŭ la Episcopatŭ în luna luĭ Ianuariŭ 1709, „cu totŭ soborulŭ sfinteĭ Bisericĭ“ și „cu totŭ sfatulŭ Domnescŭ,“ precum se vede din cartea Domnuluĭ Michaiŭ Racoviță din 19 Ianuariŭ, prin care însciințéză pe Hușenĭ de alegerea nouluĭ Episcopŭ, și le ordină a'lŭ asculta; precum și din altă carte către Protopopulŭ de Soroca, prin carea, însciințându'lŭ de alegerea nouluĭ Episcopŭ, ĭĭ ordonă de a aduce la Episcopiă pe toțĭ Preoțiĭ din acelŭ ținutŭ, ca săĭ vaḑă și săĭ esamineḑe. Se înțelege că asemine cărțĭ se vorŭ fi datŭ la toțĭ Protopopiĭ din ținuturile supuse Eparchieĭ Hușilor. Reproducemŭ aicĭ aceste doue cărțĭ domnescĭ, ca de mare interesŭ istoricŭ, căcĭ ne arată între altele rânduelele ce păziaŭ Domniĭ vechĭ la instalarea Episcopilorŭ. Totŭ-o-dată ele ne arată că Episcopiĭ se alegeaŭ de Soborulŭ Bisericeĭ și de sfatulŭ domnescŭ, de și uneorĭ Domniĭ se esprimă în scurtŭ, că eĭ *aŭ numitŭ* pe cutare Episcopŭ, séŭ că s'aŭ *milostivitŭ și aŭ miluitŭ cu scaunulŭ Episcopieĭ*; precum d. e. ḑice Vasilie Vodă de Episcopatulŭ luĭ Gedeon (veḑĭ anulŭ 1645).

„Ion Michaiŭ Racoviță Voevoda Boj. Milost. gospodar „zemli Moldavscoĭ. Scriem Domnia mea la toțĭ orășaniĭ „din Tîrgu de Hușĭ, ve dămŭ scire tuturorŭ. Iată că

„Domnia mea amŭ socotitŭ *cu totŭ Soborulŭ Sfinteĭ*
„*Besiareciĭ* de am pusŭ acolo Episcopŭ la Huşĭ, prea
„cinstitŭ rugătoriulŭ nostru prea sfinţia sa părintele kyr
„Sava. Pentru aceia, dacă veţĭ vedea cartea Domnieĭ
„mele. Ear voĭ cu toţiĭ Orăşaniĭ să aveţĭ a'lŭ asculta întru
„tóte obiceaeli ceale vechĭ. ca prea un Archiereŭ. Aşijdeari
„şi pentru ómeniĭ, cariĭ vor hi fost de a sfinteĭ Episcopiĭ
„şi vor hi rĕşchiraţĭ pintre voĭ. şi pen alte Br'aslea, şi
„pentre viarĭ. saŭ domnescĭ — saŭ pentre boiareşcĭ. saŭ
„fiiaştea unde vor hi. Să aibă a'ĭ strîngia la sfânta Episcopie
„— şi vorŭ avia milă de la Domnia mea — Iară voĭ
„încă ómeniĭ sfinteĭ Episcopiĭ să nu'ĭ amestecaţĭ la nevoeli
„vóstria. Nicia la cheltuiali vóstrea. ce să aveţĭ a'ĭ feri
„după cum aŭ fostŭ obiciaiulŭ ceal vechiŭ — şi maĭ denainte
„vóstră — pre cum aŭ fostŭ alţĭ tîrgoveţĭ — aşia
„să ţineţĭ şi voĭ. şi să fiţi ascultătorĭ. pe cum vă poruncimŭ
„— că de a vini vro jalobă la Domnia mea să sciţĭ
„bini că uniĭ ca aciia vor fi de mare certari de la Domnia
„mea. (Iscălitura domnéscă şi pecetea). U Ias lét
7217, Genar 19.“

„Ion Michaiŭ Racoviţă Voevod Boj. Milost. gospodar
„zemli Moldavscoĭ. Scriem Domnia mea la rugătorulŭ
„nostru. Protopopul. de ţinutul. Soroceĭ. careli iasti supt
„ascultare Piscopii Huşilor. îţĭ facemŭ scire. iată că bini
„vrênd Domnia mea. şi împreună cu tot Sfatul Domniei
„meale. am socotitŭ şi am les de am pus acolo la Piscopie
„Huşilor pre Svinţia Sa kyr Sava. să fie Piscop.
„pentru aceea dacă viĭ vedea cartea Domnieĭ meale, să
„cauţĭ şi să daĭ scire tuturor preuţilor, câţĭ or fi acolo
„la cel ţinut. supt ascultari Piscopii. să vă sculaţĭ. şi să
„meargeţĭ. cu toţiĭ acolo. la Svinţia sa. la Piscopii. ca

„să'ĭ vaḑă și să'ĭ cérci. pentru vrednicie preoțéscă, și „carele nu va fi vrednicŭ de cinul preoțescŭ — să aibă „al judeca, după cum va scrie Svânta pravilă. Decĭ nu„maĭ să te scolĭ, cu toțĭ Preoțiĭ să meargĭ acolo. Acésta „scriem. U Ias lét 7217 genar 20 (Iscălit. Domnéscă și „Pecetea)."

Observâmŭ, că în cartea cea d'ânteiŭ Michaiŭ Racoviță ḑice că a ales pe Savva la Episcopiă: *cu totŭ Soborul Sfinteĭ Bisericĭ*; éră în cea de a doŭa ḑice că l'a ales „împreună cu totŭ sfatulŭ Domnieĭ." De aicĭ conchidem că alegerea luĭ Savva s'a facutŭ prin o adunare compusă din Archiereiĭ și din Boiariĭ țereĭ, cariĭ compuneaŭ sfatul Domnescŭ.

Savva a găsitŭ Episcopia de Hușĭ în cea maĭ miserabilă stare, séŭ maĭ bine, în cea de istovŭ părăsire: „arsă, prĕdată, fără ogradă, fără casă, fără chiliĭ," cu unŭ cuvêntŭ — ne avêndŭ nimica „nicĭ pe din lăuntru, nicĭ pe din afară." Căcĭ, dupre cum am vĕḑutŭ maĭ sus, Varlaam a îngrijitŭ numaĭ a mări moșia Brădicescilorŭ. De acea Savva, îndată a espusŭ la Domniă starea Episcopieĭ și a cerutŭ ajutoriŭ pentru restaurarea eĭ. Domnulŭ Michaiŭ Racoviță, pe lângă alte ajutóre ce aŭ pututŭ face dela sine, a convocatŭ sfatulŭ țeriĭ spre a se consulta despre modulŭ, cum s'ar putea maĭ multŭ ajuta Episcopia. Dar din causa multelorŭ nevoĭ ce eraŭ pe țéră, Domnulŭ și sfatulŭ seŭ n'aŭ pututŭ a'ĭ face altŭ ajutoriŭ de câtŭ a'ĭ acorda 20 de scutelnicĭ dupre așeḑemêntulŭ făcutŭ Monastirilorŭ închinate la Ierusalimŭ, cariĭ să fiă spre servițiŭ și a cărora Goștină și Desetină să fiă în folosulŭ Episcopieĭ. Cartea Divanuluĭ este tótă cuprinsă în uriculŭ luĭ Racoviță, ce se reproduce maĭ josŭ, afară de începutulŭ eĭ, în care se arată persónele din care atuncĭ se compunea sfatulŭ séŭ divanulŭ Dómnescŭ. In interesulŭ istorieĭ țeriĭ, reproducemŭ aicĭ începutulŭ acesteĭ cărțĭ, séŭ „mărturie“ de starea Episcopieĭ:

„Se ubo Mi(1) Gedeon Archiepiscopŭ și Mitropolitŭ Sucévschiĭ. i Pachomie Episcopŭ romanschiĭ. i Călistru Episcopŭ Radovschiĭ. i Savva Episcopŭ Hușschiĭ. i Antochie Jora vel logofătŭ. Ion Bulhușŭ biv-velŭ logofătŭ. Lupulŭ Costachi vel vornicŭ Nijneĭ Zemli(2) i Manolachi Ruset vel vornicŭ Vișneĭ Zemli(3). Dumitrașcu Racoviță Hatman i Părcălabŭ Sucévschiĭ. Neculaiŭ Ruset vel Postelnicŭ. Deadiulŭ vel Spătariŭ. Cuze biv vel Spătarŭ. Savin Banulŭ. Ion Sturḑea vel Păharnicŭ. Gavriil biv vel Păharnicŭ. Neculaiŭ Bașot vel Visternicŭ. Ștefan Ruset vel Stolnicŭ. Constantin Costachi vel Comis. Pavel Rugină vel Jitniciarŭ. Constantin Zbiera Vtori Logofătŭ. Ștefan Luca 3. Logofătŭ. Și alțĭ Boiarĭ și Mazilĭ(4) din curtea Măriei Sale luĭ Vodă. facemŭ șcire cu acéstă mărturie a nóstră etc. . . . (Condica I f. 15). Totŭ restulŭ cărțiĭ întră în următoriulŭ uricŭ datŭ la acéstă ocasie de Domnulŭ Michaiŭ Racoviță: (Originalulŭ se află în aceeașŭ Condică, f. 15. éră copie în Cond. A. f. 69).

„Bojiiu Milostiiu: Ion Michaiŭ Racoviță Voevod gospodar zemli Moldavscoĭ. Bine vrêndŭ Domnia mea, a urma bunelorŭ și fericitelorŭ lucrurĭ. ce aŭ făcutŭ și aŭ lucrat alțĭ fericițĭ și rĕposațĭ Domnĭ ceaŭ fostŭ mainte de noĭ, de aŭ miluitŭ și aŭ întăritŭ Sfintele Monastirĭ. cu viniturĭ din viniturile domnescĭ. volnicĭ fiindŭ ca nisce stăpânitorĭ acestuĭ pămêntŭ a Moldaveĭ. ca să le rîmîie în urma veacĭnica pomenirea. Socotindŭ dar și Domnia mea împreună cu totŭ sfatulŭ nostru. Pentru Sfânta Episcopia Hușilorŭ. fiind arsă și prĕdată, și căḑută la mare slăbiciunea. de nepăcĭ și rĕscóle ce aŭ fostŭ într'acéstă ţéră din zavistie diavoluluĭ. cât aŭ remas numaĭ peatra. nicĭ case, nicia ogradă, nicĭ chiliĭ. și maĭ alesŭ ne avêndŭ nimică nici din lăuntru, nici pe din afară. Că cine aŭ fostŭ și Episcopŭ n'aŭ grijitŭ pre giur dênsă nimicŭ. Decĭ acmu puindusă altŭ Episcopŭ, și fiindŭ cam slăbșiorŭ(1). Domnia mea m'am milostivitŭ, și l'am agiutoritŭ ditruniali din cât niaŭ fostŭ putința. și iam fĕcutŭ și acestŭ testĕmêntŭ maĭ vârtosŭ pentru poslușnicĭ carea cu agiutorinl luĭ Dumneḑeŭ, și cu blagoslovenia a patru a țeriĭ nóstre Sfințĭ Archiereĭ. Sfinția sa Părintele kyr Gedeon, Archiepiscopul și Mitropolitulŭ Suciaveĭ. și kyr Pachomie Episcopul ot Roman. și kyr Calistru Episcopul ot Rĕdăuțĭ. și kyr Sava Episcopul ot Hușĭ și cu toțĭ boieriĭ Moldoveĭ a marĭ și a micĭ. Bine amŭ voitŭ preacumŭ să cade, și precum placia luĭ Dumneḑeŭ cu dreptate. am făcutŭ așeḑarea ca să aibă a ținea Sfânta Episcopiă ot Hușĭ. Poslușnicĭ cu numerŭ fieşte cândŭ 20 de ómenĭ din veciniĭ Sfinteĭ Episcopiĭ(2) și dintr'alțĭ ómenĭ streinĭ pînă la această somă. După testementulŭ pe cum ținŭ și Sfințiali mănăstirĭ Ierusalimuluĭ cu ruptă. Și aceasta amŭ socotitŭ pentru nevoili țereĭ. la ce neputință aŭ remasŭ în ḑileli nóstre să dea cu ruptă câte 3 ugri de omŭ într'unŭ anŭ vistirii. și aceștĭ banĭ să'ĭ dea pe 4 cĭferturĭ. Iară altă nicĭ maĭ multŭ nicĭ maĭ puținŭ peste anŭ să nu dea. nicĭ la bir, nicĭ la rînduiali. nicĭ la chărtiĭ. nicĭ la pecetluiturĭ. nicĭ la fumăritŭ. nicĭ Sulgiŭ. nicĭ Ilișŭ. nicĭ la alte orĭ câte ar maĭ eși, și s'arŭ izvodi pre altă țéră. Iară aceaștĭ poslușnicĭ a Sfinteĭ Episcopiĭ la nimică să nuĭ amestice nimia. Și aceasta am făcutŭ ca *doar arŭ milui* Dumneḑeŭ, să ajungă Sfânta Episcopie la statulŭ seŭ cial maĭ de mainte. ca doar sar putea chivernisi cu aceĭ poslușnicĭ. pentru toați triabilea ceari trebui pe giur Sfânta Episcopie. Așijdiari m'amŭ milostivitŭ Domnia mea, și *pentru desiatina* de stupĭ. și pentru gorștina de aĭ. și de mascurĭ. *prea* câte bucatea *vorŭ* avea *aciaștĭ poslușnicĭ* de maĭ susŭ pomenițĭ. Câțĭ vorŭ fi anume la izvodulŭ de ruptă la visterie, așeḑațĭ. prea toțĭ să aĭbă oĭ goștinî și ale lua desiatina, Episcopulŭ carili va fi la Sfânta Episcopia. Iar goștinariĭ și deseatniciĭ de țéră să naĭbă treabă. căcĭ Domnia mea amŭ ertatŭ acestŭ vinitŭ ca să fie de agiutoriŭ la Sfânta Episcopie* Așijdiari într'aceștĭ poslușnicĭ a Sfinteĭ Episcopiĭ. nicĭ unŭ fialŭ de globnicĭ să nu întria. nicĭ vornicĭ. nicĭ părcălabĭ. nicĭ păcharniculŭ 2-le. nicĭ alțĭ ómenĭ domnescĭ nicĭ boiarescĭ nicĭ săĭ giudece nicĭ săĭ globască. fără numaĭ Părintele Episcopul, să le fie *cercătoriŭ și giudecătorŭ* să *certe pre ceĭ vinovațĭ.* Osebitŭ de să va întìmpla vro greșală mari, cum moarte de omŭ saŭ furtișagŭ. Carea se cuvine a să cauta cu divanulŭ domnescŭ. Așejdiari dela aceștĭ pomenițĭ poslușnicĭ. nimea să nu aibă a lua caĭ de olacŭ. saŭ podvoḑĭ. nicia conacia. nicia alte angeriĭ ce arŭ fi prea alti țéră. ce să fie de tóte în paci. făr câtŭ pe cum saŭ legatŭ maĭ susŭ câte 3 ugri de omŭ întrunŭ anŭ. Și nicĭ o dată în vécĭ altă darea să n'aĭbă a da nicĭ maĭ mult nicĭ maĭ puținŭ pe cum saŭ ḑisŭ maĭ susŭ* Intru aceea darì și în urma nóstră, cine va fi miluitŭ cu domnia țeriĭ nóstre a *Moldoveĭ* de *Milostivulŭ* Dumneḑeŭ. poftim cu glasŭ de rugă. să nu strici această a nóstră puțină' milâ și așeḑare. nicia să afle pricinâ din tîmplărili vreamilorŭ, ca să clătească a nóstrâ așeḑarea. Ca să nu caḑă Sfânta Episcopia la lipsă. *Și va cădea pe urmâ păcat, și rușinea și blăstămŭ. sprea țara nóstrâ. și sprea noĭ sprea toțĭ.* căcĭ și noĭ în această dată în multe greutățĭ, și datoriĭ ne aflâmŭ. Iară încă și pentru chivernisala Sfinteĭ Episcopiĭ așea amŭ legatŭ* Iar cine sar ispiti să strice, și are vrea să clătească, orĭ multŭ orĭ puținŭ. această tocmélă. și întări ură Sfinteĭ Episcopiĭ. orĭ acmu saŭ după alte vreami. orĭ Domnŭ. orĭ dintru Archiereĭ. orĭ din Boearĭ. saŭ și carili ari sfătui sprea stricarea, să adaugă orĭ multŭ orĭ puținŭ* uniĭ ca aceia să fie treclețĭ(1) și blestemațĭ de Tatălŭ. și de Fiulŭ, și Sfântulŭ Duchŭ. și de Maĭca Preacista. (2) și de patru Evangeliștiĭ. și să fie legațĭ și afurisițĭ de 318 Părințĭ, din cetate Nikeeĭ. și de tus șepte săbóră a toată lumea. și de smearenia nóstră Archiereilorŭ, cariĭ niam numitŭ maĭ sus, și niam iscălitŭ maĭ josŭ. Parte să aĭbă cu Iuda și cu trecleatulŭ Ariia. Iară în viața luĭ să dobândească cutreamurulŭ luĭ Cain. și sugrumaria Iudeĭ vênḑetoriulŭ de Christosŭ. și îngerulŭ luĭ Dumneḑeŭ sălŭ gonească în tóte ḑile viiațeĭ lorŭ. și totŭ prilejulŭ(3) lorŭ să arḑă în focŭ. Iară după moarte lorŭ să moștenéscă foculŭ cial nestînsu. și viermiĭ ceĭ ne adormițĭ. în veacĭnică muncă. Amin. u Ias, vleato 7217 vtorago gospodstva."(4) Subscris: Michaiŭ Racoviță Voevodŭ, Gedeon Mitropolitŭ; Pachomie Episc. de Roman și Calistru Epis. de Rădăuțĭ.

---

(1) Iată decĭ noĭ. (2) Țereĭ de josŭ. (3) Țereĭ de susŭ. (4) Mazilĭ se numiaŭ boeriĭ scoșĭ din funcțiunĭ, séŭ boerie. In acéstă carte boeriĭ se despartŭ în doue categoriĭ: „boiarĭ cu boeriă, și boiarĭ mazilĭ de țéră.“ ceĭ mazilĭ, după ce eșiaŭ din slujbe, îșĭ făceaŭ viața la țéră pe la moșiele lorŭ.

---

(1) Sărăcuțŭ. (2) Din Coloniștiĭ așeḑațĭ pe moșiele Episcopieĭ.

---

(1) De treĭ orĭ blestemațĭ: ḑicere slavă. (2) Ḑicere slavă, însémnă: „Préecurata." (3) Ḑicere slavă. însémnă: circumstare, ce stă împrejurŭ ceva; aicĭ: „avere, stare." (4) A doua Domnie.

Însemnaraa Î-a. Din acestŭ chrisovŭ se vede respectulŭ ce aveaŭ bĕtrâniĭ noştriĭ cătră instituţiunile religióse, precumŭ şi datoria ce le impunea simţulŭ lorŭ chreştinescŭ, de a le ţine în bună stare, ca pe nisce locaşurĭ consacrate la nemurire şi la fapte plăcute luĭ Dumneḑeŭ; a cărora părăsire şi delăsare fară ajutoriulŭ trebuinciosŭ devine *pĕcatŭ*, *aduce ruşine* pentru ţéră şi urgia luĭ Dumneḑeŭ asupra celorŭ ce le lasă în părăsire.

Insemnarca 2-a. Asupra „multelorŭ greutăţĭ şi datoriĭ", în care se afla ţéra sub Michaiŭ Racoviţă, eată ce cetimŭ în chronicele nóstre: „Michaiŭ Vodă făcuse şi cheltuială la Pórtă, la luatulŭ Domnieĭ şi era cu datoria cea veche a visterieĭ împĕrătescĭ, şi silea să le plătească; ci aŭ începutŭ nevoĭ a scóte grele în ţéră, şi aŭ scosŭ chărtiĭ, şi pre chărtiĭ năpăştĭ, două rândurĭ de năpăştĭ; şi aŭ scosŭ de vară pecetluiturĭ cu iscăliturile boiarilorŭ, să dea totŭ omulŭ câte unŭ leŭ. Ómeniĭ se bucura că este uşóră dajdia, şi eşia la pecetluiturĭ; iară maĭ pre urmă dupe ce iaŭ scrisŭ pe ómenĭ şi aŭ datŭ tablele la visterie, aŭ maĭ scosŭ să dea câte 5 leĭ de pecetluitŭ, cuĭ dedese pecetluiturĭ. Maĭ adausaŭ şi câte doĭ banĭ de vadra de vinŭ vădrăritŭ, să dea ţăraniĭ, dar nu boieriĭ. Făcutaŭ şi altŭ obiceiŭ noŭ, care nu maĭ fusese în ţéră, asupra boerimeĭ şi mazilimeĭ, şi a Monastirilorŭ stîngere, de aŭ datŭ desetină de stupĭ şi de mascurĭ, câte 2 potronicĭ—ţerenesce" (Letop. t. II f. 318. La fila 63 şi 64 acelaşĭ tomŭ, se descriŭ maĭ pe largŭ dabilele cele grele ce impusese ţereĭ Racoviţă, şi resultatele cele funeste pentru locuitorĭ.)

Anulŭ 1710. In acestŭ anŭ Sava mijlocesce la noul Domnŭ Nicolaĭ Mavrocordatŭ, şi la 8 Fevruar dobândesce întăritura dinnoŭ a celorŭ cuprinse în chrisovulŭ de maĭ susŭ în folosulŭ Episcopieĭ (cond. I. f. 19.) La 4 Maiŭ Nicolaĭ Mavrocordatŭ recomandă în cercetarea „Vlădicăĭ de Huşĭ“ tânguirea luĭ Georgie Buciumaşŭ asupra Tîrgoveţilorŭ de Huşĭ, cariĭ îĭ remăsese datorĭ cu 4 leĭ de la vênḑarea unuĭ cal. Dară eĭ nu numaĭ nu'ĭ plătescŭ datoria, ba încă 'lŭ aŭ scosŭ pe dînsu datoriŭ cu o rĕmăşiţă, şi l'aŭ ecsecutatŭ încâtŭ a fostŭ silitŭ a lua de la Turcĭ 6 orţĭ cu camătă. Baniĭ aceştia elŭ i a datŭ luĭ Dragomirŭ Simanulŭ; însă s'a aflatŭ că acesta nu 'ĭ a datŭ la rĕmăşiţă. Deaseminea, că Ion Babiciŭ Simanulŭ 'ĭ a luatŭ nisce grâŭ dintr'o grópă, „şi aŭ fostŭ merţa atuncea 12 orţĭ,“ Domnulŭ ḑice: „Să socotescĭ Svinţia ta şi să'lŭ judecĭ cu Huşianiĭ, precumŭ a hi dreptŭ .... şi să'ĭ aşeḑĭ şi precumŭ veĭ afla Svinţia ta maĭ direptŭ să facĭ mărturie să daĭ la mâna cuĭ sa vini. ca de sorŭ trage aicĭ să avemŭ scire.“ (Cond. III. f. 9).

Totŭ atuncĭ Sava scóte de la Domnĕ uă carte cătră „Boiarinulŭ Radul biv paharnicŭ,“ ca să îndatorească pe Huşenĭ a'şĭ tocmi „păstorŭ la vite, ca să nu maĭ strice ţarina părinteluĭ, că apoĭ orŭ plăti îndoitŭ.“ (ibid. f. 10.)

Anul 1711. Inlocuindŭ la Domniă Dimitrie Cantemir pe Mavrocordatŭ, Episcopulŭ Sava cere, şi la 6 Ianuariŭ dobîndesce şi de la acestŭ Domnŭ întărire aşeḑămêntuluĭ pentru ceĭ 20 de scutelnicĭ (Cond. I. f. 19.)

In acest an, têmplânduse nenorocita alianţă a luĭ Dimitrie Cantemir cu Petru celŭ Mare, a venitŭ asupra ţereĭ o mare urgiă din partea Turcilorŭ invingĕtorĭ. Atuncĭ şi Episcopia de Huşĭ, situată în apropiere de Stănilescĭ. unde a urmatŭ bătălia, a fostŭ dinnoŭ arsă şi prădată de Tătarĭ. Vrea să ḑică, totŭ ce aŭ fostŭ făcutŭ Sava până acumŭ, spre restaurarea Episcopieĭ, érăşĭ s'a nimicitŭ. Şi elŭ dinnoŭ a începutŭ a cere mila domnéscă, după liniscirea turburărilorŭ şi aşeḑarea Domnieĭ.

Anul 1712. Domnulŭ celŭ noŭ Nicolaŭ Mavrocordat, mișcatŭ de tânguirile Episcopuluĭ Savva, la 31 Maiŭ scutesce de dărĭ către visterie 20 ómenĭ, ca să rĕmână numaĭ de servițiulŭ Episcopieĭ. Cartea domnéscă se esprimă așa: „Milostivitumamŭ Domnia mea pentru sfânta Episcopiă de Hușĭ, carea la vremele de rescólă fórte s'aŭ prădatŭ de Tătarĭ, și fiindŭ rămasă la mare slăbiciune, câtŭ nicĭ ómenĭ de poslușanie ne avêndŭ, ca să poslușéscă ce arŭ fi trebele Episcopieĭ, etc. (Cond. A. f. 72.) Acelașĭ Domnŭ Mavrocordatŭ, spre a ajuta Episcopia a se restaura din căderea eĭ, la 26 Avgustŭ îĭ chărăzăsce din loculŭ domnescŭ partea numită Pleșea, cu totŭ venitulŭ — unŭ locŭ în laturea Hușilorŭ despre resăritŭ dela méḑăḑi spre méḑă-nópte. Iată cum se esprimă cartea domnéscă pentru acéstă daniă: „Adică Domnia mea amŭ socotitŭ pentru Sfânta Episcopie din tîrgŭ din Hușĭ, carea, fiindŭ la aceste vremĭ de rescólă, aŭ arso Tătariĭ și aŭ desbrăcato de tóte ceaŭ avutŭ, și aŭ remasŭ la mare slăbăciune. Decĭ, văḑândŭ Domnia mea slăbăciunea eĭ la ceaŭ remas, și fiindŭ acolo o bucată de locŭ domnescŭ ce să chiamă *Pleșe*, în mijloculŭ altorŭ moșiĭ a Episcopieĭ: Iată Domnia mea m'am milostivitŭ, dintr'a nóstră osebită milă, și am datŭ acéstă bucată de locŭ sfinteĭ Monastirĭ Episcopieĭ, cu totŭ venitulŭ ce se află acolo, ca sĕ fie și de la Domnia mea miluire neclătită în vecĭ. . . . .“ (Cond. A. f. 103).

Sava înpreună cu Mitropolitulŭ Gedeon, cu Pachomie Episcopulŭ de Roman, și cu Calistru Episcopulŭ de Rădăuțĭ assistă la adunarea țereĭ, convocată de Nicolaĭ Mavrocordatŭ Voevodŭ pentru desființarea desetineĭ și a gorștineĭ, impuse de Michaiŭ Racoviță Cleruluĭ și Boerilorŭ, contra vechilorŭ așeḑeminte ale țereĭ (Uricar. tom. 5. f. 248—249.

Sava cere și dobîndesce de la Mavrocordatŭ scutélă de dărĭ la 6 argațĭ (4 Decemvrie,) și apoĭ la 12 vierĭ aĭ Episcopieĭ (April 25) (Cond. III. f. 13. 16).

Anul 1713. Varlaam fostulŭ Episcopŭ de Huși, prin unŭ testamentŭ contrariŭ legilorŭ și canónelorŭ bisericescĭ, a voitŭ a sustrage Monăstirea Brădicesciĭ de sub autoritatea bisericéscă, și a trecutŭ drepturile séle de fundatorŭ către fostulŭ mare Vornicŭ Gavriil Miclesculŭ. Acesta după mórtea lui Varlaam, în puterea aceluĭ testamentŭ fraudulosŭ, s'a fostŭ instituitŭ stăpânŭ alŭ aceleĭ Monastirĭ și deplin disposator de averea eĭ. Sava arată tóte aceste Mitropolituluĭ, carele convócă Episcopiĭ și iaŭ în tratație acéstă questiă. Găsescŭ testamentulŭ luĭ Varlaamŭ illegalŭ și pretențiele Miclesculuĭ, ce se baza pe acel testamentŭ, netemeĭnice; desființază testamentulŭ și hotărăscŭ, ca Monastirea Brădicesciĭ, carea este fondată și înzestrată de Varlaam în puterea autorităţiĭ și a midlócelorŭ Episcopieĭ de Hușĭ, să rĕmână pe totŭdeauna mitohŭ alŭ aceĭ Episcopiĭ. — Reproducemŭ aicĭ cartea Mitropolituluĭ și a Episcopilorŭ, prin carea se desființézä testamentulŭ luĭ Varlaam, și se daŭ Brădicesciĭ în stăpănirea Episcopieĭ:

„Gedeon cu mila luĭ Dumnedeŭ Archiepiscopŭ și Mitropolitŭ Suceveĭ, și a tótă Moldo-Vlachia, prea cinstitŭ și Ecsarchŭ, din preună cu de Dumnedeŭ iubitoriĭ kyr Pachomie Episcopulŭ de Roman și kyr Calistru Episcopulŭ de Rădăuțĭ, facemŭ scire tuturorŭ cuĭ se cade a sci, pentru sfânta și Dumnedeiasca Monastire, anume Bradicesciĭ, ce este în ținutulŭ Fălciuluĭ, carea este zidită și făcută de pomenitulŭ răposatulŭ Varlaam, ce aŭ fostŭ Episcopŭ la Hușĭ, care întêmplânduse moartea Episcopuluĭ, cu óre care socoteală aŭ fostŭ luatŭ acea monastire D-luĭ

Gavril Miclescu biv vel vornicŭ, ca să fie supt ascultaree Dumisale, și fiindu'ĭ pe mână, așa cum aŭ vrutŭ aŭ făcutŭ cu tóte lucrurile aceĭ case. Decĭ așa pre rândŭ și cu amănuntul cercândŭ să aflămŭ cu adevăratŭ, de ace monastire este dată de răposatulŭ Episcopŭ D-sale Vornicului Gavriil. Și așa cu Dumneḑeescŭ giudețŭ, cu mare dreptate și cu prea bune doveḑĭ și credinciós̆e mărturiĭ, la arătarea tuturorŭ s'aŭ doveditŭ, că fără cale, cu meșteșugŭ aŭ fostŭ luatŭ vorniculŭ Brădifeșciĭ. Pentru care lucru cu dreptŭ giudețŭ și cu Sfânta și Dumneḑeasca pravilă, împreună cu totŭ sfatulŭ nostru, socotimŭ și giudecămŭ, că nu este cu cale a ținea vorniculŭ Gavriil Brădicesciĭ, fiindŭ și chipŭ mirenescŭ nu trebue a fi stăpânŭ saŭ maĭ mare Sfinteĭ Bisericĭ, ci prea cu mare dreptate iaste, acia Monastire să fie a Episcopieĭ de Hușĭ. Căcĭ acelŭ Episcopŭ, de și aŭ făcutŭ acestŭ lucru, iar puterea toată, nevoința și agiutorulŭ aŭ fostŭ de la acelŭ scaunŭ, de care vĕḑêndŭ și unŭ testamentŭ, care s'aŭ făcutŭ cu greșală de Episcopulŭ Varlaam, scriindŭ și blestemândŭ, ca să se ție acea Mănăstire singură, să nu fie închinată nicăiure, luatulam asupra nóstră a Bisericiĭ, și am stricatŭ acea socoteală; căcĭ văḑîndŭ în pământulŭ nostru minunate Monastirĭ, și acum rămâindŭ maĭ de totŭ la pustiire: dar încă aceasta videmŭ, că singură nu se va putea ținea întru întîmplările vremilorŭ acestora. Iată dară socotitamŭ, și amŭ datŭ acea mănăstire Brădicesciĭ în sama întru Christosŭ iubitŭ frateluĭ nostru kyr Sava Episcopul de Hușĭ, ca să o ție și să o chiverniséscă întru tóte lucrurile și cu tóte moșiile și ce ar avea, tot-dea-una cu Episcopia să se ție. Și pre care arŭ alege Dumneḑeŭ a fi Episcopŭ aceluĭ scaunŭ la Hușĭ, acela să aibă fórte cu nevoință a căuta de tóte lucrurile aceĭ case, și așa în vecĭ să fie totŭ supt ascultarea Episcopieĭ. Decĭ de acmu înainte cine s'ar ispiti să strice buna tocmală și așeḑarea acésta, unulŭ ca acela. orĭ în urma nóstră Archiereŭ, saŭ cine ar hi, să fie blestematŭ de Domnulŭ Dumneḑeŭ și de Maïca Precista, și de 12 Apostolĭ și de 318 otețĭ de la Nikeea, și dĕ toțĭ Sfințiĭ, și dela smerenia nóstră să fie afurisitŭ și neertatŭ în viacŭ, și datŭ anatemeĭ. ci de acmu înainte Vorniculŭ și altă seminție a Dumisale să nu maĭ aibă treabă cu acea Mănăstire, nicĭ cu lucrurile eĭ. și după a nóstră socotélă, să aĭbă fratele Episcopulŭ a'șĭ face și dresŭ domnescŭ, ca să fie acea Mănăstire a Episcopieĭ neclătită șî ne rușuită în viacĭ. De aceasta scriem. U Ias, lét 7221, Noemvrie 2.“ Urmézä iscăliturile: „Gedeonŭ Mitropolit ulŭ Moldovlachieĭ“ apoĭ totŭ înainte, ceva maĭ josŭ: „Pachomie Episcopŭ Romanuluĭ;“ în rândulŭ alŭ doilea, sub Pachomie „Calistru Episcopŭ Rădovechiĭ.“

Episcopia de Hușĭ, prin stăruința luĭ Sava și prin ajutorulŭ Domnuluĭ Nicolaĭ Mavrocordatŭ, în curîndŭ a începutŭ a se restabili din pustiirea la carea a fostŭ redusă în timpulŭ resbeluluĭ Rușilor cu Turciĭ la Stănileșcĭ. S'a acoperitŭ Biserica și s'a reparatŭ ca din noŭ, s'a făcutŭ casele și îngrăditura, precumŭ se va vedea din chrysovulŭ Domnescŭ, ce se va reproduce la anulŭ următoriŭ.

XXI. IORESTU.

Anul 1714. La sfîrșitulŭ anuluĭ trecutŭ 1713, séŭ la începutulŭ anuluĭ 1714, Sava a trecutŭ la Episcopia de Roman în loculŭ luĭ Pachomie; éră la Hușĭ fu *alesŭ*;

Iorestŭ(*). Sinodiculŭ Episcopieĭ ni spune, că Iorestŭ a fostŭ cu metania dela Seculŭ. Judecândŭ spunerea Stareţuluĭ Gerasim în istorie ce face elŭ Monăstirilorŭ Neamţulŭ şi Seculŭ, că dela anulŭ 1691 pînă la 1714 a fost Egumenŭ la Secul Iorestŭ, iară dela acestŭ anŭ s'a ales altulŭ; putemŭ încheia că Iorestŭ noulŭ Episcopŭ al Huşilorŭ nu este altulŭ decâtŭ fostulŭ Egumenŭ alŭ Seculuĭ, de care se vorbesce în Istoria luĭ Gerasim. (Istor. Monastireĭ Neamţuluĭ şi a Seculuĭ f. 6).

Se vede că după cererea nouluĭ Episcop, Domnul Nicolaiŭ Mavrocordat dinnoŭ întăresce Episcopieĭ aşeḑemêntul pentru ceĭ 20 scutelnicĭ, făcutŭ sub Michaiŭ Racoviţă. Findŭ că în chrisovulŭ seŭ Mavrocordatŭ, între altele spune şi de întêmplările Episcopieĭ în timpulŭ resbeluluĭ trecutŭ, precum şi de ajutoriulŭ ce a făcutŭ elŭ la restaurarea eĭ, reproducemŭ aicĭ o parte din elŭ:

„Facemŭ scire cu această carte a Domnieĭ meale tuturorŭ cuĭ se cade a sci pentru Sfânta Episcopie a Huşilorŭ, tâmplânduse la vremea rĕscóleĭ, la velét 7219 (1711), carea fiindŭ înprejma oştirilorŭ aŭ arso de pradă, câtŭ aŭ rĕmasŭ numaĭ piatra în jerişte(**), şi venindŭ Domnia mea la Moldova cu a doua domniă şi înţelegênd cum este Sfânta Episcopie arsă şi pustiă, m'amŭ umilitŭ

(*) In actulŭ de danie ce face mânăstireĭ Némţuluĭ Logofetésa Elena, soţia Logofătuluĭ Nicolaŭ Costin, la 17 4. Mart. 1, se amintescŭ ca marturì tus patru Ierarchiĭ ţereĭ, între cariĭ celŭ de Huşĭ se numesce: „Theodosie Episcopŭ Husschiĭ." Insă acestŭ nume nu se află trecutŭ nicĭ în diptichele Episcopieĭ, nicĭ în vre unulŭ din documentele Episcopieĭ nu se amintesce de elŭ. Din contra documentele în acestŭ timp ne arată Episcopú la Huşĭ pe Iorest înainte de 1 Marte, anume la 28 Decembre. (Veḑĭ maĭ josŭ cartea luĭ Nicolaŭ Mavrocordatŭ, dată pe numele luĭ Iorestŭ la 28 Decembre). Trebue dar să încheemŭ că cu greşélă este reprodusŭ în condica Documentelorŭ Mitropolieĭ, în Testamentulŭ menţionatŭ, numele Episcopuluĭ Theodosie. în locŭ de Iorest. (Condica Docum. Mitr. f. 920).

(**) „Jerişte" se numesce loculŭ devastatŭ de incendiŭ. (veḑĭ Letop. t. 2. f. 263).

din totŭ cugetulŭ nostru, și amŭ socotitŭ împreună cu totŭ sfatulŭ nostru ca să nu rĕmîe acelŭ scaunŭ la răsipă, și ca să nu se stingă pomana Domnilorŭ celor bĕtrânĭ și ctitorilorŭ celorŭ vechĭ. Și așa luândŭ dela Dumnedeŭ ajutoriŭ, din tótă osîrdia nóstră niamŭ apucatŭ și o amŭ tocmitŭ ca de iznóvă cu acoperemêntŭ și cu de altele ce aŭ trebuitŭ pregiurŭ Sfânta Episcopie, cu case și cu îngrăditulŭ pin pregiurŭ, și cu ce aŭ trebuitŭ, cum pe din lâuntru așa și pe din afară.“ Urméză apoĭ confirmarea milelorŭ din chrisovulŭ luĭ Racoviță pentru poslușnicĭ. (Cartea este dată la 28 Decembre; originalulŭ în Cond. I f. 21. Copie—Cond. A. f. 72—73).

Apropo de prada ce s'a făcutŭ pe la Hușĭ și vecinătate, la rescóla luĭ Cantimir, cetimŭ în Letopisețulŭ Contimpuranuluĭ Niculcea: „Decĭ până în sară în acea ḑi de Duminecă totŭ vinea Turciĭ vîrtosŭ din josŭ și se așeḑase pe coastă la dialŭ; iară Tătărîmea totŭ trecea în susŭ spre Hușĭ dreptŭ pradă pe la bejeniĭ(*), ca lupiĭ, cum arŭ trece nisce locuste, așa trecea de mulțĭ (Let. tom. II. f. 355). Și în altŭ locŭ: „Iară de focurile Turcilorŭ și a Tătarilorŭ era cuprinsă tótă costișa pînă sub pădure, totŭ câmpul acela până în Hușĭ“ (f. 356). Deasemine spune, că după acelŭ rezbelŭ țéra era stricată reŭ „de Tătarĭ, de Muscalĭ și de tălhăritŭ“ (f. 376).

Totŭ atuncĭ, la 28 Decemvrie, Nicolaiŭ Mavrocordatŭ a datŭ voiă luĭ Iorestŭ a'șĭ găsi 9 ómenĭ streinĭ și aĭ angaja la servițiulŭ Episcopieĭ, anume: treĭ argațĭ, 1 plugarŭ, 1 vieriŭ, 1 văcariŭ, 1 păcurariŭ (cioban), 1 hergheligiŭ și 1 porcariŭ; și îĭ scutesce de tóte dările și angăriele (Cond. III. f. 21). Iorest se amintesce ca Epis-

---

(*) „Bejeniĭ.“ Ḑicere slavă „fugariŭ, fugă“ aicĭ însémnă: locurile unde se ascunsese ceĭ ce fugise de prin sate, de frică, copŭ Hușilorŭ, împreună cu Gedeon Mitropolitulŭ, cu Sava Episcopulŭ de Roman și cu Calistru Episcopulŭ de Rădăuțĭ, în chrisovulŭ Domnuluĭ Nicolaŭ Mavrocordatŭ, dat la 20 Decemvriŭ pentru desființarea dabileĭ pe viĭ, numită : Pogonăritulŭ (Uric. part. 1. f. 42—45).

La 3 Iuliŭ Nicolaĭ Mavrocordatu recomândă Episcopuluĭ Iorestŭ a cerceta chestia furăriĭ unuĭ calŭ de la unŭ rĕḑeșŭ din *Cărligațĭ*.

Anul 1715. Iorestŭ făcêndŭ cercetarea recomendată luĭ de Domnŭ în anulŭ trecutŭ, la 2 Septemvrie a datŭ suplicantuluĭ următórea mărturie de cele ce a constatat: „Iorestŭ Episcopulŭ de Hușĭ făcutamŭ scrisórea nóstră la mâna luĭ Ion Romașcu armașulŭ. precumŭ aŭ venitŭ cu cinstită cartea Măriei Sale luĭ Neculaĭ Vodă. la noĭ să aibă judecată. pentru unŭ calŭ ce iaŭ furatŭ Vasili feciorulŭ luĭ Savin Poleĭ de la Cîrligațĭ. decĭ dovedindusă. cu bună dovadă precumŭ iaŭ furat elŭ calulŭ. luĭ Ionŭ Romașcu. decĭ iată și marturĭ aŭ adusŭ Romașcu. pre Timuș vorniculŭ din Gîrla Vlădicăĭ(*). și pre Michaiŭ Sandulŭ Vorniculŭ de Stănileșcĭ. și pre alțĭ ómenĭ bunĭ. de prin pregiurŭ. Cariĭ aceștĭ ómenĭ aŭ sciutŭ. și aŭ prețuitŭ calulŭ luĭ Romașcu. pentru c'aŭ prețuitŭ. calulŭ. dreptŭ. 30 de leĭ. căcĭ aŭ fostŭ calŭ bunŭ. pe cum aŭ datŭ samă. aceștĭ ómenĭ bunĭ. precum aŭ fostŭ calulŭ bunŭ. Decĭ Ion Romașcu. naŭ găsitŭ nimică să ia de la acelŭ tălhariŭ. făr câtŭ. s'aŭ găsitŭ. nisce moșie. de pre partea mânesa. la Cârligațĭ. și la valea luĭ Gâscă. și prea ĭure unde va hi. ca așa iaste. și poronca Mării sale luĭ Vodă. să se poprească acele moșiĭ. cu totŭ venitulŭ. până iar plăti calulŭ, și noĭ am făcutŭ

(*) *Unŭ satŭ pe Prutŭ, care astăḑi nu maĭ ecsistă , stricatŭ. fiindŭ din timpulŭ resbeluluĭ rusescŭ de la 1711.*

acéstă mărturie la mâna luĭ Ion Romașcu. ca să aibă credință. vlet. 7223. Sept. 2, Iorest Episcopŭ Hușschiĭ." (Cond. III. f. 25.)

> *Insemnare.* De pe subscriere înțelegemŭ că mărturia este scrisă chiar de Iorestŭ. precumŭ stilulŭ așa și chiarŭ scrisórea este de totŭ próstă, și ne arată că Iorestŭ era slabŭ cărturariŭ.

In acestŭ anŭ, în luna luĭ Iunie, a venitŭ în Moldova Samuil Patriarchul de Alexandria, pentru a strînge milă, spre a putea plăti datoriele Patriarchieĭ.

Acéstă Patriarchiă până atuncĭ nu avea vre-unŭ venitŭ statornicŭ din Moldova. Nicolaiŭ Mavrocordatŭ a hotărîtŭ să închine aceĭ Patriarchiĭ vre o monastire de ale țereĭ. S'a întêmplatŭ tocma atuncĭ a se trata un procesŭ alŭ Monastireĭ Hangu pentru dóue moșiĭ, Bălțetesciĭ și Mânjesciĭ, pe care cu nedreptulŭ și le însușise Visternicésa luĭ Ilie Cantacuzino. Nicolaiŭ Vodă a convocatŭ Divanulŭ în presența Patriarchuluĭ Samuilŭ, a Mitropolituluĭ Gedeon, a proin Mitropolituluĭ Sava și a Episcopilorŭ țereĭ, între cariĭ trebue să fi fostŭ și Iorestŭ al Hușilor; după trătare, găsindu-se pretențiunile Vistericeseĭ ne întemeéte, s'aŭ re'ntorsŭ proprietățile Monastireĭ; éră apoĭ Monăstirea cu tótă averea eĭ o aŭ închinatŭ, cŭ comună învoire, Patriarchieĭ de Alexandria (Letop. tom. II. f. 185—187).

Anul 1716. In acest an a urmat cértă între Iorest Episcopul Hușilor și Ioanichie Proilavul séŭ Mitropolitul Brăileĭ, din causa hotarelor Eparchielor acestor doue scaune.

Cérta era pentru nisce sate mărginașe, anume: Dubăsariĭ, ce sunt pe malulŭ stîngŭ alŭ Nistruluĭ, Sultan-Cîșlasi, și Musaip-Cîșlasi,(*) ce era pe hotarulŭ Moldoveĭ

(*) Despre posiția și origina acestuĭ satŭ, vedĭ Uricarulŭ, partea III, f. 207—209.

despre Bugeagŭ. Dubăsariĭ, de şi afară de hotarulŭ Moldoveĭ, prin urmare şi de Eparchia Huşilorŭ, dar, ca locuitŭ de Românĭ şi ca maĭ apropiatŭ de Huşĭ, decâtŭ de Brăila, locuitorilorŭ le vinea multŭ maĭ lesne a se adresa la Episcopulŭ de Huşĭ, în questiunile bisericescĭ, şi Episcopulŭ de Huşĭ nu voia a'ĭ respinge. Proilavulŭ reclama Dubăsariĭ numaĭ pe temeiŭ, că tóte locurile ocupate de Turcĭ, atâtŭ pe marginea Dunăriĭ, câtŭ şi înlăuntrulŭ Beserabieĭ, precumŭ şi acele de peste Nistru, trebue să fie sub ascultarea unuĭ Episcopŭ totŭ din olaturile turcescĭ. Celelalte dóue sate, fiindŭ pe hotarŭ între Moldova şi posesiunile turceştĭ de la Sudulŭ Besarabieĭ, se credeaŭ îndritŭ ale posede şi o parte şi alta. Huşianulŭ în puterea dreptuluĭ istoricŭ; căcĭ óre cândŭ totŭ Bugeagulŭ era de Eparchia luĭ; celalalt — în puterea stăpânireĭ turcescĭ. Ioanichie a venitŭ în Iaşĭ şi s'a tânguitŭ Domnuluĭ Mavrocordatŭ asupra luĭ Iorestŭ în acéstă questie. Mavrocordatŭ a datŭ casulŭ în tratarea Patriarchuluĭ Samuil. Patriarchulŭ, în presenţa sfatuluĭ ţereĭ şi a părţilorŭ litigante, dębatândŭ questia, a găsitŭ cu cale, că Dubăsariĭ, nefiindŭ din hotarulŭ Moldoveĭ, să remână pe viitoriŭ sub jurisdicţia Episcopuluĭ de Brăila, fără a se maĭ amesteca Episcopulŭ de Huşĭ în trebele bisericeşcĭ de acolo, nicĭ a da Mirŭ, nicĭ bine-cuvîntare. Iară celelalte dóue sate să remână sub ascultarea Episcopuluĭ de Huşĭ, cum aŭ fostŭ şi până acumŭ. Cu acéstă hotărire împăcânduse amândóue părţile, s'aŭ datŭ înscrisurĭ unulŭ altuia, Episcopulŭ de Huşĭ şi Mitropolitulŭ de Brăila, adeverite de Patriarchulŭ Samuil şi de Episcopiĭ litiganţĭ. De pe înscrisulŭ datŭ de Episcopulŭ Iorestŭ Mitropolituluĭ de Brăila în acéstă questie, se păstréză în Archiva Episcopieĭ de Huşĭ dóue copiĭ:

una, adeverită, pentru întocma, de Grigorie Proin Archiepiscopŭ Achridon, de Neofitos Uggrovlachias, și de Metodie Episcopulŭ de Buzeŭ. Alta—o copie de pe cea d'ântĕiŭ, în carea se dice, că copia cea d'ântĕiŭ s'a trimisŭ de Mitropolitulŭ Brăileĭ, adeverită de persónele de maĭ sus' că este întocma; ea are data 7253 (1745).

De aicĭ putem deduce; că Dubăsariĭ earășĭ se adresaŭ, pe la acest an, la Hușĭ în questiunĭ bisericescĭ; pentru care Mitropolitul de Brăila a renoitŭ amintirea drepturilor séle asupra Dubăsarilorŭ.

Reproducem aicĭ acel înscris dupre copia d'ântĕiŭ, ce se păstrédă, împreună cu a doua copiă, în Cond. III. f. 30—31.

Deasupra eĭ este adeverirea Patriarchuluĭ Samuil, în limba grécă, cu litere cyrilice: „Alexandrias Papas ke patriarchis Samuil epivevéi.“

„Smeritulŭ Orestŭ Episcopulŭ de Hușĭ, facemŭ scire cu acéstă carte a Episcopieĭ nóstre: precum fiindŭ noĭ megiașĭ cu prea o sfinţitulŭ Mitropolitŭ de Brăila kyr Ioanichie, amŭ cădutŭ la pricină cu Sfinţia Sa pentru satele care sântŭ între hotară. Dubasariĭ cariĭ suntŭ de cea parte de Nistru, și pentru Sultan-Câșlasî, și Musaip-Câșlasî, cariĭ sântŭ pe hotarulŭ Moldoveĭ: Decĭ venindŭ Sfinţia Sa Părintele Ioanichie aicĭ la Iașŭ aŭ eșitŭ la Măria Sa luminatulŭ nostru Domnŭ Nicolaiŭ Alexandru Voevod și Măria Sa niaŭ poruncitŭ să mergemŭ la fericitulŭ Părintele Papa și Patriarchŭ dela Alexandria kyr Samuil, ca să ne îndreptâmŭ, și mergândŭ înaintea Sfinţieĭ Sale fiindŭ acolo și Dumnealorŭ Boiariĭ ceĭ marĭ, și luândune seama Sfinţia Sa Părintele Patriarchulŭ neam aședatŭ frăţesce și cu pace întracestașĭ chipŭ, cum pentru Dubăsarĭ să lipséscă de suptŭ ascultarea a Episcopieĭ de Hușĭ, și să remâe suptŭ ascultarea a Mitropolieĭ de Brăila ne fiindŭ pe hotarulŭ Moldoveĭ, nicĭ să le dămŭ Mirulŭ nicĭ Blagoslovenie. Iară pentru Sultan-Cășlasî și pentru Muzaip Cășlasî ca să fie totŭ suptŭ ascultarea Hușilorŭ pe cum aŭ fostŭ și până acum, și așa amŭ priimitŭ amândoĭ pre acéstă așeḑare de împărțélâ, și cu mulțumită. și pentru adeverulŭ amŭ datŭ dela noĭ această mărturiă cu iscălitura nóstră, și amŭ luatŭ și noĭ altă mărtŭrie dela Sfinția Sa Părintele Mitropolitulŭ 'ot Brăila ca să se scie. u Ias vlet 7224 Sept. 29.“

(Pecete) Orestŭ Episcopŭ Hușschiĭ.

O Archiepiscopos proin Achridon Grigorios.

Ungrovlachias Neofitos *βεβεοῖ, ὅτι ἔστιν ισον απαραλλακτον.*

Methodie Episcop Buzeŭ.

La 10 Martie Michaiŭ Racoviță, ce urmase în Domniă, renoesce luĭ Iorestŭ cartea de scutélă dela Mavrocordatŭ pentru ceĭ 9 ómenĭ streinĭ angajațĭ în serviţiulŭ Episcopieĭ. (Condica III. f. 27).

Anul 1720. Viele remase dela Varlaam în stăpânirea Monastireĭ Brădicescilorŭ, remăsese în părăginire, precum și Monastirea venise la o mare desolațiă, din cauza negrijiriĭ Călugărilorŭ de acolo și a lipseĭ de disciplină. Iorest cere la Mitropolitulŭ Gedeon a se da Episcopieĭ acele viĭ. Mitropolitulŭ, consultânduse cu Episcopiĭ Georgie alŭ Romanuluĭ și Calistru alŭ Rădăuțitorŭ, la 14 Februariŭ încheiă unŭ actŭ, prin care viele acele se daŭ în stăpânirea Episcopieĭ. Vorbindŭ de Călugăriĭ de Brădicescĭ, actulŭ se esprimă așa: „Iară acmu la vederea tuturorŭ este, orĭ din nesocoteala Călugărilorŭ, saŭ de avutŭ strîmbătate între dênșiĭ, ne ascultândŭ uniĭ de alțiĭ, iată aŭ remasŭ Mănăstirea așa de totŭ la pustiire, câtŭ eĭ nu sântŭ vrednicĭ pe viața lor.“ (Docum. vielor).

In acest anŭ Iorestŭ se tânguesce la Domnul Michaiŭ Racoviţă, că maĭ mulţĭ dintre locuitoriĭ de pe moşiele Episcopieĭ, cariĭ aŭ viĭ, le lasă în părăsire anĭ îndelungaţĭ — dela 15 până la 30—încât nu aduc nicĭ un folosŭ, şi dacă Episcopulŭ dă vr'o una de acele viĭ părăginite cuĭva să le lucreḑe, rudele foştilorŭ stăpânĭ după ce le vĕdŭ aduse în stare bună, se scólă cu pretenţiă de clironomĭ.

Prin cartea sea de la 1 Maiŭ, Domnulŭ hotăresce, ca tóte viele ce vorŭ maĭ remănea paragină în curgere de treĭ anĭ, afară de cele boeresci. Episcopulŭ să aibă dritŭ a le da altora, ca cu modulŭ acesta proprietatea sà nu remână ne productivă (Cond. II. f. 38.)

La Maiŭ în 11 Iorestŭ dobândesce de la Racoviţă o carte domnéscă, prin carea se îndrituesce a'şĭ găsi 12 ómenĭ, pe cariĭ promite a'ĭ trece între ruptaşĭ, ca să le fiă dările maĭ uşóre. Reproducemŭ aicĭ acéstă carte, în interesulŭ archeologicŭ alŭ ţereĭ.

„Ion Michaiŭ Răcoviţă Voevoda Bojiiu Milostiiu Gospodar Zemli Moldavscoĭ. Datamŭ cartea Domnieĭ meale. cinstitŭ rugătoruluĭ nostru — Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ kyr Orestŭ Episcopulŭ ot Huşiĭ. şi Ispravniculuĭ seŭ(1) ca să fie volnicĭ cu carte Domnieĭ meali—a chiema ómenĭ străinĭ. din olatul Turcesc, şi dintr'alte părţĭ de locŭ—saŭ măcar şi ómenĭ de ţară. cariĭ sânt înstreinaţĭ din ţară de un an, şi din ceĭ maĭ de demultŭ. până în 12 ómenĭ. să fie posluşnicĭ sfintei Episcopiĭ. şi aceĭ ómenĭ. vorŭ avea odihnă de la Domnia mea până în şése luue—nemăruia măcar un banŭ nu vorŭ da. Iară după cia se va plini cisla(2) cărţiĭ. iĭ vom tocmi cu rupta. într'un anŭ. şi fórte peiuşor după putinţa lorŭ. ca pe nisce ómenĭ streinĭ ca să pótă a sluji și la trebile sfinteĭ Episcopiĭ. și aceĭ banĭ. vorŭ da pe cĭferturĭ. și nime din tocméla lorŭ nuĭ va scóte. nicĭ cu altă țară la nimică nu vorŭ fi amestecațĭ. nicĭ bucateli pentru alțiĭ nu li se vorŭ trage. și de nime nu vorŭ hi călcațĭ. căcĭ Sfinția Sa Părinteali. li va purta de grijia lorŭ. de către Domnia mea. Dreptŭ aceea dară. văḑîndŭ carte Domnieĭ miali. să venițĭ pe cartea Domnieĭ miali. și să vă apucațĭ. să fițĭ poslușnicĭ Sfinteĭ Episcopiĭ. și pe cum vă făgăduimŭ. să scițĭ cu bună încredințari. că vom sta la cuvêntŭ. de vețĭ avea milă. cu tocmală și cu așeḑărĭ. întărită dela Domnia mea—precum scriem maĭ susŭ. Drept'aceea dară. poruncimŭ. și la boiarĭ. și la toțĭ slujitoriĭ văḑînd cartea Domnieĭ meali. toțĭ să vă ferițĭ de aceștĭ poslușnicĭ. precum scriemŭ maĭ sus. Că cine s'arŭ ispiti a le face vre un valŭ. orĭ câtŭ de puținŭ peste carte Domnieĭ meali. uniĭ cacia vorŭ fi de mari certari de la Domnia mea, într'altŭ chipŭ n'a hi— aceasta scriemŭ. U Ias lét. 7228 (1720) Maĭ 11.“ (Iscălitura Domnescă și pecetea). (Cond. I. f. 40.

---

(1) Vechiluluĭ, plenipotentuluĭ. (2) „Cislo“: slavonesce însémnă: numerŭ.

Anul 1723. Dumitrașcu Bărbosul în anul 1691 făcuse danie partea sea din moșia Corlatele pe Crasna, — logofătuluĭ 3^{le} Michaiŭ și soțieĭ séle Sanda; însă maĭ pe urmă ne mulțăminduse de purtarea logofătuluĭ, a datŭ acea moșie danie luĭ Varlaam Episcopul Hușilorŭ și ctitorul Brădirescilorŭ. Insă actulŭ de dania cea dântăiŭ a remasŭ în mânele Logofătuluĭ Michaiŭ. De aicea a urmatŭ, că acea moșie se pretinda acum și de călugăriĭ de la Brădicescĭ, și de clironomiĭ luĭ Michaiŭ. Procesulŭ s'a curmatŭ la Domniă prin cartea dată de Michaiŭ Racoviță la 12 Iuliŭ, în favórea Monăstireĭ Brădicesciĭ. Reproducemŭ aicĭ acéstă carte, pentru că din ea se vede atâtŭ modulŭ de procedură al judecăţiĭ domnescĭ, câtŭ şi circumspecţia luĭ Varlaam în daraverile cu reḑeşiĭ.

„Noĭ Mihaiŭ Racoviţă Voevod Boj. Milos. Gospod. zemli. Moldav. Adică saŭ pârîtŭ de faţă înaintea Domnieĭ mealĕ şi a tot sfatul nostru, rugătoriĭ nostriĭ călugăriĭ, de la sfânta mănăstire, Brădicesciĭ, cu Ioniţă sin Lucăcióe Cluceróe, pentru o moşiă Corlatele de pe Crasna, tótă partea luĭ Dumitraşco feciorul luĭ Vasilie Bărbosul şi a femei sale Dochii arĕtândŭ Ioniţă *sin Lucăcióĭ, unŭ zapisŭ, de* dania de la acelŭ Dumitraşco Bărbosulŭ, şi de la femeea sa Dochia, din vlet 7199 şi cu iscăliturile a mulţĭ boerĭ marĭ şi micĭ, scriindŭ şi mărturisindŭ, într'acelŭ zapisŭ, pe cum Dumitraşco sin Vasili Bărbosul şi cu femeea sa Dochia de bună voia lorŭ, aŭ datŭ danie tótă partea lorŭ, de moşiă dintr'ace silişte, de maĭ susŭ numită, şi cu vad de móră în Dolhasca, şi din totŭ loculŭ, aŭ datŭ luĭ Michaiŭ ce aŭ fost logofătŭ al treile, şi jupâneseĭ sale Sandiĭ, şi pe acelŭ zapisŭ acmu Ioniţă sin Lucăcĭóe, trage ca săşĭ stăpânească moşia iară Călugăriĭ, dela Mănăstirea Brădicesciĭ aşé dederă samă, că adevĕratŭ, acelŭ Dumitraşco, sin Vasili Bărbosulŭ inteiŭ aŭ fostŭ datŭ danie, acea moşia luĭ Michăilŭ Logofĕt: dar apoĭ, pe urmă acelŭ, Dumitraşco sin Vasili, Bărbosulŭ de iznóvă, aŭ făcutŭ altă danie de aŭ datŭ totŭ acea moşiă rĕposatuluĭ Vlădicăĭ Varlaam, carelea aŭ fostŭ acolo la Brădicescĭ, precum niaŭ aretatŭ Călugăriĭ, şi zapisŭ de Daniă, dela Dumitraşco sin Vasilie Bărbosulŭ, făcutŭ maĭ pe urmă, de câtŭ zapisulŭ ce aŭ fostŭ datŭ, luĭ Michail Logofetŭ: scriindŭ şi mărturisindŭ: întracel zapisŭ, cum acelŭ Dumitraşco, Bărbosulŭ, maĭ înainte aŭ fostŭ datŭ acea moşie de maĭ susŭ, numită, luĭ Michăil Logofetulŭ, dar apoĭ pe urmă neavêndŭ, nicĭ o socotinţă, dela Michăil Logofĕtulŭ: aŭ socotitŭ și aŭ datŭ acea moșie de maĭ susŭ numită, toată, parte luĭ și a fămei săli cătă se va alege, aŭ datŭ Sfinții sali Părinteluĭ Vlădicăĭ luĭ Varlaam, pentru multă socotință și grijă avênd despre Sfinția sa. Și după zapisŭ de danii ce neaŭ arătatŭ, Călugăriĭ, dela acelŭ Dumitrașco Bărbosulŭ, încă niaŭ maĭ arătatŭ și o mărturii dela Popa Tofan din Pödolenĭ, care Preutŭ iaŭ fostŭ Duhovnicŭ, aceluĭ omŭ lüĭ Dumitrașco Bărbosulŭ, și saŭ têmplatŭ, la mórte aluĭ Dumitrașco, și totŭ întracestŭ chipŭ aŭ mărturisitŭ la moarte luĭ, cum că maĭ înainte aŭ fostŭ datŭ luĭ Michăil logofătulŭ acea moșia iară apoĭ pe urmă neavêndŭ elŭ nicĭ o socotință, despre Michăilă saŭ socotitŭ de aŭ datŭ acea moșiă Părinteluĭ Varlaam, pentru căcĭ Sfinția sa laŭ îmbrăcatŭ, și laŭ grijitŭ, și multă socotință aŭ avutŭ. Pentru aceea daca amŭ vĕdutŭ că dania Monastireĭ este maĭ pe urmă, și adeverinduse că este adevărata daniă pe zapis de daniă și pe mărturia ce ni aŭ arĕtatŭ, amŭ socotit Domnie me, împreună cu totŭ sfatulŭ nostru, că celce dă volnicŭ este, a lua iar înapoĭ, ce aflândusă, saŭ datŭ, acea moșia dania maĭ pe urmă Mănăstireĭ, așa amŭ judecatŭ ca să țiă Călugăriĭ moșia cu totŭ venitulŭ pe câtŭ le scrie zapisulŭ iară Lucăcióia Cluceroia și fii Dumisali, să nu se amestice, că iam datŭ rĕmașĭ din tótă judeca'a, și le saŭ luatŭ și zapisulŭ, acel ceaŭ avutŭ de dania de la mâna lorŭ, că dania acea de pe urmă să ține în samă, și de această pîră, să nu se maĭ pirască, peste cartea Domnii mele. vlét 7231. Iuliu 12." (Cond. B. f. 59—60).

Anul 1725 Din acestŭ anŭ, Noemvrie 2 se găsesce o carte a Domnuluĭ Racoviță, prin carea însărcinéză pe Episcopulŭ Iorestŭ și pe Cîrste Iamandi vtori păharnicŭ de a cerceta o cértă reḑeșéscă dela Cîrligațĭ. (Docum. Cîrligațilorŭ). La 28 Iuniŭ Iorestŭ, împreună cu Calistru alŭ Rădăuțilorŭ, assistă ca marturĭ la actulŭ de danie ce a făcutŭ Mitropolieĭ Monachia Seraphima Silionésa. (Condica Documentelorŭ Mitropolieĭ f. 834—835).

Anul 1727. La începutulŭ anuluĭ acestuia tómna, Grigorie Ghica a succesŭ în Domniă luĭ Michaiŭ Racoviță. Iorestŭ se rógă Domnuluĭ celuĭ noŭ a'ĭ confirma și elŭ așeḑemêntulŭ datŭ de Racoviță pentru viele lăsate în paragină. Ghica convócă Divanulŭ și renoesce acelŭ așeḑemêntŭ prin cartea sea din 23 Ianuariŭ. (Cond. III. f. 48). Episcopatulŭ luĭ Iorestŭ încurêndŭ după acésta s'a finitŭ; căcĭ în anulŭ următoriŭ se găsesce unŭ altulŭ pe scaunulŭ Hușilorŭ. Iorestŭ pre câtŭ cunoscŭ până acum, nu se vede să fi trecutŭ dela Hușĭ la altă Episcopie. De unde putemŭ închia, că séŭ a muritŭ în Hușĭ, séŭ a paretisitŭ.

XXII. GEDEON II.

Anul 1728. Luĭ Iorestŭ a succesŭ Geḑeon alŭ II-le. La 20 Maiŭ ĭlŭ găsimŭ asistândŭ la o învoélă făcută între nisce reḑeșĭ din Leoscĭ (Docum. Leoscilor). Geḑeon, precum se vede din Sinodiculŭ Episcopieĭ, a fostŭ cu metania din Monastirea Seculuĭ. Acésta o adeveresce și Starețulŭ Gerasim, în Istoria sea despre Monastirile Neamțul și Seculŭ (fila 6, din dosŭ).

Anulŭ 1729. In hotărîrea dată de Mitropolitul Gedeon și cu Episcopiĭ în questia supuneriĭ Monăstireĭ Brădicescilorŭ la Episcopia de Hușĭ, se ḑice la finitŭ, că Episcopulŭ, pe temeiulŭ aceleĭ hotărîrĭ bisericescĭ, să'șĭ scótă chrysovŭ Domnescŭ. Insă unŭ asemenea chrysovŭ nu se găsesce între documentele Episcopieĭ până la anul acesta. Episcopulŭ Gedeon se vede, că întîmpina óre care oposițiunĭ din partea călugărilorŭ—rude ale luĭ Varlaam, din Mănăstirea Brădicesciĭ, cariĭ tindeaŭ a dispune de averea eĭ, ca de a lorŭ, în puterea drituluĭ imaginarŭ de clironomĭ aĭ luĭ Varlaam. Acésta a silitŭ pe Gedeon a cere la Domnulŭ Ghica Vodă carte domnéscă, întăritóre drepturilorŭ Episcopieĭ asupra aceleĭ Monastirĭ, și la 22 Apriliŭ dobândesce o aseminea carte, a căriea cuprindere este 1) că Varlaam a fost lăsatŭ acea monăstire, după mórtea sea, în stăpînirea óre-cărorŭ călugărașĭ din neamul seŭ, la care stăpânire s'aŭ amestecatŭ și alte persóne, și așa s'aŭ prăpăditŭ și răsipitŭ totŭ avutul aceĭ Monăstirĭ. 2) Domnul pentru aceea o dă în séma Episcopuluĭ Gedeon, ca să fiă Mitocŭ alŭ Episcopieĭ. Insă *pe călugăriĭ din némulŭ luĭ Varlaam să nu'ĭ alunge, ci să'ĭ adăpostéscă* acolo și de acum înainte. (Cond. B. f. 7).

Anul 1732. O parte de redeșĭ de la Bunescĭ pretind de la Brădicescĭ nisce redeșiĭ cumpărate de Varlaam Episcopul de Hușĭ, în Bunescĭ. Cérta s'a tratatŭ la Domniă. Nicanor Egumenul Brădicescilorŭ a arătatŭ cărțile de cumpărătură și de întăriturĭ domnescĭ, și de judecățĭ, prin care s'a constatatŭ nu odată drepturile luĭ Varlaam asupra acelorŭ redeșiĭ în mărime de 105 pămênturĭ. Redeșiĭ aŭ remasŭ învinșĭ. Grigorie Ghica prin cartea sea din 9 Octomvriŭ, descriind procesul acesta, confirmă din noŭ dreptulŭ Brădicescilorŭ asupra acelorŭ pămênturĭ din Bunescĭ. (Cond. B. f. 94, 95),

Totŭ atuncĭ Nicanor s'a maĭ judecatŭ cu redeșiĭ Brădicescĭ din Vrăbienĭ, cariĭ pretindeaŭ o jumătate din satulŭ Brădicesciĭ. Insă Nicanor a aretatŭ ispisocul domnescŭ, prin care s'a constatat că tótă acea parte de locŭ era séŭ cumpărată de Variaam, séŭ dănuită luĭ de reḑeșĭ. Judecata érășĭ a datŭ dreptate Egumenuluĭ. Veḑĭ cartea luĭ Grigorie Ghica, dată tot la 9 Octomvriŭ. (Cond. A, f, 8, 9.)

Anul 1733. Grigorie Ghica Voevod, în anulŭ de pe urmă alŭ Domnieĭ, negreșitŭ, că după mijlocirea luĭ Gedeon, la 4 April renoesce așeḑemêntul Episcopieĭ pentru poslușnicĭ, și totŭodată arată că Episcopia încă nu se restaurase cu desevîrșire din sărăcia la carea o adusese prăḑele din trecutŭ. Iată cuvintele chrysovuluĭ:

„Insciințare facemŭ cu acéstă carte a Domnieĭ miale tuturorŭ cuĭ să cade a sci pentru sfânta Episcopie a Hușilorŭ că iată acéstă Episcopiă fiindŭ la acela locŭ înprejma oștilorŭ în vreamile de răscóle maĭ în trecuțiĭ anĭ precumŭ înțelegemŭ aŭ fostŭ arsŭ de prăḑĭ câtŭ aŭ fostŭ remasŭ numaĭ peatra Și Domniĭ cĭaŭ fostŭ naiute de noĭ veḑîndŭ acestŭ scaunŭ la rîsipă și ca să uu se stîngă pomana Domnilor celor bătrânĭ și ctitorilorŭ celorŭ vechĭ aŭ făcut ș'aŭ tocmit de isnóvă cele cĭaŭ trebuit cumŭ și Domnia mea am întăritŭ cu celi ce maŭ datŭ mâna — Dar încă nicĭ până acmu în starea eĭ precum aŭ fostŭ maĭ înaite n'aŭ venitŭ avêndŭ multe trebuințele eĭ Ce vĕḑîndŭ Domnia mea neajunsurile sfinteĭ Episcopiĭ, și pentru întărirea — eĭ Pentru ca să avemŭ și noĭ vecĭnica pomenire și ușurința păcatelorŭ nóstre Am socotitŭ și după testamenturĭ vechĭ de milă cĭaŭ avut și dela alțĭ Domnĭ“... (Uurméză așeḑemêntulŭ pentru scutelnicĭ, ca și în cele de maĭ înainte. Originalu Cond. I. f. 23. copia: Cond. A. f. 73, 74).

Insemnare. Arderea Episcopieĭ, de carea aicĭ se amintesce, este acea de sub Dimitrie Cantimir, 1711. Domniĭ, de care se ḑice aicĭ că aŭ restituitŭ Episcopia după ardere sûntŭ: Nicolaiŭ Mavrocordatŭ și Michaiŭ Racoviță în 3-a Domniă.

Gedeon se jeluesce luĭ Ghica, asupra dregătorilorŭ din Hușĭ, că tragŭ la dările domnescĭ pe scutelniciĭ Episcopieĭ. La 7 Apriliŭ Domnulŭ dă ordinŭ de a se lăsa în pace scutelniciĭ Episcopieĭ. Schimbânduse Domnia, Gedeon capătă la 6 Maiŭ o carte domnéscă de la noulŭ Domnŭ Constantin Mavrocordatŭ, prin carea se îndrituesce a'șĭ aduce 10 ómenĭ streinĭ și îĭ scutesce de dărĭ (Cond. III. f. 49, 51).

Anul 1734. Constantin Mavrocordatŭ, la 9 Ianuariŭ, în vederea săracieĭ Episcopieĭ, îĭ chărădesce anualŭ pentru tot-dea-una câte 4 ocă untdelemnŭ și o litră de thămîiă, de la vama cea mare domnéscă (Cond. III. f. 53).

In Condica I. f. 24, 25, se păstrédă unŭ chrysovŭ din acestŭ anŭ cu data 30 Maiŭ, prin care Domnulŭ Constantin Mavrocordatŭ scutesce pe preoțĭ de dabilele tereĭ. Estragemŭ cuprinderea întreguluĭ chrysovŭ, ca dovadă despre privirile fórte favorabile ale acestuĭ Domnŭ asupra Preoțieĭ, și tot-o-dată prea creștine, din punctulŭ de vedere dogmaticŭ, și moralŭ.

1). Domnulŭ C. Mavrocordatŭ începe chrysovulŭ seŭ cu înălțimea morală a servireĭ preoțescĭ. Acéstă înălțime elŭ o privesce, din partea dogmatică, ca o consacrare spre servirea luĭ Dumnedeŭ cea mare si înaltă, prin carea se produce și se susține chrestinismulŭ; ca mijlocire între Dumnedeŭ și ómenĭ; ca apropiere între cele cerescĭ și cele pămîntescĭ:(*) „De vremea ce ceata cea de cinste a preoțieĭ, dice elŭ, ca unŭ lucru ce iaste chărăditŭ și plăcutŭ luĭ Dumnedeŭ. și prin rostul împăratuluĭ. și pruo-

---

(*) Chrisovulŭ se începe cu obicînuitulŭ titlu domnescŭ: „Noĭ Constantin Nicolaiŭ Voevod Bojio Milostiio gospodar zemli Moldavscoĭ. Iată dar...

roculuĭ. să cinstesce ḑicêndŭ : multŭ amŭ cinstitŭ pre ceĭ ce'ĭ iubescĭ tu Dómne. Pentru că după adevărŭ. aceşte suntŭ. ceĭ ce să apropie. de lumina ce neapropiatî. adecî preoţiĭ luĭ Dumneḑeŭ. care celi maĭ de taĭnî sfinte învrednicindusî. a întra. şi sfinteli. celi fără de singe. a. jertvi. şi maĭ vărtosŭ că totŭ narodulŭ chreştinescŭ prin sfinteli lorŭ rugĭ. către Mântuitoriulŭ nostru alcătuescŭ* şi în tóte ḑilele necontenitŭ. pre cel multŭ milostivŭ Dumneḑeŭ. către ertarea greşielilor nóstrea a îmblânḑi. sintŭ rugătorĭ. şi mijlocitorĭ*“

2). De la acéstă mărime a servireĭ, ce facŭ Preoţiĭ în omenire, Domnulŭ Mavrocordatŭ deduce închiare generală că şi chreştiniĭ suntŭ datorĭ a păstra către preoţĭ unŭ simţŭ de recunoscinţă şi a le rĕsplăti óre-cum prin binefacerĭ, şi prin aceea a'ĭ pune în posiţiune, ca eĭ în totul să fie devotaţĭ înalteĭ şi mântuitóreĭ chiămărĭ a lorŭ, pentru progresulŭ chreştinătăţiĭ şi al lumiĭ întregĭ.

„Ce dară pe uniĭ. cariĭ s'aŭ învrednicitŭ. acestiĭ slujbe. cum să nu se caḑă după dreptate. ca pe nisce slujitorĭ aĭ luĭ iubiţĭ şi taĭnelorŭ sfintelorŭ nóstre Bisericescĭ posluşnicĭ. cu totŭ feliulŭ de cinste. cu darurĭ. şi cu facerĭ de bine sĕ'ĭ ocrotimŭ. şi să'i odihnimŭ* şi în totŭ chipulŭ să purtămŭ grije. pentru a lor bună stare* Pentru ca fiindŭ eĭ apăraţĭ. de către tóte lumescile împrejmuirĭ. să se afle întru ne supărarea. şi cu totulŭ să se apropiia lângî viulŭ Dumneḑăulŭ. şi să slujascî cu ferbintea şi sirguitoriŭ duchŭ. rugînduse pentru pacea. şi sufleteasca mântuire. a tuturorŭ pravoslavnicilorŭ chreştinĭ. şi pentru pace a tótî lumea*.“

3). Din acéstă consideraţiune şi Domnulŭ Constantinŭ Mavrocordatŭ s'a îndemnatŭ a scuti de greutatea dăjdielorŭ pe Preoţĭ și Diaconĭ, care dăjdie le plătiaŭ eĭ până atuncĭ la vistirie de dóue orĭ pe anŭ, împreună cu lăcuitoriĭ birnicĭ. Arată că acéstă dispoziţiune se făcuse și de către reposatulŭ părintele seŭ, Domnulŭ Nicolaiŭ Mavrocordatŭ, carele și dăduse chrisovŭ în acestŭ casŭ. Dar se vede că nu se aplicase până acumŭ, căcĭ Domnulŭ Constantin vorbesce despre acéstă scutire ca despre o mĕsură nóuă a sea, pre carea discoperindu o Mitropolituluĭ, Episcopilorŭ și Boerilorŭ, toţĭ o aŭ aprobatŭ și s'aŭ bucuratŭ de ea. „Ce dară și Domnia mea den vreme ce cu mila luĭ Dumnedeŭ. și sorţulŭ oblăduiriĭ pravoslavniciĭ ţereĭ aceștia amŭ luatŭ — socotindŭ tóte aceste. dupre cum însușĭ Dumnedeŭ . . . . (*) cu Sfântu darulŭ seŭ. Pentru céta preoţéscĭ. carele să află. și să va afla. în tótî de Dumnedeŭ fericitî ţara aceasta. și pentru câtî cinste și evlavie are întru ei . . . . cu darulŭ seŭ. (Căcĭ aĭ luĭ Dumnedeŭ Slujitorĭ suntŭ). Amŭ socotitŭ chemândŭ către ajutoriŭ mâna ce dintrun nălţime. Ca cu agiutorinţă. și obștascî facere de bine săĭ miluescŭ. de suptŭ greulŭ dăjdilorŭ scoţindu'ĭ, pentru că lucru necuviosu iaste. și maĭ vărtos nedreptu. cinulŭ preoţescŭ să fie supusŭ dăjdilorŭ. și supăraţĭ de mâna mirenilorŭ. cerșindule dăjdĭ pre anŭ. cărora maĭ multŭ după dreptate. să cade. dela noĭ să ĭea. după cum și Sfânta Scriptură dice. iară nu să și dea. Aceasta dară ca unŭ lucru plăcutŭ luĭ Dumnedeŭ, și iubitŭ, pentru că cinstea ce să face. către ceĭ de Dumnedeŭ iubiţĭ. către însușĭ stăpânulŭ să face, și pentru aceste cu dreptate aflândŭ. și reposatulŭ pururea întru pomenire Părintele Domnii méle. Nicolae Alixandru Voevoda, cinulŭ Preo-

---

(*) Aieĭ chrisovulŭ este arsŭ. Această arsătură a nimicitŭ câteva cuvinte în doue liniĭ.

BIBLIOTECA * ACADEMIEI * ROMÂNE

țescŭ, cu chrysovŭ de dajde iaŭ fostŭ iertatŭ. care această socotélă îndatĭ cĭamŭ descoperit'o atâta Sfinţieĭ sale Părinteluĭ Mitropolituluĭ. alŭ nostru pre cinstitu duhovnicescu Părinte, câtŭ și (de Dumneḑeŭ iubitŭ(*) orilorŭ, Episcopiĭ ținuturilorŭ. și tuturorŭ cinstiților. și credincioșilorŭ boiarilorŭ Domnii meale, nu numaĭ că aŭ lăudat acestŭ lucru plăcutŭ luĭ Dumneḑeŭ. și toțĭ bucurânduse, ce încă și. după cum să cadea, ca cu unŭ glasŭ aŭ mulțămitŭ. cunoscândŭ lucru foarte cu cale. ca preoțiĭ și slujitoriĭ luĭ Dumneḑeŭ. de suptŭ jugulŭ dăjdelorŭ visteriiĭ să se mântuéscĭ* Pentru aceea dară pre acestŭ alŭ nostru domnescŭ chrysovu. așeḑândŭ hotărîmŭ. ca de acumŭ înainte ceata bisericească din toată țéra Moldovlachie. careĭ da de daori întrunŭ anŭ dajde la visterie. să fie de totŭ nesupărațĭ. Atâta preoţiĭ. câtŭ și ierodiaconiĭ. nicĭ-de-cumŭ. să nu se bântuéscă cerșindule dajde. ci să fie sloboḑĭ de birŭ în vecĭ* ca să poată ruga pre Dumneḑeŭ celŭ milostivŭ și să slujască luĭ. cu osârdie. prẽ bine cunoscândŭ. și aceasta. că ce această milă. și către dînșiĭ. facere de bine. îĭ are îndatorițĭ a se ruga totŭ-dea-una, și necontenitŭ. pentru această de Dumneḑeŭ. păzită țéră. pentru noĭ. și pentru toțĭ boiariĭ. și nărodulŭ acesta* Pentru aceea dară amŭ cugetatŭ aciasta. ca după cum noĭ de ce maĭ susŭ numită dajde. pe dânșiĭ iamŭ ertatŭ. așe și eĭ cătră Dumneḑeŭ maĭ cu căldură. rugândusă. iartare greșalilorŭ nóstre dela mila împeratuluĭ cerescŭ. să cĭară resplătindŭ faceriĭ de bine.“

4). Domnulŭ C. Mavrocordatŭ arată calitățile morale, cu care trebue a fi înzăstrațĭ preoțiĭ, și întoarce luareaaminte a Mitropolituluĭ și a Episcopilorŭ ca să nu chirotonisască de câtŭ persóne vrednice de acéstă înaltă chiă-

---

(*) Și aicĭ este o spărtură. cuvintele din parintesŭ se presupunŭ.

mare, fără hatîrŭ saŭ alte motive lăturalĭ, prin care se înjosesce Preoţia ; ameninţîndu'ĭ pentru urmare contrară cu înfricoşata judecată a luĭ Dumneḑeŭ :

„Şi voimŭ dară. şi noĭ (ca preoţiĭ) cu cinste. şi fără de prihană să petreacă, pildă făcênduse celoralalţĭ. întru bune fapte. fără de pregetŭ. şi sirguitorĭ să fie cătră săvărşire tuturorŭ bisericescilorŭ slujbe, nestrĕmutînduse. din oraşŭ în oraşŭ. şi a sta în locurĭ fără bisericĭ. ca să fie îndestulaţĭ. pe la lăcaşile şi oraşele lorŭ. îndireptândŭ cuvântulŭ adevĕruluĭ. că şi poruncimŭ Domnia mea. şi aceasta. ca nu fiiaşte cum să se chirotonească preoţiĭ, cé cândŭ sori . . . . . . (*) i trebue atuncia să se chirotonească. însă după porunca Sfinteĭ pravile. bisericeseĭ. Socotindŭ ca să fie vrednicĭ întru viaţă cinstită. fără defăĭmare. să scie carte să fie slujiţĭ. şi pedepsiţĭ întru bună petrecerea. pentru că curaţĭ trebue să fie ceĭ ce să apropie di cele prea curate. şi această purtarea de grijă să aĭbă. pre sfinţitulŭ Mitropolitŭ. carele după vremĭ să va întêmpla a fi, împreună cu iubitoriĭ de Dumneḑeŭ Episcopiĭ ţinuturilorŭ, cariĭ în totŭ chipulŭ să se nevoească. Socotindŭ că ochiulŭ luĭ Dumneḑeŭ celŭ neadormitŭ, ia aminte. şi tóte cele ascunsę le vedea,* şi aşe după cum maĭ susŭ amŭ ḑisŭ, cândŭ să va cădea. să preoţéscă. pre ceĭ vrednicĭ, însă nu cu hatărŭ. saŭ cu altŭ feliŭ de pricini, după graiulŭ Dumneḑeescŭ ce ḑice. la Sfânta Evangelie. nu daţĭ Sfânta căĭnilorŭ. nicĭ vĕrsaţĭ mărgăritariulŭ vostru înainte porcilorŭ. ce deşertândŭ mirulŭ celŭ Sfântŭ în vasă curate. ca o bună mirézmă, să'ĭ aducă cătră viulŭ Dumneḑeŭ, adecî curaţĭ fără prichanî, şi cu totŭ feliulŭ de fapte bune împodobiţĭ. Ca priimidŭ Dumneḑeŭ Sfinteli lorŭ Slujbe să trimiţă din lăcaşulŭ luĭ

(*) Spărtură.

celŭ Sfântŭ întru orașulŭ acesta și întru tótă țara. și tuturorŭ boiarilorŭ și supușilorŭ pace. și totŭ binele desăvêrșitŭ, și ceĭ maĭ marĭ aĭ *Bisericeĭ*. la *tóte aceste așe* se urméḑă, sciindŭ cu adevĕratŭ. că la ḑua înfricoșatuluĭ giudețŭ. de vorŭ face într'altŭ chipŭ vor da samî înainte nefățarniculuĭ giudecătoriŭ, și stăpânuluĭ nostru, Is. Hs.* Pre curatuluĭ Archiereŭ*."

5). *In fine Domnulŭ C. Mavrocordatŭ*, adresânduse către fiitoriĭ Domnĭ aĭ țeriĭ, îĭ îndémnă ca să nu strice acéstă disposițiune a sea *pentru* scutirea de birŭ a tagmeĭ preoțescĭ, ci maĭ vîrtosŭ să o păzéscă cu nestrămutare *în vecĭ, pentru a'șĭ atrage bine-cuvêntarea* luĭ Dumneḑeŭ asuprăle, și a scăpa de osînda amenințătoare celorŭ ce arŭ cuteza a impune dinnoŭ birŭ asupra preoțimeĭ: „Ce dară pentru acestŭ lucru plăcutŭ luĭ Dumneḑeŭ poftimŭ Domnia mea și pre Domniĭ ceĭ careĭ în urma nóstră orŭ veni în scaunulŭ țereĭ aceștie, precum noĭ chrysóvele. care amŭ găsitŭ făcute. de ceĭ înainte. pravoslavniciĭ Domnĭ, le amŭ înoitŭ. și nestrămutate le amŭ păzitŭ. așa și Domnia lorŭ găsindŭ acestŭ chrysov alŭ nostru. de această milă. a cinuluĭ preoțescŭ. îndemnâmŭ. și poftimŭ. ca tóte câte să cuprindŭ întrênsulŭ, să le întăréscă. și săle adevereze neîngăduindŭ. nicĭ într'unŭ chipŭ. a să strica. și a să părăsi mila aceasta* ce maĭ vîrtosŭ. cu cugetŭ plăcutŭ luĭ Dumneḑeŭ, să se sileascâ la această facere de bine, către preuțĭ să remâiă în vecĭ neclătitŭ, și nestrămutatŭ, să nu să calce acestŭ lucru plăcutŭ luĭ Dumneḑeŭ* ce dară întărindŭ aceste după cum saŭ ḑisŭ maĭ susŭ, ne îndoitŭ în vecĭ. vorŭ avea pre blândŭ. pre stăpânulŭ Christosŭ, și pre aĭ luĭ poslușnicĭ fierbințĭ mijlocitorĭ. Și către dênsulŭ rugătorĭ, și stăpînia-lorŭ va fi pacinică, și neclătitĭ. Iară de vorŭ urma într'altŭ chipŭ (care Dumneḑeŭ să feréscă să nu să întămple) și iarăși de iznóvî pe preoțĭ suptŭ sarcina biruluĭ ĭĭ vorŭ supune, și necăjindu'ĭ le vor cere dajde. Atuncĭ eĭ suspinăndŭ vorŭ striga. către Stăpânulŭ Christos. și ascultânduĭ pre dênșiĭ. să va mâhni (că aĭ luĭ slujitorĭ sântŭ) și cine va suferi pentru că înfricoșatŭ lucru iaste. a întra cineva. în mâna Domnuluĭ, precum ḑice prea Sfântulŭ Pavelŭ Apostolulŭ. di ceĭ ce să ating de Dumneḑeŭ* Pentru acea earăși poftimŭ. și rugămŭ cu dragoste Dumneḑeeascî și creștineascî. ca nimene dintru ceĭ din urma nóstră. Domni să nu să abată a strămuta. aceste. care noĭ. cu mila luĭ Dumneḑeŭ bine le amŭ orânduitŭ. pentru care saŭ făcutŭ. și saŭ întăritŭ acestŭ alŭ nostru Domnescŭ chrysovŭ, în anulŭ alŭ doile. alŭ Domniiĭ nóstre* u Ias vlet 7242 (1734) Maiŭ 30.“

(Iscălitura domnéscă. Pecetea).

Insemnare. Din chrisovulŭ luĭ Grigorie Ghica datŭ în a treia Domniă pentru scóle, aflămŭ că până la ântéia luĭ Domniă Preoțiĭ plătéŭ pe anŭ la vistirie câte patru galbenĭ. Ghica aŭ redusŭ darea lorŭ la unŭ galbenŭ pe anŭ, și aceea—pentru ținerea scólelorŭ: Constantin Mavrocordatŭ prin chrysovulŭ de maĭ susŭ a scutitŭ pe Preuțĭ și de acea dare, puindŭ ținerea scólelorŭ în sarcina funcționarilorŭ. Insă Ghica în a treia Domniă, văḑêndŭ că boeriĭ se supăra de acea dare, și scólele se paralizaŭ din lipsa de mijlóce, iarăși a pusŭ dajdea pe Preuțĭ și Diaconĭ câte unŭ galbenŭ pe anŭ pentru ținerea Scólelorŭ (Uric. part. II. f. 59. 60.)

In anulŭ acesta 1734 se finesce Episcopatulŭ luĭ Gedeon la Hușĭ. Din Istoria Monăstireĭ Neamțulŭ și Seculŭ se vede că acestŭ Episcopŭ a făcutŭ Schitulŭ Sichăstria

Seculuĭ (f. 6.) Gedeon a trecutŭ la altă Episcopie; căcĭ în anulŭ 1736 îlŭ găsimŭ la Romanŭ.

XXIII. VARLAAM II.

Luĭ Gedeon a succes la Episcopat *Varlaam II-le* dintre monachiĭ Monastiriĭ Némţuluĭ, după arătarea Sinodiculuĭ.. Se pare că elŭ a fostŭ Egumenŭ la Monastirea Némţuluĭ Celŭ puţinŭ între Igumeniĭ aceĭ monastirĭ se găsesce un Varlaam, carele a igumenitŭ de la 1716 până la 1720. Dacă acestŭ igumenŭ este tot o persónă cu Varlaam al Huşilor: atuncĭ trebue a presupune, că elŭ a trăitŭ ca la 15 anĭ ca ex-Egumenŭ, până ce s'a făcutŭ Episcopŭ la Huşĭ.

Anul 1735. In o carte domnéscă a luĭ Constantin Mavrocordatŭ, dată din acestŭ anŭ, Genarie 30, pentru o danie, se ḑice, că a venitŭ la Divanŭ sfinţia sea kyr Varlaam Episcopulŭ de Huşĭ. Insă Episcopatulŭ luĭ Varlaam în Huşĭ a fostŭ fórte scurtŭ; căcĭ totŭ în acestŭ anŭ, la 6 Martie, Varlaam se găsesce subscrisŭ ca Episcopŭ de Rădăuţĭ, în actulŭ prin care Beĭzadé Grigoraşŭ închină Mitropolieĭ Monastirea Mavromolulŭ din Galaţĭ. Iară împreună cu elŭ adeveresce acelŭ actŭ Episcopulŭ de Roman Gedeon, şi acelŭ de Huşĭ Theophilŭ, succesorulŭ luĭ Varlaam (Cond. Mavromol. f. 6, 7.)

XXIV. THEOFILU.

Scaunulŭ Episcopalu de Huşĭ s'a ocupatŭ de Theofilŭ, a căruia metanie, dupre Sinodicŭ, este Monastirea Némţuluĭ. Combinândŭ arătarea stareţuluĭ Gerasim în Istoria Monastirilorŭ Némţulŭ şi Seculŭ (f. 3), că la 1725 Theofilŭ era stareţŭ la Monastirea Némţuluĭ, putemŭ deduce că Theofilŭ, care la 1735 s'a alesŭ Episcopŭ la Huşĭ este acelaşĭ ce fusese stareţŭ séŭ igumenŭ la Némţŭ. Cum că Theofilŭ era Episcopŭ la Huşĭ în 1735, se vede din documentulŭ citatŭ maĭ susŭ, unde la 6 Mart. acestŭ Episcopŭ este subscrisŭ ca marturŭ; deaseminea dintr'o adeverinţă din acestŭ anŭ, dată la 19 Iuniŭ, în carea Martin Ungurul din Huşĭ arată că a priimitŭ de la „Svinţia sa Părintele Theofilŭ Episcopulŭ de Huşĭ 38 de leĭ banĭ noĭ", pentru o viă ce o vênduse elŭ Mitropolituluĭ (Cond. III. f. 54.

Anul 1736. Domnulŭ Grigorie Ghica recomândă luĭ Theofilŭ cercetarea uneĭ certe radeşescĭ de la Bunescĭ (Documentele Bunescilorŭ).

Anul 1737. Theofilŭ scóte de la Ghica Vodă o carte pentru apărarea scutelnicilorŭ din Creţescĭ de tóte dările, „numaĭ la vremea chărtiilorŭ să dea câte unŭ galbenŭ de omŭ." se porunceşce boerilorŭ Zlotaşĭ a'ĭ lăsa în pace, precumŭ şi Vel-căpitanuluĭ de Fălciiŭ, Părcălabilorŭ şi Globnicilorŭ (Cond. III. f. 56).

Anul 1739 şi 1740. Moldavia s'a ocupatŭ de oştile rusescĭ. Prade căzăcescĭ, turcescĭ şi tătărescĭ în ţéră. Cu acéstă ocasie dinnoŭ s'a prădatŭ Episcopia de avere până şi de odăjdiele bisericescĭ, precum se va vedea maĭ josŭ. în anulŭ 1740 Tătariĭ aŭ prădatŭ şi Schitulŭ Brădicescilŭ, şi aŭ luatŭ până şi c' rysóve, atâtŭ de ale Monăstireĭ, câtu şi de ale Episcopieĭ, ce eraŭ asigurate acolo.

Anul 1741. După închiarea păciĭ şi retragerea oştilorŭ streine, Episcopulŭ Theofilŭ, descriindŭ luĭ Vodă Ghica starea de miseriă, la carea prădăciunile de maĭ susŭ aŭ redusŭ Episcopia, cere mila şi ajutoriulŭ luĭ, şi maĭ alesŭ cere a i se da altŭ chrysovŭ pentru milele ce făcuse elŭ cu Episcopia, fiindŭ că acelŭ dinainte l'aŭ răpitŭ Tătariĭ ce aŭ prădatŭ Schitulŭ Brădicesciĭ, Domnulŭ Ghica, la 12 Septemvrie, dă chrysovulŭ seŭ, în care descriindŭ suferințele Episcopieĭ, îĭ confirmă dreptulŭ pentru 20 scutelnicĭ și pentru scutirea de dabile a o sumă de vite ce ar avea Episcopia. Reproducemŭ aicĭ acestŭ chrysovŭ, ca documentŭ istoricŭ, pentru cele întêmplate în țéră în timpulŭ ocupațiuniĭ rusescĭ din aniĭ 1739 și 1740.

„Noĭ Grigorie Ghica Voevod, Bojiiu Milostiiu gospodar zemli Moldavscoĭ. însciințare facemŭ tuturorŭ cuĭ se cade a sci de vreame ce Svintele Monastirĭ, și Bisiaricĭ ce sântŭ zădite de fericițiĭ Domnĭ și de alțĭ iubitorĭ de lăcașurĭ Dumneḑeescĭ, nu potŭ a să chivernisî: fara mila Domnilorŭ: și maĭ vîrtosŭ, că și însușĭ, Dumneḑeŭ Ziditoriul a toată făptura așia aŭ tocmitŭ pentru Svintele Besiaricĭ, prin carele să săvêrșescŭ, Svintele rugĭ să nu să chiverniséscă cu altŭ mijlocŭ: fără numaĭ cu milostenie Pravoslavnicilorŭ Chreștinĭ: Dreptŭ aceia dară precumŭ cu alte Mănăstirĭ, multe mile, amŭ făcutŭ: cum arată chrysóvele nóstre socotitamŭ și pentru Svânta Episcopie a Hușilorŭ care Episcopie și maĭ dinainte vreame fiindŭ și maĭ slabă: de vinitulŭ eĭ, de câtŭ alte Episcopiĭ: și maĭ vîrtosŭ că acmu în vreamile acestorŭ turburărĭ cĭaŭ fostŭ: saŭ întêmplatŭ de saŭ predatŭ. de toate bucatele: și de tóte odăjdiile Bisiariceĭ. de oștile ce saŭ petrecutŭ pe acolo *în susŭ și în giosŭ. fiindŭ drumŭ mare Turcĭ,* Tătarĭ. Căzacĭ și alte limbĭ și remâindŭ Episcopie de tot, neput.nduse chivernisi: nicĭ într'unŭ chipŭ. ca să să pótă rĕdica să ajungă, la stare ce să cade — am fostŭ făcutŭ. Domnia mea. milă: ș'amŭ întăritŭ cu unŭ chrysovŭ alŭ nostru: ca să aĭbă Svânta Episcopie a scuti samă de bucate să nu de nemică pe bucatele acele ca dintru aceli bucati: să facă agiutorință: de chiverniséłă. să cuprindă: ceali trebuitoari. Dară acmu niaŭ jeluitŭ Sfinția Sa cinstitŭ părintele și rugătoriulŭ nostru kyr Theofil Episcopulŭ de Hușĭ precum și acelŭ chrysov: alŭ nostru iarășĭ acmu maĭ pe urmă — în trecutulŭ anŭ — s'aŭ robitŭ de Tătară. denpreună cu altele cĭaŭ fostŭ maĭ remasŭ. dela Mănăstire dela Brădicescĭ — și rugândusă Svinția Sa Părintele Episcopulŭ: ca să nu rĕdicămŭ aceeașĭ milă. cĭaŭ fostŭ avutŭ Episcopie dela noĭ ce ca să facemŭ iară mila aceea. namŭ îngăduit Domnia mea a să părăsi mila nóstră deasupra Svintei Episcopiĭ și sciindŭ noĭ că să află la mare lipsă întru tóte celi trebuitóre. dreptŭ aceea iarășĭ niam milostivitŭ Domnia mea cătră Svânta Episcopiea și iată că din osăbită mila nóstră. 'iamŭ datŭ acestŭ chrysov: cu carile să aĭbă a scuti purure la vreame văcărituluĭ 100 vacĭ, cu boĭ: și 30 de caĭ, cu iape, și la vreame desiatineĭ și a goșteneĭ 500 matce de desiatină: și 500 oĭ de goștină. pe aceste bucate pe tóte nicĭ unŭ banŭ. să nu de, pentru că i amŭ iartatŭ Domnia mea ca să fie de chiverniseala Episcopiĭ, Așijdere și pentru 20 liudi (*), cĭar afla Svinția Sa Părintele Episcopulu, ómenĭ streinĭ fără birŭ: și fără gîlceavă — ca să fie poslușnicĭ. la Episcopiea iarășĭ m'am milostivitŭ. Domnia mea. și iamŭ iertatŭ pre aceĭ ómenĭ. ca să aĭbă a da numaĭ câte 1 ugru. la vreame chărtielorŭ. iară cu altele să nu să supere nicĭ cu cĭferturĭ, nicĭ. cu chile, nicĭ. cu ialoviță. nicĭ cu boĭ împărătescĭ, nicĭ. cu miiare nicĭ cu untŭ, nicĭ cu podvodĭ. nicĭ cu conace. nicĭ cu altele cu nicĭ unŭ feliŭ. întru toti să aĭbă bună pace — pentru ća să fie numaĭ de poslușanie

---

(*) „Liudi“ Slavinesce însémnă: „oamenĭ.“

Svinteĭ Episcopiĭ. și dreptŭ aceea poruncimŭ Domnia mea. și Dumilorŭ vóstre boiarĭ și voou. slujitorĭ. careĭ vițĭ îmbla orĭ cu ce felŭ de slujbe la ținutulŭ Fălciiuluĭ. toțĭ să avețĭ a urma pentru acesti bucati. și pentru poslușnicĭ. precum amŭ hotărîtŭ maĭ susŭ. nime nicĭ câtŭ de puținŭ supĕrare să nu dațĭ. că careĭ sar ispiti a face maĭ multŭ valŭ. uneĭ ca aceia vorŭ fi de mare certare. Așijdere și după a nóstră viață. și Domnia în urma nóstră pre cine va milui Domnulŭ Dumneḑeŭ. cu domnia aceșteĭ țerĭ: orĭ din fii noștri orĭ din neamulŭ. nostru— saŭ dintr'altŭ neamŭ streinŭ pohtimŭ pre luminațiĭ Domnĭ ca să nu surpe acéstă milă. și întăritură a nóstră precumŭ nicĭ noĭ n'amŭ stricatŭ daniile. și miluirele altorŭ luminațĭ Domnĭ — ce maĭ vîrtosŭ le amŭ întăritŭ. Așe și Domnia lorŭ vĕḑêndŭ acestŭ chrysovŭ a Domnii meale. de acéstă milă: iĭ rugămŭ cu dragoste Dumneḑăiască. ca să aĭbă a da și a milui, și a întări pentru a lorŭ veacĭnica pomenire acésta scriemŭ. vleat 7249. Sept. 12.“ (Condica I. f. 26. reprodus și în Condica A. f, 74, 75).

Insemnare. Dóue pasage din acestŭ chrysov cu deosebire atragŭ atențiunea: 1) „acmu în vremea acestorŭ turburărĭ cĭaŭ fostŭ,“ 2) „fiindŭ drumŭ mare“ pentru trecerea oștilorŭ în susŭ și în giosŭ.

1) Prin ecspresiunile cele d'ântĕiŭ chrysovulŭ negreșitŭ face aluḑiune la resbelulŭ declaratŭ Porțeĭ otomane de Rusia, și întrarea oștilorŭ rusescĭ în Moldova sub generalulŭ Minich, în anulŭ 1739. Rușiĭ aŭ bătutŭ pe Turcĭ aprópe de Chotinŭ, și acéstă cetate a capitulatŭ. De acolo Generalulŭ a venitŭ și a ocupatŭ Iașiĭ, unde parte din boerĭ, și în fruntea lorŭ Mitropolitulŭ Antonie, s'aŭ datŭ în partea Rosieĭ. Insă Domnul Ghica, după ce maĭ ântăiŭ a luat parte la resbelŭ cu Turciĭ în contra Rușilorŭ, s'a retras peste Dunăre. Deaseminea și cea maĭ mare parte

a Moldovenilorŭ sta într'uă prudentă rezervă, aducându'șĭ aminte de funestele urmărĭ ale alianțeĭ cu Rușiĭ din timpulŭ luĭ Cantemirŭ. Acésta a înfuriatŭ pe Generalulŭ Minichŭ, în câtŭ a datŭ ordinŭ să se prade țéra. Cu óstea rusécă eraŭ și doĭ fiĭ aĭ luĭ Antiochŭ Cantemir, Dumitrașco și Constantin, cariĭ aspiraŭ la Domnia țeriĭ prin cucerirea eĭ de Rosia. Acestia se întreceaŭ în prădarea țeriĭ. Beĭzadea Dumitrașcu, cu rangulŭ de Maiorŭ, a prădatŭ țéra de susŭ; éră fratele seŭ, Beĭzadea Constantin, în rangu de Brigadirŭ, a prădatŭ țéra de giosŭ. Totŭ despre acestŭ din urmă ne spune chronicarulŭ Niculcea, că a fostŭ rônduitŭ de Minichŭ cu óstea la Hușĭ, ca să stea în calea Tătarilorŭ. După încheiarea păciĭ, Beĭzadea Constantin s'a dusŭ la Iașĭ, ca să se consulte asupra purcederiĭ oștilorŭ din țéră; dar la Hușĭ a lăsatŭ de strajă o parte de soldațĭ. In lipsa luĭ aŭ năvălitŭ Tătariĭ și aŭ ucisŭ maĭ multŭ de treĭ sute de soldațĭ Rușĭ (Let. II. f. 447—453. Șincaiŭ t. III. f. 295). In aceste vălmășele a fostŭ prădată Episcopia de Hușĭ, precum allude chrysovulŭ luĭ Ghica.

2). Calea ostirilorŭ turcescĭ și tătărescĭ, în resbelele cu Poloniĭ și Rușiĭ, la Chotin și la Camenițĕ, era pe valea Prutuluĭ, ce se începe din giosŭ de Galațĭ și trece în susŭ pe aprópe de Hușĭ. In acéstă cale, părțĭ din urdiele cele nedesciplicate ale Turcilorŭ, Tătarilorŭ, etc. se abăteaŭ pe la Hușĭ, și prădaŭ totŭ ce nu apucase séŭ nu putuse ómeniĭ ascunde. Din tradiție se spune, că predele, maĭ alesŭ ale Tătarilorŭ, eraŭ așa de desse și fără de veste la Hușĭ, în cât Episcopiĭ țineaŭ deapururea unŭ observatorŭ în clopotniță; și preste Prutŭ aveaŭ ómenĭ pușĭ înadinsŭ, ca să dea semnalŭ îndată ce vorŭ simți de năvălirea Tătarilorŭ. Dându-se semnalulŭ sciutŭ, se da alarmă cu tragerea clopotuluĭ, și atuncĭ locuitoriĭ din Hușĭ, uniĭ se retrăgeaŭ în pădure cu ceea ce aveaŭ, alţiĭ se puneaŭ în posiţiune de apărare. Huşiĭ eraŭ încungiuraţĭ de codri marĭ. Episcopiĭ, în aseminea incursiunĭ barbare, se aciŭaŭ, cu lucrurile cele maĭ însemnate, la Brădicescĭ. Insă dela un timpŭ Tătariĭ aŭ nemeritŭ şi Brădicesciĭ, precumŭ vedemŭ din chrysovulŭ de maĭ susŭ.

In acestŭ anŭ 1741 Domnulŭ Constantin Mavrocordatŭ, în a doua sea Domniă, în aşeḑemêntulŭ seŭ de administrare a ţereĭ, între altele, pune óre-care regule şi administraţieĭ biserisescĭ (Uricar. part. 4. f. 396—408). Ecstragemŭ din elŭ pasagiulŭ privitoriŭ la administraţia bisericéscă, fiind-că privesce şi pe Episcopia de Huşĭ.

„La Mitropolie şi la treĭ Episcopiĭ, cariĭ vorŭ fi să ĭea cinulŭ preoţescŭ, până nu să va face nu numaĭ Diaconŭ, să păḑéscă câtăva vreme, şi să se înveţe de obraḑe învăţate care vorŭ fi rônduite de la păstoriĭ noroduluĭ, nu numaĭ cele trebuincióse ale pravoslavieĭ, care are trebuinţă mare fieşte care creştinŭ ale sci, ci şi cele ce sântŭ ale acestuĭ sfântŭ cinŭ preoţescŭ, adică, cum şi în ce feliŭ să cade a cârmui pre creştiniĭ, fiiĭ lorŭ ceĭ sufletescĭ.

La Mitropolie şi la Episcopiĭ şi la toate Monastirile s'aŭ hotărîtŭ să fie Dascalĭ şi copiĭ la învăţătură, fieşte care după putinţa sa.

Mitropolitulŭ şi Episcopiĭ la Eparchiele lorŭ pe la tîrgurĭ şi pe la sate marĭ să aşeḑe preoţĭ de ispravă, să înveţă copii şi întăeaşĭ dată să'ĭ înveţe ruga şi credinţa, adică cele 12 punturĭ ale chreştinătăţiĭ ce să cuprindŭ la *Veroio*, adică creḑ întru unulŭ Dumneḑeŭ, şi cele 7 taĭne ale Bisericeĭ, si cele privitóre la Dumneḑeŭ, şi aceste, nefiindŭ osteneală multă să le înveţe pe înţelesŭ, se li se de..... şi să'ĭ înveţe a scrie.

Călugăriĭ să nu șadă nicĭ de cum pela alte locurĭ pin casăle lorŭ, ci toțĭ pela Monastire să șadă.

Călugăriĭ nicĭ decumŭ să nu se facă fără scirea Mitropolituluĭ.

Și de vreme ce Călugăriĭ, lăsinduse de ale lumeĭ, să se ducă la Monastirĭ ca sășĭ păzască ruga . . . . eĭ să nu fie văcarĭ, aŭ prisăcarĭ, aŭ păcurarĭ, și alte ca aceste.

Egumeniĭ fără cale să nu se schimbe, ci să fie până la mórtea sa, dar cândŭ va avea vro pricină, cu mare cercare să se dovedéscă și înscrisŭ dânduse, să se lipsască.

Egumeniĭ dela nimene altulŭ să nu se aleagă, ci cu scrisoare dela Călugăriĭ Mănăstireĭ aceea să se aleagă a fi Egumenĭ, dar cândŭ nu se va afla cu bună dovadă omŭ vrednicŭ din Monastirea lorŭ, atuncĭ să se aleagă de aiure.

A fiește cărue venitŭ și cheltuélă la vremea sa să se arăte în scrisŭ la soborulŭ Mănăstireĭ și fiindŭ cu cale priimitŭ să se iscălească cu toțiĭ, de vreme ce toțĭ aŭ parte la adaosulŭ și folosulŭ Mănăstireĭ.“ (pag. 400—402).

Anul 1742 La 23 Ghenarie Theofil capĕtă dela noul Domnŭ Constantin Mavrocordatŭ unŭ chrysovŭ, prin-care se confirmă tóte driturile Episcopieĭ date de Domniĭ ceĭ maĭ dinainte pe Moșiele eĭ; anume: Episcopulŭ să pue Vornicĭ prin satele séle; ómeniĭ să asculte de Episcopie, orĭ de ce tréptă și bréslă ar fi ceĭ ce locuescŭ pe acele moșiĭ; Episcopulŭ să ia dejmă din tóte dupre vechiulŭ obiceiŭ; ómeniĭ pe cariĭ 'ĭ aŭ apucatŭ baniĭ stéguluĭ pe acele moșiĭ nu aŭ voiă a se strămuta. (Cond. I. f. 64).

Anul 1743. Theofil ia parte împreună cu Mitropolitulŭ Nichifor, cu Gedeon Episcopulŭ de Romanŭ și cu Varlaam Episcopulŭ de Rădăuțĭ, la Divanulŭ ținutŭ în Iașĭ, la ocadia venireĭ Patriarchuluĭ de Ierusalim Partenie, și la care se face unŭ noŭ aședemêntŭ de scutélă Monastirilorŭ Sfântuluĭ Mormântŭ, și i se reînchină patru Monastirĭ: Probota, Tazlăulŭ, Cașinul și Soveja, pe care Patriarchulŭ Dosotheiŭ renunțase a purta grijă de ele, pentru că eraŭ sărace; dar acum se restabilise sub Igumenĭ românĭ din țéră. Tóte aceste sûnt ecspuse cu deamănuntulŭ în chrysovulŭ luĭ Constantin Mavrocordatŭ, datŭ la acéstă ocasie (Uricar. part. I-a, f. 49—55).

Domnulŭ C. Mavrocordat însărcinéză pe Theofil, împreună cu vel Căpitanulŭ de Codru, și cu Ispravniculŭ ținutuluĭ Fălciuluĭ a pune la cale o cértă redeșéscă.

Cu finitulŭ anuluĭ acestuia, séŭ în celŭ următoriŭ, se finesce și Episcopatulŭ luĭ Theofil la Hușĭ. Elŭ a trecut la altă Episcopie; căcĭ după anulŭ 1742 îlŭ găsimŭ trecutŭ în lista Episcopilorŭ de *Roman*, unde a episcopitŭ până la 1747. Ca Episcopŭ de Romanŭ, dupre arĕtarea Starețuluĭ Gerasim, în Istoria Monastirilorŭ Neamțulŭ și Seculŭ (f. 3), a făcutŭ zidiulŭ înpregiurulŭ Monastireĭ Némțuluĭ și unŭ rândŭ de chiliĭ. La Hușĭ s'a alesŭ:

XXV. IEROTHEIU.

Ierotheiŭ, după arătarea Sinodiculuĭ, era cu metania dela Putna. Elŭ la 27 Iuliŭ, anulŭ 1744 era deja Episcopŭ, precum se vede din cartea domnéscă a luĭ Ioan Mavrocordatŭ, ce pórtă acésta dată, și este scósă de acestŭ Episcopŭ, pentru apĕrarea de înpresurare a Moșieĭ Toporulŭ, proprietate a Episcopieĭ (Documentele Toporuluĭ). Totŭ în acestŭ anŭ, la Avgust 17, s'aŭ scosŭ dela Domnie hotarnicĭ pentru moșia Căcăceriĭ, — totŭ la ținutulŭ Lăpușneĭ, unde este și Toporulŭ. (Cond. A. f. 102).

Anul 1745. La 10 Ianuariŭ Domnulŭ Ioan Mavrocordatŭ dă Episcopieĭ dritŭ a'șĭ căuta și aduce 10 ómenĭ din țerele vecine, pentru serviţiulŭ Episcopieĭ, și ĭĭ scutesce de *banĭĭ peceţilorŭ*, de și „peceţĭ să vor da și acestora, ca și la altă ţară, dar baniĭ peceţilorŭ li se vor rĕdica dela visteria.“ (Condica III. f. 66).

La 24 Apriliŭ Ierotheiŭ scóte carte domnéscă dela acelașĭ Domnŭ, prin carea se înputernicesce Episcopia a lua dejmă din viele ce se aflaŭ pe proprietatea eĭ; éră vedrarilorŭ se ordină a nu se amesteca. (Condica III. f. 67). La Iuniŭ 2, capĕtă mărturiă dela Ispravniculŭ de Fălciiŭ întru unŭ procesŭ ce avea Episcopia cu reḑeșiĭ de Bunescĭ. (Documentele Bunescilorŭ). La 10 Iuniŭ a cerutŭ și a dobânditŭ dela Domniă a se orândui Ștefanŭ Ruset Ispravniculŭ de Vasluiŭ — cercetătoriŭ la faţa loculuĭ în procesulŭ ce intentase Episcopieĭ nisce reḑeșĭ pentru 100 de pămênturĭ din Bunescĭ, cumpĕrate de Varlaam. Ispravniculŭ a găsitŭ stăpânirea Episcopieĭ basată pe documente puternice, și s'a pronunţatŭ contra pretenţiuneĭ reḑeșilorŭ. (Condica B. f. 117, 118).

Anul 1746. Ierotheiŭ scóte de la Ioan Mavrocordatŭ carte împuternicitóre de a face cercetare séŭ reviḑiune prin ţinuturile Eparchieĭ. Acestŭ feliŭ de cărţĭ eraŭ neapărate în ecserciţiulŭ revisoruluĭ, care dupre obiceiulŭ timpuluĭ de atuncĭ pedepsia pe culpabilĭ, ĭĭ globia, ĭĭ închidea. Se înţelege, că avea nevoiă de autorisaţiune domnéscă, spre a nu întîmpina opoșiţiune maĭ alesŭ pe la sate boerescĭ și monastirescĭ. Reproducem și acéstă carte domnéscă carea ne arată maĭ îndetail sfera judecăţiĭ Bisericescĭ, și modulŭ cumŭ se ecsercita ea pe atuncĭ.

„Noĭ Ioan Nicolaĭ Voevod Boj. Milost. gospodar Zemli

Moldavscoĭ. Datam carte Domnieĭ mele cinstit părintelu și rugătoruluĭ nostru Svinții Sale kyr Erotheĭ, Episcopul de Hușĭ, și pé cine va trimite. să fie volnicŭ. cu carte Domnii méle a cerca în Eparchiele Svinții Sale. Pentru călugărĭ și călugărițe și pentru Preuțĭ și Diaconĭ mireneascĭ — și pentru feciori holteĭ séŭ fétele lorŭ mare și totŭ clirosulŭ Beseareciĭ careĭ sintŭ necăsătorițĭ — și iarășĭ să maĭ cerce pentru cumătriĭ și cuscriĭ și cununiĭ. și pentru sânge amestecat. și pentru ceĭ ce șăd ne cununațĭ și pentru toate care să facŭ afară de leage și din vățătura Sfinteĭ pravile — și pe unde s'ari afla greșele ca aceste, orĭ pe la Mănăstirĭ orĭ pin sate domnescĭ orĭ boerescĭ, orĭ călugărescĭ pre toțĭ să aibă a'ĭ giudeca, și a'ĭ certa. și a'ĭ canoni pe fiește care cu sfânta pravilă Iară alțĭ nime să n'aibă treabă cu uniĭ ca aceștie ce scrie maĭ susŭ. nicĭ aĭ giudeca nicĭ aĭ globi. nicĭ boeriĭ. nicĭ ispravniciĭ de pre la ținuturĭ. nicĭ părcălabĭ nicĭ șugubinarĭ, nicĭ slugĭ boerescĭ. nicĭ nemesnicĭ părcălăbescĭ. Ce numaĭ Sfinția sa Episcopulŭ va ave treabă cu dênșiĭ — de vreame că pentru uniĭ ca aceștie poruncesce Sfânta pravilă se nu se giudice cu giudețŭ mirenescu. Ce să se giudece cu giudețŭ sufletescŭ. Fără numaĭ de sari tîmpla mórte de omŭ saŭ furtușagŭ aceste să vor căuta cu giudecata Divanuluĭ domnescŭ. și nime să nu ste înpotriva cărțiĭ Domnii meale. Vléto 7254.“ (Cond. III. f. 68).

Călugărulŭ Luchian din Armășenĭ dăruesce Episcopieĭ 4 pogoane de viă, cu casă și livadă și cu partea luĭ din câmpŭ, ce i se va veni la împărțélă cu alțiĭ (Cond. B. f. 83).

Luchian asigură dania sea în următoriulŭ modŭ: „Iar care sar scula din neamul meŭ, saŭ sar ispiti să stricea, acéstă danie să fie ne ertat de Domnulŭ Dumnedeŭ, și de Maĭca Precistă, și de 12 apostolĭ, și de 318 părinţĭ cariĭ aŭ fostŭ la Sfântulŭ Soborŭ la Nikea și de Sfinţiĭ părinţĭ cariĭ or fi Episcopĭ la Sfânta Episcopia Hușilorŭ. Așijderea, și de un păcătosŭ ca mine să fie ne ertatŭ la Sfântulŭ giudeţŭ. Piatra, herul să se strice iar trupulŭ aceĭue să rămîe întregŭ, să dobândească cutrémurul luĭ Cain; să aibă parte cu Daftan și Aviron, iar carea ar întări acéstă danie mea să fie ertaţĭ și blagosloviţĭ, de toţĭ Svinţiĭ părinţĭ și de mine păcătosulŭ, și la acéstă danie saŭ întîmplatŭ mulţĭ ómenĭ. de cinste cariĭ maĭ giosŭ s'aŭ iscălitŭ: anume Părintelea Nicanulŭ Egumenulŭ ot Brădicescĭ și Protopopulŭ Vasilachi ot Hușĭ....“ Sermanulŭ Luchian! Elŭ se temea numaĭ de rude; dar nu ar fi pututŭ crede, că va veni timpulŭ, cândŭ în genere ómeniĭ nu vor maĭ respecta daniele făcute de bătrânĭ în folosulŭ stabilimentelorŭ religióse.

Anul 1747. Se recomândă de la Domniă luĭ Ierotheiŭ în maĭ multe rândurĭ a cerceta questiunĭ de neunirĭ între reḑeșĭ. Episcopulŭ cercetéză, și dă mărturiĭ de cele constatate, pentru înaintarea proceselor la Divanulŭ domnescŭ. In una din aceste mărturiĭ pentru hotarulŭ Volosenilorŭ, Ierotheiŭ așa se ecsprimă despre sine: „Chemândŭ înaintea Smerenieĭ nóstre . . . . . aŭ mărturisitŭ înaintea Smerenieĭ nóstre.“

Monachul Nicodim, fratele luĭ Lucian, dăruesce Episcopieĭ, prin Ierotheiŭ, reḑeșia luĭ din Armășenĭ. Intre alţĭ marturĭ să aduce și „Ereĭ Ioan Șerban protopopŭ.“ (ibid.).

Anul 1748. Intre documentele cu data din anulŭ acesta se găsesce unŭ zapisŭ prin care unŭ Ioan face danie la Schitulŭ Creţescĭĭ, partea sea din Siliștea Creţescĭĭ. Acestŭ Schitŭ se afla pe moșia numită cu același nume. In zapisŭ se ḑice că Schitulŭ era închinatŭ Episcopieĭ, și se amintesce numele luĭ Ierotheiŭ.

Ierotheiŭ a luatŭ parte, împreună cu Mitropolitulŭ Nichiforŭ, cu Iacov Episcopulŭ Rădăuțilorŭ și cu Ioanichie Episcopulŭ Romanuluĭ, la adunarea convocată în acestŭ anŭ de Domnulŭ Grigorie Ghica, la carea s'a făcutŭ așeḑămêntŭ pentru scólele din Moldova, precumŭ arată chrysovulŭ acestuĭ Domnŭ, cu data 7256, Decembriŭ 25 (Veḑĭ Uricar. part. I. f. 58—64*). Findŭ că regularea făcută atuncĭ pentru scóle privesce și pe Episcopiĭ, socotimŭ a nu fi de prisosŭ a cita aicĭ pasagiulŭ pentru scólele Episcopale. După ce legiuesce pentru scólele din Iașĭ, chrysovulŭ ḑice: „Insă socotinduse că unele ținuturĭ fiindŭ depărtate, nu potŭ ajunge toțĭ locuitoriĭ cu copiiĭ lorŭ la scólele dela Iașĭ, și maĭ vîrtosŭ ceĭ săracĭ *fără putință, și pentru ca să cuprinḑă* să se împărtășéscă toțĭ de acéstă milă, saŭ socotitŭ la treĭ Episcopĭ a țeriĭ să se maĭ așeḑe treĭ scóle slavenescĭ și românescĭ, la treĭ Episcopĭ, la Roman și la Rădăuțĭ și la Hușĭ. pentru care să aĭbă purtare de grijă Sfințiile sale Episcopiĭ a găsi dascălĭ învețațĭ la slavenie, orĭ și la românie, orĭ din ceĭ eșițĭ din școlele dela Eșĭ, orĭ dintr'alțiĭ, și să așeḑe la fiește care Episcopie câte uă școlă de învĕțătura copiilorŭ, și aceĭ treĭ dascălĭ dela acele treĭ școle să fie datorĭ a se sili cu învĕțătura copiilorŭ, atâtŭ cu Sirbia câtŭ și cu România, și leafa lorŭ saŭ rînduitŭ câte 80 leĭ de dascălŭ pe anŭ, care banĭ să'ĭ iea pe giumĕtate la Sfântulŭ Georgie, și pe giumĕtate la Sfântulŭ Dimitrie, însă Sfinția Sa Părintele Mitropolitulŭ să dea aceĭ banĭ din baniĭ Preoțilorŭ, ce arată maĭ susŭ, la mâna Epis-

---

(*) Observămŭ, că Uricariulŭ din greșélă scimbă numele luĭ „Ierotheiŭ“ în „Dorotheiŭ.“

copilor, și Episcopiĭ să plătească dascălilor, și aceĭ dascălĭ să aĭbă și scutélă de birul vistirieĭ, nicĭ un ban să nu dei, numaĭ să păzască slujba lorŭ, grijinduse de învĕțătura copiilorŭ, și earășĭ Sfințiile Sale Episcopiĭ să facă necontenită cercetare scólelorŭ, adese luândule seama, cum învață copiiĭ și la ce să sporescŭ, ca și dascăliĭ să se silească, și copiiĭ să se procopséscă cu învĕțătura.“ (f. 61, 62). Pentru întreținerea scólelorŭ chrysovulŭ impune dare Preoțilorŭ și Diaconilorŭ câte unŭ galbenŭ pe anŭ, cariĭ banĭ adunânduse la Mitropolie, de acolo să se dea pela scóle, atâtŭ cele din capitală, câtŭ și dela Episcopiĭ.

Presupunem că și în timpurile maĭ dinainte trebue să fi fostŭ șcóle pe la Episcopiĭ, celŭ puținŭ pentru cartea bisericéscă, fără care clerulŭ și Biserica nu póte exista; pentru care găsimŭ acestŭ feliŭ de șcóle cu multŭ maĭ înainte, chiar pe la Sate. Caracterulŭ piosŭ al Moldovenilorŭ le impunea a face, precâtŭ Bisericĭ și Monastirĭ pre atâta și șcóle, pentru înzestrarea lorŭ cu preuțĭ bunĭ și cu cântărețĭ. Chiar noĭ am apucatŭ, înainte de înființarea șcólelorŭ publice de astădĭ, multe de aseminea scóle bisericeșcĭ pe la satele boerescĭ, făcute și întreținute cu cheltueala Boerilorŭ proprietarĭ. Eŭ însumĭ, după ce am eșitŭ din seminariŭ la 1841, am fostŭ învățătoriŭ la o scólă sătéscă boeréscă, la Șerbescĭ în ținutulŭ Némțuluĭ. Proprietariulŭ Iancu Cantacuzin zidise nisce încăper fórte bune lângă Biserică. Aveam dela elŭ masa, salarŭ de 600 leĭ și 100 prăjinĭ pămêntŭ de aratŭ. Și fără concursulŭ Boerilorŭ, Preoțiĭ de pe la sate, și cu uniĭ din locuitorĭ formaŭ pentru copii lor unŭ feliŭ de șcóle provisorie, maĭ alesŭ pentru timpurile de iarnă. Angajaŭ pe iarnă, cu o mică plată câte unŭ călugărŭ séŭ și mirénŭ: unŭ feliŭ de dascălĭ ambulanțĭ, cariĭ îmblaŭ din locŭ în locŭ, unde se puteaŭ tocmi pe iarnă a învăța copiĭ. In copilăriă și eŭ am învățatŭ la unŭ dascalŭ de aceștia— unŭ bătrânŭ anume Nicolaiŭ, serbŭ de némŭ; elŭ era totŭ-o-dată și legătoriŭ de cărțĭ, dară și fórte bețivŭ, și bătea rĕŭ. Indecomunŭ cu învățarea copiilorŭ, pe la sate și orașe se ocupaŭ servitoriĭ bisericescĭ inferiorĭ: ponomariĭ, cetețiĭ, cântărețiĭ. Pentru aceea aceste servirĭ bisericeșcĭ în gura poporuluĭ aŭ devenitŭ sinonime cu profesiunea de *dascalŭ,* adică învățătoriŭ, până în ḑilele nóstre.

Ceea ce este fără de nicĭ o îndoélă, de la timpurile aceste la Episcopia de Hușĭ tot-dea-una a ființatŭ școlă; precumŭ se vede din planulŭ acestei Episcopiĭ; făcutŭ de Iorestŭ Dan ce aŭ fostŭ Dichiu sub Episcopulŭ următoriŭ, în care se arată la No. 15 casa de școlă, *înprejma Episcopieĭ despre resăritŭ. Acolo totŭ-dea-una a* ecsistatŭ școla, precum ținŭ minte chiar contimporaniĭ, până la incendiulŭ din anulŭ 1847, când împreună cu orașul a arsŭ și casele cele de școlă. Ele aŭ remasŭ în ruină maĭ mulțĭ anĭ, fiind-că s'aŭ cumperatŭ de cărmuire alte case de școlă. Acum casele acele vechĭ de școlă aŭ devenitŭ proprietate a D. Anastasie Condrea, care le-a reparat, și trăesce în ele.

La Iunie 18, Ierotheiŭ se tînguesce luĭ Constantin Mavrocordat Voevod, asupra tîrgovețilorŭ de Hușĭ, că contra cărțilorŭ domnescĭ de scutélă, iaŭ caĭ de olacŭ de la poslușniciĭ Episcopieĭ. Vodă ordonă a se lăsa poslușniciĭ în nesupărare (Cond. III. f. 77).

Anul 1749. In acestŭ anŭ Ierotheiŭ a luatŭ parte, împreună cu Mitropolitulŭ Nichifor și cu Iacov Episcopul de Roman, la adunarea țeriĭ, ce s'a făcut sub Constantin Mavrocordat în Iașĭ — în questia vecinilorŭ. Acéstă adunare s'a ţinutŭ la 6 ale luĭ Aprilie, Joĭ în a doua septemână după Pasce. Fiindŭ cu toţiĭ adunaţĭ, cleru, boerĭ şi alte stărĭ, în Monastirea Triierarchilorŭ la o procesiune cu sfintele Móşte ale Pré Cuvióseĭ Paraschiveĭ, „s'aŭ făcutŭ întrebăciune pentru pricina vecinilorŭ şi toţĭ aŭ respunsŭ, că veciniĭ nu suntŭ robĭ.“ S'a hotărîtŭ relaţiunile vecinilorŭ către proprietarĭ, şi acea hotărîre s'a supusŭ la sancţionarea Domnuluĭ Constantin Mavrocordatŭ. Hotărîrea s'a iscălitŭ de Mitropolitulŭ, de Episcopĭ, de Egumenĭ, de boerĭ, şi alţiĭ (Archiva rom. Ediţia a 2-a 1860. f. 94—99 séŭ Magazin Istor. t. 2. f. 288—291).

Insemnare. Cu nedreptŭ uniĭ din scriitoriĭ moderni însuşescŭ luĭ Constantin Mavrocordatŭ epitetulŭ de *disrobitoriŭ alŭ ţeranilorŭ*. Ţeraniĭ în Moldova nicĭ-o-dată n'aŭ fostŭ robĭ. Uniĭ dintre proprietarĭ, ce e dreptulŭ abusaŭ de drepturile lorŭ asupra locuitorilorŭ aşeḑaţĭ pe moşiele lorŭ. Asupriţiĭ s'aŭ tânguitŭ la Domniă, şi Mavrocordatŭ, informânduse de adevăratele driturĭ ale proprietarilorŭ şi ale ţeranilorŭ, aŭ mărginitŭ abusurile, prin promulgarea hotărîreĭ adunăreĭ amintite maĭ susŭ.

Anul 1750. La 13 Noemvr. Ierotheiŭ, împreună cu Ioanichie Episcopulŭ Romanuluĭ, cu boiariĭ, cu Egumeniĭ Monastirilorŭ ţereĭ, „şi cu celalaltŭ cinŭ bisericescŭ,“ a luatŭ parte la adunarea ce a alesŭ la scaunulŭ Mitropolieĭ pe Iacovŭ, pronumitŭ *Putnénnlŭ*, Episcopulŭ Rădăuţilorŭ, în urma paretisuluĭ Mitropolituluĭ Nicifor Greculŭ (Condica sântă a Mitop. Moldov.)

Un Ioan dănuesce schituluĭ din Creţescĭ cu hramul Sfântuluĭ Nicolaiŭ, partea reḑeşéscă a doĭ fraţĭ din Roşiorĭ (Docum. Folescilor). La 17 Ianuarie Ierotheiŭ capĕtă ordinŭ domnescŭ către tirgoveţiĭ de Huşĭ, de a purta eĭ greutăţile olaculuĭ, éră nu a le lăsa pe Episcopie (Cond. III. f. 79). Acéstă carte este reprodusă în urmă, în *articolulŭ „dabile şi angăriĭ,“* la No. 4. La 20 April Ierotheiŭ capătă de la Constantin Racoviţă o carte de renoirea dreptuluĭ, datŭ Episcopieĭ asupra vielorŭ *păragine* (*Cond. III. f.* 82). Din o mărturie dată din acestŭ anŭ Iuliŭ 25, de doĭ Monachĭ de la Brădicescĭ şi de un Sergie de la Bunescĭ, se vede, că Egumenulŭ Brădicescilorŭ Rafail, după mórtea luĭ Varlaam, găsindŭ unŭ zapisŭ de datorie de 20 leĭ a luĭ Constantin Frătiţa din Răspopĭ cătră Episcopŭ, în urmarea supliciĭ date de Egumenŭ la Michaiŭ Racoviţă, s'a dispăgubitŭ cu 20 pămênturĭ de pe valea Brădicescilorŭ, care s'aŭ adaosŭ la proprietatea Monăstireĭ (Cond. B. f. 9). Ierotheiŭ se tânguesce Domnuluĭ Constantin Racoviţă asupra Taculuĭ Frătiţa, căĭ păscuesce iazulŭ de la Brădicescĭ; capătă carte domnéscă de apărarea iazuluĭ cu data 27 Iuliŭ. (Cond. B. f. 78).

Anul 1751. La Avgustŭ 4 Domnulŭ Constantin Cehanŭ Racoviţă scutesce unŭ *liudi* (omŭ) streinŭ, pentru serviciulŭ Schituluĭ Cosăuţiĭ de la ţinutulŭ Soroceĭ (Cond. III. f. 86).

Anul 1752. Septemv. 6. Capĕtă de la Domnulŭ Constantin Racoviţă înputernicire de a lua câte 2 leĭ de casă de la nisce locuitorĭ ce se aşeḑase în Huşĭ pe loculŭ Episcopieĭ şi nu voiaŭ a da Episcopieĭ nicĭ unŭ ajutoriŭ. (Cond. III. f. 97.) Preotulŭ Gavriil Hirţu de la Cârligaţĭ, cu fratele sĕŭ Darie şi cu Ioan sin Goescul, face danie Episcopieĭ partea lorŭ unŭ *Bătrânŭ*(*) anume Frătiesciĭ, din moşia Dobreniĭ la gura Lăpuşneĭ. După ce actulŭ de danie descrie hotarele aceleĭ părţĭ de moşiă ḑice:

(*) Pămênturile reḑeşescĭ se înpărţiaŭ dupre bĕtrânĭ, adică după capiĭ familielorŭ, din cariĭ se trăgeaŭ reḑeşiĭ şi dela cariĭ eĭ clironomisise pămênturile ce posedaŭ.

„Deci noĭ amŭ datŭ partea nóstră bătrânulŭ frăţiescii Sfinteĭ şi Dumnedeescii Episcopiĭ Huşuluĭ, pentru ca să ne fie nouă pomană, şi pentru sufletele părinţilorŭ nostri şi moşilorŭ noştri, şi în urmă să fie pomană şi fiilorŭ noştri şi nepoţilorŭ noştri şi strenepoţilorŭ noştri în vecĭ şi amŭ datŭ pomană de a nóstră bună voe ca sâ fie la Sfânta Episcopie, căcĭ amŭ avutŭ şi noĭ milă dela Sfinţia Sa (dela Ierotheiŭ) pentru unŭ schitŭ care'lŭ avemŭ la Cârligaţĭ (Condica A. f. 96).

La 11 Ianuariŭ Ierotheiŭ capĕtă împuternicire dela *Vodă a numi Staroste de bresle în Huşĭ, pe temeiulŭ* vechilorŭ aşedăminte, care daŭ acestŭ dritŭ Episcopilorŭ. Reproducemŭ aicĭ cartea domnească:

„Noĭ Constantin Michail Cehan Racoviţă Voevoda. Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscoĭ.

De vreame ce aĭ nostri cinstiţĭ părinţĭ şi rugătorĭ numiţiĭ Archiereĭ, după testamenturile vechĭ. aŭ avutŭ acĭa volnicią a pune Staroste de bresle la tîrgurile pe unde sintŭ Episcopiĭ cumŭ şi aicĭ în Iaşĭ pune Sfinţia Sa Părintele Mitropolitulŭ. Care rânduială se păzesce şi până astădĭ atâta în Iaşĭ. câtŭ şi la Târgulŭ Romanuluĭ şi la Huşĭ. Iată dară după alegire Sfinţii sale Părinteluĭ Episcopuluĭ de Huşĭ. pe cine va socoti a fi omŭ ca acela de ispravă. *vrednicŭ de Stărostiă îlŭ volnicimŭ* şi Domnia mea cu carte aceasta săşĭ păzască rândueala sa după testamentulŭ breslelorŭ — şi tóte să urmeze după obiceiulŭ vechiŭ — şi altulŭ nime să nu se amestece. vlet 7260, Ghenar 11.“ (Cond. III. f. 91).

Intru o carte a luĭ Constantin Racoviţă dela 25 Ianuariŭ se dice: „De vreme ce Sfânta Episcopie a Huşilorŭ fiindŭ lipsită de Çiganĭ, şi însciinţândune Domnia mea pentru cinstitŭ părintele şi rugătoriulŭ nostru Svinţia

Sa kyr Ierotheiŭ Episcopulŭ de Huşĭ, că unŭ Çiganŭ anume Sava omŭ streinŭ cu Çiganca luĭ căḑindŭ de cătăva vreme acolo la Episcopie. Iată că Domnia mea m'am milostivitŭ şi amŭ datŭ danie Sfinteĭ Episcopiĭ pe acestŭ Sava Çiganu cu Çiganca şi cu toţĭ copiiĭ lorŭ, ca să fie drepţĭ Şerbĭ a Svinteĭ Episcopiĭ.“ (Condica III. f. 88).

In acestŭ anŭ, la Maiŭ 10, Ierotheiŭ, slăbitŭ de bătrâneţe, *paretisesce dela Episcopiă*. Reproducemŭ aicĭ chiar paretisulŭ, séŭ dimisia luĭ, după cum se păstréḑă în condica cea sântă a Mitropolieĭ.

„Smeritulŭ Ierotheiŭ cu mila luĭ Dumneḑeŭ Episcopŭ Huşuluĭ.

„*Căutând şi socotind se pociŭ cunósce*, ce este omulŭ, şi altŭ n'amŭ socotitŭ, nicĭ amŭ cunoscutŭ, fără câtŭ prafŭ şi cenuşă, şi amŭ întrebatŭ şi de Eclisiastulŭ, şi acea socoteală miaŭ adeveritŭ. Dreptŭ aceasta amŭ socotitŭ să nu morŭ, ci să înviezŭ, şi amŭ socotitŭ să mĕ ducŭ la pocaianie, fiindŭ cuprime de slăbiciune şi neputinţă. Amŭ închinatŭ omoforulŭ pre Sfântulŭ Prestolŭ, şi pateriţa întru mânele prea luminatuluĭ şi de Dumneḑeŭ încoronatuluĭ şi prea înălţatuluĭ Domnŭ Io Constantin Michail Cehan Racoviţă Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnŭ ţereĭ Moldoveĭ, şi cu scirea şi blagoslovenia Sfinţieĭ Sale Părinteluĭ kyr Iacov Mitropolituluĭ, şi a totŭ Sfinţituluĭ Soborŭ, şi cu voia a totŭ blagorodniculuĭ Senat a Măriеĭ Sale Domnuluĭ, şi mila luĭ Dumneḑeŭ să fie cu toţĭ. Şi mĕ rogŭ a totŭ norodulŭ Chreştinescŭ Pravoslavnicŭ să mĕ erte, şi Dumneḑeŭ săĭ erte pre toţĭ. Amin. vlét 7260, Maiŭ 10.

(Subscrisŭ) Ierotheiŭ Episcopŭ Huşĭ.“

Observămŭ: 1) Se vede că era o formulă de paretis pentru Episcopĭ; căcĭ paretisulŭ acesta este întocma din cuvêntŭ *în cuvêntŭ cu* acelŭ *alŭ* luĭ Calistru Episcopulŭ de Rădăuţĭ, paretisitŭ în 1729(*).

2). In paretisulŭ acesta se deosebescŭ dóue feliurĭ de prerogative întrunite în persóna Episcopuluĭ: una — *darulŭ Archierieĭ*, care vine dela Dumneḑeŭ prin alegere şi chirotoniă, şi se simbolizază prin Omofor; alta — *autoritatea stăpânireĭ*, carea se dă de Domnŭ şi se simbolizază prin Paterița (cîrja) ce o dă Domnulŭ în mâna Episcopuluĭ. De aceea paretisitulŭ Episcopŭ *depune omoforulŭ* pe Săntulŭ Prestolŭ, ca cum în mânele luĭ Dumneḑeŭ, de unde a şi primitŭ darulŭ; éră paterița o depune în mânele *Domnuluĭ*, dela care o a şi primitŭ la înstalarea sea.

Ierotheiŭ, ca paretisitŭ, a maĭ trăitŭ pucinŭ. In acéstă categorie îlŭ găsimŭ subscrisŭ cu Episcopiĭ țeriĭ în hotărîrea sinoduluĭ adunatŭ în Iașĭ de Mitropolitulŭ Iacov I, pentru constatarea autocephalieĭ *Bisericeĭ Moldoveĭ* (*Veḑĭ* cartea Sobornicéscă în Uricariŭ part. 2. f. 241). Insă Ierotheiŭ a muritŭ curêndŭ; căcĭ întru o mărturiă, dată Taculuĭ Frăţiţa din Bunescĭ în 1753, în procesulŭ ce avea acela cu Brădicesciĭ şi cu alţĭ reḑeşĭ din Bunescĭ, se amintesce de Ierotheiŭ numindu'lŭ reposatŭ. (Documentele Bunescilorŭ şi Căbicescilorŭ).

Totŭ în luna luĭ Maiŭ, acelaşŭ anŭ 1752, s'a făcutŭ alegerea altuĭ Episcopŭ la Huşĭ.

XXVI. INOCHENTIE.

Acesta până acum, în calitate de Ieromonachŭ, fusese Dichiŭ alŭ Episcopieĭ Rădăuţilorŭ, şi, dupre sinodicul Episcopieĭ, cu metania dela Putna. Se pare că loculŭ nas-

---

(*) Foiţa D. Hajdeŭ, 1860 Maiŭ pag. 66.

ceriĭ luĭ a fostŭ Cămârzaniĭ, lângă Fălticenĭ. Celŭ puţin spunŭ bĕtrâniĭ, că acolo avea elŭ rudeniĭ. Unŭ frate alŭ luĭ, Preotŭ de mirŭ, s'a călugăritŭ la Rîşca. In condica cea Sântă a Mitropolieĭ de Iaşĭ se păstrează actulŭ bisericescŭ, încheiatŭ în Biserica curţiĭ domnescĭ de Archiereiĭ ce l'aŭ ipopsifiatŭ. Eacă acelŭ actŭ:

„Prea Sfânta Episcopie a Huşilorŭ remâindŭ fără de Archiereŭ, de vreme că Archiereulŭ ce aŭ fostŭ întru dênsa, kyr Ierotheiŭ, din pricina bĕtrâneţilorŭ, şi pentru cea trupească a sa boală, aŭ făcutŭ paretisis Eparchie Sale, de a sa voe şi nesilitŭ, precum se arată din prejmă întru această Sfântă Condică scrisă şi cu pecetea domnească pecetluită, acea de voe şi cu a sa mână iscălită a Sfinţieĭ Sale paretisis(*), noĭ, cariĭ ne aflămŭ aicĭ din preună fraţĭ archiereĭ, prin voia şi porunca şi îndemnarea şi sloboḑenia a prea înălţatuluĭ, pre blagocestivuluĭ şi prea chrestinesculuĭ nostru Domnŭ şi Stĕpânitoriŭ a toată Moldavia Io Constantin Michail Cehan Racoviţă Voevod, adunândune întru prea Sfânta Biserică domnească a prea Sfinteĭ şi de o fiinţă Troiţe în curtea domnească, şi hotărîrĭ canonicescĭ puindŭ înainte spre aflare şi alegere cinstituluĭ şi vredniculuĭ obrazŭ, ce este se primească duchovniceasca ocârmuire a Eparchieĭ şi Episcopieĭ aceştia, ântĕiŭ dar am pus pe prea cuviosulŭ între Ieromonachĭ kyr Inochentie Dichiulŭ Sfinteĭ şi Cinstiteĭ Episcopiĭ Rădăuţilorŭ, şi alŭ doilea pe Ieromonachulŭ Orestŭ, şi alŭ treilea pe Ieromonachulŭ kyr Gedeon, şi s'aŭ scrisŭ numele lorŭ. Anulŭ dela Chs. 1752, Maiŭ 27."

(*) De aicĭ se vede, că Episcopulŭ sèŭ Mitropolitulŭ ce paretisia da paretisulŭ (dimisiunea) în mâna Domnuluĭ, cândŭ depunea şi cârja. Domnulŭ dacă 'ĭ primia dimisiunea, cerea dela Mitropolitulŭ condica Sfântă, şi lipea acea dimisie pe o filă, cu pecetea cea mică domnéscă, spre păstrare.

(Subscrişĭ doĭ Archiereĭ grecĭ ca plenipotenţĭ aĭ Episcopilorŭ Ioanichie alŭ Romanuluĭ şi Dosotheiŭ alŭ Rădăuţilorŭ: unulŭ se titluesce „Sardeon;“ éră numele celuialaltŭ nu l'am pututŭ discifra.

Insemnare. Ipopsifiarea(*) aceasta este o formulă de alegerea Bisericeascĕ a Candidaţilorŭ de Episcopiă. Ea se face până astădĭ; însă face parte din chirotonia Episcopuluĭ alesŭ deja, fără vre-o însemnare reală. Dar are unŭ mare înţelesŭ istoricŭ: ea ne a conservatŭ forma, cum se făceaŭ alegerile Episcopilorŭ în anticitatea chrestină. Cu o ḍi înainte, se aduna sinodulŭ Archiereilorŭ (de aceea şi astăḍĭ ipopsifiulŭ se face în ḍiua ce precede chirotonieĭ) şi chibzuiaŭ, care persóne din clerŭ arŭ fi maĭ demne de a se alege la cathedra vacantă de Episcopŭ. După deliberare uninduse asupra a treĭ candidaţĭ, ce întruniaŭ însuşirile canonice de Episcopatŭ, în ḍiua următóre, fiindŭ poporulŭ adunatŭ în Biserică, se propuneaŭ numele ipopsifiilorŭ, séŭ ale candidaţilorŭ aleşĭ de sinodŭ; poporulŭ în tăcere, rĕdica mânele(**) la pronunţarea numeluĭ aceluia, pe care'lŭ doria să fiă Episcopŭ. Unanimitatea séŭ majoritatea semnuluĭ de aprobare decidea alegerea. Alesulŭ mărturisia credinţa şi da înscrisŭ că o va păstra şi apăra; apoĭ îndată urma chirothesia, adică consacrarea celuĭ alesŭ, prin Sfinţita punere a mânelorŭ Archiereilorŭ prezenţĭ şi chiemarea Sântuluĭ Duchŭ asupra celuĭ alesŭ.

Cu trecerea timpuluĭ, aprobarea, séŭ alegerea unuia dintre candidaţiĭ propuşĭ de sinodŭ, a trecutŭ la Domnitoriŭ, precum se urméză şi astăḍĭ în Rosia şi Grecia.

(*) „Ipopsifiu“ vra să ḍică: persoană ce este supusă la soarta alegeriĭ la votŭ; candidatŭ de Episcopŭ.

(**) De aicĭ: „Chirotonia, séŭ rĕdicarea, întinderea mânelorŭ, carea acum însémnă rânduecala Sfinţireĭ în treptele Ierarchice, s'a confundatŭ cu „chirothesia“ séŭ punerea mânelorŭ, prin care se consacră persoanele alese în treptele Ierarchieĭ bisericescĭ.

De și la noĭ alegerea Episcopilorŭ a trecut prin deosebite fase, precum vom vorbi în altŭ locŭ, totușĭ Biserica a păstratŭ până astădĭ cu nestrămutare formula cea vechiă a ipopsifiuluĭ, ca o țeremoniă, ce face parte din chirotonia Episcopuluĭ.

Inochentie, ca Episcopŭ de Hușĭ s'a distinsŭ prin maĭ multe bune calitățĭ, dar cu deosebire prin o mare abilitate gospodăréscă; *a îmbogățitŭ Episcopia cu maĭ multe* moșiĭ și o a împodobitŭ cu Biserică nóuă și case, precumŭ se va vedea în cursulŭ anilorŭ viitorĭ. Elŭ a episcopitŭ 30 de anĭ, până la mórtea luĭ.

La priimirea Episcopieĭ de la Ierotheiŭ, elŭ a priimitŭ și unŭ izvodŭ de oare-care datoriĭ ce eraŭ de plătitŭ: însă s'aŭ găsitŭ maĭ mulțĭ datornicĭ, cariĭ, cu dreptulŭ orĭ nedreptulŭ, reclamaŭ îndestulare de la noulŭ Episcopŭ. Acésta a îndemnatŭ pe Inochentie a scóte o carte domnéscă (dată din Maiŭ 29) de la Constantin Racoviță, prin carea se autoridă de a plăti numaĭ datoriile acele arătate prin isvodulŭ datŭ de proin-Episcopulŭ (Condica III. f. 92).

La 23 Avgustŭ Safta Irușoae dăruesce Episcopieĭ partea sea de pămêntŭ cu livedĭ din moșia Porcișeniĭ. (Documentele Porcișenilorŭ.)

Anul 1753. Noemvrie 30, biv vel pácharniculŭ Vasilie Costache chărăzasce Episcopieĭ unŭ sălașŭ de Çiganĭ, în numĕrŭ de 5. In actulŭ de daniă se esprimă așa de Episcopiă: „Sfânta Episcopie a Hușilorŭ se află la multă slăbăciune atâtŭ din prilejulŭ vitelorŭ, câtŭ și din slujba caseĭ și socotindŭ că avemŭ mare datorie, de vreme că se află Maĭcă a tuturorŭ bisericilorŭ nóstre, a celorŭ ce se află suptŭ Eparchia sa, a o agiuta fieșteacare cu cât ne arŭ da mâna și iată dar m'am socotitŭ din preună cu fii meĭ....." (Cond. III. f. 99).

In acestŭ anŭ Inochentie a luatŭ parte la adunarea bisericéscă, séŭ Sinodulŭ ținutŭ în Mitropolie la 1 Ianuarie, pentru constatarea autocefalieĭ Bisericeĭ Moldoveĭ precum se vede din subscrierea luĭ în cartea sobornicéscă a Sinoduluĭ (Uricariŭ. part. 2-a f. 236—241).

Insemnare. In *Archiva română* și în *Uricariŭ*, data cărțiĭ sobornicescĭ este 7260, Ianuariŭ 1. Insă data 7260 corespunde anuluĭ 1752. Dacă Inochentie s'a alesŭ Episcopŭ la acestŭ anŭ Maiŭ 27; apoĭ se înțelege dela sine că nu putea figura ca Episcopŭ în acelŭ Sinodŭ, dacă elŭ s'ar fi ținutŭ la 1 Ianuarie 1752. De aceea închiămŭ că data în originalŭ trebue să fie maĭ mare, măcar cu unŭ anŭ decâtŭ 7260. Cum că acelŭ Sinodŭ n'a putută să fiă maĭ departe de anulŭ 1753, séŭ 7261, Genariŭ 1, închiămŭ de acolo, că dacă s'ar fi ținutŭ în altŭ anŭ maĭ departe, atuncĭ n'ar fi pututŭ lua parte proin Episcopulŭ de Hușĭ Ierotheiŭ, carele deasemenea este subscris în cartea Sobornicéscă, căcĭ el a reposat în anulŭ 1753, precum s'aŭ arătatŭ în urmă. De aceea cu tótă siguranța se póte restabili data Sinoduluĭ Mitropotituluĭ Iacov: 1753 Ianuar. 1.

Totŭ atuncĭ Inochentie a renoitŭ la Domniă dreptulŭ ce avea de maĭ nainte Episcopia de scutélă pe o crâșmă din Hușĭ (Cond. III. f. 96).

Anul 1754. La 28 Septemvriŭ, Inochentie scóte hotarnicĭ domnescĭ de la noulŭ Domnŭ Matheiŭ Ghica: pe Ilie Costachi biv vel Stolnicŭ și pe Iordachi Costachi vel Medelniceriŭ, ca să hotărască moșia Episcopieĭ Hrubeniĭ, de la ținutulŭ Fălciuluĭ, pe apa Prutuluĭ ce se înpresura de moșiele vecine: Păchnescĭĭ, Duda și Epureniĭ. (Cond. A. f. 104).

La 9 Fevruariŭ, în urma anaforaleĭ vel Logofĕtuluĭ, care a constatatŭ drepturile Episcopieĭ asupra amânduror malurilorŭ Prutuluĭ la moșia Toporulŭ, Matheiŭ Ghica încuviințéză cererea luĭ Inochentie de a face podŭ peste Prutŭ, pe vadul ce avea la acea moșiă (Cond. A. f. 95.)

La Iuniŭ 5. dobîndesce de la același Domn o carte de apărarea poslușnicilor de lîngă Episcopie, și de la Crețescĭ, de angăriele, cu care îĭ asupriaŭ tîrgovețiĭ (C. III. f. 103).

Iuliŭ 20. Inochentie capătă de la Domnulŭ Matheiŭ Ghica unŭ chrysovŭ întăritoriŭ scuteleloŕŭ de dărĭ pe un numerŭ de vite și pentru 12 scutelnicĭ. Reproducemŭ parte din acestŭ chrysovŭ.

„Cu mila luĭ Dumnedeŭ Io Matheiŭ Ghica Voevodŭ, Domnŭ țeriĭ Moldoveĭ. Facemŭ scire cu acestŭ chrisovŭ a Domnieĭ mele, tuturorŭ cuĭ cade a sci pentru Sfânta Episcopia Hușilorŭ, unde se cinstesce și se prăznuesce hramulŭ Svinților și întrutotŭ lăudaților Apostolĭ Petru și Pavelŭ, la carea vădîndŭ Domnia mea chrysóve de miluirea ceaŭ avutŭ acéstă Svântă Episcopie, atâtŭ de la reposatulŭ întru fericire părintele Domnieĭ mele Măria sa Grigorie Ghica Voevod, câtŭ și de la alțĭ luminațĭ Domnĭ, pentru care avêndŭ Domnia mea multă căldură și dragoste către Svintele ale luĭ Dumnedeŭ lăcașurĭ, spre ale întări milele și darurile ce aŭ avutŭ și de la alțĭ luminațĭ Domnĭ, n'am putut Domnia mea treacea cu vederea nicĭ pre Svânta Episcopia Hușilorŭ, ci iată că am făcutŭ Domnia mea milă, și întărimŭ prin acestŭ chrysovŭ alŭ Domnieĭ meale, ca la vremea desetineĭ să aibă a scuti până la 500 Stupĭ, și la vremea goștineĭ să aĭbă a scuti până la 500 de oĭ, aseminea și la vremea văcăritului să aibă a scuti una sută vite · vacĭ, boĭ, caĭ. Pre aceste bucate nimăruĭ nicĭ unŭ banŭ să nu plătéscă. Așijdere și pentru 12 ómenĭ străinĭ, ce ș'ar găsi fără birŭ în vistirie. și fără nume la vre unŭ satŭ, încă se fiă scutiți pe capetele lorŭ, ca nicĭ odată nicĭ unŭ banŭ să nu dea;

căcĭ ĭam lăsatŭ Domnia mea să fie numaĭ pentru paza și poslușania Sfinteĭ Episcopiĭ“..... (Urméḑă formula sciută, cu carea se închiae chrysóvele. (Cond. A. f. 65.)

Anul 1755 Inochentie și cu ceialalțĭ Archiereĭ ĭaŭ parte la Divanulŭ ținutŭ la 25 Septemvriŭ în Iașĭ, la care s'a hotărîtŭ a nu se maĭ lua pe séma Domnieĭ *Ușurŭ*, (dejmă) de la Tătariĭ ce închyriaŭ pămênturĭ de hrană pe moșiele boerilorŭ de peste Prutŭ în vecinătate cu Tătariĭ; ci să se lase acelŭ ușurŭ în folosulŭ proprietarilorŭ. Din chrysovulŭ datŭ la acéstă ocasie de Domnul Matheiŭ Ghica, se vede că era o convențiune între guvernulŭ Moldoveĭ și cu Tătariĭ de Bugiagŭ în puterea căreia Tătarilorŭ se învoia a cultiva pămêntŭ pe teritoriulŭ Moldoveĭ într'o mărginită întindere de locŭ, și cu condițiă de a da Domnieĭ dejmă din tóte productele. Ușurgiiĭ, séŭ amploiațiĭ domnescĭ, cariĭ strîngeaŭ ușurulŭ de la Tătarĭ nu se mărginiaŭ numaĭ pe locurile, care eraŭ domeniĭ alle Statuluĭ, ci dejmuiaŭ și ogórele ocupate de Tătarĭ pe moșiĭ de ale particularilorŭ. De aicĭ jalube la Domniă în toțĭ aniĭ. Matheiŭ Ghica prin chrysovulŭ amintitŭ a pusŭ capĕtŭ acestuĭ abuzŭ. Reproducemŭ aicĭ acestŭ chrysovŭ pentru interesulŭ seŭ istoricŭ: suretŭ séŭ copie de pe elŭ se află în Condica III. f. 106, 107.

„Facemŭ scire cu acestŭ chrysovŭ, a Domnieĭ meali: că viindŭ în nainte Domnii meli Dumnalor cinstițĭ și credincioșĭ: boeriĭ Domnii meli: dumnalor: Iordachi Canta: biv vel logofĕt: i dumnealuĭ: Radul Racoviță vel logofĕtŭ: și dumnealuĭ Manolachi Costachi vel vor: și dumnealuĭ: Stefăniță Ruset Biv vel visternicŭ: și alțĭ boerĭ. și ne jăluiră ḑicândŭ că aŭ moșiĭ peste Prutŭ de la moșiĭ și strămoșiĭ Dumilor sali. și aceli moșiĭ celi maĭ multe nu agiungŭ în celi douĭ ceasurĭ ce sânt hotărît de Hali Pașea ca să fie de hrana Tătarilorŭ: dar unili sântŭ și întraceli: doue ceasurĭ: și de câte orĭ trimite Domnie să strîngă ușurul dela Tătarĭ saŭ să vindi dela cochivechi ușurulŭ: aceĭ ușurgiĭ mergŭ și strîngŭ și dejma pe moșiele dumilor sali înpreună cu pânea cea domnéscă: puindŭ pricină că arândŭ tătariĭ pe aceli moșiĭ domnia să cade a lua dejme iar nu stĕpâniĭ moșiilorŭ: și măcar că domnie le da dejma dumilor sali: orĭ cu pecetluiturĭ: gospod: orĭ cu cărțĭ gospod: de ș'aŭ luato dela ușurgiĭ dar în toțĭ anĭ: trebué aceștĭ boerĭ să supere domnie că să li facă cărțĭ saŭ pecetluiturĭ: și cu acéstă pricină ușurgii încă găsea vremi de le tăgîdue dejma dumilorŭ sali: saŭ li da pâne stricată: saŭ prețŭ maĭ puțintelŭ decâtŭ să vinde pânea: și le pricinuesce multă pagubă: pentru care nu am suferitŭ Domnia mea acéstă strâmbătate a o prăvi: a să luoa vinitulŭ boerilorŭ di pre moșiile lorŭ: de vremi că Domniĭ miluescŭ și dăruescŭ pe boeriĭ cariĭ slujescŭ cu dreptate: nu este cu dreptate a să maĭ supăra: Decĭ am tăet Domnia mea acésta ca nicĭ de cumu să nu maĭ fie nicĭ o dată: că am socotitŭ însumĭ Domnie mea: că aŭ mari dreptate a 'șĭ stăpâni moșiile: De vreme ce aceste moșiĭ unile sântŭ dati miluirĭ dela vechiĭ reposațĭ Domnĭ ce aŭ miluitŭ pe moșiĭ și stremoșiĭ dumilor sali pentru driapta lorŭ slujbă și credință: altele sântŭ cumpărăturĭ: iarășĭ a moșilorŭ și strămoșilorŭ dumilorŭ sali: și măcar de arĭ saŭ cosescŭ Tătarĭ și Turcĭ saŭ orce limbă: acel venitŭ și dejmă a moșiilorŭ nu este cu dreptati a o strîngi în sama Domnii: și Domnie să le de cu cărțĭ Domnescĭ saŭ cu pecetluiture: ce cu dreptati esti ca să'șĭ strîngă fieste-care din Dumnalor viniturile dipi moșiile cine ce are: Pentru acee dar și domnie me cunoscândŭ a dumilor sali dréptă cerere: Domnie me încă am hotărîtŭ cu acestŭ chrysovŭ a Domnii meli. Că de acumŭ înainti: Domnie or de ar vindi ușurulŭ: or în credință de va trimite oamenĭ gospod: să nu maĭ fie volnicĭ a dejmui ușurgiiĭ acestor numițĭ boerĭ: ce sîngurĭ Dumnealorŭ să fie volnicĭ a 'ș trimite oameniĭ Dumilor Sale și a 'șĭ strînge fiiși-care dejma de pe moșie sa după obiceiŭ: că de vremi ce aciĭ vechĭ și reposațĭ luminațĭ Domnĭ aŭ miluitŭ pre moșiĭ și stremoșiĭ Dumilor Sali: pentru dréptă și cu credință slujba lorŭ: și alțĭ luminațĭ Domnĭ maĭ din coacĭ aŭ întăritŭ milili: și daniili și cumpărăturili acelorŭ vechĭ luminațĭ Domnĭ: Domnie me încă văḑîndŭ a dumilorŭ sali dréptă și cu credință slujbă: Domnie me încă dămŭ și întărimŭ toati aceli chrisoavi vechĭ și maĭ nouî: ca săș stăpăniască dumnealorŭ moșiili și să și li dijmuiască după obiceiŭ: și să lipséscă acestŭ obiceiŭ ceaŭ făcutŭ de la o samă de vreme dili dijmuia domnie să nu maĭ fie în vecĭ nicĭ să se maĭ pomenească la vênḑare ușuruluĭ cu moșiili boerilorŭ: și poruncim și Dum. vel vister. și Dum. vel cămăraș ce vițĭ fi după vremi: nicĭ decumŭ cândŭ va fi vremi ușuruluĭ or cu vênḑari de va fi or încredinți di să vorŭ trimiti ómenĭ domnescĭ. afară de moșiili boerescĭ să să vênḑă: saŭ să să strîngă ușurulă: iar la moșiili boerescĭ nicĭ într'un chipŭ să nu să amesteci: ci Dumnalorŭ sângurĭ săș strîngă viniturili după obicéiŭ: ca dipi drepti moșiili Dumilor sali: căcĭ care ar strica saŭ ar strămuta ispisocul Domnii meli: să fii ne ertat și blăstămatŭ de Domnulŭ Dumneḑeŭ și de precurat Maĭca Sfinții sali și di toțĭ Sfințiĭ: și poftimŭ și pre alțĭ luminațĭ Domnĭ: care Dumneḑeŭ îĭ va alege după noĭ: or din fii nostri or dintralțiĭ streinĭ di vorŭ fi să să întărească chrisovulŭ acesta: iar să nu să strice precum nicĭ noĭ n'am stricatŭ: *nicĭ am strămutatŭ* a altorŭ luminațĭ Domnĭ: ci încă am întărită și la acasta esti *credința* însumĭ a Domnii meli: Ion Mateĭ Ghica VVda: și a preiubițĭ *fiilor Domnii meli*: Gligori vvda și Georgii vvda și credința a preosfințituluĭ părinteluĭ *nostru* duhovnicescŭ părintele Mitropolituluĭ țărăĭ kyr Iiacov și a Svinții Sali părinteluĭ nostru: kyr Ionichie Episcopulŭ Romanuluĭ: și a Svinții Sali părinteluĭ *nostru kvr* Dosotheĭ Episcopul Rădăuților; și a Sfinții Sali părinteluĭ nostru: Ionichentie Episcopulŭ Hușilorŭ: și credința a cinstițĭ și credincioșĭ boeriĭ Domnii meli Dumnaluĭ Iordachi Cantacuzino biv vel Logofĕt: i *Dum*: *Radul Racociță* vel Logofĕt: i Dum: Manolak Costak vel Vor: de țara de giosŭ: i Dum: Ion Bogdan vel Vor: di țara di sus: i Dum: Dimitrașcu Pălad Hat. i Părcălab Sucévschiĭ i Dum: Nicolaĭ Sucio vel post: i *Dum*: Aristarchŭ Chrysoskoleon vel Vist: și Dum: Vasili Rusăt vel Spăt: i Dum: Niculaki Carage vel Cămănar: i Dum: Iordak Canta vel Păch: i Dum· Costak Duca vel Stolnicŭ: i Dum: Manolak Ipsilant vel Comisŭ și credința tuturor boerilor marĭ și micĭ: și s'aŭ scrisŭ chysovulŭ acesta întru întăe Domnie în anulŭ al doile: în Scaunulŭ Domnii meli în Eș let. 7263: sept: 25.

La 23 Noemvrie, Inochentie, împreună cu Mitropolitul Iacovŭ, cu Iónichie alŭ Romanuluĭ și cu Dosotheiŭ alŭ Rădăuților se pomenescŭ în chrysovulŭ luĭ Matheiŭ Ghica, ca marturĭ și întăritorĭ celorŭ statornicite prin acel chrysovŭ pentru veniturile lăsate în folosulŭ boerilorŭ séŭ marilorŭ demnitarĭ aĭ țeriĭ. (Uricar. part. 2. f. 267—278).

Anul 1756. Noemvrie 4. *Calistru* Egumenulŭ dela Brădicescĭ scóte hotarnicĭ domnescĭ, pe Ioniță Miclescu vel Medelnicerĭŭ și pe Agăriciŭ Vornicŭ de glótă, spre a hotărî și alege despre reḑeșĭ moșia Tălpigeniĭ dela ținutul Vasluiuluĭ, proprietate a Brădicescilor. (Cond. B. f. 31—32).

Inochentie a găsitŭ Biserica Episcopieĭ într'o stare, în câtŭ nu se maĭ putea sevêrși în ea Sântele Serviriĭ.

Ea fusese reŭ struncinata de cutremurulŭ întîmplatŭ la anulŭ 1692, sub Episcopulŭ Varlaam I. Prin reparațiele ce i se făcuse după aceea tot durase până la timpul luĭ Inochentie, cândŭ devenise cu totulŭ nepracticabilĕ. Inochentie, cu óre-care ajutorurĭ dela Matheiŭ Ghica, și prin ale séle midlóce, a rĕsipitŭ până în temeliă Biserica vechiă făcută de Marele Stefan, și o a făcutŭ de iznóvă. Nu s'aŭ pusŭ însă numele seŭ pe ea, ca ctitorŭ, nicĭ al altuia cuĭva, și a repusŭ la locŭ deasupra ușeĭ pétra cu inscripțiunea vechiă a luĭ Stefanŭ Vodă. După isprăvirea Bisericeĭ cu tóte cele trebuitóre, în anulŭ acesta, la 9 Ianuariŭ. Domnulŭ Matheiŭ Ghica dă unŭ chrysovŭ Episcopieĭ, în care după ce face istoriculŭ rezidireĭ Bisericeĭ, chărăzăsce Episcopieĭ nisce părțĭ din loculŭ domnescŭ alŭ Hușilorŭ, precum și dejma depe celalaltŭ locŭ domnescŭ alŭ Hușilorŭ. Reproducemŭ aicĭ chrysovulŭ întregŭ, care este de mare însemnătate atâtŭ pentru istoria Episcopieĭ câtŭ și pentru evseviósele ideĭ ce conține.

Chrysovulŭ începe maĭ ânteiŭ cu unŭ proimiŭ, în care, maĭ pre susŭ de tóte virtuțile se pune milostenia séŭ bine-facerea atâtŭ ómenilorŭ scăpătațĭ, câtŭ și Bisericelorŭ luĭ Dumneḑeŭ.

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Matheiŭ Ghica Voevodŭ, Domnŭ țereĭ Moldoveĭ.

„Celŭ ce face fapte folositóre de sufletŭ și bine plăcute luĭ Dumneḑeŭ, nu numaĭ că càscigă laudă și mărire la această viață, ci și după mórte remâne numele luĭ nemuritoriŭ, și sufletulŭ luĭ remâne cu alŭ drepților.

Este adevěratŭ că multe fapte folositoare sântŭ îndestule ca să spăsască sufletulŭ. Dar maĭ presusŭ este milostenia, carea se face nu numaĭ la săracĭ și la căḑuțĭ; ci și aceea, carea se face pe la Bisericile luĭ Dumneḑeŭ.

Această milostenie este o faptă, carea covîrșasce pe toate alte bunătățĭ. Deschide ceriurile și agiunge până la scaunulŭ Dumneḑeesciĭ măririĭ, și dă sălașŭ în ceriŭ și face pre milostivulŭ împěrăţieĭ ceriurilorŭ mostenitoriŭ, precum scrie Sfântulŭ Ioan Zlatoust pentru milostenie, carea slăvesce pre omŭ.“

2) Domnulŭ, maĭ departe, se recunoasce datoriŭ a mulțemi luĭ Dumneḑeŭ, pentru că l'a înălțatŭ la această mare treaptă a Domnieĭ; apoĭ trece la istoriculŭ Bisericeĭ Episcopieĭ.

„Decĭ dară și eŭ robulŭ luĭ Dumneḑeŭ, Noĭ Matheiŭ Ghica Voevod, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnŭ și oblăduitoriŭ țeriĭ aceștia, datoriŭ fiindŭ a sluji luĭ Dumneḑeŭ, cu carea ne-a dăruitŭ nouă bunatatea Sfinției Sale, luatamŭ sama pentru Sfânta Episcopiă Hușuluĭ, la care se cinstescŭ *și să prăznuescŭ* Sfinți preaslăvițiĭ întru totŭ lăudațiĭ *Apostolĭ Petru* și Pavelŭ, care este zidită din *temelia* eĭ de rěposatulŭ Stefan Vodă celŭ bunŭ, și findcă la vlet 7200, tîmplânduse cutremurulŭ celŭ mare aicĭ în țară, din carele multe Mănăstirĭ aŭ fostŭ crăpatŭ, dar Sfinteĭ Episcopieĭ aceștia nu numaĭ că turnurile aŭ fostŭ căḑutŭ de totŭ, ci încă și toată Biserica, fiindŭ crăpată pin pregiurŭ, era numaĭ să cadă, de care pricină, de frică, începuse a nu se sluji nicĭ Dumneḑeeasca liturgie. Decĭ însciințîndune Domnia mea de una ca aceasta, și măcar că după starea țereĭ aceștia, și după grele datoriĭ la care ne aflâmŭ, namŭ pututŭ agiutora după bunŭ cugetulŭ Domnieĭ meale, dar earăşĭ namŭ pututŭ rebda a se afla această Sfântă Episcopiă la această stare.“

3) Chrysovulŭ arată ce a făcutŭ Matheiŭ Ghica pentru restaurarea Bisericeĭ, adică ce mile domnescĭ 'ĭ a chărăzitŭ, dupre stăruinţa Episcopuluĭ Inochentie, şi totŭ-o-dată arată, că Marele Stefan, cândŭ a ziditŭ Biserica nu'ĭ făcuse nicĭ-o înzestrare, ne dându'ĭ dritŭ de proprietate *nicĭ măcar* pe loculŭ unde era zidită.

„*Decĭ* prin bunŭ gândŭ şi *nevoinţa* Domnieĭ meale, strîngênduĭ o somă de banĭ prin purtarea de grijă a prea cinstituluĭ şi de Dumnedeŭ iubitoruluĭ Sfinţia Sa kyr Inochentie Episcopŭ Huşilorŭ, răsipinduse de totŭ din temelie, saŭ făcutŭ altă Episcopie maĭ întemieată şi maĭ frumoasă după cum aŭ fostŭ maĭ înainte, înpodobinduse şi cu cele trebuincioase ale eĭ. Dar fiindŭ că rĕposatulŭ Stefanŭ Vodă celŭ bunŭ, ziditoriulŭ acesteĭ Sfinte Episcopiĭ (*) nu numaĭ că naŭ îndăstrato cu altele, ci încă nicĭ loculŭ pe care este zidită nu este alŭ eĭ, fiindŭ locŭ domnescŭ, care arătândŭ către Domnia mea Sfinţia Sa Episcopulŭ: iată dar că şi noĭ, ca unŭ ctitorŭ ce sântemŭ, amŭ socotitŭ, împreună cu totŭ Sfatulŭ Domnieĭ meale, Dumnealorŭ veliţilorŭ *boiarĭ*, şi iată că miluimŭ această Sfântă Episcopie cu această maĭ giosŭ arătată milă: Adică îĭ dămŭ danie loculŭ domnescŭ pe care este zidită Episcopia, cu totŭ loculŭ câtŭ cuprinde ograda Mănăstireĭ. Maĭ dămŭ danie Sfinteĭ Episcopiĭ din loculŭ Domnescŭ ce este din dosulŭ ogrădiĭ Episcopieĭ în spre apusŭ, care âmblă în lungŭ şi latŭ, după hotarnica ce saŭ făcutŭ din porunca Domnieĭ meale de către ......, Ispravniculŭ de Fălciŭ, şi de către ...... Vornicul

---

(*) Prin Episcopie înţelege: Biserica.

de Poartă, ca să fie și acestŭ locŭ dreaptă ocină și moșie dela Domnia mea, pe care locŭ câțĭ ómenĭ vorŭ ședé din poslușnicii Episcopieĭ să nu aĭbă nicĭ unŭ amestecŭ cu tirgoveții Hușuluĭ, ci să aĭbă *așĭ plăti birulŭ* lorŭ deosebĭ . . . . să aĭbă a poslușĭ Episcopieĭ după obiceiulŭ celorŭ ce ședŭ pe moșie Mănăstirească. Darŭ iarășĭ hotărîrămŭ Domnia mea și aceasta: din poarta Episcopieĭ până în vatra târguluĭ, și cu toată vatra târguluĭ, Episcopia întru nimică să nu se amestece, ci târgoveții să fie volnicĭ așĭ face case, dughene, și alte ce learŭ trebui, ne fiindŭ supărațĭ de către Episcopie, fiind că șădŭ pe loculŭ Domnescŭ. Așijdere m'amŭ milostivitŭ Domnia mea cu Sfânta Episcopie, și iam datŭ danie tótă dejma, câtă să va face de pe loculŭ Domnescŭ, însă numaĭ dejma, iară nu și pământulŭ, care dejmă maĭ înainte se luoa de cătră Domnie. Adică să ia dejma din țarinĭ cu păinĭ, din fănațe, din prisăcĭ cu stupĭ, din livedĭ cu pomĭ, din dejma de viĭ, care dejmă de viĭ se luoa maĭ înainte de către vtori paharnicŭ. Și poruncimŭ Domnia mea vouĭ tîrgoveților din Hușĭ și altorŭ ce aŭ viĭ saŭ altele pe loculŭ Domnescŭ, să avețĭ a urma la toate după hotărîrea Domnieĭ meale.“

4) Urméză unŭ pasagiŭ, din care se vede credința crestineascâ a Domnuluĭ în rugăciunile ce se facŭ la Sfântulŭ Jertvenicŭ, și în pomenirea la Sfânta Liturgiă:

„Decĭ dar, pentru această milă ce amŭ făcutŭ Domnia mea cu această Sfântă Episcopie, datoriŭ să fie și Sfinția Sa de Dumnedeŭ iubitoriulŭ kyr *Inochentie* Episcopulŭ Hușilorŭ, câtŭ și alțiĭ *din vrerea Dumnedeească*, după sevîrșirea Sfinției Sale s'ar învrednici a lua păstoria aceasta, a pomeni pururea la Sfântulŭ Jertvelnicŭ numele Domnieĭ meale, și a prea iubiteĭ Dómneĭ noasteșrț a prea iubiţilorŭ fiiĭ Domnieĭ meale, rugândŭ pre milostivulŭ *Dumneḑeŭ pentru sănĕtatea* . . . . . . şi ertarea pĕcatelorŭ reposatuluĭ întru fericire Părinteluĭ *Domnieĭ* meale Grigorie Ghica Voevodŭ."

5) Urmează încheiarea chrysovuluĭ cu forma sciută, în carea se aduce credinţa a treĭ fiĭ a Domnitoriuluĭ, şi a boerilorŭ. (Condica A. f. 11, 12).

Tot-atuncĭ s'a reparatŭ şi Biserica de *la* Brădicescĭ, deaseminea prin Inochentie şi Matheiŭ Vodă, precum se vede din Pomelnicul de acolo, în carele se ḑice: „vlet 7264 (1756) s'aŭ înnoit această Sfântă Mânăstire." Apoĭ dedesubtŭ se trece numele luĭ Inochentie, şi în rônd cu elŭ Matheiŭ Ghica.

In *acelaşĭ* anŭ succedêndŭ la Domnie Constantin Racoviţă, la 23 Aprilie *întăresce chrysovulŭ datŭ Episcopieĭ* de Matheiŭ Ghica în 1754, Iulie 20, pentru scuteala de dabile pe o samă de bucate, şi a 12 posluşnicĭ. Totŭ-odată lasă în folosulŭ Episcopieĭ dejma (uşurulŭ) din tótă pânea ce ar face Tătariĭ séŭ orĭ cine pe moşiele Episcopieĭ de peste Prutŭ: Toporulŭ cu Dobrina, care nu întră în distanţa cedată pentru agricultură Tătarilorŭ (Cond. A. f. 66). In Condica III f. 108. se păstréḑă şi cartea domnéscă, cu data dela 29 Aprilie, cătră uşurgiĭ, prin carea li se ordină a nu se atinge de uşurulŭ depe menţionatele moşiĭ ale Episcopieĭ. Totŭ la acea dată Inochentie a bobînditŭ dela Domnulŭ Racoviţă, unŭ ordinŭ de *scutélă pe o crâşmă a Episcopieĭ din Huşĭ, éră altul* cătră boeriĭ Michălachi Cehan biv vel Medelniceriŭ şi Vorniculŭ Grigoraşĭ Agăriciŭ, ca să alégă şi să hotărască nisce părţĭ de moşiĭ ale Episcopieĭ, din ţinutulŭ Fălciuluĭ, ce se împresura de reḑeşĭ (Connd. III. f. 110, 115). Raportulŭ hotarnicilorŭ de constatare se află în Condica A. f. 89—91.

La 9 Iuniŭ Vel Păcharniculŭ Vasilie Buhăescu și biv vel Căpitanul Nicolaiŭ Cogălnicénul, ce fusese însărcinaţĭ de Vodă a hotărî dóue moșiĭ ale Episcopieĭ, Spărieţiĭ și Cîrligaţiĭ, raportéză de cele ce aŭ constatatŭ la faţa loculuĭ, și cum aŭ stabilitŭ hotarăle. In interesul Archeologieĭ ţereĭ reproducem aicĭ acelŭ raportŭ în întregime, dupre cum se află în Cond. A. f. 27—29.

„Insciinţămŭ pe Mărie ta că din luminată porunca Măriei *tale amŭ mersŭ la moșiile Sfinteĭ Episcopiĭ* a Hușilorŭ anume Spărieţiĭ și Cărligaţiĭ ce sintŭ alăturea ca să alegemŭ și să hotărâmŭ pe scrisorĭ ce va ave Sfânta Episcopie și după ștăpănire și după mărturie a ómenĭ betrânĭ cariĭ cum ar sci ș'ar mărturisi de vreme ceaŭ jăluitŭ Svinţia Sa Părintele Episcopul Hușuluĭ kyr Inochentie că dresele Episcopieĭ ceaŭ avutŭ pe moșiĭ cele maĭ multe s'aŭ prăpăditŭ la vreme de nepace. Arătândune Svinţia Sa un uric, de la Irimie Movila Vodă din vletu 7100 care uricŭ laŭ găsitŭ Svinţia Sa la un omŭ din Chișinăŭ, dândŭ samă omulŭ că aŭ cădutŭ la mâna luĭ de la unŭ Turcŭ în care uricŭ scrie că *Satul, Spărieţiĭ* este danie de la însușĭ Mărie Sa din hotarulŭ Târguluĭ Hușilorŭ. Așijdere și pe satulŭ Cârligaţiĭ iarășĭ aŭ arătatŭ Svinţia Sa cărţi Domnescĭ de stăpănire întĕiŭ o carte de la Gașpar Vodă din Vletu 7127 și altă carte. de la Alexandru sin Ilieșŭ Vodă. din vlet. 7129—și altă cartea de la Alexandru sin Radul Vodă din vletu 7131—și altă carte, de la Duca Vodă din vlet 7176: de slobodie ceaŭ avutŭ Episcopie la satulŭ Cărligaţiĭ și osebitŭ aŭ adusŭ Svinţia Sa părinteli Episcopulŭ înainte nóstră doĭ călugărĭ betrânĭ de vîrstă ca de 70 de aĭ anume Theodosie Pânte și Nicolaĭ cariĭ aŭ mărturisitŭ, cu sufletele lorŭ, că aceste moșiĭ saŭ stăpânitŭ de cătră Episcopie totŭ cu pace de când ţinŭ eĭ minte. de 50 de aĭ. și eĭ aŭ fost rânduiţĭ dela Episcopie dejmarĭ de aŭ strînsŭ dejma aceluĭ locŭ și sciŭ și de la părinţiĭ lorŭ că și maĭ nainte s'aŭ stăpânitŭ de cătră Episcopie totŭ cu pace arătându ne și loculŭ odăilorŭ și a prisăcilorŭ, ceaŭ avutŭ Episcopie la Cârligaţĭ și niaŭ arătatŭ și hotarulŭ acestorŭ sate Cârligaţiĭ, și Spărieţiĭ, pe unde s'aŭ stăpănitŭ și s'aŭ dejmuitŭ de cătră Episcopie. Insă Cărligaţiĭ despre apusŭ s'aŭ stăpănitŭ. pără în părăul văiĭ ce se numesce Sărata și totŭ părăulŭ în giosŭ pără în prejma uniĭ petre ce este pisti Sărata disprea amiaḑă ḑi cari niaŭ arătatŭ un omŭ Focșe că dintra ce piatră în giosŭ se începe moșie luĭ pe care moșie scrisorĭ nu niaŭ arătatŭ, ca să dovediască cum să numesce moșie luĭ. iară hotarulŭ Spărieţilorŭ din giosŭ niaŭ arătatŭ iar aceĭ Călugărĭ că să înfundiază în piscul luĭ Epure iar de cătră resăritŭ bate coasta Spărieţilorŭ în capitile Stănilescilorŭ și a Volosănilorŭ iar de cătră tìrgulŭ Hușiĭ să hotărescŭ aceste două moșiĭ Spărieţiĭ și Cărligaţiĭ cu satulŭ Plopeniĭ ce este moșie Episcopieĭ precum saŭ doveditŭ din hotarnica Plopenilorŭ, în care scrie că mergŭ Cărligaţiĭ alăture cu Plopeniĭ iar acum, de 5 anĭ încoace saŭ sculatŭ aceștĭ ómenĭ anume Andreĭ Vorniculŭ Iordaki Focșe i Constantin Bădărăŭ i Popa Ion Hirţu i Toader Gâscă și alti rudeniĭ a lor de înpresóră moșiili Episcopii Cărligaţiĭ și Spărieţiĭ pentru care mergênd noĭ acolo la locul cel cu pricină și împreună cu aceĭ ómenĭ am vĕḑutŭ starea loculuĭ și am luatŭ sama și pe scrisorĭ dovedindŭ și stăpânire și întrebândŭ și pe aceĭ ómenĭ ce aŭ a respunde. eĭ aŭ arătatŭ un uric vechĭ de la Stefan Vodă cel bun și alte scrisorĭ făcute totŭ pe acelŭ uricŭ în care saŭ aflatŭ scriindŭ că strămoşiĭ lorŭ Leoa şi Petru aŭ cumpăratŭ de la Naste nepoata luĭ Michăilă Buză şi dela Mărina fata Husuluĭ o bucată de pămêntŭ pe Sărata parte ce este despre Elanŭ pi din giosŭ de hotarulŭ Târguluĭ care după, cunoscinţa nóstră pe numele aceluĭ Leoa saŭ numitŭ acea bucată de locŭ satul Leoşciĭ şi iarăşĭ maĭ arătară aceştĭ ómenĭ. de maĭ susŭ numiţĭ neamulŭ din Leoa şi din Petru unŭ zapisŭ din vletu: 7131: a strĕmoşilorŭ lorŭ Georgie şi Simeon şi Liavulŭ scriindŭ că aŭ vêndutŭ eĭ satulŭ Leosciĭ din obêrşia Sărăţiĭ Ghenghiĭ ceaŭ fost vel logofăt: drept 100 talerĭ. şi iar aŭ maĭ vèndutŭ şi o bucată de locŭ, ce esti maĭ din giosŭ de Satulŭ Leosciĭ pe Sărata despre rĕsăritŭ dreptŭ. 30 leĭ, totŭ logofĕtuluĭ Ghenghiĭ şi aceĭ vênḑetorĭ mărturisescŭ, eĭ in zapisulŭ lorŭ, că acest locŭ a lorŭ a fostŭ luoat domnescŭ. şi părinţiĭ lorŭ laŭ fostŭ răscumpăratŭ dela Pătru Vodă şi aŭ şi ispisocŭ dela Pătru Vodă darŭ acelŭ ispisocŭ acumŭ nu se află la mâna acestorŭ oamenĭ de maĭ susŭ numiţĭ fără numaĭ zapisulŭ cu care vênduse moşiĭ lorŭ, Ghengheĭ logofătuluĭ şi ispisocŭ, de întăritură ceĭ saŭ întăritŭ logofĕtŭ Ghenghea pe acelŭ zapisŭ de la Alexandru Vodă din vletu 7141: saŭ aflatŭ, la mâna lorŭ ḑicêndŭ eĭ că şaŭ rescumpăratŭ moşie ceaŭ fostŭ vândută de strămoşiĭ lorŭ, dela Prăjăsculŭ ginerele Ghengheĭ logofĕtŭ măcarŭ că zapisŭ de la Prăjăsculŭ iar nu s'aŭ aflatŭ numaĭ adeverează şi alte doue ispisóce ce s'aŭ aflatŭ la mâna lorŭ, unulŭ dela Cantimir Vooă din vlet. 7200: şi altulŭ dela..... Vodă de pâră ceaŭ avutŭ reḑeşiĭ de Leoscĭ între sineşĭ, şi cumcă şaŭ rescumpăratŭ eĭ Satulŭ Leosciĭ, de la Prăjăsculŭ, să dovedesci, iar de ace bucată de locŭ nemică nu pomenesce întra celi ispisoace, pentru care çercetând noĭ cu amăruntul pricinili am întrebat pe aceĭ ómenĭ rețeșĭ de Leoscĭ cu ce dovadă. cer Satulŭ Leosciĭ, și maĭ cerŭ osăbitŭ și ace bucată de locŭ din giosŭ de Leoscĭ despre resăritŭ de vreme că de la uriculŭ de la Stefan Vodă pe satul Leosciĭ nu scrii fără numaĭ pe ace bucată de pămêntŭ și eĭ aŭ răspunsŭ că cerŭ aceli moșiĭ cu uricul luĭ Stefan Vodă și cu zapisulŭ. moșilorŭ lorŭ celŭ de vêndare, ce scrie caŭ vêndutŭ Satulŭ Leosciĭ și ace bucată de locŭ din chysovulŭ ceaŭ avutŭ eĭ dela Stefan Vodă, și fiindŭ că aŭ pusŭ eĭ temelie totŭ pe acelŭ uricŭ a luĭ Stefan Vodă precum moșiĭ lorŭ cândŭ aŭ vênduto așé și aceștie ómenĭ maĭ susŭ numițĭ totŭ cu acelŭ uricŭ cerêndŭ 2 moșiĭ și Satulŭ Leosciĭ și altă bucată de locŭ, osĕbitŭ dar acéstă cerere a lorŭ saŭ aflat, fără de cale fiindŭ aeve dovadă căcĭ moșiĭ lorŭ mărturisescŭ la acelŭ zapisŭ a vênderiĭ caŭ avutŭ acele moșiĭ satulŭ Leosciĭ și ace bucată de locŭ, din uriculŭ luĭ Stefan Vodă și la uricŭ nimică nu pomenesce de Satul Leosciĭ fără numaĭ de ace bucată de pămêntŭ. ce scrie caŭ cumpărat strămoșiĭ lor Leoa și Petru dreptŭ 47 zlotĭ tătărăscĭ și totŭ această bucată de pămêntŭ aŭ fostŭ din ceputŭ și ședênd pe dênsa Leoa saŭ numit Leosciĭ. Așa aŭ datŭ cunoscința nóstră și pe uricul lorŭ ce dovedesci că dintr'o moșie s'aŭ făcutŭ douĕ noĭ leam datŭ în stăpânire numaĭ moșie ce să numesce Leosciĭ din părăulŭ văi Sărățiĭ fața despre apusŭ. pără în hotarulŭ Schiopenilorŭ care și la uriculŭ lorŭ scrie parte ceă de către Elanŭ iar preste părăŭ fața despre resăritŭ, în hotarulŭ Cărligațilorŭ, eĭ să nu să amestece precum și în hotarul Spăriețilorŭ, iarășĭ saŭ aflatŭ că naŭ nicĭ o treabă măcarŭ caŭ maĭ arătatŭ și această pricină că stămoșulŭ lorŭ Pĕtru ce este arătatŭ numele luĭ la uriculŭ luĭ Stefanŭ Vodă ar fi avutŭ iazŭ pe hotarulŭ Spăriețilorŭ care să numesce și pără acum iazul luĭ Pĕtru și cu această pricină aŭ vrutŭ eĭ să cuprinḑă și o parte de locŭ din hotarulŭ Spărieţilorŭ dar cercênd noĭ s'aŭ aflatŭ că acel iazŭ este pe hotarulŭ Plopenilorŭ ce este danie Sfinteĭ Episcopiĭ de la Irimie Movila Vodă care sat este și hotărît înpregiurŭ, și fiindŭ c'aŭ fost acel iazŭ pe locŭ Domnescŭ, nu leam datŭ. ascultare ne avăndŭ eĭ ispisocŭ de danie dela vre un Domnŭ pe acel iazŭ încă și aceasta s'aŭ doveditŭ că unde aŭ descălecatŭ aceștĭ ómenĭ Satŭ dinceputŭ saŭ chematŭ totŭ satulŭ Cărligăţiĭ precum nicĭ eĭ naŭ pututŭ tăgădui și era pripusŭ că sar fi înpresuratŭ o parte de locŭ de Cărligaţĭ. cu hotarulŭ Leoscilorŭ. fiindcă Satul lorŭ să chiamă Cărligaţiĭ numaĭ noĭ după stăpănire am datŭ hotarŭ părăulŭ văi Sărăţiĭ și pe hotărîre nóstră aŭ rămasŭ Satulŭ faţa despre apusŭ, pe hotarulŭ Leoscilorŭ. Mărturisindŭ și eĭ că stăpănire despre âmbe părţile până în părăŭ s'aŭ stăpănitŭ însă pentru Satulŭ Leosciĭ saŭ priimitŭ aceștĭ rĕḑeșĭ să ţie hotarulŭ pără în părăulŭ Sărăţiĭ dar pentru acea bucată de locŭ ce maĭ cerŭ eĭ să li să maĭ dea ne odihninduse eĭ pe socoteala și hotărîrea nóstră. leam dat voe săşĭ caute judecata la luminatŭ Divanulŭ Măriei tale și cum va alege Divanulŭ, așa să rĕmâe aceasta însciinţămŭ. pe Măria Ta: vlet 1756: Iun. 9.

(subscrișĭ: Plecaţĭ robiĭ Măriеĭ Tale: Vasilie Buhăescul vel Pah. Nicolae Cogălniceanu biv vel Căpitan).

In acestŭ anŭ Domnul Constantin Racoviţă chărăzesce Episcopieĭ din loculŭ domnescŭ alŭ Hușilorŭ, o parte de locŭ ce se numesce Corniĭ, unde astăḑĭ este satulŭ ce pórtă această numire, colonisatŭ de Episcopĭ în urmă cu locuitorĭ veneticĭ din Ungaria. Cu hotărnicia acestuĭ locŭ aŭ fostŭ însărcinaţĭ totŭ aceĭ doĭ boerĭ de maĭ susŭ, cariĭ la 26 Iuniŭ aŭ raportatŭ Domniei, că aŭ hotărîtŭ loculŭ și laŭ datŭ în stăpânirea Episcopiei. (Condica A. f. 13).

In chrysovulŭ datŭ pentru această danie, Domnulŭ C. Racoviță întăresce dreptulŭ cedatŭ Episcopiei, de a lua dejma din producte de pe totŭ loculŭ domnescŭ dela Hușĭ.

Chrysovulŭ după titlulŭ domnescŭ, începe așa:

„Bine vrêndŭ Domnia mea a urma bunelorŭ și fericitelorŭ lucrurĭ, ce aŭ făcutŭ și aŭ lucratŭ alțĭ fericițĭ și luminațĭ Domnĭ maĭ înainte de noĭ, de aŭ miluitŭ și aŭ întăritŭ Sfintele Mănăstirĭ: uniĭ cu veniturĭ din viniturile Domnescĭ, alțiĭ cu obiceele cele bune leaŭ agiutat, volnicĭ fiindŭ ca nisce Stăpânitorĭ aĭ acestuĭ pămêntŭ, ca să le rĕmâe vecînica pomenire. Dreptŭ acea și Domnia mea, pentru evlavia și rîvna ce amŭ avutŭ către Sfânta Episcopie a Hușilorŭ, unde acmu se află Episcopŭ de Dumnedeŭ Iubitoriul al nostru prea cinstit părinte și rugătoriŭ kyr Inochentie, și bine vrêndŭ cu cele ce ne ar da mâna să o agiutorimŭ, de vreme ce este și maĭ slabă și lipsită decâtŭ alte Episcopiĭ. Iată dar că ne amŭ milostivitŭ Domnia mea, și din osebită milă a nóstră o amŭ miluitŭ cu o bucată de locŭ gospod din hotarulŭ Tîrgului Hușilorŭ, care locŭ tae în curmedișĭ 56 Stînjinĭ, maĭ giosŭ de poarta Episcopieĭ“. . . etc (ibid. f. 14, 15).

La 15 Iuliŭ Inochentie cumpĕră unŭ Çiganŭ bucătariŭ dela Vel Stolniculŭ Vasilie Gheŭca, în prețŭ de 40 leĭ (Condica A. f. 110).

La 25 Iuliŭ hotarniciĭ Michalachi Cehan și Agăriciŭ raportă Domnieĭ de constatarea hotarelorŭ moșielorŭ Rășesciĭ și Hrubeniĭ ale Episcopieĭ. (Condica A. f. 106—108).

Inochentie a asistatŭ împreună cu Mitropolitulŭ Iacov, cu Iónichie Episcopulŭ Romanuluĭ și cu Dosotheiŭ Episcopulŭ de Rădăuțĭ, la adunarea țeriĭ, pentru desființarea dabileĭ văcăritului, care era o mare înpilare pe țéră. (Letop. t. 3. f. 182).

Inpreună cu aceiașĭ Archiereĭ, Inochentie deaseminea à luatŭ parte la adunarea convocată de acelașĭ Domnŭ pentru desființarea încărcăturei la vĕdrăritŭ, ce cu dreptulŭ se numia *năpaste*; căcĭ vĕdrariĭ, la cotitul vaselor, la fie-care ḑece vedre, maĭ adăugaŭ dóue, ca să ésă maĭ mare numerul de vedre, și prin urmare să pótă lua maĭ mulțĭ banĭ. Aceasta se vede din chrysovulŭ Domnuluĭ Racoviță din 20 Avgustŭ, 1756. (Uricar partea 2. f. 67--71).

Anul 1757. Constantin Racoviță, prin chrysovulŭ de la 8 Septemvriŭ, scutesce pe Episcopie de vĕdrăritŭ, adică impositulŭ pe vinulŭ de dejmă ce strângea dela viele de pe moșia Episcopieĭ dela Hușĭ. „Socotit amŭ Domnia mea, ḑice chrysovulŭ, — că să cade a nu fi Sfânta Episcopie supĕrată, acestŭ scaunŭ Archierescŭ, cu această angărie a vĕdrărituluĭ.“ (Condica A. f. 68).

La Septemvriŭ 9. Inochentie capĕtă chrysovŭ Domnesc pentru stăpânirea moșielorŭ Râșesciĭ și Hrubeniĭ, după hotarnica făcută de boeriĭ comendațĭ de Domnie, Michalachi Cehan și Grigoraș Agăriciŭ.

Iată acelŭ Chrysovŭ:

„Noĭ Constantin Michail Gehan Racoviță Voevod *Bojiiu* Milostiiu gospodarŭ Zemli Moldavscoĭ. Facemŭ scire cu acestŭ ispisocŭ alŭ Domnieĭ meli ca totŭ cine pre dênsulŭ va căuta saŭ cetindŭ pre elŭ va asculta că iată viindŭ înainte Domnii meli și dinainte, a cinstițĭ și credinciosĭ boeriĭ Domnii meli, ceĭ marĭ aĭ divanuluĭ Sfinția Sa de Dumneḑeŭ iubitoriulŭ cinstitŭ părintele și rugătoriulŭ nostru Episcopulŭ de *Hușĭ* kyr Inochentie aŭ arătatŭ mărturie hotarnică dela credincioșiĭ boeriĭ Domnieĭ meli Michalachi Cehan biv vel Medelniceriŭ i Grigoraș

Agăriciŭ vornicŭ de poartă din aniĭ 7264: Iulie 25. Scriind că din porunca Domnieĭ meli ce leamŭ scrisŭ carte aŭ mersŭ la moșia Sfinteĭ Episcopiĭ a numi Rășăsciĭ și Hrubeniĭ ce sântŭ totŭ întrunŭ hotarŭ la ținutulŭ Fălciuluĭ pe apa Prutuluĭ poruncindulisă ca să hotărască aceste moșiĭ, pe scrisorĭ ce va avea Sfânta Episcopiă : și după stăpânire, și după mărturie a ómenĭ bĕtrânĭ. De vremi ceaŭ jăluitŭ Domnieĭ meli numitulŭ Episcopŭ că dresele ceaŭ avutŭ Episcopia cele maĭ multe saŭ prăpăditŭ la vremĭ de nepace. Cariĭ mergêndŭ la numitele moșiĭ și strîngândŭ ómenĭ bunĭ anume pre popa Ioan Pravilă de la Biserica din Cozmescĭ și pe Constantin Gotcă și alțiĭ. Aŭ arătatŭ Sfinția Sa Părintele Episcopulŭ unŭ ispisocŭ dela Erimie Movila Vodă din aniĭ 7100 : întru care arată că aceste moșiĭ sântŭ date Episcopieĭ de Domnie Sa iară nu scrie semnile împregiurŭ șaŭ maĭ arĕtatŭ numitulŭ Episcopŭ. o hotarnică dela Domnealorŭ Ilie Costache biv velŭ Păcharnicŭ și dela Grigorașiŭ Razulŭ biv velŭ Pitarŭ. și dela Ieromonachŭ Grigoriea Egumenulŭ de Bursucĭ întru care scriea că să hotărasci satulŭ Hrubeniĭ pi din giosŭ cu moșia Suleniĭ a Lupuluĭ Costachi Jăt: și ântĕĭ aŭ începutŭ dintro piatră ce desparte între Hrubenĭ Moșia luĭ Toader Jora biv vel Stolnicŭ unde se hotărasce capulŭ Rășĕșcilorŭ parte din susŭ la care hotărâtŭ saŭ tmplatŭ și Dumnealuĭ Toader Jora față pe cari numitŭ boerĭ întrebândulŭ hotarniciĭ. de are scrisorĭ aŭ respunsŭ că nare scrisorĭ nicĭ hotarnică. Decĭ aŭ eșitŭ Popa Ioan Pravilă preotŭ bĕtrânŭ ca de 65 de anĭ șaŭ mărturisitŭ că fiindŭ elŭ pusŭ dela câțĭva Episcopĭ de Hușĭ dejmarĭ la aceli moșiĭ Hrubeniĭ și Rășesciĭ, și priimindusă și Toader Jora că cum va mărturisi Popa va fi odihnitŭ și Dumnealuĭ fiindŭ că acestŭ preotŭ iaŭ fostŭ și Dohovnicĭ. șaŭ și șĕḑutŭ pe Moșia Jorăĭ. Aŭ purces Preotulŭ înainte de aŭ arătatŭ despărțire hotaruluĭ și pe unde aŭ arătatŭ Preotulŭ pre acolo aŭ pusŭ și hotarniciĭ pietri hotarŭ, despărțindŭ Răşĕsciĭ Episcopii de către Moșia Jorăĭ și aŭ pusŭ piatra alăturea cu drumulŭ celŭ mare despre rĕsăritŭ pe din susŭ de o movilă mică. De acolo la vale pe podișŭ spre rĕsăritŭ pe din giosŭ de nisce ariĭ cu gropĭ întronŭ piscŭ aŭ pusŭ piatră de acolo la vale tot spre rĕsărit piste șesul Prutuluĭ în malul Pruteţuluĭ îndreptulŭ unuĭ plopŭ saŭ pusŭ piatră hotarŭ. și de acolo malulŭ Pruteţuluĭ în giosŭ până în apa Prutuluĭ unde se face unŭ cotŭ mare între Pruteţŭ și apa Prutuluĭ care se numesce cotulŭ Cărăușuluĭ numaĭ este totŭ din hotarulŭ Răşescilorŭ, și de acolo apa Prutuluĭ în giosŭ pără în gura Pruteţuluĭ ce să numesce Porcea, și de acole malulŭ Pruteţuluĭ în giosŭ până la mijloculŭ Pruteţuluĭ undi saŭ găsitŭ piatră hotarŭ pusă de Iliia Costachi Pach. care hotăresce între Sulenĭ și între Hrubeniĭ Episcopieĭ și de acole dreptŭ piste șesŭ spre apus saŭ maĭ aflatŭ 2 pietri hotare pănă supt dealŭ puse totŭ de hotarniciĭ Pach. Ilie Costachi și deasupra în dealŭ alăturea cu drumulŭ celŭ mare din vale de drumŭ în piatra ce este pusă iarășĭ de Iliea Costachi Pach. de unde aŭ începutŭ a hotărî și așe aŭ încheiatŭ totŭ hotarulŭ acestorŭ doue moșiĭ a Episcopii Hrubeniĭ și Răşesciĭ. Așijdere aŭ maĭ arăta ŭ Sfinția Sa numitulŭ Episcopŭ că maĭ are Sfânta Episcopiea, treĭ coturĭ de Moșie ce să număscŭ Pruteţe piste apa Prutuluĭ despre Lăpușna, pe unde aŭ umblatŭ Prutulŭ de vacŭ, și mutânduse Prutulŭ aŭ ruptŭ din Moșia Răşescilorŭ de saŭ făcutŭ acele coturĭ și mergândŭ numițiĭ Hotarnicĭ acolo aŭ cunoscutŭ că adevĕratŭ sântŭ rupte aceste coturĭ din hotarulŭ Rășescilorŭ și aŭ datŭ malulŭ despre ținutulŭ Fălciilorŭ ca săl stăpânească Episcopiea iară malulŭ. despre ținutulŭ Lăpușneĭ va fi stăpânit despre alțĭ reḑeșĭ ce vorŭ fi adevărațĭ moșinașĭ. Dreptŭ aceea și Domnie me după alegire și hotărîrea aciasta amŭ întăritŭ stăpânire Sfinteĭ Episcopiĭ ca să fie și dela Domnie me drepte ocinĭ și moșiĭ și ispisocŭ de miluire și de întăritură cu totŭ venitulŭ lorŭ și cu toate hotarele ce saŭ pusŭ neclătitŭ ne rușiitŭ(*) nicĭ odinioară în vecĭ și către aceasta este credința Domnieĭ meli de maĭ susŭ scrisŭ Ion Constantinŭ Michail Cehan Racoviță Voevod și credința velițilorŭ boerĭ Dumnialorŭ Ion Bogdan vel logofĕtŭ Manolachi Costachi vel vornicŭ de țara de giosŭ Iordache Balșe vel vornicŭ de țara de susŭ Dumitrașco Paladi vel Visternicŭ Vasilie Razulŭ Hat. i Părcălab Suceveĭ i Vasilie Rusetŭ vel Spătariŭ Ion Cantacuzino vel Ban Constantin Sturzea vel Păch. Iordachi Costachi vel Stolnicŭ, Iordachi Bălăsachi vel Caminariŭ Iordachi Chrysosculeo vel Comis și credința tuturorŭ boerilorŭ a marĭ și a micĭ. Scrisusaŭ de Tanasiea Măcărescul biv cămărașŭ de izvoade:

In Eaș 7265, Sept. 9.

La 14 Octomvriŭ Irina fata Guțuluĭ, și cu vara sea Ioana, nepoatele luĭ Golăe, dănuescŭ Episcopieĭ unŭ bĕtrânŭ din satul Lungașiĭ(**) ce este pe Lohan(***) ținutulŭ Fălciuluĭ, pentru ca să fie trecute la Pomeniculŭ Episcopieĭ înpreună cu părințiĭ și moșiĭ lorŭ. (Condica A. f. 57).

(*) Ḑicere slavonă: însémnă: necălcatŭ, nestricatŭ.

(**) Această moșie se află între Crețescĭ și Budescĭ. Astăḑĭ ea face parte din trupulŭ Crețescilorŭ. Ea s'a agonisitŭ Episcopieĭ de Inochentie parte prin daniĭ, parte prin cumpĕrăturĭ.

(***) Lochan se numesce dealulŭ despre apusulŭ Episcopieĭ. Totŭ acestŭ nume poartă și părăulŭ ce curge pe lângă acestŭ dealŭ, Aicĭ se înțelege părăulŭ.

Eparchia Hușilorŭ cuprindea și ținutulŭ Soroceĭ, care era tocmaĭ la marginea țeriĭ despre Polonia. Din causa lipseĭ de mijlóce și a depărtăriĭ, Episcopiĭ cu greŭ și rar puteaŭ vizita acelŭ ținutŭ. In vederea acestorŭ greutățĭ Inochentie cere și dobândesce dela Constantin Racoviță Voevod o parte din loculŭ domnescŭ alŭ tîrguluĭ Soroceĭ, unde să'șĭ facă unŭ metochŭ pentru Episcopiă, și să așede unŭ *numerŭ de ómenĭ streinĭ*, cariĭ cu serviciulŭ lorŭ și cu veniturile ce arŭ produce pe acelŭ locŭ, să înlesnească pe Episcopŭ în timpulŭ, cândŭ elŭ se va duce la acelŭ ținutŭ în trebuințele eparchiale. Chrysovulŭ domnescŭ pentru această daniă are data 8 Noemvriŭ și glăsuesce așa:

„Ion Constantin Michaiŭ Cehan Racoviță Voevod Bojiio Milostiio gospodar zemli Moldavscoĭ. De vreme ce aŭ arătatŭ Domnieĭ meale cinstitŭ părintele și rugătorulŭ Domnieĭ meale, Sfinția Sa kyr Inochentie Episcopulŭ de Hușĭ cum că această Sfântă Episcopie este maĭ slabă și maĭ fără venitŭ de câtŭ celelalte Sfinte Episcopiĭ, care se află întru această păzită de Dumnedeŭ țară. Și nicĭ odată cu veniturile eĭ nu se poate cuprinde; ci totŭ deauna se află însărcinată cu datoriĭ; arătândune Sfinția Sea că și Eparchia este depărtată de Episcopie. Cumŭ și ținutulŭ Sorociĭ, fiindŭ suptŭ Eparchia acesteĭ Episcopiĭ, de neajungerea cheltueleĭ și din depărtarea loculuĭ, să tîmplă de mergŭ foarte rarŭ Episcopiĭ la acelŭ ținutŭ pentru cercetarea noroduluĭ chrestinescŭ și a Eparchieĭ sale. Și de și mergŭ câte odată Episcopiĭ la acelŭ ținutŭ, de nicăirĭ naŭ nicĭ unŭ agiutoriŭ, ca să le vie cele trebuincióse ne avêndŭ Episcopia acolo vreunŭ satŭ saŭ moșie. măcarŭ că nicĭ la alte ținuturĭ nare sate saŭ poslușnicĭ afară de câțĭ sântŭ la Episcopie. Decĭ, vĕdêndŭ Domnia mea, că această Sfântă Episcopie se află maĭ slabă din toate veniturile decâtŭ alte Episcopiĭ, și vreunŭ venitŭ ca acela să se poată chivernisi, de nicăirĭ n'are. Iată m'amŭ milostivit Domnia mea, și deosebit de milele ce am făcut cu această Sfânta Episcopie, amŭ maĭ miluito și cu o bucată din loculŭ gospodŭ din loculŭ Târguluĭ Soroceĭ, care locŭ se începe despre apusŭ drept din hotarul Liubenițeĭ, moșia Dumisali Aristarho biv vel vister(*), și merge alăturea cu hotarulŭ Târguluĭ Sorociĭ pe din susŭ de târgŭ, pe unŭ părăuțŭ ce sântŭ velnițile jidovescĭ(**), și totŭ părăuțulŭ la vale până în Nistru, și apoĭ malulŭ Nistruluĭ în susŭ până în hotarulŭ Cosăuțilorŭ, moșia luĭ Nicolaiŭ Racoviță biv vel Medelniceriŭ. Atâta ține bucata aceasta de locŭ. Decĭ de acum înainte se fie această bucată de locŭ dreaptă danie și miluire, cu totŭ venitulŭ Sfinteĭ Episcopiĭ. și părințiĭ Episcopĭ să aĭbă așĭ face poslușnicĭ din ómenĭ streinĭ, orĭ câțĭ de mulțĭ pe acea bucată de locŭ. Și nicĭ odată la birŭ cu târgovețiĭ de Soroca să nu fie amestecațĭ. Nicĭ la birŭ, nicĭ la alte cheltuele a târguluĭ să naĭbă nicĭ unŭ amestecŭ. Ci eĭ singurĭ deosebitŭ săşĭ poarte birulŭ lorŭ vistirieĭ și nevoile lorŭ, ca șĭ eĭ să fie de slujbă și purtare de grijă a Episcopilorŭ, cândŭ vorŭ merge acolo. Și orĭ din târgovețĭ, orĭ din alțĭ ómenĭ streinĭ, cariĭ vor lucra pe acea bucată de locŭ să aĭbă așĭ da dejma din toate, pe obiceiŭ Sfinteĭ Episcopiĭ. Și poftimŭ Domnia mea și pe alțĭ luminațĭ Domnĭ, ce vorŭ fi în urma Domnieĭ meale, orĭ din neamulŭ Domnieĭ meale, orĭ dintralțiĭ, să nu surpe, nicĭ să strămute miluirea și dania ce s'aŭ făcut cu această Sfântă Episcopie, ci încă, câtŭ le va da mâna,

---

(*) Prescurtare din ḑicerile slavone: „Bivșiĭ Velikiĭ“: fostŭ mare.
(**) Jidaniĭ de multŭ timpŭ speculéză pe Românĭ cu rachiulŭ!

să și maĭ adaugă, pentru a lorŭ vecĭnică pomenire. vlét 7265. Noemvrie 8.“ (Condica A. f. 97).

Odată cu chrysovulŭ de maĭ susŭ, totŭ la 8 Noemvriŭ, Constantin Racoviță Voevod, a maĭ datŭ altulŭ, prin care, în vederea totŭ acelorŭ considerațiunĭ de lipsa și sărăcia Episcopieĭ, îĭ chărăzesce și *brudina*(*) séŭ venitulŭ Poduluĭ de peste Nistru, totŭ la Soroca. După ce și acestŭ chrysovŭ începe cu proimiulŭ celuĭ de maĭ susŭ, apoĭ continuă așa: „Și fiindcă podulŭ de piste Nistru dela Soroca umblă pe o bucată de locŭ ceam afierositŭ Domnia mea asupra Sfinteĭ Episcopiĭ. și iam datŭ și brudina poduluĭ ca să o iea Episcopia. La care de acumŭ înainte să aibă a pune părințiĭ Episcopĭ omulŭ Episcopieĭ, ca să strîngă brudina poduluĭ ce sa face, după obiceiŭ. și Căpitaniĭ ceĭ marĭ de Soroca, cum și Ispravniciĭ ce vorŭ fi, să naĭbă a se amesteca la brudină ci să'șĭ ia numaĭ obicĭnuita părcălăbie de la trecătorĭ. Dar și podulŭ, când s'ar învechi séŭ s'ar strica, Episcopia să fie datoare a cheltui săl facă și săl dreagă din agonisita brudineĭ, și nicĭ odată să nu dea zăticnire trecătorilorŭ. și măcar de s'ar și întîmpla după vremĭ să se mute podulŭ de la bucata aceasta de locŭ aiurea pe loculŭ Târguluĭ, brudina poduluĭ să o ia totŭ Episcopia și să fie Sfinteĭ Episcopiĭ miluire și afierosire stătătoare în viacŭ.“ (încheierea ca și în chrysovulŭ precedentŭ). 7265 Noemvre 8 (Condica A. f. 98)

Insemnare. Din Anaforaoa Mitropolituluĭ Gavriil Calimachŭ către generalulŭ Fonștofel, din anul 1769, se vede că *Părcălăbia* era venitulŭ Postelniciеĭ celĭ marĭ și a Stărostieĭ. Ea se numia și *Mortasipie* (Archiva rom. t. I. ediția 1860. f. 149). Din cartea

---

(*) **Brudina**: ḑicere slavonă, de la „Brodă“ Vadŭ.

luĭ Racoviță, dată la 1 Mart pentru brudina Poduluĭ de Soroca (Cond. A. f. 99) se vede că *părcălăbia* se da în antrepriză, și că antreprenoriĭ de atuncĭ aĭ acestuĭ venitŭ, după ce s'a datŭ Episcopieĭ podulŭ cu brudina, făceaŭ pretențiune, că li se cade lorŭ Brudina. Cearta a ajunsŭ la Domnie, și prin Divanŭ s'a constatatŭ că brudina aceea a fost între veniturile domnescĭ, cu care niminea altulŭ nu aŭ pututŭ avea trébă, și că Domnia póte să o dea cuĭ voesce. Inainte de a ceda Episcopieĭ acestŭ venitŭ, Domnul Racoviță'lŭ dedese vel Sărdariuluĭ Manolachi, care până acum se folosise de elŭ, precum se vede din porunca domnéscă din 25 Noemvriŭ, anulŭ 1757, către Dediulŭ Codrénulŭ Sărdariŭ Ispravniculŭ margineĭ ținutuluĭ Soroceĭ (Cond. A. f. 99).

Reḑeșiĭ de Spăriețĭ, și Cărligațĭ, ne mulțăminduse cu hotarnica făcută la 1756 de Buhăescu și Cogălniceanu, aŭ cerutŭ de la Domnie alțĭ hotarnicĭ; dar și aceia aŭ găsitŭ adevărată hotarnica de maĭ înainte și saŭ rostit tot în favoarea Episcopieĭ. La 20 Noemvrie Domnul C. Racoviță aprobă acea hotarnică (Cond. A. f. 24—27).

Pela anulŭ 1757 reședința ținutuluĭ Făciuluĭ era Târgulŭ Fălciiŭ. Acolo reședeaŭ Ispravniciĭ de ținutŭ, precumŭ și Căpitanulŭ celŭ mare de Codru. Domnulŭ Dimitrie Cantimir spune, că, pe timpulŭ luĭ, Fălciiul era unŭ *tîrgŭ frumosŭ*, situatŭ lângă Prutŭ; éră de Hușĭ ḑice că era unŭ târgușorŭ, care nu avea altă însemnătate, de câtŭ că în apropierea luĭ s'a urmatŭ la 1711 resbelulŭ între Rușĭ și Turcĭ (Descrie Mold. f. 27, 28. Ediți. 1851 Iașĭ). Dar pe la acestŭ anŭ autoritățile ținutale aŭ părăsitŭ Fălciulŭ celŭ frumosŭ, și aŭ preferatŭ ne'nsemnatulŭ pe atuncĭ târgușorŭ Hușiĭ. Causa nu póte fi alta, de câtŭ că celŭ dintĕiŭ, fiindŭ situatŭ în drumulŭ mare, pe unde se purtaŭ necontenitŭ Turciĭ și Tatariĭ în espedițiunile lorŭ militare contra Polonieĭ, și în àmblările lorŭ pe la cetățile din Beserabia, Benderulŭ și Hotinulŭ, le făceaŭ marĭ necazurĭ și nu le da rĕgazŭ nicĭ-de-cumŭ, trebuindŭ ele de apururea a fi la ordinile neĭmpăcațilorŭ poruncitorĭ. Póte că Fălciiulŭ să fi căḑutŭ din starea luĭ de maĭ înainte cu ocasia resbeluluĭ dela 1711. Cel puținŭ din documentele Episcopieĭ se vede, că atuncĭ Sate întregĭ, precum d. e. Satulŭ numitŭ Gîrla Vlădicăĭ, s'aŭ nimicitŭ pentru tot-dea-una pe Valea Prutuluĭ, pe unde s'aŭ bututŭ oștile Turcescĭ și rusescĭ. Autoritățile ținutale decĭ s'aŭ creḑutŭ maĭ scutite strămutânduse la Hușĭ, care vine maĭ retrasŭ de la drumulŭ celŭ mare, în depărtare ca de o óră. Însă cu stremutarea lorŭ în Hușĭ eĭ aŭ adusŭ greutățĭ nu micĭ Episcopieĭ, carea era silită a conăci diferițĭ slujbașĭ domnescĭ și Turcĭ, ce viniaŭ în trebuințele domnescĭ și ale lorŭ pe la reșidența ținutuluĭ. Pe lângă aceea servitoriĭ Episcopieĭ eraŭ luațĭ la feliurite beilicurĭ și angăriĭ ale cârmuireĭ séŭ ale autoritățilorŭ ținutale. Episcopia însașĭ, după multele prădăciunĭ și nenorocirĭ ce trecuse peste ea, era nevoiașă. Aceste înpregiurărĭ aŭ silitŭ pe Inochentie a se tîngui la Domniă și a cere strămutarea autoritățilorŭ dela Hușĭ iarășĭ la Fălciiŭ — vechea lorŭ reședință. Iată chrysovulŭ datŭ de C. Racoviță Vodă în acestŭ casŭ:

„Ion Constantin Michaiŭ Gehan Racoviță Voevod Bojiio Milostiio gospodar Zemli Moldavscoĭ. De vreme ce cinstit Părintele și rugătoriul Domnieĭ méle, Svinția Sa kyr Inochentie Episcopulŭ de Hușĭ, aŭ datŭ jalobă Domnieĭ méle, cum că de la o vreme încoace nu de multŭ Ispravniciĭ ținutuluĭ Fălciuluĭ se obicĭnuise a șidea cu șiderea lorŭ în tîrgul Hușilorŭ, eară nu vrea să șadă în târgul Fălciuluĭ, unde aŭ fostŭ obiceiulŭ de aŭ șăḑutŭ atâtŭ căpiţanulŭ celŭ mare de Codru, câtŭ şi Ispravniciĭ. Şi dintr'acestă pricină a şederiĭ lorŭ la Huşĭ este Episcopia ne odihnită, cum şi ómeniĭ Episcopieĭ supăraţĭ şi necăjiţĭ în toată vremea. Iată că şi Domnia mea facemŭ hotărîre pentru aceasta prin acestŭ chrysovŭ alŭ Domnieĭ meale, ce amŭ datŭ Sfinteĭ Episcopiĭ, poruncindŭ cu tărie ca de acmu înainte, orĭ vel Căpitanŭ de Codru, orĭ Ispravniculŭ ţinutuluĭ, în târgulŭ Huşilorŭ să nu şadă, cumŭ n'aŭ fostŭ volniciĭ să şadă nicĭ maĭ înainte vreme ci şiderea lorŭ să fie în târgulŭ Fălciuluĭ, cum şi maĭ denainte, că acolo este scaunulŭ ţinutuluĭ şi este şi mezilŭ şi Sfânta Episcopie de astăḍĭ înainte să aibă bună pace, cum şi posluşniciĭ Episcopieĭ la nicĭ o poruncă de a Ispravnicilorŭ să nu asculte. Aşijderea cu posluşniciĭ să nu aĭbă treabă Ispravniciĭ ţinutuluĭ, nicĭ aĭ judeca, nicĭ aĭ globi, dupre cum aşa hotărăscŭ şi testamenturile fericiţilorŭ şi rěposaţilorŭ Domnĭ celorŭ bětrânĭ şi maĭ vechĭ, ceaŭ fostŭ înainte de noĭ, ce orĭ ce judecată ar fi şi pricină ar avea posluşniciĭ unulŭ cu altulŭ, să le caute Sfinţitulŭ Episcopŭ şi săĭ îndrepteze. Afară numaĭ cândŭ să va întîmpla moarte de omŭ saŭ furtişagŭ, care aceste două pricinĭ se cuvinŭ a se judeca cu divanulŭ domnescŭ. Şi dreptŭ aceasta poruncimŭ Domnia mea şi Dumilorŭ vóstre Ispravnicĭ de ţinutŭ, şi luĭ vel Căpitanŭ de Codru, să vă rădicaţĭ din Huşĭ, şi să mergeţĭ să şideţĭ în târgulŭ Fălciuluĭ, unde aŭ fostŭ obiceiulŭ maĭ dinainte vreme, şi cum hotărîmŭ aşa să se urmeze, păḍinduse porunca nestrămutată. Intr'altŭ chipŭ să nu fie. Scrisusaŭ de Tănasă biv Căminar, în Iaşĭ, vlet 7265, Noemvrie 20. (Cond. A. f. 81, 82.)

In urmarea chrysovuluĭ de maĭ susŭ autorităţile ţinutale s'aŭ strămutatŭ earăşĭ la Fălciiŭ. Dar în acelaşĭ anŭ

1757, schimbĕnduse Domnia, se vede că autoritățile menționate arŭ fi încercatŭ a reveni la Hușĭ cu reședința, séŭ póte că pentru a preveni o asemenea cugetare a lorŭ, Inocentie întăresce chrysovulŭ de maĭ susŭ prin unŭ altulŭ datŭ (la 15 Septemvrie anulŭ următoriŭ) de noulŭ Domnŭ Scarlatŭ Ghica, totŭ în acea cuprindere (veḑĭ și acestŭ chrysovŭ totŭ în aceașĭ Condică. f. 82.)

După aceasta reședința ținutală a remasŭ în Fălciiŭ până la anulŭ 1832, cândŭ s'a aplicatŭ regulamentulŭ organicŭ.

In toamna anuluĭ acestuia Inochentie scóte hotarnicĭ dela Domnie pentru hotărîrea moșieĭ Lungașiĭ. Hotarnicĭ aŭ fostŭ: Georgie Beldimanŭ biv vel Sulgeriŭ, Agăriciŭ Vornicŭ globniĭ, și Neculaiŭ Bagnulŭ Vornicŭ de pórtă, precumŭ se vede din raportulŭ lorŭ cu data din 15 Decemvriŭ. (Condica A. f. 62—64).

La 2 Decemvriŭ, dupre cererea luĭ Inochentie, Domnulŭ Constantin Racoviță dăruesce Episcopieĭ de Hușĭ o bucată de locŭ domnescŭ, numită Mocra, din Braniscea dela Ocolulŭ Iașilorŭ, și carea consta din locŭ de câmp, și din Luncă. Destinația acestuĭ locŭ, apropiatŭ de Iașĭ, era de a face acolo unŭ metochŭ alŭ Episcopieĭ, de unde Episcopulŭ să se pótă înlesni cu cele trebuitoare, în timpulŭ petrecereĭ séle în capitală, pentru serviciulŭ publicŭ. (Condica Docum. Mitrop. f. 150).

Inochentie la 2 Martiŭ, scóte o carte dela Domnulŭ Racoviță, prin carea se împuternicesce a'șĭ aduce coloniștĭ streinĭ și a'ĭ așeḑa pe orĭ care din moșiele Episcopieĭ va voi. (Condica III. f. 134).

La 23 Aprilie Postelniculŭ Luca dănuesce Episcopieĭ unŭ bătrânŭ din moșia Lungașiĭ, pentru pomenirea sea și a părinților seĭ (Condica A. f. 61.)

Succedêndŭ la Domniă Scarlatŭ Ghica, în loculŭ luĭ Constantin Racoviţă, Inochentie, la 26 Iuniŭ scóte de la elŭ o carte domnéscă pentru apărarea posluşnicilor Episcopieĭ de ăngăriele Târgoveţilor de Huşĭ (Cond III. f. 132). La 28 Iuniŭ Inochentie, prin judecata domnéscă câştigă unŭ procesŭ cu nisce Çiganĭ, ce se pretendaŭ a nu fi robĭ aĭ Episcopieĭ. Reproducemŭ aicĭ anaforaoa veliţilorŭ boerĭ, cătră Domnulŭ Scarlatŭ Ghica, cu data din 25 Iuniŭ (Condica III. f. 127, 128.)

„Prea Inălţate Dómne!

Din luminată porunca Măriеĭ tale, fiindŭ rônduitŭ la noĭ, Sfinţia Sa Părintele, kyr Enochentie Episcopulŭ de Huşĭ, iam luat sama cu Iordaki, Çiganŭ, Giudele, şi cu frate seŭ Sandulŭ, feciorіĭ luĭ Burcă Çiganu Căldărariŭ, pricina, într'acesta chipŭ, saŭ doveditŭ. Acestŭ, Iordaki Çiganu Giudele, şi frateseŭ, Sandulŭ, cu niamulŭ lorŭ, aŭ datŭ jalobă la Măria ta, precum că eĭ sântŭ feciori luĭ Burcă Çigan căldărarĭ, ş'aŭ fost ântĕĭ, dreptĭ robĭ, a luĭ rĕposatu, Iordaki, Toma Cantacuzino, şi pe urmă vênḑêndŭ pe tatălŭ lorŭ, luĭ reposatŭ Constantin Costachi biv vel Comis. la vlet 7217 saŭ rescumpăratŭ de la Constantin Costachi Comisŭ: întorcânduĭ baniĭ aceĭ 50 leĭ ceaŭ fostŭ datŭ: şi s'aŭ sciutŭ Çiganiĭ slobozĭ: arătânduni şi Zapisulŭ, luĭ Iordachi Toma, şi maĭ arătânduni şi o carte domnéscă, dila Măria Sa Ion Vodă: Neculaĭ, din vlet, 7244 de giudecata ceaŭ avutŭ. cu Toader Carpu Medel. ginerele luĭ Churmuz Gialipŭ: şi scrie într'această carte a Măriеĭ Sale Ion Vodă: că saŭ doveditŭ, cu zapisulŭ de rescumpĕrare, a luĭ Constantin Costache comis: din vletu: 7217 şi cu treĭ cărţĭ gospod: de apărare, cum că acelŭ Burcă Çiganulŭ Căldăraru tatăl acestora, saŭ rescumpăratŭ, și laŭ datŭ să fie în pace, și slobod: de cătră Toaderŭ Carpu: Acum aŭ jeluitŭ Çiganiĭ, că iar fi trăgênduĭ, părintele, Episcopulŭ în stăpânire Sfinţieĭ Sale, Decĭ la aceasta s'aŭ întrebatŭ, și pe Sfinţia Sa părintele, Episcopul, ce respundi asupra aceștiĭ pricini, și Sfinţia Sa aŭ arătatŭ înaintea nóstră, unŭ zapisŭ earăși, de la Iordaki Toma Cantacozino, din vlet: 7216 cu un anŭ maĭ vechiŭ de câtŭ zapisulŭ, cu care aŭ cumpăratŭ, Constantin Comis: care se află la mâna Ciganilorŭ, în care zapisŭ a părinteluĭ Episcopulŭ, scrie cum că, Iordaki Toma Cantacuzino, aŭ vêndutŭ pe acel Burcă Çiganu Căldăraru, cu Çiganca și çu feciorii luĭ: luĭ Churmuzŭ Gialipul, și pe urmă Omoruţa, nepoata luĭ Churmuzŭ Gialipulŭ, aŭ datŭ danie pe Çiganiĭ aceștia, fecioriĭ luĭ Burcă Căldărariŭ, la Sfânta Episcopie, cu zapisul seŭ: care saŭ vĕḑutŭ, și înaintea noastră, din vletŭ 1754 șaŭ maĭ respunsŭ, părintele Episcopul, precum că de atunce de când saŭ rĕscumpăratŭ Çiganiĭ dela Constantin Costachi Comis: saŭ închinatŭ sângurĭ, la Domnie; și iaŭ stăpânitŭ Domnie de atunce, și pără acum, iară acum maĭ pe urmă, jăluind: părintele Episcopul. la Măria Sa Constantin Vodă: Racoviţă, pentru Çiganiĭ aceștie arătânduĭ și zapisul, luĭ Iordaki Toma Cantacozino, cu care aŭ vĕndutŭ luĭ Churmuzŭ Gialipŭ și maĭ arătândŭ și zapisulŭ, de danie de la nepoata Gialipuluĭ, și spuindŭ Episcopulŭ, Măriei Sale luĭ Constantin Vodă: cum că Çiganiĭ aceștiĭ vĕḑinduse slobodĭ, saŭ închinat domnescĭ, Măria Sa Constantin Vodă: încăși ca pe nisce çiganĭ Domnescĭ, iaŭ datŭ danie, Sfinteĭ Episcopiĭ, cu chrysovulŭ Măriei Sale, care laŭ arătatŭ și înaintea nóstră din vlet 7264. Decĭ la aceasta luând noĭ sama cu amăruntu, și măcar că în mâna Çiganilorŭ, saŭ vĕḑutŭ carte Măriei Sale luĭ Ion Vodă;

de giudecata ceaŭ avut cu Toader Carpu ginerele Gialipuluĭ, și scrie că laŭ datŭ remasŭ pe Toader Carpŭ, dar aceasta să cunósce, că cu greșală: făcêndŭ, strîmbătate: neamuluĭ luĭ Churmuz Gialipulŭ, aŭ giudecatŭ, căcĭ nu saŭ socotitŭ de giudecată văl atul zapisilorŭ, de vêndare, a luĭ Iordachi Toma, fiindŭ că întêĭ, aŭ vêndutŭ Iordachi Toma, luĭ Churmuzŭ Gialipulŭ, și piste unŭ anŭ maĭ pe urmă, aŭ vêndutŭ și luĭ Constantin Costache, Comis: iarășĭ aceștĭ, Çiganĭ, și de saŭ rescumpăratŭ, de la Constantin Costache, Comis, rĕŭ și fără de cale saŭ rescumpăratŭ, fiindŭ maĭ dinainte, cumpărațĭ de Churmuzŭ Gialipul, căcĭ după obiceiul țeriĭ și după hotărîre, Sfinteĭ, Pravili, să ține în samă, cumpărătura, cea dinteĭ, de câtŭ cea aldoile, de pe urmă. Al doile, că măcar, și rescumpărare Çiganilorŭ, de s'ar și ține în samă dar fiind că eĭ după ce, saŭ rescumpărat, saŭ închinatŭ iarășĭ Domnieĭ, și totŭ Domnie iaŭ stăpânitŭ de atuncĭ și pără acum, și Măria Sa, Constantin Vodă: Răcoviță, ca pe nisce drepțĭ Çiganĭ domnescĭ, iaŭ datŭ danie Sfinteĭ Episcopiĭ: după cum ĭĭ scrie la chrysovul Măriеĭ Sale: cu toată dreptate, socotim că este cu cale, că Çiganiĭ aceștie, sântŭ, drepțĭ, a Sfinteĭ Episcopiĭ, și iam datŭ de grumazĭ săĭ stăpînéscă, Sfânta Episcopie: iară hotărîre cea de săvîrșitŭ remâne, la pre înaltă înțelepciune a Măriеĭ Tale.

Plecati slugile Măriеĭ Tale vlet 7265 Iunie 25.

(Subscrișĭ șese Boerĭ marĭ).

Rezoluția domnească.

„Ion Scarlat Ghica Voevod Brjiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoĭ. Această Anafora cetinduse și înainte Domnieĭ mele, și am cunoscutŭ și Domnie me că bine și cu dreptate aŭ hotărîtŭ Dumnealorŭ velițiĭ boerĭ: și poruncimŭ și Domnie me ca să ia Episcopulŭ pe Çiganĭ suptŭ stăpânire sfinteĭ Episcopiĭ: ca pe nisce drepţĭ robĭ aĭ seĭ, cu totŭ neamulŭ câtŭ sa trage din Burcă Căldărariulŭ: — (L. Sigil.) Vlet 7265 Iunie 28:

La 2 Iuliŭ Inochentie scóte de la Domniă o nóuă carte cătră Uşurgiĭ, spre a apăra de eĭ moşiele Episcopieĭ de peste Prutŭ (Cond. A. f. 84).

In 10 Iuliŭ Lupu Costachi biv vel Jignicerіŭ, dăruesce Episcopieĭ unŭ ţiganŭ, pentru care a rugatŭ pe Episcopulŭ „ca să pue la pomelnicŭ numele luĭ şi al părinţilorŭ seĭ." (Cond A. f. 110.)

Reproducemŭ aicĭ o carte domnéscă cătră Ispravnicul de Fălciiu, cu data din 20 Avgust ca modelŭ de réua credinţă, cu carea persónele interesate şi rapace se siliaŭ a profita de neesperienţa Domnilorŭ noĭ; şi cu câtă condescendenţă se arăta asupra lorŭ Justiţia de atuncĭ (Cond. A. f. 7).

„Noĭ Scarlat Ghica Voevod Bojiu Milostiiu gospodar Zemli Moldavscoĭ. Credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mealea Dum: Georgiea Beldiman biv vel Sulger i Ispravnicŭ dea ţinutulŭ Fălciiuluĭ îţĭ facemŭ scirea, că niaŭ arătatŭ cinstitŭ credinciosŭ Domnieĭ mealea Dumnealuĭ Radul Racoviţă vel Logofĕtŭ: o cartea de la Sfinţia Sa Părintelea Inochentiea Episcopulŭ de Huşĭ scriindŭ cătră Dumnealuĭ vel Logofĕtŭ: că avêndŭ Episcopia o moşiea la carea moşiea în anulŭ trecutŭ aŭ luatŭ hotarnicĭ pe Dum: Med: Michălachi Cehan şi pe Neculaĭ Cogălniceanulŭ Pit: şi pe Neculaĭ Tiron Vornic de pórtă, de iaŭ hotărîtŭ moşia de cătră altea moşiĭ de pin preagiurŭ fiindŭ şi Ştefăniţă Iamandi de faţă când iaŭ hotărîtŭ moşiea şi fiindŭ că să hotăresce moşiea Episcopieĭ cu moşiea Mănăstireĭ Danculuĭ aŭ fostŭ şi părintelea Sinadon la hotărîtŭ. şi hotărîndŭ moşiea Episcopii cu pietri de toatea părţilea, aŭ datŭ și mărturiea hotarnică, și Ștefăniță Iamandiĭ nemică n'aŭ ḑisŭ: de aŭ avutŭ vro moșiea a luĭ a să hotărî cu moșiea Episcopii dar maĭ întrecute ḑilea dândŭ unŭ răvașŭ, Domnii mealea prin carea arătândŭ marea Jalobă, că la hotărîtulŭ ceaŭ hotărîtŭ hotarniciĭ, de maĭ susŭ arătațĭ, iar fi înpresuratŭ o moșie a luĭ în moșia Episcopii, și după Jaloba luĭ am scrisŭ cartea Domnieĭ meale la Dum: ca de isnoavă să mergĭ să hotărăscĭ acmu viindŭ, cartea Sfinții Salea Părinteluĭ Episcopuluĭ la Dum: vel Logofĕtŭ, arătândŭ că moșia luĭ Ștefăniță Iamandiĭ nicĭ să hotărăsce alătorea cu moșiea Episcopii, nicĭ să lovesci în capitea ce este al treilea hotarŭ și chemândŭ Dumnaluĭ vel Logofĕtŭ: pe Nicolaĭ Cogălniceanulŭ ceaŭ fostŭ hotarnicŭ, și elŭ aŭ mărturisitŭ, înaintea Dumisale vel Logofĕtŭ: că moșiea luĭ Ștefăniță Iamandiĭ nicea este alăturea cu moșia Episcopii nicĭ să lovesci în capitea ce esti de la moșia Episcopii pestea treĭ hotară și de area Ștefăniță Iamandiĭ a să hotărî cu: Cogălniceanulŭ area a să hotărî iar nu cu Episcopia din carea saŭ cunoscutŭ că Iamandiĭ aŭ jăluitŭ pe strîmbătatea și âmblă fără de calea pentru carea iată cățĭ scriemŭ Dum: să chemĭ pe Ștefăniță Iamandiĭ și cartea Domnieĭ mealea ce este la mâna luĭ să eaĭ Dum: și dejma ce saŭ strînsŭ de pea moșiea carea arată părintelea Episcopulŭ că este poprită de Dumnaluĭ: să o daĭ pe mâna Episcopii, ca să si o ea și să ḑicĭ Episcopuluĭ să'șĭ trimită hotarnica aicea, ca săĭ dămŭ întăritură de la Domnia mea de vreme ce saŭ doveditŭ, că Iamandiĭ îmblă fără de calea. Aceasta scriemŭ: vletŭ 7265 Avgust 25.

Anul 1758. La 1 Noemvriŭ Inochentie scóte chrysovŭ domnescŭ întăritoriŭ hotarniceĭ făcute moșieĭ Toporuluĭ, de către boeriĭ hotarnicĭ, Michălachi Cehan, Nicolaiŭ Cogălniceanu și Neculaiŭ Tiron. (Cond. A. f. 92—95)

La 15 Noemvriŭ Inochentie renoesce chrysovulŭ ce căpătase de la Constantin Racoviță pentru o bucată de locŭ domnescŭ și pentru scuteala de vĕdrăritŭ pe vinulŭ ce'lŭ lua din dejmă (Cond. A. f. 68 — din dosŭ.)

Decemvriŭ 15. Scóte chrysovŭ domnescŭ pentru pacĭnica stăpânire a uneĭ părțĭ de pămêntŭ, numită bĕtrânulŭ Frăteseiĭ din moșia Dobreniĭ de la gura Lăpușneĭ. Acéstă parte de moșiă Episcopia o avea daniă de la Preotul Gavriil Hirțu și dela fratele seŭ Darie împreună cu Ion sin Goescu.

In Chrysovŭ se descrie așa întinderea acesteĭ moșiĭ: „Și se începe moșia de iasta parte de Prutŭ din mijlocul șesuluĭ din balta Simeĭ din giumĕtate de toană(?), și cuprinde o băltiță Hăjdĕŭ și altă băltiță nóuă din susŭ de Hăjdĕŭ, ce saŭ făcutŭ, și în giosŭ până în Craciĭ Lunguluĭ. Și trece peste Prutŭ, pe din giosŭ de cotulŭ Prutuluĭ celŭ adîncŭ, și esă la dealŭ în spre rĕsăritŭ pe din giosŭ de capulŭ dealuluĭ Lăpușneĭ, și apucă drumulŭ la dialŭ în spre rĕsăritŭ pin țarină până în satulŭ Tătărăscŭ în Giadăr și pe din colo despre rĕsăritŭ apucă dialulŭ în susŭ și să întoarce înapoĭ pe din susŭ în spre apus pin movilele gemene, și să pogoară peste Lăpușnița, și trece peste Lăpușna totŭ în spre apusŭ, și cuprinde capulŭ dialuluĭ celŭ pe din susŭ de apa Lăpușneĭ și se pogóră pe din giosŭ de Săratulŭ la apa Prutuluĭ în gîrla carea se hotărăsce cu Coșciugŭ, și de acolo trece peste Prutŭ în ținutulŭ Fălciuluĭ.“ (Condica A. f. 83).

Ianuarie 7 Călugărița Negraia, fata luĭ Dumitrașcu a Mirloeĭ din Stănilescĭ chărăzesce Episcopieĭ unŭ bĕtrânŭ de moșiă din Satulŭ Săratulŭ pe apa Prutuluĭ în ținutulŭ Lăpușneĭ. Dănuitoarea dice în zapisŭ: „Din partea mea dăruescŭ

Sfinteĭ Mănăstirĭ a Huşilorŭ, căcĭ părinţiĭ meĭ şi eŭ sântemŭ încinaţĭ Sfinteĭ Monastirĭ Huşilorŭ(*).“ (Condica A. f. 85 din dosŭ).

10 Ianuar Căpitanulŭ Ioniţă şi sorăsea Aniţa, fiĭ Călugăriţiĭ Negraeĭ, şi Ioan fiiulŭ Aniţeĭ, dănuescŭ Episcopieĭ o giumĕtate din clironomia ce aveaŭ eĭ în Satulŭ Săratulŭ (giumătate de satŭ era clironomia lorŭ); éră cealaltă parte o vêndŭ luĭ Inochentie „dreptŭ 30 leĭ bătuţĭ.“ (Condica A. f. 85).

Mănăstirea Brădicesciĭ, sub administraţia unuĭ egumen netrebnicŭ, anume Nicanor, a ajunsŭ în cea maĭ de jălitŭ stare. După ce prin netrebniciele luĭ se perduse odoare şi lucrurĭ de ale Monastireĭ, a datŭ neamurilorŭ sélle, reḑeşilorŭ, până şi documentele Monastireĭ de cumpărăturĭ şi daniĭ, din care se formase moşia Mănăstireĭ, éră chrysovul Domnuluĭ Racoviţă, prin care se recunosceaŭ acele ca moşiĭ ale Mănăstireĭ, laŭ aruncatŭ în focŭ, încâtŭ Brădicesciĭ remăsese fără nicĭ unŭ documentŭ pe moşia încungiurătoare Mănăstireĭ. Inochentie a pusŭ egumenŭ la acea Mănăstire pe Ieromonachulŭ Sava, carele judecânduse cu reḑeşiĭ ce'şĭ apropriase moşia Mănăstireĭ, o a restabilitŭ. Boeriĭ judecătorĭ: Radu Racoviţă vel Logofĕtŭ, Lupu Balşŭ vel Vornicŭ, Vasilie Ruset vel Vornicŭ, Filipŭ Catargiu vel Spătariŭ în cartea de judecată dată la 20 Ianuar Egumenuluĭ Sava, aşa se esprimă despre conduita tuĭ Nicanorŭ, proin-egumenulŭ: „Carele din blestemăţiile luĭ, avêndŭ multe lucrurĭ necuvioase şi de ocară, din care cu faptele luĭ aŭ prăpăditŭ multe odoare şi lucrurĭ a Monastireĭ, atâtŭ din lăuntru câtŭ şi din afară.“ (Condica B. f. 10—11).

(*) Espresiunea „sântemŭ încinaţĭ“ vra să ḑică, că atâtŭ ea câtŭ şi părinţiĭ eĭ, la bĕtrâneţe, aŭ primitŭ călugăria în Episcopia Huşilorŭ.

Calistru Egumenulŭ Brădicescilorŭ, la 21 Mart, capătă chrysovŭ dela Scarlatŭ Ghica pentru stăpânirea moșieĭ Tălpigeniĭ dela ținutulŭ Vasluiuluĭ, după hotarnica făcută în 1756, de Ioniță Miclescu biv vel Medelniceriŭ și de Grigorașŭ Agăriciŭ vorniculŭ de poartă. (Condica B. f. 33—35).

Mart 27. Inochentie scoate dela Scarlatŭ Ghica următoarea carte domnească, prin carea înputernicesce pe Protopopĭ de a face revizie prin ținuturĭ.

„Ion Scarlatŭ Grigorie Ghica Voevod Bojiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoĭ. Datam cartea Domnieĭ méle cinstitŭ părinteluĭ și rugătoriuluĭ nostru, Sfințieĭ Sale kyr Inochentie Episcopu de Hușĭ și protopopuluĭ ce va avea la ținutulŭ . . . . . . , să fie volnicŭ cu cartea Domnieĭ meale a cerca pentru călugărĭ și călugărițe și preoțĭ și preotese, și diaconĭ și diaconițe, și pentru feciorĭ și fetele lorŭ, cariĭ sânt ne însurațĭ și trăescŭ în casele părinților lorŭ, și țercovniciĭ, cariĭ ar hi chirotonisițĭ ipodiaconĭ și anagnoștĭ, cariĭ sântŭ deapururea ne lipsițĭ de la paza Bisericilorŭ. Așijderea să cerce și pentru cumătriĭ și cuscriĭ și cununiĭ și pentru ceĭ ce șădŭ necununațĭ, și pentru singe amestecatŭ, și de toate câte să facŭ afară de lege, și cândŭ sar afla vine de greșale ca acestea, orĭ prin sate gospod, orĭ prin sate boerescĭ, orĭ mănăstirescĭ, pre toțĭ să aĭbă Sfinția Sa a'ĭ giudeca cu giudețulŭ Sfinteĭ Pravile, canonisindu'ĭ pe fieşte care după vina greșaleĭ sale, pe care să'ĭ și certé, iar nu să'ĭ globească. Dar Ispravniciĭ de pre la ținuturĭ și Părcălabiĭ, cu uniĭ ca aceștia maĭ susŭ arătațĭ, să nu aĭbă treabă, după hotărîrea, carea saŭ făcutŭ, alegênduse cu sfatŭ de obște, ca toate greșalele celorŭ maĭ susŭ numițĭ să se caute cu giudețŭ sufletescŭ, după cum așa poruncesce

Sfânta Pravilă, afară de moarte de omŭ și de furtișagŭ, care aceste două pricinĭ se cuvine a se giudeca cu divanulŭ Gospod. Iară de sar ispiti Ispravnicii ținuturilorŭ saŭ Pârcălabiĭ a face orĭ-câtŭ de puțină învăluealā vro unora dintr'aceĭ maĭ susŭ arătațĭ: Protopopa, care va fi pusŭ de Sfinția Sa Episcopulŭ, îndată se însciințeze pe Sfinția Sa, cine sântŭ aceĭ călcătorĭ de poruncă, și făcēnduse scire, vomŭ trimite de'ĭ vorŭ aduce, și vorŭ luoa certare de către Domnia mea. Dar și Protopopa, și alțiĭ de să vorŭ întinde a pune mâna pe alțĭ cineva, cu care n'aŭ treabă iarășĭ să vor pedepsi. In altŭ chipŭ să nu fie. vlet 7266 Mart 27. (Condica III. f. 138).

Insemnare. Estragemŭ din această carte domnească următoarele noțiunĭ: 1) Servitoriĭ bisericescĭ inferiorĭ, cetețiĭ și cântărețiĭ, primiaŭ chirothesiă de *Ipodiacon și Anagnostŭ*, după cum ordină canónele. Târdiŭ aŭ începutŭ a se admite în aceste serviciurĭ persoane laice, fără canonica chirothesie, dupre moda Grecilorŭ, cariĭ aŭ părăsitŭ în multe disciplina canonică. Și cu aceasta s'a făcutŭ rēŭ; căcĭ cu incetulŭ aceste persoane aŭ perdutŭ characterulŭ lorŭ celŭ sacru, și aŭ devenitŭ ca simpli mirenĭ. 2) Pela acestŭ timpŭ s'aŭ luatŭ autoritațiĭ bisericescĭ dritulŭ de a globi pre ceĭ vinovațĭ. Prin aceasta s'a făcutŭ bine; căcĭ în puterea aceluĭ drit credŭ că se vorŭ fi făcutŭ multe abuzurĭ. La căutarea princinelorŭ bisericescĭ nu trebue să fie motive materiale, ci numaĭ morali. 3) Protopopiĭ se puneaŭ de Episcopĭ, și eraŭ datorĭ a raporta acestora despre necuviințele și pedicele ce eĭ întimpinaŭ în esercițiulŭ funcțiuneĭ lorŭ. Episcopulŭ hotăra singurŭ pricinele ce i se raportaŭ, și dacă întimpina vre o pedică în executarea drepturilorŭ séle, făcea arătare Domnieĭ, carea pedepsia pe ceĭ nesupușĭ.

Inochentie, la 7 Aprilĭŭ, rescumpără dela Constantinŭ Bosie cu 170 leĭ banĭ noĭ, moșia Berbențeniĭ, pe apa Crasneĭ, carea se megiășia cu Crețesciĭ Episcopieĭ. Bosie o cumpĕrase dela Maria fata Comisuluĭ Tudori, dar Inochentie, în dritulŭ vecinătățiĭ, a protestatŭ cumpĕrătura luĭ Bosie, și acesta o a cedatŭ Episcopieĭ. (Condica A. f. 56). Zapisul cu care cumperase Bosie acea moșiă, cu descrierea eĭ, se află totŭ în acea Condică și pe aceeașĭ filă.

Dintr'unŭ zapisŭ cu data dela 26 Aprilĭŭ, se vede că Episcopia a căpătatŭ daniă unŭ Çiganŭ bucătariŭ de la Vasilie Gheŭca. Sora luĭ Victoria, carea dă Episcopieĭ actulŭ de daniă, ḑice că fratele seŭ „la darea sufletuluĭ cu limbă de moarte(*) l'aŭ datŭ Sfinteĭ Episcopiĭ Hușuluĭ, pentru sufletulŭ luĭ și a părinților luĭ ca să se pomenească la Episcopie.“ (Cond. A. f. 109 din dos).

La Avgustŭ 1. Inochentie scoate dela Scarlatŭ Ghica unŭ ordinŭ către Ușurgiĭ dela ținutulŭ Greceniĭ(**), pentru a nu lua ușurulŭ de pe arăturile ce facŭ Tătariĭ pe treĭ moșiĭ ce are Episcopia acolo. (Cond. III. f. 136).

Anul 1759. După Scarlatŭ Ghica urmase în Domniă Ioan Theodorŭ Calimachŭ. Noulŭ Domnŭ a datŭ ordinŭ a se mĕsura loculŭ domnescŭ dela Hușĭ, cu care ocasiune s'a mĕsuratŭ și o bucată ce fusese cedată Episcopieĭ. Târgovețiĭ de Hușĭ și alțĭ locuitorĭ ce'șĭ făceaŭ hrana pe acea bucată de locŭ temênduse ca Domnia se

(*) Espresiunea: „limbă de moarte“ înseamnă: dispositiunile ce face cineva înaintea morțiĭ. In poporŭ acea ḑicere are o putere morală, așa de mare, că ce este datŭ saŭ lăsatŭ „cu limbă de moarte“ este inviolabile.

(**) Ținutulŭ Greceniĭ se numia și Hotărniceniĭ, pentru că servia de hotarŭ alŭ Moldoveĭ despre Tătarĭ, și în elŭ era permisŭ Tătarilorŭ a face agricultură, plătindŭ ușurulŭ séŭ dejma la Domniă, orĭ la proprietarĭ.

nu iea dela Episcopie acelŭ locŭ și prin urmare să nu ceară și dejma dela eĭ, nu voiaŭ a maĭ plăti dejma la Episcopie. Inochentie, la 11 Mart, scoate dela Domnŭ un hordinŭ cătră Ispravniculŭ de Fălciiŭ, în care după ce hotăresce că acelŭ locŭ remâne totŭ a Episcopieĭ, îĭ poruncesce a îndatori pe tîrgovețĭ și lăcuitorĭ a da dejma la Episcopie ca și maĭ înainte. (Condica III. f, 142).

Totŭ la acea dată Vasilie Costachi biv vel Stolnicŭ și cu fiiĭ seĭ, chărăzesce Episcopieĭ o fată de Çiganŭ „pentru vecĭnica lorŭ pomenire și a reposațilorŭ seĭ părințĭ.“ Actulŭ adaoge: „De care amŭ și rugatŭ pre Sfinția Sa Episcopulŭ acesteĭ Sfinte Episcopiĭ kyr Inochentie, ca să ne scrie numele noastre în pomelniculŭ Sfinteĭ Episcopiĭ, pomenindu-se la toate Sfintele și bine primitele jertve ce se fac pentru sufletele făcătorilor de bine la Dumnedeescile lăcașurĭ.“ (Condica III. f. 146).

16 April. După cererea luĭ Inochentie Domnulŭ Calimachŭ rânduesce pe Georgie Beldiman biv vel Sulgeriŭ Ispravniculŭ de Fălciiŭ, și încă pe unulŭ (numele luĭ nu este pusŭ) ca să aleagă și să hotărască nisce daniĭ, și cumpărăturĭ ale Episcopieĭ despre alțĭ redeșĭ, la ținutulŭ Fălciiuluĭ. (Condica III. f. 140).

La 28 April. După jăluirea luĭ Inochentie că nisce moșiĭ ale Episcopieĭ de pe Crasna și de pe Lohan s'ar fi înpresurândŭ de redeșĭ, Domnulŭ însărcinează pe biv vel Pitariulŭ Nicolaiŭ Cogalniceanu, ca să stabileze hotarele moșielorŭ după documente (ibid. f. 144).

Anul 1760. 26 Mart. După cererea luĭ Inochentie, Domnulŭ Ioan Calimachŭ orânduesce pe boeriĭ vel Stolniculŭ Georgie Beldiman, biv vel Șătrariulŭ Vasilie Adam, Vorniculŭ Grigorașŭ Agăriciŭ, pe mazilulŭ Strătulatŭ Oltenesculŭ, și pe Grigoraș Burghelușŭ, ca să aleagă și să hotărască despre alțĭ redeșĭ nisce părțĭ de moșiă ale Episcopieĭ, la ținutulŭ Fălciiuluĭ. (Condica III. f. 153).

6 Apriliŭ. Inochentie scoate dela Domnul Ioan Theodor Calimachŭ carte de revidia Eparchială. Cartea aceasta are aceeașĭ cuprindere cu cea reprodusă în urmă la 1757. Deosebirea este, că la personalulŭ supusŭ jurisdicțiuneĭ bisericescĭ, adică clerulŭ bisericescŭ, cu fiiĭ și servitoriĭ lorŭ, se adaugă și *breslele de prin târgŭ*. (Condica III. f. 148).

Insemnare. Breslele séŭ corporațiunile industriașilorŭ din vechime eraŭ puse sub protecția Bisericeĭ. Din cartea domnească a luĭ Constantin Racoviță, din anulŭ 1752, reprodusă în urmă se vede că Mitropolitulŭ și Episcopiĭ aveaŭ dritŭ a denumi în reședințele lorŭ pe primulŭ Staroste alŭ corporațiunilorŭ séŭ breslelorŭ.

Instituțiunea breslelorŭ sĕŭ a corporațiunilorŭ este de origină germană, și la noĭ a venitŭ prin Polonia. Iată ce cetimŭ despre aceste corporațiunĭ într'unŭ jurnalŭ rusescŭ: „Херсонскія Єпархіальныя вѣдомости“ No. 17. 1864 f. 135—163.

„Se scie că în Rosia Apusénă (Polonia) multe orașe din vechime se bucuraŭ de așa numitulŭ „dritŭ Magdenburgicŭ,“ a căruĭ esenție o putemŭ representa așa: Târgovețiĭ unuĭ orașŭ, pe temeiulŭ dreptuluĭ Magdenburgicŭ, formaŭ o comunitate, carea avea a sea lăuntrică organisare, alŭ seŭ județŭ și administrațiune. Administrațiunea se încredința Burgomistrilorŭ și Ratmanilorŭ (consilierĭ), éră autoritatea județiară era încredințată *Voituluĭ* (*) și *Lavnicilorŭ*, asesorilorŭ jurațĭ. Industriașiĭ fiecăreĭ industrie însemnate se întruniaŭ în corporațiunĭ, séŭ assoțiațiunĭ. Corporațiunile aveaŭ ale lorŭ deosebite regulamente, ai lorŭ căpitanĭ, case, arme și attenanțe. Corporațiunile aceste în urmă s'aŭ numitŭ „Brastve“ adică frățimĭ (dela ḑicerea Slavonă Братъ: frate). Bratstva corporațională se compunea din persoane de diferite confesiunĭ, și avea altarele séŭ bisericile séle, la care, toțĭ, de și deosebițĭ în credințele religioase, afierosiaŭ o sciută câtime de banĭ din veniturile lorŭ comune. Intre alte îndatorirĭ, Brastvele, pe lângă ținerea Bisericelorŭ lorŭ, trebuiaŭ se țină bolniță, să dea ajutoriŭ fie-căruĭ frate săracŭ din causă de boală séŭ altă nenorocire; să susțină religiunea, să asiste la servirea dumneḑeéscă și la înmormêntarea fraților. Cu unŭ cuvêntŭ, Brastvele aceste, pe lângă characterulŭ lorŭ commerțiale și industriale, aveaŭ și un character religios.“ După ce s'a ivitŭ lupta între Orthodoxiă și catholicismŭ, acolo saŭ formatŭ Brastve séŭ frățimĭ, cu scopŭ esclusivŭ de a apăra orthodoxia. Una din aceste a fost și Brastva de Liovŭ, la carea aŭ luatŭ parte și uniĭ din Domniĭ Moldoveĭ.

---

*) Voitŭ se numia căpitenia séŭ președintele județuluĭ. „Voitŭ se numia din vechime, pe la 1615 și Șoltuzulŭ séŭ primarulŭ dela Chotinŭ.“ (Condica Docum. Mitr. Iașĭ f. 686).

Dela Brastvele séŭ assoțiațiunile industriali Germano-Polone saŭ formatŭ și la nnĭ *Bréslele* (zicere formată din Slavonulŭ „Brastva) meseriașilorŭ, după care orĭ ce clasă de meseriașĭ forma o comunitate, societate a parte, o confrăție séŭ breaslă, sub conducerea uneĭ căpitenii numită „Staroste(*).“ Elŭ strîngea birulŭ dela breslașiĭ seĭ, regula între eĭ micele daraverĭ, etc. Breslele aceste îndelungatŭ timpŭ aŭ păstratŭ și la noĭ ceva din characterulŭ lorŭ religiosŭ primitivŭ. Așa d. e. prin reședențele Episcopale Starostiĭ breslelorŭ se numiaŭ de cătră Mitropolitŭ séŭ Episcopŭ; fie-care breaslă 'șĭ avea Biserica sea, pe carea o întreținea cu cheltueala comună a bresleĭ, pentru care chiar Bisericele căpătaŭ numirea dela Brésla ce o întreținea, d. e. în Iașĭ, Biserica Curelarilorŭ. Biserica Tălpălarilorŭ; a

---

(*) Ḑicere Slavonă, carea înseamnă: Seniorulŭ, séŭ celŭ maĭ betrânŭ.

Măcelarilorŭ. (Sf. Dimitrie Misaiŭ din Tătărașĭ); a Brânḑarilor. (Sf. Vasilie din Tătărașĭ; a Aproḑilor). (Sf. Voevoḑĭ din Tătărașĭ), etc.

Dintr'unŭ Suretŭ (copiă) de pe cartea domnească amintită maĭ susŭ, și subscrisŭ de Episcopulŭ Inochentie se vede, că Episcopulŭ comunica copiă de pe aseminea cărțĭ domnescĭ protopopilorŭ, spre a le servi ca dovadă de autorisațiunea ce aŭ dela Domniă a exercita fie-care în ținutulŭ seŭ jurisdicțiunea bisericeasca fără nicĭ o înpedecare. (Condica III. f. 151).

Episcopulŭ Inochentie avêndŭ zăbavă în Iașĭ, negreșitŭ în trebele țereĭ, Domnulŭ Calimachŭ, prin cartea sea dela 16 Apriliŭ, împuternicesce pe Ieromonachulŭ Sava Dichiulŭ Episcopieĭ, a purta trebele Episcopieĭ, „ca să nu slăbească Episcopia din viniturile eĭ.“ Cartea se închee cu ordinŭ către poslușnicĭ, și către toțĭ ceialalțĭ, de a da ascultare Dichiuluĭ în trebele Episcopieĭ. (ibid. f. 157).

11 Iuliŭ. Domnulŭ Theodorŭ Calimachŭ prin cartea sea înputernicesce pe Inochentie a apĕra pe poslușniciĭ Episcopieĭ de asupririle ce li făceaŭ Târgovețiĭ de Hușĭ. (ibid. f. 159).

Totŭ în acestŭ anŭ „Andreiŭ Marele Doftorŭ,“ grecŭ de națiune, precumŭ se vede din subscrierea luĭ grecească, dănuesce Episcopieĭ unŭ Çiganŭ, ce'lŭ avea și elŭ daniă dela Ioan Bogdan biv vel Logofĕt. (ibid. f. 155).

Anul 1761. La 11 Septemvriŭ, Macarie Egumenulŭ Brădicescilorŭ dobândesce dela Domnulŭ Ioan Calimachŭ carte înputernicitoare de a lua dejma depe nisce părțĭ de reḑeșie dela ținutulŭ Fălciiuluĭ, care a arătatŭ elŭ, că sântŭ ale luĭ depe socrulŭ seŭ; și le stăpânescŭ alțĭ reḑeșĭ, fără a'ĭ fi datŭ până acum ceva. (Cond. III. f. 165).

La 14 Ianuariŭ, Inochentie dobândesce întărirea Domnuluĭ Ioan Calimachŭ pentru mila ce se da Episcopieĭ dela Vama cea mare domnéscă. anual, câte patru ocă untdelemnŭ și o litră de thĕmîe, fiindŭ Mănăstirea săracă, la slabă stare; pentru ca să fiă pentru candele înaintea Sfintelorŭ chipurĭ dumneḑeescĭ (ibid. f. 163).

Uniĭ din megieșĭ făceaŭ tăeturĭ arbitrare în pădurea din pregiurulŭ Schituluĭ Brădicesciĭ, Inochentie, spre a stavila acestŭ abuzŭ, scóte carte de apărare de la Domnulŭ Ioan Theodor Calimachŭ. Citămŭ o parte din acea carte domnéscă; fiindŭ că se arată în ea destinațiunea ce avea acelŭ Schitŭ în raportŭ către Episcopiă. „Niaŭ spusŭ, ḑice cartea domnéscă, cinstitŭ părintele și rugătoriul nostru, Sfinția Sa kyr Inochentie Episcopulŭ Hușilorŭ, cumcă are Sfânta Episcopiă unŭ mitochŭ anume Brădicesciĭ, la ținutulŭ Fălciiuluĭ, făcutŭ de unŭ reposatŭ Varlaam Episcopulŭ, care numitŭ Episcopŭ ace moșie, unde aŭ fostŭ acelŭ mitochŭ, aŭ cumpărato cu banĭ în mijloculŭ unuĭ codru, ș'aŭ făcutŭ acea Biserică fiindŭ Episcopia la margine, și este acelŭ Schitŭ unŭ locŭ de aretŭ(1) Sfinteĭ Episcopiĭ, fiindŭ la pădure..... Pentru aceasta iată dar dăm Domnia mea volnicie numituluĭ Episcopŭ și călugărașilorŭ ce vorŭ fi lăcuindŭ acolo la acelŭ Schitŭ,.... ca să pue semne prin pregiul Schituluĭ, să fie apĕrătură, și pădurea să fie întreagă, să fie de aretŭ și de sprijineală, fiindŭ locŭ de margine.“..... (Documen. Brădicescilorŭ.

O reḑeșiță, anume Maria, a dănuitŭ Episcopieĭ părțile séle de pămêntŭ din Borzescĭ, Frențeșcĭ și Ichimescĭ.

Episcopulŭ Inochentie, în acestŭ anŭ se învoesce cu Logofĕtulŭ Stefan Bosie, a'ĭ da Satulŭ Pojorăuca cu vadulŭ poduluĭ depe Nistru la Târgulŭ Soroca, care fusese chărăzite Episcopieĭ de Domnulŭ Constantin Racociță (veḑĭ în anulŭ 1757), în schimbŭ pentru moșia Stănilescĭĭ cu Măĭcaniĭ și Stărpeniĭ. Episcopia ș'a rezervatŭ dreptulŭ de a ținea podul pe Nistru din sus de Soroca la moșià sea Cosăuțiĭ. Causa ce a motivatŭ schimbulŭ, n'a putută fi alta decâtŭ apropierea Stănilescilorŭ, cariĭ se țină totŭ de una cu moșiele *Episcopieĭ din pregiurul Hușilor*. Schimbulŭ acesta s'a făcutŭ înaintea Mitropolituluĭ Gavriilŭ Calimachŭ și a boerilorŭ divaniscĭ *(Cond. A. f. 111)*.

---

(1) Azilŭ.

Insemnare. Fiind că este vorba de Stănilescĭ, să dămŭ aicĭ despre elŭ óre-care noțiunĭ istorice, ce le găsimŭ în documentele Episcopieĭ respective la acéstă moșie.

Dintr'unŭ Suretŭ(1) de pe ispisocul serbescŭ alŭ luĭ Petru Rareșŭ, cu data 7035 (1527) Martie 15 se vede că numirea acestuĭ Satŭ se trage de la unŭ Stănilă; căcĭ în acelŭ ispisocŭ se pomenescŭ maĭ multe persóne — toțĭ fiĭ aĭ aceluĭ Stănilă. Prin urmare numirea Stănilescĭĭ nu este de câtŭ numele colectivŭ alŭ tuturorŭ urmașilorŭ luĭ Stănilă. Acești Stănilescĭ, ḑice Ispisoculŭ, aŭ vêndutŭ unŭ satŭ alŭ lorŭ pe Prutŭ, anume Berbescĭĭ, ce'lŭ aveaŭ „din dreptŭ ispisoculŭ lorŭ de la strĕmoșulŭ Domnieĭ méle, dela Alexandru Voevod.“ Vra să ḑică numele vechiŭ alŭ Stănilescilorŭ a fostŭ: Berbescĭĭ.

Dintr'unŭ uricŭ ḑela Miron Barnovschi Vodă, an. 1627, se vede că Stănilescĭĭ, sub numire de „Siliște Stănilescĭĭ“ aŭ fostŭ satŭ domnescŭ; dar acestŭ Domnŭ l'a chărăzitŭ vel Pitariuluĭ Ionașcu Cehan, pentru servițiele luĭ și pentru unŭ calŭ bunŭ ce'lŭ chărăzise Domnieĭ, în trebuințele uneĭ solie la Craiulŭ de Ardealŭ. Uriculŭ are data 7135, Martie 13. Totŭ așa mărturisesce și cartea de întăritură de la Alexandru Vodă, (Cond. A. f. 113).

---

(1) Copiă.

Dintr'unŭ uricŭ de la Vasilie Vodă, datŭ din Iașĭ în 1640, Noemvriŭ 1, se vede, că Stănilescíĭ aŭ fostŭ dăruițĭ maĭ ântĕiŭ nu de Barnovschi, ci de Stefan Tomșa — luĭ Ionașcu. Prin urmare uriculŭ luĭ Barnovschi arŭ fi numaĭ ca unŭ actŭ de întăritură. Deaseminea se vede, că, după mórtea luĭ Ionașcu Cehan, Stănilescíĭ iară aŭ remasŭ proprietate domnéscă; și Vasilie Vodă o chărăzesce „boiaruluĭ seŭ Racoviță Cehan Logofĕtŭ“ (Cond. A. f. 114). Este de însemnatŭ titlulŭ luĭ Vasilie Voevod din acestŭ uricŭ: „Ion Vasilie Voevoda Bojiio Milostiio gospodar zemli Moldavscoĭ i Vlachiĭscoĭ.“ Adică: *Domnŭ al țereĭ Moldoveĭ și al Valachieĭ.* Aceasta ne amintesce planurile ce avea Vasilie Vodă, de a supune Téra-românéscă, pentru care și încercase în dóuė rôndurĭ a dethrona pe Matheiŭ Basarabŭ cu puterea armelorŭ. (Letop. tom. I. f. 282).

De și nu isbutise cu arme, elŭ pe timpul acesta (1640) îșĭ urmăria planulŭ prin intrigă, și era așa de sigurŭ de isbândă, că nu pregeta de a se numi Domnŭ alŭ amânduror ŭ țerilorŭ, precumŭ arată Uriculŭ de față. Matheiŭ însă totŭ-dea-una a fostŭ superiorŭ luĭ Vasilie, și în câmpulŭ lupteĭ și în alŭ diplomațieĭ. Vasilie n'a putut ŭ realisa planulŭ de a cuceri Téra-muntenéscă, și a rĕmasŭ numaĭ cu aspirațiunea, carea se vede și în titula de maĭ susŭ.

Vasilie Vodă, după ce a chărăzitŭ prin uriculŭ de maĭ susŭ Satulŭ Stănilescíĭ, boiarinuluĭ seŭ Racoviță, face cunoscutŭ prin o carte domnéscă și Sătenilorŭ din Stănilescĭ, și le poruncesce să asculte de noul lorŭ proprietariŭ. Cartea este dată din Focșanĭ, acelașĭ anŭ, Noemvrie 12, și pórtă acelașĭ titlu pomposŭ. Fiindŭ scurtă, o reproducem aicĭ întrégă:

„Ion Vasilie Voevod Bojiio Milostiio gospodar zemli Moldavscoĭ i Vlachiĭscoĭ. Scriem Domnia mea la Vătămanul și la toți sete.... (rupt) din Stănilescĭ, dămuvă scire, că Domnia mea m'am milostivitŭ și amŭ miluitŭ cu acelŭ Satŭ pe boiarinulŭ nostru credinciosŭ Racoviță Cehan Logofĕtulŭ alŭ doile. Pentru aceea deacă vețĭ vedea cartea Domnieĭ meale, iar voĭ toțĭ să avețĭ a asculta de boiarinulŭ nostru ce maĭ sus scriemŭ și de omulŭ săŭ, carele va trimite acolo, întru totŭ ce vă va da învățătură. Acésta vă scriemŭ Domnia mea într'altŭ chipŭ să nu facețĭ, Sam gospodin velel U Focșeniĭ, Let. 7148 Noem. 12.

La anulŭ 1755, proprietariulŭ Stănilescilorŭ, Nicolaiŭ Racoviță biv vel Medelniceriŭ, fiindŭ împovăratŭ de datoriĭ, a vêndutŭ dóuĕ sate, Stănilesciĭ și Maĭcaniĭ, Logofĕtuluĭ Ștefan Bosie, în prețŭ de 1,000 leĭ. (Cond. A. f. 113). Cu acestŭ Bosie a făcutŭ Inochentie schimbulŭ, și de acumŭ înainte Stănilesciĭ aŭ devenitŭ proprietate a Episcopieĭ.

Voloseniĭ. In trupulŭ moșieĭ târguluĭ Hușĭ acum întră și moșia Voloseniĭ, ce se mărginesce cu Stănilesciĭ. Din vechime Voloseniĭ era satŭ a parte; astădĭ Satulŭ acela nu maĭ esistă. Pe timpulŭ luĭ Tomșa Vodă, Satulŭ Voloseniĭ apartinea la ocolulŭ Stănilesciĭ. Tomșa Vodă a vêndutŭ acestŭ Satŭ luĭ Ionașcu Cehan pentru 6 caĭ și 200 galbenĭ ungurescĭ. In chrysovulŭ datŭ de Vasilie Vodă la 1653 pentru Volosenĭ, se dice că a miluitŭ cu elŭ pe vel Logofĕtulŭ Racoviță Cehan, „care Satŭ laŭ ținutŭ acelŭ câne ne ertatŭ Ștefan Sardariulŭ, și acelŭ Satŭ aŭ fostŭ de maĭ dinainte vreme a luĭ Ionașcu Cehan, ce aŭ fostŭ unchiu Dumisale Racoviță vel Logofĕtŭ.“ Apoĭ se scrie că Domnulŭ Vasilie Lupulŭ s'a milostivitŭ și a luatŭ acelŭ Satŭ „de la acelŭ câne de Ștefanŭ Sărdariulŭ, pentru că saŭ rădicatŭ asupra Domnieĭ meale, și lam datŭ acestuĭ boiarin, care maĭ susŭ scrie.“ Stefan Sărdariulŭ fusese amestecatŭ în complotulŭ luĭ Georgie Stefan, și discoperinduse, fu omorîtŭ de Vasilie Vodă împreună cu Ciogolescii pe cândŭ Georgie Stefan venia asupra luĭ cu oștile transilvane și muntene. (Let. t. I. f. 299—300). Logofĕtul Racoviță stăpînia și Satulŭ Stănilescii. De atuncĭ dar Volosenii s'aŭ întrunitŭ cu Stănilescii.

La 15 Iuliŭ, Inochentie scóte de la Domnulŭ Grigorie Ioan Voevod (Calimachŭ) hotarnicĭ spre a'ĭ alege și stâlpi despre alte moșiĭ loculŭ numitŭ Mocra. (Cond. Docum. Mitrop. f. 150).

Anul 1762. Inochentie scóte chrysovŭ domnescŭ de la Grigorie Calimachŭ Voevod pentru schimbulŭ de moșiĭ ce făcuse cu Bosie (ibid. f. 112).

Episcopia a căpătatŭ maĭ multe danii de pe la rezeșĭ: un Gavriil a dănuitŭ o rędeșiă din Leoscĭ. Preotulŭ Ioan a dănuitŭ partea sea din moșia Vîrîtulŭ. Protopopulŭ Ioan Șerban a dănuitŭ o rędeșie a sea din moșia Șopîrleniĭ. Monachulŭ Macarie a dănuitŭ Brădicescilorŭ rędeșia sa din moșia Roșioriĭ. Ioan Crețescu, înpreună cu Soția sea, a dănuitŭ Episcopieĭ o rędeșie a lorŭ din moșia Dobreniĭ. Dimitrie Talpișŭ a dănuitŭ partea sea din moșia Leosciĭ.

La 30 Apriliŭ, Inochentie se învoesce cu vel Pitariulŭ Georgie a'ĭ da dóue pogóne de viă ce avea Episcopia în podgoria Socoleĭ lângă via Pitariuluĭ, și primesce de la elŭ unŭ Çiganŭ robŭ—Ioniță Dóue-lemne și cincĭ firte de viă în podgoria dela Hușĭ, la Ochiŭ, în hotarŭ cu via Episcopieĭ. Actulŭ de schimbŭ îlŭ întăresce Mitropolitulŭ Gavriilŭ. (Cond. III. f. 167).

La 25 Iuniŭ. Inochentie scóte hotarnicĭ de la Domnulŭ Grigorie Calimachŭ, pe boeriĭ Dumitrache Părcălabŭ Ispravniculŭ de Fălciiŭ și pe biv Șătrariulŭ Sandulŭ Miclescu, ca să alégă și să hotărască despre reḑeșĭ nisce părțĭ ale Episcopieĭ dintre ținuturile Fălciiuluĭ și Vasluiulŭ (ibid. f. 116).

Anul 1763. Doĭ reḑeșĭ din Satulŭ Obileniĭ ținutulŭ Lăpușneĭ, anume: Frațiĭ Stefan și Ioniță, fără scirea rudeniilorŭ, ce aveaŭ dreptŭ de comproprietarĭ, vênd acel satŭ luĭ Inochentie, cu prețŭ de 100 leĭ. Rudeniele vĕḑîndŭ că vênḑetoriĭ nu voiaŭ a le face și lorŭ parte din prețulŭ moșieĭ vêndute, se ducŭ la vel Logofetulŭ Manolachi Costachi, ca să'ĭ judece și să'ĭ pue la cale. Acesta, vĕḑîndŭ desbinarea reḑeșilorŭ, aŭ voitŭ a profita de ea. I a întrebatŭ, cu ce prețŭ s'a vêndutŭ moșia, și le a maĭ adaosŭ 60 leĭ peste prețulŭ luatŭ de la Episcopulŭ. Reḑeșiĭ, bucurânduse de câștigŭ, aŭ făcut zapisŭ de vênḑarea Obilenilorŭ pe numele Vel Logofĕtuluĭ, lăsândŭ la o parte vênḑarea făcută Episcopieĭ, ca cândŭ n'ar fi ființatŭ. Darŭ spre a putea justifica înaintea legiĭ acéstă nóuă vênḑare, data acestorŭ din urmă zapise s'a pusŭ maĭ dinainte de câtŭ acea din zapisele Episcopieĭ. Episcopulŭ n'a vrutŭ să priiméscă baniĭ îndărăptŭ de la reḑeșĭ, sciindŭ că cumpărătura sea este legală. Ne dumerinduse de acéstă schimbare neașteptată a reḑeșilorŭ, Inochentie nu putea să afle dela eĭ adevărata causă a schimbăriĭ lorŭ; căcĭ eĭ tăgăduiaŭ noua vênḑare. In fine spre a'ĭ sili să spue adevĕrulŭ, a datŭ asupra lorŭ o carte de blestemŭ: cartea fu cetită pe la casele reḑeșilorŭ în cestiune, și eĭ „veḑîndŭ blestemulŭ archierescŭ asupra caselorŭ lorŭ, s'aŭ dusŭ la Episcopulŭ, și 'ĭ aŭ descoperitŭ adevăratele împregiurărĭ. In urmare Inochentie a înduplecatŭ pe reḑeșĭ a priimi de la elŭ aceĭ 60 leĭ ce le dăduse maĭ multŭ vel Logofĕtulŭ. Totŭ-o-dată le a maĭ spusŭ că mare parte din acea moșie este făcută dania

Episcopieĭ de alțĭ reḑeșĭ de maĭ denainte, ale cărora nume le aŭ și arătatŭ scrise la Pomelnicŭ. Reḑeșiĭ prin acésta încă maĭ multŭ s'aŭ înduplecatŭ a confirma vênḑarea cea d'ântêiŭ, și a strica pe a doua cea cătră Logofĕtulŭ, dândŭ din noŭ zapise Episcopieĭ, cu arătarea tuturorŭ acestorŭ împregiurărĭ, adăogêndŭ la urmă, că jumătate din acea moșiă o daŭ pentru baniĭ luațĭ de la Episcopulŭ, iar jumătate o dănuescŭ, ca să fiă și eĭ pomenițĭ, cu părințiĭ și moșiĭ lorŭ (Cond. B. f. 142—144). Manolachi Costachi s'a jăluitŭ la Domniă; darŭ judecata l'a remasŭ, precumŭ se va vedea la aniĭ următorĭ.

Insemnare. Findŭ că s'a amintitŭ maĭ susŭ de *carte de blestemŭ*, dămŭ aicĭ câteva forme de aseminea cărțĭ, ce se găsescŭ în documentele Episcopieĭ. In ele îndecomun maĭ întĕiŭ se espune chestia pentru carea se dă cartea; apoĭ urméḑă blestemulŭ.

1) In o carte a Mitropolituluĭ Sava, din 1697, găsimŭ acéstă formulă de blestemŭ: „Uniĭ ca aceia (cariĭ n'ar mărturisi dreptŭ) să fie afurisițĭ și blestemațĭ de Domnulŭ Dumneḑeŭ, și să aĭbă blestemul a 318 otețĭ, ce aŭ fostŭ în Nikeea. Herulŭ, Petrile, să se topască și să se răsipească, ear trupurile lor să stea întregĭ..... Iară de ar spune dreptŭ și arŭ vĕdi, să fie ertațĭ și blagoslovițĭ de Dumneḑeŭ și de blagoslovenia nóstră....„

2) In o carte de blestemŭ, dată de Episcopulŭ Ierotheiŭ în 1745, se bléstemă așa: „Uniĭ ca aceia să fie blestemațĭ și afurisițĭ de Domnulŭ Is. HS. și de Maĭca Precista și 12 Apostolĭ, de 318 otețĭ ot Nikeea; așijderea și de smerenia nóstră să fie dațĭ anatema amaranafta, și sufletele lorŭ să aĭbă parte cu procletulŭ Arie, și să'ĭ înghiță pămêntulŭ de viĭ ca pre Dathan și pre Aviron. Iară înpăcânduse, și spuind, cine..... să fie ertațĭ și blagoslovițĭ.“

3). Iată încă o formulă din cartea dată de Episcopulŭ Iacovŭ, la 1786: „Ḑicemŭ, uniĭ ca aceștia să fie blestemațĭ de Domnul Dumneḑeŭ și de prea curata Sa Maĭcă și de ceĭ 12 Apostolĭ și de 318 Sfințĭ Părințĭ, ce aŭ fostŭ la Soborulŭ Nikeeĭ, să fie vinovațĭ foculuĭ celuĭ vecĭnicŭ și hulițĭ Iaduluĭ celuĭ fără de sfârșitŭ, și proclețĭ și neertațĭ. Petrele, herulŭ să se topască și să se râsipască, iară trupurile lorŭ după mórte să stea întregĭ. Să'ĭ moșteniască bubele luĭ Geezi și sugrumarea Iudeĭ, să fie suspinândŭ și tremurândŭ ca Cain, să crăpe pămĕntulŭ și să'ĭ înghiță de viĭ, ca pre Daftan și Aviron. Averile lorŭ și ostenelele lorŭ să fie blestemate și spre perḑare. Procopsală să nu vaḑă în toată viața lorŭ. Muerile lorŭ să fie vĕduve, și copiiĭ cerșetorĭ, și toată mânia luĭ Dumneḑeŭ să vie pre capetele lorŭ. Iară arătândŭ adevĕrulŭ în frica luĭ Dumneḑeŭ, să fie ertațĭ și blagoslovițĭ, Aminŭ.“

Mitropolitulŭ Gavriil Calimachŭ, în luna Decemvriŭ, înșciințaḑă pe Inochentie; că a tipăritŭ Evangelia de carea era lipsă pe la maĭ multe locurĭ, și că spre tipărirea eĭ a luatŭ banĭ cu dobândă. Trimite și Episcopuluĭ de Hușĭ 115 exemplare, cu prețŭ de 7 leĭ unulŭ, și'lŭ poftește ale împărți și a'ĭ trimite baniĭ ca să pótă în grabă plăti neguțitorilorŭ, spre a nu maĭ spori dobânda. (Cond. III. f. 169).

In acestŭ anŭ aŭ făcutŭ daniĭ Episcopieĭ: Vasilie Gîrdea, împreună cu soția sea,—partea lorŭ de moșiă dela gura Lăpușneĭ; Calistra,—partea eĭ din moșia Cîrligațiĭ.

La Mart 13, Sofronia femeea luĭ Theodor Darie împreună cu fiiĭ seĭ Ștefan și Ioniță aŭ vêndutŭ Episcopuluĭ Inochentie reḑeșia lorŭ din Satulŭ Obileniĭ pe Prutŭ, în ținutulŭ Lăpușneĭ, în prețŭ de 100 leĭ. Dară în zapisŭ se ḑice, că prețulŭ nu correspunde cu valora moșieĭ, fiindŭ că eĭ aŭ voitŭ să fie maĭ multŭ danĭă „pentru sufletele părinților și a moșilorŭ lorŭ, de la cariĭ le aŭ remasŭ și altă moșie: pentru ca să aĭbă și sufletele acelora parte.“ (Cond. B. f. 146 din dosŭ).

Anul 1764. Fevruariŭ 8. Inochentie capĕtă de la Domnulŭ Grigorie Calimachŭ hotarnicŭ pe Ștefan Ruset biv vel Logofĕtŭ, spre a'ĭ alege și hotărî nisce reḑeșiĭ. (Cond. III. f. 175).

In anulŭ acesta luă Domnia țereĭ Grigorie Ghica. Spre a vedea în ce stare a găsitŭ Ghica Clerulŭ și administrațiunea nóstră bisericéscă, reproducemŭ aicĭ chrysovulŭ acestuĭ Domnŭ datŭ la 15 Iuliŭ, prin care a voitŭ a pune capĕtŭ maĭ multorŭ abuzurĭ. (Uric. part. 1. f. 147—157).

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Grigorie Alexandru Ghica Voevodŭ Domnŭ țereĭ Moldoveĭ.

Aceea ce toate, cu purtarea de grijă, și cu mare înțelepciune Dumneḑeeasca pronie, bine aŭ orânduitŭ pre omŭ din trupŭ ca vĕḑutŭ, și înpreună cu sufletŭ nevĕḑutŭ, și cuvĕntătoriŭ ca unŭ dobitocŭ în două firĭ înpreunatŭ spre îndoitŭ sfîrșitŭ, adică, unulŭ spre cele trecătoare și lumescĭ, iară altulŭ spre vecĭnică dob'ndire, și maĭ presusŭ de lume. Aceea bine aŭ voitŭ din ceputŭ, de saŭ hotărîtŭ și pravile îndoite, spre iconomia amândurora a petreceriĭ și a sfîrșituluĭ folositoare omuluĭ, și capete ca nisce vîrfurĭ, pusaŭ preste elŭ, spre paza și ocîrmuirea, a acestorŭ pravile, pre uniĭ însă spre lucrurile, cele politicescĭ aŭ rădicatŭ ca să fie, ighimoniĭ, și boeriĭ și purtătoriĭ de grije, dar pre alțiĭ spre cele bisericescĭ iaŭ învrednicitŭ, pre fieste carele după starea sa. La acestĭ politicescĭ și bisericescĭ despărțire fiindŭ între dênșiĭ, iaŭ adunatŭ ca chipŭ să se păzască neturburate amĕndouă stările, hotarele dreptăților; acea bisericească stăpănire, și înălțimea, starea mințiĭ avêndŭ, să giudece, și să orândueească cele spre mântuire și folosința noroduluĭ. Iară cea politiceească Domniea, și mărirea, ca ochiulŭ celŭ de grabŭ privitoriŭ: neadormitŭ fiindŭ spre cele necuvioase ce curgŭ, și ca o puternică mână, și de grabŭ lucrătoare, agiutorindŭ pre celea cu legea, și poprindŭ totŭ chipulŭ nelegiuirilorŭ, amândouă una cu alta agiutorindŭ vor lucra, și vor săvêrși toate cele spre înplinirea a Dumnedeescilorŭ poruncĭ, și pravile, după cum de obscie, și sufletulŭ, și trupulŭ înpreunate fiindŭ, totŭ într'unŭ locŭ resuflă, spre stare și spre înplinirea a unuĭ dobitocŭ omuluĭ cuvêntătoriŭ. Pentru aceea dar dintr'unŭ ceputŭ, și legea cea firească: pe preoție, înpreună și pe împĕrăție totŭ la unulŭ, și la acestŭ omŭ, aŭ adunatŭ, și aŭ înălțatŭ, și după aceea și acea scrisă legea, aduna, și înpreuna, pre egimonĭ, pre ostenĭ, și pre giudecătoriĭ noroduluĭ Izrailtenescŭ, cu Archiereĭ spre buna și sevîrșita unire. Și împerațiĭ Iudeĭ ceĭ maĭ aleșĭ David, și Iosie și Ezekie, nu numaĭ și aceștia, căuta spre iconomia și purtarea de grije lucrurilorŭ scaunuluĭ lorŭ, ce și ale cortuluĭ, și ale Bisericeĭ spre mare silință, și rîvnă să nevoea. Și cea maĭ după urmă și înpărațiĭ noștri ceĭ credincioșĭ, și iubitorĭ de Christosŭ dela Constantin cel Mare, și ântĕiŭ până la Constantin celŭ după urmă, purtândŭ grije de ale înpĕrățieĭ, nu se lenevea, nicĭ de ale bisericiĭ, ce încă și soboară adunândŭ de cuvioșĭ părințĭ, la acele întrebărĭ, socotințe, și giudecățĭ bisericescĭ ce odrăslia, avea cea maĭ înaltă șădere, și lăcașurĭ Sfinte, spre a luĭ Dumnedeŭ închinare rĕdicândŭ și cu înpèrătescĭ afierosirĭ, și odoară înbogățindule, și hotară cădute, și tomurĭ, și poruncĭ, și nearale, spre înpodobirea și înfrumsețarea, și starea către ceĭ legiuitorĭ, adese dândŭ aŭ lăsatŭ pildă

Dumnedeească, și credincioasă către toți ighimonii a pravoslavnicilorŭ chreștinĭ. Căcĭ și la aceștia este curmată datorie, ca să pronoisască, după puterea lorŭ, și să poarte de grije pentru buna păstorie, și înpodobirea a stăriĭ Sfinteĭ Bisericĭ înpreună făcătoriŭ făcênduse, (după cum dice Apostolulŭ) a păstorilorŭ celorŭ Duhovnicescĭ iară lucrătorĭ și resplătitorĭ, cu cuțitulŭ acelŭ dela Dumnedeŭ poartă spre tăerea și spre răsipirea acelorŭ ce, aŭ cu lenevire, aŭ cu înbolditurĭ, și meșteșugurĭ rele a vicleanuluĭ aŭ începutŭ ca să strice, să strămute, și să prefacă hotarele, poroncile și legiuirile a credincioaseĭ, și Dumnedeesciĭ noastre legiuirĭ. Pentru aceste dar și Domniea me, cu mila luĭ Dumnedeŭ, învrednicindune a fi Domnŭ, oblăduitoriŭ, și ocârmuitoriŭ, strămoșesculuĭ Scaun al ighimonii aceștia a Moldoveĭ, dintr'unceputulŭ Domnieĭ meale îndată bine amŭ voitŭ, pentru dreaptă legiuitoare, și folositoarea stare, și îndreptare a supusuluĭ acestuia norodŭ: ce ni saŭ încredințatŭ nouă, și lângă aceste politicescĭ, și cele din afară, necontenite supěrărĭ și purtărĭ de grije, întru care ne aflâmŭ învăluițĭ, și cuprinșĭ, întorsamŭ cu neadormire după datoria noastră, și ochiĭ nostri ceĭ sufletescĭ, și la aceste lucrurĭ a Maĭceĭ noastre, a Bisericeĭ, și vědêndŭ multe strămutărĭ, și fără de cuviință lucrurĭ, fapte și necuvioase stărĭ, și orânduele, carea vremea și lenevirea, și cea către cele Dumnedeescĭ rěceală, nesocotință, și nebăgarea de samă, ce din puțin în puținŭ aŭ adusŭ Biserica la o vedere, și la o tânguită aflare ca aceasta, care nu cu puțină durere și tânguire a inimeĭ noastre, amŭ vrutŭ ca să o aducemŭ spre tămăduirea și îndreptarea cea puternică, și cădută, avêndŭ următoriŭ, și rêvnitoriŭ, la acestŭ credinciosŭ, și Dumnedeescŭ cugetulŭ nostru, și pe Prea-o-Sfințitulŭ Mitropolitŭ a Moldo-Vlachieĭ, alŭ nostru Părinte întru Christosŭ, kyr Gavriilŭ. Ce dar întĕiŭ și acelŭ maĭ mare din lucrurile cele necuvioase și necădute ce s'aŭ înmulțitŭ după cum saŭ disŭ la Biserică, socotitamŭ că este înmulțirea Preoților dintru care să află foarte puținĭ la numerŭ, care dupe cum să cade întră prin ușă în staululŭ acesta, iară ceĭ maĭ mulțĭ, sântŭ aceĭ ce să sue pe aiurea și tălhăresce, din cariĭ pe uniĭ îĭ îndeamnă nevrednicia, ticăloșia și lenevirea ca să răpească și să apuce darulŭ Preoțieĭ, a cărora roadă este neaverea, sărăcia, și supărarea. neavêndŭ de aiurea altŭ venitŭ de chiverniseală alŭ câștiga maĭ lesne și fără de osteneală, fără numaĭ pe Biserică, și pe Oltariŭ, iară pre alțiĭ îĭ înviteadă iubirea de argintŭ, și nesățioasa avere, din care fără de lege și fără de credință, neguțitorindŭ cele Dumnedeescĭ, și ca Simon vrăjitoriulŭ întĕiŭ cumpĕrândŭ aceste Dumnedeescĭ dela ceĭ ce le vêndŭ, după aceea vêndêndule către ceĭ ce le cumpĕră cu multe feliurĭ, și chipurĭ diavolescĭ, și amᴕgitoare, și vrăjitoarea căștigă și dobândescŭ venitŭ, din pricina necunoscințeĭ, a sufletelor acelorŭ proștĭ, și lesne credetorĭ, nesocotindŭ nicĭ-decum aceștia, cu acestŭ chipŭ preoțițĭ că sântŭ, cu adevĕratŭ nepreoțițĭ, după alŭ 29-lea canonŭ a Sfințilorŭ Apostolĭ ce dice într'acestŭ chipŭ. Că orĭ-care Episcopŭ va lua și va căștiga vrednicia, și darulŭ acesta prin banĭ, saŭ Preotŭ saŭ Diaconŭ, și acelŭ ce aŭ chirotonisitŭ, și acel ce saŭ chirotonisitŭ să fie catherisitŭ și de toate să fie lipsitŭ, și depărtatŭ de adunarea ca Simon vrăjitoriulŭ, și după cumŭ dice și canonulŭ alŭ 22. dela Soborulŭ alŭ șesele: că ceĭ ce pre banĭ se chirotonisescŭ catherisițĭ să fie și o parte și alta. Așijderea și Vasilie celŭ Mare, și Genadie, și Tarasie, Patriearșiĭ Țarigraduluĭ, dicŭ, că maĭ suferitŭ este Makedonie, și necredinciosŭ eresulŭ pnevmatomachilorŭ decâtŭ aceĭ ce cutează de cumpĕră darul Sfântuluĭ Duchŭ. Și aceste (vaĭ) nicĭ-decum negândindŭ și nesocotindŭ, îndată, facŭ pre dênșiĭ sloboḑĭ, eșindŭ de suptŭ stăpânirea Mirenieĭ, și de dajdia cea legiuită, carea este a se plăti cu datornică datorie la visteriea cea Domnească, cu care chipŭ amăgindŭ lumea, nu socotesc că iaŭ în rîsŭ, și cumcă hulescŭ maĭ nainte multŭ pe acestŭ neamăgitŭ Dumneḑeŭ, și arătânduse că cârmuescŭ starea bisericiĭ, și slujescŭ Taĭnele cele înfricoșate, eĭ sântŭ aceĭ maĭ mulțĭ omenașĭ urâțĭ, și pângărițĭ după fire, și de totŭ nesocotițĭ, și netrebnicĭ, și de nimică vrednicĭ, fiindŭ de totŭ lipsițĭ de minte, și de crierĭ, varvarĭ cu totulŭ, și neînvĕțațĭ nu numaĭ la credință, ce nicĭ la propoveduire, după cumŭ poruncesce alŭ 88 canonŭ alŭ Apostolilorŭ, nicĭ cunoscândŭ ce vra să ḑică credința, nicĭ aducândușĭ aminte de cele căḑute, după cum hotărĕsce alŭ 18, canonŭ dela Soborulŭ Cartageneĭ, ce încă nesciindŭ ce sântŭ Soboarele, și câte sântŭ și după cum hotărăsce alŭ 19 canonŭ din Trula, nu numaĭ că nu arată cu învĕțătură, și propoveduire în Duminicile din Sfânta și Dumneḑeeasca Scriptură, ce încă să află lipsițĭ de tótă priceperea a Sfintelorŭ acestora Scripturĭ, și celŭ desĕvîrșitŭ, nesciindŭ a ceti și cele proaste, orânduelĭ bisericescĭ, nu cunoscŭ starea, și slujba Sfinteĭ Liturgiĭ, și a Sfintelorŭ Taĭne, de care greșescŭ, cu vărvăria și cu neînvĕțătura lorŭ, și la acele maĭ tăĭnuite, și necuprinsă de minte molitfe a Sfinteĭ Liturghiĭ, și batjocurescŭ (vaĭ), și hulescŭ și blestămă fără de Dumneḑeească credință, și către aceste pre înfricoșate, și maĭ pre susŭ de fire, taĭne, și dogme, din care se strămută, legiuirea și batjocuresce (. . . . .) Dumneḑeeasca, curata și neîntinata credință, pentru aceea dar spre înprotivirea unora ca acestora Preoțĭ cu adevĕratŭ aĭ rușineĭ, puțină aŭ fostŭ rêvna proroculuĭ Ilie înarmată cu cuțitulŭ: decĭ spre poprirea, și îndreptarea acestuĭ cumplitŭ lucru, poruncimŭ și hotărîmŭ ca de acmu înainte, aceĭ ce vorŭ vrea să fie preoțĭ, ântĕiŭ: să se cerceteze foarte cu silință, și cu priveghere, de singurŭ Mitropolitulŭ seŭ, saŭ de Episcopulŭ seŭ, iară pentru ceĭ strĕinĭ, și dintr'alte părțĭ de locurĭ și Eparchiĭ, ce vinŭ ca să iea Preoția, să aducă fiește carele dela Mitropolitulŭ sĕŭ, saŭ dela Episcopulŭ seŭ, mărturie încredințată a vețuiriĭ, și a petreceriĭ firilorŭ lorŭ luĭ, și într'acestŭ chipŭ făcêndusă dela Archiereŭ anafora către Domniea me. Ântĕiŭ acelŭ ce va să se chirotonească, să se deosebească de stăpânirea politicească și să se scoată și din catastivul vistirieĭ domnescĭ, și așa după aceasta prin cartea Domnieĭ mele să va trimite către Archiereulŭ celŭ ce va să'lŭ chirotonisască, și să va învrednici la starea și clirosulŭ Bisericescŭ, și aceĭ ce din pămîntenĭ, cariĭ aice neputândusă ca să se învrednicească pentru vre o pricină, să ia darulŭ Preoțieĭ, și vorŭ vrea ca să margă la alte Eparchiĭ streine să fure pe supt cumpĕtŭ, darulŭ Sfinteĭ Preoțiĭ, unulŭ ca acela aflânduse pe urmă, orĭ de Mitropolitulŭ, orĭ de Episcopulŭ, ca pe unŭ furŭ de cele Sfinte: după hotărîrea alŭ 54 canonŭ dela Soborulŭ Cartageniĭ: că Episcopiĭ aceĭ ce vorŭ priimi dintr'alte Eparchiĭ Cliricĭ, și vorŭ chirotonisi la supusele lorŭ Bisericĭ, pre aciea îĭ hotărăsce să fie lepădațĭ, și de totŭ darulŭ preoțescŭ înstreinațĭ, și supușĭ blăstămuluĭ anathemeĭ, căcĭ că ḑice, pre aceĭ ce vorŭ veni dintr'altă parte, nicĭ decum să nu'ĭ chirotonisască fiindŭ de totŭ necuvioșĭ și fără de lege, ce numaĭ pre aciea să chirotonisască careĭ sântŭ dintru a sa Eparchie, pre cumŭ poruncescŭ și hotărescŭ Dumneḑeescele canoane a Sfinților Apostolĭ, și a soboruluĭ, iarŭ care se vor chirotonisi cu acest chip să se catherisască, și apoĭ să se dea la politiceasca pedépsă, și aceste pentru aceĭ ce vor de acmu înainte să se chirotonisască poruncimŭ, și hotărîmŭ. Alŭ doilea nesocoteală, și nerânduealǎ nu maĭ mică, și maĭ puțină decâtŭ cea de susŭ, amŭ aflatŭ că curgea despre zidirea bisericilorŭ ce se zidescŭ așa fieşte-cum și unde vorŭ, fără de trebuință, cu repeḑirea nesocotită, și cu cugetŭ fără de treabă, și necuvêntătoriŭ a multorŭ chrestinĭ, din care uniĭ dintru aciea din mândrie, și de deșartă slăvire umflânduse, și de fantazie biruinduse, poftescŭ cu acestŭ chipŭ, ca să căștige laudă vecĭnică, și în viață și după moartea lorŭ, și cerŭ maĭ multŭ slava lorŭ decâtŭ slava luĭ Dumneḑeŭ; iar alțiĭ din nesocotită râvna lorŭ, saŭ din sfatulŭ celorŭ neînvĕțațĭ, și fără de minte și cu adevĕratŭ orbĭ, îndemnândulŭ agiungŭ la ipolipsis, greșite, și vătămătoare de sufletŭ, socotindusă, nu cu cuviință, și cu evlavie, ce cu necuviință, cum că atâta numaĭ agiungea ca să se învrednicească spre ertarea pĕcatelorŭ lorŭ, cele grele care aŭ lucratŭ, și ca să se întraripeze, să meargă dreptŭ fără osteneală la cele ceresci, de vorŭ zidi pre pămênt, unŭ locașŭ făcutŭ cu mâna, nesocotindŭ câtŭ de puținŭ, pentru alorŭ lăcașŭ, adecă pentru alorŭ sufletŭ, din-care să pricinuesce de se înmulțescŭ Bisericile, și paraclisurile cele proaste, și la acele deobște lăcașurĭ, nu să face aceea de obștie adunare a noroduluĭ, ce este rugă unită a chreștinilorŭ și luĭ Dumneḑeŭ plăcută și primită, fiindcă unde este adunarea la biserică, poate să ḑică fieștecare din chreștinĭ, cu proroculŭ și înpĕratulŭ: în mijloculŭ multuluĭ norodŭ te voiŭ lăuda Doamne.

Iară îmmulțirea Bisericilorŭ pricinuescŭ ca să se pustiască acele vechĭ bisericĭ, și să remâe lăcașurĭ drumețilorŭ, saŭ tălharilorŭ, saŭ cuĭburĭ dobitoacelorŭ, până cândŭ din vreme în vreme lenevinduse grija lorŭ, vorŭ agiunge și acele nouă făcute spre pustiire, din care curge și împuținarea afierosirilorŭ, odoarelorŭ, și a veștmintelorŭ celorŭ Sfinte, ce se daŭ către Dumneḑeŭ, cu care se înpodobescŭ Bisericile, și milostenie cea către săraciĭ Preoțĭ, în multe părțĭ înpărținduse. Pentru aceste dar nesocotite și pricinuitoare de stricăciune, și de vĕtămarea celorŭ către Dumneḑeŭ lăcașurĭ, nesuferindŭ Domnia me, și urmândŭ după canonulŭ alŭ cincilea a Soboruluĭ dela Gangra. Și după canonulŭ alŭ 25 de Laodichia, (ce ḑice): unde ajungea unŭ Preotŭ, Episcopŭ să nu să facă, și unde suntŭ bisericĭ de ajunsŭ, biserică nouă să nu se zidească, ca să nu se micșureḑe a bisericiĭ adunare și numele. Iată vomŭ și pentru aceasta, și poroncimŭ, și hotărîmŭ de acum înainte nicĭ unulŭ să nu cuteze să zidească din temelie biserică nouă fără de scirea și voea Mitropolituluĭ, căcĭ întracestŭ chipŭ și canonulŭ alŭ 4 al Soboruluĭ a toată lumea aeve hotărăsce și ḑice : nicĭ unulŭ să nu zidească la vre unŭ locŭ lăcașŭ fără de scirea și voea Episcopuluĭ. însă aceste se cade să fie, și înpurtarea de grijă a Archiereuluĭ ca să nu să dee voea să zidească fieşte-cine bisericĭ, și aceĭ ce n'aŭ putere ca să înzestreze biserica cu cele trebuincioase veniturĭ și Sfinte odoară ce sântŭ spre înpodobirea caseĭ luĭ Dumneḑeŭ. Și spre chiverniseala la acea din tóte ḑilele a preoțilorŭ, și a slujitorilorŭ ce se află întrînsa; după alŭ 17 canonŭ alŭ 7 soborŭ ce ḑice: Acelŭ ce va să zidească mănăstire, așijdere și bisericâ, de nu va avea toate cele trebuincioase, spre întemeerea lorŭ, să se poprească de Episcopĭ. Aceste darŭ și pentru bisericĭ, și pentru zidirea lorŭ hotărîmŭ. Iar alŭ treilea nesocotitŭ, și fără de cale lucru amŭ aflatŭ că să pricinuesce de către cele ce se daŭ luĭ Dumneḑeŭ afierosirĭ, la mănăstirĭ și bisericĭ, fiindŭ că puținĭ sântŭ ceĭ ce aducŭ jertfe, desĕvêrșitŭ bune, și luĭ Dumneḑeŭ plăcute, ca Avel, iară ceĭ maĭ mulțĭ sântŭ cariĭ urméză luĭ Cainŭ, și maĭ multŭ de câtŭ Cain, de vreme că cu nedreptate eĭ aducŭ darurĭ, și pentru ca să ea plată, eĭ să însărcinează cu fórte greŭ păcatŭ, urîțĭ și gonițĭ făcênduse de către Dumneḑeŭ, căcĭ că uniĭ pentru pizmă, și pătimitórea vrăjmășie, ce aŭ către ceĭ cu lege aĭ lorŭ drepțĭ clironomĭ afierosăscŭ parte din averea lorŭ, pentru ca să rĕmâe lipsițĭ aceĭ ce după lege și după pravilă sântŭ clironomĭ, și dăruescŭ luĭ Dumneḑeŭ cu unŭ chipŭ, ca acesta, ca să disbrace și să golească pre a lorŭ moștenitorĭ, ce aŭ către elŭ pizmă și vrăjmășie, dar alțiĭ iarășĭ cu vicleșugŭ, și cu rea socotință, dăruescŭ la bisericĭ, nu alese ale lorŭ sciute, ce acele ce sântŭ cu pricină de giudecățĭ ca să lipsască eĭ din giudecățĭ, și cu oare care vedere a evlavieĭ să facă strâmbătate celuĭ de aproapele seŭ, dintru care să pricinuescŭ multe feliurĭ, și necontenite și necurmate giudecățĭ necunoscândŭ, și nesciindŭ giudecătorii ce să facă din dóuă. adecă, să păzască dreptatea și să le întoarcă, acele ce rĕŭ saŭ afierositŭ, către Sfintele Mănăstirĭ, (care după cumŭ se vede este fără cale) și pricină de scandală ca să ea înapoĭ cele ce saŭ afierositŭ luĭ Dumneḑeŭ. saŭ lenevindusă și lăsândŭ dreptate pentru voea mănăstirilorŭ să facă strîmbătate la giudecata dreptățiĭ, care și aceasta este vătămătoare și prăpăditóre sufletuluĭ, și de totŭ stricătoare poruncilorŭ celorŭ Dumneḑeescĭ și omenescĭ. Ce dar pentru tóte acéste necuvióse afirosirĭ, hotărîmŭ și poruncimŭ de acmu înainte, să n'aibă nicĭ unulŭ voe ca să afierosască ceva la Sfintele Mănăstirĭ, și bisericĭ fără scirea Domnieĭ mele, pentru ca întêiŭ să se cerceteḑe de către Domnia me, și de va fi afierosirea aceea după pravile dreaptă cuviinciósă și luĭ Dumneḑeŭ plăcută, și bine primită, atuncea să se afierosésca, și aceste toate de maĭ susŭ numite, și arătate spre paḑa și nestrămutata întărirea a Dumneḑeescilorŭ pravile, și a buneĭ și drepteĭ orônduele, saŭ hotărîtŭ spre înprotivirea acelorŭ ce până acmu fără de cale, fără dreptate, și maĭ vîrtosŭ fără de credință saŭ lucratŭ; iar care să va arăta înprotivnicŭ, către aceste ce bine, și cu legiuire saŭ orônduitŭ, și saŭ hotărîtŭ de către Domnia me, acela de va fi din catalogulŭ Preoțescŭ, după Sfânta pravilă să se catherisésca, și de totŭ să se golésca de adunarea bisericésca, dar de va fi mireanŭ și la starea vrednicieĭ, acela să se înstreineḑe de cinstea luĭ, și să se coboare la starea proștilorŭ ca unŭ vrăjmașŭ a adevăruluĭ, a pravililorŭ, și a dreptățiĭ. Acésta facemŭ scire, 1764. Iulie 15.

(Subscrisŭ: Grigorie Ghica Vovd.

(Loculŭ Sigil.) Vel Vister. Procitelnom.

Inochentie, la 20 Iuniŭ, scóte dela acestŭ Domnŭ o carte către Ștefan Rusetŭ, spre a'ĭ alege nisce Çiganĭ ce se oploșise și amestecase cu Çiganiĭ mănăstirilorŭ Dobrovețulŭ și Căpriana (Cond. III. f. 171).

Inochentie, înpreună cu Mitropolitulŭ Gavriilŭ, cu Ioanichie Episcopulŭ Romanuluĭ și cu Dosotheiŭ alŭ Rădăuțitorŭ, iea parte la divanulŭ convocatŭ în acestŭ anŭ de Domnulŭ Grigorie Ghica pentru regularea vădrărituluĭ, séŭ a dabileĭ pe viĭ, și desființarea abusurilorŭ ce se introdusese de strîngătoriĭ acesteĭ dărĭ, în marea daună a cultivatorilorŭ de viĭ. Archiereiĭ légă hotărîrea Divanuluĭ prin blestemŭ asupra celorŭ ce arŭ cuteza să o strice. (Uricar. part. I. f. 130—140).

Episcopia în anulŭ acesta a căpĕtatŭ daniĭ: de la Ioan Pandele — o vie; dela un Gavriil — o parte de ređeșiă din moșia Germănesciĭ de peste Prutŭ; dela Frațiĭ Gotculescĭ: Manuil, Constantin, Vasilie, — o ređeșiă a lorŭ din moșia Crăsnășeniĭ; dela Ursul Gotcă—o altă ređeșie, totŭ din Crăsnășenĭ; dela Jigniceriulŭ Stefan Iamandi — deasăminea o parte ređeșéscă din Crăsnășenĭ.

Anul 1765. Manolachi Costachi, nemulțemitŭ că Inochentie 'ĭ a datŭ pe față vicleșugulŭ, cu care cercase a strica cumpĕrătura Episcopieĭ, de la ređeșiĭ de Obilenĭ, cu tóte că judecata l'a datŭ remasŭ, elŭ nu s'a liniștitŭ, ci a vrutŭ óre-cum silnicŭ să se vîre acolo. A făcutŭ satŭ și móră pe acea moșiă, ca să pótă avea cu timpulŭ maĭ multe titlurĭ de stăpînire. Insă nicĭ Inochentie nu l'a lăsatŭ în pace: S'a tânguitŭ asupra luĭ la Domnulŭ Grigorie Ghica, carele prin chrysovulŭ seŭ din acestŭ anŭ dinnoŭ a întăritŭ stăpânirea Episcopieĭ asupra aceluĭ Satŭ. (Cond. B. f. 148). Insă Manolachi Costachi, întru așteptarea unuĭ momentŭ favorabilŭ pentru elŭ, a urmăritŭ acestŭ procesŭ până la mórtea sa, și chiarŭ după mórtea luĭ l'a urmăritŭ încă câtva timpŭ unŭ nepotŭ alŭ seŭ, precumŭ se va vedea la anulŭ 1768 (Cond. B. f. 145—146).

Pela anulŭ acesta s'a înființatŭ Schitulŭ Averesciĭ, de unŭ Călugărŭ anume Sava, ce era acolo Egumenŭ. Acestŭ Sava era ređeșŭ din Averescĭ, și călugărinduse, a făcutŭ Schitișorŭ pe ređeșia luĭ. Dar înainte de a'lŭ sfîrși l'a înlocuitŭ în egumenie unŭ Sofronie, care a isprăvitŭ Bisericuța. Aceasta se vede din dania unorŭ ređeșĭ făcută Schituluĭ în anulŭ acesta, în carea se ḑice, că atuncĭ se făcea Schitulŭ.

Observămŭ, că în seculului trecutŭ, și în acesta pe la multe moșiĭ reḑeșescĭ s'aŭ făcutŭ deaseminea schitulețe de către uniĭ din reḑeșĭ; și alțiĭ le dăruiaŭ părțĭ de pămêntŭ, liveḑĭ, viĭ, etc.; apoĭ le închinaŭ Episcopieĭ; însă tóte acele Schitulețe încurêndŭ s'aŭ desființatŭ; éră moșiórele lorŭ aŭ intratŭ în proprietățile Episcopieĭ.

Daniele din anulŭ acesta: reḑeșiĭ — Daniilŭ, Nicolaiŭ și Andreiŭ aŭ dăruitŭ Schituluĭ Averescíĭ partea lorŭ din Roșiorĭ. Georgie Gotcă a dăruitŭ Episcopieĭ partea sea de reḑeșiă din Crăsnășenĭ. Preotésa Theodora a dăruitŭ Episcopieĭ partea sea de pămêntŭ din Tătărenĭ. Frațiĭ Georgie și Porfira aŭ dăruitŭ Schituluĭ Brădicescíĭ reḑeșia lorŭ din moșia Tălpigeniĭ.

La 20 Octomvrie Inochentie scóte carte domnéscă dela Grigorie Ghica, prin carea se înputernicesce trimisulŭ Episcopieĭ a aduna dela clerulŭ Eparchieĭ dajdea pe semestrulŭ de tómnă pentru întreținerea Scólelorŭ, anume câte 2 leĭ noĭ de fiecare Preotŭ și Diaconŭ. Reproducem aicĭ întrégă cartea domnéscă:

„Noĭ Grigorie Alexandru Ghica, Voevoda, bojiio, Milostiio, Gospodar, Zemli, Moldavscoĭ, Datam carte Domnieĭ mele, ca pi cine va trimite Svinția Sa Părinteli Episcopulŭ de Hușŭ ca să strângă obicĭnuita dajdie de Svete Dimitrie pentru banĭ școlelorŭ, să fie, volnicŭ să împlinească dila fiește carea Preutŭ i Deaconŭ, câte — 2: leĭ noĭ, după orândueala ce s'aŭ făcutŭ acmu, cu chrysovŭ: gospod, fiindŭ că li saŭ ertatŭ birŭ ce da la mucarel în toțĭ aniĭ după cumŭ maĭ pe largŭ să vorŭ însciința dela Părintele Episcopulŭ, de mila ce am făcutŭ Domnia mea decĭ după izvodŭ ce saŭ trimisŭ dela visterie cu pecete, Gospod, să aibă a înplini de la fieşte carea Preutŭ i Diaconŭ câte: 2: leĭ noĭ și să e și stringătorulŭ câte 2: părale banĭ noĭ de tot leu, cum și piste numile ce sintŭ arătate în izvodŭ câțĭ preuțĭ maĭ mulțĭ se vorŭ afla să înplinească dela toțĭ și dela fieşte care asăminea câte: 2: leĭ, noĭ nerămâindŭ nime scutitŭ măcarŭ și cărțĭ gospod, saŭ Vlădicescĭ de va avea cineva de scutială să nusă ție în samă, și până în 15 ḑile a luĭ Noemvrie să fie toțĭ baniĭ înpliniţĭ și trimișĭ aicea—Aceasta poruncimŭ (Cond. III. f. 181).

(L. S.) vlet. 1765: Octombre 20.

La 12 Iuliŭ Inochentie scóte hotarnicĭ între cari Nicoli biv vel Ușer Ispravniculŭ de Fălciiŭ, spre a alege nisce reḑeșiĭ ale Episcopieĭ, de la ținutulŭ Fălciiuluĭ. (Cond. III. f. 179).

Mulțĭ din locuitoriĭ Satelorŭ se deprinsese a vagabonda de pe o moșiă pe alta, sub feliurite preteste, éră prin acésta se păgubiaŭ și pe eĭ și pe proprietarĭ. Domnulŭ Ghica, spre a curma acestŭ abusŭ, a făcutŭ așeḑemêntŭ în tómna acestuĭ anŭ, spre a stabili pe locuitorĭ la unŭ locŭ. In condica III. f. 183 se păstrează porunca domnéscă dată către locuitoriĭ din ținutulŭ Fălciiuluĭ, prin care ĭĭ însciințéză, că este oprită strămutarea de la unŭ satŭ la altulŭ. Iată acea carte:

„Noĭ Grigorie Alexandru Ghica Voevoda Boj: Milost: Gospodar Zemli Moldavscoĭ. Scriemŭ Domniea mea la vornicel, și la toțĭ lăcuitoriĭ de ținutulŭ Fălciiuluĭ vĕ facemŭ scire pentru prefăcătorĭ și învățațĭ a să strămuta din locŭ în locŭ de nu numaĭ lorŭ îșĭ pricinuescŭ sărăcie, și scăpăciune ce și altora daŭ tulburare și pricinĭ de neodihnă pentru cari vrêndŭ Domnie mea a lipsi și a să împedeca uniĭ ca aceștie prefăcătorĭ, am hotărîtŭ ca dila așeḑare ce saŭ făcutŭ astă toamnă la luna luĭ Septemvrie nime să nu fie volnicŭ a să maĭ strămuta ci fiiști cari undi laŭ apucatŭ așed̦area acolo să rĕmâe statornicŭ și di a și îndrăzni cineva a să clăti din loculŭ luĭ poruncă saŭ dat tuturor vouă vornicilor ca să nu'ĭ primiţĭ ce îndată arătândŭ la ispravnicu ţinutuluĭ, legaţĭ să'ĭ dea înapoĭ la satulŭ de unde aŭ fugitŭ, ș'această poruncă esti hotărîtă cu statornicie să se păzască. Dar aceĭ prefăcĕtorĭ și ómenĭ din fire rea maĭ vîrtosŭ ceĭ ce sântŭ prin satele boerescĭ vĕd̦ênd̦ŭ că se păzesce hotărîrea nestrămutăriĭ cu statornicie neamŭ însciinţatŭ Domniea mea că facŭ scornitur̆ de vorbe răsuflate aducândŭ felurĭ de felurĭ de cuvinte la mijlocŭ ca să poată găsi chipŭ de strămutare dândŭ o îndemnare cu minciunile lorŭ de a să răsvrăti toţĭ ceĭ ce sântŭ pe moșiile boerescĭ care aceste minciunĭ ce li aŭ scornitŭ uniĭ din voĭ nesuferindŭ Domnie mea ale aud̦i iată cu această carte a domnii meli vĕ însciinţămŭ să nu vĕ potrivițĭ la scornitur̆ de vorbe rĕsuflate ca aceste, ce să păd̦iţĭ numaĭ acele ce vi să scriŭ de către Domnie me fiindŭ că orĭ ce lucru iasti de folosulŭ și apărarea voastră nu lăsămŭ Domnie mea a nu vĕ însciinţa iar câtŭ a vĕ strămuta orĭ de pe moșiĭ boerescĭ orĭ Mănăstirescĭ nu priimimŭ Domnie mea ci fiiști cine undi saŭ aflatŭ la așed̦ari ce saŭ făcutŭ la luna luĭ Septemvrie acolo să fie șĕd̦etorĭ orĭ pe a cuĭ moșie va fi, plătindușĭ birulŭ vistirieĭ iar cari va îndrăzni a să strămuta din loculŭ luĭ iată poruncă saŭ datŭ la toţĭ ispravniciĭ ţinuturilorŭ pe nisce făcătorĭ caceia să'ĭ prind̦ă și puiudu'ĭ în butucĭ să'ĭ trimită aice ca să să pedepsască cu urgie domnească cum și vorniciĭ satelorŭ care vorŭ primi prefăcătorĭ ca aceea și norŭ merge îndată ca să de scire ispravniculuĭ de ţinutŭ și vorŭ acoperi aseminea pedeapsă vor lua ce dar părăsiţivă de minciunĭ și scornitur̆ de vorbe răsuflate ca aceste și pădiţĭ numaĭ cele ce vĕ scriŭ pin cărţile Domnii meali ca să nu cădeţĭ la pediapsă şi cine undi să află şedătoriŭ acolo să rămâe şi să'şĭ caute de hrana şi agonisinţă nesupărânduse maĭ multŭ din hotărîrea ponturilorŭ gospod ce sântŭ date la Ispravniciĭ ţinutuluĭ iar când viţĭ ave vre o supărarea maĭ multŭ din hotărîre ce esti pin ponturĭ dê cătră orĭ cine să viniţĭ să jăluiţĭ şi viţĭ afla dreptatea vóstră aceasta poruncimŭ. 1765. Iul. 14.

Insemnâmŭ aicĭ, că dela anulŭ 1765, din timpulŭ luĭ Grigorie Ghica, s'a adoptatŭ în chărtiele oficiale era de la nascerea luĭ Christosŭ, în loculŭ celeĭ dela Crearea lumeĭ. Aceasta se vede de acolo, că cărţile domnescĭ, pânăla 1764 pórtă era vechiă; iară dela 1765 înainte era nouă.

In Condica III. f. 185 se păstrează o copiă de pe cartea Domnuluĭ Grigorie Ghica, cătră Georgie Beldiman biv vel Stolnicŭ, Ispravnicŭ de Fălciiŭ, pentru buna orândueală chrestinească atâtŭ a cleruluĭ, câtŭ şi a chrestinilorŭ în genere. Totŭ în acea carte se pomenesce, că Domnul a scrisŭ 1) o carte cătră lăcuitorĭ în această privinţă, pe carea Ispravniculŭ să pue a o ceti în auḑul tuturorŭ, ca să înţeleagă cu toţiĭ, că este voinţa Domnieĭ a se lăsa de obiceiurile cele rele; 2) alte cărţĭ „cătră iubitoriĭ de Dumneḑeŭ Episcopĭ, îndemnându'ĭ ca să orânduească protopopĭ ómenĭ cu sciinţă, pela Eparchiele lorŭ, pentru această treabă ca să cerceteze atâtŭ pentru Preoţĭ ce se vorŭ afla pe la ţinuturĭ, câtŭ çi Bisericile şi să îndrepteze toate, câte vor fi trebuinţă de îndreptat.“

Aceste cărţĭ, de care aicĭ se pomenesce sântŭ negreşitŭ atâtea circulare domnescĭ prin toată ţéra. Neavêndŭ circularea cătră locuitorĭ, precum şi cea cătră Episcopĭ, vomŭ înpărtăşi aicĭ numaĭ cuprinderea circulăreĭ cătră Ispravnicĭ carea s'a păstratŭ.

1) Circularea aceasta începe cu descrierea stăriĭ morale a Preoțimeĭ: „Iţĭ facemŭ scire, că între alte obiceiurĭ rele și fără de cale ce se urma, pe care cu osîrdie ne silimŭ Domniea mea a le desrădăcina, silindune ca să dămŭ obiceiurĭ bune și spre folosulŭ de obștie, plăcute și luĭ Dumneḑeŭ și oamenilorŭ luândŭ aminte și pentru cele bisericescĭ, adică pentru rândueala Preoțilorŭ, care saŭ din nesilința îndreptătorilorŭ, saŭ din lenevirea lorŭ, aŭ căḑutŭ la o deprindere(*) cu totulŭ înprotiva poruncilorŭ Sfinteĭ pravile, îndestulânduse numaĭ a se numi Preoțĭ, și neavêndŭ maĭ multŭ purtare de grijă, ca să se facă cu adeverulŭ Preoțĭ, după cum poruncesce maica noastră Sfânta Biserică, ca să poată da pildă bună spre sufletească îndreptare a noroduluĭ de obște.“

2) Domnulŭ acesta doria, ca în privirea religioasă, să dea altă direcțiune, maĭ convenabilă, atâtŭ cleruluĭ câtŭ și poporuluĭ: „Pentru acea dar, vrêndŭ Domnia mea cu totŭ dinadinsulŭ a se îndrepta această necuviință și a face săşĭ schimbe politia (conduita), atâtŭ preoțiĭ câtŭ și norodulŭ de obție: iată saŭ scris cartea Domnieĭ mele...“

3) In circulara către Episcopĭ îĭ îndemna de a pune protopopĭ vrednicĭ și a'ĭ trimite să reguleze toate Bisericele Eparchieĭ, să cerceteze abuzurile și să le îndrepteḑe. De aceea îndatoresce și pe Ispravnicĭ a da acelora totŭ concursulŭ lorŭ. „Decĭ și D-ta, aflândute dregătoriŭ aceluĭ ținutŭ să daĭ agiutoriulŭ ce va avea trebuință omulŭ Archiereuluĭ, ce va âmbla pentru această treabă, ca să poată cu înlesnire a pune la bună orânduealǎ îndreptarea ce să cere de către Domnia mea, silindŭ pe aceĭ nesupușĭ și neînțelegĕtorĭ, cu chipulŭ ce se va că-

---

(*) Adică la o stare morală.

dea, a da ascultare la învěţăturele cele ce se vorŭ da.“

4) Preoţimea era degradată nu atâta din ignoranţă, câtŭ din maniera neomenoasă cu carea era tratată chiar de guvernŭ şi de amploiaţiĭ sěĭ. Preoţiĭ eraŭ supuşĭ la feliurite dabile ca toţĭ lăcuitoriĭ; eraŭ maltrataţĭ ca toţĭ lăcuitoriĭ de către strîngětoriĭ dabilelorŭ: ţeraniĭ prin urmare îĭ priviaŭ ca pe nisce persoane in totulŭ de condiţia lor şi nu aveaŭ către eĭ nicĭ unŭ respectŭ. Preoţiĭ şi trăiaŭ cu totulŭ o viaţă egală cu a stratuluĭ celuĭ maĭ de josŭ alŭ societăţiĭ, şi fişicesce şi moralicesce.

Domnulŭ Grigorie Ghica credea, că unulŭ din mijloacele prin care s'ar putea rědica Preoţimea nóstră din înjosirea eĭ moralě, era tratamentulŭ onorabilŭ din partea amploiaţilorŭ guvernuluĭ; căcĭ prin aceasta pe de o parte se va deştepta filotimia preuţilorŭ, éră pe de alta şi lăcuitoriĭ se vorŭ deprinde a le arěta respectulŭ cuvenitŭ. De aceea învaţă elŭ pe Ispravnicĭ, cu ce manieră se trăteze pe Preoţĭ, cândŭ i se vorŭ înfăçoşa cu vre o pricină: „Cum şi însuşĭ D-ta săĭ îndemnĭ (adică pe lăcuitorĭ, pe poporŭ în genere) a cinsti pe Preoţĭ dândŭ pildă cu cinstea ce veĭ face Preoţilorŭ, cândŭ vorŭ veni înaintea D-tale, orĭ cu ce pricină a fi, să li socotescĭ cinstea ce li se cade, ca unora ce sântŭ aleşĭ şi rânduiţĭ spre slujba Sfinteĭ Bisericĭ, şi, după cum ḑicemŭ, venindŭ înaintea D-tale vreuniĭ din Preoţĭ, aŭ singurĭ de arŭ fi, saŭ întovărăşiţĭ cu lăcuitoriĭ, săĭ puĭ să şadă, cinstinduĭ dupre cum se cuvine, ca vědêndŭ şi lăcuitoriĭ, să ia pildă dela D-ta aĭ cinsti şi aĭ socoti, ca pe nisce obraze ce se cinstescŭ şi de D-ta, dregětoriŭ; şi eĭ încà, vědînduse cinstiţĭ, se vorŭ îndemna a se feri de tovărăşiĭ necuviincioase, păḑinduşĭ cinstea lorŭ“.

5) Domnulŭ Grigorie Ghica, scia canónele bisericescĭ

și le respecta. Scia că clerulŭ își are instituțiunile séle, organismulŭ seŭ, constitutiunea sea a parte, care, fără a jigni întru ceva legile civili, sântŭ ca unŭ suplimentŭ ca o îndeplinire a lorŭ; că autoritatea civilă este în drit numaĭ a privighia la exacta lorŭ împlinire. Deacea, în spiritulŭ canoanelorŭ elŭ hotăresce, că autoritatea civilĕ cândŭ va vedea pe vreunŭ Preotŭ făcêndŭ ce nu se cuvine chiămăriĭ séle, să nu ĭea asupra luĭ dela sine nicĭ o mesură represivă, ci numaĭ să facă cunoscutŭ faptulŭ necuviinciosŭ autoritățiĭ bisericescĭ: „Și cândŭ vre-uniĭ din Preoțĭ nu vorŭ urma cuviințiĭ cinuluĭ lorŭ ce li se cade, să însciințezĭ D-ta pe Archiereulŭ Eparchieĭ, saŭ de va fi departe de Scaunulŭ Archiereuluĭ, să însciințezĭ pe protopopulŭ ținutuluĭ, ca săĭ îndrepteze.“

6) Cândŭ autoritatea bisericească, voindŭ a îndrepta vreunŭ abuzŭ moralŭ între locuitorĭ, vre-unulŭ din eĭ nu arŭ voi a se supune povĕțuirilorŭ bisericescĭ, autoritatea civilĕ trebue să'ĭ vie întru ajutoriŭ: „Cum și pentru lăcuitoriĭ ce vorŭ fi înprotivnicĭ, dândŭ cu îndărătnicia lor pildă rea și celorlalțĭ, și arătânduse de către Protopopa la D-ta, după doveditele lorŭ indĕrătniciĭ să'ĭ înfrănezĭ și să'ĭ certezĭ de va fi trebuință, ca să se îndrepteze.

7) Autoritățile să îngrijească, ca Bisericele de pe la sate să nu fie lipsite de servitoriĭ neapărațĭ pentru sĕvîrșirea Sfintelorŭ Serviciĭ, și aceia să fie scutițĭ de dărĭ: „Și fiindŭ că pre la Bisericile de pre la sate este trebuință de anagnosti, pentru agiutoriulŭ preoților, la care bisericĭ nu vorŭ fi din feciori Preoțilorŭ seaŭ a Diaconilorŭ (pentru cariĭ avețĭ poruncă dela Domnia mea ca să nu fie supĕrațĭ cu birulŭ) să se aleagă din copiiĭ poporănilorŭ, cariĭ se vorŭ socoti vrednicĭ ca să se facă

Anagnosti, și aceștia să fie în pace de birŭ, dândŭ poroncă Sătenilorŭ să nu se cisluească în birŭ.“

8) Datorința moralĕ a preoțimeĭ, de a fi ospitalieră, Autoritățile locale o prefăcuse în abuzŭ, din care adeseorĭ se pricinuia preoțilorŭ înpovĕrare peste puterea lorŭ, sărăciă și suferință. Slujbașiĭ domnescĭ ce viniaŭ cu poruncĭ pe la ținuturĭ, pe la tărgurĭ și sate în feliurite trebĭ ale Domnieĭ; amploiațiĭ Ispravnicielorŭ și alte persoane trecătoare: Ispravniciĭ, séŭ, chiar și aceia singurĭ dela sine, obicĭnuiaŭ a pretinde ca preoțiĭ să'ĭ găzduească în timpulŭ petreceriĭ lorŭ pe acolo. Purtarea acelorŭ musafirĭ impușĭ, negreșitŭ nu era modestă; pricinuia Preoțilorŭ feliurite supĕrărĭ și a datŭ motive de tânguirĭ amare. Domnulŭ Ghica voesce a scăpa pe preoțĭ de această suferință: „Și pe la Preoțĭ de pe la Târgurĭ cum și de pe la sate, ce saŭ obicĭnuitŭ a găzdălui musafirĭ saŭ orânduițĭ de diregĕtorĭ saŭ din voia lorŭ, această obicĭnuire poruncimŭ Domnia mea să lipsască, și D-ta să aperĭ casăle Preoțilorŭ de această supĕrare a musafirilor, ca să fie înliniscițĭ a'șĭ căuta trebuințele preoțescĭ, și la toate câte se poruncescŭ de către Domnia mea atâtŭ prin cartea aceasta, câtŭ și prin cea către lăcuitorĭ, să fie cu privighere a se urma și a să păzi la toate pre deplin.“

9) Una din cauzele, înpedecătoare moralizeriĭ Preoțilorŭ era coruptibilitatea Protopopilorŭ, cariĭ în locŭ de a lovi abuzurile cu asprimea legiĭ și a le curma, găsiaŭ în ele un mijloc de agonisită, impuind séŭ învoind vinovatuluĭ a rĕscumpera vinovăția prin mită și a scăpa de pedeapsa legalĕ. Domnulŭ Ghica întoarce și la aceasta serioasa luare-a-minte a Ispravniculuĭ, îndatorindulŭ a privighea ca cercetările Protopopilorŭ să nu degenereze, în locŭ de în-

dreptare, în acoperirea și încurăgiarea abuzurilorŭ: „ Și pentru cercetarea ce se va face de Archiereĭ prin protopopĭ, îțĭ poruncimŭ să aĭbĭ tare purtare de grijă, ca nu cumva orânduițiĭ cercetătorĭ, aducândŭ lucrulŭ asupra căstiguluĭ lorŭ, să pricinuească vre o supĕrare pe'ntregulŭ, saŭ fără de dreptate, atâtŭ preoțilorŭ, câtŭ și lăcuitorilorŭ, și, înlocŭ de a se îndrepta, să vie la maĭ mare necuviință lucrulŭ."

10) Domnulŭ Grigorie Ghica, întru înțelepciunea sea de omŭ de Statŭ, scia de ce mare însemnătate este în educația moralĕ a poporuluĭ Biserica cu instituțiunile séle religioase. Biserica desceaptă și întreține spiritulŭ religiosităţiĭ, — izvorulŭ sentimentelorŭ nobile; — ea învață pe omŭ datorințile moralĭ, prin care îlŭ prepară către ordinea familiară și cetățeană. Din acestŭ punctŭ de vedere Domnulŭ Ghica voia a deprinde pe locuitorĭ să mérgă la Biserică în toate Duminicele și serbătorile anualĭ; să poarte grijă cu cele trebuitoare pentru buna întreținere a Bisericelorŭ, și a se purta cu respectŭ către Preoțĭ. Despre toate aceste elŭ a vorbitŭ pe largŭ în circulara către locuitorĭ. Locuitoriĭ obicĭnuiaŭ a escuza nemergerea lorŭ la Biserică cu dóue pretexte: a) uniĭ cu depărtarea locuințiĭ lorŭ de Biserică, precumŭ suntŭ ceĭce locuescŭ prin mice cotune, depărtate de satele cu Biserice; b) cu trebuințele de a se mâneca de dimineață spre a se duce la Târgurĭ după nevoile lorŭ casnice. Domnulŭ Grigorie Ghica respunde în circulara sea celor d'ântĕĭ, ca să șĭ strămute locuințele în locurĭ ce vorŭ fi maĭ apropiate de Biserică; éră celorŭ de alŭ doilea, ca să nu se ducă la Târgurĭ pînă după eșirea din Biserică, adică după ascultarea Sfintelorŭ servirĭ.

Spre aplicarea acestorŭ mĕsurĭ, Domnulŭ propune Ispravnicilorŭ dóue mijloace: unulŭ al autorităţiĭ—porunca, şi altele moralĕ: sfătuirea şi exemplulŭ: „Şi iată vĕ scriemŭ şi pentru aceasta, că, a se îndrepta norodulŭ din deprinderea lorŭ cea rea, este trebuinţă a se urma în dóue chipurĭ: adică la unile cu poruncă, şi la altele cu îndemnare, precumŭ este a se muta ceĭ depărtaţĭ cu lăcuinţa de Bisericĭ, fiindŭ cu greŭ aşĭ strămuta aşedările lorŭ, precum şi de aĭ opri de mergerea lorŭ la târgurĭ pînă nu vorŭ merge la Biserică, fiindŭ éraşĭ înrădăcinaţĭ întru acesta, obiceiŭ a se mâneca la târgurĭ: la aceste este îndestulŭ aĭ îndemna arătândule folosulŭ ce poate a câstiga, urmândŭ aceste; ca prin îndemnare să se deprinză a rĕvni unulŭ altuia pe încetŭ încetŭ să se deprinde a le urma cu voia lorŭ. Iară câtŭ pentru altele, precum este pentru Bisericĭ, ca să fie grijite, şi îndestulate de cele trebuincióse, şi a se păzi cinstea Preoţilorŭ despre mirenĭ, şi altele ce scriemŭ către lăcuitorĭ şi către D-ta, la aceste să lucreze porunca Domnieĭ întocma precum scriemŭ, chibzuindŭ şi D-ta la fieşte-care madea să te aducĭ cu chipulŭ ce să va cădea, unde îndemnându'ĭ cu cuvêntulŭ, unde cu pilda ce le veĭ da cumŭ şi cu óreşcare îngrozire, pe unde vorŭ fi de trebuinţă, şi la altele puindŭ chiarŭ în faptă porunca Domnieĭ mele, ca cu chipurile aceste să între la rânduealĕ buna deprindere ce o poftimŭ Domnia mea să o vedemŭ întru întemeere desĕvîrşitŭ: aceasta scriemŭ.“ — 1766, Mart 31.

Insemnare. Acumŭ vine întrebarea: De unde scimŭ că este Grigorie Ghica Domnulŭ, care cu atâta înţelepciune politică şi zelŭ chrestinescŭ a făcutŭ circulările aceste pentru îndreptarea moravurilorŭ Cleruluĭ şi ale poporuluĭ românŭ? căcĭ copia ce o avemŭ înainte se titluesce numaî: *Suretŭ de pe luminata carte Gospodŭ*, și la urmă închiăe cu data 1766. Mart 31? Singura data acésta este îndeagiunsŭ spre a ne încredința, că Domnul acestŭ vrednicŭ de pomenire pentru Biscrică este renumitulŭ Grigorie Ghica, întemeetoriulŭ scoalelor, exemplulŭ de moralitate alŭ supușilorŭ, și martirulŭ apărĕriĭ drepturilorŭ țereĭ! De și data 1766 coincide cu începutulŭ Domnieĭ succesoruluĭ seŭ Grigorie Calimachŭ în toate listele chronologice ale Domnilorŭ Moldavieĭ; ânse și Domnia Ghicăĭ cuprinde maĭ bine de jumetatea acestuĭ anŭ. Iată cum lămurescŭ aceasta chronicariĭ țereĭ: Spătariul Ioan Canta dice în Letopisețulŭ seŭ, că Ghica a Domnit doĭ anĭ și șese lunĭ, începândŭ din anulŭ 1764 (Letop. t. III. f. 187).

Enache Cogălniceanu arată chiarŭ luna anuluĭ 1764, cândŭ s'a începutŭ această Domniă, — Februariŭ, și că a continuatŭ maĭ treĭ anĭ — (ibid. tom. III. f. 260). Dupre amândóue spunerile aceste sfirșitulŭ Domnieĭ luĭ Ghica cade în anulŭ 1766 după luna luĭ Iuliŭ. Dar data Documentuluĭ nostru este 31 Martie anulŭ 1766; vra să dică cu patru lunĭ maĭ înainte de sfirșitulŭ ântĕeĭ Domniĭ a luĭ Ghica.

Afară de aceea, chiar cuprinderea documentuluĭ este foarte potrivită cu caracteristica ce face acestuĭ Domnitoriŭ chronicariulŭ Ioan Canta, numindu'lŭ *foarte înțeleptŭ și învĕțatŭ*; că a făcutŭ scoale și orânduele dascălilorŭ și ucenicilorŭ. (Letop. t. III. f. 187). Unŭ aseminea Domnŭ organisătoriŭ nu a pututŭ să treacă cu vederea nicĭ organismulŭ religiosŭ alŭ soțietățiĭ noastre de atuncĭ.

Inochentie avea mare creditŭ la rędeșĭ, precum și la Domniă. De aceea se vede elŭ cerutŭ și orânduitŭ, câte cu unŭ amploiatŭ domnescŭ, în multe chestiunĭ de certe între rędeșĭ. In anulŭ acesta Grigorie Ghica trimite la cercetarea luĭ chestia de ceartă între o preoteasă și cu redeșiĭ de Itrinescĭ. Pe lângă esperienţa luĭ în trebele gospodărescĭ și în relaţiunile redeșescĭ, elŭ s'a atrasŭ încrederea poporuluĭ prin dreptatea luĭ și prin simplitatea traiuluĭ sĕŭ. Tradiţia bĕtrânilorŭ spune, că Inochentie âmbla prin sate călare, cu desagiĭ pe șea; întra prin casele redeșilorŭ, vorbia cu eĭ despre trebele gospodărieĭ petrecea cu eĭ, le boteza copiiĭ, etc. Elŭ era așa de popularŭ, în câtŭ toţĭ alergaŭ la dânsulŭ în nevoile lor, și pe toţĭ îĭ ajuta și'ĭ povĕţuia.

Anul 1768. Din chrysovulŭ luĭ Grigorie Calimachŭ datŭ la 20 Ianuarie a acestuĭ anŭ, se vede, că Inochentie s'a jăluitŭ acestuĭ Domnŭ, că în aniĭ trecuţĭ întîmplănduse ciumă în Hușĭ, elŭ la acea ocasie s'a retrasŭ din Hușĭ; dar în absenţa luĭ s'aŭ furatŭ dela Episcopie documentele de proprietate pe tîrgulŭ Hușiĭ, care eraŭ tóte pecetluite într'unŭ tocŭ. Prin urmare a rugatŭ pe Domnŭ, ca să'ĭ dea unŭ chrysovŭ întăritoriŭ de stăpânirea Episcopieĭ pe totŭ loculŭ domnescŭ alŭ Tìrguluĭ Hușiĭ. Iată acelŭ chrysovŭ întregŭ:

„Cu mila luĭ Dumnedeŭ Noĭ Grigorie Ioan Calimachŭ Voevodŭ Domnŭ Ţereĭ Moldoveĭ. Bine vrĕndŭ Domnia mea, cu a nóstră bună învoire, din curată și luminată inimă, si din totŭ sufletulŭ nostru amŭ socotitŭ. De vreme că sfintele Bisericĭ și Mănăstirĭ sântŭ lăcașurĭ dumnedeescĭ, întru care de a pururea să sevîrșasce jertva cea fără de sânge a Domnuluĭ nostru Is. Hs., carele cu prea Sfântulŭ și prea cinstitulŭ sângele seŭ au rĕdicatŭ pĕcatele a tótă lumea. Naŭ vrutŭ dar Dumnedeŭ să chiverniséscă Sfintele rugĭ cu altŭ mijlocŭ: fără câtŭ cu milostenie a pravoslavnicilorŭ chreștinĭ, precum este vederatŭ lucru la toţĭ. Pentru Sfintele Bisericĭ și monastirĭ ce

BIBLIOTECA * ACADEMIEI * ROMÂNE

sântŭ zidite de luminaţiĭ şi rĕposaţiĭ Domnĭ ceaŭ fostŭ maĭ înainte de noĭ, cariĭ uniĭ dintre dênşiĭ, după ce le aŭ ziditŭ, le aŭ şi miluitŭ cu moşiĭ, cu bucate, cu odoare, şi cu alte darurĭ. Iară alţiĭ le aŭ întăritŭ cu obiceiurile cele bune, cu veniturĭ din veniturile domnescĭ; volnicĭ fiindŭ ca nisce Stăpânitorĭ a acestuĭ pămêntŭ a Moldoveĭ, ca să le remâe în urmă vecĭnică pomenire.— Pentru aceea dar luatam aminte şi pentru sfânta Episcopie a Huşuluĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramul Sfinţilorŭ Slăviţilor şi întru totŭ lăudaţilorŭ Apostolĭ Petru şi Pavelŭ; care acéstă sfântă Episcopie şi Dumneḑeescŭ lăcaşŭ, aflânduse la locŭ ca acela, şi fiindŭ şi cea maĭ slabă Episcopie decâtŭ cele lalte ce se află într'acéstă de Dumneḑeŭ păzită ţară, dela care Sfântă Episcopie viindŭ înaintea Domnieĭ meale iubitoriul de Dumneḑeŭ şi al nostru duchovnicesc părinte Sfinţia sa kyr Inochentie Episcopŭ, şi aŭ adeverit cumcă tot loculŭ târguluĭ Huşĭ ce aŭ fost domnescŭ aŭ fost datŭ danie sfinteĭ Episcopiĭ dela alţĭ luminaţĭ Domnĭ ceaŭ fostŭ maĭ înainte de noĭ, şi'lŭ are şi acum în stăpânire Episcopia. Dar la lét..... (*), tâmplânduse boala ciumeĭ la Huşĭ, şi lipsindŭ Sfinţia sa câtăva vreme de acolo, aŭ avutŭ scrisorile loculuĭ Huşiĭ la unŭ locŭ pecetluitŭ, şi după venirea Sfinţieĭ Sale la Episcopie, făcêndŭ cercetare pentru casă, şi pentru scrisorĭ, după cum alte multe lucrurĭ ce iaŭ lipsitŭ, aŭ lipsitŭ şi scrisorile loculuĭ Târguluĭ Huşuluĭ, care până astaḑĭ nu se găsescŭ. Şi pentru ca după vreme să nu se estiriseascŭ Sfânta Episcopie de acelŭ locŭ, niaŭ rugatŭ Sfinţia sa să facemŭ milă cu sfânta Episcopie, să'ĭ întărimŭ stăpânirea loculuĭ

(*) Anul nu este pusŭ. Letopisiţele né spunŭ, că a fostŭ ciumă mare în ţară în Domnia luĭ Grigorie Ghica, care a domnitŭ între aniĭ 1764 şi 66. (Leţila p. 192—193).

și cu chrysovulŭ Domnieĭ méle. Decĭ încredințînd Domnia mea, din însușĭ gura Sființiei Sale, adevărulŭ, n'am trecutŭ cu vederea cererea și rugămintea Sfinției Sale. Și iată printracestŭ chrysovŭ alŭ Domnieĭ meale, după afierosirile altorŭ luminațĭ Domnĭ, și Domnia mea dămŭ și întărimŭ Sfinteĭ Episcopiĭ stăpânirea pe totŭ loculŭ Târguluĭ Hușiĭ, să fie volnicŭ a stăpâni tot acelŭ locŭ, precum și înainte laŭ stăpânitŭ, luândŭ și dejma pe obiceiŭ, câtŭ se va face pe loculŭ acela. Și de acum înainte să'ĭ fie și dela Domnia mea dreaptă ocină și moșie cu totŭ venitulŭ neclătitŭ și nestrămutatŭ în vecĭ, și poftimŭ Domnia mea și pe alțĭ frațĭ luminațĭ Domnĭ cariĭ vorŭ fi rânduițĭ de Sfântulŭ Dumneḑeŭ cu stăpânirea și oblăduirea în urma nóstră Scaunuluĭ țereĭ aceștia, aŭ din neamulŭ nostru, aŭ dintr'alțiĭ, să nu surpe, nicĭ să strice dania și afierosirea nóstră. Ci maĭ vîrtosŭ, pentru a lorŭ vecĭnică pomenire, să întărească cu a lorŭ Domnescĭ chrisoave. Și spre aceasta este credința a însușĭ Domnieĭ meale Grigorie Ioan Calimachŭ Voevod. și credința a cinstițĭ și credincioșĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ meale Dumnealorŭ Manolachi Costachi vel Logofetŭ, Lupu Balșŭ vel Vornicŭ de țara de josŭ, Ianachi Constandachi vel vornic de țara de sus, Vasile Raz. Hat. i Părcălabŭ Suceveĭ, Costachi vel Post., Constantin Sturza vel Vist., Constantin Roset vel Spătariŭ, Ștefan Ruset vel Banŭ, Iordaki Balșŭ vel Păhar., Vasilie vel Stolnicŭ.... vel Cămin., Scarlat Sturḑa vel Comis. și credinta tuturorŭ boerilorŭ marĭ și micĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ meale. Scrisusaŭ chrysovulŭ acesta în anulŭ dintêiŭ, întru al doile Domnie a țeriĭ Moldoveĭ.

(Subscris) Io Grigorie Calimachŭ Vvd. (pecete) 17~~7~~68, Genar 20.«

Urmaşulŭ luĭ Manolachi Costachi — nepotulŭ sĕŭ Gavriil Costachi continuă pretenţiunile moşuluĭ sĕŭ asupra Obilenilorŭ. In acestŭ anŭ, după cererea luĭ Inochentie, chestia dinnoŭ s'a trătatŭ la Mitropolie de sfatulŭ ţereĭ sub preşedinţa Mitropolituluĭ Gavriil, şi dinnoŭ s'a recunoscutŭ dreptulŭ Episcopieĭ, şi s'a confirmatŭ de Grigorie Calimachŭ Vovd. (Cond. B. f. 145—146).

Reḑeşiĭ Ioan, Vasilie şi Sava în acestŭ anŭ dăruescŭ Episcopieĭ partea lorŭ din moşiele Cloşcariĭ şi Şkeea. La Iunie 5. după rugămintea luĭ Inochentie, Domnulŭ Grigorie Ioan Calimachŭ orônduesce pe Toma Luca biv vel Stolnicŭ şi pe Petrachi Pitariulŭ Ispravniciĭ dela ţinutulŭ Fălciiuluĭ, şi pe boeriĭ giudecătorĭ, ca să alégă şi să hotărască nisce părţĭ de moşiă ale Episcopieĭ, parte baştină, parte danie şi cumpărătură, care se împresuraŭ de reḑeşĭ (Cond. III. f. 189).

Totŭ în acea lună (Iunie 2) dóuă surorĭ Hânculescĭ chărăzesc Episcopieĭ un Çiganŭ. Reproducemŭ aicĭ acestŭ actŭ, fiind-că în elŭ se arată, între altele origina Schituluĭ Hânculŭ din Beserabia:

„Adică eŭ Lupa dinpreună cu sora mea Catrina, fetele reposatuluĭ Miron Hânculŭ. Adeverimŭ cu această scrisoare a nóstră ce am datŭ la mâna Svinţieĭ Sale Părinteluĭ Episcopuluĭ de Huşĭ kyr Inochentie, precumŭ să se scie că noĭ de a nóstră bună voe de nime silite nicĭ asuprite, ci numaĭ avêndŭ noĭ durere de inimă pentru rĕposata sora nóstră cea maĭ mică anume Sinica, carea încă fiindŭ necăsătorită, aŭ muritŭ în vrăsta tinereţilorŭ, şi la boala eĭ, şi până la ceasulŭ celŭ maĭ de pe urmă, numaĭ noĭ neam întêmplatŭ lângă dênsa, rugândunise, ca să ne fie milă de sufletul eĭ, şi după mórte să'ĭ împărţimŭ ale eĭ milostenie, multŭ puţinŭ cear avea.

Așijderea și partea de moșiă și de Çiganĭ, ne aŭ ḑisŭ, că să le dămŭ daniĭ pela Mănăstirĭ pentru sufletulŭ eĭ. Și avêndŭ noĭ unŭ schitișorŭ, făcutŭ de moșiĭ și părințiĭ noștri la ținutulŭ Lăpușneĭ în Eparchia Sfinteĭ Episcopiĭ Hușuluĭ, care schitŭ se numesce Mănăstirea Hânculuĭ. Unde sântŭ îngropațĭ moșiĭ și părințiĭ noștriĭ cum și numita sora noastră, socotitamŭ dar după datoria ctitorieĭ cum că ni se cade a agiuta ântêiŭ acelŭ Sfântŭ schitŭ, unde sântŭ astrucate toate neamurile noastre, și neavênd cu alta cu ce fiindŭ că amŭ remasŭ nisce fete sărace, după cum este sciutŭ de toțĭ, ci numaĭ din partea Sinicăĭ remâindŭ unŭ Çiganŭ anume Toader Mugaiŭ Herar, lam datŭ danie Sfinteĭ Episcopiĭ Hușuluĭ, fiindŭ că schitulŭ nostru nu'lŭ arŭ fi pututŭ stăpâni, aflânduse la locŭ de margine, rugândune Sfinții sale părinteluĭ Episcopuluĭ, ca să scrie numele rĕposateĭ suroreĭ noastre Sinicăĭ la pomelniculŭ Sfinteĭ Episcopiĭ, și să aĭbă purtare de grijă și pentru acelŭ schitișorŭ alŭ nostru, ca să fie câte unŭ preutŭ, să pomenească toate sufletele rudeniilorŭ noastre ce sântŭ îngropate acolo cum și alțĭ Episcopĭ, ce vor fi în urma Sfinții Sale să aĭbă această purtare de grijă până cândŭ va vrea Dumneḑeŭ să stea acelŭ schitŭ. Inse să se scie și aceasta: că noĭ numaĭ pe Toader Çiganŭ, cu partea luĭ de copiĭ, lam datŭ Sfinteĭ Episcopiĭ, iarà Çiganca luĭ Safta este Racovițască, și pentru maĭ mare credință amŭ datŭ această scrisoare a noastră la mâna Sfinții Sale Părinteluĭ Episcopuluĭ întru care neamŭ și iscălitŭ, ș'aŭ maĭ iscălitŭ și alte obraze. 1768. Iunie 12. Subscrise: Eŭ Lupa și Catrina. și alte iscăliturĭ de marturĭ.

La Iunie 7 Inochentie cumpĕră dela Catrina fata Hânculuĭ doĭ Çiganĭ Herarĭ, în prețŭ de 120 leĭ. Actulŭ de vênḑare, este subscrisŭ de maĭ multe persoane, și adeveritŭ de Mitropolitulŭ Gavriilŭ. (ibid. f. 203).

La Iulie 5, Domnulŭ Grigorie Calimachŭ, renoesce scuteala uneĭ pivnițe din Hușĭ, „de camănă, de bezmen, de bourŭ, de cepăritŭ, de branisce și de tóte alte angăriĭ, orĭ câte arŭ fi pre alte pivinițe.“ (ibidem f. 205).

Anul 1769. In acestŭ anŭ oștile rusescĭ aŭ ocupatŭ principatele. Intre alte ordine și disposițiunĭ ale Generaluluĭ Elem a fostŭ și aceea, de a se trimite câte o deputațiune, din amândóue principatele, compuse din representanțĭ aĭ cleruluĭ și aĭ boerilorŭ, spre a merge la Peterburgŭ, să mulțemească împĕrăteseĭ Ecaterineĭ, că a trimisŭ ostile séle, ca să isbăvească aceste țerĭ de jugul robieĭ turcescĭ, și să ceară dela ea orĭ ce vorŭ voi pentru țară. In fruntea deputațiuneĭ trimisă din Moldova era Inochentie Episcopulŭ Hușilorŭ. Alte persoane din clerŭ maĭ eraŭ doĭ Egumenĭ: Archimandritulŭ Vartolomeiŭ Măzăreanulŭ Egumenulŭ Mănăstireĭ Solca și Benedictŭ Egumenulŭ Mănăstireĭ Moldovița. Iară dintre boerĭ aŭ fostŭ: Ioan Paladi biv vel Logofĕtŭ și Enachi Milu biv vel Spătariŭ. Baniĭ de cheltuealā pentru deputațiune s'aŭ încredințatŭ Episcopuluĭ Inochentie.

In absența luĭ Inochentie, elŭ a încredințatŭ administrarea Eparchieĭ Hușilorŭ Episcopuluĭ de Romanŭ, Leon, precumŭ se vede din cartea Mitropolituluĭ Gavriil, dată la 20 Noemvrie acestŭ anŭ, către clerulŭ țeriĭ în genere și în particularŭ către celŭ din Eparchia Hușilorŭ.

Iată acea carte:

„De vreme că frăția sea, iubitoriulŭ de Dumneḑeŭ Episcopŭ a Sfinteĭ Episcopiĭ Hușuluĭ, kyr Inochentie, saŭ socotitŭ cu Sfatulŭ de obștie, ca să meargă din partea bisericească la cea de Dumneḑeŭ păzită cetate Petersburg, cătră prea puternica și milostiva noastră împĕrăteasă pentru trebuințele țereĭ, și maĭ virtosŭ a părțiĭ bisericescĭ, naŭ cutezatŭ a trece cu viderea ocârmuirea și purtarea de grijă a Episcopieĭ și a Eparchieĭ Sale, ci ca unù legiuitŭ Episcopŭ, socotindŭ neapărată datorie a păstorieì frățieĭ sale, din vrerea și alegerea sa aŭ lăsatŭ Epitrop pe frăția sa iubitoriulŭ de Dumneḑeŭ Episcopŭ a Sfinteĭ Episcopiĭ Romanuluĭ, kyr Leon, dânduĭ în samă atâtŭ purtarea de grijă celorŭ bisericescĭ a Episcopieĭ și a Eparchieĭ Hușuluĭ, câtŭ si a Iconomieĭ caseĭ, până cândŭ cu ajutoriulŭ luĭ Dumneḑeŭ se va întoarce numitulŭ Episcopŭ alŭ Hușuluĭ, de unde s'aŭ silitŭ a călători pentru folosulŭ acesteĭ țerĭ. Dreptŭ aceea poruncimŭ molitvelorŭ voastre Protopopĭ de pre la toate ținuturile, și vouă slugilorŭ noastre și tuturorŭ oamenilorŭ a celoralalțĭ Episcopĭ ca cu toțiĭ să vĕ ferițĭ de Preoțiĭ și Diaconiĭ, ce vorŭ fi din Eparchia Hușuluĭ, întru nimică valŭ saŭ supĕrare să nu le facețĭ. Osebitŭ poruncimŭ și molitvelorŭ voastre, Preoți și Diaconi, ce sânteți din Eparchia Episcopuluĭ Hușuluĭ, ca toțĭ să vĕ supunețĭ frățieĭ sale numituluĭ Episcopŭ, pe care laŭ lăsatŭ Epitropŭ în locul săŭ frăția sa Episcopulŭ kyr Inochentie. Dânduvĕ și obicĭnuitulŭ poclon și baniĭ școaleĭ la oameniĭ ce va rândui strîngĕtorĭ frăția sa Episcopulŭ de Romanŭ acesta." (Archiva romană ediția 1860, f. 151).

Deputația moldavă luândŭ dela sfatulŭ țereĭ maĭ multe suplice și scrisorĭ: cătră împĕrăteasa, cătră synodŭ, cătră feldmareșalulŭ Rumianțof, cătră ministru, a plecatŭ la Peterburgŭ în luna luĭ Decemvrie, și a ajunsŭ la 9 Mart anuluĭ următoriŭ.

Anul 1770. La 28 Martie s'a înfățoșatŭ la împerătésa. Diua de 28 Mart. cândŭ s'a făcutŭ presentarea, era în

Duminica Floriilorŭ. Aŭ fostŭ presentate odată amândóue deputaţiunile Principatelor. Li saŭ trimis carete câte cu 6 caĭ, de i aŭ dusŭ maĭ ântĕiŭ la Biserica curţiĭ, unde aŭ ascultatŭ Liturghia; apoĭ înpreună cu toată suita împĕrătească, aŭ fostŭ întroduşĭ în salonulŭ numitŭ „Cavaler-gvardeĭscaia.“ Venindŭ împerăteasa acolo, maestrulŭ de ţeremonia i a presentatŭ deputaţiunele române. Dintr'ânteiŭ a rostitŭ Inochentie oraţiunea din partea deputaţilorŭ Moldovenĭ, apoĭ s'aŭ datŭ împĕrăteseĭ scrisorile din partea ţereĭ şi deputaţiĭ 'i aŭ sărutatŭ mâna. Deaseminea saŭ urmatŭ şi din partea deputaţiuneĭ muntenescĭ, în fruntea căreia era Mitropolitulŭ Grigorie. In urmă împerăteasa a declaratŭ amândurorŭ deputaţiunilorŭ, prin Viţe-cançelariulŭ, că primesce sub stĕpânirea sea amândoue ţerele române.

6 *Reproducemŭ aicĭ şi discursulŭ rostitŭ de Inochentie* cătră împĕrăteasa Ecaterina, dupre cum îlŭ găsimŭ în Archiva română, f. 197.

In fruntea discursuluĭ prestaŭ, ca temă, aceste cuvinte:

„Toată fapta cea bună, fiindŭ însăşĭ de sine slavă şi laudă, nu poftesce nicĭ o laudă.“ Oratorulŭ apoĭ urméză aşa:

„Scimŭ, că nicĭ ţie, nicĭ Mărieĭ tale, nicĭ unŭ cuvêntŭ de laudă nu'ţĭ trebuesce, de vreme că întru toate laudele escĭ îmbelşugată, şi împodobită nu numaĭ cu faptele cele bune, ci şi cu înţelepciunea, ca a luĭ Solomon, eştĭ de Dumneḑeŭ dăruită.

Ci noĭ, aducêndŭ semnulŭ osîrdieĭ noastre, învrednicindune a sta înaintea Stăpânireĭ ceĭ făcătoare de bine a împĕrăţieĭ tale, îţĭ închinămŭ mulţĕmirile noastre cele smerite şi nevrednice. Pentru că tu singură n'aĭ suferitŭ, pentru milostivirea mileĭ tale, a vedea pre neamulŭ chresținescŭ necăjinduse de pismătariții vrăjmașĭ aĭ credințiĭ noastre, Tu neĭ isbăvitŭ de subŭ cumplitulŭ jugŭ alŭ robieĭ! Tu neĭ primitŭ sub acoperemêntulŭ Sciptruluĭ Tĕŭ celuĭ împĕrătescŭ! Tu, ca o maĭcă milostivă, neaĭ lăsat întru toate orânduelele și obiceiurile cele vechĭ ale noastre. Vomŭ mărturisi bunătatea, vomŭ vesti mila! Nu vomŭ tăĭnui facerea ta de bine. La tine cădemŭ, ție iarășĭ cu deadinsulŭ ne rugămŭ, să nu ne părăsăscĭ, nicĭ să ne lașĭ, ca să venimŭ întru cea desevîrșită peire; și să nu ne rușinămŭ întru nădejdea isbăvireĭ noastre, ce am pus, după Dumnedeŭ, la prea înaltă împerăția ta; ci orĭ cu ce chipŭ va găsi înțelepciunea și milostivirea Ta, să fim mântuițĭ până în sfîrșitŭ. Ca și noĭ, și tótă obștia țeriĭ noastre să ne numărămŭ în rândulŭ altorŭ robĭ și supușĭ aĭ împĕrățieĭ tale. Și deapururea să rugămŭ pre înduratulŭ Dumnedeŭ neîncetatŭ, pentru întreagă sănĕtatea și îndelungimea de viață a înălțimeĭ tale, și pentru ca să supue subŭ picioarele tale totŭ vrăjmașulŭ și pizmașulŭ, și să arăte pre împĕrăția ta izbăvitoare și mântuitoare a tuturorŭ credincioșilorŭ Pravoslavnicĭ crestinĭ cu slavă vecĭnică. Aminŭ.“

Insemnare. Stilulŭ este icoana scriitoriuluĭ. Engomiele ce face Inochentie împerăteseĭ sûntŭ îmbrăcate în espresiunĭ înprumutate din rugăciunea către Prea Sânta Treime, carea se cetesce la Aghiasma cea mare în diua de Botezulŭ Domnuluĭ. Dacă Inochentie nicĭ la o așa de imposantă solemnitate n'are alte izvóre pentru cuvêntulŭ seŭ, decâtŭ Molitvenicŭlŭ Preoțescŭ, cauza o credŭ că este lipsa luĭ de o cultură maĭ întinsă, decâtŭ sfera cărților̆ servițiuluĭ Bisericescŭ. Se vede în elŭ numaĭ o intelegență naturalĕ, disvoltată prin practica vieței; o umilință mare, provenită pre câtŭ din simplitatea inimeĭ luĭ, pre atâta și din grelele împregiurărĭ ale țereĭ: o mare ideă despre majestatea împĕrătească, până la a se esprima despre ea, cu espresiunile ce le adresează Biserica Sânteĭ Treimĭ. Aceasta provinia poate și dela nădejdele cele marĭ ce hrăniaŭ pe atuncĭ Românii, ca și toțĭ Chrestinii din Orientŭ, către Rosia, ca către izbăvitoarea lorŭ de jugulŭ celŭ nesuferitŭ alŭ Turcilorŭ, încâtŭ jugulŭ orĭ căreĭ puterĭ chrestine le se părea fericire.

Maĭ încheiămŭ, că Inochentie trebue să fi cunoscutŭ limba rusească, séŭ celŭ puținŭ — cea slavinească; căcĭ credŭ, că nu va fi rostitŭ elŭ discursulŭ seŭ românesce înaintea curțiĭ rusescĭ.

Deputația Moldoveĭ a petrecutŭ în Peterburgŭ până la 17 Iuliŭ, adică 5 lunĭ, așteptândŭ rĕspunsurĭ la scrisorile ce dusese din partea țereĭ.

In acestŭ timpŭ deputațiĭ aŭ vidzitatŭ toate locurile și lucrurile însemnate ale aceleĭ capitale. Unulŭ din deputațiĭ Cleruluĭ Moldoveĭ, anume Archimandritulŭ Vartolomeiŭ, a făcutŭ și o mică descriere a acestuĭ voiajŭ, de și în cea maĭ mare parte foarte seacă. Inochentie a plecatŭ din Peterburgŭ la 17 Iuliŭ; éră ceĭ doĭ Egumenĭ aŭ maĭ rĕmasŭ până la 27 Iuliŭ, pentru a dobândi dela împĕrăteasa vestminte, odoare și cărțĭ pentru Mănăstirile lorŭ, pe care le aŭ și dobânditŭ, anume: câte treĭ rênďurĭ de vestminte, cărțĭ și vase de argintŭ. La Episcopia de Hușĭ se spune tradiționalŭ, că și Inochentie a dobânditŭ dela împĕrăteasa unŭ rêndŭ de vestminte Archierescĭ, dintre care se păstrează și până acum: Engolpiul (uniculŭ ce are Episcopia), o mitră de catifea vișiniă cu finifturĭ, și un sacos de buhur roșu cu fluturașĭ galbenĭ.

In timpulŭ petrecereĭ séle în Petersburgŭ, Episcopulŭ Inochentie a îndemnatŭ pe Archimandritulŭ Vartholomeiŭ Măzerénulŭ Igumenulŭ Solcăĭ și colleguiŭ seŭ în missiunea politică, a traduce în românesce Liturgia archieréscă cea Slavonă, dupre carea liturgisescŭ Archiereiĭ în Rosia, și carea era în usŭ și în Moldavia. Liturgia acésta, tradusă și scrisă de Vartholomeiŭ în Petersburgŭ, precumŭ singurŭ elŭ mărturisesce la începutulŭ eĭ, se păstréḑă până astăḑĭ în Biblioteca Mitropolieĭ de Iașșĭ. Vartholomeiŭ o a întitulatŭ: „Cinovnicŭ al sfințiteĭ Slujirĭ archierescĭ.“ Acésta este cea d'ănteiŭ liturgiă archieréscă în limba română; dar âncă netypărită până în ḑiua de astăḑĭ. Ea cuprinde Liturgia Sântuluĭ Ioan Chrysostomulŭ, cu detailatŭ typicŭ despre tóte rônduelele serviciuluĭ divinŭ archierescŭ; apoĭ rôndueala Chirotonielorŭ și Chirothesielorŭ în tagmele ierarchice și bisericescĭ.

Reproducemŭ aicĭ propriele cuvinte ale traducătoriuluĭ și scriitoriuluĭ Liturgieĭ :

„Intru slava ceĭ deoființă, de viață-făcĕtóre, și nedespărțiteĭ Sfinteĭ Troițe a Tatăluĭ, și a Fiiuluĭ, și a Sfântuluĭ Duhŭ;

In pre norocitele ḑile pré blagocestiveĭ însușĭ stăpânitoareĭ Mareĭ Doamneĭ noastre Ecaterina Alexievnă imperatriță a toată Rossie. Și diadochuluĭ eĭ binecredinciosuluĭ Domnŭ Çesareviciŭ și mareluĭ Cnézŭ Pavel Petroviciŭ.

După archierésca osîrdiă a preosfinții sale kyr Inochentie Episcopŭ Hușuluĭ saŭ tălmăcitŭ de pe slovenie și saŭ scrisŭ pe moldovenie acéstă Sfântă Carte Cinovnicŭ a Sfințiteĭ slujirĭ archierescĭ, în Sfînta împĕrătescă cetate Sanctpeterburgŭ, în aniĭ de la Christosŭ Mântuitorulŭ nostru 1770, în luna luĭ April.

De smeritulŭ și mult pĕcătosulŭ Vartholomeiŭ Măzerénulŭ Archimandritulŭ Sfinteĭ Monastirĭ Solcăĭ din Moldoldava.“

Archimandritulŭ Vartholomeiŭ, în descrierea sea, se tânguesce, că întórcerea luĭ și a colegului sĕŭ Venedictŭ a fostŭ cu marĭ greutățĭ, și periculósă, atât din causa hoților și a ciumeĭ, câtŭ și din aceea, că Inochentie, la plecarea sea din Petersburgŭ, le lăsase puținĭ banĭ de cheltuială. (Noțiunile de acéstă călătoriă și misiune suntŭ pe largŭ publicate în Archiva română, t. I).

Anul 1771. In anulŭ acesta a murită Mitropolitulŭ Daniilŭ alŭ Proilavieĭ. Fiindŭ că eparchia Proilavieĭ era o anomaliă, provocată de ocuparea maĭ multorŭ locurĭ de către Turcĭ pe teritoriulŭ principatelorŭ, care locurĭ se isolase de centrurile cîrmuireĭ românescĭ, în privirea atât politică cât și bisericéscă; și fiindŭ că acum Turciĭ se alungase de oștile rusescĭ din totŭ cuprinsulŭ teritoriuluĭ românescŭ: de aceea Mitropolitulŭ Gavriilŭ Calimachŭ credênd Turciĭ depărtațĭ pentru tot-déuna, s'a înțeles cu Mitropolitul Grigorie al Ungro-vlachieĭ spre desființarea Proilavieĭ, și re'ntegrarea vechilor eparchiĭromâne cu ținuturile ce se luase de la ele órecândŭ și formase acea eparchiă turcéscă. S'a regulatŭ dar ca ținutulŭ Brăileĭ să se re'ntórne la eparchia Buzeuluĭ; ținuturile: Ismailulŭ, Reniĭ, Chilia, Achermanulŭ și Benderulŭ—la Eparchia Hușilor, precum aŭ fostŭ și maĭ înainte de înființarea Eparchieĭ Proilavieĭ, éră ținutulŭ Chotinuluĭ s'a redatŭ eparchieĭ de Rădăuțĭ. Acéstă disposiție amândoĭ Mitropolițiĭ o aŭ supusŭ cu raportŭ Grafuluĭ Rumianțovŭ; darŭ deși n'aŭ primitŭ dela elŭ rĕspunsŭ aprobătoriŭ până în anul 1773, Mitropolițiĭ aŭ și aplicatŭ hotărîrea lorŭ. Din anulŭ acesta 1771, s'a păstratŭ cartea Mitropolituluĭ Gavriilŭ, prin carea dă luĭ Inochentie administrația bisericéscă a maĭ susŭ numitelorŭ ținuturĭ din Beserabia. Iată acea carte:

Gavriil cu mila luĭ Dumneḑeŭ Archiepiscopŭ, și Mitropolitŭ a tótă Moldavia:

„De vreme ce Eparchia carea se ocîrmuia cu păstoria cea bisericéscă, după urmarea vremilorŭ de către frăţia sa Proilavulŭ, socotinduse dintru începutŭ a fi din hotarulŭ pamêntuluĭ și din păstoria Moldoveĭ. Acum după pronia pré puterniculuĭ și atot binele săvĕrșitoriuluĭ Dumneḑeŭ învrednicinduse a scăpa din jugulŭ celŭ silnicŭ a Otomanilorŭ prin armele cele nebiruite a monarchicesciĭ mărirĭ a prea Milostiveĭ nóstre Imperatriţiĭ Rosieĭ, însă rĕmâindŭ făr de păstoriŭ bisericescŭ pravoslavniculŭ norod ce lăcuesce întru acèstă Eparchie, precumŭ ne amŭ încredinţatŭ, socotitamŭ și noĭ a nóstră Archipăstorească, neapărată datorie, ca ceĭ ce neamŭ învrednicitŭ prin Dumneḑeesculŭ darŭ a prea sfântuluĭ și de viaţă făcătoriuluĭ Duhŭ a fi Archipăstoriŭ a tot pămêntuluĭ Moldoveĭ, și ca să nu ne osîndimŭ de către bunulŭ păstoriŭ și Marele Archiereŭ Domnulŭ și Mântuitoriulŭ nostru Iisus Christos: pentru vre o lenevire saŭ nebăgare de samă, ca păstoriĭ acia cărora nu le este milă de cuvêntăreaţa turma luĭ, n'am trecut cu vederea purtarea de grijă a aceștiĭ Eparchiĭ, ce prin bunavoinţa nóstră, aflânduse frăţia sa kyr Inochentie Episcopul Hușuluĭ aproape la acele părţĭ de loc. Iată l'am însărcinat poftindul ca să aĭbă purtare de grijă la numita Eparchie, și să păstorească cu privighere, și cu toată osîrdia atât partea bisericească, cât și partea politicească, îndreptânduĭ și povăţuinduĭ către cele sufletescĭ spre măntuirea lorŭ. Și osebitŭ de Eparchia Chotinuluĭ ce saŭ datŭ suptŭ ocârmuirea frăţieĭ sale Episcopuluĭ de Rădăuţĭ kyr Dositheiŭ, toată ceealantă Eparchie să fie întru purtarea de grijă, a numituluĭ Episcopŭ de Hușĭ, până când să vorŭ linisci lucrurile rĕmâindŭ întru pacĭnica stare, și atunce se va pune la cea desevîrșitŭ bună rônduealâ, decĭ molitfele voastre preoțĭ și toțĭ pravoslavniciĭ chrestinĭ ce sânteţĭ lăcuitorĭ într'acea Eparchie, după chreștineasca voastră datorie, să vĕ supuneţĭ rônduituluĭ Episcopŭ al Hușuluĭ la ceale Duhovnicescĭ, ce sântŭ spre a vóstră apărare și sufletească mântuire, cu toată căḑuta cinste și evlavie ce să cuvine Archierieĭ sale, aceasta însciințămŭ,“ 1771. Genar. 10. (Subscris Gavriil Mitropolit Moldoveĭ). Cond. III. f. 207).

In acestŭ anŭ dóue reḑeșiţe, Serafima și Stefana, aŭ dăruitŭ Brădicescilorŭ partea lorŭ de moșiă din Roșiorĭ.

Anul 1772. Din acestŭ anŭ se găsesce unŭ zapisŭ, dîn care se vede că Inochentie a cumpărat unŭ Çiganŭ. In zapisŭ este subscrisŭ ca marturŭ și Leon Episcopulŭ Romanuluĭ.

Doĭ reḑeșĭ: Pașcal și Daniil, cu pronumele Pantae, a dănuitŭ Episcopieĭ partea lorŭ reḑeșéscă din satulŭ Tătăreniĭ.

Anul 1773. In acestŭ anŭ Mitropolitulŭ Gavriil, priimi respunsulŭ Grafuluĭ Rumianțovŭ la adresa sea din anulŭ 1771, în questia desființăreĭ Eparchieĭ Proilavieĭ, în cuprindere, că încuviințază acea desposiție provizoricesce, până la fiitoarea hotărîre a autorităţeĭ ceĭ maĭ înalte. Scrisórea luĭ Rumianţov romănesce și rusesce, să păstréză în Condica III. f. 209, de unde o reproducemŭ aicĭ:

Prea o sfințite Archiepiscope și Mitropolite a Moldavieĭ.

Al meŭ Milostiv Archipăstoriŭ.

„După socotința însciințărilorŭ Prea o svințiiĭ tale, și a Prea o svințituluĭ Mitropolitŭ a Ungro-Vlachieĭ, pentru

Eparchia Brăileĭ, și eŭ așa socotescŭ, că până se va face hotărîre de la marea Stăpânire povățuirea cea duhovnicească a acelorŭ ținuturĭ, a Ismailuluĭ, a Renilorŭ, a Chilieĭ, a Akermanuluĭ și a Benderiuluĭ, s'aŭ fost datŭ Episcopuluĭ de Hușĭ. Iar ținutul Brăileĭ, Episcopuluĭ de Buzeŭ. Decĭ întru înplinirea acestora, și Prea o svinția ta bine să voescĭ a scri celuĭ maĭ mare povățuitoriŭ a Eparchieĭ aceea, după hotărîrea bisericéscă și politicéscă. Iar eŭ pentru însciințarea la comandiriĭ acelorŭ ținuturĭ am scrisŭ.

Al Prea o svințieĭ tale plecatŭ slugă.

(Subscrisŭ Graf Romianțov.) — 1773. April 25.)"

Mitropolitul, în urmarea acesteĭ Epistole, însciințază pe toată tagma bisericească și pe toțĭ chreștiniĭ orthodoxĭ de starea civilă, din ținuturile anexate la Eparchia de Hușĭ, anume: Izmail, Reniĭ, Chilia, Achermanul și Benderulŭ, că după înțelegerea cu Graful Petru Alexandroviciŭ Rumianțov, prea luminatulŭ generalŭ feldmareșalŭ, eĭ pe viitoriŭ aŭ a asculta în cele bisericescĭ de Inochentie Episcopulŭ sfinteĭ Episcopiĭ de Hușĭ.

Reproducemŭ aicĭ acéstă Enciclică a Mitropolituluĭ, carea între altele descrie fórte chiar atribuțiunile canonice ale Episcopuluĭ.

„Gavriil cu mila luĭ Dumnedeŭ Archiepiscopŭ și Mitropolitŭ Moldavieĭ.

„Cuvioșiile voastre Archimandrițĭ și Egumenĭ, Molitfele voastre Preoțĭ și Diaconĭ, și toată partea bisericească. Dumneavoastră Pravoslavnicĭ Chreștinĭ, parte politicească: ce vĕ aflațĭ lăcuitorĭ în ținuturile, Ismailulŭ, Reniĭ, Chiliea, Achermanŭ, și Benderulŭ, de la Milostivulŭ Dumnedeŭ vĕ rugămŭ charŭ milă pace sănĕtste, viață curată, și sufletească spăsenie iară de la smerenia nóstră molitfă și archierească blagoslovenie de obște vĕ trimitemŭ. Cătră aceasta vĕ însciințămŭ, că după moartea rĕposatuluĭ Archiereŭ Daniil Proilavŭ, rĕmâindŭ acea Eparchie fără de păstorŭ și purtătorŭ dè grijă la trebuințele Bisericescĭ și Duchovnicescĭ. Noĭ după archipăstoreasca Nóstră datorie, n'am trecutŭ cu vederea a lua aminte și a purta grijă, pentru deplina paḑă a rônduialeĭ Bisericescĭ la părțile acealea. Și arătândŭ prin reportŭ măriеĭ sale Prea luminatuluĭ General Feldmareșal și a feal de fealiŭ de ordine cavalear Graf Petru Alexandroviciŭ Romianțov, trebuința cea neaparată a păstorieĭ aceĭ Eparchiĭ, amŭ cerșut ca să se dea supt purtarea de grijă a frățieĭ sale Iubitoruluĭ de Dumneḑeŭ kyr Inochentie Episcopulŭ Sfinteĭ Episcopiĭ Hușuluĭ, fiindŭ și aproape de Eparchia frățieĭ Sale. Carea cerere găsinduse cu cale și de cătră Măria sa, prin luminat order neaŭ datŭ voe ca până se va hotărî de către înalta și marea stăpânire în ce chipŭ să se urmeḑe rôndueala păstorieĭ aceĭ Eparchiĭ, să să dea asupra frățieĭ sale numituluĭ Episcopŭ. Decĭ după urmarea rôndueleĭ sfintelorŭ Canoane, iată saŭ datŭ această Eparchie suptŭ purtare de grijă a frățieĭ sale Episcopuluĭ de Hușĭ kyr Inochentie. Căruea iĭ dămŭ voe a săvîrși acolo toate cele ce să cuvinŭ Archierieĭ. Adecă să judece și să cercetéze a doua oră toate pricinile bisericescĭ. Cetețĭ Cântărețĭ și purtătorĭ de sfeșnice să însemneze. Ipodiacon și diacon să săvîrșască, și să sue și la rôndueala Preoțieĭ pre ceĭ vrednicĭ. Duhovnicescĭ părințĭ să așeḑe prin ale sale cărțĭ de Duhovnicie. Monachĭ și Monachiĭ să facă, chip mare și chip micŭ, Dumneḑeescile bisericĭ să sfințéscă. și să învețe pe pravoslavniculŭ norodŭ părintesce totŭ lucru ce este de sufletŭ folositoriŭ și mântuitoriŭ, ocârmuinduĭ la céle sufletescĭ facerĭ de bine.

Și orĭ ce va lega să fie legatŭ, și ce va deslega să fie deslegatŭ, după pravilă. Și tóte câte să cuvinŭ Archieriei să le săvîrșască precum saŭ ḑisŭ. Dreptŭ acéea, toțĭ ceĭ ce vĕ aflațĭ în Eparchia aceasta pravoslavnicĭ chreștinĭ, parte bisericească și politicească, datorĭ să fițĭ a da frățieĭ sale toată căḑuta cinste și buna cucernicie și priimire. Să'l ascultațĭ și să i vĕ supunețĭ ca unuĭ Archiereŭ și păstorŭ, nearătândŭ nicĭ o înprotivire. și toate ceale ce să cuvinŭ veniturĭ bisericescĭ și dreptățĭ întregĭ după obiceiulŭ Eparchieĭ, să i să dea. și să să pomenească numele frățieĭ sale la toate sfintele Liturgiĭ, după pravilă. Decĭ pentru maĭ marea încredințarea datusaŭ acestuĭ de Dumneḑeŭ iubitoriŭ Episcopŭ kyr Inochentie fratele nostru și întocma slujitoriŭ această archierească carte, cu a nóstră iscălitură iscălită, și cu pecetea Sfinteĭ Mitropoliĭ, pecetluită. — Anulŭ de la Christosŭ: 1773. (Cond, III. f. 211).

(L: P:) (Subscrisŭ: Gavriil Mitropolitŭ Moldoveĭ).

Tot în acest anŭ Inochentie se orînduesce de Domnulŭ Grigorie Ghica, înpreună cu Ispravniciĭ de Fălciiŭ a cerceta unŭ procesŭ de moșiă. O Călugăriță se tânguise Domnuluĭ, că rĕposatulŭ Manolachi Costachi, și după dênsulŭ unŭ nepotŭ alŭ luĭ, iaŭ răpitŭ moșia, și schimbându'ĭ numele, o stăpînesce cu nedreptulŭ. (Documentele Stănilescilorŭ).

Daniĭ din anulŭ acesta sûnt: O femee Agathona a dănuitŭ Episcopieĭ partea sea din Răzlogĭ. Diaconulŭ Vasilie, înpreună cu alțĭ reḑeșĭ, aŭ dănuitŭ Episcopieĭ reḑeșiele lorŭ din moșia Curi-negri.

Dintr'o carte a Divanuluĭ țereĭ, cu data din 1773 Maiŭ 21, dată pentru a se ecsecuta lŏcuitoriĭ din Cozmescĭ, Podolenĭ și Germănescĭ, ca să plătéscă câte 70 parale de casă luĭ Inochentie, se vede că elŭ luase în posesie acele moșiĭ de la Egumenulŭ de Frumósa.

Lăcuitoriĭ dăduse dejma obicĭnuită, dar nu se supuneaŭ a plăti și darea bănéscă de case, dupre obiceiulŭ proprietățiĭ. Divanulŭ ordonă că cine nu va plăti, să se îndatorâscă de către Ispravnicĭ a lucra 11 ḑile din anulŭ trecutŭ (Cond. III. f. 213.)

Anul 1774. In acestŭ anŭ, la 10 Iuniŭ încheiănduse la Cuciuc-Cainargi pacea între Rușĭ și Turcĭ, după retragerea Rușilorŭ, Turciĭ iarășĭ aŭ ocupatŭ ținuturile dunărene și besarabiene, pe unde eraŭ cetățĭ; iară prin aceasta s'a re'nființatŭ earășĭ Eparchia Proilavieĭ. Eparchia Hușilorŭ a remasŭ earășĭ în starea sea de reducere, ca și maĭ înainte.

Anul 1775 In acestŭ anŭ s'aŭ înfățoșatŭ Episcopuluĭ Inochentie feciorii luĭ Simion Turbatulŭ, dela ținutulŭ Vasluiuluĭ, spuindu'ĭ că tatălŭ lorŭ, fiindŭ în viață, a fostŭ dăruitŭ o parte a sea de reḑeșiă din Bunescĭ Mănăstireĭ Brădicescilorŭ, dar nu dădŭse încă documentele. Acumŭ însă, fiindŭ săvîrșițĭ din viață și tatălŭ și muma lorŭ, iĭ aŭ adusŭ scrisorile pentru acea moșie ca să le depună în mânele Episcopuluĭ. Inochentie vĕḑêndu'ĭ pe aceștia orfanĭ și săracĭ, n'a primitŭ dania părinteluĭ lorŭ, dar le-a propus, că dacă eĭ vorŭ voi să vênḑă acea reḑeșiă, elŭ o va cumpĕra. Clironomiĭ s'aŭ învoitŭ a vinde reḑeșia în chestiune, și Inochentie le a datŭ prețulŭ cerutŭ. (Documentele Bunescilorŭ). Această faptă dovedesce în Inochentie unŭ characterŭ de dreptate și de umanitate, calitățĭ emineminte chrestine.

In acestașĭ anŭ unŭ monachŭ Theodorŭ, împreună cu feciorii seĭ, aŭ dănuitŭ Episcopieĭ unŭ bĕtrânŭ de moșiă din Davidescĭ.

Anul 1776. La 20 Octomvriŭ Grigorie Ghica scrie luĭ Inochentie următoarea carte pentru adunarea banilor scóleĭ, dela Preoțiĭ din Eparchia Hușilorŭ:

„Noĭ Grigorie Alexandru Ghica Vvd. Bojiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoĭ.

„Cinstitŭ iubitoriule de Dumnedeŭ și alŭ nostru duchovnicescŭ Părinte Svințieta kyr Inochendii, Episcopulŭ Hușuluĭ sănĕtate'țĭ poftimŭ dela Dumnedeŭ, să faci scirį Svinții tali fiindŭ-că acmu aŭ venitŭ vremea de a să strânge baniĭ școleĭ de pela Preuțĭ i Diaconĭ de sveti Dumitrii, iată scriimŭ Svinții tale ca să rânduescĭ să se strângă baniĭ de pela Preoțĭ i Diaconĭ din Eparchie Svinții tale, și strângândusă baniĭ să'ĭ trimețĭ aicea la Dumnalorŭ Epitropiĭ școlilorŭ, făcândŭ și tablă anume de toțĭ Preoțiĭ i Diaconiĭ, și iscălinduo Svinția ta să o triimețĭ înpreună cu baniĭ cum maĭ în grabă, aceasta scriem. 1776. Octomvrie 20. (Condica III. f. 217).

Diaconul Vasilie, împreună cu soția sa, daŭ danіă Episcopieĭ tóte părțile lorŭ de redeșiă din Cîrligațĭ.

Anul 1777. Din cartea Domnuluĭ Grigorie Ghica către Episcopulŭ Inochentie, în questia legiuireĭ făcută de adunarea țereĭ pentru Ciganĭ, se vede că Domniĭ se serviaŭ de autoritatea bisericească pentru respândirea și aplicarea în țéră a nóuelor disposițiunĭ ce se întroducea în administrațiunea țereĭ. Nóuele legiuirĭ, pe lângă aceea că se comunicaŭ Ispravnicilorŭ ținutalĭ, se trimiteaŭ totŭ-o dată și Episcopilorŭ Eparchioțĭ, spre a le comunica Monastirilorŭ, Protopopilorŭ și Preoțilorŭ, și a le esplica cum maĭ bine să se aplice ele, pentru ca preoțiĭ apoĭ să poată din partele povățui și pe locuitorĭ, la casŭ de trebuință. Reproducemŭ aicĭ cartea Domnească a luĭ Ghica.

„Noĭ Grigorie Alexandru Ghica Voevod Bojiio Milostiio Gospodar Zemli Moldavscoĭ.

Iubitoriulŭ de Dumneḑeŭ și rugătoriulŭ nostru, Svinția ta kyr Inochentie Episcopulŭ Hușilorŭ, sănătate. Insciințatŭ escĭ Sfinția ta, că întru cealaltă trecută Domnie a noastră, soborniceasca adunare ceaŭ fostŭ la Sfânta Mitropolie, toată partea bisericească și politicească, aŭ făcutŭ hotărîre prin 10 ponturĭ, pentru robiĭ ce se numescŭ Çiganĭ, și pentru Moldoveniĭ ce se amesteca în partea çigănească, și alte pricinĭ ale Çiganilorŭ. De care hotărîre cu anafora însciințândune atuncĭ, nu numaĭ că anaforaoa saŭ întăritŭ de Domnia mea, ci și cu osăbitŭ chrysovŭ aseminea și domnia mea amŭ hotărîtŭ și amŭ întăritŭ, ca de atuncĭ înainte și în vecĭ să se urmeze de către toțĭ pe deplinŭ după aceașĭ sobornicească alegere și hotărîre. Acum domnia mea earășĭ făcêndŭ cercetare chrysovuluĭ de maĭ susŭ arătatŭ, s'aŭ aflatŭ că cu cale și cu dreptate saŭ făcutŭ atuncia acea hotărîre. Pentru aceea și cu al doilea chrysovŭ am întăritŭ asemenea, precum ietă și copiă de pe al nostru Domnescŭ Chrysovŭ saŭ trimisŭ Svințieĭ tale. Decĭ Svinția ta nu veĭ lăsa a nu da înscrisŭ și pe largŭ archierească poruncă nu numaĭ la Egumeniĭ Mănăstirilorŭ, ci și pela toțĭ Protopopiĭ și Preoțiĭ, ce sântŭ pe la ținuturile Eparchieĭ Sfințieĭ tale, învĕțându'ĭ îndestulŭ spre urmarea hotărîteĭ rôndueale ce se cuprinde la chrysovŭ, precumŭ și de către domnia mea osebitŭ saŭ datŭ poruncă tare la toțĭ Ispravniciĭ ținuturilorŭ, ca să dea aseminea scire la toată partea politicească, spre urmarea sobornicesciĭ hotărîrĭ, și fiindŭ că de către toată partea bisericească și politicească iaste datorie a se păzi de obște acéstă hotărîre ca o Svântă pravilă. Svinția ta și maĭ pe urmă veĭ adaoge iarăşĭ a da poruncă, şi pentru înşciinţarea maĭ multŭ, şi lesnirea de obştie, această hotărîre am poruncitŭ să se dea şi în tiparĭŭ, iară după acésta, pentru paza şi urmare deplin porunciĭ nóstre şi a hotărîreĭ sobornicescĭ, osebitŭ nu vomŭ lăsa şi Domnia mea a nu face căduta cercetare. Aceasta scriemŭ. 1777 Iulie 28.“ (Cond. III. f. 219).

> *Insemnare.* 1). Pe acelŭ timpŭ cârmuirea politică nu se amesteca de a dreptulŭ în sfera administraţiuneĭ bisericescĭ; ci numaĭ prin Episcopiĭ respectivĭ, cariĭ aduceaŭ la îndeplinire cererile cârmuireĭ, privitoare la clerŭ. In timpulŭ nostru însă, din ne norocire, nu maĭ este ordinea acea seculară canonică în administraţia bisericéscă. Ministerulŭ, aşa numitŭ, de culte, se crede capŭ alŭ Bisericeĭ şi face ce'ĭ place cu Biserica şi cu Clerulŭ, fără a consulta autoritatea legală bisericéscă, din carea a remasŭ numaĭ o umbră.
>
> 2). Aşedemêntulŭ pentru Ciganĭ, de care se pomenesce în cartea luĭ Ghica, se află în întregime citatŭ în Condica III. f. 225—229; deaseminea la f. 280—285.

In acestŭ anŭ s'aŭ făcutŭ Episcopieĭ maĭ multe daniĭ din partea redeşilorŭ. Theodor Clima a dănuitŭ Episcopieĭ partea reposatuluĭ seŭ frate Trofim din Tătărenĭ. Un Ioan a dănuitŭ Monastireĭ Brădicescilorŭ nisce pomĭ din moşia Bunescĭĭ. Iordachi Băndălacŭ şi cu alţiĭ aŭ dăruitŭ Episcopieĭ partea lorŭ din moşia Şopârleniĭ. Monachia Serafima şi Preotésa Iftimia aŭ dăruitŭ părţile lorŭ din Giurgescĭ. Iftimie Done şi cu fratele seŭ Ioan aŭ dăruitŭ partea lorŭ din moşia Dobreniĭ peste Prutŭ la gura Lăpuşneĭ.

In acest anŭ Domnul Constantin Moruzŭ, la 18 Iuniŭ, ordină Sărdarilorŭ de Orcheiŭ: Constantin Răşcanu biv velŭ Spătarŭ și Darie Doniciŭ biv Vel Pĕcharnicŭ, că după cererea Episcopuluĭ Inochentie, urmândŭ a se hotărî moșia Episcopieĭ Obileniĭ dela ținutulŭ Lăpușna, se orânduéscă Mazilĭ la acea hotărîre, dacă nu vorŭ putea merge înșiĭ (Cond. III. f. 231).

Totŭ atuncĭ Domnulŭ, după cererea Episcopuluĭ, a ordonatŭ Ispravnicilorŭ de Fălciiŭ: Constantin Greceanu biv vel Banŭ, și Grigorașŭ Costachi biv vel Păcharnicŭ, ca să hotărască moșiele Episcopieĭ, cumpărate orĭ dănuite în acelŭ ținutŭ. (ibid. f. 234). Acéstă din urmă hotărnicire s'a zădărnicitŭ, din cauză că redeșiĭ aŭ totŭ amânatŭ de a lua parte, până ce în anulŭ următoriŭ s'a orânduitŭ de la Domnie altŭ hotarnicŭ — Vorniculŭ de pórtă Ioan Gordulŭ.

Moșiele aceste eraŭ: Leoscíĭ, Vîrîtulŭ séŭ Zugravulŭ. Tabăra séŭ Frăteiŭ, Hólbele, Scheea. Chircaniĭ, Negriĭ. Ivănesciĭ. Hotarniciĭ eraŭ îndatorițĭ ca să alégă părțile Episcopieĭ, să le hotărască, și pre câtŭ se va putea să le întrunéscă la unŭ locŭ, învoindu-se cu redeșiĭ, și dându-le alte pămênturĭ pentru acele ale lorŭ, care s'ar întrupa cu pămênturile Episcopieĭ. Pe Ivănescĭ, ce se numiaŭ și Buburuzĭ, Inockentie făcuse Satŭ. Așa s'aŭ formatŭ moșia Ivănesciĭ de pe Sărata, cu părțile ce are acolo Episcopia. La aceste hotărniciĭ și alegerĭ a pămênturilorŭ Episcopieĭ Inochentie a fostŭ representatŭ, prin Dichiulŭ Episcopieĭ Iorestŭ Danŭ. Hotărnicirile aceste s'aŭ isprăvitŭ în anulŭ următoriŭ (Cond. A. f. 131—139; Cond. B. f. 139—141.)

Anul 1779. Din cele spuse maĭ susŭ se vede modulŭ cu care Episcopia și alte persóne îșĭ măriaŭ moșiele prin aglomerare la proprietățile marĭ a micelorŭ proprietățĭ redeșescĭ. Cumpĕraŭ maĭ ântêiŭ părțĭ micĭ de pe la red̦eșĭ în deosebite locurĭ; alțĭ red̦eșĭ făceaŭ danie părțile lorŭ din deosebite motive. După ce înmulțiaŭ asemine părțĭ izolate printr'alte proprietățĭ red̦eșescĭ: atuncĭ se scoteaŭ dela Domniă hotarnicĭ, cariĭ, mergêndŭ la fața loculuĭ, le stîlpiaŭ, și prin învoélă cu red̦eșiĭ părțile acele apoĭ se grupaŭ la unŭ locŭ, încâtŭ formaŭ unŭ trupŭ de moșiă. Red̦eșiĭ primiaŭ, spre despăgubire, alte părțĭ de moșie ecuivalente cu acele ce se întrupase cu nóua proprietate mare. Apoĭ se scotea de la Domniă chrysovŭ de vecĭnică stăpânire. Acésta se urma treptatŭ, până ce red̦eșiĭ, de voiă de nevoiă, perdeaŭ tótă moșia lorŭ și deveniaŭ locuitorĭ pe moșiă streină, dacă nu le maĭ remăsese alte red̦eșiĭ, unde să se pótă strămuta. Cu modulŭ acesta s'aŭ formatŭ moșiele Episcopieĭ: Brădicesciĭ, Bunesciĭ, Crețesciĭ, Ivănesciĭ, Hrusca.

Acéstă manieră s'ar părea condemnabilă, ca una ce tindea pe încetulŭ a absorbi micele proprietățĭ red̦eșescĭ. Inse causa acestuĭ rĕŭ în mare parte trebue a o căuta atâtŭ în greutățile cele marĭ ce era pe țéră, și care siliaŭ pe red̦eșĭ a'șĭ vinde pămênturile spre a putea întîmpina nevoile ce le sta de multe orĭ la capŭ; precâtŭ și în aceea, că pe atuncĭ puțină valoră avea pămêntul, și red̦eșiĭ nu eraŭ nicĭ-decumŭ solidarĭ între eĭ. Dacă n'ar fi cumpĕratŭ Episcopia, red̦eșiĭ ar fi vîndutŭ pămînturile lorŭ altorŭ persóne, și totŭ acelașĭ resultatŭ ar fi avutŭ red̦eșiele lorŭ.

Insemnare. Dichiulŭ Episcopieĭ Iorestŭ Danŭ era dintre red̦eșĭ. Fusese căsătoritŭ, și apoĭ s'a făcutŭ Călugărŭ. Se deosebia prin activitate și capacitate în administrația averilorŭ Episcopieĭ. Dichiulŭ era advocatulŭ Episcopieĭ în tóte procesele. Vredniculŭ gospodarŭ Inochentie a sciutŭ a'șĭ alege și unŭ Dichiŭ vrednicŭ în persóna luĭ Iorestŭ. Acesta a confăptuitŭ fórte multŭ la sporirea veniturilorŭ Episcopieĭ, prin cumpărăturĭ de pămênturĭ de pe la reḑeșiĭ megieșĭ, și prin apĕrarea intereselorŭ materialĭ ale Episcopieĭ pe la judecățĭ și pe la Domniă. Spre onórea luĭ trebue să însemnămŭ că elŭ n'a perdutŭ nicĭ unŭ procesŭ, fiindŭ că nu a recursŭ la judecățĭ, decâtŭ spre a apăra causele drepte. După mórtea luĭ Inochentie elŭ a continuatŭ serviciulŭ seŭ sub Episcopulŭ Iacovŭ. Afară de lucrările luĭ privitóre la procese, de la elŭ a remasŭ maĭ multe planurĭ de moșie, dintre care unulŭ al Episcopieĭ și al Hușilorŭ, făcute de elŭ, deși fără de nicĭ o artă sciințifică; însă suntŭ de mare prețŭ pentru cunoscința ce daŭ despre posiția topografică de atuncĭ a localităților.

Iorestŭ se bucura de o bună opinie. Acésta se vede, între altele, și de acolo, că la alegerea de Episcopŭ, după mórtea luĭ Inochentie, la 1782, și la alegerea Episcopuluĭ de Roman în locul luĭ Leon, la 1786, numele Ieromonachuluĭ Iorestŭ Dichiulŭ Episcopieĭ de Hușĭ, este trecutŭ în condica Mitropolieĭ între ceĭ treĭ candidațĭ ce se punŭ la ipopsifiare. (Condica Sfântă). La annulŭ 1786 Iorestŭ era „proin-Dichiŭ“, adică nu maĭ ocupa funcția de Dichiŭ; însă se vede că la casurĭ maĭ grele totŭ elŭ representa și apăra interesele Episcopieĭ, precumŭ se arată din hotarnica Folescilorŭ din acestŭ anŭ.

In acestŭ anŭ aŭ făcutŭ daniĭ Episcopieĭ: o reḑeșiță, anume Elena, a chărăḑitŭ o parte din moșia Leosciĭ. Diaconulŭ Nicolaiŭ a dăruitŭ 30 stânjinĭ pămîntŭ din Leoscĭ și 15 din Buzescĭ. Preotulŭ Pamfilŭ a dăruitŭ partea sea din moșia Floresciĭ. Diaconul Manuil, înpreună cu alțiĭ aŭ dăruit 60 stânjinĭ pămênt din Buburuzĭ, 45 stânjinĭ die Buzescĭ.

Anul 1780 Findŭ-că amŭ vorbitŭ maĭ susŭ despre modulŭ formăriĭ proprietăților celorŭ marĭ din cele micĭ rĕḑeșescĭ, reproducemŭ aicĭ o carte domnéscă din acestŭ anŭ, din carea se vede cum se proceda la alegerea pămênturilorŭ cumpĕrate séŭ dănuite din moșiele rețeșescĭ.

„Noĭ Constantin Dimitrie Moruzŭ Voevodŭ Boj. Milost. gospodar zemli Moldavscoĭ. Cinstitŭ, și credincioșĭ boeriĭ Domnieĭ mele, Dum. Sandul Miclescul biv vel ban, i . . . . Ispravniciĭ de ținutulŭ Fălciiuluĭ, i la boeriulŭ nostru Ion Gordulŭ vorniculŭ di poartă. Se faci scire Dum. că Domnieĭ mele, aŭ arătatŭ, cinstitŭ părintele și rugătoriulŭ nostru, Svinția Sa, kyr Inochentie, Episcopulŭ Hușuluĭ, arătândŭ, că avêndŭ câteva părțĭ de moșie, la ținutulŭ Fălciiuluĭ în câteva hotare, daniĭ, și cumpĕrăturĭ, în trecutulŭ anŭ. aŭ luatŭ cartea Gospod cu vornicŭ de pórtă, ca săĭ hotărască, și săĭ deosăbească, părțile sale, după scrisorĭ, și mergêndŭ vorniculŭ di poartă, la starea moșiilorŭ, fiindŭ de față și toțĭ rețeșiĭ dila toati moșiili, aŭ măsuratŭ moșiili și din fiește care hotare, împărțindule pe bĕtrânĭ, aŭ făcutŭ isvodŭ, de câte părțĭ are să iea Episcopia, din fiește care hotarŭ, care isvoade, leaŭ iscălitŭ, atâtŭ vorniculŭ di pórtă, câtŭ și rețeșiĭ, fiindŭ sciute, și drepte, părțile ce are Episcopia în fiește care hotarŭ. Și vrêndŭ vorniculŭ di poartă, casă diosăbască părțile Episcopii di o parte din părțile rețeșescĭ, ear rețeșiĭ, n'aŭ primitŭ, lungindŭ cu vorbe, din ți în ți. Acum cerșindŭ părintele Episcopulŭ, ca sășĭ aleagă, și să'șĭ diosăbască părțile Episcopii, di o parte, iată vĕ rânduim pi Dum. luândŭ cartea Domnii mele, să vĕ sculațĭ să mergețĭ acolo la moșiele acele. și strângețĭ pe toțĭ rețeșiĭ dela acele moșiĭ și să facețĭ cercetare cu amăruntul atâtŭ după scrisorile Episcopii, câtŭ și după scrisorile ce se vorŭ arăta din partea rețeșilorŭ. și pe câtŭ se vorŭ dovidi drepte, părțile Episcopii danie și cumpĕrăturĭ se le mesurațĭ în stânjinĭ, și să le alegețĭ de o parte, și să le stâlpiţĭ cu petre hotare, despărţindule din părţile reḑeşilorŭ, însă arătămŭ Dum. şi aceasta, care din reḑeşĭ nu vorŭ vra să vie din voia lorŭ la mĕsuratulŭ moşielorŭ, să'ĭ aduceţĭ făr de voia lorŭ, ca să fie de faţă. să iea sfîrşitŭ, şi pe hotărîrea ci viţĭ face, să daţĭ mărturie în care mărturii să arătaţĭ pi largŭ, şi să iscăliţĭ Dum. şi toţĭ reḑeşiĭ şi alţiĭ cine se vorŭ afla adunaţĭ ca mărturiĭ aducênduse aicĭ şi cercetânduse de Dum. Vel logofĕtŭ, de se va găsi făcută cu cale şi cu priimirea tuturorŭ, să se întărească şi de către Domnia mea stăpânirea Episcopieĭ. Aceasta scriemŭ. Let 1780, Iunie 13.“ (Cond. III. f. 237).

In acestŭ anŭ Vasilie Gârde a dănuitŭ Episcopieĭ 20 stânjinĭ pămêntŭ din Buzescĭ, 23 din Căpotescĭ, 10 din Peniţa, precumŭ şi partea luĭ de reḑeşiă din Cloşcarĭ şi Dobrenĭ.

In anulŭ 1780, loculŭ numitŭ Mocra, ce fusese dănuitŭ Episcopieĭ în anulŭ 1757 de Domnulŭ Constantinŭ Racoviţă, fu reclamatŭ la Domniă de Vel-logofĕtulŭ Vasilie Razulŭ, carele a doveditŭ, că acelŭ locŭ maĭ dinainte fusese dănuitŭ de Michaiŭ Racoviţă luĭ Costachi Conachi, şi acesta l'a schimbatŭ cu reclamantulŭ. Domnulŭ Dimitrie Moruzŭ a cerutŭ dela Inochentie chrysovulŭ de stăpânire, ca datŭ cu nedreptulŭ, fiindŭ ulterior; séŭ la din contra să vie la Domniă spre a'şĭ justifica posesiunea aceluĭ locŭ. Inochentie a cedatŭ Razuluĭ. (Cond. Docum. Mitrop. f. 160).

Anul 1781 In anulŭ acesta Episcopulŭ Inochentie a datŭ moşia Cosăuţiĭ cu vadŭ de podŭ în Nistru şi cu satŭ la ţinutulŭ Soroceĭ, aprópe de tîrgulŭ Soroceĭ, Hatmanuluĭ Scarlatachi Sturza(*), în schimbŭ pentru moșia Tălăesciĭ dela ținutulŭ Lăpușneĭ, carea era aprópe de Episcopiă. Schimbulŭ s'a făcutŭ în luna luĭ Iuliŭ, înaintea Mitropolituluĭ Gavriilŭ și a câtorva boerĭ; éră Domnulŭ Constantin Moruzŭ l'a întăritŭ prin Chrysovŭ. Acéstă moșiă Tălăeșciĭ pînă în acestŭ anŭ fusese locŭ domnescŭ; dar Domnulŭ Constantin Moruzŭ acumŭ o chărăzise Hatmanuluĭ Sturza pentru serviciile făcute de elŭ Domnieĭ și Țereĭ. Hatmanulŭ, îndată ce o a dobênditŭ, în acestașiŭ anŭ și lună, Iuliŭ, aŭ schimbat'o cu Inochentie. (Condica A. f. 125—130).

Daniele ce s'aŭ făcutŭ către Episcopiă în acestŭ anŭ suntŭ: O reḑeșiță anume Maria, a dănuitŭ jumĕtate de reḑeșia sea din Scheea. Unŭ reḑeșŭ Nicolaiŭ, împreună cu alte rude ale séle, aŭ dăruitŭ 46 stînjinĭ pămêntŭ din Leoșcĭ, 20 din Buzescĭ, 18 din Scheea, 23 din Căpotescĭ și Cloșcarĭ. Preotulŭ Arsenie din Vutcanĭ, împreună cu alțiĭ, aŭ dăruitŭ Episcopieĭ jumĕtate de reḑeșia lorŭ din Chițivoescĭ. Iftimi Done a maĭ dănuitŭ Episcopieĭ și în acestŭ anŭ doue părțĭ de reḑeșiă din moșia Dobreniĭ.

Doctorulŭ Andreas Volf ne spune, că în acestŭ anŭ Episcopulŭ Inochentie a fostŭ otrăvitŭ de bucătariulŭ seŭ cu unŭ feliŭ de bucate, din care i s'a causatŭ o bólă periculósă; dar l'a vindecatŭ elŭ. Doctorulŭ Volf se ocupa atuncĭ cu adunarea materialuluĭ pentru opera sea statistică și istorică, despre Moldova, pe carea a publicat'o în anulŭ 1805, la Hermanstadt, sub titlu: „Beitrage zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau," în dóue tomurĭ. Cu ocasia cureĭ, Volf a cerutŭ noțiunĭ istorice dela Inochentie despre anulŭ fundăreĭ E-

---

(*) Acestŭ Scarlatŭ Sturza este tatălŭ renumituluĭ Alexandru Sturza de la Odesa.

piscopieĭ de Huşĭ, şi o listă despre Episcopiĭ ce aŭ păstoritŭ acea Episcopiă. Dar dorinţa luĭ nu a fostŭ satisfăcută. Etă cum relatează despre acésta chiar Volf: „Totŭ ce amŭ pututŭ afla în anulŭ 1781 dela Episcopulŭ de Huşĭ de atuncĭ, cu numele Inochentie, este următórea mică notiţiă carea însă se basază pe simpla tradiţiune:

„Inainte cu câteva sute de anĭ (ḑicea elŭ) trebue să fi locuitŭ în Huşĭ maĭ mulţĭ Ungurĭ decâtŭ Moldovenĭ. Pentru ceĭ d'ântĕiŭ, din ordinulŭ Domnuluĭ Stefanŭ celŭ Mare, s'a ziditŭ o Biserică papistă, carea în fine cu trecerea timpuluĭ, şi în curgerea maĭ multorŭ turburărĭ resbelice s'a dărămatŭ din temeliă. Fiindŭ că cea maĭ mare parte de Ungurĭ aŭ fugitŭ, éră numĕrulŭ Moldovenilorŭ pe fiecare anŭ totŭ s'a măritŭ, de aceea pe ruinele fosteĭ Biserice papiste, s'a ziditŭ unŭ noŭ templu, adică actuala Biserică Cathedralĕ(*).“

După acéstă noţiune fórte sécă l'amŭ rugatŭ să'mĭ comunice celŭ puţinŭ o listă de Episcopiĭ de Huşĭ, cum aŭ urmatŭ eĭ uniĭ după alţiĭ, dar şi cu acésta nu miamŭ pututŭ ajunge scopulŭ.“ Doctorulŭ închiae, că Inochentie, dacă arŭ fi sciutŭ ceva despre istoria Episcopieĭ, negreşitŭ 'ĭ arŭ fi comunicatŭ şi luĭ, fiindu'ĭ datoriŭ cu recunoscinţa pentru că l'a însănătoşatŭ. (Opera citată a luĭ Volf part. I. pag. 155, 156).

Anul 1782. Acesta este anulŭ morţeĭ Episcopuluĭ Inochentie; dar, spre părere de rĕŭ, tocma acesta s'a însemnatŭ printr'unŭ actŭ, care a lăsatŭ în memoria tîrgoveţilorŭ de Huşĭ unŭ suvenirŭ nefavorabilŭ pentru numele luĭ Inochentie. Acesta este fatalulŭ chrysovŭ, miḑlocitŭ de elŭ şi dobînditŭ dela Domnulŭ Moruzŭ, prin care

---

(*) Noţiunile istorice ale luĭ Inochentie despre Huşĭ sunt vagĭ şi fără nicĭ o bază.

se face proprietate a Episcopieĭ şi vatra târguluĭ Huşiĭ, cu totŭ loculŭ ce maĭ remăsese prin pregiurŭ. Pînă acumŭ tîrgoveţiĭ, de şi viele şi locurile de hrană le aveaŭ pe proprietatea Episcopieĭ, eraŭ stăpînĭ pe casele şi dughenele lorŭ din târgŭ, fiindŭ pe locŭ domnescŭ; dar de acumŭ înainte şi aceste devinŭ proprietate particulară. Acestŭ chrysovŭ a provocatŭ în urmă necontenite certe şi procese între tîrgoveţĭ şi Episcopie, şi cu tóte că unŭ îndelungatŭ timpŭ hotărîrile domnescĭ aŭ fostŭ totŭ în favórea Episcopieĭ; ânsĕ la cea de pe urmă, în ḑilele Domnuluĭ Michaiŭ Sturza, anulŭ 1847, tîrgoveţiĭ aŭ căştigatŭ procesulŭ, şi aŭ ddbânditŭ o mare parte de pĕmêntŭ ca proprietate a oraşuluĭ—o mie de fălcĭ(*). Iată acelŭ chrysovŭ în tótă întregimea sea:

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Constantin Dimitrie Moruz Voevodŭ Domnŭ ţereĭ Moldoveĭ.

Fiind că Sfintele Monastirĭ din această chreştinéscă ţéră, cele maĭ multe, de către o samă de luminaţĭ Domnĭ sântŭ zidite, şi maĭ apoĭ leaŭ miluitŭ cu moşiĭ, viĭ şi altele dintru cele ce aŭ fostŭ drepte domnescĭ. Iară alţiĭ leaŭ întăritŭ cu bune obiceiurĭ, toţĭ lăsînduşĭ în urmă vecĭnică şi nemuritóre pomenire, dupre cum prin ale Domnialorŭ sale chrysóve se află. Că aşa saŭ urmatŭ dintru începutŭ pînă acumŭ. Spre aceeaşĭ dară şi Domnia mea, din césulŭ ce niaŭ miluitŭ Sfântulŭ Dumneḑeŭ, de neamŭ suitŭ la acestŭ alŭ nostru domnescŭ şi Ighimonicescŭ scaunŭ alŭ Domnieĭ aceşteĭ ţerĭ, purure cu

---

(*) De consequenţele chrysovuluĭ luĭ Moruzŭ s'aŭ izbăvitŭ Huşeniĭ abia după 86 de anĭ, în anulŭ espiratŭ 1868, cândŭ guvernulŭ Măriei séle Domnuluĭ Românilorŭ Carol I-iŭ, şi corpurile legiuitoare aŭ făcutŭ legea, prin carea se îndrituescŭ Huşeniĭ de a rescumpera dela statŭ loculŭ pe care este aşeḑatŭ oraşulŭ şi cu toate viele şi grădinele din prejma luĭ. De acumŭ Huşiĭ vorŭ deveni unulŭ din oraşele libere ale Românieĭ.

neadormitŭ cugetŭ și privighere amŭ fostŭ și suntemŭ, nu numaĭ pentru Sfintele Dumneḑeescĭ lăcașurĭ, pe care în totŭ chipulŭ leam agiutatŭ și leam întăritŭ, pre câtŭ ne aŭ fostŭ nouă cu putință dupre vremĭ, câtŭ și de am adusŭ țéra acésta la cea maĭ bună stare și întemeare. Decĭ, afară de alte lucrurĭ și bune așeḑerĭ, care amŭ făcutŭ Domnie mea și suntŭ sciute tuturorŭ, luatam aminte și pentru Sfânta Mănăstire alŭ Episcopieĭ Hușilorŭ, și adeverindune, că din vremea rezmirițilorŭ aŭ remasŭ la prósta stare, fiindŭ că osebitŭ de alte pagube, încă și de focŭ s'aŭ arsŭ și de tóte cele de prin pregiurŭ saŭ lipsitŭ, pentru care măcarŭ că iubitoriulŭ de Dumneḑeŭ Sfinția Sa kyr Inochentie Episcopulŭ Hușilorŭ, în câtŭ aŭ fostŭ prin putință, saŭ silitŭ și din cele lipsite lucrurĭ, din pricina foculuĭ și a rĕzmirițilorŭ, aŭ făcutŭ la locŭ câteva; dar încă multe nicĭ pînă acumŭ nu s'aŭ făcutŭ. Dreptŭ aceea Domnia mea, de aceasta însciințîndune, n'am trecutŭ cu vedere, ci cu a noastră milostivire, din curată și luminată inimă, și din totŭ sufletulŭ bine voindŭ, și osebitŭ de alte mile a nóstre, iată că din cele drepte moșiĭ a nóstre domnescĭ ce aŭ maĭ remasŭ nedate de alțĭ Domnĭ nimĕruĭ, aicĭ în țéră, amŭ datŭ Domnia mea daniă Sfinteĭ Episcopiĭ a Hușilorŭ tótă vatra tîrguluĭ Hușilorŭ, cu loculŭ ce are împregiurŭ ca după cumŭ loculŭ de prin pregiurŭ este miluire Sfinteĭ Episcopiĭ acestia de la alțĭ luminațĭ Domnĭ de maĭ înainte, pre cumŭ chrysoavele arată, așa și vatra tîrguluĭ cu totŭ loculŭ ce are înpregiurŭ să fie iarășĭ alŭ Sfinteĭ Episcopiĭ Hușiĭ danie și afierosire dela Domnia mea, și dreaptă ocină și moșie cu totŭ venitulŭ din totŭ loculŭ în vecĭ. și chrysovulŭ acesta să fie Sfinteĭ Episcopiĭ aceștia de danie pe maĭ sus numita moșie și dreaptă afierosire dela Domnie mea statornicŭ, neclătitŭ și nerușuitŭ nici o dinióră în vecĭ. Intru care chrysovŭ amŭ pusŭ și a nóstră Domnéscă iscălitură și pecete. Poftimŭ Domnia mea și pe alțĭ luminațĭ Domnĭ, pe cariĭ Sfântulŭ Dumnedeŭ va orândui în urma nóstră la Domnia acesteĭ țerĭ, ca precumŭ noĭ chrysóvele de danie și miluire ce amŭ găsitŭ făcute de alțĭ luminațĭ Domnĭ leamŭ întăritŭ și nestrămutatŭ saŭ păzitŭ, așa și Domniele sale, aflândŭ acestŭ chrysovŭ de danie și afierosire, să'lŭ întărească, și să miluească pentru a Domnielorŭ sale cinste și vecĭnică pomenire. Spre aceasta este credința a însușĭ Domnieĭ mele. Noĭ Constantin Dimitrie Moruzŭ Voevodŭ, și credința a prea iubițĭ fiilorŭ nostri Alexandru Voevodŭ, Dimitrie Voevodŭ, Georgie Voevodŭ, și credința a cinstițilorŭ și credincioșĭ boerilorŭ nostri ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Dumnealorŭ Ioan Cantacuzino vel logofĕtŭ, Ștefan Sturza vel vornicŭ, Lupulŭ Costachi velŭ vornicŭ, Nicolaiŭ Rusetŭ velŭ vornicŭ, Ioniță Cant. vel Agă, Georgie Sturza velŭ vornicŭ, Scarlatachi Sturza Hatmanŭ, Iorgachi vel postelnicŭ, Ianachi Cant. velŭ vornicŭ, Nicolaiŭ Hangeri velŭ Spătariŭ, Constantin Balșŭ vel Banŭ, Sandulachi Sturza velŭ Comisŭ, Thoma velŭ Cămărașŭ, Șerbanŭ Buhușŭ velŭ Păharnicŭ, Iordachi Balșŭ vel Căminarŭ, Constantin Cant. vel Sardar, Ștefan Bașotă velŭ Stolnicŭ. Și credința tuturorŭ boerilorŭ nostri marĭ și micĭ. Saŭ scrisŭ chrysovulŭ acesta la scaunulŭ Domnieĭ mele în orașulŭ Iașiĭ, întru cea dintêiŭ Domnie a nóstră la Moldavia de credinciosŭ boeriulŭ nostru Dumitrachi Vârnavŭ vel Cluceriŭ, la alŭ cincilea anŭ a Domnieĭ nóstre, 1782, Ghenar 9.“

In acestŭ anŭ Ion Oracŭ a dăruitŭ Episcopieĭ o parte din moșia Ivănesciĭ.

In toamna acestuĭ anŭ la Octomvrie 1, s'a sevîrșitŭ din viață Episcopulŭ Inochentie, și s'a înmormêntatŭ în Biserica Episcopieĭ, în laturea dréptă, lângă strana Archieréscă. Pe mormêntul luĭ Episcopŭl Iacov succesorulŭ seŭ a pusŭ o piatră de marmoră, cu următórea inscripțiune, carea se cetesce pînă astădĭ: „Acéstă pétră o aŭ înfrumusețatŭ kyr Iacovŭ Episcopulŭ Hușuluĭ rĕposatuluĭ kyr Inochentie Episcopulŭ Hușuluĭ. 1782. Oct. 1.“ De aseminea i se păstrézǎ în Episcopie și portretulŭ, zugrăvitŭ în tótă statura, singurulŭ portretŭ ce a remasŭ dela toțĭ Episcopiĭ ce aŭ păstoritŭ acéstă eparchie. Inochentie a păstoritŭ la Hușĭ în curgere de 30 de anĭ și 4 lunĭ, și cu dreptul se póte numi: *părintele* acesteĭ Episcopiĭ. Ne pare reŭ, că documentele Episcopieĭ nu ne aŭ păstrat multe scirĭ despre cele lucrate de Inochentie în administrația pastorală a Eparchieĭ séle; dar în ceea ce privesce administrația materială a Episcopieĭ, elŭ este restauratorulŭ Episcopieĭ din ruine, înzestrătoriulŭ eĭ cu moșiĭ, agonisite parte prin cumpĕrăturĭ, parte prin daniĭ, dela Evsevioșiĭ chreștinĭ, cariĭ prețuiaŭ virtuțile luĭ păstorale. Elŭ era o persónă cu deosebitŭ renume în clerulŭ contimpuranŭ, și toțĭ îlŭ respectaŭ, dela mare pînă la micŭ. Unŭ singurŭ defectŭ se întrevede pintre bunele luĭ calități, — o prea mare iconomiă și prea multă stăruință de a înbogăți Episcopia. Acésta deși în sine este unŭ meritŭ, la unŭ Episcopŭ póte fi imputabile din punctulŭ de videre strict evangelicŭ.

Acestŭ defectŭ alŭ luĭ Inochentiŭ, unŭ autoriŭ contimpuranŭ cu dênsulŭ, Doctorulŭ Andreas Volfŭ, în scurta sea descriere despre viața Mitropolituluĭ Iacovŭ : — l'a exageratŭ, pînă a face din elŭ idealulŭ unuĭ Episcopŭ reŭ, avarŭ pînă la estremitate, și carele nu a gânditŭ în viața sea decâtŭ a aduna banĭ, pentru îmbogățirea unuĭ

Domnŭ fanariotŭ; — idealŭ cu totulŭ opusŭ luĭ Iacovŭ, carele se îngrija nu atâta a strânge, precâtŭ a cheltui maĭ multŭ veniturile bisericescĭ. Iată propriele luĭ cuvinte: „Predecesorele seŭ (alŭ luĭ Iacovŭ) Inochentiŭ lăsase tóte edificiele episcopalĭ întru o stare aşa de ruinată, în câtŭ din ḑi în ḑi ameninţaŭ cu cădere. Intinsele acarete ale gospodărieĭ, locuinţele, grănarele, fôntânele, etc. — tóte eraŭ ruine, ţérinele şi grădinele eraŭ necultivate, viele cele renumite—părăginite; în scurtŭ tótă reşedinţa episcopală representa o frapantă icónă de o cultură părăsită. Inochentie era cunoscutŭ ca unŭ omŭ avarŭ la extremitate, carele în curgere a *cincĭ-spre-ḑece* séŭ *şese-spre-ḑece* anĭ, câtŭ a episcopitŭ, *nu a gânditŭ decâtŭ* a grămădi la unŭ locŭ pe mamona alŭ seŭ, fără a cugeta că îndată după mórtea sea unŭ fanariotŭ nerecunoscĕtoriŭ o se puiă stăpânire pe ceĭ 300.000 leĭ aĭ seĭ, şi că nu 'i a fostŭ de nicĭ unŭ folosŭ şi aceea, că maĭ ascunsese într'unŭ locŭ tăĭnuitŭ vro câteva sute de suveranĭ de aurŭ.“ Asupra acestuĭ casŭ autoriulŭ promite a da relaţiunĭ maĭ detailate; dar nu le a datŭ. (I. Theil seit. 278).

Vomŭ observa maĭ ântêiŭ, că Volf nu avea cunoscinţĭ exacte despre viaţa şi activitatea luĭ Inochentie. Aceea ce maĭ întêiŭ de tóte frapéză pe cunoscĕtoriŭ, este nesciinţa autoriuluĭ nicĭ chiar despre timpulŭ câtŭ a duratŭ episcopatulŭ luĭ Inochentie. Nu cincĭ-spre-ḑece séŭ sése-spre-ḑece anĭ; ci treĭ-ḑecĭ de anĭ a păstoritŭ Eparchia Huşilorŭ acestŭ demnŭ bărbatŭ: periodŭ cu atâta maĭ de însemnatŭ, că nu are altŭ exemplu 'în istoria Episcopilorŭ de Huşĭ. In privinţa administraţiuneĭ economice, documentele Episcopieĭ ne daŭ cu totulŭ altă idee despre Inochentie. Elŭ a reziditŭ Biserica Episcopieĭ din temelie, a înḍestrat'o cu tóte cele de trebuință în lăuntru și afară, a restabilitŭ gospodăria Episcopieĭ, a făcutŭ case episcopalĭ și încăperĭ pentru ceialalțĭ servitorĭ, a re'noitŭ Schitulŭ Brădiceșciĭ, a sporitŭ fórte multŭ moșiele Episcopieĭ, a întemeiatŭ în Hușĭ școla, pe carea uniĭ aŭ însușit'o luĭ Iacov. Ca dovadă despre starea în carea a lăsatŭ Inochentie Episcopia de Hușĭ n'avemŭ decâtŭ a reproduce descrierea eĭ, dupre cumŭ se află în planulŭ Episcopieĭ, făcutŭ de Dichiulŭ Iorestŭ Danŭ, în ceĭ d'întĕiŭ anĭ aĭ Episcopieĭ luĭ Iacovŭ, și în care sûnt însemnate tóte acareturile Episcopieĭ cu arătare de cele făcute de Iacov, prin urmare tóte cele-lalte aŭ remasŭ de la Inochentie. Iată-le anume, după descrierea din acelŭ planŭ: 1) „Biserica Episcopieĭ, de care scimŭ că este făcută de Inochentie pe planulŭ celeĭ vechĭ, cu ajutoriulŭ luĭ Matheiŭ Ghica, precumŭ s'a arătatŭ în urmă. Biserica este cu doue turnurĭ, unulŭ — clopotniță, altulŭ — cupolă la mijlocŭ,“ 2) „Cișméua cea mare;“ 3) „Cișméua mică pentru cuhne;“ 4) „Chiliele cele vechĭ;“ 5) „Casele de piatră ce s'aŭ făcutŭ acmu pe beciurĭ.“ Aceste suntŭ casele episcopalĭ, făcute de Iacovŭ negreșitŭ în loculŭ vechilorŭ case episcopalĭ. 6) „Cuhne și pitărie de piatră tij acmu făcute; 7) „portița în grădină;“ 8) „rîmnicŭ de piatră pentru peșce;“ 9) „jiniță;“ 10) „Chiliĭ vechĭ próste;“ 11) „Pórta;“ 12) „Portița în livadă;“ 13) „fôntână în livadă adusă pe óle;“ 14) „Clopotărie“ — o chilie în livadă, în carea ședea clopotariulŭ. 15) „Scóla,“ afară de Eiscopie. „La 28—grajdiŭ; la 29—șură.“ Numerile de la 15 până la 28 descriŭ localitățile Hușilorŭ, afară de cuprinsulŭ Episcopieĭ. Episcopia este îngrădită, livada este deosebită de ograda Episcopieĭ cu gardŭ. Grădina Episcopieĭ de lângă casele episcopale este maĭ mică, de câtŭ astădĭ, precumŭ și livada; localurile lorŭ s'aŭ lărgitŭ maĭ în urmă, sub Episcopulŭ Sofronie, precumŭ și ograda (curtea). Pe unde este astădĭ ceiuriulu Episcopieĭ, atuncĭ era pădure.

Câtŭ despre celle 300,000 de leĭ, și încă câte-va sute de Suveranĭ de aurŭ de care ne spune Volf, că 'ĭ a găsitŭ și 'i a luatŭ după mórtea luĭ Inochentiŭ, unŭ Fanariotŭ, credŭ că autoriulŭ nu 'i a numeratŭ, ci a luatŭ acésta séŭ din zvonŭ publicŭ, care tot-dé-una este neexactŭ în scirĭ maĭ alesŭ de acele privitóre la cifre, orĭ a încărcatŭ singurŭ suma, pentru ca să facă maĭ multŭ efectŭ ideea emisă de elŭ despre extrema avariţiă a luĭ Inochentie. Și în acéstă privire, spre a restabili adevĕrulŭ, trebue să ne reportămŭ la documentele Episcopieĭ.

Insușĭ Episcopul Iacov succesorele luĭ Inocentie, persónă atât de lăudabile, mărturisesce, precum se va vedea maĭ josŭ, că Domnulŭ fanariotŭ de atuncĭ a dispoiatŭ Episcopia, cu ocasiunea morţeĭ fostuluĭ Episcopŭ, de tótă averea eĭ mișcătóre și ne mișcătóre, atâtŭ propriă a Episcopieĭ, câtŭ și a particularilorŭ, cariĭ obicĭnuiaŭ a încredinţa Episcopilorŭ spre păstrare micele lorŭ capitalurĭ. Iară prin acésta a lăsatŭ Episcopia datóre cu 75 pungĭ de banĭ, care facŭ 37,500 leĭ, pe cariĭ a trebuit să'ĭ plătéscă succesorulŭ seŭ Iacovŭ. Nu mi se pare justŭ a învinovăţi o persónă ce a înbogăţitŭ cu ostenelele sélle o casă, pentru că acea casă a fostŭ în urmă jefuită,—fiă chiar și de guvernŭ. Raţiunea dice, că trebue a învinovăţi pe jefuitoriŭ, éră nu pe celŭ jefuitŭ.

Dela 1^{iŭ} Octomvriŭ și pînă în luna luĭ Decemvriŭ Episcopia a fostŭ vacantă, în care timpŭ guvernulŭ fanariotŭ, a căruĭ ţintă principală era de a prăda și jăcui, orĭ cândŭ i se înfăçoșa ocasiune favorabilă, o a despoiatŭ de *tótă* averea, până și de așternuturile din casele episcopale, lăsândŭ numaĭ scândurile.

Fiindŭ că suntemŭ la casulŭ spoliăreĭ Episcopieĭ de unŭ Domnŭ fanariotŭ, și fiindŭ-că cazulŭ acesta s'a repețitŭ de multe orĭ, și după încetarea Domnielorŭ fanariote, ba încă este la modă până astăḑĭ, și are apărătoriĭ seĭ chiar între somitățile juristilorŭ nostri, precumŭ a doveditŭ casulŭ Episcopuluĭ de *Buzeŭ Filotheiŭ*: apoĭ socotŭ de trebuință a ne opri puçinŭ asupra casuluĭ, a vedea raționamentele lorŭ și a stabili punctulŭ celŭ dreptŭ de videre în acéstă questiune.

Iată cumŭ raționéză autoriulŭ biografieĭ Mitropolituluĭ Iacov asupra spolliereĭ, făcute Episcopieĭ de Hușĭ de Domnulŭ C. Mavrocordatŭ:

„Codulŭ Civile alŭ Moldoveĭ, în *conglăsuire cu dritulŭ* canonicŭ și cu cellŭ romanŭ ḑice (§ 769): „Monachiĭ n'aŭ voe să orînduească pentru celle câștigate din alte prilejurĭ, după alegerea viețeĭ monachiceșcĭ, căcĭ acele tóte se cuvinŭ Monastireĭ.“ Sub nume de Monachĭ, — comentéḑă autoriulŭ, — de la sine se înțelegŭ și treptele maĭ înalte alle acesteĭ tagme, adică: *Mitropoliții*, Episcopiĭ și Egumeniĭ. Iară sub nume „din alte prilejurĭ,“ legislatorul înțelege tótă averea, afară de acea venită monachuluĭ prin moștenire de la rude. (§ 766 din Cond. Civ.), și care se cuvinŭ Monastireĭ unde monachulŭ s'aŭ avutŭ metania, căcĭ de unde aiurea ar fi *pututŭ* elŭ a o dobîndi? iar metania Mitropolituluĭ, a *Episcopilorŭ* și Egumenilorŭ fiindŭ Statul, căcĭ el îĭ orînduesce la aseminea posturĭ înalte, apoĭ totŭ Statulŭ le și este clironomulŭ. In timpulŭ Fanarioților fie-care Domnŭ ḑicea ca „Ludovicŭ XIV: l'état c'est moi! (Statulŭ sântŭ eŭ). Totŭ înălțimea lorŭ dară se și constituară Clironomiĭ universalĭ aĭ Mitropoliților.

aĭ Episcopilorŭ și aĭ Egumenilor din Moldova, ca uniĭ ce se socotiaŭ metania lorŭ. Aceste obicĭnuințĭ aŭ contenitŭ numaĭ în anulŭ 1843 ; de atuncĭ moștenitoriulŭ marilorŭ dignitarĭ aĭ Cleruluĭ este Departamentulŭ Bisericescŭ.“

Vra să dică, autoriulŭ acestorŭ cuvinte încuviințază în principŭ faptulŭ spoliareĭ Mitropolielorŭ și a Episcopielorŭ la ocasia morțeĭ Mitropolițilorŭ și a Episcopilorŭ; dar nu încuviințază numaĭ aceea, ca acéstă operație să se facă de unŭ Domnŭ Fanariotŭ, ci de cătră Statŭ prin Ministerulŭ Bisericescŭ. *Insă, cândŭ este chestia de spoliație nu sciŭ dacă înaintea justițieĭ spoliarea cuĭva devine faptă tolerabilă prin aceea, că spoliatoriulŭ nu este unŭ Domnŭ Fanariotŭ, ci unŭ ministerŭ românescŭ, séŭ cândŭ ea este comisă nu de unŭ individŭ, ci de colectivitatea individelorŭ — Statulŭ, séŭ maĭ bine de câte-va individe puternice — în numele Statuluĭ. Dacă acéstă spoliare se urma sub Domniĭ fanarioțĭ, eĭ o exercitaŭ după maniera turcéscă.* Cumŭ făcea cu eĭ Sultanulŭ, așa făceaŭ și eĭ cu alțiĭ. Cumŭ îĭ spolia Sultanulŭ, și la punerea în domniă și la depunere, totŭ așa spoliaŭ și eĭ în țéră și pe Boerĭ și pe Mitropolițĭ, și pe Episcopĭ, și pe Monastirĭ, îndată ce li se înfățișa ocasiă. *Darŭ este întrebare : pentru ce ómeniĭ actualĭ, cariĭ strigă asa de multŭ contra Fanarioțilorŭ, urmédă abusurile întroduse de dênșiĭ? pentru ce se silescŭ a le da mască de legalitate și de dreptate?*

Insă să venimŭ la raționamentele quasi legalĭ ale acesteĭ urîcióse spoliațiunĭ a Cleruluĭ și a Bisericeĭ române. 1) Codulŭ civilŭ alŭ Moldavieĭ la § 769 legiuesce pentru Monachiĭ simpli de prin monastire, că averea ce vorŭ câștiga după ce s'aŭ călugăritŭ, să rĕmână a Monastireĭ. Eră la § 766 învoesce Monachilorŭ a dispune de averea ce vorŭ câștiga, după călugărie, prin moștenire de la rude; cu condiţie însă că dacă la intrarea lor în Monastire n'aŭ fostŭ datŭ ceva în folosulŭ eĭ, atuncĭ Monastirea are dreptŭ la a treea parte şi din averea clironomisită, remâindŭ volnicŭ Monachulŭ a dispune după plăcere de cele dóue treimĭ remase. Observămŭ, că §§. aceste nu sûntŭ în chestie, căcĭ vorba este de unŭ Episcopŭ, de are dreptŭ séŭ nu de a testa; éră legile aceste suntŭ relative la Monachiĭ de prin Monastirĭ. Autoriulŭ însă nu citéză § 761, prin care Archierei se esceptŭ din clasa simplilorŭ monachĭ şi le se dă dreptulŭ a dispune după plăcere de averea ce aŭ avut'o înainte de primirea daruluĭ Archieriei, precumŭ şi de clironomia séŭ legaturile de la rude; însă cele câştigate din averea Episcopieĭ séŭ din alte veniturĭ ale Scaunuluĭ, la mórte remânŭ Scaunuluĭ Episcopalŭ. Dar chiar amestecândŭ pe Episcopĭ cu Monachiĭ, precumŭ o face autoriulŭ, şi precumŭ se pare a fi înţelesŭ şi autoriulŭ Codiceĭ civile la § 769, unde vorbesce de Monachĭ, darŭ citează canónele respective la Episcopĭ: unde se vede aicĭ îndrituitŭ cine-va, chiar după Codulŭ Civilŭ, a spolia pe unŭ Episcopŭ séŭ o Episcopie la mórtea Episcopuluĭ; séŭ o Monastire la mórtea Egumenuluĭ?

2). Venimŭ la Canónele ce le citéză atâtŭ Codulŭ Civile câtŭ şi Autoriulŭ la pasagiulŭ reprodusŭ maĭ susŭ.

a) Canonul Apostolic 38 glăsuesce aşa: „A tuturor bisericescilorŭ lucrurĭ Episcopulŭ aĭbă purtare de grijă şi ocârmuéscăle, fiindu'ĭ Dumnedeŭ cercetătoriŭ. Insă să nu'ĭ fie luĭ cu putinţă a reşlui ceva din ele, séŭ rudelorŭ séle a dărui ale luĭ Dumnedeŭ. Eară de arŭ fi săracĭ, deele ca unorŭ săracĭ, dar nu sub pricinuirea acestora să vêndă ale Bisericeĭ.“

b). Canonulŭ 40 Apostolicŭ: „Fie arătate propriele lucrurĭ ale Episcopuluĭ (dacă însă are ale séle) și arătate cele kyriacescĭ (ale Cathedraleĭ, séŭ Bisericeĭ episcopale), ca să aĭbă stăpênire Episcopulu pe ale séle, săvêrșindu-se, cărora va voi și cumŭ va voi, a le lăsa. Și nu cu pricinuire de bisericescĭ lucrurĭ să cadă ale Episcopuluĭ, cândŭ va fi avêndŭ muere și copiĭ, séŭ rudeniĭ séŭ casă. Că dreptŭ este înaintea luĭ Dumnedeŭ și a ómenilorŭ, ca nicĭ Biserica să sufere vro pagubă pentru nesciința lucrurilorŭ Episcopuluĭ, nicĭ Episcopulŭ séŭ rudele luĭ, cu pricinuirea Bisericeĭ, să se jefuească, séŭ să și cadă în vorbe ómeniĭ luĭ și mórtea luĭ cu ocărĭ să se îmbrace.“

c). Canonulŭ 22 al Sinoduluĭ al IV Icumenicŭ: „Nu fie ertatŭ Cliricilorŭ, după mórtea Episcopuluĭ lorŭ, a răpi lucrurile cele cuvenite luĭ, precumŭ și de vechile canóne s'aŭ opritŭ. Iară ceĭ-ce facŭ una ca acésta să se primejduească din treptele lorŭ.“

d). Canonulŭ 35 al Sinoduluĭ VI Icumenicŭ: „Nu fie ertatŭ vre unuia din toțĭ Mitropoliţiĭ, săvîrșinduse vre unŭ Episcopŭ, ce ar fi supusŭ Scaunuluĭ seŭ, lucrurile luĭ, séŭ ale Bisericeĭ luĭ a le lua, séŭ a și le însuși; ci fie sub paza clirosuluĭ Bisericeĭ, al căreia reposatulŭ se afla întêiŭ-ședetoriŭ;“ etc.

e). Canonulŭ 30 al Sinoduluĭ de Cartagena — opresce pe Episcopĭ și Cliricĭ de a nu lăsa prin testamentŭ ceva din averea sea la ceĭ de altă lege, chiar rude de'ĭ ar fi.

f). Acelașĭ Sinodŭ, Canonulŭ 40: „Aŭ plăcutŭ ca Episcopiĭ, Presviteriĭ, Diaconiĭ, séŭ și orĭ care Cliricĭ, nimicŭ avêndŭ, dacă sporindŭ în timpulŭ Episcopieĭ séŭ al Cliricatuluĭ lorŭ, ar cumpăra țarine séŭ orĭ ce sate pe numele lorŭ, să se învinovățéscă, ca uniĭ ce aŭ făcutŭ râpire asupra lucrurilorŭ stăpînescĭ; de nu, după ce aducêndu-le-se aminte, le vorŭ aduce Bisericeĭ. Iară de le ar veni lorŭ din dăruirea cuïva, orĭ din mostenirea rudenieĭ, din acésta vorŭ face ceea ce are voința lor.“ etc. g). Al acelueașĭ canonulŭ 89 — opresce sub mare amenințare pe Episcopŭ, de a nu'șĭ face clironomŭ din ereticĭ séŭ păgânĭ.

Tóte canoanele acestea, precumŭ vedemŭ, aŭ ințelesulŭ, că Episcopulŭ este datorŭ să păstreḑe averea Bisericeĭ, să nu o rășluéscă chărăzindŭ-o cuïva; să deosibéscă averea sea propriă de acea a Bisericeĭ, pentru ca la mórtea luĭ să nu fie confusie, încâtŭ să nu se pótă scí, ce e propriŭ a Episcopuluĭ și ce a Episcopieĭ; că Episcopulŭ averea sea propriă este îndrituitŭ a o lăsa la rude séŭ și altora, afară de ereticĭ și păgânĭ. Éră nicĭ-de-cumŭ, că Domnulŭ, séŭ Statulŭ ar fi îndrituitŭ prin ele a lua pe séma lorŭ totŭ ce rĕmâne după mórtea Episcopuluĭ, fie a luĭ, fie a Episcopieĭ. Ba încă canónele citate chiar oprescŭ și tindŭ a îngrădi abuzulŭ de a răpi lucrurile Episcopuluĭ sub pretestŭ de bisericescĭ (lit. b. și c.) Din acestŭ punctŭ de vedere Sinodulŭ al IV Icumenicŭ, canonulŭ 26, a legiuitŭ ca fie-care Episcopŭ să aïbă Iconomŭ din clerulŭ seŭ, în sama căruia să fie dată păstrarea lucrurilorŭ bisericescĭ, spre a nu se perde, nicĭ a se amesteca cu ale Episcopuluĭ, și carele să fie marturŭ despre buna orânduélă în Iconomia Bisericéscă.

Sofisma Fanarioților ŭ înainte, și a advocațilorŭ astăḑĭ pentru spoliarea Episcopielorŭ la mórtea Episcopilorŭ se bazază pe confundarea demnitățiĭ Episcopale cu starea monachuluĭ simplu, ca să pótă apoĭ aplica și asupra Episcopilorŭ legiuirile și canoanele respective la monachĭ în genere, a cărora avere se socóte a Monastireĭ după moartea lorŭ.

Insă Fanarioțiĭ și Advocațiĭ nu aplică nicĭ acésta cu sinceritate, nicĭ la Episcopĭ, nicĭ la Monachĭ, căcĭ, chiar așa, ar trebui ca averea Episcopilorŭ să rĕmâe la Episcopie, éră a Monachilorŭ la Monastirile unde'șĭ aŭ metania, adică unde aŭ priimit călugăria. Dar nu, apărătoriĭ spoliațieĭ Bisericelorŭ, aŭ născocitŭ uriciósa sofismă, că „Metania marilorŭ demnitarĭ aĭ Bisericeĭ este Statul,“ și prin urmare Statulŭ îĭ clironomisesce. Pe acestŭ temeiŭ se spoliază regulatŭ și Mitropoliele și Episcopiele și Monastirile; averile lorŭ se înstreinează, cheltuinduse pe ascunsŭ, fără nicĭ unŭ folosŭ pentru Statŭ, în interesele celor ce se ḑic că represintă Statul; éră Mitropoliele, Episcopiele, Monastirile și Bisericele remânŭ în ruine si în desolațiune. După asemine resonemêntŭ maĭ multŭ de câtŭ comunisticŭ, toțĭ locuitoriĭ din țéră, cariĭ trăescŭ în statulŭ românŭ, potŭ lesne a se spolia de averile lorŭ. Eĭ Domnilorŭ! nu susținețĭ nedreptatea în Biserică, dacă dorițĭ ca dreptatea să prindă rădĕcină în țéră; nu pledațĭ în favórea spoliațiuneĭ Bisericeĭ Părinților̆ vostri, dacă nu vĕ place să fițĭ și voĭ spoliațĭ la rândulŭ vostru, și copiiĭ vostri redușĭ a cerșitori dela alțiĭ pânea cea spre-ființă(*)!

(*) Acestŭ felŭ de spolierĭ, aplicate la clerulŭ și Biserica naționalĕ, credemŭ că s'aŭ făcutŭ periodulŭ lorŭ; sunt astăḑĭ unŭ anachronismŭ byzarŭ în miḑloculŭ ideelorŭ de justițiă, ce a inauguratŭ în țéră spiritulŭ celŭ bunŭ alŭ civilisațiuneĭ chrestine. Ca dovadă la acéstă credință a nostră amintescŭ unŭ casŭ recentŭ:

In anulŭ espiratŭ, unŭ călugărŭ din Căldărușanĭ. la darea sufletuluĭ, a încredințatŭ unŭ micŭ capitalŭ alŭ seŭ comitetuluĭ administrativŭ alŭ Monastireĭ; ca să'ĭ facă grijele chrestinescĭ după moarte, și să dea ceva din elŭ și la doue surorĭ ale luĭ, deasemine Monachie viețuitoare în Monastirea Ţigănescii. Ministerulŭ de culte, în care se continuă încă tradițiunea remasă dela epocha Fanarioților̆, cum se informă de acea sumă depusă la Comitetulŭ Monastireĭ, pusă mâna pe ea, și o trecu la veniturile, nu sciŭ ale cuĭ. Surorile reposatuluĭ însĕ recurse la justiția generală a țereĭ; o găsiră la înălțimea eĭ. Comitetulŭ Monastireĭ fu îndatoritŭ a respunde reclamantelorŭ clironomia frateluĭ lorŭ. Mi s'a spusŭ că Călugăriĭ aŭ trebuitŭ se dispă-

Nu potŭ încheia, fără a observa, că în punctul acesta moralitatea justiției la noĭ nu a progresatŭ multŭ dela trépta în carea ea se afla în epocha Fanarioților, cu unŭ secolŭ în urmă. Și astăḑĭ omulŭ ce raționează nu póte găsi unŭ temeiŭ logicŭ și legitimŭ acesteĭ spoliărĭ și se miră de ea, precum Volfŭ, în anulŭ 1803, cândŭ scria de acésta în opera sea istorică, se mira de acéstă arbitraritate, și nu'ĭ putea găsi vreunŭ temeiŭ legitimŭ, decâtŭ în lăcomia fanariotică. Iată propriele luĭ cuvinte:

„După mórtea Archiepiscopuluĭ și a Episcopilorŭ, Voevodulŭ ce domnesce devine, — nu sciŭ cu ce dreptŭ, — clironomulŭ absolutŭ a tótă moștenirea, și nu dă nimicŭ nicĭ celorŭ maĭ de aprópe rude, nicĭ Monastirea orĭ Biserica nu capĕtă nimica.“ (I Theil. Seit. 148).

XXVII. IACOV STAMATE.

Neavêndŭ alte noțiunĭ despre viața luĭ Iacovŭ, anterióră Episcopatuluĭ, nemărginimŭ a reproduce pe acelle transmise nóĭ în Opera Doctoruluĭ Volfŭ:

„Iacovŭ s'a născutŭ in anulŭ 1748 în Transilvania, din părințĭ fórte săracĭ și ne'nsemnațĭ, de care elŭ însă nicĭ-odată nu s'a rușinatŭ, ci maĭ vîrtosŭ îĭ pomenia de multe orĭ cu unŭ sufletŭ recunoscĕtoriŭ către providența divină. Cândŭ era elŭ copilŭ în vîrstă de 12 anĭ, în anulŭ 1760, a trecutŭ în Moldova, și intrândŭ în serviciulŭ unuĭ Monachŭ, a învețatŭ dela elŭ pucinŭ a ceti și

---

gubéscă pe reclamante din propria lorŭ avere, căcĭ Ministerulŭ de Culte a ținutŭ bine ceea ce apucase o dată!

Nedreptatea trebue pînă în fine a recunoasce imperiulŭ moralitățiĭ și a se supune justiției, căcĭ atuncĭ omenirea ar trebui să disperezé de puterea progresuluĭ.

a scrie. Fiindŭ înzestratŭ dela natură cu bune talente' negreșitŭ elŭ arŭ fi făcutŭ considerabilŭ progresŭ în sciințe, dacă norocululŭ i arŭ fi făcutŭ parte, să fi cădutŭ pe mâna unorŭ ómenĭ inteligențĭ, cariĭ arŭ fi ajutatŭ disvoltarea luĭ. Insă în zadarŭ s'arŭ fi căutatŭ aceste în Moldova; și elŭ trebuia să mulțămească ceriuluĭ, că în anulŭ 1765, fiindŭ june de 17 anĭ, s'a învrednicitŭ a fi înbrăcatŭ în schima monachicéscă în Monastirea Némțuluĭ(*). Aicĭ s'a aplicatŭ elŭ cu deosebire la ramulŭ eco-

---

(*) Din spusele luĭ Volf despre foarte mărginita educațiune a luĭ Iacov cadŭ de sine tote cele ce s'aŭ vorbitŭ de uniĭ din scriitoriĭ modernĭ despre erudițiunea luĭ Iacovŭ: despre procopseala luĭ în limbele Slavonă, Elenă și Francesă, căpĕtată în Monastirea Neamțuluĭ. Eŭ unul tocma de aceea prețuesc maĭ multŭ pe Iacov, ca fără Grecéscă, fără Slavonéscă, și fără Franțozéscă, ci numaĭ cu puțina carte românéscă, cu educațiunea religioasă românească, cu bunulŭ simțŭ românescŭ, cu talentele séle naturalĭ, cu virtuțele séle evangelice, și prin capacitatea administrativă, a devenitŭ unulŭ din ceĭ maĭ renumițĭ păstorĭ aĭ Bisericeĭ noastre.

Pe cândŭ învĕța Iacovŭ, limba Slavonă nu o maĭ învĕța nime, pentru-că numaĭ avea în Moldova nicĭ o valoare, fiindŭ isgonită de peste totŭ loculŭ, și înlocuită cu cea română. Este adevĕratŭ că cu venirea Stareţuluĭ Paisie această limbă a căpetatŭ însemnătate în monastirile Némțulŭ și Seculŭ; dar cândŭ a intratŭ Paisie în Seculŭ, la 1775, Iacovŭ era deja Dichiŭ la Mitropoliă.

Câtŭ despre limba elenă, sciŭ positivŭ din spusele bătrânilorŭ, că Mitropolitulŭ Iacovŭ avea tălmaciŭ de această limbă, pe Archidiaconulŭ seŭ Kyrilŭ, fostulŭ în urmă Egumenŭ alŭ Slatineĭ; cu dânsulŭ se servia Mitropolitulŭ spre a vorbi cu Greciĭ. Apropo de acésta mi s'a comunicatŭ anecdota următoare: Unŭ Călugărŭ grecŭ, cu renume de cuvioșiă, venise dela muntele Athos în Iașĭ, și doria să védă pe Mitropolitulŭ Iacovŭ. Acesta nu era acasă, ci dusŭ la o moșiă Sinesciĭ. Oaspele a purcesŭ să se ducă și elŭ acolo. Pe cale întâlni pe Mitropolitul, carele se întorcea împreună cu Archidiaconul seŭ. La întâlnire cu visitatorul Mitropolitul dise Archidiaconuluĭ: „Spune Părinteluĭ că amŭ fostŭ la moșiă ca să vedŭ, cum mergŭ holdele și gospodăria.“ Greculŭ luâ un tonŭ de moralistŭ și respunse Archidiaconuluĭ, ca să spue Mitropolituluĭ: „Dumnedeŭ n'are să'lŭ întrebe de holde și de gospodăriă; ci de păstoria sufletelorŭ.“ Mitropolitulŭ simțindŭ tonulŭ arogantŭ alŭ acestuĭ predicatorŭ improvisatŭ, se adresă cu nerăbdare cătră Archidiaconul cu întrebarea: „ce dice? ce dice?“ Mitropolitulŭ cu Indignațiune ordină tălmaciuluĭ să spună Greculuĭ să se ducă câtŭ maĭ curêndŭ de unde a venitŭ.

Ceea ce s'a disŭ despre sciința limbeĭ francese, este numaĭ o simplă părere a unuĭ Domnŭ literatorŭ modernŭ, carea nu are valoare nomicŭ cu așa norocitŭ succesŭ, că între 500 de Monachĭ nicĭ unulŭ n'a pututŭ a'ĭ disputa preferința. Acésta a îndemnatŭ pe Mitropolitulŭ de atuncĭ Gavriilŭ Calimachŭ, în anulŭ 1774 a'lŭ chiăma la Iașĭ, și a'lŭ numi protosinchel (*Πρωτοσύγκελλος*) alŭ Mitropolieĭ. In acéstă nóuă diregĕtoriă a arĕtatŭ Iacovŭ așa de multă sirguință, iubire de ordine și fidelitate, încâtŭ înaltulŭ seŭ protectorŭ Calimachŭ îlŭ trăta cu o particulară distincțiune și stimă, îĭ da preferință înaintea multorŭ altorŭ persóne din cler. Și în anulŭ 1782(*), după moartea Episcopuluĭ de Hușĭ Inochentie, l'a numitŭ succesorŭ alŭ luĭ în această demnitate.“ (I Theil. seit. 278).

Este interesantŭ pentru sciință a relata aicĭ noțiunile ce ne dă Volfŭ despre modulŭ redicăreĭ în trépta Episcopieĭ pe la finele viaculuĭ trecutŭ; prin acésta se va lămuri și asertiunea de maĭ susŭ a luĭ Volfŭ, că Mitropolitulŭ Gavriil a numitŭ pe Iacovŭ Episcopŭ la Hușĭ.

„La privilegiele archiepiscopalĭ (ale Mitropolituluĭ) aparține și aceea, că la casŭ de vacanță la vre una din cele dóue Episcopie — a Romanuluĭ și a Hușilorŭ — propune o persoană demnă, căria apoĭ Voevodulŭ îĭ dă confirmarea. Ansĕ această grațiă princiară Candidatulŭ trebue să

---

istorică, ci esprimă maĭ multŭ unŭ sentimentŭ de înaltă stimă pentru suvenirulŭ demnuluĭ Archipăstoriŭ Iacovŭ.

Este loculŭ a observa aicĭ că în Biographia modernă a Mitropolituluĭ Iacovŭ suntŭ multe exagerărĭ și neexactitățĭ istorice. Așa d. e. se dice că Mitropolitulŭ Gavriilŭ Calimachŭ s'a sevîrșitŭ din viață la 29 Februariŭ 1776; că atuncĭ 'i a urmatŭ în locŭ *Leon* Episcopulŭ de Romanŭ; și că sub Leon Mitropolitulŭ s'aŭ fi făcutŭ Iacovŭ Episcopŭ la Hușĭ; că în 1784 ar fi muritŭ Inochentie Episcopulŭ Hușilorŭ. Toate aceste suntŭ neexacte. Gavriilŭ Calimachŭ a archipăstoritŭ pînă la 1786, cândŭ 'i a urmatŭ Leon. Iacovŭ s'a redicat la Epiccopiă sub archipăstoria luĭ Gavriilŭ Calimachŭ, și Leon era atuncĭ âncă Episcop de Roman. Anul morțeĭ luĭ Inochentie și al alegeriĭ luĭ Iacov este 1782.

(*) Volf cu greșeală pune data aceasta 1784.

o plătească cu 15 pînă la 20 pungĭ, pe care bucurosŭ le depune orĭ care competitoriŭ, pentru bogatele veniturĭ ce suntŭ legate de aceste posițiunĭ. Aŭ și fostŭ casurĭ, în care maĭ mulțĭ concurențĭ speculanțĭ, s'aŭ îndatoritŭ bucuroșĭ a depune o așa însemnată sumă înainte de a fi singurĭ că vorŭ dobêndi aceste posițiunĭ. Fiindŭ-că Episcopia de Romanŭ este maĭ lucrativă, de aceea la casŭ de vacanță ea devine parte a Episcopuluĭ de Hușĭ, căcĭ acesta are în mâne maĭ bogate resurse spre ajungerea scopuluĭ seŭ, decâtŭ ceialalțĭ Archimandrițĭ. La Scaunul Episcopalŭ de Hușĭ obicĭnuitŭ se înaintează unŭ Egumen indigen séŭ vicariul Mitropolieĭ (Dichiul, Πρωτοσύγκελλος).“ (I Theil. Seit. 147—148).

Obicĭnuitŭ Condica Sântă a Mitropolieĭ dă acestorŭ acte aerulŭ canonicităţeĭ. La ocasiunea alegereĭ succesoruluĭ luĭ Inochentie, ea spune, că aŭ fostŭ propușĭ treĭ candidațĭ: „kyr Iacovŭ Dichiulŭ Sânteĭ Mitropoliĭ a Moldóveĭ, Ieromonachulŭ Macarie Egumenulŭ Sânteĭ Monastirĭ Slatina, și Ieromonachulŭ Iorestŭ Dichiulŭ Sânteĭ Episcopiĭ Hușuluĭ.“ Dintre eĭ sórta cădu pe celŭ d'ântêiŭ. Totŭ Condica Sântă ne spune că alegerea cea Canonică, adică Ipopsifiulŭ luĭ Iacovŭ s'a făcutŭ de unŭ Synodŭ de treĭ Archiereĭ, convocatŭ în Biserica Mitropolieĭ, cea dedicată Sântuluĭ Georgie. Archiereiĭ ce compuneaŭ Sinodulŭ eraŭ: Unŭ grecŭ — Matheiŭ alŭ Myrelorŭ, Leon Episcopulŭ de Romanŭ, și Amfilochie Episcopulŭ de Chotinŭ. Acestŭ actŭ s'a făcutŭ la 9 Decembriŭ. Apoĭ în ḑiua următóre, la 10, Mitropolitulŭ Gavriilŭ, cu Archiereiĭ maĭ susŭ numițĭ, a sevêrșitŭ chirotonia luĭ Iacovŭ la Episcopatulŭ de Hușĭ, în Biserica curțeĭ domnescĭ.

In archiva Mitropolieĭ se păstrează Praxisulŭ, adică decretulŭ de Episcopatŭ datŭ luĭ Iacovŭ de Mitropolitulŭ

Gavriilŭ Calimachŭ. In elŭ se înseamnă drepturile spiritualĭ şi materiali ale Episcopilorŭ, anume: cercetarea şi judecarea cestiunilorŭ bisericeşcĭ, denumirea servitorilorŭ bisericescĭ celorŭ maĭ de josŭ, chirotonia Diaconilorŭ şi a Preoţilorŭ, alegerea şi decretarea Duchovnicilorŭ, tunderea în Monachismŭ, sânţirea Bisericelorŭ; a învĕţa pe poporŭ părintesce la cele de sufletŭ folositoare, atâtŭ prin graiŭ, câtŭ şi prin faptă; a stăpâni averile Episcopieĭ şi a se îngriji de bună-starea şi sporirea lorŭ; a certa şi a aforisi pre ceĭ vinovaţĭ şi pre ceĭ protivnicĭ; éră pre ceĭ plecaţĭ şi pocăiţĭ a'ĭ erta şi a'ĭ bine-cuvênta. Bisericaşiĭ şi poporeniĭ eparchieĭ luĭ sunt datorĭ a i se pleca întru tóte, precumŭ se pleacă şi elŭ Mitropolituluĭ. Numele Episcopuluĭ să se pominéscă la tóte serviciele bisericescĭ din Eparchia luĭ.

Iacovŭ se înstală în Episcopiă la 18 Decembriŭ. Cea ântêiŭ impresiune, cândŭ a intratŭ în casele episcopalĭ, a fostŭ jalnica stare, în carea le lăsase Fanariotulŭ spoliatorŭ. Iacovŭ, în indignaţiunea sea sufletească, a poruncitŭ să se facă unŭ Pomelnicŭ mare de lemnŭ. In elŭ a scrisŭ numele Episcopilorŭ şi ale Domnilorŭ, cariĭ aŭ fundatŭ şi îndestratŭ această Episcopiă, precumŭ şi ale altorŭ Chrestinĭ miluitorĭ. Eară în fruntea Pomelniculuĭ a scrisŭ cu litere marĭ fapta cea hoţească a luĭ Mavrocordatŭ, spre sciinţa şi defăimarea eĭ în tóte generaţiunile viitoare. Eată acestŭ passagiŭ din Pomelnicŭ:

„Pomelnicŭ a fericiţilerŭ ctitorilorŭ a Sfinteĭ Episcopiĭ Huşiĭ. Ce saŭ prefăcutŭ din poronca Preosfinţieĭ Sale Kyrio kyr Iacovŭ cândŭ aŭ întratŭ Episcopŭ, la let 1782, Decemvrie 18, în vremea cândŭ Alexandru Constantin Mavrocordatŭ Voevodŭ, la mór-

tea frateluĭ Episcopŭ Inochentie, aŭ prădatŭ Episcopia Huşiĭ pînă în scândură, şi a aruncato în grea datoriă de 75 pungĭ de banĭ(*).

Din tonulŭ acestorŭ cuvinte se vede că Mavrocordatŭ dusese jafulŭ la escesŭ, în câtŭ aseminea faptă nu maĭ avuse exemple. Iacovŭ nu putea crede, că prădăciunea oficială a Cleruluĭ şi a Bisericeĭ are să devină obiceiŭ şi să iea formă de legalitate. Fanarioţiĭ aŭ încetatŭ de a maĭ domni în Romănia sunt aprópe 50 de ani; dar exem-

---

(*) Pemelnicul acesta este o tablă de lemn, înaltă ca de unŭ cot şi jumĕtate. şi lată de unŭ cot. Are forma uşelor împerătescĭ dela Catapetézmă, şi doue obloane prinse în balamale, care se închidŭ. Pe tablă este lipită chărtiă, şi pe ea sunt scrise numile Episcopilor şi ale Domnilor Ctitorĭ.

După titlu de maĭ *sus urmează* numele Episcopilor:

Ioanŭ,
Efrim,
Mitrofan,
Pavel,
Gedeon,
Dosotheiŭ,
Ioan,
Calist,

Varlaam ctitor la Brădicescĭ.
Iorest,
Varlaam,
Erotheiŭ,
Filotheiŭ,
Iosif,
Veniamin,

Georgie,
Sava,
Serafim,
Sofronie,
Mitrofan,
Sava,
Gedeon,
Theofil,
Inochentie, ctitor ce a *înoit* Biser. şi Brădiceşciĭ

NB. Maĭ suntŭ şi alte nume adaose de alţiĭ în urmă:

„Iacov, ctitor, ce aŭ făcut casele şi clopotul cel mare, *împodobind* Biserica cu Catapetézmă, şi cu alte podoabe din lăuntru şi din afară. Archiepiscopul Gavriil din Iaşĭ, Episcopul Pachomie din Roman, Archiepiscopul Leon.“

„Luminaţiĭ Domnĭ şi fericiţiĭ Ctitorĭ:

Stefan Voevod, Maria Doamna şi fiiĭ lor.
Bogdan Voevod, Ana Doamna şi fiiĭ lor.
Istrati *Voevod*, Maria Doamna şi fiiĭ lor.
Ieremia Voevod, *Maria Doamna* şi fiiĭ lor: Constantin, Mărina şi cu tot neamul lor.
Matheiŭ Ghica Voevod, Smaranda Doamna *şi fiiĭ lor*: Georgie, *Grigorie*, Nicolaŭ, Zoiţa şi tot neamul lor.“

NB. Pe oblonul dinastânga maĭ sunt şi alte nume înşirate, negreşit ale deosebitelor persoane ce aŭ miluit această Sântă casă, între care se vede *trecut* şi un Episcop Varlaam.

Pomelnicul acesta se păstrează în Biserica Episcopieĭ.

plele cele rele suntŭ molipsitoare, și efectele lorŭ duréză multŭ.

Nu numaĭ Iacovŭ prin Pomelniculŭ seŭ a denunțatŭ viitoriuluĭ urîciósa faptă a luĭ Mavrocordatŭ; dar și ţéra întrégă l'a înferatŭ cu epitetulŭ de „Pârle-Vodă,“ atâtŭ pentru că tóte casele pe unde locuise elŭ aŭ fostŭ devastate, pârlite de focŭ(*), câtŭ și pentru jafurile comise de elŭ cu aĭ luĭ în ţéră în timpulŭ domnireĭ.

Iacovŭ în ceĭ dintêiŭ anĭ aĭ episcopireĭ luĭ a făcutŭ casele cele marĭ de astădĭ ale reședințeĭ episcopale, de pétră și în doue etage, deaseminea culnea și pităria totŭ de pétră. Acésta sa vede din planulŭ Episcopieĭ, făcutŭ de Dichiulŭ Iorestŭ Danŭ, în care descriindŭ localitățile însemnate în planŭ, numesce aceste acareturĭ: „făcute acmu.“ Deaseminea aŭ vĕrsatŭ din noŭ clopotulŭ celŭ mare, care esistă până astădĭ, și are următórea inscripțiune: „Acestŭ clopotŭ saŭ vărsatŭ și saŭ făcutŭ cu cheltueala Preosfinţieĭ Sale Părinteluĭ Episcopŭ Sfinteĭ Episcopiĭ Hușulŭ kyrio kyr Iacov, în dilele prea înălțatuluĭ Domnŭ Ioan Alexandru Constandin Mavrocordatŭ Voevodŭ, let 1782, cândŭ și Preosfinția Sa aŭ stătutŭ întêiŭ Episcopŭ alŭ acestiĭ sfinte Episcopiĭ. Intru cinstea Sfinților Apostolĭ, a cărora este chramulŭ Petru și Pavelŭ. Pavelŭ Clopotariulŭ.“

Anul 1783. Se vedĕ că Hușeniĭ, nemulțămițĭ că sub predecesorulŭ luĭ Iacovŭ devenise embaticarĭ aĭ Episcopieĭ până și cu casele și dughenele lor de pe vatra tîr-

---

(*) Dintr'ântĕiŭ el a locuit în curtea domnească; dar în al doile an al Domnieĭ, acel palat măreț fu prefăcut în cenușă. S'a mutat apoĭ în Mitropoliă, dar nu tărdiu și aceasta deveni prada flacărilor, dela care a scăpat numaĭ Biserica. De acolo Pârle s'a mutat în Monastirea Galata; în curênd pârleala isbucni și acolo. După aceasta peste puçin timp îĭ veni și mazilia. (*Volf.* II Theil. *seit.* 201—202).

gului, se încerca a strica chrysovulŭ luĭ Moruzŭ sub succesorulŭ aceluia, Alexandru Mavrocordatŭ. Iacovŭ apucă înainte și ceru la acestŭ Domnŭ întărirea aceluĭ chrysovŭ. Fanariotulŭ, spre a acoperi fapta sea cea urîtă a prădăciuneĭ făcute Episcopieĭ, se face acum a o milui, dându'ĭ și elŭ ceea ce 'ĭ dăduse predecesorulŭ seŭ — vatra tîrguluĭ. Iată cumŭ începe chrysovulŭ acesta alŭ luĭ Mavrocordatŭ, după obicĭnuitulŭ titlu Domnescŭ:

„Facemŭ scire cu acestŭ chrysovŭ alŭ Domnieĭ mele tuturorŭ cuĭ se cade a sci, că viindŭ înaintea Domnieĭ mele și a totŭ Sfatulŭ nostru iubitoriulŭ de Dumnedçŭ kyr Iacovŭ Episcopulŭ de Hușĭ, niaŭ arătatŭ unŭ chrysovŭ al prea iubitŭ věruluĭ nostru, Domnia Sa Constantin Moruzŭ Voevodŭ din anul 1782, Ghenar 9, prin care chrysovŭ așa scrie Domnia sa, că luândŭ aminte . . . . .“ (Urmează cuprinderea chrysovuluĭ luĭ Moruzŭ despre dania vetriĭ Tîrguluĭ cătră Episcopie); o întăresce și elŭ, și închee chrysovulŭ cu forma obicĭnuită, și cu „s'aŭ scrisŭ chrysovulŭ acesta la scaunulŭ Domnieĭ mele în orașulŭ Iașiĭ întru cea dintěiŭ Domnie a nóstră la Moldavia în anulŭ al doilea, la aniĭ 1783.“

Daniele făcute în acest anŭ sûntŭ: Nicolaiŭ Huhule a dăruitŭ Schituluĭ Averesciĭ, devenitŭ în urmă proprietate a Episcopieĭ, partea sea de redeșiă din Cioricescĭ. Ioniță Busuiocŭ din Dolhescĭ, înpreună cu alte rude ale sale, a dăruitŭ Episcopieĭ o parte redeșéscă a sea din Dolhescĭ.

Anul 1784. In acestŭ anŭ, Episcopulŭ Iacovŭ continua cu facerea caselorŭ și cu reperația Bisericeĭ, începuse a zugrăvi catapiteazma. Dar era nevoieșŭ de banĭ. De aceea în April 30, se adresă cu jalubă la Domnulŭ ce spoliase Episcopia cerêndŭ a chărăzi Episcopieĭ din veniturile Domnescĭ venitulŭ mortasipieĭ tîrguluĭ Hușiĭ pe ḑilele de tîrgŭ. Vodă ĭĭ îndeplinesce cererea numaĭ în parte, adică ĭĭ chărăzesce numaĭ mortasipia depe vênḑarea vitelorŭ; și prin chrysovulŭ datŭ la 20 Maiŭ, întăresce Episcopieĭ pe totŭ-d'ea-una acestŭ venitŭ. Reproducemŭ aicĭ atâtŭ jaluba luĭ Iacovŭ, pe carea o privescŭ maĭ multŭ ca o satiră la adresa luĭ Mavrocordatŭ, pre câtŭ și chrysovulŭ acestuia, între altele, ca modelŭ de ipocrizià fanariotică a acestuĭ Domnŭ, carele după ce a prĕdatŭ fără milă Episcopia, ĭea acum tonŭ de Ctitorŭ și de compătimitoriŭ cu sărăcia eĭ.

„Prea Inălțate Dómne!

După nemărginîta mila Inălțimeĭ tale ce s'aŭ rĕvĕrsat asupra acesteĭ Sfinte Episcopiĭ a Hușuluĭ cu dăruirea loculuĭ Tîrguluĭ, datoria mea este pururea — și va rĕmânea statornică și la alțĭ Episcopĭ în urma mea, spre a pomeni la Sfântulŭ jertvelnicŭ, și a ruga, pre totŭ-înduratulŭ Dumneḑeŭ, ca să întărească stăpênirea luminatuluĭ Scaunŭ cu lungimea fericitelorŭ ḑile întru mulțĭ anĭ al înălțimeĭ tale. Iarășĭ năzuindŭ la înalta milostivire a Inălțimeĭ Tale, daŭ supărare și cu lacrămĭ mă rogŭ, că după cumŭ alte Sfinte monastirĭ saŭ înpărtășitŭ cu luminatele mile domnescĭ ce aŭ priimitŭ tîrgurĭ cu totŭ venitulŭ, de aŭ și Mortasipia dela ceĭ ce'șĭ facŭ neguțătoriile sale, să fie și această Sfântă Episcopie miluită de cătră Inălțimea ta cu acestŭ venitŭ alŭ Mortasipieĭ de pe loculŭ târguluĭ numaĭ de ḑilele de tîrgŭ, spre întemeierea eĭ, când cu ajutoriulŭ luĭ Dumneḑeŭ și din mila înălțimeĭ tale, s'aŭ începutŭ a se zugrăvi și catapeteazma Bisericeĭ, care și nădăjduescŭ că în fericitele ḑile, din mila și ajutoriulŭ înălțîmeĭ tale va lua sfîrșitŭ, cumŭ și toată podoaba a toată casa, voindŭ înălțimea ta a'țĭ face vecĭnică și nemuritoare pomenire, pururea voiŭ rĕmânea rugătoriŭ ca aniĭ înălțimeĭ tale dela Milostivulŭ Dumnedeŭ să fie mulțĭ și fericițĭ. Al înălțimeĭ tale cătră Dumnedeŭ smerit rugătoriŭ—Iacovŭ Episcopŭ Hușuluĭ, April 30. 1784.“ (Cond. III. 247). (Observămŭ, că din iscălitura luĭ Iacovŭ se cunósce că elŭ nu era caligrafŭ).

Insemnare. Catapiteazma făcută de Iacovŭ în Biserica Episcopieĭ, a esistatŭ până în timpulŭ Episcopuluĭ Sofronie, anulŭ 1849, cândŭ s'a înlocuitŭ cu alta nóuă, ce este și acumŭ; éră acea vechiă a luĭ Iacovŭ, s'a vêndutŭ Bisericeĭ dinnoŭ făcute în Hușĭ în onoarea Sânțilorŭ Archangelĭ, unde se vede până astădĭ.

Iată și Chrysovulŭ luĭ Mavrocordatŭ:

„Cu mila luĭ Dumnedeŭ noĭ Alexandru Constantin Voevod Domnŭ țereĭ Moldavieĭ.

Cunoscêndu-se o neapărată datorie a oblăduitorilorŭ Domnĭ, cari din Dumnedeeasca pronie se orônduescŭ Stăpênitorĭ, a fi cu luare aminte cătră toțĭ ceĭ de sub a sa stăpênire, și a nu depărta de asupra lorŭ agiutoriulŭ milelorŭ stăpĕnescĭ prin câtŭ se cade. Aseminea dar Domnia mea bine voindŭ nu numaĭ a ne arăta următorĭ celorŭ maĭ nainte de noĭ fericițĭ Domnĭ ci și a maĭ adăogi prin câtŭ s'aŭ cădutŭ, dupre cumŭ prin lucrarea fapteĭ de cătră toțĭ se vede. Decĭ pe lângă altele luatamŭ sama și pentru Episcopia Hușiĭ, carea din întâmplările vremilorŭ rĕmâindŭ de multe din cele trebuincióse lipsită, și socotindŭ Domnia mea că se cade a fi agiutorată cu óreș-care a nóstră domnéscă milă, și fiindŭ că tîrgul Hușiĭ este pe loculŭ Episcopieĭ, găsimŭ a fi cu cale pentru Mortasipia ce se ĭea la acelŭ tîrgŭ de pe vitele ce se vêndŭ, ca să se facă venitŭ aceștiĭ Episcopiĭ. Și iată prin domnesculŭ nostru chrysovŭ hotărîmŭ, ca să aĭbă a lua Episcopia Huşiĭ venitulŭ Mortasipieĭ de la tîrgulŭ Huşiĭ, care este obicĭnuitŭ de se ĭea, câte 24 banĭ noĭ de calŭ, iapă, boŭ, vacă, ce se va vinde în tîrgŭ adică 12 banĭ dela cumpĕrătoriŭ şi 12 banĭ dela vênḑetoriŭ. Iară dacă vre uniĭ din streinĭ, orĭ vênḑetoriŭ, orĭ cumpĕrătoriŭ de vite vorŭ fi din ceĭ ce trecŭ vitele peste hotarŭ în ţară streină, acia să nu se supere a plăti Mortasipia. Ci pe vitele ce vorŭ vinde, orĭ vorŭ cumpĕra uniĭ ca acia, să se iea baniĭ Mortasipieĭ deplinŭ, adică câte 24 banĭ de vită, dela partea care va face acestŭ alişverişŭ cu dênşiĭ. Şi fiindŭ că pără acumŭ acestŭ venitŭ alŭ Mortasipieĭ se lua de cătră Vameşulŭ, hotărîmŭ Domnia mea, că orĭ în vênḑare de va fi vama, saŭ în credinţă de se va da, vameşiĭ să nu aibă a se amesteca ca să strîngă Mortasipia de pe vitele ce se vorŭ vinde la acestŭ tîrgŭ, ci ómeniĭ ce vorŭ fi rônduiţĭ de cătră Sfinţia Sa Episcopulŭ de Huşĭ la acéstă slujbă, să aĭbă a strînge acestŭ venitŭ în toată vreme, după hotărîrea Chrysovuluĭ Domnieĭ mele. Şi poftim Domnia mea şi pe alţĭ luminaţĭ fraţĭ Domnĭ, cariĭ din pronia Dumneḑeească vorŭ fi rônduiţĭ în urma nóstră la scaunulŭ Domnieĭ acesteĭ ţerĭ, să nu strice această puţină milă, ci maĭ vîrtosŭ să adaogă şi să întărească pentru a Domniilorŭ Sale vecĭnică pomenire. Scrisusaŭ Chrysovulŭ acesta la Scaunulŭ Domnieĭ mele în oraşulŭ Iaşiĭ, întru cea dintêiŭ Domnie a nóstră la Moldavia 1784. Maiŭ 20.“

> *Insemnare.* Darea numită Mortasipie s'a întrodus în ţéră de Duca Vodă (Let. tom. 2. f. 21). Ea dupre esplicarea Domnuluĭ Cantemirŭ, consta în deciuéla ce plătiaŭ comercianţiĭ pe tótă marfa ce vindeaŭ în oraşe cu mĕsure şi cumpănă. In oraşele Domnescĭ acéstă dare o strîngeaŭ Vorniciĭ de tîrgŭ (Descrierea Moldoveĭ, f. 172). In timpurile maĭ din

urmă, precumŭ se vede în chrysovulŭ de faţă sub numirea de Mortasipie se înţelegeaŭ şi dările ce se luaŭ dela vêndetoriĭ şi cumpĕrătoriĭ de vite în ḑilele de tîrgŭ, care se strîngeaŭ de Vameşulŭ domnescŭ în tîrgurile domnescĭ.

Anul 1785. Schimbânduse Domnulŭ Alexandru Constantin Mavrocordatŭ, fu înlocuitŭ de Alexandru Ioan Mavrocordatŭ.

Iacov iea parte, înpreună cu Mitropolitulŭ Gavriilŭ, cu Leon Episcopulŭ de Roman, cu Egumeniĭ şi cu boeriĭ divanişti la stabilirea regulelorŭ pentru căsătoria Çiganilorŭ, precumŭ se vede din anaforaua către Domnulŭ Alexandru Ioan Mavrocordat, dela 12 Septemvrie (Uricar. part. I. f. 168—169).

Tîrgoveţiĭ din Huşĭ, după ce vatra tîrguluĭ a devenitŭ proprietate a Episcopieĭ, aŭ fostŭ asupriţĭ peste obiceiŭ şi peste puterea lorŭ cu dărĭ marĭ şi cu alte împilărĭ. Cérta, precumŭ se vede, provinea de acolo, că nu era hotărîtŭ prin chrysóve, cu ce anume şi câtŭ are dreptŭ a se folosi Episcopia de la Tîrgoveţĭ. Eĭ se jeluiră nouluĭ Domnŭ Alexandru Ioan Mavrocordatŭ cerêndŭ curmarea abuzurilorŭ din partea proprietăţiĭ.

Domnulŭ dădu questiunea în tratarea Veliţilorŭ boerĭ aĭ Divanuluĭ, şi disposiţiunile opinate de eĭ le promulgă prin cartea sea domnească la 2 Apriliŭ, pre carea o reproducemŭ aicĭ întocma:

„Noĭ Alexandru Ioan Mavrocordatŭ Voevodŭ Bojiio Milostiio gospodarŭ zemli Moldavscoĭ.

Fiindŭ-că prin jaloba ce aŭ datŭ Domnieĭ mele tîrgoveţiĭ din tîrgulŭ Huşiĭ aŭ arătatŭ că Sfinţia Sa kyr Iacovŭ Episcopulŭ de Huşĭ îĭ supĕră fără dreptate luându-le din tótă dughéna câte 2 leĭ; şi apoĭ le maĭ iea şi câte alţĭ 2 leĭ pentru că şedŭ în dughénă din dosŭ, cum şi pe dughenele cele ce le daŭ cu chirie încă le iea din 10 leĭ unulŭ, şi dela femeile sărace, care n'aŭ nicĭ bărbaţĭ nicĭ feciorĭ, încă iea câte 2 leĭ, şi dejma din vinŭ o iea cu vadră maĭ mare decâtŭ vadra cu carea vêndŭ eĭ pe la neguţitorĭ, şi dejma din păpuşoĭ nu o ĭea toamna cândŭ eĭ culegŭ păpuşoiĭ, ci o ĭea primăvara, uscaţĭ gata. cum şi dejma din stupĭ earăşĭ nu o ĭea la vreme după obiceiŭ, ci la vremea desetineĭ după ce numĕră stupiĭ, apoĭ cândŭ să vie să o ĭea dejma, îĭ herează şi îĭ lasă la cel cu stupiĭ pînă în primăvară, şi apoĭ îĭ ĭea. Decĭ pentru aceste strîmbătăţĭ cerêndŭ jeluitoriĭ dreptate dela Domnia mea, 'ĭ amŭ rônduitŭ la aĭ nostri cinstiţĭ credincioşĭ Dumnealorŭ veliţiĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, ca să cerceteze cu deamăruntulŭ jaluba lorŭ şi să îndrepteze pentru toate, ca să urmeze şi la tîrgulŭ Huşiĭ aseminea după cum se urméză şi pe la alte tîrgurĭ din ţéra aceasta, ce vorŭ fi asemine daniĭ pe la Monastirĭ. Pentru care Dumnealorŭ veliţiĭ boerĭ, spre a sevêrşi porunca Domnieĭ mele şi a îndestula pe jeluitorĭ, câtŭ şi pe Sfânta Episcopie cu dreptatea ce se cade, după ce aŭ eşitŭ amândouă părţile înaintea D-lorŭ Sale, 'ĭ aŭ întrebatŭ: ce le este cererea? şi amândouă părţile cu un glasŭ aŭ cerutŭ, ca să li se hotărască, câtŭ să dea pe anŭ la Episcopie bezmenulŭ loculuĭ de casele şi dughenele ce aŭ pe loculŭ tîrguluĭ Huşiĭ. Şi D-lorŭ veliţiĭ boerĭ, vĕdêndŭ că cererea lorŭ este cu cale, pentru ca nicĭ Episcopia să se păgubească de venitulŭ loculuĭ, nicĭ tîrgoveţiĭ birnicĭ să nu se asuprească peste dreptate, şi maĭ vîrtosŭ că darea avaetuluĭ pentru locŭ nu se urmează la toate tîrgurile, ce sântŭ daniĭ pela Monastirĭ, totŭ într'unŭ chipŭ, pentru tîrgulŭ acesta Huşiĭ ce este datŭ danie la Episcopie, foarte cu amăruntulŭ aŭ cercetatŭ și aŭ luatŭ sama. Și după cumŭ aŭ socotitŭ cu dreptulŭ să dea pe anŭ la Episcopie venitulŭ loculuĭ a dreaptì vatra Tîrguluĭ Hușiĭ, ce să va afla după cercetare și hotărîtura în semne și în stînjinĭ, ce vorŭ face D-lorŭ Spătariulŭ Constantin Greceanulŭ și Păharniculŭ Grigorașĭ Costachi după cartea Domnieĭ mele ce li saŭ scrisŭ se arată în josŭ. Adică din suma chirieĭ a fieste căria dughene să dea stăpânulŭ dugheneĭ la Episcopie pe totŭ anulŭ bezmenulŭ loculuĭ, din ḑăci banĭ unulŭ, cum și de totŭ gospodariulŭ ce va fi șeḑĕtoriŭ pe hotărîtă vatra tîrguluĭ să dea numaĭ câte unŭ leŭ, după cum daŭ și la Galațĭ ceĭ ce aŭ case pe loculŭ Mănăstireĭ Sfântuluĭ Spiridonŭ. Iară de cârșmele ce se vorŭ alege de rônduițiĭ hotarnicĭ pe dreaptă vatra tîrguluĭ, de vreme ce aŭ arĕtatŭ tîrgovețiĭ că atâta este chivernisala lorŭ, saŭ socotitŭ să nu dea nimică. Și pentru baniĭ bezmănuluĭ de loculŭ dughenelorŭ și a gospodarilorŭ iarășĭ să nu fie silițĭ de către Episcopie fără de voia lorŭ ca se lucreze, ci să dea banĭ după cumŭ s'aŭ arătatŭ maĭ susŭ. Iară femeele sărace, care nu vorŭ avea bărbațĭ nicĭ feciorĭ, nu vorŭ da nimică, după cumŭ și Dichiulŭ Episcopieĭ saŭ primitŭ. Și dejma de vinŭ să o dea cu vadra ce vorŭ vinde la neguțitorĭ, și Episcopia să o ducă unde va vra. Iară nu tîrgovețiĭ. Stupiĭ să'ĭ numere la vreme, și de nu vorŭ fi într'o prisacă 50, va lua Episcopia câte o para de stupŭ, éră de vorŭ fi 50, să ĭea unŭ stupŭ de sĕmênță, eară nu de bătutŭ, și întru acea toamnă sălŭ rădice din prisacă; dejma din păpușoiŭ, cândŭ se vorŭ începe a culege păpușóele, să aĭbă a trimite Episcopia să mĕsure cu prăjina fieste care ogorŭ, fiindŭ de față omulŭ celŭ cu ogorulŭ, și din 10 prăjinĭ va lua una, după obiceiŭ, și câte prăjinĭ se vorŭ veni, să le iea într'unŭ capĕtŭ, și earășĭ Episcopia să'ĭ culeagă și să'ĭ rĕdice de pe ogorŭ. Cumŭ și pentru meserniţile ce vorŭ fi pe vatra tîrguluĭ earășĭ nimică să nu dea la Episcopie bezmenŭ. Acésta fiindŭ hotărîrea D-lorŭ-sale veliţilorŭ boerĭ, care cercetânduse și de cătră însușĭ Domnia mea, saŭ aflatŭ că este cu cale și cu dreptate. Pentru aceasta dar și Domnia mea hotărîmŭ, ca să se urmeze pre deplinŭ cu darea avaetuluĭ, ceĭ ce vorŭ fi pe dreaptă vatra tîrguluĭ, după cumŭ se arată maĭ susŭ prin cartea aceasta. Iară ceĭ ce vorŭ fi șeḑetorĭ pe moșia Episcopieĭ, care sântŭ afară din vatra tîrguluĭ, vorŭ da venitulŭ moșieĭ după obiceiŭ, și după ponturile ce sântŭ în visterie cu pecetea gospodŭ. Dar dejma din vinŭ, din stupĭ, și din păpușoĭ, vorŭ da ca și tîrgoveţiĭ ce vorŭ fi pe vatra tîrguluĭ. Dreptŭ aceea saŭ datŭ această carte a domnieĭ mele la mâna tîrgoveţilorŭ din Hușĭ. Acésta poruncimŭ. 1785, April 2. (Originalulŭ se păstréză la primăria Hușilorŭ.)

Insemnare. 1.) *Desetina*, de la ḑicerea Slavonă: десѧть, însemnéză ḑeciuélă. Aicĭ în cartea domnéscă însémnă darea pe stupĭ, ce era hotărîtă a plăti proprietăţiĭ ceĭ ce aveaŭ prisecĭ. Timpulŭ, cândŭ după lege trebuia să se iea desiatina pe stupĭ, era tómna. Se lua séŭ in banĭ séŭ în natură. In casulŭ din urmă Episcopia îșĭ înfera stupiĭ ce'ĭ se cuviniaŭ, și'ĭ lăsa totŭ în prisecele locuitorilorŭ până în primăvară, se vede, pentru ca să nu le aĭbă grijea pe iarnă: aceasta era o povară pentru locuitorĭ. Desetina se da în antrepriză la deosebite feţe, care, platindŭ baniĭ la visterie séŭ la proprietate, și'ĭ scotea apoĭ cu câștigŭ dela ceĭ cu prisecele, prin anume slujbașĭ Desetinarĭ.

2.) *Meserniţe*, dela ḑicerea slavonă мѧсо, carne, însémnă: *cărnărie* séŭ *măcelărie*.

3.) *Stupŭ de semênță, iar nu de bătutŭ.* Adică să nu ĭea din ceĭ maĭ grașĭ, cariĭ să remână în folosulŭ gospodariuluĭ; ci din aceĭ ce vorŭ avea atâta strînsóre câtŭ să pótă trăi peste iarnă, și să fie producătorĭ la anulŭ viitoriŭ.

4.) *Priseacă,* de la ḑicerea Slavonă: присѣкать *a tăia,* tăetură în pădure; de aicĭ și vorba *Seciŭ,*— pădure tĕnĕră și désă ce se rĕdică în tăiătură. Ḑicerea „Prisécă“ ne amintesce posiția prisecilorŭ din anticitate — prin pădurĭ. Celŭ ce voia a'șĭ face prisécă, tăĭa o parte din pădure, și acolo în tăetură, îșĭ așeḑa stupiĭ.

5.) *Dijmă* séŭ *dejmă.* Ḑicere stricată din vorba romană *decima — a ḑecea* séŭ *ḑeciuélă.*

După rugămintea luĭ Iacov, Domnulŭ Alexandru Ioan Mavrocordatŭ, întăresce și elŭ dania mortasipieĭ făcută Episcopieĭ de predecesorulŭ seŭ.

In acestŭ anŭ s'aŭ făcutŭ următórele daniĭ în folosulŭ Episcopieĭ: Diaconulŭ Vasilie a dăruitŭ Episcopieĭ partea sea din Buneșcĭ și Căbiceșcĭ. Ioniță Cerchezŭ a chărăzitŭ partea sea din moșia Saratulŭ. Archire Mardare a dăruitŭ reḑeșiele séle din Ivănescĭ, din Scheea și Tabăra.

Anul 1786. In acestŭ anŭ murindŭ Mitropolitulŭ Gavriilŭ, Leon Episcopulŭ de Roman trecu la Mitropolie, éră la Episcopia vacantă, prin intrigile fanariotice se alege unŭ Egumenŭ fanariotŭ dela Monastirea Barnovski, anume Archimandritulŭ Iaocv,—contra blestemuluĭ Sobornicescŭ din anulŭ 1753. La Ipopsifiarea luĭ, ce a urmatŭ la 1 Mart, aŭ luatŭ parte Episcopul Iacovŭ și doĭ Archiereĭ Grecĭ.

Iacov are procesŭ cu rĕḑeșiĭ din Dolhescĭ. Domnulŭ Mavrocordatŭ îlŭ însărcinéză a cerceta, împreună cu Ispravniciĭ de ținutŭ, o céră reḑeșéscă.

Daniele ce s'aŭ făcutŭ în acestŭ anŭ: unŭ reḑeșŭ, Constantin, înpreună cu alțiĭ, chărăzescŭ Episcopieĭ părțile lorŭ de pămêntŭ din Căpotescĭ. Alțĭ redeșĭ: Theodor, Athanasie, Gavriil, dăruescŭ Schitulu Averescĭĭ partea lorŭ din moșia Roșiorĭĭ. Unŭ Antonie, dăruesce Episcopieĭ jumĕtate de bĕtrânŭ din Dolhescĭ.

Anul 1787. In acestŭ anŭ Iacovŭ agonisesce Episcopieĭ unŭ mare odorŭ — Sântele moasce: o mână a Sânteĭ Chiriachi, carea se prăznuesce de Biserica orthodoxă la 7 Iuliŭ. Acestŭ odorŭ Episcopulŭ Iacovŭ l'a cumpĕratŭ cu 100 leĭ dela Genadie Archimandritulŭ Lavreĭ dela Athon, la care îlŭ depusese amanetŭ pentru acestĭ banĭ, unŭ Archimandritŭ Moldovanŭ, Meletie Ghica. Acesta, dupre cumŭ însușĭ spune, căpĕtase aceste moasce în dar dela Domnulŭ Constantinŭ Mavrocordatŭ Voevodŭ. In cutia cu Sântele moasce se păstrează pînă acumŭ documentulŭ acestorŭ Sânte moasce, în limba greacă, cu data acestuĭ anŭ. Eŭ amŭ pusŭ pe profesorulŭ de limba greacă dela Seminariulŭ de Hușĭ de l'aŭ tradusŭ românesce. Elŭ este unŭ testamentŭ alŭ numituluĭ Archimandritŭ Meletie, făcutŭ la 1 Decemvriŭ 1787 și urmat de adeverința Archimandrituluĭ Lavreĭ despre primirea a 100 leĭ dela Iacovŭ pentru aceste moasce, scrisă în Moghilev la 1 Iuniŭ, totŭ acelŭ anŭ.

Acestŭ Testamentŭ îlŭ găsescŭ vrednicŭ de însemnat, ca documentŭ istoricŭ, atâtŭ despre Sântele moasce ce se află la Episcopiă, câtŭ și pentru alte noțiunĭ istorice; și pentru aceea îlŭ reproducŭ aicĭ în întregime, dupre menționata traducere:

„Treime maĭ pre sus de fire, carea în unime eștĭ închinată dă înțelepciune lorŭ, mĕ rogŭ. Testamentulŭ meŭ alŭ luĭ Meletie Ghica.

Gândindŭ în sine la aniĭ viețiĭ mele ceĭ din tinerețe pînă acumŭ, și la cele ce se vĕdŭ și se audŭ, adică la moartea a multorŭ Împĕrațĭ, Prințĭ, Patriarchĭ, Mitropolițĭ, Episcopĭ, Monachĭ, și Mirenĭ, și a maĭ multorŭ prietenĭ și rudeniĭ, și a altora nenumĕrațĭ. Socotindŭ că și mie se va întâmpla aceasta neapĕratŭ; de aceea prin aceasta se face cunoscutŭ, că aflându-mĕ din întêmplare în politia Smirna, spre a'mĭ căstiga vindecare de o bólă a mea chronică; și avêndŭ o Sântă Comoară, adică Sânta mână a Sânteĭ Martyreĭ Chyriachi, afierosită de pururea pomenitulŭ Constantinŭ Mavrocordatŭ Voevodŭ, și pentru că în timpulŭ de față are mare nevoiă metania mea, adică prea marea Lavră, carea este la Athon, dupre Dumneḑeeasca Proniă s'a aflatŭ aicĭ unŭ confrate prea-cuviosulŭ între Ieromonachĭ kyr Cosma, și convorbindŭ despre marea nevoe pentru o datoriă ce are metania mea, m'a îndemnatŭ cu duhovnicescĭ făgăduințĭ, și 'i am dat Sântele moasce, de care s'a ḑisŭ, ca să năzuească la mila Chrestinilorŭ; pentru ca prin aceasta se ajutămŭ și noĭ, câtŭ e cu putință metania noastră, pentru care i s'aŭ și trimisŭ scrisorĭ dela Sânta Monastire pentru Eparchia Sântuluĭ Efesiŭ. Insă cu astŭfeliŭ de condițiă, ca să âmble exarchicesce pentru treĭ lunĭ numaĭ, și în aceste lunĭ câtă milă va strânge din ajutoriulŭ Chreștinilorŭ, adică pomelnice, liturghiĭ, sarendare, aghiasme, séŭ altă milă, să le împărțimŭ în dóue, jumĕtate să iaŭ eŭ și jumĕtate prea cuvioșia sea, și fieșțe care să dea Monastireĭ partea luĭ, scăḑînd cheltuelele ce se vor întêmpla în timpulŭ unireĭ noastre, și dacă se va întêmpla la vreunulŭ din noĭ vre o neprevĕḑută și ne așteptată moarte, neamŭ legatŭ așa, ca să moștenească unulŭ pe altulŭ, și celŭ ce va remânea să fie însărcinatŭ să caute de sufletulŭ celuĭalaltŭ la metania noastră, și după timpŭ să fiă datoriŭ a îngriji de ósele luĭ. Iară dacă se va întêmpla moartea cu minţile întregĭ şi cu bunŭ sfîrşitŭ, atuncĭ se va urma fie-căruia după testamentulŭ ce va lăsa. Iară dacă se va întêmpla moarte fără de vreme, pe mine, Meletie, să mĕ mostenească metania mea, şi pe Sântele Mósce să le ducă la Monastire împreună cu averea mea, ca să se îngrijască de multŭ pĕcătosulŭ meŭ sufletŭ; şi pe iubitulŭ meŭ Matheiŭ sălŭ ducă la Monastire, şi pentru iubirea de Dumnedeŭ şi a Sântelorŭ Mósce, sălŭ rônduească la Ospitalŭ, ca bolnavŭ, să mănânce o bucăţică de pâne acolo, pînă cândŭ să'şĭ dea şi elŭ obştesculŭ sfîrşitŭ. Iară têneruluĭ Gavriilŭ, pentru că me servesce din mica luĭ copilăriă, dacă va voi a remânea la metania mea, să'ĭ dea 250 de leĭ şi din lucrurile mele câte vorŭ socoti: éră dacă nicĭ-de-cumŭ nu va voi să se facă Călugărŭ, ci să se ducă, să i se dea numaĭ 100 leĭ şi armele mele. Şi pentru 1000 leĭ, ce amŭ datŭ la prea marea Monastire a Iviruluĭ pentru Sântulŭ Vasilie(*), fiindŭ-că nu mi a priitŭ posiţia aceleĭ Chiliĭ, amŭ scrisŭ vechiluluĭ meŭ Dascăluluĭ kyr Meletie Românulŭ, ca să ĭea zapisŭ pentru acestĭ 1000 leĭ cu procentŭ de 25 leĭ la pungă, şi Sfinţiĭ părinţĭ să vêndă Chelia la cine vroeseŭ. Iară ceĭ 1000 leĭ să se împărţească după următoriulŭ modŭ: Metania mea prea marea Lavră, ca una ce este maĭ preferabilă, să ĭea totŭ ce éste alŭ meŭ, afară de partea têněruluĭ Gavriilŭ, şi dupre dovedile ce amŭ să ĭea ceĭ 1000 leĭ dela Ivirŭ şi să ţie 400 leĭ pentru hrana Cuconuluĭ Matheiŭ, şi să lase Iviruluĭ 200 leĭ şi să nu le ceară dobândă banilorŭ, şi să scrie în pomelniculŭ lorŭ tóte acele nume ce amŭ la pomelniculŭ Lavreĭ, şi 100 leĭ să se ţie la Monastire pentru băeatulŭ

(*) O Chiliă cu acestŭ nume.

Georgie, pe care l'amŭ recomendatŭ la dascălulŭ kyrŭ Chiprianŭ, carele îmĭ este datoriŭ cu zapisŭ de 180 leĭ și 5 galbenĭ ungurescĭ, și neavêndŭ ca să mi'ĭ dea, mi a făgăduitŭ înaintea luĭ Dumnedeŭ, ca să îngrijească cu învĕțătura pe fiiul meŭ celŭ de suflet Gheorghieșŭ, în treĭ anĭ și jumĕtate, și în această diastimă, dacă va propăși destulŭ la învĕțătură, apoĭ să se dea alțĭ 50 de leĭ, ca să maĭ învețe încă unŭ anŭ, și după ce se vorŭ sĕvêrși patru anĭ și jumĕtate, să'ĭ dea băeatuluĭ cíealalțĭ 50 leĭ, ca să se ducă la maica sea ca să ĭea bine-cuvêntarea eĭ, și să se întoarcă la metania mea, pentru că prevĕdŭ că după vreme îĭ va fi de folosŭ. Iară ceĭ 300 leĭ ce remânŭ, mĕ rogŭ, pentru iubirea de Dumnedeŭ, ca să se împărțească pentru ticălosulŭ meŭ sufletŭ la Schiturĭ, adică: alŭ Sânteĭ Aneĭ, alŭ Capsecalivuluĭ, la Schitulŭ noŭ, la Sântulŭ Dimitrie dela Vatopedŭ și la Schitulŭ Iviruluĭ, și 50 de leĭ — Logiotatuluĭ kyr Meletie Românulŭ Epitropulŭ meŭ, ca să stea pentru cele de maĭ susŭ, împreună cu Preotulŭ Cosma. Și cândŭ metania mea cu Epitropii nu vorŭ urma dupre aceste de față, să dea cuvêntŭ în diua judecățiĭ, carea dorescŭ să nu se întêmple, Christóse Impĕrate! Pentru că eŭ âmblândŭ icĭ colea din pricina bóleĭ mele, găsescŭ peste totŭ loculŭ scumpete și pricinĭ de multe cheltuele, și pentru acésta se rônduescŭ aceștĭ 1000 leĭ, cariĭ amŭ datŭ la Sânta Monastire a Iviruluĭ, ca să se caute săraculŭ meŭ sufletŭ; pentru-că în tótă viața mea n'amŭ pututŭ să odihnescŭ pe prea Sfântulŭ Duchŭ alŭ luĭ Dumnedeŭ asupra mea. Pentru aceea rogŭ pre iubițiĭ meĭ Sânțĭ Părințĭ aĭ Lavreĭ și aĭ Iviruluĭ, ca, pentru prea Sântu numele a totŭ bunuluĭ Dumnedeŭ, să le fiă milă de sufletulŭ meŭ. O mică cruce de aurŭ cu petricele de diamantŭ, să se atîrne la Icóna Maĭceĭ luĭ Dumneḑeŭ-Tricherusa, care, (cruce) în ḑilele mele mi s'aŭ datŭ de pururea pomenitulŭ Dascălulŭ Cosma Trapezunteanulŭ. Iară celelalte lucrurĭ ale mele să se vênḑă cu câtŭ se va putea, ca să se folosească metania mea; pentru-că capitalŭ de banĭ nu se va afla după moartea mea; căcĭ m'amŭ deprinsŭ a trăi cu îndestulare, și acumŭ abia mĕ chivernisescŭ, fiindŭ-că de atâta vreme totŭ amŭ cheltuitŭ, și nicĭ unŭ banŭ n'amŭ agonisitŭ. Are să ĭea încă metania mea 200 leĭ, pentru care amŭ datŭ poliță fostuluĭ Igumenŭ Grigorachi, care s'a dusŭ în taxidŭ(*) la Moldova ca să le ĭea dela kyr Ignatie, și cu aceste să se îndeplinească cele lipsite. Iară pentru lucrurile mele, care aŭ remasŭ la Sântu Episcopŭ alŭ Rădăuțilorŭ dela Moldova, orĭ care arŭ fi (Episcopŭ) cândŭ s'arŭ arăta acolo vreunŭ confrate, să voiască a le da pentru ajutoriulŭ Monastireĭ, pentru că eŭ le amŭ căpĕtatŭ cu ostenelele mele, și sciŭ toțĭ că fugirea mea de acolo a fostŭ, pentru că n'amŭ găsitŭ de cuviință să se strice obiceiurile ~~patrieĭ și~~ rôndueala Bisericiĭ rĕsăritene. Și amŭ plecatŭ, cândŭ unŭ mare Impĕratŭ îmĭ făgăduia cinste și thronŭ, și nu puțină plată, și m'amŭ mulțămitŭ să trăescŭ săracŭ, decâtŭ să primescŭ vătămarea prea dulceĭ mele patriĭ, și pentru că prevideamŭ nebăgarea de samă a stăreĭ duchovnicescĭ. Dar cândŭ, din contra, nu vorŭ da lucrurile mele, pentru sufletulŭ meŭ, la metania mea, sperŭ că vorŭ pătimi și eĭ totŭ aseminea. In scurtŭ rogŭ pe toțĭ prieteniĭ și vrăjmașiĭ și cunoscuțiĭ din patria, să mĕ erte din totŭ sufletulŭ și din tótă inima, pentru că și eŭ ca unŭ omŭ, care amŭ fostŭ și unŭ prea micŭ stăpênŭ, s'aŭ întê-

---

(*) După milosteniă.

platŭ de amŭ amărîtŭ pe mulțĭ, și amŭ ocărîtŭ, și amŭ zavistuitŭ, și amŭ nedreptățitŭ, dar totŭ-dea-una pentru folosulŭ obstieĭ m'amŭ sirguitŭ, și pe ceĭ bunĭ i amŭ iubitŭ cu tótă sinceritatea, iar pe ceĭ reĭ m'amŭ sirguit totŭ-dea-una a'ĭ sfătui și a'ĭ împăca. Pentru aceea pe toțĭ ceĭ cunoscuțĭ, rĕĭ și bunĭ, ĭĭ ertŭ din totŭ sufletulŭ și din totŭ cugetulŭ meŭ, cu tóte că suntŭ nevrednicŭ și de câtŭ toțĭ ómeniĭ maĭ pĕcătosŭ. De aceea lasŭ multŭ pĕcătosulŭ meŭ sufletŭ la nemărginita milă a Prea bunuluĭ Dumnedeŭ, și la rugăciunea Prea-Curateĭ și a tuturorŭ Sfinților, Aminŭ. Anulŭ 1787 Decemvriŭ 1-iŭ, în politia Smirna. (subscrisŭ :) Meletie Archimandritŭ Moldovan (Bogdanos)."

Sub acestŭ testamentŭ este adaosă, la 1 Iuniŭ acelașĭ anŭ, următórea adeverință a Archimandrituluĭ Genadie Egumenulŭ Lavreĭ, despre vêndarea acestorŭ Mósce Episcopuluĭ Iacov: „Prin această de față iscălită scrisóre se face cunoscutŭ pentru 100 leĭ ce 'mĭ e datoriŭ Sf. Sa Archimandritulŭ kyr Meletie cu zapisŭ din partea luĭ și cu amanetŭ mâna Sântelorŭ Mósce a Sânteĭ Chyriachi' pe care astădĭ le amŭ datŭ în mânele iubitoriuluĭ de Dumnedeŭ Episcopŭ alŭ Hușilor kyr Iacov, și amŭ luat dela Prea Sfinția Sea întocmaĭ baniĭ ce mi'ĭ datoriŭ prodisulŭ frate kyr Meletie, carele și prin scrisoare îmĭ ordonă a o da în mânele Sântuluĭ Stăpênŭ, (dar pentru că de-ocamdată nu era de față zapisulŭ) daŭ această cuitanțiă de istovire, ca dacă vreodinioară se va găsi zapisulŭ, să fie de totŭ neputernicŭ și ca o chărtie nescrisă; și pentru siguranță amŭ datŭ aceasta, adeverită de mâna mea, să fie spre arătarea adevĕruluĭ: In Moghilovulŭ Poloniеĭ. Iuniŭ 1-iŭ 1787. (Subscrisŭ :) Genadie Archimandritŭ Lavreĭ, amŭ priimitŭ cele de maĭ susŭ și adeverezŭ.“

Insemnare. 1. Acestŭ testamentŭ alŭ luĭ Meletie Ghica este o dispozițiune provizorică, pentru casulŭ, cândŭ s'arŭ întêmpla moarte năprasnică vreunuia din doĭ tovarășĭ, — elŭ și Cosma, în curgere de treĭ lunĭ a tovărășieĭ lorŭ la adunare de milosteniă cu Sântele Mósce ale Sânteĭ Chyriachi. Dar se vede, că cele treĭ lunĭ aŭ trecutŭ cu pace; tovărășia s'a isprăvitŭ, mâna Sânteĭ s'a renturnatŭ luĭ Meletie, și testamentulŭ acelŭ provizoricŭ a remasŭ numaĭ ca unŭ actŭ istoricŭ pentru acele Mósce. Se înțelege, maĭ departe, din adeverirea luĭ Genadie, că Meletie, în strîmtorarea sea de boală și lipsă, a fostŭ nevoitŭ a pune Móscele Sânteĭ amanetŭ la Lavră pentru 100 de leĭ care s'a împrumutatŭ de acolo. Dar neavêndŭ altŭ mijlocŭ de a plăti se înțelege, că s'a adresatŭ la Episcopulŭ Iacovŭ, cunoscutŭ alŭ seŭ de maĭ înainte, cu rugăminte de a rescumpĕra acelŭ odorŭ dela Lavră, prin plata suteĭ de leĭ. Iacovŭ, primindŭ propunerea luĭ Meletie, acesta scrise luĭ Genadie Egumenulŭ Lavreĭ, carele se afla după milosteniă pela orthodoxiĭ din părțile Polonieĭ, și avea cu sine aceste Mósce, ca să le dea Episcopuluĭ de Hușĭ. Episcopulŭ se vede că a trimisŭ un omŭ alŭ seŭ la Moghilev, unde se afla Egumenulŭ Lavreĭ, și plătindŭ datoria luĭ Meletie, a primitŭ dela elŭ Sfintele Mósce, împreună cu testamentulŭ de maĭ susŭ, ca dovadă, cumŭ aŭ fostŭ ajunsŭ acele Mósce la Meletie, și cum că suntŭ cu adevĕratŭ proprietate a luĭ, de care poate dispune.

2.) Cine a fostŭ acestŭ Meletie Ghica?

Din acest testament se vede, că elŭ este moldovanŭ, căcĭ numesce Moldova „Prea dulce patrie a sea.“ Epitetul „Ghica“ arată că era din familia Ghiculéscă, ce a domnitŭ în atâtea rôndurĭ în țéră. Elŭ s'a călugărit la Muntele Athosŭ; căcĭ numesce „Metaniă“ a sea Lavra cea mare de acolo. Pe urmă venise ca călugărŭ în Moldova, și înainte de luarea Bucovineĭ se vede că era Egumenŭ la vreuna din Monastirile de acolo, precumŭ arată chiar titlulŭ luĭ de „Archimandritŭ,“ carele *pe atuncĭ se da numaĭ la câțĭ-va din Egumeniĭ* Monastirilorŭ celorŭ marĭ; deaseminea cuvintele: „am fostŭ și eŭ unŭ prea micŭ stăpênŭ,“ și: „pentru folosulŭ obștieĭ m'am sirguitŭ.“(1) Cum că Meletie era o persónă însemnată în Clerulŭ Moldoveĭ pe atuncĭ, se vede de acolo, că la 1777, cândŭ s'a luatŭ Bucovina, și s'a făcutŭ alarmă mare maĭ alesŭ prin Monastirile de acolo, ce'șĭ prevedeaŭ sórta, și mulțĭ din călugărĭ, între cariĭ renumitulŭ Starețŭ Paisie cu Dragomireniĭ, fugiaŭ în Moldova, guvernulŭ austriacŭ se silia a trage la sine cu măgulele pe ceĭ maĭ însemnațĭ din Egumenĭ, între cariĭ și pe Meletie Ghica. Elŭ ne spune, în testamentulŭ de maĭ susŭ, că Impĕratulŭ îĭ făgăduia „cinste și thronŭ (episcopal) și nu puțină plată;“ dar a refusatŭ tóte, neputêndŭ suferi „vătămarea prea dulceĭ séle patriĭ,“ și s'a mulțemitŭ maĭ bine „să trăéscă săracŭ, fiindŭ că previdea, între altele, disprețulŭ tagmeĭ spirituale sub unŭ guvernŭ papistŭ și sub influența propagandeĭ ceĭ atâtŭ de inimice Ortodoxieĭ. Și putea óre să facă altŭ feliŭ Archimandritulŭ Meletie Ghica, cândŭ consângénulŭ seŭ Domnulŭ Grigorie Ghica s'aŭ pusŭ capulŭ în pericolŭ, protestândŭ contra crimeĭ Austro-Turce, carea a sfășiatŭ Moldova într'unŭ modŭ așa de revoltătorŭ?

Meletie a fugitŭ pe ascunsŭ din Bucovina, numaĭ cu scirea Episcopuluĭ de Rădăuțĭ, Dositheiŭ Herescu, la care s'a lăsatŭ în păstrare, maĭ multe lucrurĭ. Elŭ, se înțelege, de frica Austrieĭ, carea a persecutatŭ până la mórte pe Domnulŭ Grigorie Ghica pentru că s'a opusŭ la darea Bucovineĭ, n'a pututŭ remânea în Moldova, ci s'a retrasŭ la metania sea dela St. Munte. Acolo a petrecutŭ în lipsă din causa bóleĭ de carea suferia, și de care îlŭ găsimŭ pătimindŭ și în acestŭ anŭ 1787, la Smirna, unde se dusese pentru lecuire.

---

(1) După spusa unuĭ bĕtrânŭ, Meletie Ghica ar fi fost Igumenŭ la Monastirea Ilișescĭĭ din Bucovina, și Exarchŭ preste Monastirĭ.

3.) In Testamentŭ se amintesce de unŭ „kyr Meletie românulŭ," dascălulŭ, pe care Meletie Ghica îlŭ avea omŭ de încredere, și care petrecea ca monachŭ la Sf. Munte. Acesta negreșitŭ trebue să fi fostŭ vre unŭ călugărŭ din Țéra-românéscă.

In acestŭ anŭ, Iacov fanariotulŭ, ce apucase cu vicleniĭ Episcopia de Roman, a muritŭ în Focșanĭ unde a fost înmormêntatŭ, ca nevrednicŭ de a avea mormêntŭ la unŭ locŭ cu Episcopiĭ legiuițĭ: așa a fostŭ de mare indignația Cleruluĭ asupra Episcopieĭ luĭ! La Romanŭ s'a alesŭ Antonie Proegumenulŭ Monastireĭ Putneĭ. La ipopsifiarea luĭ în 19 Iuliŭ, a luatŭ parte Iacovŭ Episcopulŭ de Hușĭ înpreună cu doĭ Archiereĭ Grecĭ.

In acestŭ anŭ Episcopulŭ Iacovŭ primesce o danĭă de la Dolhescĭ. Deaseminea unŭ redeșŭ Grigorie, înpreună cu frațiĭ seĭ, chărăzăsce Episcopieĭ 14 stînjinĭ de moșiă din Ivănescĭ.

Totŭ în acestŭ anŭ, la 24 Avgustŭ, a izbucnitŭ rĕsbelulŭ între Rosia și Turcia, care a avutŭ consecuențile séle și în sórta Episcopuluĭ de Hușĭ Iacovŭ.

Anul 1788. Impĕratulŭ Iosif alŭ Austrieĭ întrunise oștile séle cu ale Rosieĭ, și Principatele se făcură centrulŭ luptelorŭ. Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru Ipsilantŭ fu prinsŭ în Iașĭ și trimisŭ la Cernăuțĭ; éră ocârmuirea țereĭ fu încredințată unuĭ Divan alcătuitŭ din boerĭ sub președința Generaluluĭ Austriacŭ Elmpt.

Iacov continua ocupațiunile séle gospodăresci la Episcopia sea. In acest anŭ doĭ reḑeşĭ, unul Georgie, altulŭ Andreiŭ Mogâlde, aŭ dăruitŭ Schituluĭ Averescĭĭ, celŭ d'ântêiŭ părţile séle din Averescĭ şi Rosiorĭ, éră celŭ de alŭ doilea o parte din Roşiorĭ.

Anul 1789. Monachia Iuliana cu fiulŭ eĭ Georgie Bosie aŭ dăruitŭ Episcopieĭ părţile lorŭ de pămêntŭ din Avereşcĭ, Roşiorĭ, Şoricenĭ şi Tălpigenĭ. Preotulŭ Antochie cu soţia sa Anna aŭ dăruitŭ Schituluĭ Averescĭĭ părţile lorŭ din Averescĭ şi Roşiorĭ. Ieromonachulŭ Sofroniŭ, fondatorulŭ Schituluĭ Averescĭĭ, a închinatŭ acestŭ Schitŭ cu tótă averea luĭ, Episcopieĭ, ca să'ĭ fie metochŭ, şi Episcopia să aĭbă a îngriji de elŭ ca şi de schitulŭ Brădicescĭĭ, pe tot-dea-una. Cartea luĭ Iacovŭ, prin carea întăresce acéstă daniă se păstrézã între documentele Averescilorŭ.

Anul 1790. In acestŭ anŭ s'a înmormêntatŭ în Biserica Episcopieĭ unŭ polcovnicŭ rusescŭ, anume Alexiu Srebriacovŭ, ce a fostŭ ucisŭ la asediulŭ Ismailuluĭ sub comanda luĭ Suvorovŭ. Elŭ este înmormêntatŭ în laturea dréptă, în urma mormêntuluĭ luĭ Inochentie. Pe mormêntul luĭ este o pétră de marmoră cu inscripţiunea următóre în limba ruséscă: „Sub acéstă pétră este pusŭ Alexiu Srebriacovŭ Polcovnicŭ al oştiĭ de Donŭ, carele s'a ucisŭ la 11 Decemvriŭ la asediulŭ cu care oraşulŭ Ismailŭ s'a luatŭ de oştile rusescĭ sub comanda generaluluĭ Grafulŭ Suvorov Rimnicski. S'a înmormêntatŭ de Episcopulŭ de Huşĭ, la anulŭ de la Nascerea luĭ Christosŭ 1790."

Doĭ fraţĭ aĭ reposatuluĭ Polcovnicŭ, anume: Majorulŭ Vasilie şi Porucicŭlŭ Stefanŭ, spre pomenirea luĭ aŭ făcutŭ unŭ chivotŭ de argint pentru Móşcele—mâna Sânteĭ Kyriaki, în care elle se păstrézã până astăḑĭ. Pe kivotŭ este următórea inscripţiune, în dóue limbe, de o parte româneasce, de alta rusesce: „Intru cinstea; darulŭ și slava neputredibilelorŭ mósce alle mâneĭ Sânteĭ Martireĭ Kyriaki, acestŭ kivotŭ s'a făcutŭ prin osîrdia fraților de unŭ sînge Premier-majorulŭ Vasilie, și Praporciculŭ Stefanŭ Srebriacoviĭ, spre pomenirea fratelui lorŭ Polcovniculŭ Oștireĭ de Donŭ Alexiŭ Srebriacovŭ, carele fu ucisŭ în anul 1790, Decembr. 11 la asediulŭ de luarea Cetățeĭ Ismailŭ, de oștile rusescĭ, și s'a înmormêntatŭ de Pré sfințitulŭ Domnulŭ Iacovŭ Episcopulŭ de Hușĭ în templulŭ Sfinților Apostolĭ Petru și Pavelŭ, în Sântulŭ locașŭ alŭ Episcopieĭ de Hușĭ, în Moldavia, în têrgulŭ Hușiĭ.(*)

Fostulŭ Protopopŭ Ioan, în anulŭ acesta a chărăzitŭ Episcopieĭ partea sea de moșiă din Florescĭ.

Volfŭ ne spune unŭ incidentŭ, întêmplatŭ cu Episcopulŭ Iacovŭ, incidentŭ care de și deodată ĭ a fostŭ defavorabilŭ, darŭ în urmă a avutŭ consequențe fórte avantagióse pentru dênsulŭ: „De și Iacovŭ retrasŭ (la Hușĭ) continua a'șĭ împlini datoriele séle și a bine-face aprópelui, totușĭ nu a pututŭ scăpa de sagețele celle otrăvite alle unorŭ inimicĭ aĭ seĭ Moldovenĭ. Insă elle nu l'aŭ nemeritŭ, și calomnia a trebuitŭ să amuțéscă. Adică în ultimulŭ resbelŭ turcescŭ, cândŭ Austriacii și Rușiĭ ocupaŭ Moldova, Iacovŭ fu acusatŭ că ar fi ținêndŭ taĭnice corespondențe cu Turciĭ, și pe acéstă pâră falsă elŭ fu dusŭ în lagĕrulŭ Nemților la Chotinŭ. Dar aicĭ a sciutŭ ellŭ așa de convingĕtorŭ a representa nevinovăția sea, în câtŭ cu tótă onórea fu ré'nturnatŭ la Episcopia sea. Ca unŭ fidelŭ supusŭ, elŭ rescumpĕrase dela Rușĭ maĭ mulțĭ

(*) Traducerea română de pe Kivotŭ este așa de rea, în câtŭ cu greŭ se pote înțelege sensulŭ. Eŭ aicĭ am făcutŭ cu totulŭ altă traducere depe originalulŭ rusescŭ.

prisonierĭ Turcĭ, dândŭ sume însemnate, fără a gândi atuncĭ, că acéstă faptă philantropică va fi causă de înaintarea luĭ.“ (I Theil. seit. 279).

In altŭ locŭ, acestașŭ autorŭ arată maĭ explicatŭ acéstă din urmă împregiurare: „In timpulŭ celluĭ din urmă resbelŭ russo-turcŭ, cândŭ Iacovŭ era Episcopŭ de Hușĭ aŭ adusŭ Rușiĭ mulțĭ prisonierĭ dela Brăila, dela Ismailŭ, și dela alte fortărețe turcescĭ, pe cariĭ Episcopulŭ 'ĭ a rescumpĕratŭ cu 32 pungĭ séŭ 16,000 leĭ, și 'i a expediatŭ cu cheltuiala sea la Constantinopole sub titlu de presentŭ“ (ibid. seit. 145).

Descriindŭ Domnia luĭ Alexandru Moruzŭ, Volfŭ din noŭ revine la casulŭ acesta, și amintindŭ în scurtŭ casulŭ rescumpărăreĭ prisonierilorŭ cu 35 (în locŭ de 32) pungĭ, arată și recunoscința ce a avutŭ elŭ de la Sultanulŭ: „Pe la finele acestuĭ din urmă resbelŭ, Episcopulŭ de Hușĭ Iacovŭ a rescumpĕratŭ cu 35 pungĭ de leĭ mulțĭ prisonierĭ Turcĭ și Turce dela Rușĭ, și-'ĭ a espediatŭ ca presentŭ la Constantinople. Prin acésta ellŭ a dobênditŭ la marele Sultanŭ o deosebită onóre, pentru care a priimitŭ de la Inălțimea sea dóue epistole grațióse, în limba turcă.“ (II Teil. Seit. 209—210).

Anul 1791. Nisce reḑeșĭ Samson și Andreiŭ dăruescŭ Schituluĭ Averescĭĭ părțile lorŭ din moșia Roșioriĭ. — Ieromonachulŭ Methodiŭ a dăruitŭ Schituluĭ Brădicescĭĭ partea sea din moșia Ițcaniĭ. In acestŭ anŭ s'ă închiatŭ pacea între Rosia și Turcia, la Iașșĭ, în 29 Decemvriŭ.

Fiindŭ că sûntemŭ la finele Episcopieĭ luĭ Iacovŭ la Hușĭ, voiŭ a încheia istoria episcopireĭ luĭ cu cele relatate de Volfŭ despre petrecerea și îmbunătățirile făcute la Hușĭ de acestŭ Episcopŭ: „Insuflețitŭ de sentimente filantropice și înḑestratŭ cu ideĭ juste despre ordine și iconomiă, elŭ a concentratŭ acumŭ tóte puterile séle, ca din acéstă grămadă de ruine(?) érășĭ să facă unŭ câmpŭ folositoriŭ și înfloritoriŭ, și să restabileze locuințele celle stricate séŭ cădute. Cu unŭ cuvêntŭ, elŭ scia așa de bine a uni celle plăcute cu celle folositóre, în câtŭ până astădĭ acéstă reședință episcopală este o podóbă a Moldoveĭ. Afară de acésta elŭ s'a datŭ ostenélă a înfrumuseța acestŭ locŭ destinatŭ pentru locuința unuĭ omŭ civilisatŭ, cu feliurite arangiamente folositóre, d. e. fôntanĭ săltătóre, apăducurĭ și altele deasemine.“ (I Teil. Seit. 278—279).

Iacovŭ în Hușĭ a dusŭ o viață puçinŭ turburată, în carea elŭ a pututŭ a întrebuința activitatea sea la lucruri plăcute luĭ Dumnedeŭ și folositóre omenireĭ. De aceea elŭ și în urmă, ca Mitropolitŭ, cu plăcere amintea de traiulŭ seŭ în Hușĭ. „Adeseorĭ Mitropolitulŭ Iacovŭ în bólele séle, — mărturisesce doctorulŭ seŭ Volfŭ, — se exprima cu părere de reŭ pentru înălțarea sea la acea posițiune; că în Hușĭ, ca Episcopŭ, era elŭ și maĭ sănĕtosŭ și maĭ linistitŭ; că acolo nu avea a se lupta cu atâtea viclenĭĭ meschine și cabale de alle Curțeĭ, și altele.“ (I Theil. seit. 279).

Anul 1792. Reproducemŭ din Condica Sântă a Mitropolieĭ din Iașĭ următórea notiță despre evenimentele bisericescĭ contimporane: „La anulŭ 17.... (*) mutânduse din aceste vremelnice fericitulŭ întru pomenire kyr Leon Mitropolitulŭ la celle vecĭnice, în vremea de resboiŭ fiindŭ întru acéstă patriă armele Impĕrățieĭ Rusieĭ, și ocârmuitoriŭ oștilor marele Feld-marșalŭ Grafŭ Petru Ivanoviciŭ

(*) Anulŭ nu este însemnatŭ deplinŭ, dar se sciă din alte izvoare că moartea Mitropolituluĭ Leon s'a tîmplatŭ în 1788.

Rumianțovŭ, aŭ remasŭ Sfânta Mitropoliă întru văduviă, apoĭ viindŭ pré strălucitulŭ Cniazŭ Grigorie Alexandrovíciŭ Potenkin cârmuitoriŭ Oștilorŭ, aŭ adusŭ cu sine pe Preosfințitulŭ Archiepiscopŭ alŭ Poltavieĭ kyr Amvrosie, pe carele l'aŭ pusŭ Exarchŭ acesteĭ Sfinte Mitropoliĭ, carele avêndŭ pe lângă sine pe prea cuviosulŭ Archimandritŭ kyr Gavriil (de némulŭ seŭ Moldovanŭ) (*), l'aŭ chirotonitŭ prin impĕrătesculŭ Ucazŭ, cu blagoslovenià Sfințituluĭ Sinodŭ, Episcopŭ Akermanuluĭ, iar la 1792, după închiarea păceĭ între împĕrățiĭ, rônduinduse Domnŭ țereĭ de către împĕrăția othomanicéscă pe Măria Sa Alexandru Moruzŭ Voevod: maĭ susŭ numitulŭ Archiepiscopŭ, fără șcirea Domnuluĭ țereĭ, și fără obștéscă alegere, aŭ suitŭ pe scaunulŭ Mitropolieĭ pe maĭ susŭ numitulŭ Episcopŭ Gavriilŭ. Deci într'acestŭ anŭ, Maiŭ, după ducerea oștilor rusești dintr'acestŭ pămêntŭ, Sfânta și mare Biserică a Țarigraduluĭ catherisindu'lŭ, aŭ scris către Măria Sa, și către Archiereiĭ pămêntuluĭ, ca să alégă legiuitŭ Archiereŭ și Mitropolitŭ, și prin alegere deobște aŭ mutatŭ pe Preosfinția sa kyrio kyr Iacovŭ de la Episcopia Hușuluĭ la acestŭ scaunŭ alŭ Mitropolieĭ, pentru carele și ecdosis patriarșască aŭ venitŭ.“

Volfŭ ne spune că Domnulŭ Alexardru Moruzi, după

(*) Prin „Moldovan“ se înțelege: Românŭ. Volfŭ cu greșală face pe Gavriilŭ „de origine grécă“; căcĭ elŭ a fostŭ românŭ, precum se va arăta despre elŭ în Chronica Mitropoliților Moldoveĭ. Alte detailurĭ despre Gavriil, împrumutate dela Volf suntŭ următoarele: „Gavriilŭ era unŭ bărbatŭ învĕțatŭ și probŭ, dar învĕțetura nu'ĭ aducea în Moldova nicĭ unŭ profitŭ. Moruzi indată după sosirea sea la Moldova a poruncitŭ de l'aŭ arestatŭ, șil 'aŭ dus la Constantinopole, unde Patriarchulŭ 'i a propus cea maĭ buuă posițiune în imperiulŭ turcescŭ, daca va renunța pentru tot-dé-una la Mitropolia Moldoveĭ. Gavriil a respins acéstă propositiune, și s'a dusŭ la Crimŭ, unde Rușiĭ l'aŭ făcutŭ *επισκοπος γοθιας*. In anulŭ 1801 elŭ în Peterburg fu numitŭ Cavalerŭ alŭ ordinuluĭ Sânt. Andreiŭ.“ (I. Theil. Seit 145).

închiarea păceĭ, fusese destinatŭ de Pórtă pentru Domnia Țereĭ-muntenescĭ; dar casulŭ neregularităţeĭ întêmplate la Mitropolia Moldoveĭ cu numirea luĭ Gavriilŭ deadreptulŭ de cătră Exarchulŭ rusŭ, Mitropolitul Ambrosiŭ, a determinatŭ pe Sultanulŭ a'lŭ denumi pe câtŭva timpŭ Domnŭ în Moldova, spre a regula cestiunea Mitropolieĭ. Să ascultămŭ chiar spusa luĭ: „Findŭ-că Pórta nu putea suferi aceea, că Rușiĭ, înainte de retragerea lor din Moldova, pusese acolo unŭ Mitropolitŭ: de aceea Alexandru Moruzi, care propriŭ fusese destinatŭ pentru Terra-românéscă, a priimitŭ ordinŭ de la Sultanulŭ a lua Domnia Moldoveĭ, a depune pe Mitropolitulŭ Gavriilŭ; a chiăma la Iassĭ pe Iacovŭ Episcopulŭ de Hușĭ, și a'ĭ încredinţa Mitropolia. Așa dar în luna luĭ Maiŭ, anulŭ 1792, Moruzi a venitŭ la Iașșĭ, a executatŭ ordinulŭ Sultanuluĭ, și apoĭ la finele luneĭ Decemvriŭ a trecutŭ la Domnia Terreĭ-munteneseĭ." (II Theil. seit. 209, 210).

Questiunea depunereĭ luĭ Gavriilŭ și a rĕdicăreĭ luĭ Iacovŭ la Scaunulŭ Mitropolieĭ a fostŭ regulată la Constantinopole, și politicește și bisericesce. Moruzi a adusŭ o carte de la Sinodulŭ patriarchalŭ de Constantinopole, prin carea îndémnă pe Episcopiĭ ţerreĭ a allege Mitropolitŭ. Vomŭ reproduce maĭ josŭ acéstă carte. Volf ne spune că la acéstă ocasiune Sultanulŭ ar fi datŭ și unŭ firmanŭ în puterea căruia Iacov fu rădicat la Mitropolia ţereĭ, și că acelŭ firmanŭ se păstra la Iacovŭ, cu carele elŭ se apĕra la timpurĭ grele (I. Theil. Seit. 145).

Iată cartea patriarchală menţionată maĭ susŭ, adresată Episcopilorŭ alŭ Romanuluĭ și alŭ Hușilorŭ; ea este copiată din Archiva Mitropolieĭ de Iașșĭ.

„Neofitŭ cu mila luĭ Dumneḑeŭ Archiepiscopŭ Constantinopoleos, alŭ Romeĭ nóuă și alŭ lumeĭ Patriarchŭ.

Iubitorilorŭ de Dumneḑeŭ Episcopĭ aĭ Sfințiteĭ Mitropoliĭ Moldoveĭ, Romanuluĭ kyr Antonie, și Hușiuluĭ kyr Iacovŭ, întru Duchulŭ Sfântŭ iubițĭ frațĭ și împreună slujitorĭ aĭ Smerenieĭ noastre, charŭ și pace fie vóĭ dela Domnulŭ. Fiindŭ-că cea întru toate mădulările alcătuită și împreunată și supusă Sfințită Mitropoliă a Moldoveĭ la acestŭ dela noĭ Sfințitŭ Apostolescŭ și Patriarchicescŭ alŭ lumeĭ Scaunŭ dintru începutŭ după canoane, se află în vĕduviă și lipsită de dreptŭ păstoriŭ și Archiereŭ și plinirea chreștinească dintru sine stă și se află în isterisiă de Archiereasca purtare de grijă și duchovnicească umbrire, carea este trebuincioasă la totŭ bunŭ-credinciosulŭ și pravoslavniculŭ norodŭ, spre aceasta noĭ, ce după mila luĭ Dumneḑeŭ neamŭ aflatŭ îndreptândŭ cârmele a Sfințituluĭ Apostolicescŭ, Patriarchicescŭ alŭ lumeĭ Scaunŭ, cu sfatulŭ deobște și alŭ celuĭ din pregiurulŭ nostru Sfântŭ și cuviosŭ Sinodŭ a Sfințițilorŭ împreună-frațĭ Sfințĭ Archiereĭ și Preacinstițĭ întru Duchulŭ Sfântŭ iubițĭ frațĭ și împreună-slujitorĭ, după cele dintru începutŭ cuviinciósе si prea slăvite pronomiĭ a lumnicesculuĭ(*) Scaunŭ scriindŭ prin aceasta a noastră Patriarcească și Sinodicească Ecdosis, îndemnâmŭ și dâmŭ voe vóĭ iubitorilorŭ de Dumneḑeŭ Episcopĭ a Sfințiteĭ Mitropoliĭ aceștia, ca în vremea ce cu ajutoriulŭ luĭ Dumneḑeŭ prin socotința a prea înălțatuluĭ prea bunŭ-credinciosuluĭ și prea creștinuluĭ Domnŭ și Stăpênitoriŭ a toată Moldovlachia kyriu kyriu Ioan Alexandru Constantinŭ Moruzŭ Voevoda, întru Christosŭ Dumneḑeŭ fiiŭ multŭ iubitŭ și doritŭ alŭ Smerenieĭ nós-

---

(*) Icumeniculuĭ.

tre, celuĭ după lege oblăduitoriŭ a chreștineĭ stăpênirĭ aceștia, să va face după cele dintru începutŭ obiceiurĭ a pămêntuluĭ cea după lege și canonicească alegere a unuĭ obrazŭ temĕtoriŭ de Dumneḑeŭ, mărturisitŭ și ispititŭ la cele drepte și bune credincioase dogme, întru Sfântă cuviință și împodobitŭ atâtŭ în trupeasca așĕḑare câtŭ și întru sufletescile obicĭnuințe, și vrednicŭ întru tóte și cuviinciosŭ spre duchovniceasca oblăduire acesteĭ Sfințite Mitropoliĭ, făcêndŭ chiămare și acelorŭ ce se află acolo Sfințĭ Archiereĭ a aceĭ dela noĭ Sfinteĭ Bisericĭ a luĭ Christosŭ, căcĭ se cuvine după canoane atâtŭ chirotonia, câtŭ și mutarea să se facă celŭ maĭ puținŭ de treĭ Archiereĭ să așeḑațĭ pe celŭ ce se va alege după cea dintru începutŭ bisericească orônduealā și canonicească închipuire, dreptŭ după pravilă și canoane, Mitropolitŭ acesteĭ Sfințite Mitropoliĭ a Moldoveĭ și duchovnicescŭ a eĭ aretuitoriŭ, cu darulŭ și puterea a prea Sfântuluĭ și începĕtoriuluĭ Duchŭ, fiindŭ îndatoritŭ a pomeni canonicesculŭ și Patriarchicesculŭ nostru nume la tóte Sfintele sevêrșirĭ și slujbe, precumŭ saŭ legiuitŭ, și a da datornica ascultare și supunere către celŭ dela noĭ Sfințitŭ apostolicescŭ, Patriarchicescŭ alŭ lumeĭ scaunŭ, ca o mădulare a sa adevĕrată și nestrămutat a păzi pronomiele ce are acestŭ Patriarchicescŭ Scaunŭ în tótă Eparchia sa, și să așeḑe în condica Sfinteĭ Mitropoliĭ Canonicescul seŭ pomelnicŭ, că spre aceasta saŭ datŭ această Sfântă Patriarchicească și Sinodicească ecdos, la veletŭ 1792. In luna luĭ Aprilie, indictulŭ 10.“ (Urmează iscăliturile Archiereilorŭ membri Sinoduluĭ în numerŭ de 11).

Insemnare. Ecdosulŭ acesta patriarchalŭ de alegere de Mitropolitŭ, este o ecsepție dela datinile țereĭ, după care țéra deadreptulŭ pășesce la alegere, fără a aștepta motivŭ de afară. Dar a fostŭ motivatŭ de anomalia ce urmase la Mitropolia Moldovei prin denumirea luĭ Gavriilŭ Mitropolitŭ de către guvernulŭ rusescŭ. Patriarchulŭ, precumŭ s'a disŭ, a caterisitŭ mitropolia luĭ Gavriilŭ ca ne canonică, și *prin acestŭ* ecdosŭ îndeamnă pe Archiereĭ a face alegere Canonică de Mitropolitŭ.

După ce Iacovŭ s'a redicatŭ la trépta da Mitropolitŭ în luna luĭ Iuniŭ, Episcopia de Hușĭ remase vacantă numaĭ câte-va dile, și îndată fu alesŭ Ieromonachulŭ Veniaminŭ, Egumenulŭ Sântuluĭ Spiridonŭ din Iașĭ.

XXVIII. VENIAMIN COSTACHI.

Ipopsifiarea luĭ s'a făcutŭ la 26 Iuniŭ, în Biserica Mitropolieĭ, Sfântulŭ Georgie; afară de elŭ maĭ eraŭ duoĭ Candidațĭ: Ieromonachulŭ Athanasie, Egumenulŭ Monastireĭ Bógdana și Ieromonachulŭ Iosaf, proegumenulŭ Monastireĭ Neamțuluĭ. Archiereĭ asistențĭ aŭ fostŭ: Antonie alŭ Romanuluĭ și încă doĭ Archiereĭ Grecĭ. (Condica Sfântă). Momentele cele maĭ însemnate din viața acestuĭ noŭalesŭ Episcopŭ le împrumutâmŭ chiarŭ din spunerea luĭ, ce o găsimŭ într'o însemnare dela sfîrșitulŭ cărțiĭ, intitulată: „Funiă întreită,“ tradusă de Mitropolitulŭ Veniamin, și *tipărită* în Iașĭ la 1831.

„S'a născutŭ în luna luĭ Decembriŭ anulŭ 1768, din părințĭ bine-cinstitorĭ: Grigorie Costachi, ce se poreclea Nigelŭ, și din Maria Canta, — trupesce; iară duchovnicesce — din Sfântulŭ Botezŭ — la di întĕia a luĭ Ianuarie 1769, de Elena Costachi primit. Iară la anulŭ 1784 (adică la vîrsta de 16 anĭ) a fostŭ înbrăcatŭ în schima Monachicéscă în Sfânta Episcopie a Hușuluĭ și chirotonitŭ diaconŭ de prea Sfințitulŭ Episcopŭ al eĭ Iacovŭ. Iară la anulŭ 1788 (la vîrstă de 19 anĭ) după ce maĭ ântêiŭ aŭ fostŭ trasŭ la Sfânta Mitropoliă de Preasfinţitulŭ Mitropolitŭ Leon, s'a chirotonisitŭ Ieromonachŭ. La 1789 (în vîrstă de 20 anĭ), Mart, s'a rônduitŭ Egumenŭ Monastireĭ Sântuluĭ Spiridon din Iaşĭ. Apoĭ la 1792, Iunie 27, (în vîrstă de 23 anĭ şi jumĕtate) s'aŭ chirotonisitŭ Episcopŭ Huşuluĭ de stareţulŭ seŭ acelaşiŭ Iacov, provivasinduse Preasfinţia Sa la Scaunulŭ Mitropolieĭ."

Domnulŭ Nicolaiŭ Istrati ne dă óre-care amănunţimĭ din viaţa precedentă a Episcopŭluĭ Veniaminŭ, în a sea „Biografia Mitropolituluĭ Veniamin Costachi." Le reproducemŭ aicĭ în prescurtare:

S'a născutŭ în Decembrie anulŭ 1768 la satulŭ părintescŭ Roşiecĭĭ (*ţinutŭ Fălciuluĭ), primindŭ nume din Botezŭ* Vasilie. Ceĭ ântĕĭ anĭ aĭ pruncieĭ i aŭ petrecutŭ în Monastirile Seculŭ şi Putna, unde pribigise părinţiĭ seĭ de spaima năvălireĭ pe de o parte a armatelorŭ rosiene sub comanda Cneazuluĭ Galiţinŭ, şi pe de alta a órdelorŭ de Spachiĭ şi Ianicerĭ, în resboiulŭ întreprinsŭ atuncĭ între Rosia şi Imperia Otomană. După închierea păciĭ saŭ statornicitŭ *cu părinţiĭ seĭ în Iaşĭ*, *din pricină că aşeḑarea* dela Roşiecĭ — ca maĭ multe alte sate şi oraşe, se prefăcuse în cenuşă. Fiindŭ-că pe atuncĭ era la modă limba Grécă, Veniaminŭ, după ce unŭ loghiotatosŭ în casa părintéscă îlŭ învĕţase puţinŭ grecesce, în doĭ treĭ anĭ, fu dat apoĭ în scóla Grecéscă din Treĭ-Ierarchĭ, unde n'aŭ pututŭ urma cursulŭ învĕţăturilorŭ, decâtŭ până în Domnia luĭ Constantin Moruzŭ, pentru-că pe atuncĭ sistema filosofilorŭ ce paradosia era de a vîrî cu falanga cartea în capetile copiilorŭ, şi pentru-că, între pozderia de streinĭ, fiiĭ pămênteniilorŭ aveaŭ de a suferi feliurimĭ de neajunsurĭ şi prigonirĭ, deşi scóla se ţinea cu cheltuéla patrieĭ. Decĭ Veniaminŭ, într'o nópte, împreună cu altŭ *colegŭ* al seŭ, aŭ fugitŭ, cu scopŭ de a merge în Monastirea Némţuluĭ la Stareţulŭ Paisie, de carele auḑia vorbinduse, şi a se chărăzi vieţiĭ monachicescĭ. După o călĕtoriă ostenitoare ambiĭ scolarĭ găzduindŭ la unŭ jitariŭ din satulŭ Volintirescĭĭ, ţinutulŭ Romanuluĭ, adoua ḑi Veniaminŭ, atuncĭ Vasilie, se trezi fără soţulŭ seŭ şi fără moneda şi străiţile ce avea cu sine.

„In ochiĭ copiilorŭ tóte se parŭ maĭ viĭ, decâtŭ în aĭ ómenilorŭ trecuţĭ prin focŭ şi prin apă; prin urmare faptulŭ sceleratuluĭ soţŭ numaĭ decâtŭ îlŭ pătrunse pînă la lacrimĭ. Jitariulŭ, înduioşatŭ de plânsetele părăsituluĭ copilŭ, l'a opritŭ lângă sine, întrebuinţindu'lŭ peste vară în *lucrulŭ câmpuluĭ, după ce maĭ nainte l'a desbrăcatŭ bi*nişorŭ de chainele boerescĭ ce'ĭ maĭ remăsese. Jităriţa era o femee cărtitoare, o femee, căria nu'ĭ maĭ putea niminea intra în voiă; decâte orĭ se ciudea pe bărbatulŭ seŭ, trebuia să se răzbune pe copilŭ. In tóte nopţile de toamnă îlŭ trimitea în ogoarele locuitorilorŭ să fure păpuşoĭ, în tóte ḑilele îlŭ muncia cu topirea cânepeĭ, pînă cândŭ a încetatŭ totŭ lucrulŭ câmpuluĭ şi s'aŭ începutŭ îngheţurile de érnă; atuncĭ golŭ şi desculţŭ, cum se găsi, laŭ gonitŭ din coliba lorŭ." Elŭ scia ceva carte românéscĭ, şi câteva din rugăciunile bisericescĭ le scia pe de rostŭ în câtŭ luĭ i saŭ părutŭ că póte fi trebuitoriŭ ca dăscălaşŭ la Bisericuţa din satŭ. Această ideă l'a îndemnatŭ să se înfăţoşeze Preotuluĭ de acolo, carele îlŭ primi cu dragoste lângă sine, îĭ dete unŭ sucmănaşŭ şi'lŭ încălţă cu opincĭ, întrebuinţându'lŭ la slujba sea. După vr'o dóue lunĭ, nimerindŭ în Volintirescĭ unulŭ din trimişiĭ dela casa părintească, l'a dusŭ cu sine la satulŭ Prigoreniĭ, ţinutulŭ Cîrligătureĭ, şi schimbânduĭ haĭnele, de acolo l'aŭ trimisŭ prin Iașĭ la casa părintească din Roșiecĭ.

„Totŭ-dea-una însă cerea la părințiĭ seĭ învoire de a se călugări, și totŭ-dea-una cererea i se înfrunta, pînă cândŭ nașea sea logofeteasa Elena a isbutitŭ prin multă stăruință a îndupleca pe părințĭ la dorința copiluluĭ; și atuncĭ fu trimisŭ la Episcopia de Hușĭ, unde după o scurtă petrecere s'aŭ călugăritŭ cu nume de Veniaminŭ, și s'aŭ chirotonitŭ Diacon la anulŭ 1784 de Episcopulŭ Iacov Stamati. Cu prilejulŭ mazilieĭ Domnuluĭ Alexandru Mavrocordatŭ, mergêndŭ Veniaminŭ, împreună cu Episcopulŭ la Iașĭ, s'a însărcinatŭ de Mitropolitulŭ Leon cu Archidiaconia Mitropolieĭ și la 26 Septemvriŭ 1788 s'aŭ chirotonit Preotŭ și s'aŭ însărcinat cu postul de Eclisiarchŭ.

„Pe atuncĭ Grafulŭ Romianțovŭ, stăruindŭ să se dea vacanta Egumenie a Monastireĭ Sf. Spiridonŭ unuĭ călugărŭ grecŭ, Archimandritulŭ Zacharia, carele în resboiulŭ urmatŭ maĭ nainte cu Poarta, slujise la o flotă sub comanda Grafuluĭ Orlof, Epitropiĭ ca să nu se compromită în ochiĭ înalteĭ Porțĭ, că amploiază în patriă instrumente streine, s'aŭ grăbitŭ pe o parte a raportui Grafuluĭ, că acea Egumenie este maĭ dinainte ocupată, și că părintele Zacharia să maĭ îngăduească pentru altŭ prilejŭ; éră pe de alta aŭ întăritŭ la 1789 pe părintele Veniaminŭ de Egumenŭ la Sf. Spiridonŭ. De aicĭ peste treĭ anĭ fu rĕdicatŭ la treaptă de Episcopŭ alŭ Hușilorŭ.“

Reproducemŭ aicĭ dupre condica săntă, cartea, séŭ decretulŭ de Episcopie, dătŭ luĭ Veniamin de Mitropolitulŭ Iacob în 27 Iuniŭ, ḑioa chirotonireĭ aceluĭa.

„Cea maĭ pre sus de începătură, și maĭ presus de lumină, și maĭ presusŭ de ființă, și maĭ presusŭ de tótă zidirea, fără asemĕnare prea înaltă fire ceea ce ne despărţitŭ se înparte dupre ipostasurĭ, şi în treĭ feţe se laudă şi se unesce fără de amestecare după unimea fiinţeĭ: cândŭ după cea negrăită şi firească a eĭ bunătate aŭ scos ţótă zidirea dintru nefiinţă la fiinţă, se vede cumŭ-că aŭ ziditŭ adică cu gândirea podóba cea înţelegĕtóre a Angerilorŭ precumŭ ḑice celŭ dupre numirea Bogosloviei Grigorie, că ântêiŭ gândesce şi gândirea faptă aŭ fostŭ. Iară cea-laltă cu cuvîntulŭ, precumŭ ḑice Psalmistulŭ David: cu cuvîntulŭ Domnuluĭ cerĭurile s'aŭ întăritŭ. Numaĭ pre omŭ, pomulŭ celŭ cerescŭ, cuprinderea fireĭ ceĭ vĕḑute, adunarea înpreună a tuturorŭ puterilorŭ celorŭ din lume după care şi mică lume se numesce: prin sfatŭ şi óre-cumŭ prin socotélă ne grăită îlŭ sevîrşesce, pentru că ḑice: să facemŭ omŭ după chipulŭ nostru şi după asemănare. Trupulŭ cu mânile zidindulŭ, precumŭ se ḑice, ţerêna luândŭ din pământŭ aŭ ziditŭ pre omŭ: iar cu suflarea puindŭ într'ênsulŭ sufletŭ cuvêntătoriŭ. Pentru că aŭ suflatŭ întrênsulŭ Duhu de viaţă, precumŭ este scrisŭ. Dreptŭ aceia este şi maĭ înaltŭ de câtŭ tóte zidirile cele în parte ca celŭ ce este cuprinḑetoriŭ înpreună a tuturorŭ. Şi se osebesce de către tóte, ca celŭ ce singurŭ are celŭ după chipulŭ luĭ Dumneḑeŭ şi după asemănare ci şi purtăreĭ de grijă ceĭ foarte multe şi necontenite este bine înpărtinitŭ de către această în treĭ luminătoari Dumneḑeire, firesce fiindŭ sĕmănată întru dănsulŭ, şi din afară cu porunceĭ este păḑitŭ şi cu legĭ povăţuitŭ, şi ca celŭ ce este minunea cea mare a însuşĭ ziditoriuluĭ Dumneḑeŭ şi Domnulŭ nostru Is, Chs., celuĭ ce s'aŭ făcutŭ în chipŭ de omŭ, şi chipulŭ robuluĭ aŭ purtatŭ, s'aŭ mântuitŭ această cinstită jivină omulŭ prin însuşĭ rôndueala cea întrupată a omuluĭ şi Dumneḑeŭ Iisus, şi cu altele multe pricinuindŭ mântuirea luĭ, celŭ întru adevărŭ mântuitorŭ alŭ tuturorŭ, și maĭ înainte de câtŭ toțĭ. Insă chipu covîrșitorŭ aŭ metacherisitŭ cu adevăratŭ fapta preoției, spre mântuirea luĭ, și spre paza cea de acolo înainte și spre petrecerea vieții ceĭ duchovnicescĭ. Pentru care și după rândueala luĭ Melchisedecŭ făcânduse Archiereŭ omulŭ și Dumnedeŭ Iisus cu prea curat trupul săŭ și cu cinstitulŭ sânge, zidirea cea cuvântătóre, ce are nădejdea eĭ către taina rôndueleĭ, cu primirea o aŭ îndestulat: cele ce hrănesc duchovnicesce și întrupează înpreună cu însușĭ Christosŭ pe ceĭ ce se înpărtășescŭ cu credință ne îndoită ca nisce mădulărĭ cu capulŭ. Dreptŭ aceea dice: aceasta faceți întru pomenirea mea printr'acestŭ cuvêntŭ arătândŭ nouĕ trebuința cea neapărată a Preoțieĭ. Decĭ și noĭ prin vrerea cea Dumnedeească, după în urmă primirea unuĭŭ altuea bine înpărtășindune acestuĭ darŭ și fiindŭ purtătoriŭ de Archierească cârmă a Mitropolieĭ Moldavieĭ: folosința cea de către dênsa tuturorŭ chreștinilorŭ, pre câtŭ ne este în putință, ne silimŭ a o deștepta. luândŭ aminte înprejurŭ cu priveghere, ca să nu fie nicĭ una din epachiele ce sûntŭ sub scaunulŭ Mitropolieĭ nóstre, întru lipsirea daruluĭ celuĭ duchovnicescŭ, și ne înpărtășită folosințeĭ acestuea. Dreptŭ aceia și sfânta Episcopie a Hușuluĭ, rămâindŭ întru lipsa apĕrătoriuluĭ eĭ celuĭ adevĕratŭ Archiereŭ: fiindŭ că noĭ înșine, ce amŭ episcopitŭ întru dênsa, prin alegerea și cererea deobște a părțiĭ bisericescĭ și politicescĭ, cu înpreună voința și primirea a Prea Inăltatuluĭ Domnuluĭ nostru Alexandru Constantin Moruzu Voevoda, ne amŭ suitŭ la scaunulŭ Sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldavieĭ. Și fiindu ne-apĕrată trebuință ca fără zăbavă să se așede la această Eparchie altŭ Episcopŭ și păstoriŭ duchovnicescŭ. spre mântuirea, ocârmuirea și purtarea de grijă a cuvĕntăreţeĭ turme ceĭ dintru dênsa. Cercatam dar şi amŭ aflatŭ pe prea cinstitulŭ între Ieromonaşĭ Veniamin Egumenulŭ Monastireĭ Sfântuluĭ Spiridon, vrednicŭ la toată şciinţa şi plecatŭ întru viaţa călugărească, cuviosŭ, smeritŭ, înpodobitŭ cu blândeţe şi cu alte fapte bune, temĕtoriŭ de Dumnedeŭ şi ispititŭ întru vrednicia sa, pre carele l'amŭ chematŭ către rênduеala Archieriеĭ, şi după pravilă cu sorţĭ s'aŭ alesŭ de către Archiereiĭ cariĭ saŭ aflatŭ la noĭ sfinţia ca kyr Nicodim Sinadon, Sfinţia sa kyr Grigorie Ierapoleos şi iubitoriulŭ de Dumnedeŭ Episcopŭ alŭ sfinteĭ Episcopiĭ Romanuluĭ, aĭ noştriĭ în Christosŭ iubiţĭ fraţĭ şi înpreună slujitorĭ, cu înpreună plecarea şi primirea a prea blagocistivuluĭ şi luminatuluĭ nostru Domnŭ Alexandru Constantinŭ Moruzu Voivoda pe numitu Ieromonachŭ kyr Veniamin, cu darulŭ şi puterea şi stăpĕnirea a Prea sfântuluĭ şi de viaţă făcătoriulŭ Duchŭ, l'amŭ chirotonitŭ Episcopŭ la sfânta Episcopie a Huşuluĭ, în biserica curţiĭ Gospod a Sf. Spiridon. Drept aceia datoriŭ este acestŭ de Dumnedeŭ iubitoriŭ Episcopŭ kyr Veniamin alŭ nostru în Christosŭ frate şi înpreună slujitoriŭ, ca să meargă la acea sfântă Episcopie a Huşuluĭ, care i-saŭ încredinţatŭ de la Dumnedeŭ să ocârmuească sufletele pravoslavnicilorŭ, ce se află întru a sa eparchie, şi să săvărşască toate câte se cuvin Archieriеĭ neapăratŭ. Să judece şi să cerceteze a doua óră toate pricinile bisericescĭ: ceteţĭ, căntăreţĭ şi purtătorĭ de sfeşnice să însemnede, Ipodiacon şi Diacon să chirotonisească şi să sue şi la orânduеala Preoţieĭ pre ceĭ vrednicĭ. Duchovnicesci părinţĭ să aşede prin asέle cărţĭ de duhovnicie, Monaşĭ şi Monachiĭ să facă chipŭ mare şi chipŭ micŭ, Dumnedeescĭ bisericĭ să sfinţéscă, şi se înveţe pe pravoslavniculŭ norodŭ totŭ lucrulŭ ce este de sufletŭ folositorŭ și mântuitoriŭ, nu numaĭ prin învĕțĕturile cele din rostulŭ gureĭ, ci maĭ vîrtosŭ prin povățuirile și pildele cele bune ale viețiĭ sale, toate tuturorŭ făcânduse după Dumnedeesculŭ Apostolŭ ca pre toțĭ ceĭ maĭ mulțĭ să'ĭ dobândească, și să'ĭ înfățioșeze fără prichană înaintea luĭ *Christos la ḑiua cea înfricoșată* a judecățiĭ, să stăpênească *toate afierosirile aceste*ĭ sfinte Episcopiĭ, și sà poarte grijă pentru starea și adăugirea lorŭ. Asemenea să stăpânească și să adune toate veniturile eĭ cele drepte după obiceiŭ, și tóte cele-lalte să le săvârșească, câte se cuvinŭ Archiereĭ, precum saŭ ḑisŭ. Și orĭ-ce va lega să fie legatŭ, și orĭ-ce va deslega să fie deslegatŭ, după pravilă. Certândŭ și aforisindŭ pre ceĭ vinovațĭ și înprotivniciĭ. Iară pre ceĭ plecațĭ și pocăițĭ să'ĭ erte și să'ĭ blagoslovească. Datorĭ sùntŭ dreptŭ aceea și toțĭ ceĭ ce se află în eparchia aceasta, Preoțĭ și Diaconi, și deobsce partea bisericească și mirenească și *totŭ* norodulŭ pravoslavnicŭ, locuitoriĭ Eparchieĭ acestia, *ca* să'ĭ *dea toată* cinstea și buna cucernicie și primirea, și să'lŭ *asculte* și să i se supue, ne arătândŭ niciĭ o înprotivire către frăția sa, dândŭ cu supunerea frățieĭ sale și toate cele ce se cuvinŭ veniturĭ bisericescĭ și dreptățĭ întregĭ, după obiceiulŭ Eparchiei. Și plecânduise întru toate precumŭ și elŭ smerenieĭ noastre. Și să se pomenească numele frățieĭ sale celŭ canonicescŭ la toate sfintele liturghiĭ și slujbe bisericeșcĭ după pravilă. Decĭ pentru maĭ mare credință datu-saŭ acestuĭ iubitoriŭ de Dumneḑeŭ Episcopŭ kyr Veniamin fratete nostru și întocmaĭ slujitoriŭ acéstă praxisŭ, cu a noastră iscălitură iscălită și cu pecetea Mitropolieĭ pecetluită. In anulŭ de la Christos 1792 Iunie 27,“

(Pecetea Mitropolieĭ, și subscris: Iacob Mitrop. Moldoveĭ)

Veniaminŭ, după ce s'a instalatŭ la Huşĭ, a găsitŭ acolo dischisŭ procesulŭ între tîrgoveţĭ şi Episcopiă. Se vede că Episcopia nu era mulţămită cu dările ce i se hotărîse, prin cartea Domnéscă din 1785 a lua dela tîrgoveţĭ, şi pretenda maĭ multŭ, şi'ĭ silia şi la clăcĭ. Vechiliĭ Episcopieĭ pretextaŭ, că eĭ nu cunoscŭ dispoziţiunea făcută la 1785, căcĭ la Episcopiă nu este altă hotărîre domnéscă, decâtŭ, chrysovulŭ prin care tîrgulŭ este făcutŭ daniă Episcopieĭ. Cartea din citatulŭ anŭ a fostŭ dată pe numele tîrgoveţilorŭ, şi se vede că nu se comunicase formale Episcopieĭ. Tîrgoveţiĭ s'aŭ jeluitŭ din noŭ la Domnie în acestŭ anŭ, cândŭ şi Domnulŭ şi Episcopulŭ eraŭ noĭ, cerêndŭ a li-se hotărî dinnoŭ ce trebue să dea Episcopieĭ; din ce articule, şi câtŭ anume are dreptŭ a se folosi Episcopia de la dênşiĭ. Domnulŭ a recomendatŭ cestiunea în cercetarea Divanuluĭ. Darŭ fiindŭ că Veliţiĭ boerĭ aŭ opinatŭ a se menţinea cele legiuite maĭ înainte sub Domnulŭ Mavrocordatŭ; şi pe de o parte tîrgoveţiĭ cereaŭ uşurare, ér pe de alta Epiiscopia cerea sporîrea venituluĭ, în considerarea datorielorŭ Episcopieĭ şi a grelelorŭ eĭ cheltuele cu agărlîcurile(*) ce, fiindŭ pe acolo drumulŭ mare, năvălescŭ la Episcopiă. Domnulŭ a poruncitŭ dinnoŭ a se trata acéstă cestiune la Divanŭ sub preşedinţa sea, în fiinţa vekiluluĭ Episcopieĭ şi a jeluitorilorŭ tîrgoveţĭ, şi s'aŭ întăritŭ dinnoŭ cele legiuite prin cartea Domnéscă de la 1785, maĭ adăugându-se şi darea pe crâşme, de carea pănă acumŭ fusese scutiţĭ. Reproducemŭ aicĭ chrysovulŭ domnescŭ datŭ la 25 Iuliŭ.

(*) Slujbaşiĭ turceşcĭ, şi domneşcĭ trimişĭ în feliurite missiunĭ şi angăriĭ séŭ beilicurĭ, prin ţéră.

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Noĭ Alexandru Constantin Moruzŭ Voevodŭ Domnŭ țereĭ Moldoveĭ.

După multă pâră și judecată ce aŭ tîrgovețiĭ de Hușĭ, ce sântŭ șeḑetorĭ cu casele și cu dughenele lorŭ pe vatra tîrguluĭ Hușiĭ, cu vechiliĭ Episcopieĭ Hușuluĭ, pentru statornicie și buna așeḑarea lorŭ, pentru care osebitŭ de alte a lorŭ multe și necontenite jalobe ce aŭ datŭ maĭ nainte, acumŭ prin diosăbită jalobă ce aŭ datŭ Domnieĭ mele, s'aŭ rugatŭ să fie pușĭ la cale cu statornică așeḑare, fără păgubirea Sfinteĭ Episcopiĭ. După a cărora jalobă Domnia mea, precumŭ la altele binevoindŭ cu diosăbită a nóstră domnească rîvnă a le pune la bună cale și orôndueală, aseminea și pe aceștĭ tîrgovețĭ ce de multă vreme se vĕdŭ nemulțămițĭ la cele ce peste cartea gospod, ce avea eĭ, se află supărațĭ cu cererĭ osebite. Domnia mea rânduindu'ĭ la D-lorŭ Velițiĭ boerĭ, ca să cerceteze și să ne însciințeze precumŭ vorŭ afla cu cale de a se urma cu amândouă părțile, ca de acumŭ înainte să se pue la cea maĭ bună și temeĭnică rônduială, și să remâe mulțămite amândouă părțile. Ne însciințază prin a D-lorŭ Sale anafora, că prin câte chrysoave gospodŭ are Episcopia Hușuluĭ, nu se hotărăsce ce să ea dela tîrgovețĭ venitŭ, fără numaĭ că afierosesce la Episcopie vatra tîrguluĭ Hușiĭ. Dar tîrgovețiĭ de Hușĭ aŭ arătatŭ cartea gospodŭ dela Domnia sea Alexandru Ioan Mavrocordatŭ Voevodŭ din 1784 April 2, prin carea după cea de atuncĭ cercetare, ce din poruncă prin țidulă gospodŭ aŭ fostŭ rônduițĭ velițiĭ boerĭ, aŭ hotărîtŭ ce venitŭ aŭ să dea tîrgovețiĭ la Episcopie pe fieste-care anŭ, cumŭ pre largŭ arată aceeașĭ carte, împrotiva căria neputêndŭ Divanulŭ face nicĭ o schimbare, aŭ rĕmasŭ hotărîrea la Domnia mea. Decĭ darŭ Domnia mea amŭ poruncitŭ de saŭ scosŭ defaţă la Divanŭ inaintea Domnieĭ meale şi a totŭ sfatulŭ, atâtŭ pe jeluitoriĭ tîrgoveţĭ, câtŭ şi pe vechilulŭ Episcopieĭ. Care'e arătândŭ că în vremea aceasta Episcopia se află la proastă stare, supusă sub grele datoriĭ, din pricină că orĭ în ce vreme să întêmplă trecere de agărlîcurĭ, fiindŭ pe acolo drumulŭ celŭ mare, toţĭ la Episcopiă năvălescă, şi Episcopia rĕdică toată greutatea, şi aŭ cerşutŭ ca să se facă adăugire venituluĭ Episcopieĭ, precumŭ aŭ şi alţĭ stăpênitorĭ de locŭ, pe care suntă tîrgurĭ. In protiva căriĭ cererĭ pe de altă parte şi tîrgoveţiĭ aŭ cerutŭ uşurare din ceea ce cartea lorŭ cuprinde. După cea darŭ cu amăruntulŭ cercetare, ce cu deplină luare aminte saŭ făcutŭ de cătră însuşĭ Domnia mea, atâtŭ chrysoavelorŭ Episcopieĭ, câtŭ şi cărţiĭ gospod ce aŭ tîrgoveţiĭ, cum şi cerereĭ ce aŭ făcutŭ amândóue părţile. Precumŭ saŭ socotitŭ cu cale şi cu dreptate, hotărîmŭ prin acestŭ chrysovŭ alŭ Domnieĭ meale ca tîrgoveţiĭ din tîrgulŭ Huşiĭ să aĭbă a da nestrămutatŭ pe totŭ anulŭ acestŭ venitŭ la Episcopia Huşuluĭ. Adică pentru totŭ vinulŭ şi rachiulŭ ce vorŭ vinde în cârcĭmă tîrgoveţiĭ Chreştinĭ, Jidovĭ şi alţiĭ, măcarŭ că prin cartea gospodŭ ce aŭ eĭ li să hotărăşce să nu dea nimică. Dar socotindusă că şi Episcopia trebue a fi înpărtăşită dintru acestŭ câştigŭ ce facŭ tîrgoveţiĭ, hotărîmŭ să aĭbă a plăti la Episcopie câte 2 banĭ de tótă vadra de vinŭ, ce să va vinde în crâcĭme, aseminea şi câte unŭ banŭ de tótă oca de rachiŭ, cumŭ şi pentru vênḑarea dohotuluĭ saŭ hotărîtŭ să fie numaĭ a Episcopieĭ. Aşijderea din soma banilorŭ chirieĭ a fieşte căria dughenĭ să aĭbă a da stăpênulŭ dugheneĭ la Episcopie pe totŭ anulŭ bezmenulŭ loculuĭ din ḑeci banĭ unulŭ, cumŭ şi de totŭ gospodariulŭ ce va fi şeḑătoriŭ pe vatra tîrguluĭ să dea numaĭ câte unŭ leŭ, precumŭ đaŭ și la Galațĭ ceĭ ce aŭ case pe loculŭ Monastireĭ Sfântuluĭ Spiridonŭ. Insă pentru bezmenulŭ de locŭ din chiria dughenilorŭ, și a gospodarilorŭ, nicĭ-odată să nu fie silițĭ de către Episcopie fără de voea lorŭ ca să lucreḑe, ci să aĭbă a da banĭ, precumŭ saŭ arătatŭ maĭ susŭ, iară femeile sărace, care nu vor avea bărbațĭ, nicĭ feciorĭ, să nu dea nimică. Cumŭ și dejma de vinŭ să o dea cu vadra ce vorŭ vinde la neguțitorĭ, și Episcopia să o ducă unde va vra, iarŭ nu tîrgovețiĭ. Stupiĭ săĭ numere la vreme, și denu vorŭ fi la o prisacă 50 stupĭ, să ĭea Episcopia câte una para de stupŭ, iară de vorŭ fi 50 stupĭ, să ĭea unulŭ stupŭ de semênță, iar nu de bătutŭ, și într'acea toamnă să'lŭ rĕdice din prisacă. Dejma de păpușoĭ, cândŭ se vorŭ începe a se culege păpușóile, să aĭbă a trimite Episcopia să mĕsoare cu prăjna fieşte-care ogorŭ, fiindŭ de față și omulŭ celŭ cu ogorulŭ, și din 10 prăjinĭ va lua una, după obiceiŭ, și câte prăjinĭ s'arŭ veni, să le ĭea într'onŭ capĕtŭ, și earășĭ Episcopia săĭ culeagă și săĭ rĕdice de pe ogorŭ. Iară pentru vênḑarea cărnurilorŭ i a pesceluĭ i a lumĕnărilorŭ și a pâneĭ, fiindŭ pentru hrana și îndestularea a tótă obștia, saŭ hotărîtŭ să fie slobodŭ tuturorŭ de obsce, avèndŭ fieşte-care neopritŭ fără a fi supărațĭ i supușĭ a đa vreunŭ venitŭ la Episcopie. Iară pentru clăcĭ și altele ce aŭ arătatŭ că sûntŭ supĕrațĭ de către Episcopie, de acumŭ înainte întru nimică să nu fie supĕrațĭ, cumŭ la tóte aceste saŭ priimitŭ acumŭ înaintea Domnieĭ mele amândoue părțile. Dreptŭ aceia darŭ, după această de maĭ susŭ arătată rônduεală, și a noastră domnească hotărire, poruncimŭ intocmaĭ să se urmeze, atâtŭ de către tîrgovețĭ, câtŭ și de către Episcopie, căria saŭ datŭ acestŭ alŭ nostru Domnescŭ chrysovŭ, întăritŭ și cu a nóstră iscălitură şi pecete. — Scrisusaŭ chrysovulŭ acesta la scaunulŭ Domnieĭ mele în oraşulŭ Iaşiĭ întru cea dinteiŭ domnie a nóstră la Moldavia, la anulŭ dintĕiŭ 1792 Iulie 25.“

(Iscălitura domnească. Loculŭ Sigiluluĭ).

Anul 1793. După cererea Episcopuluĭ Veniaminŭ, Domnulŭ Michailŭ Suţulŭ renoesce chrysovulŭ datŭ Episcopieĭ de Alexandru Mavrocordatŭ la 1784, pentru venitulŭ Mortasipieĭ. Este de însemnatŭ proimiulŭ acestuĭ chrysovŭ; căcĭ definesce sensulŭ dogmaticŭ alŭ Bisericeĭ în societate, pentru care'lŭ reproducemŭ aicĭ:

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Michailŭ Constantinŭ Suţulŭ Voevodŭ, Domnŭ ţereĭ Moldavieĭ.

Fericitŭ lucru este sevîrşirea fapteĭ ceĭ bune, pentrucă se atinge de folosulŭ sufletuluĭ, iară încă acele ce caută spre podoaba şi întărirea Sfintelorŭ luĭ Dumneḑeŭ lăcaşurĭ, cu multă adăugire prisosesce rodirea lorŭ. Căcĭ pricina pentru care saŭ ziditŭ omulŭ aŭ fostŭ numaĭ ca să slăvească numele ziditoriuluĭ. Dreptŭ aceea şi omulŭ este supusŭ a urma datorieĭ sale. Şi devreme că numele ziditoriuluĭ se slăvesce în adunarea Sfintelorŭ sale Bisericĭ, se cade darŭ ochiulŭ fieşte-căruĭ chreştinŭ acolo să privească şi să arăte cea despre partea sea neapĕrată datorie. Pentru aceasta şi noĭ avêndŭ asupra aceşteĭ datoriĭ multă rêvnă, dintru începutŭ neamŭ silitŭ ca cu cele prin putinţă mile să ajutămŭ şi să întărimŭ starea Sfintelorŭ luĭ Dumneḑeŭ lăcaşurĭ“. . . . . . etc.

In resbelulŭ ce fusese în aniĭ precedenţĭ, între Rosia cu Turcia, uniĭ din boerĭ compromişĭ prin unŭ prea mare devotamentŭ la demarşele Rosieĭ, după închierea păciĭ, necreḑênduse sigurĭ în patria lorŭ, s'aŭ strămutatŭ în Rosia. Unulŭ din aceştia a fostŭ şi Hatmanulŭ Scarlatachi

Sturza părintele luĭ Alexandru Sturza dela Odesa. Hatmanulŭ Sturza era datoriŭ Episcopieĭ cu 5 sălase de Ciganĭ, încă dela schimbulŭ ce făcuse cu moşia Cosăuţiĭ. Intre documentele Episcopieĭ este o carte domnească din anulŭ următoriŭ, dată de Michailŭ Suţulŭ la 3 Octomvriŭ 1793, în care carte Hatmanulŭ Scarlatachi Sturza se numesce „Generalulŭ Scarlatŭ Sturza," ce arată viderat, că elŭ era în ţéra ruséscă, şi purta titlu rusescŭ. Cartea este scoasă dela Domnie prin vechilulŭ Generaluluĭ, şi se cere unŭ armaşŭ, ca să caute aceĭ Ciganĭ, şi de unde iĭ va găsi să'ĭ aducă la Episcopie(*). (Condica III. f. 252; şi 258).

Dintr'o scrisóre a Protopopuluĭ Toma dela Chişinĕŭ către Episcopulŭ, dată la 29 Octomvriŭ, se vede, că prin ţinuturĭ, pentru ajutoriŭ în administraţia Bisericească, Protopopiĭ aveaŭ câte unŭ Preotŭ cu titlu de Namesnicŭ, precumŭ şi nisce servitorĭ numiţĭ feciorĭ, prin care la trebuinţe se esecutaŭ ordinile. Namesniculŭ ţinutuluĭ Lăpuşneĭ la acestŭ anŭ era preotulŭ Ioanŭ. Feciorii servitorĭ la Protopopulŭ de Chişinĕŭ se numia: Michalachi Ţiple şi Vasilie Samsonŭ. (Condica III. f. 254—257). Reproducemŭ aicĭ raportulŭ Protopopuluĭ de Chişinĕŭ:

„Preosfinţite şi milostive stăpâne, cu prea plecate metaniĭ închinându-mĕ sărutŭ prea-cinstită şi blagoslovitóre dreapta Preosvinţiitale.

Cu prea plecată scrisoare însciinţăzŭ că viindu'mĭ blagoslovitoare porunca Preosvinţiitale din Octomvrie 19 întru care mi se poruncesci ca să punŭ totŭ chipulŭ de silinţă pentru Ciganiĭ ce suntŭ daţĭ de D-luĭ: ghinărariulŭ Scar-

---

(*) Insemnămŭ, că în Archiva Episcopieĭ suntŭ o mulţime de acte pentru Ciganĭ. Materialŭ bogatŭ pentru cine arŭ vrea să se ocupe cu istoria acestorŭ nenorociţĭ oamenĭ.

latachi Sturza Sfinteĭ Episcopieĭ eŭ după porunca Preosvinţiitali amŭ pusŭ totŭ chipulŭ de silinţă pentru rĕdicarea acelorŭ Çiganĭ ântĕiŭ amŭ mersŭ la D-lorŭ: Sărdariĭ ş'amŭ scosŭ carte D-sale către nemesniciĭ aceluĭ ocolŭ i către lăcuitorĭ ca să fie mână de ajutoriŭ spre prinderea acelorŭ Çiganĭ şi cercetândŭ pe suptŭ cumpĕt pentru Çiganĭ la ce satŭ sarŭ fi aflândŭ cu şidere însciinţându-me de megieşĭ şi de prietenĭ care la ce locŭ să află amŭ trimisŭ pi nemesnicu i cu unŭ diaconŭ şi cu feciorĭĭ Michalachi Ţiple i Vasilie Samsonŭ şi cu armăşălu cincĭ ómenĭ ca să cuprindă de o dată la cincĭ locurĭ unde era Çiganiĭ şi mergêndŭ i aŭ aflatŭ pe Çiganĭ pe toţĭ după cumŭ era adeveriţĭ, şi arătândule carte gospod: şi porunca: eĭ sângurĭ saŭ plecatŭ şi încărcând pe câţĭ-va aŭ prinsŭ de veste unŭ Căpitanŭ Gavril Cărăĭmanŭ şi îndată aŭ pusŭ pe Çiganĭ la caĭ ca să nu să dei şi rĕdicândŭ vro 50 de Çiganĭ fieşte-care cu sopa în mână aŭ începutŭ a bate ântĕĭ pe Armăşelŭ pînă aŭ datŭ şi peste feciorĭ aŭ începutŭ aĭ bate şi pe dênşiĭ pînă leaŭ spartŭ şi capetele apucândŭ şi pe preotulŭ Ioniţă Nemesniculŭ şi pe diaconulŭ de peptŭ i aŭ suduitŭ şi i aŭ batjocoritŭ ḑicêndule şi aceasta căĭ va ucide de totŭ şi va trece Nistrulŭ şi nu potŭ săĭ facă nime nimică şi scăpândŭ feciorĭĭ de acolo cu fuga aŭ venitŭ la Chişinĕŭ şi maŭ însciinţatŭ şi îndată amŭ făcutŭ şi eŭ însciinţare D-lorŭ sale Sărdarilorŭ şi D-lorŭ trimeţindŭ laŭ adusŭ pe numitulŭ Căpitanŭ şi laŭ întrebatŭ cumŭ de aŭ îndrăznitŭ peste porunca gospod de aŭ bătutŭ omulŭ domnescŭ şi ómeniĭ Sfinteĭ Episcopiĭ elŭ aŭ răspunsŭ că nicĭ carte nu scie şi naŭ avutŭ vreme cândŭ se ceteascǎ carte gospodŭ, ear la rĕsboiŭ aŭ avutŭ vreme să facă şi aŭ arătatŭ şi aceasta că elŭ este pusŭ vechilŭ de patru boerĭ Sturzescĭ asupra acelorŭ Çiganĭ șare poruncă și cărțĭ domnescĭ ca să nu dee nimăruĭ nicĭ un Çiganŭ făr de scirea boerilorŭ, dar cu tóte aceste D-lor boeriĭ Sărdarĭ laŭ datŭ la închisoare vrêndŭ ca să'lŭ și bată ḑicânduĭ că-lŭ vorŭ trimite la Eșĭ și elŭ aŭ începutŭ a să ruga D-lorŭ sali boerilorŭ ca să'ĭ pue ḑi de sorocŭ să meargă la Eșĭ care aŭ datŭ žapisŭ care zapisŭ l'amŭ trimisŭ la Preosvinția ta că pînă: la Noemvrie: 21 să va afla la Eșŭ să rĕspundă și lipsindŭ vreunŭ Çiganŭ dintr'acește va rĕspunde cu alțĭ Çiganĭ de potriva acestora cu aceasta înscĭințăzŭ pe Preosvinția ta și sântŭ a Preosvințieĭ tale prea plecată slugă“ (subscrisŭ Toma Protopopŭ).

Unŭ reḑeșŭ, Ioanŭ, aŭ dăruitŭ Episcopieĭ unŭ locŭ de prisacă din Armășenĭ.

Anul 1794. La 15 Noembre a reposatŭ fericitulŭ întru pomenire Stareţulŭ Monastireĭ Némțuluĭ, Cuviosulŭ Paisie. Episcopulŭ de Hușĭ Veniaminŭ fu orênduitŭ de Mitropolitulŭ Iacov, ca să înmormênte pe Stareţulŭ reposatŭ, și să aleagă altŭ Stareţŭ. Cândŭ a ajunsŭ Episcopulŭ la Monastire, Stareţulŭ era deja înmormêntat de Soborulŭ Monastireĭ. Episcopulŭ a sevêrșitŭ Sf. Liturgiă și Panichidă, și după trecerea de câte-va ḑile s'a făcutŭ alegerea de Stareţŭ, în persóna Duchovniculuĭ Sophronie. (житіє молд. Старца Паисіѧ pag. 96).

Dintr'o carte domnească din acestŭ anŭ pentru aducerea unorŭ Çiganĭ a Episcopieĭ dela ținutulŭ Putneĭ, se vede că ispravniciĭ de Putna, se numiaŭ Starosti de Putna. (Condica III. f. 262).

Daniele făcute Episcopieĭ în anulŭ acesta: o redeșiță Anastasia a dăruitŭ partea sea din moșia Chircaniĭ. Diaconulŭ Ioanŭ Agăriciŭ, împreună cu alțiĭ, aŭ dăruitŭ pămênturile lorŭ din moșiele Leeşcĭ, Vîrîtuluĭ, Tabăra și Ivănescii. Georgie Cerchezŭ a dăruitŭ Episcopieĭ partea sea din moșia Lăpușna.

Anul 1795. Episcopulŭ Veniaminŭ la Octomvrie 20, decretéză unŭ jude de Çiganĭ. Reproducemŭ aicĭ acestŭ decretŭ, care ne arată puterea ce avea judele asupra Çiganilorŭ de sub elŭ, precumŭ și modulŭ cumŭ se administraŭ eĭ de proprietariĭ lorŭ.

„Veniaminŭ cu mila luĭ Dumnedeŭ Episcopŭ Hușuluĭ. facemŭ știre cu această carte a Episcopieĭ nóstre la mâna luĭ Vasilie Çiganŭ Herariŭ, precumŭ iată l'amŭ orônduit și l'amŭ pusŭ giude și purtătoriŭ de grijă asupra optŭ sălașe de Çiganĭ, carele după voia ce i saŭ datŭ de către noĭ ca să mergă cu aceste sălașe pin țară săși câștige hrana și chivernisala cu meșteșugulŭ lorŭ să aĭbă tótă purtarea de grijă pentru dênșiĭ aĭ povățui și aĭ învăța spre a se purta cu tótă dreptatea, fără a se abate la câtŭ de puținŭ tâlhușagŭ vreunuluĭ dintrênșiĭ, și să aĭbă a da samă pentru fieşte-carele dintr'aĭ săĭ și orĭ-carele din ceata luĭ dacă se va rezleți orĭ va fugi aiurea într'altă ceată streină, să fie volnicŭ alŭ lua orĭ dela ce locŭ, fiindŭ drepțĭ Çiganĭ aĭ Episcopieĭ luațĭ cu schimbŭ. Și poftimŭ pe D-vóstră boerĭ dregătorĭ de pre la ținuturĭ, ca pentru strîmbătățile ce va arăta numitulŭ giude că trage elŭ, saŭ Çiganiĭ ceĭ din ceata luĭ, de către vornicululŭ de Çiganĭ, saŭ de către giuziĭ domnescĭ, boerescĭ, saŭ Monastirescĭ, cumŭ și de către alțĭ zabețĭ aĭ D-lorŭ vóstre, săĭ dațĭ mână de ajutoriŭ, ca să nu fie asuprițĭ saŭ râpițĭ de alțiĭ, fiindŭ-că suntŭ drepțĭ Çiganiĭ Episcopieĭ, și voe li saŭ datŭ a umbla numaĭ în țara aceasta, iară peste hotarŭ de voru umbla se treacă, în legăturĭ săĭ trimită aicĭ la Episcopie. Și să aĭbă așĭ lua dela dregătoriĭ ţinuturilorŭ răvaşŭ la mână cândŭ vorŭ trece dintr'onŭ ţinutŭ într'altulŭ, iar a trece peste hotarŭ nicĭ într'onŭ chipŭ să nu li să dea. Şi diosăbitŭ i se dă voe giudeluĭ ca elŭ să'şĭ giudece Çiganiĭ luĭ, elŭ săĭ cerceteze şi să'ĭ globească după vina lorŭ. iară alţiĭ nimine să nu se amestece între pricinile lorŭ, Iar asuprindŭ şi făcêndŭ giudele strîmbătate vreunuĭ Çiganŭ din ceata luĭ, să vie Çiganulŭ acela la noĭ să se jăluească şi noĭ pe giude după vinovăţia luĭ îlŭ vomŭ certa. Şi vouă Çiganilorŭ aĭ ceteĭ aceştia vĕ poruncimŭ ca să daţĭ numituluĭ giude tótă ascultarea şi supunerea la cele ce bine va învĕţa şi va sfătui, ca unuĭ maĭ mare alŭ vostru giude şi povăţuitoriŭ, căcĭ carele se va arăta înprotivitoriŭ, i saŭ datŭ voe pe unulŭ ca acela sălŭ certe cu bătae. Şi i saŭ datŭ de cătră noĭ această carte ca săĭ fie de adevĕrată credinţă. 1795. Octomvrie 20."

(Subscrisŭ Veniaminŭ Episcopŭ Huşuluĭ).

Anul 1796. Murindŭ Antonie Episcopulŭ de Romanŭ, „Cu bine cuvêntarea Preosfinţituluĭ Mitropolitŭ alŭ ţăreĭ kyrio kyr Iacovŭ, prin alegerea de obşce şi prin buna voinţă a iubitoriuluĭ de Christosŭ şi bunŭ credinciosuluĭ Domnuluĭ Nostru Măria Sa Alexandru Calimachŭ Voevodŭ, saŭ mutatŭ Episcopulŭ Huşuluĭ kyr Veniaminŭ la această Sfântă Episcopie (a Romanuluĭ), întru acestaşĭ anŭ, ḑiua întĕiŭ a luneĭ Iunie." (Condica Sfântă).

Episcopulŭ Sofronie, în Sinodiculŭ seŭ, spune că dela Veniaminŭ aŭ remasŭ în Biserica Episcopieĭ: o Evangelie îmbrăcată cu argintŭ, şi policandru celŭ mare de alamă, ce suntŭ şi astăḑĭ; deaseminea unŭ aerŭ cusutŭ cu sirmă, care însă numaĭ esistă acumŭ.

La Huşĭ, în loculŭ luĭ Veniaminŭ, s'a alesŭ Dichiulŭ Sfinteĭ Mitropoliĭ Ieromonachulŭ Gerasimŭ.

XXIX GERASIM

Ipopsifiulŭ i-s'a făcutŭ la 2 Iuniŭ în Biserica Mitropolieĭ a Sf. Georgie. Afară de elŭ aŭ maĭ fostŭ puşĭ doĭ candidaţĭ: Chirilŭ Egumenulŭ sf. Monastirĭ Rîşca, şi unŭ altŭ Gerasimŭ Egumenulŭ Monastireĭ Precista de la Roman. L'aŭ ipopsifiatŭ doĭ Archiereĭ Grecĭ, înpreună cu Veniamin Episcopŭ de Roman. Chirotonia luĭ s'a făcutŭ la 3 Iuniŭ. (Condica sfântă).

Despre origina luĭ Gerasim amŭ căpĕtatŭ următórea relaţiune din spunerile unuĭ bĕtrânŭ: Elŭ era din Bucovina, fiiulŭ unuĭ Preutŭ cu familia *Clipa*, din satulŭ Vicovulŭ de susŭ. S'a călugăritŭ în Mănăstirea Putna, unde a şi trăitŭ până după căderea Bucovineĭ sub Austria. La 177 eşirea luĭ din Mănăstire şi venirea în Moldova a contribuitŭ frica luĭ de Episcopulŭ de Rădăuţĭ Dositheiŭ Cherescu, carele la o sĕrbătóre, îlŭ ameninţase în Biserica Mănăstireĭ, cu cuvintele *„îlŭ voiŭ învĕţa eŭ!“* rostite de Episcopulŭ cu mânie; căcĭ Gerasimŭ la ordinulŭ ce i-se dăduse de a cânta Cheruviculŭ, a respunsŭ, că nu şcie. Se vede că Gerasim şcia că ameninţările Episcopuluĭ Cherescu nu sunt glume; şi aşa a eşitŭ din Biserică înainte de finitulŭ liturgieĭ şi a luatŭ drumulŭ la Moldova; s'a opritŭ la Monastirea Slatina, unde a petrecutŭ maĭ multŭ timpŭ, şi a devenitŭ şi Dichiŭ alŭ Monăstireĭ sub Egumenulŭ Sofronie Rădăşanulŭ. In urmă fu luatŭ la Mitropolie şi pusŭ Dichiŭ. Intre alţiĭ, la rădicarea luĭ sĕ ḑice că a contribuitŭ multŭ favoarea unuĭ boerŭ puternicŭ pe atuncĭ — Paladi celŭ Mare.

Gerasimŭ înstalânduse în Episcopia de Huşĭ, la 24 17 Iuniŭ cumpĕră o rădĕşie de la Dolhescĭ. Apoĭ priimesce daniele făcute de câţĭ-va reḑeşĭ: Toma Oană din Cârligaţĭ şi Iordachi Greculŭ, totŭ de acolo, aŭ dăruitŭ părţile lorŭ de rezeşiă din moşia Săratulŭ. O rezeşiţă Anastasia a dăruitŭ doĭ bĕtrânĭ de pămêntŭ din moşia Timirleniĭ şi Oaniĭ.

Anulŭ 1797. In acestŭ anŭ Gerasim primesce daniele următóre: Preotulŭ Ioan, înpreună cu alte rude aŭ dănuitŭ Episcopieĭ un bĕtrânŭ de pămêntŭ din moşia Lesciĭ. Preotulŭ Agariciŭ, înpreună cu alţĭ rezeşĭ, aŭ dăruitŭ 12 stânjinĭ din moşia Hólbele. Iară două rezeşiţe Iftimia şi Elena, aŭ dăruitŭ patru pămênturĭ din Dolhescĭ.

Anul 1798. In acestŭ anŭ saŭ făcutŭ urmĕtórele daniĭ: O femee, Maria, a dăruitŭ Episcopieĭ părţile séle din moşia Săratulŭ. Unŭ Chariton a dăruitŭ partea sea din moşia Dolhescĭ. Unŭ alŭ treilea — Andreiŭ, înpreună cu soţia şi cu feciorii sĕĭ a dăruitŭ partea sea rezeşéscă totŭ din Dolhescĭ.

Anulŭ 1799. Episcopia se judecă cu rezeşiĭ din Crăsnăşenĭ şi din Dolhescĭ, cariĭ s'aŭ tânguitŭ, că sùntŭ înpresuraţĭ de moşiele Episcopieĭ. Şi în acestŭ anŭ unŭ rezeşŭ anume Simionŭ a dăruitŭ Episcopieĭ o bucată de pămêntŭ.

Anulŭ 1800 Episcopulŭ Gerasimŭ face schimbŭ cu Cluceriulŭ Constantin Roset, dându'ĭ moşia Averescĭĭ, ce o avea Episcopia prin dania schituluĭ Averescĭĭ, pentru alte părţĭ de moşie din alt loc. Acéstă urmare a luĭ Gerasim a îndemnatŭ pe rezeşiĭ — urmaşiĭ luĭ Sofronie, carele închinase acelŭ schitŭ, a face Episcopieĭ procese în maĭ multe rândurĭ.

Insemnare. Deşi în fine Episcopia s'a recunoscutŭ vinovată la judecata făcută de Mitropolitulŭ Veniamin în 1805, şi schimbulŭ s'a anulatŭ (Uricar.

Part. 2 f. 19); darŭ totŭ n'a îngrijitŭ de acelŭ schit. Maĭ în urmă l'a desfiinţatŭ cu totulŭ, rĕmâindŭ numaĭ bisericuţa de lemnŭ, ca biserică de satŭ, şi apoĭ, sub Episcopulŭ Sofronie, spre a se curma cérta dintre Episcopie şi Ioan Bosie, ce representa pe clironomulŭ luĭ Sofronie ctitorulŭ schituluĭ, s'a redatŭ acestŭ schitŭ luĭ Bosie în schimbŭ pentru altă parte de pămêntŭ cedată de elŭ Episcopieĭ din moşia Dolhesciĭ. Prin actulŭ de schimbŭ Bosie a luatŭ asupra sea îndatorirea de a ţinea acea bisericuţă, din satulŭ Averesciĭ, dândŭ anualŭ salariŭ preotuluĭ, şi lăsândŭ livada de lângă biserică în folosulŭ acestuia. Darŭ niciĭ acesta n'a înplinitŭ angajamentulŭ seŭ; şi astă-ḑĭ acea bisericuţă se află în cea maĭ próstă stare. Nerespectulŭ către testamente şi alte angajamente morale de demultŭ a devenitŭ unul din viciele societăţiĭ nóstre! (Anaforaua Divanuluĭ cu totŭ istoriculŭ cestiuneĭ schimbuluĭ, şi anularea luĭ se află în Cond. I f. 28—29.)

Anulŭ 1801. Se continuă procesulŭ cu Crăsneşeniĭ, ce se credeaŭ înpresuraţĭ de Episcopie. Domnulŭ Constantinŭ Alexandru Ipsilant rônduesce pe boerulŭ Mateiŭ Costachi, ca să alégă o parte din moşia Crăsnăşeniĭ, ce era a Episcopieĭ. Tratânduse procesulŭ la Divanŭ înaintea Domnuluĭ, pretenţia reḑeşilorŭ s'a găsitŭ netemeinică (cond. III. f. 265.)

Anulŭ 1802 Gerasimŭ continuă procesulŭ cu reḑeşiĭ din Dolhescĭ. Preotulŭ Bălanŭ, înpreună cu fraţiĭ seĭ, aŭ dăruitŭ Episcopieĭ reḑeşiele lorŭ din moşiele Bălteniĭ, Şcheea, Păulesciĭ, Ciortovele, Căpotesciĭ, şi o reḑeşie peste Prutŭ.

Anulŭ 1803. In anulŭ acesta murindŭ Mitropolitulŭ Iacov, în loculŭ luĭ a urmatŭ Episcopulŭ de Roman Veniamin, la 15 Martiŭ; éră loculŭ acestuia l'a ocupatŭ Episcopulŭ de Huşĭ Gerasim. De la acestŭ Episcopŭ nu se vede să fi remasŭ la Episcopie vre-unŭ lucru făcutŭ de el, deşi a episcopit maĭ şepte anĭ. Betrânïĭ spun despre elŭ că era de unŭ character fórte gravŭ şi necedĕtoriŭ; demnitatea şi autoritatea luĭ personală eraŭ înpunĕtóre; însă totŭ-o-dată mândru, aprigŭ şi luxosŭ, din care causă a lăsatŭ multe datoriĭ. Meletie, care 'lŭ succedase la Episcopia de Huşĭ şi la cea de Roman, de multe orĭ spunea, că n'a găsitŭ pe urma luĭ de câtŭ datoriĭ, pe care a trebuitŭ să le plătéscă, şi la o Episcopie şi la alta.

XXX. MELETIE I.

După permutarea luĭ Gerasim, s'a alesŭ „Ieromonachulŭ kyr Meletie din sfânta Mitropolie". Ipopsifiulŭ i-s'aŭ făcutŭ în Biserica Sântuluĭ Georgie a Mitropolieĭ, de doĭ Archiereĭ grecĭ şi de Episcopulŭ de Roman Gerasim, la 27 Martiŭ. (Condica sfântă). La ipopsifiiulŭ luĭ nu se maĭ pomenesce de alţĭ candidaţĭ, ca la alegerile din urmă. Iară acésta ne aduce aminte de ceea ce amŭ auḑitŭ tradiţionalŭ, că Meletie fu rĕdicatŭ la Episcopie prin unŭ favorŭ esceptionale alŭ Domnuluĭ de atuncĭ Alexandru Constantin Moruzu.

Meletie deasominea era bucovineanu, ca şi Gerasimŭ; născutŭ în Suceava; părintele seŭ se poreclia Brandaburulŭ (*). După obiceiulŭ maĭ multorŭ tinerĭ bucovinenĭ, în juneţa sea a trecutŭ în Moldova; a primitŭ Monachizmulŭ în Mitropolia de Iaşĭ, unde sub Mitropolitulŭ Iacov a devenitŭ Archidiaconŭ după Veniamin. Cândŭ s'a rĕdicatŭ

(*) Intru o mărturiă din anulŭ 1773, între alţĭ marturĭ lăcuitorĭ din Suceava se găsesce şi unŭ „Ioniţă Brandaburul" staroste de ciocli (Cond. Docum. mitrop. f. 909) la trépta Episcopieĭ, elŭ avea numaĭ 25 séŭ 26 anĭ (Volf. I Theil. seit. 148).

In cei dintâĭ anĭ aĭ Episcopieĭ, Meletie a prefăcutŭ Biserica, carea fusese fórte struncinată de cutremurulŭ numitŭ în genere de poporŭ „celŭ mare.“ Meletie a dărâmatŭ turnurile și zidulŭ până la ferești, și a făcut'o de isnóvă, după cumŭ se vede astă-ḑĭ, fără cupola de la mijlocŭ ce o avusese, maĭ înainte, ci numaĭ cu unŭ turnŭ — clopotnița; éră în loculŭ cupoleĭ — o cubea trasă din acoperemêntŭ. In acéstă formă a statŭ Biserica până la anulŭ 1863, cândŭ la renoirea acoperemêntuluĭ s'a desfințatŭ acea cubea, ce da Bisericiĭ o formă neplăcută. Unŭ reḑeșŭ Pavelŭ a dăruitŭ Episcopieĭ părțile séle răḑeșescĭ din Păulescĭ, Ciortova și Căpotescĭ.

Anulŭ 1805. O reḑeșiță Ioana a dăruitŭ Episcopieĭ partea sea de pământŭ din Leoscĭ.

Anulŭ 1806. Meletie cere și dobândesce de la Domniă învoire de a aduce și așeḑa pe moșiele Episcopieĭ 40 de ómenĭ streinĭ, de peste hotarŭ „spre a fi de ajutoriulŭ și înlesnirea trebuințelorŭ Episcopieĭ, aflânduse lipsită în vremea acésta de ómenĭ.“ Acestorŭ ómenĭ streinĭ li-se învoesce a fi așeḑațĭ cu darea între ruptele visterieĭ spre maĭ multă a lorŭ înlesnire și spre folosulŭ Episcopieĭ (Condica III f. 273).

Pe˜ la finele viaculuĭ trecutŭ Papiștiĭ aveaŭ în tîrgulŭ Hușiĭ o capelă cu cimitirŭ, aprópe de Episcopie, pe malulŭ din fața Răeșcilorŭ; ea era învechită, pentru care eĭ arŭ fi voitŭ să o înoéscă în timpulŭ cândŭ era Episcopŭ Veniamin; darŭ acésta nu li-s'aŭ permisŭ, sub cuvêntŭ că în Hușĭ nu este trebuință de o aseminea biserică, fiind că acolo eraŭ trăitorĭ numaĭ vro câțĭva ómenĭ de acea confesiune, și totŭ-o-dată eĭ maĭ aŭ o biserică în marginea Huşilorŭ, la satulŭ Cornii. In timpulŭ Episcopului Gerasimŭ a arsŭ de totŭ acea capelă vechiă; darŭ totŭ pe considerantele de maĭ susŭ şi acestŭ Episcopŭ iĭ oprise de a rezidi acolo biserică. Cererea de 'a se rezidi acea bisericuţă s'a renoitŭ şi Episcopuluĭ Meletie de căcătră Prefectorulŭ,(*) darŭ şi elŭ 'i a refusatŭ. Prefectorulŭ totŭ atuncĭ a cerutŭ voiă la Episcopŭ de a preface biserica din Cornĭ, şi acesta 'ĭ a învoitŭ să o facă „câtŭ de mare". Papistiĭ, spre a nu'sĭ perde pentru viitorŭ dritulŭ de a'şĭ face biserică în Huşĭ, aduceaŭ morţĭ de aĭ lorŭ de pe la alte locurĭ şi iĭ înmormêntaŭ pe localulŭ fosteĭ capele. In acestŭ anŭ Episcopulŭ Meletie, observând acésta, a oprit de a se maĭ înmormênta acolo morţĭ streinĭ. Prefectorulŭ de la Iaşĭ s'a jeluitŭ de acésta Domnuluĭ Moruzi; Domnulŭ însă înformânduse de adevĕrata causă a opritreĭ, a datŭ ordinu Ispravnicilorŭ de ţinutŭ, de a nu îngădui să se maĭ îngrópe în acelŭ locŭ morţĭ streinĭ, ci numaĭ cândŭ s'ar întâmpla să móră vre-unŭ papistŭ trăitoriŭ în Huşĭ (Acta cimitiruluĭ Papistŭ).

Anulŭ 1811. Episcopia se judecă cu reḑeşiĭ din Dolhescĭ. Theodora soţia Preotuluĭ Ioan chărăzeşce Episcopieĭ o casă cu liveḑĭ şi partea eĭ de reḑeşiă din Crăsnăşenĭ.

In ascestŭ anŭ, profitândŭ de ocupaţiunea ruséscă Prefectorulŭ Papistŭ din Iaşĭ iarŭ a sulevatŭ cestiunea bisericeĭ papiste de la Huşĭ; însă prin întrevenirea consuluĭ Austriacŭ. Acesta s'a adresatŭ cătră presedentulŭ de atuncĭ al Divanurilor Principatelor, Taĭniĭ Sovetnic Vasilie Ivanoviciŭ Krasnimiloşeviciŭ, arĕtându'ĭ prin nota sea, că

(*) Aşa se numia superiorulŭ cleruluĭ papistŭ, ce reşedea în Iaşĭ.

„după privilegiile ce aŭ catholiciĭ în ţéra acésta, nu numaĭ că sùntŭ slobodḑĭ a preface bisericile seale cele risipite séŭ arse, ci potŭ să zidéscă şi de isnóvă, de va cere trebuinţa, orĭ unde arŭ fi“. Apoĭ arată că Mitropolitulŭ Veniamin (în acelŭ timpŭ paretisitŭ) fiindŭ Episcopŭ de Huşĭ a înpedecatŭ a se preface biserica din Huşĭ. Presedentulŭ scrie despre acestŭ casŭ Mitropolituluĭ — Exarchŭ Gavriil, cerêndŭ sciinţă de înpregiurărĭ. Exarchul cere asemenea sciinţă de la Meletie, carele a datŭ lucruluĭ faţa cea reală şi cestiunea s'a finitŭ totŭ cu resultatulŭ de maĭ înainte.

Anulŭ 1812 Aniĭ din urmă, ce nu se vêdŭ însemnaţĭ prin nimică în analele Episcopieĭ, ne aducŭ aminte că de la 1806 şi pănă la 1812 ţéra era ocupată de oştile ruseşcĭ, care se băteaŭ cu Turciĭ. Tótă activitatea ţereĭ era concentrată numaĭ la purtarea greutăţilorŭ celorŭ marĭ, ce sùntŭ nedeslipite de ocupaţiunile militare şi de cruḑimele resbeluluĭ. Resbelulŭ acesta şi cu ocupaţiunea a ţinutŭ aproape 6 anĭ. Dar la 16 Maiŭ, acestŭ anŭ s'a finitŭ prin pacea încheiată în Bucurescĭ între puterele beligerante. Pacea acésta însă a fostŭ cea maĭ fatală atâtŭ pentru tótă Moldova în genere, câtŭ şi în deosebĭ pentru Episcopia de Huşĭ. Moldova a perdutŭ jumĕtate din teritoriulŭ sĕŭ — Besarabia; éră Episcopia de Huşĭ tóte ţinuturile de peste Prutŭ, din care se încheia Eparchia sea, anume: Lăpuşna séŭ Orcheiulŭ. Soroca, Codrulŭ şi Greceniĭ, şi a remasŭ numaĭ cu ţinutulŭ Fălciuluĭ. Cine vra să'şĭ facă ideă de mărimea acesteĭ perderĭ pentru Moldova, şi politicesce şi materialicesce, să citéscă anaforaua Divanuluĭ Domnescŭ de la 2 Octombriu 1812 cătră Domnulŭ Scarlatŭ Alexandru Calimachŭ Voevodŭ. In ea se descriŭ şi suferinţele cele marĭ ale ţereĭ din timpulŭ ocupațiuneĭ și alŭ resbeluluĭ: „Cunoscută este în lume sarcina ce a fostŭ asupra acesteĭ micĭ Eparchiĭ (țereĭ) întru acéstă epochă de șese anĭ, călcânduse de oștĭ nesfîrșite rosienescĭ, și făcânduse privileștea resboiuluĭ cu necontenire, gătindŭ cele trebuitóre, slujindŭ, muncindŭ cu mânile și cu dobitócele, cu păgubire din tóte părțile până la îngenuchiarea sea"; — și ne așteptarea țereĭ de a se videa după pace sfășiată spre resplătirea grelelorŭ serviciĭ: „întru desnădăjduirea întimpinăreĭ, cândŭ a sositŭ lumina mântuireĭ prin facerea păciĭ, vĕdêndŭ că din trupulŭ Moldoveĭ, partea cea maĭ bună și însuflețirea hraneĭ și înputernicirea, s'aŭ deosebitŭ";—și întinderea și însemnătatea cea mare a loculuĭ perdutŭ: „Póte fi maĭ mult de câtŭ jumĕtate de țéră, într'unŭ cuvêntŭ totŭ câmpulŭ și inima țereĭ . . . . , acolo este isvorulŭ vitelorŭ . . . magazia țereĭ și comerțulŭ vitelorŭ;" căcĭ de și nu tótă acea parte de locŭ era sub stăpânirea Moldoveĭ, darŭ „aflânduse întru stăpânirea prea puterniciĭ împărățiĭ (a Sultanuluĭ) era îndemânarea și adăpostirea pământenilorŭ în înlesnirea viețuireĭ lorŭ și întru a hraneĭ îndestulare și a vitelorŭ pășciune." (Uricar part. III f. 343—357.)

Anaforaua acésta este subscrisă de Gerasim Episcopulŭ Romanuluĭ, de Meletie Episcopulŭ de Hușĭ, și de 12 boeri marĭ. Actulŭ luăriĭ Besarabieĭ, atâtŭ de ne-așteptatŭ de Românĭ de la o putere protectóre a lorŭ, a recitŭ inimele către Rusia și treptatŭ a prefăcutŭ simpatiele coreligionare și tradiționale în antipatiĭ naționale și politice către dênsa. Dacă Rusia nu arŭ fi smulsŭ Besearabia de la corpulŭ românescŭ, prin care totŭ-o-dată a aprobatŭ și răpirea Bucovineĭ de către Austria cu 35 anĭ înainte: ea arŭ fi avutŭ netăgăduite drepturĭ la uă perpetuă recunoscință din partea Românilorŭ, pe care ea i-a scăpatŭ de prădăciunile Tătarilorŭ, şi de barbariele şi cruḑimele Turcilorŭ, şi la a cărora organisare lăuntrică în urmă a contribuitŭ multŭ.

Anulŭ 1813. Episcopulŭ Meletie are procesŭ cu reḑeşiĭ din Dolhescĭ. — Pe lângă marea nenorocire ce suferise Episcopia Huşilorŭ — Eparchia eĭ remăsese numaĭ cu ţinutulŭ Fălciuluĭ, fiindŭ că cele-l-alte treĭ ţinuturĭ era în Besarabia cea acumŭ înstreinată de la Moldova, şi prin acésta i se înpuţinase de totŭ resursele; în érna acestuĭ anŭ suferise şi altă nenorocire — arsese casele Episcopale. Datoriele vechĭ eraŭ încă neachitate. In urmare Meletie propune şi rógă pe Domnulŭ Calimachŭ a'ĭ spori veniturile têrguluĭ Huşilorŭ, ca şi la alte têrgurĭ, adică dările asupra tîrgoveţilorŭ, ca o milă pentru susţinerea Episcopieĭ. Rĕulŭ făcutŭ Episcopieĭ de Rosia se sparge în capulŭ sermanilorŭ Huşenĭ! Domnul dă acéstă propunere in tratarea Mitropolituluĭ şi a Veliţilorŭ boerĭ, cariĭ găsindŭ cu cale cererea Episcopuluĭ, propunŭ prin anafora sporirile ce aŭ creḑutŭ putinciόse a le face. Domnulŭ le aprobă prin chrisovulŭ datŭ Epicopieĭ la 13 Iuniŭ, carele glăsuesce în urmĕtorulŭ modŭ:

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ Ioan Scarlat Alexandru Calimachŭ Voevodŭ Domnu ţereĭ Moldoveĭ.

Se face ştire prin acestŭ chrysovŭ alŭ Domnieĭ mele, că prin jalba ce neaŭ datŭ cinstitŭ iubitorulŭ de Dumneḑeŭ şi alŭ nostru rugătoriŭ, Preosfinţia sea kyr Meletie Episcopulŭ sfinteĭ Episcopiĭ de Huşĭ, aŭ arătatŭ, că din pricina întêmplărilorŭ ce aŭ venitŭ asupra acesteĭ Episcopiĭ, atâtŭ cu păgubirea ceĭ maĭ marĭ părţĭ a eparchieĭ séle, câtŭ şi cu arderea caselorŭ, care spre a se face dinnoŭ, după neapărata trebuinţă ce are Episcopia de case urmează a se pune nu puţină cheltuială, şi altŭ chipŭ ne avêndŭ, trebue să se înprumute cu sumă de banĭ. Apoĭ pe lângă aceste maĭ avêndŭ și datorie veche, plata de dobêndĭ și cheltuelele cele curgĕtóre după vremea de acumŭ și neapĕrate a caseĭ, se află întru cea maĭ simțitóre strîmtorie, în câtŭ nicĭ unŭ chipŭ nu are spre a întîmpina tóte acele greutățĭ, întru care se află cuprinsă. Aŭ făcutŭ cerere și rugăminte ca să ne milostivimŭ Domnia mea, spre a'ĭ face óre care agiutoriŭ, pentru înlesnirea sea întru aceste greutățĭ; și fiindŭ că Episcopia are moșia tîrguluĭ Hușiĭ danie și miluire de la luminațiĭ Domnĭ de maĭ înainte, și după chrysovulŭ ce i-saŭ datŭ de către luminatulŭ Domnŭ, fratele nostru Alexandru Moruzu Voevodŭ, cuprindĕtoriŭ cu hotărîre de veniturile acestuĭ tîrgŭ, precumŭ se aibă a le lua Episcopia, nu póte avea folosulŭ celŭ dreptŭ, și care s'arŭ cădea precumŭ este legiuitŭ prin chrysoavele gospod, de se urméză și la alte tîrgurĭ boerescĭ și Monastirescĭ, pătimindŭ vederatŭ păgubire și asuprire, după hotărîrea acésta, a pomenituluĭ chrysovŭ, care este cu multă osebire de scădere de cum se urmează luarea veniturilorŭ pe la alte tîrgurĭ, aceste veniturĭ a tîrguluĭ seŭ Hușiĭ, aŭ făcutŭ cerere Preosfinția sea, să se întăréscă prin chrysovulŭ Domnieĭ mele, spre a le lua aseminea precumŭ se urmează și la cele lalte tîrgurĭ. Decĭ bine-voindŭ Domnia mea a agiuta această sfântă Episcopie prin mijlocirea a însășĭ dreptățilorŭ séle întru starea acésta strâmtorită, în care prin cercetărĭ ne amŭ încredințatŭ că aŭ venitŭ din pricina a cunoscutelorŭ intêmplărĭ, amŭ orânduitŭ ca prin obștésca adunare a Preosfințituluĭ Mitropolitŭ a țereĭ și a cinstițĭ și credincioșĭ boerilorŭ velițĭ aĭ divanuluĭ Domnieĭ mele se se cerceteze arătările și cererea ce face sfânta Episcopie; se socotéscă chipulŭ celŭ maĭ înlesnitoriŭ și maĭ folositorŭ pentru buna stare a acesteĭ sfinte Episcopiĭ, și se înșciinţeze pe largŭ Domnieĭ mele; după care primindŭ anaforaua sea iscălită și pe largŭ orânduitóre de lucrarea ce aŭ făcutŭ în urmarea porunceĭ Domnieĭ mele, amŭ vĕḑutŭ că maĭ întĕiŭ aŭ întratŭ în cercetare asupra dănieĭ acestuĭ tîrgŭ, ce o are sfânta Episcopie, și atâtŭ din chrysovulŭ Domnuluĭ Constantin Dimitrie Moruzŭ Voevod din létu 1782 Ghenarie 9 câtŭ și din altŭ chrysovŭ de la Domnulŭ Alexandru Constantin Voevod din létu 1783, precumŭ și din alte doveḑĭ ce aŭ arătatŭ faţă, s'aŭ vĕḑutŭ că acestŭ tîrgŭ alŭ Hușuluĭ cu vatra și cu totŭ loculŭ deprin pregiurŭ ce nu era până atuncĭ datŭ danie de vreun Domnŭ, saŭ datŭ danie și miluire sfinteĭ Episcopiĭ aceștia, ca să'ĭ fie dréptă ocină și moșie cu totu venitulŭ din totŭ lóculŭ în vecĭ; însă prin aceste chrysóve nu se hotărasce și pentru venitulŭ vetriĭ têrguluĭ anume în ce chipŭ să se ia de Episcopie: éră prin chrysovulŭ de maĭ susŭ pomenitŭ a Domnieĭ sele Alexandru Constantin Moruzŭ Voevodŭ, care este dintru cea înteiŭ Domnia sa la Moldova, din létu 1792 saŭ vĕḑutŭ anume hotărìtŭ pentru luarea venituluĭ în ce chipŭ să se urmeḑe de către Episcopie, care venitŭ după arătarea ce aŭ făcutŭ Preosfinţia sea iubitorulŭ de Dumneḑeŭ Episcopŭ, că este multŭ maĭ scăḑutŭ de cumŭ să iea pe la alte tìrgurĭ, saŭ cercetatŭ cu tótă luarea aminte și potrivinduse cu veniturile ce suntŭ întărite prin chrysóvele și cărţile luminaţilorŭ Domnĭ pe la alte tìrgurĭ, saŭ aflatŭ cu adevĕratŭ multŭ maĭ scăḑute și maĭ împuţinate, și că la acésta după obștésca socotinţă ce saŭ făcutŭ, sfânta Episcopie (fiindŭ și acésta una din casele cele întĕiŭ a Patrieĭ), de vreme ce saŭ cunoscutŭ a avea dreptăţile séle, și se află astă-ḑĭ și în próstă stare, în câtŭ spre a întimpina sarcina greutăţilorŭ sale are trebuinţă de unŭ ajutorŭ cu simţitóre folosinţă, cu totulŭ că după dreptate s'arŭ cădea se aibă întocma şi deplin folósulŭ venituluĭ tîrguluĭ seŭ Huşiĭ, precumŭ se urméză şi pe la alte tîrgurĭ, dar pentru ca nicĭ locuitorilorŭ tîrgoveţĭ să nu le cadă cu îngreuere a plăti deodată veniturile sporite după rănduéla ce de pe la alte tîrgurĭ, nicĭ Episcopia se remâie păgubită în protiva dreptăţilorŭ sale, saŭ găsitŭ cu cale ca pe lângă dejma obicĭnuită după hotărîrea ponturilorŭ visterieĭ din câmpŭ şi din apă, din viĭ şi din livedĭ, să se facă şi în venitulŭ vetreĭ tîrguluĭ óreşcare sporire, spre îndreptare numaĭ a scădereĭ cu care aŭ fostŭ până acumŭ.

Dreptŭ aceea Domnia mea, giudecândŭ întru amăruntul tóte aceste prin anaforaua obşteseceĭ adunărĭ cuprinse arătărĭ şi socotinţe, şi găsindu-le şi noĭ a fi cu cale şi cu dreptate, hotărîmŭ şi întărimŭ prin chrysovulŭ acesta al Domnieĭ mele, sfinteĭ Episcopiĭ Huşuluĭ, ca să aibă a lua de acumŭ înainte venitulŭ din vatra tîrguluĭ seŭ Huşiĭ întru acestŭ chipŭ, precumŭ saŭ însemnatŭ prin anaforaua obşteseceĭ adunărĭ, şi după cumŭ şi Domnia mea am găsitŭ cu cale. Adică: 5 parale se iea de tótă vadra de vinŭ ce se va vinde prin crâşme de către orĭ cine în cuprinsulŭ vetreĭ tîrguluĭ. 20 parale să ea de tótă vadra de rachiŭ saŭ horilcă ce se va vinde éraşĭ de către orĭ-cine în cuprinsulŭ vetreĭ tîrguluĭ, şi niminea să nu încépă vase cu vin saŭ rachiŭ—horilcă ca să vêndă fără a însciinţa maĭ înainte pe Episcopie.

Din chiria dughenelorŭ, pe suma care vorŭ fi date pe anŭ, să aibă a lua din 10 banĭ unulŭ pe anŭ de la toţĭ ceĭ ce vorŭ avea dughene, atâtŭ de la ceĭ ce le vorŭ da cu kyrie, câtŭ şi de la ceĭ ce nu le vorŭ da şi le vorŭ ţinea pentru alişverişulŭ lorŭ, de la cariĭ se aibă a lua după analogia celorŭ l'alte dughene cu kyrie. Fieşte care gospodariŭ trăitorŭ la mahala să aibă a plăti pe anŭ câte 2 leĭ ca uniĭ ce nicĭ ḑile nu lucréḑă, şi locŭ aŭ maĭ multŭ cu prisosŭ cu ogrăḑĭ şi altele, de câtŭ aceĭ cu dughenele. Orânda păcureĭ şi a dohotuluĭ ce se va aduce în tîrgulŭ acesta, precumŭ saŭ urmatŭ şi până acumŭ se fie numaĭ a Episcopieĭ; căcĭ aceste fiindŭ din metalurile ţereĭ şi din lucrurile cele de ântĕia trebuinţă, nicĭ o stinghireală în obştesculŭ aleşverişŭ nu se pricinuesce de a fi lăsate numaĭ stăpânilorŭ celorŭ cu tîrgurile. Intr'acestŭ chipŭ darŭ nimenĭ se nu fie volnicŭ a vinde păcură şi dohotŭ în tîrgulŭ acesta, precumŭ acésta deobşte se urmează şi la cele-l'alte tîrgurĭ cu stăpênĭ, afară de Episcopie, saŭ aceĭ ce se vorŭ învoi cu Episcopia. De la neguţitoriĭ streinĭ şi alţiĭ ce aducŭ marfă de întindŭ la iarmaróce, la totŭ iarmaroculŭ sĕ aibă a lua câte 40 banĭ de o întindere saŭ tarabă; iară la ḑilele de tîrgŭ de peste anŭ la tótă ḑiua câte 12 banĭ aseminea, niminea din tîrgovetĭ séŭ alţĭ streinĭ se nu fie volnicŭ, fără scirea şi învoiala Episcopieĭ a face casă saŭ dughene pe loculŭ Episcopieĭ, fără şcirea şi învoelă, aşijderea şi ceĭ ce vor voi a vinde dughene, case, séŭ viĭ, se fie dătorĭ a face maĭ întĕiŭ scire Episcopieĭ. Vênḑarea cărniĭ, de vreme ce acésta este unŭ lucru din cele dintĕiŭ trebuinciόse a noroduluĭ, va fi slobodă ca să-o ţie orĭ cine va voi din tîrgoveţĭ; însă fiindŭ că prin vênḑarea cea deobşte slobodă a cărniĭ, cele maĭ adeseorĭ se întimpină lipsă, şi ne îndestulare, éră maĭ alesŭ în vremea erneĭ şi întru alte întêmplărĭ grele, cândŭ fieşte care nu póte avea în lesnire să'şĭ facă gătirea cuviinciósă, şi pe lângă acésta fiindŭ că adunarea tîrguluĭ acestuia este acumŭ maĭ multă,

BIBLIOTECA

Episcopia va avea purtarea de grijă, ca în tótă vremea se aĭbă și tîrgovețiĭ și trecătoriĭ îndestulare de carne bună și cu câtŭ se va putea maĭ eftină, fără a avea Episcopia întru acéstă madé a vêndăriĭ cărniĭ vre-un interesŭ de venitŭ, ci numaĭ privigherea cuviinciósă, spre îndestularea locuitorilorŭ de carne bună și cu prețŭ cuviinciosŭ to'ŭ-dea-una. Velnițe niminea să nu fie volnicŭ a face în cuprinsulŭ tîrguluĭ fără scirea și învoeala Episcopieĭ. Venitulŭ Mortasipieĭ, precumŭ l'a avutŭ până acumŭ, după vechiulŭ chrysovŭ, și precumŭ până astă-ḑĭ saŭ urmatŭ aseminea sĕ'lŭ aibă și de aci înainte. Dejma să aibă a o lua după obiceiŭ deobște ce se pădesce, întocma precumŭ se hotărasce prin ponturile visterieĭ, din câmpŭ, de apă, din viĭ, din liveḑĭ și din totŭ loculŭ. Și spre ne clătită statornicie a acesteĭ îndreptărĭ ce amŭ făcutŭ Domnia mea veniturilor sfinteĭ Episcopiĭ din tîrgul acesta după dreptățile ce saŭ cunoscutŭ că are, saŭ datŭ acestŭ alŭ nostru domnescŭ chrysovŭ, întăritŭ cu a nóstră domnéscă iscălitură si pecete, după a căruĭa cuprindere va urma sfânta Episcopie strângerea veniturilorŭ iarŭ acele de maĭ înainte chrisóve și cărțĭ date asupra veniturilorŭ tîrguluĭ acestuia, rĕmânŭ sĕ nu'șĭ maĭ aibă lucrarea lorŭ.

Poftimŭ darŭ Domnia mea și pe ceĭ din urma nóstră luminațĭ Domnĭ frațiĭ noștriĭ, cariĭ din pronia Dumneḑeéscă se vorŭ rândui la Domnia acesteĭ țerĭ, nu numaĭ să nu strice aceste hotărîte drepte folosurĭ a sfinteĭ Episcopiĭ, ci maĭ vîrtosŭ se întăréscă și să adaugă prin cele ce vorŭ fi la putință, spre îndreptarea stăreĭ séle, și spre vecĭnică slavă și pomenirea Domnielorŭ sale.

Scrisusaŭ chrysovulŭ acesta la scaunulŭ Domnieĭ mele în orașulŭ Iașiĭ, întru a doua Domnie a nóstră la Moldavia, în anulŭ dintĕiŭ la létu 1813, Iunie 13“ (Subscrisŭ: noĭ Scarlatŭ Calimachŭ Voevod (L. S.) Sturza vel Vist. procit. — Saŭ trecutŭ la condica Vist.— Constantinŭ Veisa) (vedĭ copia chrysovuluĭ în cond. B. f. 159).

Insemnare 1. In acestŭ chrysovŭ găsimŭ întăeașĭ-dată epitetulŭ de „Preosfințitŭ“, prepusŭ numeluĭ Episcopuluĭ. In timpurile de maĭ înainte atâtŭ Mitropoliților câtŭ și Episcopilorŭ li se da în Moldova Epitetulŭ de „cinstitŭ sfinția sea“. De pe la jumĕtatea viaculuĭ alŭ 18-le s'a întrodusŭ epitetulŭ de „Preosfințitŭ“, adică: *Prea sfințitŭ*, maĭ ântêiŭ la adresa Mitropolituluĭ, apoĭ maĭ pe urmă și la Episcopĭ“ dupre datina Rușilorŭ și a Grecilorŭ. Maĭ în urmă sub Mitropolitulŭ Veniamin s'a întrodusŭ și ressuperlativulŭ „Inaltŭ“ la epitetulŭ dn Preosfințitŭ“ in titula Mitropoliților,—totŭ după usul Rușilorŭ și alŭ Grecilorŭ(*).

2. *Păgubirea ceĭ maĭ mare părți a Eparchieĭ* Hușilorŭ, de carea se vorbesce în acestŭ chrysovŭ, constă în aceea, că ținuturile de peste Prutŭ, care până la 1812 făceaŭ parte din acéstă Eparchie, anume: ținutulŭ Lăpușneĭ séŭ Orheiulŭ, alŭ Soroceĭ, alŭ Codruluĭ și Greceniĭ (vedĭ anaforaua Divanuluĭ amintită maĭ susŭ), cuprindêndu-se în partea luată de Rușĭ sub numire de Besarabia, s'aŭ încorporatŭ cu noua Eparchie rusésca, formată în 1813 sub numire de „a Chișinĕuluĭ și a Chotinuluĭ“, și cu titlu de *Archiepiscopie*, — negreșitŭ în onórea celuĭ

(*) Călugăriĭ Grecĭ toțĭ se numescŭ: Agioi, Sânțĭ: éră Archiereiĭ: Agiotatoi, foarte séŭ prea sânțĭ. La Românĭ, celŭ puținŭ în Moldova, preoțiĭ se numesc: sfințiți și sfinția ta, care vra să dică: consacrare la un serviciŭ sânt. Archiereiĭ se numesc; presfințiți, presfinția ta, pentru că posedŭ acéstă consacrare în unŭ maĭ mare gradŭ. Este vederatŭ că între sfântŭ séŭ sântŭ, și între sfințitŭ séŭ consacratŭ este mare deosebire. Dorescŭ ca clerulŭ românŭ să păstrede titlurile séle cele modeste: sfințit și présfințit, fiind tot-o-dată și logice; dar să nu se improvizeze fără voia luĭ Dumnedeŭ în sânțĭ séŭ agioșĭ menționațĭ. Cândŭ cineva nu dă lucrurilorŭ propriele lorŭ nume arétă prin acésta că nu cugetă, n'are idee de adevĕrata lorŭ valoare, ignoréză aceea despre care se esprimă cu gura.

dintêiŭ Episcopŭ alŭ eĭ Exarchulŭ Gavriilŭ, care fusese Mitropolitŭ de Kievŭ, și apoĭ Mitropolitŭ peste amândoue Principatele române. Numirea, „de Chotin“ s'a dat acesteĭ Episcopiĭ, pentru că în ea a intratŭ și ținutulŭ Chotinuluĭ, care după luarea Bucovineĭ de Austria, remâindŭ isolatŭ de Eparchia Rădăuților, la carea apărtinise, se formase acolo o mică Eparchiă, numită a *Chotinuluĭ*, alŭ căreĭa cel întêiŭ și cel dupe urmă Episcopŭ fusese: Amfilochiŭ.

Eparchia Hușilorŭ darŭ rĕmăsese numaĭ cu ținutulŭ Fălciiuluĭ. Dérŭ în urmă prin stăruințele Episcopuluĭ Meletie, s'a maĭ adaosŭ ținutulŭ Vasluiuluĭ de la Eparchia Romanuluĭ.

3. *Arderea caselorŭ Episcopieĭ.* Se spune câ incendiulŭ acesta s'a întêmplatŭ érna, pe cândŭ Episcopulŭ se afla în Iașĭ. S'a întêmplatŭ din negligența cămărașuluĭ de atuncĭ numitŭ Kirilașŭ, nepotulŭ luĭ Kirilŭ fostulŭ egumenŭ de Slatina, pronumitŭ și Barbălungă, carele cândŭ a părăsitŭ Moldova și a trecutŭ în Besarabia după Exarchulŭ Gavriil, încredințase pe acelŭ călugărŭ nepotŭ alŭ sĕŭ, Episcopuluĭ Meletie. In urmarea incendiuluĭ, Episcopulŭ a congediatŭ pe acelŭ călugărŭ cămărașŭ.

4. Prin cuvintele chrysovuluĭ: „adunarea tîrguluĭ acestuĭa este acumŭ maĭ multă“ se face aludiune la colonisarea în elŭ a unuĭ numĕrŭ de familiĭ bulgărescĭ ce emigrase din Turcia cu ocasia resbeluluĭ ce fusese între Rosia și Turcia.

Anulŭ 1814. Sporirea dărilorŭ ce chrysovulŭ din urmă a impusŭ tîrgoveților din Hușĭ, 'ĭ a întărîtatŭ amar și eĭ ne maĭ avêndŭ ce face, s'aŭ hotărîtŭ a se opune. Meletie spre a'ĭ liniști, le a maĭ redusŭ dările de cumŭ eraŭ ele fixate prin chrisovŭ; dérŭ tîrgovețiĭ totŭ nu saŭ învoitŭ. Meletie s'a jeluitŭ Domnuluĭ Scarlatŭ Calimachŭ asupra nesubordinăriĭ Hușenilorŭ; pentru care Domnia ordonă Ispravnicilorŭ de ținutŭ a merge la fața loculuĭ și a „face cu cuvêntulŭ“ pe tîrgoveții să se supună, maĭ alesŭ că Episcopia de la sine le a maĭ scădutŭ din dările cele hotărîte. In fine ordonă, ca pe „protivnicĭ săʼĭ siléscă a plăti“.

Reproducemŭ aicĭ două acte din anulŭ 1814, luna Iuliŭ, una ò suplică a unuĭ tîrgovețŭ din Hușĭ, anume Ioan Cloșcă séŭ Folescu, prin carea se tânguesce Domnuluĭ de atuncĭ Scarlatŭ Calimachŭ, că Iconomulŭ Episcopieĭ cu amăgire a luatŭ de la elŭ nisce documente vechĭ ale tîrguluĭ și le a datŭ păcharniculuĭ Dumitrachi Iamandi; alta-cartea Domnéscă către Episcopŭlŭ Meletie și către Ispravnicĭ, ca să cerceteze acéstă fraudă, să iea acele acte și sĕ le trimită la Domnie.

„Prea înălțate și mult milostive Doamne! Jeluescŭ măriieĭ tale, că în aniĭ trecuțĭ, după moartea tatăluĭ meŭ, miaŭ remasŭ unŭ uricŭ vechiŭ sirbescŭ și 34 file chărtie cu slove nemțescĭ scrisă; însă cusutŭ la unŭ locŭ și la toată fila de desuptŭ cândŭ se întorcea fila era o pecete a Husuluĭ, ce aŭ făcutŭ tìrgulŭ Hușiĭ, și una a Episcopieĭ, pecete două la unŭ locŭ și 14 zapisă ce sunt cuprindĕtóre pe vatra tìrguluĭ Hușiĭ, pentru care simțindŭ Economulŭ Eni a Sfinteĭ Episcopiĭ din Hușĭ, și chemândumĕ într'o sară m'aŭ luatŭ cu felŭ de feliŭ de cuvinte, ca să i le arătŭ și să i le daŭ, și dânduile miaŭ datŭ și sinetŭ, ca cândŭ le voiŭ cere să mi le dee, pe care în urmă le amŭ și cerutŭ dela Sfinția Sea și miaŭ disŭ așa că suntŭ nisce chărtiĭ netrebnice, și n'aŭ vrutŭ să mi le dee, și pe urmă oblicindŭ și D-luĭ păcharniculŭ Dimitrachi Iamandi ce se megieșesce cu moșia tîrguluĭ Hușiĭ, și chemândumĕ la D-luĭ, maĭ pusŭ la cale cu chipurĭ de amăgire făgăduindusă că mĕ va face și Căpitan de tîrgŭ(*), numaĭ să'ĭ facŭ luĭ unŭ zapisŭ cu veleatulŭ vechiŭ și să scriŭ întrênsulŭ că acele scrisorĭ le așĭ fi luatŭ dela unŭ vătavŭ a tatăluĭ D-sale, și întrebândulŭ eŭ ce'țĭ suntŭ de trebuință scrisorile, miaŭ spusŭ că are să'șĭ hotărască moșia și pe urmă mi le va da, și eŭ credîndulŭ i amŭ făcutŭ zapisŭ după cererea sa și sculândusă cu zapisulŭ acela amŭ mersŭ la Iconomulŭ Eni și chemândumĕ, miau cerutŭ sinetulŭ celŭ avemŭ dela Iconomulŭ Eni și laŭ ruptŭ și miaŭ datŭ altŭ sinetŭ cu iscălitura Dumisale, care scrie în sinetŭ că cărțile suntŭ a părinteluĭ D-sale, feștelindŭ sinetulŭ ca să se arăte vechiŭ, și pentru această amăgire ce miaŭ făcutŭ cu luarea scrisorilorŭ amŭ pătimitŭ și bătae dela lăcuitoriĭ tîrguluĭ Hușiĭ, însă fiindŭ că totŭ acolo alăturea amŭ o parte de moșie asupra căria amŭ scrisorĭ uricŭ și carte Domnească și hotarnică făcută prin carte de blestemŭ la fața loculuĭ de vorniculŭ Georgie Talpișŭ primindŭ și giurămêntŭ ómenĭ bĕtrânĭ din cincĭ sate cumŭ pe largŭ arată aceeașĭ mărturie hotarnică, deosebitŭ că maĭ amŭ și părțĭ baștină alăturea cu moșia Episcopieĭ Hușuluĭ, și în urmă póte să ḑică Episcopia că și această parte baștina mea arŭ fi a Episcopieĭ după scrisorile mele și sinetulŭ celŭ amŭ la D-luĭ Păcharniculŭ Dumitrachi Iamandi. Darŭ sciŭ că această parte este dreaptă a me după scrisorĭ, earŭ nu a Episcopieĭ și de cândŭ mi saŭ luatŭ scrisorile dela mâna mea de cătră D-luĭ Păcharniculŭ Iamandi și Iconomulŭ Eni aŭ scosŭ și prevelegiŭ și obiceiŭ noŭ în tîrgulŭ Hușuluĭ cu asuprire neguțitorilor, cariĭ pentru ace asuprire ce o pătimescŭ neguțitoriĭ strigă asupra mea cu ce cuvêntŭ amŭ datŭ scrisorile în mâna D-sale.

(*) Polițaiŭ.

Pentru această mĕ rogŭ Măriei tale, ca după dreptate să fiŭ pusŭ la cale,' să fie luminată porunca Inălțimeĭ Tale a mi se da scrisorile la mâna mea precumŭ leaŭ primitŭ dela mine, saŭ răle saŭ bune de vorŭ fi ca să scapŭ și eŭ dintraceastă supărare ce o pătimescŭ despre locuitoriĭ și tîrgovețiĭ Hușuluĭ; căcĭ miamŭ părăsitŭ casa, femeea și copiiĭ și umblu fugariŭ, că de n'așĭ fi fugitŭ era să'mĭ repuĭ și viața, și mare pomană a fi Măriei tale.

Robulŭ Măriei tale Ionŭ Cloșcă ce'ĭ dicŭ și Folesculŭ din tîrgulŭ Hușiĭ.

Să roagă Inălțimeĭ tale ca să fie luminată poruncă de a i să da scrisorile ce i s'aŭ luatŭ de către D-luĭ Păcharniculŭ Dimitrachi Iamandi și Iconomulŭ Eni din tîrgulŭ Hușuluĭ cu vicleșugŭ, ca nu cumva în urmă să i se iee și partea luĭ dreaptă de moșie în stăpênirea Episcopieĭ.

Porunca Domnească.

D-ta velŭ logofĕtŭ cercetează și pune la cale înplinire dreptuluĭ jeluitoriuluĭ 1814 Iulie 26.

Noĭ Scarlatŭ Alexandru Calimachŭ Voevodŭ cu mila luĭ Dumnedeŭ Domnŭ țeriĭ Moldoveĭ.

Iubitoriule de Dumnedeŭ și alŭ nostru rugătoriŭ Preosfinția ta kyr Meletie Episcopŭ Sfinteĭ Episcopiĭ Hușiĭ, cinstițĭ și credincioșĭ boerĭ D-eĭ mele, D-vóstră Ispravnicĭ de ținutulŭ Fălciiuluĭ sănĕtate, prea largŭ vețĭ înțelege din Jaloba aceasta a numituluĭ jeluitoriŭ, Ion Cloșcă arătare și cerere ce face; decĭ să scrie Preasfinției tale și D-vóstre înfățișindulŭ cu D-luĭ Păcharniculŭ Dimitrachi Iamandi și cu Iconomulŭ Eni se întrațĭ în ce maĭ cu amăruntulŭ cercetare, și fiindŭ jaloba adevĕrată, numaĭ de câtŭ se apucațĭ pe Iconomulŭ și pe Păcharniculŭ Dimitrachi Iamandi se deie scrisorile acele ce arată jeluitoriulŭ, că le arŭ fi luatŭ din mâna sa, și puindule în plicŭ suptŭ pecete, să le trimitețĭ la D-luĭ velŭ Logofĕt de țara de giosŭ înpreună cu mărturia de însciințare, ca să se vadă pentru ce suntŭ și ce cuprindere aŭ. — 1814 Iulie 27.

Originalele acestorŭ acte se află la Primăria orașuluĭ Hușiĭ.

Se spune, că la cercetare atâtŭ Iamandi a juratŭ că nu scie nimică de documentele ce le pretindea Cloșcă, câtŭ și Iconomulŭ Iani a contestatŭ arătările aceluiașĭ, chiarŭ sub Omoforulŭ Archierescŭ. Tradiția însă a păstratŭ o suvenire urîtă despre acestŭ Iconomŭ, ca nedrept și răpitoriŭ; și se dice despre elŭ, că osânda luĭ Dumnedeŭ l'a ajunsŭ încă aicĭ pe pământŭ, pentru multele înșelăciunĭ cu care răpise maĭ multe proprietățĭ redeșescĭ, din care îșĭ formase moșiă proprietate. Moșia aceea nu târdiŭ a perdut'o, casa luĭ a fostŭ arsă de focŭ, Soția 'i a muritŭ stâlcită de trăsura rĕsturnată peste ea, în calea dela Hușĭ la moșia acea nedreaptă; i a muritŭ și doĭ copiĭ ce avea, încâtŭ la elŭ în totulŭ s'a împlinitŭ cuvêntulŭ blestemuluĭ prorocescŭ asupra celuĭ fără-delege: „întru unŭ neamŭ să se stîngă numele luĭ.“

Maĭ mulțĭ redeșĭ din Dolhescĭ în anulŭ acesta dănuescŭ Episcopieĭ părțĭ de pământŭ din moșia lorŭ. Așa: unulŭ Cozma, a dăruitŭ 62 stânjinĭ de moșiă; Preotulŭ Ioanŭ a dăruitŭ partea sea de pământŭ din acelŭ satŭ; deaseminea unŭ Stefanŭ și Diaconulŭ Georgie; iară diaconulŭ Simeonŭ a dăruitŭ o firtă de viă.

Anul 1815. Meletie are procesŭ la Domniă cu rĕdeșiĭ din Dolhescĭ, cu cariĭ Episcopia prin daniĭ era conproprietară.

Daniele: Unŭ Vasilie, înpreună cu Preotulŭ Stefanŭ, aŭ dăruitŭ o parte de ređeșiă din Dolhescĭ. Preotulŭ Dimitrie a dăruitŭ partea sea din moșiele ređeșescĭ Crăsnășeniĭ, Todereasa, Gusariĭ și Sarata. Michailŭ Tătaru a dăruitŭ partea sea din Dolhescĭ.

Preuțiĭ în mare parte eraŭ dedațĭ la bețiă și provocaŭ scandale. Această conduită regretabile a păstorilorŭ poporuluĭ a îndemnatŭ pe Episcopulŭ Meletie, a adresa, la 2 Mart, o epistolă păstoralĕ cătră toțĭ preoțiĭ din Eparchia sea, în carea se sirguesce, prin cuvintele Sf. Scripturĭ, și prin rezonăminte din viața practică, a convinge pre ceĭ abătuțĭ dela datoriile preoțescĭ și a'ĭ aduce la calea cea dreaptă. Reproducemŭ aicĭ această circulară, ca unŭ monumentŭ de literatură din timpulŭ acela, maĭ alesŭ, că Episcopulŭ Meletie se numera între dascaliĭ aceluĭ timpŭ, atâtŭ prin cunoscințele séle, câtŭ și prin órecare dispozițiune oratorică. Regretămŭ că aseminea monumente de zelŭ archipăstoralŭ nu ne saŭ păstratŭ și de la alțĭ Episcopĭ anteriorĭ.

„Meletie cu mila luĭ Dumneđeŭ, Episcopŭ Hușuluĭ;

Datoria archierescìĭ méle păstorie, care cu Dumneđeescile judecățĭ mi saŭ încredințatŭ, și Sfintele Scripturĭ céle nouă și vechĭ. îmĭ poruncescŭ să nu tacŭ, și de așŭ tăcé mașŭ asămăna cu celŭ ce aŭ ascunsŭ talantulŭ Domnuluĭ săŭ. De care lucru temândumĕ nu voiŭ înceta, ajutândumĭ pré puterniculŭ Dumneđeŭ, de a vĕ sfătui și a vĕ îndemna pré cucerniciile vóstre, ca întru chemarea voastră. precumŭ vi se cade se petrecețĭ. Pentru că Sf. Apostolŭ Pavelŭ poruncesce Sfântuluĭ Timotheĭ așa „Propoveduesce cuvêntulŭ. stă asuprăle, cu vreme și fără de vreme. Mustrăĭ, ceartăĭ, roagăĭ. cu tótă răbdarea și învățătura. Incă iarășĭ și la prorocŭlŭ Izechiilŭ scrie așa.

sângurŭ Domnulŭ grăindŭ cu proroculŭ sĕŭ și ḑicênduĭ. fiiule alŭ omuluĭ, straja teamŭ datŭ pre tine casăĭ luĭ Istrailŭ. Ca să asculțĭ tu cuvêntulŭ din gura mea, și săĭ îngrozescĭ pre eĭ despre mine, cândŭ voiŭ grăi eŭ celuĭ fără-de-lege : Păcătosule, cu moarte veĭ muri, iarŭ tu nu veĭ spune luĭ, nicĭ îĭ veĭ ḑice ca să se întoarcă acelŭ fără-de-lege din calea luĭ ce ră, adică să fie elŭ viŭ: decĭ pĕcătosulŭ acela de va muri întru fără-de-legile sale, apoĭ sângele luĭ din mâĭnile tale îlŭ voiŭ cere. Iarŭ de veĭ spune celuĭ fără-de-lege și elŭ nu te arŭ asculta, și nu s'arŭ întoarce din fără-de-legile sale, și din calea sa cea ră acelŭ fără-de-lege, adică întru fără-de-legile sale va muri: iar tu îțĭ veĭ isbăvi sufletulŭ tăŭ din pierzare, fiindŭ că 'i aĭ spusŭ. De aceste adevĕrate Scripturĭ, și eŭ temândumĕ atâta vĕ scriŭ aceste puține sfătuirĭ, acumŭ deodată, pînă cândŭ ne va da mâna, să vĕ scriemŭ maĭ cu deadinsulŭ, învĕțăturĭ, și îndemnărĭ. Că scimŭ prea bine, că multe lucrurĭ sûntŭ, între voĭ avêndŭ trebuință de îndreptare, și cu multă ostineală și silință. credemŭ că să vorŭ îndrepta, iarŭ de și nu s'arŭ îndrepta uniĭ, eĭ sângurĭ vorŭ da samă fiindŭ că eŭ miamŭ făcutŭ datoria de leamŭ spusŭ și nevinovatŭ sûntŭ de perzarea lorŭ. După cumŭ Domnulŭ prin proroculŭ mĕ încredințéză, iară ceea ce amŭ a vĕ sfătui aceasta iaste, fiindŭ că aice în țară, foarte mare vătămare, și nespusă pierzarea lorŭ de sufletŭ pricinueasce. urâtă patima bețieĭ. ca o boală cumplită. înrădăcinândusă maĭ alesŭ între partea preuțească : care nu numaĭ se strică și'șŭ perde sufletulŭ și trupulŭ, și casa cu copiiĭ, îĭ pustiesce și'ĭ face de bajocura noroduluĭ : ci și mare scandelă să face. nu numaĭ la toată obștea creștinească. ci și la altia limbĭ streine. Darŭ maĭ alesŭ la jidovĭ vrăjmașiĭ luĭ Christosŭ:

și numeluĭ chreștinescŭ rîsŭ și bucurie. Pentru care scandelă dice la Evangelie; că maĭ bine este unuĭa ca aceluĭa să'șĭ spânzure de grumazĭ o piatră de moară, și să se arunce în mare, decâtŭ să smintească pre âproapele săŭ, și la aceasta iată că vĕ arătŭ, nu vreo scornire de mintea omenească, ci luminate dovedĭ din scriptura cea vechiă și cea nouă, câte stricăciunĭ și perdărĭ aŭ pricinuitŭ beția. Că Noe îmbătînduse saŭ dezgolitŭ în casa sa. Și Ham fiiulŭ luĭ râdăndŭ de elŭ saŭ blestematŭ de tatălŭ săŭ, iară pe Lotŭ laŭ adăpatŭ cu vinŭ fetele luĭ, și elŭ îmbătânduse li să făcu lorŭ bărbatŭ în locŭ de tată. Vedĭ rodurile bețieĭ câte suntŭ de cumplite. — Iară Domnulŭ după aceea poruncesce luĭ Aaron dicânduĭ „vinŭ și rachiŭ nu vețĭ bea tu și fiiĭ tĕĭ cu tine. Cândŭ veĭ merge la cortulŭ mărturieĭ, și cândŭ te veĭ apropia de jertveanicŭ. Și nu vețĭ muri păziudŭ legea aceasta. Aiurea iarășĭ dice, nestêmpăratŭ lucru este vinulŭ. Și simeață este beția. Apoĭ sfătuindŭ dice—nu fițĭ betivĭ. Nu te întinde la sfaturĭ și la bărfele: că totŭ bețivulŭ va sărăci sufletesce și trupesce: la cine este vaiŭ, la cini'ĭ gîlcévă: la cines judecățĭ. La cine'ĭ întristare și întunecare în sufletŭ, la cines sdrobiturile pînă la moarte în zădarŭ, la cines ochiĭ vinețĭ și umflațĭ, aŭ nu la ceĭ ce să zăbovescŭ la bĕuturĭ, și earășŭ sfătuesce Scriptura nu vĕ îmbătațĭ de vinŭ. ci vorbițĭ cu ómeniĭ drepțĭ și cucernicĭ, că de te veĭ da la paharŭ, apoĭ veĭ rĕmânea golŭ ca unŭ pilugŭ. oh: mare rușine, și defăĭmare, păstoriulŭ, îmbĕtândusă. în locŭ să'șĭ învețe oile la casa sa din Sfintele cărțĭ elŭ eșindŭ din Biserică să duce la crășmă și îmbĕtândusă face ghidușiĭ maĭ multŭ decâtŭ mascaragiiĭ. O milostive Doamne pînă cândŭ veĭ răbda păgînescile ocărĭ. Pentru aceea darŭ și eŭ spăĭmântândumĕ și înfricoșindumĕ de primejdei și perzare cumplită aceasta. Și jale fiindumĭ. îĭ tânguescŭ pre înșelațiĭ aceia preoțĭ. ḑicêndule cu proroculŭ Isaia, vaĭ și amarŭ de ceĭ ce scólă dimineața ș eargă să se îmbete. zăbovinduse pînă târḑiŭ. că vinulŭ îĭ va arde pre eĭ. căcĭ că uniĭ ca aceia aŭ rĕtăcitŭ din pricina bețieĭ. Și saŭ sugrumatŭ cu îmbătarea cea multă, și cu altŭ prorocŭ le ḑicŭ. că cu vie și vinŭ, și îmbătare aŭ priemitŭ norodulŭ meŭ în inima lorŭ. Iară nu darulŭ Sfântuluĭ Duchŭ. Dreptŭ aceea cu Evangelistulŭ vĕ rogŭ. Să vĕ luațĭ aminte, ca nu cumva să se îngreueze inimile voastre cu înbuĭbarea și cu beția, și fără veste să vie preste voĭ ḑioa aceea a morțiĭ, iară cu apostolulŭ vĕ îndemnŭ ca să umblațĭ cu bună cuviință ca fieĭ lumineĭ nu în ospețe și în bețiĭ ci să vĕ îmbrăcațĭ în Domnulŭ nostru Iisusŭ Christosŭ: a căruea chipŭ purtațĭ, că sântețĭ Preoție Sfântă, Neamŭ împărătescŭ, decĭ nu trebue să ocărâțĭ rândueala Dumneḑeească. Că scițĭ bine că Dumneḑeŭ nu se ocărăsce. Din pricina bețieĭ rĕmâindŭ feciorii ceĭ de preoțĭ neînvĕțațĭ, și maĭ proștĭ de câtŭ țăraniĭ, căcĭ că în serbătorĭ nuĭ silescŭ părințiĭ ca se citească pre cărțĭ, și să se deprindă a înțelege Scriptura, și a vețui cu cinste ca nisce fiĭ de preutŭ. ci lăsinduĭ pustiĭ: pustiĭ rĕmânŭ de toată rândueala chreștinească, și de învățătură care acea neînvățătură și prostime maĭ multŭ în Moldova nóstră ca o lepră saŭ lățitŭ. încâtŭ despre multe cinstite fețe, cumŭ și despre alte țerĭ sâmțimŭ o mare defăĭmare. Și măcarŭ ce feliŭ de școale. și de învățăturĭ să se sârguească feciorilorŭ de preoțĭ a face. iĭ totŭ trebue să urmeze părinților lorŭ. Vița de va fi bună. și mlădițile vor aduce roadă dulce iară rădăcina fiindŭ pădureață și mlădițile vorŭ rodi asemenea acrime de strepezitŭ dințiĭ. Și vedețĭ noĭ ḑicemŭ aicea, numaĭ pentru sminteala ce se pricinuesce feciorulu̇ĭ dela părintele său. Iarŭ Sfântulŭ Apostolŭ, poruncesce pentru orĭ-carele din chreştinĭ ḑicândŭ „iată acumŭ amŭ scrisŭ vouă, să nu vĕ amestecaţĭ. Auḑĭ cumŭ poruncesce Apostolulŭ să nu vĕ amestecaţĭ: ḑice: de va fi vre-unŭ frate: adică orĭ-ce chreştinŭ, orĭ curvariŭ. orĭ lacomŭ. orĭ ocărâtoriŭ. orĭ beţivŭ. orĭ răpitoriŭ, cu acesta nicĭ să mâncaţĭ împreună la masă. Iată porunca Apostoluluĭ hotărîtă iaste. Vedeţĭ toţĭ că poruncesce, ca nicĭ să mâncâmŭ la masă cu beţivu. iarŭ bietulŭ fiiŭ alŭ preotuluĭ beţivŭ. nu numaĭ mâncândŭ ci şi petrecândŭ împreună cu dênsulŭ de unde va putea ticălosulŭ. ca să fie ceva maĭ bunŭ. ci numaĭ trebue săĭ urmeze la aceasta judecata cea groaznică a Apostoluluĭ care cu hotărîre ḑice, că nicĭ furiĭ nicĭ lacomiĭ. nicĭ beţiviĭ nicĭ ocărătoriĭ. nicĭ răpitoriĭ: împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ nu o vorŭ moşteni. ia sama dar, că numaĭ una de aceste ce să ḑicŭ de Apostolulŭ, de o va avea omulŭ, hotărâtă judecată îlŭ face că împĕrăţia luĭ Dumneḑeŭ de nu se va pocăi nu va moşteni şi iarăşŭ maĭ poruncesce ḑicêndŭ să nu vĕ îmbătaţĭ de vinŭ întru care este nestîmpărarea, ci vĕ umpleţĭ de duchulŭ: şi iată că eştĭ plinŭ de duchulŭ. cândŭ aĭ eşitŭ din Sfânta Biserică dela Dumneḑeeasca Slujbă. Atuncea mergândŭ la casa ta. îţĭ fă datoria cu tótă odihna în casă. Cu cele ce aĭ dela Dumneḑeŭ mâncare şi cu bêutură mĕsurată te liniscesce cu cetania Scriptureĭ şi aşa veĭ avea mare mângăere sufletească. Şi nădejde de mântuire, şi ajutoriŭ din Sfintele şi înfricoşatele a luĭ Christosŭ Taĭne, ce leĭ priemitŭ, iarŭ nu osândă. Şi nicĭ ţi se va ḑice acelŭ înfricoşatŭ cuvêntŭ „iată să lasă casa ta pustie, decĭ acumŭ câtŭ miaŭ fostŭ prin putinţă. Şi cu ajutoriulŭ luĭ Dumneḑeŭ, vamŭ pusŭ înainte aceste sfătuirĭ și îndemnărĭ duchovnicescĭ, din Sfintele Scripturĭ ca să vĕ puneţĭ la orânduealĕ, și să faceţĭ părăsire de acele năravurĭ pierdĕtoare de sufletŭ și de viaţă iarŭ cândŭ scrisoarea aceasta și sfătuirea, nu va putea să vĕ folosească și se vĕ îndrepteze, apoĭ bine să sciţĭ că avemŭ și toeagŭ pentru ceĭ nesupușĭ și neascultătorĭ. Iaţĭ sama o preote ce lucrezĭ. Că teĭ învrednicitŭ, a lucra unŭ lucru atâta de mare. Câtŭ nicĭ ângeriĭ nu s'aŭ învrednicitŭ sălŭ lucreḑe adică a sluji Sfânta Liturghie. Îndestulŭ, că de vinŭ și de rachiŭ niminea nu te opresce, însă în casa ta. cu rândueala cea cuviinciósă. precumŭ urmează și toţĭ ceĭ ce saŭ obicĭnuitŭ în casa sa. cu rândueala cea cuviincioasă. Precumŭ urmează și toţĭ ceĭ ce saŭ obicĭnuitŭ a întrebuinţa mâncările și beuturile cu rânduealĕ cinstită. Iară la cărcĭmă afară de călătorie depărtată, de veĭ merge la bĕutură veĭ fi socotitŭ, ca celŭ ce pre fiiulŭ luĭ Dumneḑeŭ îlŭ vindĭ pe vinŭ în cărcĭmă, precumŭ Iuda laŭ vêndutŭ pre banĭ la jidovĭ. cumŭ poţĭ, și cu ce inimă nemilostivă și netemătoare de Dumneḑeŭ săţĭ lașĭ maĭ alesŭ praznice mare, casa cu copiiĭ și cu soţia pustiĭ și să te ducĭ la cărcĭmă: maĭ alesŭ priemindŭ pre Christosŭ: Prin Sfintele și de viaţă făcătoarele Taĭne. Datoriŭ fiindŭ a le păzi maĭ multŭ decâtŭ lumina ochiuluĭ. Decĭ să priemiţĭ aceste învăţăturĭ cu dragoste, îndemnându-vĕ pre voĭ proroculŭ Davidŭ: priemiţĭ: ḑice: învăţătură, ca nu cumva să se mânie Domnulŭ, și dóră nu veţĭ rătăci din calea cea dreaptă, cândŭ se va aprinde degrabŭ mânia luĭ, și décă aceste sfătuirĭ ce se daŭ vouĕ dela noĭ le veţĭ primi cu dragoste. Și le veţĭ împlini cu osârdie din inimă mila luĭ Dumneḑeŭ veţĭ căștiga și anóstră blagoslovenie se va odihni pre voĭ. Iarŭ de sarŭ afla cineva neascultătoriŭ și înprotivnicŭ și de nu sarŭ drepta. ci arŭ cărti aflândŭ pricinĭ de pĕcate unulŭ ca acela sângurŭ va vede ce feliŭ de judecată va lua ca unŭ perḑătoriŭ de sufletulŭ săŭ și smintitoriŭ noroduluĭ.“

1815. Mart 2.

Anul 1816. Episcopulŭ Meletie se jăluesce Domnuluĭ Scarlatŭ Alexandru Calimachŭ asupra strîmtorăreĭ și datorieĭ Episcopieĭ, și cere a i se chărăzi și „venitulŭ cotuluĭ“ din tîrgŭ, ce se lua dela mĕsurătura vinuluĭ și a rachiuluĭ, care se consumaŭ acolo.

Domnulŭ încuviințază; și prin cartea sea din 1816, Mart 18, hotărăsce ca să aĭbă Episcopia privilegiulŭ de a lua câte 20 parale de butea de rachiŭ séŭ horilcă, și câte 10 parale de vașulŭ de vinŭ, dela tóte vasele ce se vorŭ mesura cu cotulŭ în acelŭ tîrgŭ, îndatorindŭ pe Episcopiă de a avea înadinșĭ cotarĭ, cu coturĭ drepte, și să facă mĕsurătură dréptă.

Meletie se tânguesce Domnuluĭ, că maĭ tóte moșiele Episcopieĭ suntŭ înpresurate de megieșĭ; cere hotarnicŭ pe velŭ Vorniculŭ Theodorŭ Balșŭ. Domnulŭ totŭ atuncĭ dă ordinŭ acestuĭ boeriŭ a merge la fața loculuĭ și a hotărî moșiele după documente și a da mărturie hotarnică de cele ce va constata. (Condica III. f. 275, 287).

Facŭ daniă Episcopieĭ: Monachulŭ Genadie, — partea sea din moșia Negri; Diaconiĭ Ioniță și Vasilie — partea lorŭ din moșia Florescĭ.

Anul 1818. Meletie cere la Domniă hotărnicirea unorŭ rĕḑeșiĭ dela Dolhescĭ.

Diaconulŭ Grigorie și cu fratele seŭ Gavriilŭ aŭ dăruitŭ Episcopieĭ partea lorŭ din moșia Căpotesciĭ séŭ Deleniĭ.

Anul 1819. Prefectorulŭ Papistășescŭ, nu se putea linisti pentru nereușita luĭ în chestia bisericiĭ din Hușĭ. In anulŭ acesta a venitŭ elŭ însușĭ la Episcopulŭ Meletie, cu propunere, că dacă nu'ĭ învoesce a face biserică pe loculŭ sciutŭ, apoĭ măcarŭ să'ĭ învoéscă a face acolo o căsuță pentru șederea unuĭ păzitoriŭ alŭ Cimetiruluĭ. Această cerere i s'aŭ învoitŭ, găsinduse temeĭnică. Insă Prefectorulŭ era ambițiosŭ, și ținea cu orĭ-ce prețŭ să triumfeze voința sea: de acea, în următoriulŭ

Anul 1820 Iarășĭ a renoitŭ pretențiunea sea la Domnie, din care motivŭ iarășĭ s'a urmatŭ corespondență între Mitropolie și Episcopie. Meletie și acumŭ a statŭ în aceeașĭ fermitate, arătândŭ Mitropolituluĭ, că nu trebuința de biserică papistă în Hușĭ face pe Prefectorulŭ a stărui în pretențiunea sea; ci numaĭ ambițiunea, de a triumfa voința sea cu orĭ-ce prețŭ. De atuncĭ chestia aceasta s'a finitŭ, și papistiĭ din Hușĭ, cariĭ și astădĭ suntŭ într'unŭ numĕrŭ fórte micŭ, păstrează cimitiriulŭ, și spre a nu se da uĭtăriĭ și a se desființa dela sine, facŭ în toțĭ aniĭ procesiunĭ religióse dela Cornĭ, în dioa de Joia-verde. Găsăscŭ fórte demnă purtarea Episcopilorŭ în acéstă chestiune. Eĭ, fără a vătăma onoarea românească în chestia toleranțeĭ religióse, aŭ reprimatŭ pretențiunile ambițióse. Totŭ în acestŭ anŭ o redeșiță anume Maria chărăzăsce Episcopieĭ partea sea din Leoscĭ.

Anul 1821. In acestŭ anŭ, têmplânduse revoluția grecească în țéră, cunoscută în genere sub numirea de „eteria grecească,“ s'aŭ retrasŭ din țéră maĭ toțĭ boeriĭ, împreună și Mitropolitulŭ Veniaminŭ și Episcopulŭ de Romanŭ Gerasimŭ, de frica Volintirilorŭ și a Turcilorŭ. Episcopulŭ Meletie însă a statŭ pe locŭ, și a condusŭ afacerile nu numaĭ ale Episcopieĭ séle, darŭ și ale Mitropolieĭ. (Istor. M. Neamțuluĭ, f. 8).

Apropo de revoluţiunea dela 1821 a coreligionarilorŭ noştri Elinĭ, la Episcopia de Huşĭ amŭ găsitŭ în originalŭ Gramata Patriarchuluĭ Grigorie, dată dela Constantinopole în luna Martŭ, împreună cu întregulŭ Sinodŭ Patriarchalŭ, către Mitropolitulŭ, Episcopiĭ, boeriĭ, şi către tóte stările din Ţéra-românéscă(*). In aceastā carte, Patriarchulŭ şi Sinodulŭ seŭ, negreşitŭ că după impunerea guvernuluĭ Porţeĭ, disaprobă fapta luĭ Michaiŭ Suţulŭ Domnulŭ Moldavieĭ şi a luĭ Alexandru Ipsilante, cariĭ se represintă ca capĭ aĭ mişcăriĭ; numesce pe Suţul nerecunoscĕtoriŭ, pe Ipsilante—fugariŭ, pe amăndoĭ—înşelătorĭ, cariĭ cu numele Rosieĭ aŭ dusŭ naţiunea în rĕtăcire, fără ca Rosia să fi avutŭ de aceasta vre-o sciinţă, după declaraţia Ambasadoruluĭ eĭ din Constantinopole. Indeamnă pe Mitropolitŭ şi pe Episcopĭ a întrebuinţa tóte mijloacele duchovnicescĭ spre a scoate poporulŭ din aseminea rĕtăcirĭ şi amăgirĭ ale revoluţionarilorŭ, pe cariĭ îĭ blestemă şi afurisesce. Desleagă pe ceĭ ce se vorŭ fi angagiatŭ cu eĭ prin jurămêntŭ. In fine ameninţă pe Mitropolitŭ şi pe Episcopĭ cu argosiă şi caterisire, dacă, contra acestorŭ îndemnurĭ, arŭ consimţi şi conlucra cu revoluţionariĭ. In interesulŭ istorieĭ contimporane reproducemŭ aicĭ o traducere depe acea gramată.

„Grigorie cu mila luĭ Dumnedeŭ Archiepiscopŭ Constantinopolieĭ Romeĭ nouă şi Patriarchŭ Icumenicŭ.

Prea-Sfinţite Mitropolite alŭ Ungrovlachieĭ, prea-cinstite

(*) Causa pentru carea aceasta gramată Patriarchală se găsesce la Huşĭ, este lesne de înţelesŭ; căcĭ Episcopulŭ de Huşĭ în acelŭ timpŭ administra şi Mitropolia. Darŭ vine întrebarea: pentru ce ea este dată pe numele Mitropolituluĭ de Ungrovlachia, şi nu pe alŭ luĭ Veniaminŭ alŭ Moldavieĭ? Se vede, că, Mitropolitulŭ Veniaminŭ fiindŭ compromisŭ la Constantinopole ca partizanŭ Eterieĭ, Patriarchulŭ fu nevoitŭ a se arăta că nu are comunicaţiune cu elŭ. In urmare a îndatoritŭ pe Mitropolitulŭ Ungrovlachieĭ a comunica gramata şi Bisericiĭ Moldavieĭ.

și Exarchŭ alŭ Plaiurilorŭ și locoțiitoriŭ alŭ Cesarieĭ Capadochieĭ, Prea iubitorilorŭ de Dumneḑeŭ Episcopĭ, cariĭ aparținețĭ acesteĭ pre Sfinte Mitropoliĭ, iubițilorŭ noștri frațĭ întru Duchulŭ Sfântŭ și Conliturgisitorĭ, Prea Nobililorŭ boerĭ, prea onorațilorŭ neguțitorĭ, prea folositorilor Căpiteniĭ a bine-cuvêntatelorŭ rufeturĭ, și toțĭ ceialalțĭ bine-cuvêntațĭ Chreștinĭ, de orĭ-ce stare și gradŭ, Charŭ vóĭ și pace dela Dumneḑeŭ.

Este maĭ luminatŭ decâtŭ sórele, că unulŭ din acele dintêĭ fundamente ale moraleĭ este a purta și recunoscința către bine-făcĕtorĭ; iară carele a priimitŭ bine-facerĭ și nu recunósce este celŭ maĭ reŭ dintre toțĭ ómeniĭ. Acestŭ vițiŭ îlŭ videmŭ lovitŭ de Sfintele Scripturĭ în multe locurĭ, și neertatŭ și de însușĭ Domnulŭ nostru Iisusŭ Christosŭ, precumŭ avemŭ exemplulŭ luĭ Iuda. Și cândŭ nerecunoscința este însoțită și de unŭ spiritŭ făcĕtoriŭ de rĕŭ și resculătoriŭ contra puterniculuĭ și neînvinsibiluluĭ imperiŭ, comunuluĭ nostru bine-făcĕtoriŭ și nutritoriŭ, atuncĭ fapta este contrară și luĭ Dumneḑeŭ, fiindŭ-că nu este, ḑice, împerăție și putere, decâtŭ numaĭ dela Dumneḑeŭ așeḑată, și totŭ celŭ ce se opune acestuĭ puternicŭ imperiŭ dela Dumneḑeŭ așeḑatŭ asupra nóstră, s'aŭ opusŭ porunciĭ luĭ Dumneḑeŭ. Aceste doue datoriĭ esențiali și fundamentali, morale și religioase, le aŭ călcatŭ, precumŭ nu se cuvinia, cu o nepilduită cutezare și aroganță, rônduitulŭ Principe de Moldova Michailŭ, și din preună cu Alexandru Ipsilante. Tótă națiunea nóstră cunósce nenumĕratele mile ce leaŭ vĕrsatŭ acestuĭ rĕŭ-voitoriŭ Michailŭ izvorulŭ celŭ nedeșertatŭ alŭ puterniculuĭ imperiŭ: din micŭ și simplu l'a rĕdicatŭ la cinurĭ și mărirĭ, din ne'nsemnatŭ și fără slavă l'a înaintatŭ la gloriĭ și onorĭ, l'a înavuțitŭ, l'a protegiatŭ, în fine l'a onoratŭ și cu prea strălucitulŭ thronŭ de principatŭ și l'a așeḑat boeriŭ alŭ popoarelorŭ. Acesta însă fiindŭ din fire reŭvoitoriŭ, s'a aretatŭ monstru însuflețitŭ alŭ nerecunoscințiĭ și conglăsuinduse cu fugariulŭ Alexandru Ipsilante, ambiĭ disperațĭ, egalminte aroganțĭ, iubitorĭ de gloriă, séŭ maĭ bine-ḑicêndŭ, deșertŭ-cugetătorĭ, aŭ proclamatŭ libertatea națiuneĭ, și cu această vóce aŭ atrasŭ și pe mulțĭ de pe aicĭ, trimițindŭ și emisarĭ în diferite părțĭ, ca să înșele și să atragă la propria prăpastie a perḑeriĭ și pe mulțĭ alțiĭ din neamulŭ nostru. Iară ca să pótă încuragia cumva pe ceĭ ce vorŭ asculta, aŭ întrebuințatŭ și numele puteriĭ Rosiene, propunêndŭ, că și aceasta arŭ fi de acordŭ cu cugetările și mișcările lorŭ; propunere cu totulŭ falsă și fără esistență și productŭ numaĭ alŭ proprielorŭ lorŭ deșerte cugetărĭ. Pentru-că pe lângă aceea că unŭ aseminea pasŭ este moralminte imposibilŭ și atăcătoriŭ pentru imperiulŭ rusescŭ, însușĭ Ambasadorulŭ imperialŭ de aicĭ întrebatŭ, a informatŭ înscrisŭ, că puterea ruséscă nu are nicĭ unŭ feliŭ de scire séŭ parte în acestŭ lucru, și aŭ înfruntatŭ maĭ cu sémă și aŭ opritŭ dela acestŭ lucru urîtŭ, urîtŭ de Dumneḑeŭ și neconsciinciosŭ, voindŭ aicea să turbure liniștea și pacea națiuneĭ nóstre, — a credincióselorŭ raele ale puterniculuĭ imperiŭ, de care se bucură acestea sub întinsa umbră a luĭ, după multe altele și cu preferință întru cele ale religiuneĭ nóstre carea s'a păstratŭ și se continuă nesmintită până astă-ḑĭ spre folosulŭ nostru sufletescŭ. Si așa, în locŭ de iubitorĭ de libertate, s'aŭ arătatŭ urîtorĭ de ea, în locŭ de iubitorĭ de némŭ și de religiune, urîtorĭ și de una și de alta, și contrarĭ luĭ Dumneḑeŭ, făptuindŭ, vaĭ! neconsciincioșiĭ, cu desperatele lorŭ mișcărĭ mănia puterniculuĭ imperiŭ, și grăbinduse se aducă perdere generală peste totŭ poporulŭ. Aceste decĭ auḑindule noĭ și tótă frățimea de pe lângă noĭ și toțĭ pioșiĭ membriĭ aĭ némuluĭ nostru de aco'e de tótă starea, ne amŭ înplutŭ de multă întristare, de o mortală durere, și ne 'ntărḑiatŭ amŭ procesŭ din părintésca iubire și din îngrijirea bisericéscă să vĕ inspirămŭ cele mântuitóre. Și așa scriinduvĕ, mandămŭ archieriei vóstre și vĕ rugămŭ ca și înșivĕ și prin impiegațiĭ voștriĭ, Egumenĭ, cliricĭ sfințițĭ și părințĭ duchovnicescĭ, se declarațĭ înșelăciunea ḑișilorŭ ómenĭ rĕŭ-voitorĭ, și se informațĭ pe chreștiniĭ fiecăria stărĭ ce se află sub spirituala protecțiune a vóstră la păḑirea credinciosuluĭ raialicŭ, la complecta supunere și servilă ascultare acestuĭ puternicŭ imperiŭ dela Dumneḑeŭ rânduitŭ asupra nóstră, și cu spiritualele argumente ale adevĕruluĭ se sfărămațĭ lațurile acelorŭ ómenĭ perduțĭ și să'i dovedițĭ de corumpĕtorĭ comunĭ și deșertŭ-cugetătorĭ, fără ca Archieria vóstră séŭ cuvêntătórile vóstre turme să dațĭ vre o atențiune la eĭ și la mișcările lor; ba chiarŭ să'ĭ urîțĭ, să'ĭ desprețuițĭ, întru câtŭ și Biserica și națiunea îĭ urăsce și grămădesce asupra lorŭ cele maĭ mortali blesteme, îĭ tae de la curata și sănătósa întregime chreștină, ca pe nisce membriĭ putreḑĭ, ca pe nisce călcătorĭ de legile divine și de ordinile apostolice, ca pe desprețuitoriĭ sfinteĭ ungerĭ, a recunoscințiĭ și a mulțămiriĭ către bine-făcĕtorĭ și contrarĭ legilorŭ morali și politice și ca uniĭ ce neconsciinciosŭ aŭ pregătitŭ peirea inocentuluĭ și neresponsabiluluĭ nostru neamŭ, suntŭ afurisițĭ, blestemațĭ și neertațĭ, după mórte nedeslegațĭ și supușĭ anathemeĭ și mânieĭ ceĭ vecĭnice. Petrele, lemnile și ferulŭ să se sfărame, darŭ eĭ nicĭ-o-dată se nu se disólve; lovéscă'ĭ Domnulŭ cu răcéla, cu frigurile, cu stricarea aeruluĭ și cu gălbinéla; facă-se peste capetele lorŭ ceriul de aramă și pămêntulŭ sub piciórele lorŭ de ferŭ; taese fără timpŭ din viața presentă și să se păgubéscă și de cea fiitóre; cadă peste capetele lorŭ trăsnitele mâniei Dumnedeescĭ; fie bunurile lorŭ întru desăvârșită nimicire; remâe copiĭ lorŭ orfanĭ și femeile lorŭ văduve; întru unŭ némŭ să se stingă cu sunetŭ numele lorŭ, și sĕ nu rĕmâie lorŭ pétră pe pétră; Angerulŭ Domnuluĭ cu sabia de focŭ să'ĭ gonéscă; fie preste eĭ și blestemele tututorŭ sfințilorŭ din vécŭ și ale tuturor theoforilorŭ părințĭ; precumŭ și preste aceia câțĭ le aŭ urmatŭ fără căință séŭ în fiitorŭ le vorŭ urma.

Cu aceste îĭ blestemămŭ, lăsândŭ pâraie de lacrîmĭ din ochiĭ noștriĭ, plinĭ fiindŭ de o dréptă mânie asupra lorŭ. Eară fiindŭ că pe lângă altele s'aŭ făcutŭ cunoscutŭ că ceĭ ce aŭ bolitŭ de satanica cugetare a resculăriĭ de poporŭ, formândŭ o astŭfeliŭ de eterie între eĭ, s'aŭ conlegatŭ și cu legătura jurămêntuluĭ, cunóscă că jurămêntulŭ lorŭ este jurămêntulŭ înșălăciuneĭ, este nechibzuitŭ și aseviosŭ (impiŭ) aseminea jurămêntuluĭ luĭ Irod, carele pentru ca să nu se arăte călcătoriŭ de jurămêntulŭ sĕŭ, a decapitatŭ pe Ioan Botezătorulŭ. Dacă s'arŭ fi călcatŭ jurămêntulŭ celŭ fără judecată, pe care l'a născocitŭ fapta luĭ cea dobitocéscă, arŭ fi viețuitŭ atuncĭ Dumnedeesculŭ Promergĕtoriŭ, așa în câtŭ de la remânerea în acestŭ feliŭ de jurămêntŭ a atîrnatŭ mórtea Promergĕtoruluĭ; așa și remânerea în jurămêntulŭ acesteĭ partidĭ de a ținea cele juruite, face esențialŭ peirea uneĭ națiunĭ întregĭ; și pentru aceste este vĕdutŭ câtŭ este de perdĕtóre și urîtóre de Dumnedeŭ. Din contra, lepădarea de acestŭ jurămêntŭ, care scapă pe poporulŭ nostru de nenumĕratele rele venite asupra luĭ, este și iubitóre de Dumnedeŭ și mântuitóre. Pentru acésta Biserica cu charulŭ prea sfântuluĭ Duchŭ dislégă jurămêntulŭ lorŭ și priimesce și értă din inimă pe ceĭ ce se vorŭ căi, se vorŭ întórce și vorŭ mărturisi înșelăciunea de maĭ înainte și vorŭ înbrățoșa cu sinceritate credinciosulŭ raialicŭ. —Adresândune cuvêntulŭ în particulariŭ și cătră Archieria vóstră, declarămŭ că de nu vețĭ păși în câte sfătuimŭ întru Duchulŭ sfântŭ bisericesce prin acésta, de nu vețĭ dovedi în faptă sîrguința și dorința vóstră de a nimici vicleniele, a mărgini abuzurile și disordinile, a întórce pe ceĭ rĕtăcițĭ, a tăbărî mijlocitŭ și nemijlocitŭ asupra celorŭ ce vorŭ remânea în cugetările lorŭ cele insurecționale și a le resbuna. De nu vețĭ fi de o cugetare cu Biserica, și într'unŭ cuvêntŭ, de vĕ vețĭ purta cu orĭ ce modŭ contra comunuluĭ nostru bine-făcĕtoriŭ, puternicului imperiŭ; vĕ vomŭ socoti argos de lucrarea Archieréscă, și cu puterea sfântuluĭ Duchŭ — cădutŭ din trépta Archieriei, lepădatŭ din sfințita îngrădire, golŭ de charulŭ Dumnedeescŭ și vinovatŭ foculuĭ gheeneĭ, ca uniĭ ce ațĭ preferatŭ și ațĭ alesŭ peirea némuluĭ nostru. Așa dar iubițilorŭ frațĭ, desteptațivĕ, pentru Dumnedeŭ și facețĭ precumŭ vĕ scriemŭ bisericesce și vĕ poruncimŭ; căcĭ îngrabă așteptămŭ buna înplinire a celorŭ scrise; și charulŭ luĭ Dumnedeŭ, și nenumĕratele mile să fie cu voĭ cu toțĭ. 1821 Martiŭ.

S'aŭ subscrisŭ sinodicesce pe sf masă de moderația nóstră, de prea fericitulŭ, și de toțĭ Archiereiĭ".

(Subscrișĭ: Al Constantinopoleĭ Grigorie. Patriarchul Ieĭrusalimuluĭ și alțĭ 18 Archiereĭ):

Anul 1823. Preotulŭ Stefanŭ a dăruitŭ Episcopietreĭ stânjinĭ de pămêntŭ din moșia Harbujiĭ. — Un Vasilie a dăruitŭ partea sea din moșia Lunca-Banuluĭ.

Anul 1824. Câteva persóne din Hușĭ, Gavriilŭ Miloșŭ, Costachi Șendre, Dimitrie Iuga, întărîtă obștea tîrgoveților de a nu recunósce Episcopieĭ drepturile acordate eĭ asupra tîrguluĭ. Episcopulŭ capătă de la Domnie poruncă pentru depărtarea din tîrgŭ a instigatorilorŭ, cariĭ nu de multŭ se așeḑase acolo. Insă Episcopulŭ nu pune ordinulŭ acesta în lucrare; fiindŭ că aceia de frică s'aŭ liniștitŭ și aŭ liniștitŭ și obștea. (veḑĭ la anulŭ 1831).

Totŭ în acestŭ anŭ Dómnulŭ țereĭ Sandulu Sturza prin cartea sea pune în vedere Episcopuluĭ de Hușĭ Meletie că dupre înaltele poruncĭ împĕrătescĭ este opritŭ streinilorŭ a se căsători cu fete de ale pămêntenilorŭ, pe temeiŭ, că aceia, cândŭ arŭ voi să se ducă din țéră nu potŭ lua cu sine femeele române și averea lorŭ de zestre. Se poruncesce a se privighia prin Protopopĭ păḑirea acésteĭ legiuirĭ. (Firmanulŭ la care se face aicĭ alusiune este publicatŭ în Archiva română, tom. 2 f. 377—285) Fórte înțeléptă dispozițiune, carea a fostŭ o puternică îngrădire a naționalitățiĭ și a proprietățiĭ române.

Anul 1825. Doĭ reḑeșĭ Constantin și Teodorŭ aŭ dănuit Episcopieĭ o parte a lorŭ de pămêntŭ din moșia Rânḑesciĭ.

Anulŭ 1826. Mórtea Episcopuluĭ de Romanŭ Gerasim, întîmplată în acestŭ anŭ, a datŭ ocasiune la permutarea luĭ Meletie de la Hușĭ la Romanŭ, éră la Hușĭ fu chiamatŭ Ieromonachulŭ Sofronie Miclesculŭ, dintre monachiĭ Monastireĭ Nèmțuluĭ. Reproducemŭ aicĭ dupre condica sfânta documentele relative la acéstă permutare și alegere, spre a se vedea modulŭ, cumŭ se făcea pe atuncĭ alegerile de Episcopĭ. Aceste Documente constaŭ din anaforaua către Domnŭ, subscrisă de Mitropolitulŭ și de 10 boerĭ divaniștĭ și din rezoluția confirmătórea Domnuluĭ de atuncĭ Sandulŭ Sturza. Din anafora se vede că alegerile acestea aŭ fostŭ ordinate de Domnŭ prin o ţidulă a sea de la 26 Maiŭ, cătră Divanŭ; Deaseminea se vede, că în acestŭ actŭ avea mare însemnătate opinia Mitropolituluĭ.

Prea Inălţate Domne!

După luminata domnésca ţidulă din 26 a următóreĭ lunĭ, în pricina văduviteĭ Episcopiĭ a Romanuluĭ, ne amŭ adunatŭ la sfânta Mitropolie, şi socotindŭ maĭ întêiŭ de cuviinţă chemarea iubitoruluĭ de Dumnedeŭ Episcopŭ al Huşuluĭ kyr Meletie la văduvita Episcopie a Romanuluĭ pe lângă altele maĭ cu dinadinsulŭ pentru înfăţoşata iconomicéscà sa *petrecere* la *Episcopia* ce aŭ *fostŭ,* care cea maĭ cu dinadinsulŭ o cere acum nevoea aceşteĭ lalte Episcopiĭ a Romanuluĭ, după povara datorieĭ în care se a*flă din întêmplărĭ şi peristasurile trecute, s'aŭ şi făcutŭ* acéstă chemare prin Preosfinţia sa părintele Mitropolitulŭ întru care uninduse şi primindŭ theofilia sa kyr Meletie întru făgada sîrguinţiĭ plaţiĭ şi a răfuireĭ a tótă datoria la care este supusă acéstă Episcopie, prin cele maĭ iconomicóse şi osîrdnice chipurĭ a theofilieĭ sale, cu câtŭ va putea maĭ fără prelungire, urmédă cu întărirea înălţimeĭ vóstre mutarea sa la Episcopia Romanuluĭ. Amŭ întratŭ apoĭ şi în cea laltă socotinţă şi alegere de trebuitorulŭ noŭ Episcopŭ a Eparchieĭ Huşuluĭ. şi în totŭ felulŭ chibzuindŭ ne amŭ mărginitŭ după încungiurarea lucruluĭ, a se aduce din părinţiĭ călugărĭ aĭ Monastireĭ Neamţuluĭ pentru acéstă însărcinare şi păstorie, pe care Preosfinţia sa Archipăstorul îl va socoti enaretos(*) şi destoĭnic învredniciréĭ aceştia, şi aşa socotind şi alegênd Preosfinţia sea

---

(*) Virtuosŭ.

pe *sfinția sea Ieromonachulŭ Sofronie, întru tótă încredințarea*, potrivirea, și a destoinicieĭ primireĭ loculuĭ mutatuluĭ Episcopŭ de Hușĭ la Roman, neam unitŭ și noĭ în socotința Preosfinţieĭ sale întru a se orîndui Episcopŭ de Hușĭ pe pomenitulŭ maĭ susŭ Ieromonachulŭ Sofronie de care și facemŭ cunoscutŭ prin acéstă a nóstră plecată anafora, spre a înălțimeĭ vóstre hotărîre și întărire. A înălțimeĭ vóstre cătră Dumnedeŭ smeritŭ rugătoriŭ Veniamin Mitropolitulŭ Moldoveĭ. Plecate slugĭ: (umédă subscrierile a 10 boerĭ).

Resoluția Domnéscă:

„Noĭ Ioan Sandul Sturza Voevod cu mila luĭ Dumnenedeŭ Domnŭ țereĭ Moldoveĭ.

Infățoșindunise anaforaua acésta a Preosfințituluĭ Mitropolitŭ a țereĭ și a Domniilorŭ sale boerilorŭ și pătrundêndune de cunoscința eĭ găsimŭ de cuviință și de tótă lauda, atâtŭ socotința mutăriĭ iubitoruluĭ de Dumnedeŭ Episcopŭ kyr Meletie, de la Hușĭ la vĕduvita Episcopie a Romanuluĭ, câtŭ și alegerea nouluĭ Episcopŭ pentru Episcopia Hușuluĭ, a cuvioșieĭ séle Ieromonachulŭ Sofronie din părințiĭ călugărĭ a Monastireĭ Neamțuluĭ, pe încredințarea dată de Preosfinția sa părintele Mitropolitulŭ kyrio kyr Veniamin, de areti (*) și destoinicia pomenituluĭ Ieromonachŭ spre însărcinarea și păstoria acestiĭ Eparchiĭ a Hușuluĭ. Dreptŭ aceea unindune cu acéstă plăcută socotință, hotărîmŭ atâtŭ mutarea Theofilieĭ seale Episcopuluĭ de Hușĭ la Roman, câtŭ și chirotonia și rônduirea cuvioșieĭ sale Ieromonachuluĭ Sofronie la Episcopia Hușuluĭ. Spre care să și întăresce anaforaua acésta

---

(*) Virtute,

cu însușĭ a nóstră iscălitură si pecete. (subscris) Noĭ Ióu Sturza Voevodŭ. 1826“.

Ipopsifiulŭ luĭ Sofronie s'a făcutŭ la 2 Iuniŭ în paraclisulŭ Mitropolieĭ de către Archiereiĭ: Meletie Episcopulŭ de Roman, Inochentie Iliupoleos Egumenulŭ Păpăuților și Varlaam Sardeon Egumenulŭ sf. Spiridonŭ. Iată cum se descrie acéstă ceremonie în condica sfântă a Mitropoliei:

„Prin voea, îndemnarea și slobodenia iubitoruluĭ de Christosŭ Domnuluĭ nostru Sandulŭ Sturza Voevod, cu blagoslovenia Preosfințituluĭ Mitropolitŭ a tótă Moldavia kyrio kyr Veniamin, și cu sfatulŭ a tuturorŭ aleșilorŭ de bun neam boerĭ patriotĭ, de vreme că eŭ smeritul Episcop alŭ Hușuluĭ Meletie, amŭ fostŭ chematŭ și mutatŭ la Episcopie a Romanuluĭ, văduvindŭ de păstoriulŭ eĭ fericitulŭ întru pomenire Episcopulŭ Gerasimŭ. Și dupre urmare aseminea prin voea, îndemnarea și slobodenia înălțimeĭ seale și a Preofințieĭ sale, și aseminea cu sfatulŭ a tuturorŭ aleșilorŭ de bunŭ neamŭ boerĭ patriotĭ, s'aŭ hotărîtŭ chemarea și rînduirea de altŭ Archiereŭ în loculŭ meŭ la sfânta Episcopie a Hușuluĭ. Dreptŭ aceea smeritulŭ Episcopulŭ Romanuluĭ Meletie, înpreună cu ceĭ lalțĭ frațĭ Archiereĭ, aseminea cu voea îndemnarea înălțimeĭ sale, cu blagoslovenia Preosfinției séle și cu totŭ sfatulŭ boerilorŭ patriotĭ, adunândune în paraclisulŭ sfinteĭ Mitropoliĭ, unde se cinstesce și se prăznuesce Hramulŭ tuturorŭ Sfinților, și hotărîrĭ canonicescĭ puindŭ înainte, spre aflarea și alegerea cinstituluĭ și vredniculuĭ obrazŭ, ce este se priméscă duchovnicésca ocârmuire a Eparchieĭ și a Episcopieĭ acestia, amŭ pusŭ pe cuviosul intre Ieromonachĭ kyr Sofronie Miclesculŭ, și s'aŭ scrisŭ numele luĭ întru acéstă sfântă condică a prea sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldavieĭ. 1826 Iunie“ (subscrişĭ:) Meletie Episcopulŭ Romanuluĭ. Inokentie Iliupoleos. Varlaam Sardeon.

XXXI. SOFRONIE II. MICLESCUL

Sofronie s'a chirotonisitŭ Episcopŭ la 3 Iuniŭ, precum se vede din inscripţia din Altariulŭ Bisericiĭ, pe dosulŭ Icóneĭ Mântuitoriuluĭ.

Noulŭ Episcopŭ Sofronie, întrébă pe Mitropolitulŭ Veniamin, prin scrisóre, cu ce rînduélă să se sfinţéscă Antiminsele? Mitropolitulŭ prin scrisórea sea de la 29 Sept. îĭ respunde, că maĭ înainte cusute fiindŭ punguliţele pentru punerea sfintelorŭ mósce cu aromate, în vremea slujbeĭ Dumneḑeesciĭ liturghiĭ, la văchodulŭ celŭ mic, în vremea citireĭ troparelorŭ, va aduce Eclisiarchulŭ pe o tabla antiminsele, şi începênduse urmarea de la stropirea meseĭ cu apă de trandafilŭ, să se miruească cu pomăḑuitoriulŭ fieşte care Antiminsŭ, şi apoĭ să se încépă îndată trisagion spre săvârşirea liturghieĭ. Dérŭ punerea sfintelorŭ mósce se póte aşeḑa şi la altă vreme de Eclesiarchulŭ. Cu acestŭ chipŭ sfinţinduse şi iscălinduse de frăţia ta, să se înpartă pe la bisericile ce se vorŭ da, însemnânduse Hramulŭ şi pentru care biserică anume“. (Acta pentru sf. Myrŭ.)

Totŭ în acestŭ anŭ s'a adusŭ de la Constantinopole sf. Myru. Costulŭ luĭ a fostŭ de 3,000 leĭ, care înpărţinduse pe Eparchiĭ, în partea Episcopuluĭ de Huşĭ a venitŭ analogia de 800 leĭ.

Dintr'o adresă a Mitropolituluĭ către Episcopulŭ Sofronie din acestŭ anŭ se vede, cu câtă asprime se păziaŭ canónele ce oprescŭ pe cliricĭ dé a da chizășie. Iată ce se ḑice în acea adresă:

„Pentru Iconomulŭ Iani, fiindŭ că aŭ îndrăznitŭ, înprotiva datorieĭ séle, lucrulŭ ce cu totulŭ este opritŭ de a da chizășie o față bisericéscă, așa dérŭ după canonul 20 alŭ sfinților Apostolĭ, remâne catherisitŭ, opritŭ de tóte lucrările preoțieĭ". (Acta administr. Eparchialĕ).

Anul 1828. In Hușĭ se convertise la Orthodoxiă câți-va dintre locuitoriĭ papiștĭ de pe moșia Episcopieĭ Cornii. Misionariĭ papistĭ din Iașĭ aŭ datŭ alarmă mare, aŭ pîrîtŭ pe Episcopulŭ Sofronie la Consululŭ rusescŭ din Iașĭ carele gera și consulatulŭ Austriacŭ, că arŭ fi silnicindŭ pe catholiciĭ din Hușĭ a se converti la Orthodoxiă. Mitropolitulŭ în urmare, priimindŭ de la Consululŭ notă în acéstă cuprindere, o trimite Episcopuluĭ înapoĭ, și în adresă cere relațiune despre adevĕrulŭ séŭ neadevĕrulŭ casuluĭ arătatŭ prin notă. Dacă este adevĕrată arătarea, ḑice Mitropolitulŭ, atuncĭ Episcopulŭ să se siléscă a liniști lucrurile la fața loculuĭ, spre a nu se întinde maĭ departe; éră dacă cele arătate sùntŭ neadevĕrate, atuncĭ să céră cercetare la fața loculuĭ, spre a i-se face satisfacțiune. In totŭ casulŭ — săĭ respundă, pentru ca să se scie, ce se întîmpine la nota Cosulatuluĭ. In fine încheie cu sfătuire, de a nu se întrebuința silă la convertirea Apusenilorŭ, ci numaĭ sfătuirĭ, și acele la timpŭ și locŭ oportunŭ, ca nu alminterea, în locŭ de folosŭ, să aducă vătămare. (Acta pentru eterodoxi.)

Intr'o corespondență a Mitropolituluĭ Veniaminŭ cu Episcopulŭ Sofronie în chestia convertireĭ a doĭ catholicĭ din Hușĭ — bărbatul cu femea sea, găsim următoarea opiniune a Mitropolituluĭ despre modulŭ primireĭ Catholicilorŭ la Biserica Orthodoxă. Iată povățuirile ce dă Mitropolitulŭ Episcopuluĭ în acestŭ casŭ: „Să chiămĭ pre amândoĭ, şi duchovnicesce să'ĭ sfătuescĭ, maĭ vîrtosŭ pre ea, ca să primească a se boteza cu desĕvîrşitulŭ botezŭ; căcĭ biserica Çarigraduluĭ, precumŭ şi cele-lalte Patriarchiĭ ale credinţiĭ rĕsărituluĭ cunoscŭ botezulŭ apusenescŭ cu totulŭ stricatŭ, şi pre toţĭ aceĭ cariĭ vinŭ dela credinţa apusenească către anóstră a resărituluĭ, se botează cu desăvîrşitŭ botezŭ. Iară neprimindŭ, spre a nu da pricină de scandălă, se va urma numaĭ forma ungereĭ cu Sf. Myrŭ, căcĭ aşa se urmează cu asemine în Rosia, după cumŭ arată Molitvenicului tipăritŭ în Episcopia Râmniculŭ la anulŭ 1793, la fila 355. Şi saŭ va primi a se boteza cu desevîrşitŭ botezŭ, saŭ nu, acumŭ totŭ să nu se urmeze lucrarea, ci postindŭ acestŭ postŭ amândoĭ şi înfrănânduse pînă în ajunulŭ Sfinţilorĭ Apostolĭ, cândŭ atuncĭ se va sĕvîrşi lucrarea saŭ a sĕvîrşituluĭ botezŭ (de va primi), saŭ numaĭ ungerea cu Sf. Myrŭ, şi în ḑioa Sfinţilorŭ Apostolĭ se vorŭ şi cununa.“ (ibidem). Vra să ḑică primirea prin Botezŭ séŭ numaĭ prin Myrŭungere, Mitropolitulŭ Veniaminŭ o lasă la voinţa convertiţilorŭ; éră cununia dinnoŭ o pretinde. Sfatulŭ, maĭ ales în casulŭ din urmă este netemeĭnicŭ, dupre principiile theologice.

Anul 1829. Din anulŭ trecutŭ ţéra érăşĭ s'a ocupat de oştirile rusescĭ, şi érăşĭ s'a începutŭ angăriele de tot feliulŭ. Dintr'o scrisoare a Mitropolituluĭ Veniaminŭ din acestŭ anŭ către Episcopulŭ Sofronie se vede că şi Preoţiĭ eraŭ esecutaţĭ a face cărăture de podveḑĭ pentru oştĭ. Mitropolitulŭ Veniaminŭ a fostŭ stăruitŭ la generalulŭ Joltuchinŭ, plenipotentulŭ şi presedentulŭ Divanurilorŭ amândurorŭ Principatelorŭ, ca să scutească pe Preoţĭ de acele podvoḑĭ; darŭ n'a reuşitŭ decâtŭ întru atâta, ca analogia cărăturilorŭ ce va cădea asupra Preoților să se facă de diregĕtorĭ în presența Protoiereilorŭ, și aceștia apoĭ să îndatorească pe Preoțĭ la îndeplinire, fără a se amesteca esecutoriĭ civilĭ (Acta lucrărilorŭ guvernŭ. din timpulŭ ocupațiuneĭ).

Mitropolitulŭ Veniaminŭ comunică Episcopuluĭ, că a adoptatŭ socotința Vice-președinteluĭ generaluluĭ Theodorŭ Mircoviciŭ, privitoare la modulŭ cumŭ trebue a se adresa la guvernŭ persoanele bisericescĭ; adică, cândŭ vreunulŭ arŭ avea trebuință a cere ceva dela guvernŭ, să adresăze maĭ ântĕiŭ cererea sea la Mitropolitŭ, și apoĭ acesta, dacă o va găsi cu cale, va mijloci la guvernŭ. (ibid.).

Din corespondețile urmate cu Episcopulŭ în anulŭ acesta pentru cutia milelorŭ dela Mitropolie, se vede, că primiaŭ mile persoanele scăpătate. Constatarea celorŭ vrednicĭ de milă se făcea prin Protopopĭ. Episcopia de Hușĭ plătia anualŭ 400 leĭ. Pe lângă aceea Episcopulŭ noŭ alesŭ plătia 500 leĭ în folosulŭ aceleĭ case.

In anulŭ acesta iarășĭ s'a adusŭ Sf. Myrŭ dela Constantinopole. Episcopulŭ de Hușĭ care plătia maĭ puținŭ, fiindu'ĭ Eparchia maĭ mică, a plătitŭ în anulŭ acesta 30 galbenĭ. Se vede că din punctulŭ de vedere alŭ Iconomieĭ, în acestŭ anŭ Mitropolitulŭ Veniaminŭ a rugatŭ pe Grafulŭ Palinŭ Președentulŭ Divanurilorŭ, ca să mijlocească a se da pe viitoriŭ Sf. Myrŭ pentru Moldova de la Biserica Rosieĭ. Grafulŭ a promisŭ că va face a se da dela Moscua; pentru care să se trimită din partea Mitropolituluĭ unŭ omŭ înadinsŭ acolo. Mitropolitulŭ a scrisŭ Archiepiscopuluĭ de Chișinĕŭ, rugându'lŭ, să trimită la Moscua pentru Sf. Myrŭ pe unŭ Archimandritŭ Nicanorŭ din Besarabia și ĭ'ĭ va plăti cheltueala drumuluĭ.

Anul 1830. Din o adresă a Mitropolituluĭ către Episcopulŭ de Hușĭ, dela 4 Mart, se vede, că plenipotentulŭ Chisilev a fostŭ regulatŭ, a se trimite pe la Monastirĭ toțĭ caliciĭ din Iașĭ. Darŭ fiindŭ-că această disposițiune nu s'a pututŭ aplica, Mitropolitulŭ a propusŭ și s'a admisŭ, ca, spre a înceta dela cerșetorie, să le se dea câte 30 parale pe ḑi de persoană, și să rĕmâe pe la casele lorŭ. Suma banilorŭ trebuitorĭ s'a analogisitŭ pe Mitropoliă, pe Episcopiĭ și Monastirĭ. Episcopieĭ de Hușĭ i s'a venitŭ a da pe lună 75 de leĭ.

Episcopulŭ Sofronie cere socotința Mitropolituluĭ în chestia de neunire casnică între doĭ căsătorițĭ din Hușĭ, cariĭ nu voiaŭ a maĭ trăi împreună, și'șĭ dăduse unulŭ altuĭa cărțĭ de dispărțire. Mitropolitulŭ Veniaminŭ îĭ rĕspunde în următoriulŭ modŭ: „fiindŭ-că biserica nu póte silnici la aseminea întêmplare, vorŭ rĕmânea despărțițĭ unulŭ de altulŭ, fiindŭ-că ș'aŭ datŭ și însușĭ cărțĭ unulŭ la mâna altuĭa; însă cu această hotărîre, ca nicĭ elŭ nicĭ ea să nu pótă trece cătră altă însoțire; ci luĭ de'ĭ va trebui femeă, dândŭ chizășiă vrednică de credință că se va părăsi de tóte relele urmărĭ și va trăi cinstitŭ cu soția sa, siguripsinduĭ și viața eĭ, va pute vețui cu ea. Aseminea și ea, dacă'ĭ va trebui bărbatŭ, numaĭ pre numitulŭ îlŭ va putea avea, învoinduse cu elŭ, eară altulŭ nu, câtŭ va trăi acesta“ (Acta: chestiunĭ de judecata biseric.).

Reproducemŭ aicĭ o adresă a Mitropolituluĭ Veniaminŭ cătră Sofronie din anulŭ acesta, în chestia Scopițilorŭ, pe cariĭ Mitropolitulŭ Veniaminŭ se hotărîse a'ĭ face Orthodoxĭ, fără să aĭbă ideă de nepilduita lorŭ ipocrisiă, cu carea sciŭ eĭ a'șĭ ascunde ritulŭ lorŭ celŭ hidosŭ.

„Cu in Christosŭ frățască dragoste înbrățoșemŭ pe frăția ta. Incă dela 20 a trecuteĭ lunĭ Genarie dischiḑinduse prilejŭ aŭ prinsŭ a se cunósce pe toțĭ aceĭ din societatea Scopiţilorŭ (Evnuchĭ), că cu rea credinţă întrebuinţa chipurĭ a înşela biserica noastră cu mergerea în Biserică, şi că împlinea datoriile chreştinescĭ, eară în ascunsŭ se ţinea de urîtulŭ lorŭ eresŭ. Aşa darŭ după alegerea ce s'aŭ făcutŭ tuturorŭ acestora, acia, cariĭ aŭ anathematisitŭ eresulŭ şi căinduse saŭ lipitŭ cu credinţă de maĭca nóstră Biserică amŭ poruncitŭ de tuturorŭ acestora li saŭ datŭ cărţĭ din partea nóstră la mână, spre a fi cunoscuţĭ de dreptĭ christianĭ, înplinindŭ cătră dênşiĭ tóte datoriile, câte se cuvinŭ pentru nisce (ómenĭ ce) din rĕtăcire cu zdrobire de inimă aŭ venitŭ cătră pravoslavnica credinţă. Dreptŭ acea facemŭ cunoscutŭ şi frăţieĭ tale se bine voescĭ a porunci în tótă Eparchia Protopresviterilorŭ ţinuturilorŭ, ca să aĭbă trează luare aminte atâtŭ prin tîrgurĭ, câtŭ şi prin sate pentru uniĭ ca aceştia, cariĭ nu vorŭ avea scrisórea nóstră la mână orĭ unde şi în ce locŭ s'arŭ ivi vreunulŭ, să nu fie primitŭ la Biserică şi nicĭ cunoscutŭ de christianŭ, ca se le lipsască chipulŭ celŭ necredinciosŭ a maĭ înşela Biserica, ca pînă acumŭ. Cu aceasta îndatorinduse de cătră Protopresviterĭ pre toţĭ Preoţiĭ Bisericilorŭ de prin tîrgurĭ şi sate, spre întocmaĭ urmare şi punere în lucrare. Aşteptămŭ respuns, fiindŭ alŭ frăţieĭ tale în Christosŭ frate.“

Totŭ în acestŭ anŭ Mitropolitulŭ împreună cu Episcopiĭ Eparchioţĭ aŭ hotărîtŭ a nu se călugări nime fără prealabila învoire a Episcopuluĭ respectivŭ. (Acta privitóre la Călugărĭ).

Anul 1831. Tîrgoveţiĭ din Huşĭ, conduşĭ de aceleaşĭ persóne, ce s'aŭ amintitŭ la anulŭ 1824, iarăşĭ s'aŭ rĕdicatŭ cu tânguirĭ asupra maĭ multorŭ nedreptăţirĭ, ce le s'arŭ fi fostŭ făcêndŭ din partea Episcopieĭ. Intre altele, la punctulŭ 12-le, se spunea, că în Huşĭ nu e nicĭ o autoritate civilĕ, la care să se judece locuitoriĭ în certele lorŭ reciproce, precumŭ în chestiunĭ de locurĭ, de îngrădirĭ, etc; pentru care judecata se făcea la Episcopiă prin Dichiu, care pedepsia pe vinovaţĭ, cu închidere la grosŭ şi punerea în butucŭ. Jeluitoriĭ cerŭ a le se orândui o judecătoriă politicească; căcĭ Isprăvnicia, fiindŭ la Fălciiŭ, este departe de Huşĭ cale de optŭ ceasurĭ(*).

Divanulŭ judecătorescŭ alŭ „Cnejieĭ Moldavieĭ," căruia tîrgoveţiĭ aŭ adresatŭ tânguirile, aŭ rônduitŭ comisarĭ doĭ boerĭ, pe Vorniculŭ Iordachi Costachi şi pe Aga Alexandru Rosetŭ, dupre cererea Episcopuluĭ, cariĭ să cerceteze şi să raporteze despre adevĕratele înpregiurărĭ ale chestiuneĭ. Din raportulŭ Comisarilorŭ, cu data 21 Mart, se vede că acusările asupra Episcopieĭ eraŭ pornite maĭ multŭ dintr'unŭ spiritŭ de intrigă, şi înpilările, de care tîrgoveţiĭ se tânguiaŭ. întru câtŭ ele eraŭ adevĕrate, proviniaŭ maĭ multŭ din partea posesoruluĭ moşieĭ, Pacharniculŭ Gavriilŭ Miluşŭ. Iată cumŭ Comisariĭ închiăe raportulŭ lorŭ: „cercetândŭ darŭ cu luare aminte cuprinderea ponturilorŭ a jalobeĭ maĭ susŭ însemnate, şi încredinţindune de a lorŭ încungiurărĭ, după dosloşirile însemnate a fieşte căruĭ pontŭ se va pliroforisi cinstitulŭ Divanŭ de curgerea a tóte pricinilorŭ. Iară aceea ce se atinge de întinderea jalobeĭ şi pornirea eĭ, după câtă lămurire saŭ pututŭ lua, este numaĭ o alcătuire de complotŭ a câte-va feţe, ce poartă aicĭ fiinţă de boerĭ, iscăliţĭ prin pomenita jalobă, înbrăcânduse unulŭ cu partea boerească, Căminariulŭ Georgie Vasiliulŭ, altulŭ cu partea stăreĭ neguţitorescĭ, păcharniculŭ Gavriilŭ Miluşŭ, ceĭ lalţĭ cu încredinţărĭ din partea noroduluĭ de obştie. Clu-

---

(*) Cu trăsura se merge 4 ceasurĭ pînă la Fălciiŭ. Prefectura s'a strămutatŭ în Huşĭ după aplicarea Regulamentuluĭ organicŭ.

ceriulŭ Ioanŭ Mardarie, și Sărdariulŭ Dimitrachi Iuga, eară cela-laltŭ Păcharniculŭ Costachi Șendre, toțĭ aceștia de a căștiga dreptățĭ cu sloboḑenie la pădurile Sfinteĭ Episcopiĭ, precumŭ și la locurĭ de hrană, și a întra și în dreptățile lăcuitorilorŭ supușĭ moșielorŭ, numaĭ pentru câștigarea cu îndestulare a hraneĭ caselorŭ lorŭ, a pășuneĭ cârdurilorŭ de dobitoace, ce aŭ pe imașulŭ tîrguluĭ, și a prindereĭ de liveḑĭ și viĭ după înbelșugarea, care a lorŭ voință arŭ cere, scoțîndŭ în iveală dreptățile locuitorilorŭ și strigarea noroduluĭ de obștie.

„Adunarea acestorŭ fețe de ómenĭ, și maĭ alesŭ a iscoditorilorŭ jalubeĭ arătate, Păcharniculŭ Milușŭ, Păcharniculŭ Șendrescu și Serdariulŭ Iuga, se găsesce dela o scurtă epochă aicĭ în tîrgŭ, dela începutulŭ ființeĭ lorŭ din logofețĭ scriitorĭ lipițĭ pe lângă dregĕtoriĭ ținutuluĭ și osebițĭ boerĭ, cariĭ aŭ avutŭ a lorŭ osebite trebuințĭ prin acestŭ tîrgŭ, și eĭ lipițĭ pe lângă uniĭ și alțiĭ pînă când aŭ găsitŭ închipuirĭ a se așeḑa în acestŭ tîrgŭ. Apoĭ socotească cinstitulŭ Divanŭ și cuvêntulŭ lorŭ în jalobă ce arată stare și înlesnire Sfinteĭ Episcopiĭ, câtŭ este de învîlfătóre lorŭ și nebăgătoare în samă de ce persónă se atingŭ, și care apoĭ totŭ aceștĭ arătațĭ maĭ susŭ și la anulŭ 1824, ispitinduse la aseminea pricinuirĭ de supărărĭ Sfinteĭ Episcopiĭ, saŭ fostŭ sloboḑitŭ porunca stăpênireĭ a se depărta din tîrgulŭ acesta, pentru ca să le lipsască o gândire, ce însă o aŭ, de cârmuitorĭ folosuluĭ obștescŭ, și agiutoriŭ de învitările, câte arŭ voi să le facă. 1831. Mart 21." (Raportulŭ acesta se află între chrysoavele Episcop. pentru tîrgulŭ Hușiĭ).

In anulŭ acesta unŭ boeriŭ a luatŭ în căsătoriă pe o rudenie, anume: nepótă de soră a cumnatuluĭ seŭ, și s'aŭ cununatŭ în Monastirea Probota de unŭ Ieromonachŭ și cu unŭ Ierodiaconŭ din acea Monastire. După ce Mitropolitulŭ în zădarŭ a întrebuințatŭ sfătuirĭ pentru a îndupleca pe călcătoriulŭ de lege a se dispărți de acea neleguită însoțire, i a aforisitŭ pe amândoĭ. Iată ce dice Mitropolitulŭ despre aceasta în adresa circulară către Episcopulŭ de Hușĭ: „De care nelegiuire însciințândune, canonicesce pe numiții preoțĭ 'i amŭ disbrăcatŭ de Sfințitulŭ Darŭ, remâindŭ ca nisce monachĭ prostĭ, pentru îngăduința ce aŭ datŭ la cele ce D-luĭ leaŭ pusŭ înainte, cetindu'ĭ și cununia, și pentru că D-luĭ dupre datornica sfătuire ce prin Protopresviterulŭ ținutuluĭ 'ĭ amŭ făcutŭ, n'aŭ fostŭ următoriŭ a se depărta vecĭnicŭ de această nelegiuită însoțire. și a'șĭ cunósce greșala, pe temeiulŭ apostolescilorŭ canoane l'amŭ aforisitŭ dinpreună cu acea ce ș'aŭ alesŭ de soție. oprindŭ și pe preoțĭ a nu le întra nicĭ-de-cumŭ în casă, și nicĭ prinósele la Biserică a nu li se primi. pînă ce nu'șĭ vorŭ veni întru cunoscință, și nu se vorŭ despărți cu totulŭ unulŭ de altulŭ.“ Apoĭ îndémnă pe Episcopŭ a publica aceasta și în Eparchia sea, pentru sciința Preoțilorŭ, spre a se feri de aseminea abaterĭ; și la întâmplare a urma și Episcopulŭ aseminea. (Acta pentru administrația Eparchieĭ).

Din o altă corespundență totŭ din acestŭ anŭ se vede modulŭ de procedare, cândŭ unŭ bărbatŭ séŭ o femeă legiuitŭ însoțițĭ prin nuntă, voiaŭ a se trage la Monastire, cu învoirea și acelialalte părțĭ. Episcopulŭ respectiv, după ce prin maĭ multe sfătuirĭ nu putea înduplica pe o aseminea persoană a remânea la convietuire cu soțulŭ seŭ, îĭ învoia retragerea la Monastire, unde se supunea la o ispitire de 3 anĭ, și dacă și după trecerea acestuĭ timpŭ rĕmânea statornicŭ în dorința de a se călugări, atuncĭ se despărţia formalŭ de soţia sea, şi se admitea difinitivŭ la Călugăriă (Acta pentru Călugărĭ).

Anul 1832 Dintr'o adresă a Mitropolituluĭ Veniaminŭ cătră Episcopulŭ de Huşĭ se vede, că, spre a se acoperi unŭ deficitŭ alŭ vistirieĭ, Divanulŭ a hotărîtŭ să impue dare şi asupra bisericaşilorŭ, analogia sumeĭ de 124,855 leĭ. Mitropolitulŭ s'a opus şi nicĭ a voitŭ a lua parte la aseminea hotărîre, a refusatŭ chiarŭ a da concursŭ la adunarea aceĭ sume prin Protoiereĭ. Insă ḑice, că a datŭ ordinŭ acestora de a sfătui pe bisericaşĭ să nu se opună cărmuireĭ, ca să nu cadă sub judecata politicească; sfătuesce şi pe Episcopulŭ de a urma şi elŭ aseminea (Acta lucr. guver. din timpulŭ ocupaţiuneĭ).

In anulŭ acesta s'a promulgatŭ regulamentulŭ organicŭ, care a pusŭ basele organisăriĭ nóueĭ Societăţĭ Române. Precumŭ în tóte ramurile Societăţiĭ, aşa şi în administraţia Bisericeĭ s'aŭ făcutŭ modificărĭ radicale. Scopulŭ principalŭ alŭ acestorŭ reforme era înbunătăţirea sórteĭ cleruluĭ, cultura luĭ şi mărginirea numaĭ în sfera spirituală. Dacă acele principiĭ s'arŭ fi aplicatŭ cu consciinţiositate, în adevĕrŭ că s'arŭ fi făcutŭ unŭ mare bine Bisericeĭ şi religiuniĭ; din nenorocire însă ele în cea maĭ mare parte aŭ remasŭ o literă moartă!

Pînă la Regulamentŭ, la jurisdicţia bisericească eraŭ supuse şi procesele pentru clironomiă. Aceste, ca şi cestiunile de despărţire, se trătaŭ prin Protoiereĭ, cariĭ la trebuinţă, rĕdicaŭ cu puterea pe acusaţĭ dela casele lorŭ, îĭ închideaŭ, îĭ globiaŭ. In anulŭ acesta s'a aplicatŭ Regulamentulŭ, care a luatŭ dela jurisdicţia Bisericească chestiunile de clironomie şi le a datŭ tribunalelorŭ civile. Insă uniĭ din Protopopĭ totŭ continuaŭ datina de maĭ înainte. De aceea Departamentulŭ din lăuntru mijlocesce la

Mitropolitulŭ Veniaminŭ a se opri Protoiereiĭ dela aseminea urmărĭ. Mitropolitulŭ din partea sea scrie Episcopilorŭ, de a mărgini pe Protoiereĭ în atribuțiunile prescrise jurisdicțiuneĭ bisericescĭ prin Regulamentulŭ organicŭ, pe care l'aŭ subscrisŭ atâtŭ Mitropolitulŭ câtŭ și Episcopiĭ. (Acta concurs. Episcop. la trebile guvernuluĭ).

Reproducemŭ unŭ pasagiŭ dîn o adresă a Mitropolituluĭ cătră Episcopulŭ Sofronie din acestŭ ănŭ, din carea se vede, că legile bisericescĭ rĕmânŭ nelucrătóre, dacă nu se respectă și apără de guvernulŭ politicŭ: „Ocârmuirea Duchovnicéscă aicĭ în patria nóstră, precumŭ și în megieșita creștinéscă stăpênire, și în vremea vrche a pravoslavniciĭ împărățiĭ grecescĭ, pururea aŭ fostŭ sprijinită de ocârmuirea politicéscă întru împlinirea trebuințelorŭ acelora care atîrnă de agiutoriulŭ politicesciĭ stăpênirĭ, pentru că multe pricinĭ ce se întâmplă, care spênḍură numaĭ de cercetarea și hotărîrea Duchovnicéscă, și urméḍă a se aduce întru înplinire prin zapcilìculŭ politicescŭ, dacă nu va fi agiutorulŭ stăpênireĭ politicescĭ, rĕmânŭ întru nesĕvêrșire și se facŭ multe nerônduele înprotiva canónelorŭ și a legiĭ după cumŭ saŭ și începutŭ în acéstă epochă de vreme, fățișŭ, fără băgare de sémă a se face călcărĭ de canóne“ (ibid).

Anul 1833. De la acestŭ anŭ s'a începutŭ a se aduce sf. Myr de la Kievŭ; pentru că era maĭ cu apropiere și costa maĭ puțiŭ adusulŭ luĭ. Analogia plățiĭ transportuluĭ în acestŭ anŭ a căḍutŭ în partea Episcopieĭ de Hușĭ 20 galbenĭ; éră la 1835, cândŭ s'a făcutŭ altŭ transportŭ — numaĭ 15 galbenĭ. Insemnăm aicĭ, că aducerea sf. Myrŭ de la Kiev a continuatŭ până la resbelulŭ de Crimea, cândŭ iarășĭ s'a începutŭ aducerea luĭ de la Biserica cea mare din Constantinopole.

Anul 1834. In acestŭ anŭ s'a făcutŭ Domnŭ țeriĭ Michaiŭ Sturza. Hușiĭ aŭ devenitŭ capitala de ținutŭ, cu Isprăvniciă, judecătorie, Eforie, și cu o școlă primară, dupre nouele principiĭ regulamentare.

Anul 1835. Mitropolitulŭ înpreună cu Episcopiĭ legiuescŭ, ca călugăriĭ și călugărițele să nu ésă de prin Monastirĭ fără biletulŭ Igumenieĭ; niciĭ să se mute la altă Monastire fără cartea Episcopuluĭ respectivŭ. Protoiereiĭ să privighede, și cândŭ vorŭ afla vre unŭ călugărŭ séŭ călugăriță fără aceste îndreptărĭ, să'ĭ trimită la urma lor, unde să fie canonisițĭ.

Anul 1837. Din o adresă a Mitropolituluĭ Veniamin cătră Episcopulŭ Sofronie, din anulŭ acesta, se vede că Patriarchulŭ de Constantinopole s'a însciințatŭ că propaganda Lutero-Calvină lucréză in Orient spre adimenirea Orthodoxilorŭ. Patriarchia, spre a se opune acelorŭ încercărĭ ereticeșcĭ, a constituitŭ o epitropie, carea să urmărésca uneltirile propagandeĭ și să chibzuéscă mĕsurile ce trebue a se lua spre apărarea Orthodoxieĭ. Aceste espunêndu-le într'o circulară cătră toțĭ Mitropolițiĭ și Episcopiĭ din Orientŭ, Patriarchulŭ a comunicatŭ o asemisea și Mitropolituluĭ Veniamin, îndemnându'lŭ a institui și în Moldova o aseminea Epitropie. Mitropolitulŭ însă nevĕdêndŭ urgență, a amânatŭ pentru altă-dată instituirea Epitropieĭ. Darŭ în adresa cătră Episcopŭ arată datorința de a privighia pentru întregimea turmeĭ ceĭ cuvîntătóre, și cere ca în puterea canónelorŭ, Episcopiĭ să se întrunéscă la Mitropolie spre a se sfătui despre trebuințele Bisericeĭ.

Iată propriele luĭ cuvinte:

„Inființarea uneĭ așa Epitropiĭ se păsuesce pe altă dată: iară datorința la care și fără pomenita Epitropiă păstoriuluĭ sufletescŭ, de însușĭ Mântuitoriulŭ Christosŭ începĕtoriulŭ Archiereĭ, de sfinţiĭ seĭ Apostolĭ şi de sfinţiĭ Părinţĭ purtătorĭ de Dumnedeŭ, ceĭ-ce cu a lorŭ învĕţăturĭ sănĕtóse, cu a lorŭ canóne însuflate de Dumnedeŭ şi în sfîrşitŭ cu a lorŭ sânge vĕrsatŭ pentru Orthodoxiă, suntŭ predanisite şi înscrisŭ puse asupra nóstră, pe care Duchulŭ sfântŭ ne aŭ suitŭ pe thronulŭ Bisericeĭ luĭ Christosŭ, şi ne aŭ încredinţatŭ toiagulŭ a păstori staululŭ cuvêntătóreĭ sale turme, şi ne poruncesce a priveghia deapururea cu ochiu neadormitŭ de năvălirea lupilorŭ gânditorĭ.

Acéstă datoriă, ce din minutulŭ în care amŭ pusŭ la sfântulŭ altariŭ giurămêntulŭ credinţeĭ cătră biserică şi al ceĭ cu sfinţenie păzire a învĕţăturilorŭ sale, stă ca o făclie luminătóre înaintea ómenilorŭ şi înaintea cunoscinţeĭ cugetuluĭ nostru.

De acésta îndemnatŭ, înpărtăşescŭ frăţieĭ tale, ca celuĭ cu mine înpreună lucrătoriŭ şi sujitoriŭ în trépta archierescii păstoriĭ, ca potrivitŭ cu canonulŭ 37 alŭ sfinţilorŭ Apostolĭ şi cu canónele sfintelorŭ sobóre, precumŭ legiuesce canonulŭ alŭ 5-le a soboruluĭ ântĕiŭ, canonulŭ 19-le alŭ soboruluĭ alŭ patrulea, canonulŭ 8-le alŭ soboruluĭ alŭ şeselea, canonulŭ 6-le alŭ soboruluĭ alŭ şeptelea şi alte canóne ale sinódelorŭ localnice, în totŭ anulŭ măcarŭ o dată, a se aduna Archiereiĭ Eparchiilorŭ înpreună cu Mitropolitulŭ lorŭ, a se sfătui şi a face chibzuirile putincióse pentru sporiulŭ theosevieĭ si crescerea bunelorŭ nĕravurĭ, saŭ moralităţiĭ evanghelicescĭ între credincioşiĭ bisericiĭ, ca niciĭ credinţa fără de faptă niciĭ fapta fără credinţă să se vadă remasă.

Dreptŭ acésta şi frăţia ta, adunândŭ sciinţă de starea bisericilorŭ şi a enoriilorŭ eparchielnice, câte nu veĭ putea îndrepta însuţĭ, la întâlnirea nóstră în sfintele serbătorĭ de érnă, să ne sfătuimŭ înpreună, şi se ceremŭ fiind de nevoe, și agiutoriulŭ ocârmuireĭ, potrivitŭ cu legiuirile statornicite. Alŭ Preosfinţieĭ téle în christosŭ frate Veniamin Mitrop. Moldoveĭ, Maiŭ 16.

Anul 1839. Cérta dintre tîrgoveţĭ și Episcopie nu s'a curmatŭ prin cercetarea comisiuneĭ din anulŭ 1831. Lucrarea aceĭ comisiunĭ a fostŭ protestată de tîrgoveţĭ: ca părtinitóre Episcopieĭ. După care aŭ urmatŭ alte cercetărĭ. Despre urmarea acestorŭ certe și cumŭ s'aŭ finitŭ ele, pe largŭ se arată în chysovulŭ Domnuluĭ Michaiŭ Sturza din 21 Iunie acestŭ anŭ, pe care îlŭ reproducemŭ aicĭ:

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ noĭ Michailŭ Grigoriŭ Sturza Voevodŭ Domnu ţereĭ Moldoveĭ.

Domnesculŭ nostru Divan prin anaforaua din 26 Maiŭ anulŭ curgătoriŭ 1839 cu No. 2023 aŭ adusŭ la scirea Domnieĭ nóstre, că între obștea tîrguluĭ Hușiĭ și între Episcopia de acolo urmândŭ pricină de judecată după pretenţia pornită de ceĭ dintĕiŭ asupra ceĭ de alŭ doilea pentru adetiurĭ și altele, la trecutulŭ anŭ 1831, Genar 8, tóte stările lăcuitorilorŭ din târgulŭ Hușiĭ și Mahalalele, prin jaloba ce aŭ datŭ comisieĭ alŭ doilea reveduitóre, aŭ făcutŭ arătărĭ, că moșia tîrguluĭ Hușiĭ aŭ fostŭ din vechiŭ a tîrgoveţilorŭ, dată miluire de către luminaţiĭ Domnĭ de maĭ înainte și apoĭ iarășĭ din vreme în vreme luânduse părţĭ de locurĭ și trupurĭ întregĭ s'aŭ datŭ miluirĭ unele Episcopieĭ, iară altele altorŭ feţe, de la care în urmă saŭ întorsŭ cu afierosirĭ iarășĭ către Episcopie remâindŭ tîrgoveţiĭ numaĭ cu vatra tîrguluĭ, pe care le este lăcuinţa cu privilegiurĭ ca tîrgoveţiĭ să'șĭ aibă hrana cu îndestulare, apoĭ în vremea Domnuluĭ Moruzŭ Voevodŭ, s'aŭ afierositŭ Episcopieĭ și vatra tîrguluĭ cu chrysovŭ gospod, întărinduse acéstă afierosire și cu alte chrysóve ale Domnilorŭ din urmă, ca să aĭbă a lua adetiulŭ de pe vatra tîrgului, dupre cumŭ prin aceléşĭ chrysóve se arătă şi că la anulŭ 1792 Domnulŭ Constantinŭ Alexandru Muruzu Voevod, înoindŭ chrysóvele de maĭ înainte, aŭ maĭ sporitŭ puţinŭ venitulŭ Episcopieĭ peste adetiurile cuprinse prin chrysóvele de maĭ înainte, eră la anulŭ 1813, în vremea Domnuluĭ Scarlatŭ Calimachŭ Voevodŭ, Episcopia Huşiĭ dândŭ jaloba cu arătare, că Eparchia eĭ aŭ rĕmasŭ la încheierea păciĭ în a stânga Prutuluĭ şi altele, aŭ căştigatŭ unŭ chrysovŭ înpilătoriŭ noroduluĭ, pe care vrĕndŭ a'lŭ pune în lucrare, tîrgoveţiĭ aŭ şi pornitŭ jaluba, cândŭ atuncĭ saŭ rônduitŭ pe reposatulŭ Vornicŭ Nicolaiŭ Chrysoverghi de aŭ urmatŭ cercetarea la faţa loculuĭ, învoindŭ tîrgoveţiĭ cu Episcopia, cu care aŭ rĕmas liniştiţĭ. Iară Episcopia, păşindŭ peste acele învoelĭ, aŭ pusŭ în lucrare nu numaĭ cuprinderea chrysovuluĭ Domnuluĭ Calimachŭ darŭ şi alte dinnoŭ asupririĭ, strîmptorărĭ şi împilărĭ noroduluĭ, rugânduse ca să se facă îndreptare tuturorŭ ponturilorŭ cuprinse prin a lorŭ jalobă asupra celorŭ cu catachrisis urmate, care jalobă recomenduinduse desfiinţatuluĭ divanŭ judecătorescŭ de către acea comisie spre punerea la cale, acela la 11 Martie 1831 aŭ însărcinatŭ pe D-luĭ Vorniculŭ Iordachi Costachi şi reposatulŭ Aga Alecu Roset după cererea Episcopieĭ, ca în fiinţa vechiluluĭ Episcopieĭ şi a jeluitorilorŭ să cerceteze fie-care pontŭ alŭ jalobeĭ lorŭ, şi pentru acele câte vorŭ fi înprotivitóre cuprindereĭ chrysóvelorŭ Episcopieĭ să li-se facă cunoscutŭ jeluitorilorŭ, că chrysóvele nu se potŭ jigni întru nimică din cuprinderea lorŭ; iară acele câte se vorŭ dovedi osebite asuprirĭ şi cererĭ din partea Episcopieĭ, care nu vorŭ fi legiuite prin chrysóvele ce are, cercetândule cu pătrundere, să le însemneḑe cu lămurirĭ în mărturia de cercetare, cu care întru nemulţamirea ce arŭ arăta vre o parte să'ĭ sorocéscă ca să vie la Divan; iară jeluitoriĭ tìrgoveţiĭ la 21 Martie acelaşĭ anŭ 1831, prin jaloba ce aŭ datŭ cătră fostulŭ atuncĭ Vice-Prezedentŭ s'aŭ tânguitŭ că acea cercetare saŭ făcutŭ cu părtinire, fiindŭ că boeriĭ rônduiţĭ suntŭ rudenie cu Episcopulŭ de Huşĭ, şi că unde putea a se sevîrşi acea cercetare abia în 15 ḑile, numaĭ în patru césurĭ aŭ săvîrşito în nefiinţa a celor bĕtrânĭ şi a celoru ce sciŭ adevĕrulŭ pricinilorŭ, rugânduse ca acea cercetare se rĕmâe fără lucrare, şi cerênd ca să se rônduéscă pe D-luĭ logofĕtulŭ Costachi Conachi spre a urma cercetarea cuviinciósă. Acéstă jalubă cu predlojenia fostuluĭ Vice-Prezidentŭ din 6 Aprilie, sub No. 2529, saŭ îndreptatŭ Divanuluĭ judecătorescŭ, ca intrândŭ în cercetarea pricineĭ, să facă jeluitorilorŭ cuviinciósa îndestulare, după care acelŭ Divan aŭ făcutŭ chemare atâtŭ jeluitorilorŭ tìrgoveţĭ, câtŭ şi Episcopieĭ de a se înfăţoşa la elŭ cu tóte doveḑile ce vorŭ fi avêndŭ. In urmă logofeţia dreptăţiĭ prin otnoşenia din 18 Iuniŭ 1832, sub No. 3818, aŭ cerutŭ de la acelŭ Divan dela pricineĭ spre a lua dintrênsa o trebuitóre pliroforisire, în care după luarea aminte ce aŭ făcutŭ aŭ găsitŭ următórele.

1). Că pricina dupre tânguirea jeluitorilorŭ are fiinţa eĭ de a se cerceta maĭ întêiŭ la faţa loculuĭ, şi 2) că acésta o cerŭ şi eĭ ênsuşĭ şi Preosfinţitulŭ Episcopŭ; şi apoĭ se vie în cercetarea Divanuluĭ, scriindŭ Divanuluĭ prin otnoşenia din 22 Iuniŭ 1832 su No. 3955, ca se rônduéscă localnică cercetare prin judecătoria ţinuale carea va urma dupre dislegarea ḉircularnică ce are în acestŭ predmet, în cuprinderea căria la 4 Iulie acelaşŭ anŭ, aŭ trimisŭ judecătorieĭ de Fălciŭ tótă dela pricineĭ scriindu'ĭ ca să păşéscă cătră cercetare prin înfăţoşarea ambelorŭ părţĭ cu doveḑile ce vorŭ avea. După care pomenita judecătorie, făcândŭ chiămărĭ fețelorŭ prigonitóre spre a se înfățoșa cu doveḑile, ca să se pótă urma cercetarea poruncită, și după îndestulă perepiscă urmată i jalobe primite de la amêndouĕ părțile, la 4 Martiŭ anuluĭ 1836 aŭ închiat resoluție în cuprindere, că spre descoperirea ființiĭ adevĕruluĭ asupra jeluirilorŭ întinse din partea obștieĭ tîrguluĭ asupra Episcopieĭ de Hușĭ saŭ socotitŭ de cuviință a se recomendui dela unuia din cĭlenurĭ care în ființa prigonitórelorŭ părțĭ i a doveḑilorŭ înfățoșate, se cerceteze cu pătrudere și luare aminte tóte acele ponturĭ ce nu sunt cuprinse în chrysóvele domneșcĭ, și încheindŭ socotință, să predstavlisască dela cu tóte îndeplinirile cuviinciόse, spre cea maĭ de pe urmă lucrare. Iară apoĭ la 4 Maiŭ anulŭ trecutŭ 1837 logofeția dreptățiĭ pe lăngă otnoșenia de sub No. 5412, aŭ trimisŭ domnesculuĭ Divanŭ tótă dela pricineĭ, ca o îngrădită cu acturĭ, spre a'ĭ da legiuitulŭ cursŭ. După priimirea căria sorocinduse căutarea procesuluĭ prin clasificație, la 13 a trecuteĭ lunĭ saŭ luatŭ pricina în tratație întru stăruirea de față în presutsfia a polcovniculuĭ Grigorie Vlătin i Michălachi Rotariŭ și Vasilie Ciubotariulŭ, formalniciĭ vechilĭ rônduițĭ de către o samă din tîrgovețĭ prin vechiliméoa din 3 Maiŭ 1839, și a cuvioșieĭ sale Ierodiaconuluĭ Antonie, érășĭ vechil din partea Episcopieĭ cu vechiliméoa din 8 Martie 1838, saŭ cerutŭ maĭ ânteiŭ de la vechiliĭ jeluitorilorŭ doveḑile ce aŭ, și prin opisulŭ ce aŭ datŭ aŭ înfățoșatŭ următórele. — 1) 1785 Martie 24 anaforaua velițilorŭ boerĭ cuprinḑĕtóre în ce chipŭ aŭ găsitŭ cu cale ca să dee tîrgovețiĭ de pe vatra tîrguluĭ ce se va afla că este danie de la Domnulŭ Constantinŭ Moruzu Voevod, pe fiește care anŭ Episcopieĭ pentru venitulŭ loculuĭ, adică din suma chirieĭ dugheneĭ de pe vatra tîrgulul, să dea stăpânulŭ dugheneĭ din 10 banĭ unulŭ, cum și de totŭ gospodariulŭ câte unŭ leŭ, darŭ femeele sărace, care n'aŭ feciorĭ, se nu fie supărate, éră din crâșmele și meserniţile ce vorŭ fi pe vatra tîrgulul să nu dea nimica, întărită fiindŭ anaforaua și de Domnulŭ Alexandru Ioan Mavrocordat Vood, la 1 April acelueaș an, spre întocmaĭ urmare. 2) 1785 April 2, chrysov al Domnuluĭ Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, hotărîtoriŭ, ca ceĭ ce vorŭ ședea pe vatra tîrguluĭ se dea pe anŭ din chiria dughenelorŭ din 10 banĭ unulŭ și de casă câte unŭ leŭ de fieşte care gospodariŭ, iară ceĭ ce vorŭ avea viĭ să dea dejmă cu vadra ce vorŭ vinde la neguţătorĭ, și Episcopia să'lŭ ducă unde va voi, și de crâșmele ce vorŭ avea să nu dee nimica; din semănăturile ce vorŭ avea la câmpŭ să dea din 10 prăjinĭ una, mĕsurânduse în fiinţa lorŭ, și Episcopia se fie datóre a culege și a'șĭ rĕdica acea dejmă, pecumŭ și câte una para de stupŭ se dea aceĭ ce vorŭ avea până la 50 stupĭ, iară avêndŭ 50 să dea unulŭ de semênţă, iarŭ nu de bătutŭ, rĕdicândulŭ Episcopia tómna din prisacă; iară femeele sărace fără bărbaţĭ și fără feciorĭ, se nu se supere întru nimica 3) 1791. Iulie 10. cartea Divanuluĭ cneajieĭ Moldavieĭ, dată la mâna tîrgoveţilorŭ, cuprindĕtóre ca Episcopia se nu'ĭ supere maĭ multŭ pentru adetiulŭ tîrguluĭ peste cuprinderea chrysovuluĭ Domnuluĭ Alexandru Ioan Mavrocordatŭ Voevod din 1785 Aprilie 2 arătatŭ maĭ susŭ la No. 2. 4) 1792. Iulie 28. chrysovŭ gospod a Domnuluĭ Alexandru Constantinŭ Moruz Voevod, prin care întărind adetiulŭ ce are a lua Episcopia de la tîrgoveţĭ, cuprinsŭ prin chrysovulŭ de maĭ susŭ a Domnuluĭ Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod, arătatŭ maĭ susŭ la No. 2, aŭ maĭ sporitŭ peste aceea ce se hotărîse a da eĭ Episcopieĭ, adică: câte 2 banĭ de vadra de vinŭ și câte unŭ banŭ de ocaua de rachiŭ ce se va vinde pe la crâșmele i dughenele lorŭ, și vênḑarea dohotuluĭ să fie a Episcopieĭ, iarŭ cu altă cu nimicŭ să nu fie supăraţĭ, după cuprinderea chrysovuluĭ de maĭ susŭ. 5) 1813. Augustŭ 19. cartea gospod a Domnuluĭ Scarlatŭ Calimachŭ Voevod către reposatulŭ Vornicŭ Teodorŭ Buhușĭ (fiindŭ atuncĭ Medelniceriŭ) după jaloba tîrgoveţilorŭ cuprinḑetóre să se cerceteze pentru tóte asupririle ce se jĕluescŭ că arŭ fi suferindŭ de către Episcopie la adetiulŭ tîrguluĭ, și ce se va dovedi că aŭ luatŭ maĭ multŭ peste cuprinderea chrysoavelorŭ să înplinească și să se dee înapoĭ, saŭ neputênduĭ pune la cale acolo, să însciinţeze pre largŭ. Aseminea să cerceteze și pentru strîmtorirea ce arată tîrgoveţiĭ că li saŭ făcutŭ, încâtŭ nicĭ locŭ de hrană nu le arŭ fi rĕmasŭ, și să însciinţeze. 6) 1814, Decemvrie 3. Cartea gospodŭ a Domnuluĭ Scarlatŭ Calımachŭ Voevodŭ tij către Medelnicerulŭ Tóderŭ Buhușŭ, în dosulŭ jalobeĭ tîrgoveţilorŭ de Hușĭ, poruncitoare ca să meargă la tîrgulŭ Hușiĭ, și după copia ce i s'aŭ datŭ atâtŭ de pe chrysovulŭ ce are Episcopia pentru venitulŭ tîrguluĭ, câtŭ și după ponturile vistirieĭ, precumŭ și de pe arătările înscrisŭ ce aŭ datŭ jeluitoriĭ tîrgoveţĭ, să facă cercetarea poruncită prin cartea din 19 Avgustŭ arătată maĭ susŭ la No 5, puindŭ la cale pe jeluitorĭ, ca să rĕmâe odihniţĭ. 7) 1815, Genar 23. Cartea logofeţieĭ către Medelnicerulŭ Toader Buhușŭ în dosulŭ jalobeĭ tîrgoveţilorŭ de Hușĭ, urmată din poruncă gospod, ca potrivitŭ poruncilorŭ domnescĭ de maĭ nainte, fără a maĭ prelungi să meargă numaĭ de câtŭ, spre a urma cercetarea cuprinsă prin acele doue cărţĭ gospod de maĭ susŭ. 8) 1815 Aprilŭ 10. Cercetarea ce din porunca gospodŭ saŭ făcutŭ de cătră rĕposatulŭ Vornicŭ Nicolaiŭ Chrysoverghi a pricinilorŭ urmate între tîrgoveţiĭ de Huşĭ şi între Episcopie, cuprinḑătoare în 32 ponturĭ, şi că la tóte ponturile făcênduse hotărîrĭ în ce chipŭ are să se urmeze, cu priimirea şi mulţemirea amândurorŭ părţilorŭ, saŭ făcutŭ treĭ asemine, din care una s'aŭ datŭ la Episcopie i una la mâna tìrgoveţilorŭ, eară una saŭ datŭ în vistierie.

Iară vechilulŭ Episcopieĭ, cu aseminea opisŭ iscălitŭ, aŭ înfăţoşatŭ următoarele: 1) 1782, Genar 9, Chrysovulŭ Domnuluĭ Constantinŭ Dimitrie Moruzŭ Voevodŭ, prin care face danie şi miluire Episcopieĭ Huşuluĭ tótă vatra tìrguluĭ Huşiĭ întărindŭ şi miluirea ce are dela ceĭ maĭ dinainte Domnĭ pe loculŭ de prin pregiurulŭ tìrguluĭ, spre a fi dreaptă ocină şi moşie cu totŭ venitulŭ din totŭ loculŭ. 2) 1783, Chrysovulŭ Domnuluĭ Alexandru Constantinŭ Voevodŭ, aseminea întăritoriŭ pe vatra tìrguluĭ Huşiĭ şi pe loculŭ de prin pregiurulŭ tìrguluĭ cuprinsŭ prin chrysovulŭ de maĭ susŭ. 3) 1813 Maiŭ 27. Anaforaoa obscesciĭ adunărĭ, cuprinḑătoare de adetiulŭ ce s'aŭ socotitŭ a da tìrgoveţiĭ la Episcopie, cuprinḑătoare ca pe lângă dejma obicĭnuită după hotărîrea ponturilorŭ vistierieĭ, din câmpŭ, din apă, din vinŭ, din liveḑĭ, să i se sporească a maĭ lua şi din vatra tìrguluĭ de acumŭ înainte aceste veniturĭ, adică: 5 parale de vadra de vinŭ, ce se vinde prin crâşme, în totŭ cuprinsulŭ vetreĭ tìrguluĭ, 30 parale de vadra de rachiŭ saŭ holercă, şi niminea să nu înceapă vase cu vinŭ saŭ cu rachiŭ a vinde fără scirea Episcopieĭ, din chiria dughenelorŭ din 10 banĭ unulŭ pe an, dela toţĭ aceĭ ce vorŭ avea dughene, atâtŭ dela ceĭ ce vorŭ da cu chirie câtŭ şi dela aceĭ ce nu le vorŭ da şi le vorŭ ţinea pentru alişverişulŭ lorŭ, să aĭbă a lua după analogia celorŭ cu chirie. Fieștecare gospodariŭ trăitoriŭ la mahala să aĭbă a plăti pe anŭ câte doĭ leĭ, fiindŭ-că aŭ locŭ maĭ multŭ cuprinsŭ cu ogrăḑile; orânda păcureĭ ce se va vinde în tîrgŭ, să o aĭbă Episcopia, precumŭ aŭ avut'o pînă acumŭ; dela neguțitoriĭ streinĭ și alțiĭ ce aducŭ marfă de întindŭ la iarmaroace, la totŭ iarmaroculŭ să aĭbă a lua câte 40 de banĭ de toată întinderea saŭ tăraba; iară la tótă ḑiua de tîrgŭ de peste anŭ 12 banĭ. Niminea din tîrgovețĭ saŭ alțiĭ streinĭ să nu fie volnicĭ, fără scirea și învoeala Episcopieĭ, a face case saŭ dughene pe loculŭ Episcopieĭ. Așijderea și ceĭ ce vorŭ voi a vinde dughene, case și viĭ, să fie datorĭ a face scire Episcopieĭ. Casapiĭ să fie în purtare de grijă a Episcopieĭ, și numaĭ aceĭ casapĭ să tae carne, cariĭ prin zapisŭ se vorŭ îndatori a avea norodulŭ și trecĕtoriĭ îndestulare de carne în toată vremea și cu câtŭ se va putea maĭ eftenă. Insă acelŭ zapisŭ să se încredințeze și de către dregĕtoriĭ ținutuluĭ, ca cândŭ eĭ nu vorŭ fi următorĭ întocmaĭ, făcêndŭ arătare Episcopia să aĭbă aĭ pedepsi și a'ĭ supune a urma după zapisulŭ lorŭ. Velnițĭ niminea să nu fie volnicĭ a face fără scirea și învoeala Episcopieĭ; venitulŭ mortasipieĭ, precum l'aŭ avutŭ pînă acumŭ cu vechiŭ chrysovŭ, și saŭ urmatŭ pînă astăḑĭ, aseminea să'lŭ aĭbă și de acumŭ inainte, întărită fiindŭ anaforaoa și de Domnulŭ Scarlatŭ Calimachŭ Voevod la 30 Maiŭ acelueașŭ anŭ, spre întocmaĭ urmare cu acésta însă, că la pontulŭ rachiuluĭ saŭ a holerceĭ numaĭ câte 20 părale să plătească la vadră, și la pontulŭ căsăpieĭ Episcopia să aĭbă purtare de grijă, ca prin așeḑare cu contractŭ să fie în toată vremea îndestulare de carne bună, și cu prețulŭ ce se va putea maĭ giosŭ. 4) 1813 Iunie 13. Chrysovŭ gospodŭ a Domnuluĭ Scarlatŭ Calimachŭ Voevodŭ, în care hotărăsce şi întăresce Sfinteĭ Episcopiĭ Huşiĭ ca să aĭbă a lua de acumŭ înainte venitul din vatra tîrguluĭ seŭ Huşiĭ într'acestŭ chipŭ, precumŭ saŭ însemnatŭ prin onaforaoa obştesciĭ adunărĭ, şi duprecumŭ şi Domnia sa aŭ găsitŭ cu cale, adică (urméză cuprinderea chrysovuluĭ). 5) 1814, Maiŭ 18. Carte gospodŭ a Domnuluĭ Scarlatŭ Calimachŭ Voevodŭ cătră Isprăvnicia de Fălciŭ, poruncitoare ca în cuprinderea chrysovuluĭ gospodŭ să facă urmare întocmaĭ cu înplinirea venituluĭ dela toţĭ aceĭ ce se vorŭ arăta înprotivitorĭ, şi de urmare să însciinţeze. 6) 1816, Mart 18. Carte gospod a Domnuluĭ Scarlatŭ Alexandru Calimachŭ Voevodŭ, dată Episcopieĭ, prin care o împuternicesce a strînge şi venitulŭ cotuluĭ pe lângă cele-lalte adetiurĭ, cuprinse prin chrysovŭ, adică câte 20 părale de butea de rachiŭ saŭ horelcă, şi câte 10 părale de vasulŭ de vinŭ, dela tóte vasele ce se vorŭ mĕsura cu cotulŭ acolo în tîrgŭ, privighindŭ Episcopia spre a face mĕsurătóre dreaptă, fără însărcinare saŭ asuprire câtŭ de puţinŭ, cu unŭ banŭ maĭ multŭ peste hotărîrea arătată. 7) 1831 Mart 11. Adresulŭ Divanuluĭ Cnejieĭ Moldavieĭ cătră Vorniculŭ Iordachi Costachi, şi Aga Alecu Rosetŭ, ca să facă cercetare în fiinţa jeluitorilorŭ tîrgoveţĭ, şi a vechiluluĭ Episcopieĭ, fieşte căruea pontŭ a jalobeĭ, şi pentru acele din ponturĭ câte vorŭ fi înprotivitoare cuprinderiĭ chrysoavelorŭ ce va avea Episcopia, să le facă cunoscutŭ jeluitoriilorŭ, că chrysóvele nu se potŭ jigni nimică din cuprinderea lorŭ: iară acele câte se vorŭ dovedi osebite asuprirĭ, care nu vorŭ fi legiuite prin chrysoave, cercetându-le să le însemneze în mărturia de cercetare. 8) 1831, Mart 21. Mărturia rânduiţilorŭ boerĭ, cuprindetóre de cercetarea ce aŭ făcutŭ tuturor ponturilorŭ cuprinse prin jaloba tîrgoveţilorŭ de Huşĭ, din care încredinţinduse de a lorŭ încungiurărĭ după deslușirea însemnată la fieștecare pontŭ, o supune Divanuluĭ. 9) 1831, Mart 21. Raportulŭ rânduiţilorŭ boerĭ cercetătorĭ, pe lângă care predstavlisescŭ Divanuluĭ judecătorescŭ mărturia de cercetarea făcută la starea loculuĭ a tuturorŭ ponturilorŭ cuprinse prin jaloba tîrgoveţilorŭ 10). Fără veletŭ, jaloba lăcuitorilorŭ din satulŭ Corniĭ către boeriĭ cercetătorĭ, cuprindetóre, că eĭ nu aŭ nicĭ o sciinţă de jalobele pornite de către tîrgoveţiĭ de Huşĭ, în care jalobă se vĕdŭ puşĭ şi eĭ, în vreme cândŭ eĭ nicĭ unŭ feliŭ de jalobă asupra Episcopieĭ n'aŭ pornitŭ. — In privirea cărorŭ acestorŭ de maĭ susŭ documenturĭ, Divanulŭ, după cu deamăruntulŭ şi petrundetoare luare aminte ce aŭ făcutŭ înpregiurărilorŭ aceşteĭ pricinĭ, aŭ venitŭ în lămurirĭ, că aşa precumŭ prin chrysovulŭ Domnuluĭ Scarlatŭ Alexandru Calimachŭ Voevodŭ din 1813 Iunie 13 se legiuesce Episcopieĭ anume adetiulŭ ce are a lua dela tîrgoveţĭ şi mahalagiĭ, fiindŭ dăruitŭ eĭ prin chrysovulŭ Domnuluĭ Moruzŭ din 1782, Genar 9, atâtŭ vatra tîrguluĭ câtŭ şi tot loculŭ de prin pregiurŭ, de pe care urmează a se şi folosi Episcopia cu adetiulŭ eĭ legiuitŭ prin pomenitulŭ chrysovŭ a Domnuluĭ Calimachŭ, pe a căruea chrysovŭ temeiŭ această pricină aŭ şi trecutŭ deadreptulŭ în cercetarea aceluĭ Domnescŭ Divanŭ, ca îngrădită cu actŭ Domnescŭ, apoĭ şi Domnesculŭ Divanŭ hotărăsce, ca jeluitoriĭ tîrgoveţĭ să urmeze cu darea adetiurilorŭ către Episcopie întru tóte întocma precumŭ prin chrysovulŭ Domnuluĭ Calimachŭ se cuprinde, fără aĭ asupri întru câtŭ de puçinŭ maĭ multŭ Episcopia cu luare de adăugite adetiurĭ peste cuprinderea aceluea, neavêndŭ nicĭ unŭ cuvêntŭ jeluitoriĭ tîrgoveţĭ de a prihăni acestŭ chrysovŭ, fiindŭ acesta pusŭ în lucrare, și după care eĭ și astădĭ urmiază cu darea adetiuluĭ, arătândŭ mulțămirea lorŭ și cu însușĭ jalobele lorŭ din urmă arătate prin opis, prin care nicĭ cumŭ nu se tânguescŭ despre așeḑemêntulŭ cuprinsŭ întrênsulŭ, decâtŭ pentru obijduirile ce în acea vreme li se pricinuea de cătră posesorĭ peste cuprinderea luĭ: iară apoĭ întru cea ce se atinge de ponturile cuprinse prin cercetarea Vorniculuĭ Nicolaiŭ Chrysoverghi, din 1815, April 10, și în urmă a Vorniculuĭ Iordachi Costachi și Aga Alecu Rosetŭ, pentru luarea de dejmurĭ, nuele, parĭ, lemne și altele deaseminea, necuprinse în așeḑemêntulŭ ce urmează prin chrysovulŭ Domnuluĭ Calimachŭ, maĭ susŭ arătatŭ, fiindŭ-că aceste nu sùntŭ de competenția acestuĭ Divanŭ, în cea ce vorŭ avea jeluitoriĭ dreptate, în câtŭ aceleașĭ ponturĭ nu vorŭ lovi nicĭ cum chrysovulŭ Domnuluĭ Calimachŭ, ișĭ vorŭ căuta prin loculŭ cuviinciosŭ; iară întru cele cuprinse prin chrysovŭ suntŭ eĭ datorĭ a urma neapăratŭ fără cea maĭ mică înprotivire. Dreptŭ acea Domnia nóstră în temeiulŭ legilor statornicite dupre nóulŭ așeḑemêntŭ, prin acestŭ chrysov cu a nóstră iscălitură și pecete întărimŭ hotărîrea maĭ susŭ scrisă a Domnesculuĭ Divanŭ, spre vecĭnică curmare a proçesuluĭ, în temeiulŭ articoluluĭ 364 din organiceseulŭ reglementŭ; urmândŭ întru această credința boerilorŭ Domnieĭ nóstre, mădulărĭ a Domnesculuĭ Divanŭ, iscălițĭ în anafora, D-lorŭ Logof. Costachi Balșŭ, Vorniculŭ Ioanŭ Luca, Vorniculŭ Lascarŭ Cantacuzinŭ, Vorniculŭ Theodorŭ Balșŭ și candidațĭ D-lorŭ Aga Manolachi Radoviciŭ, Aga Ilie Cogălniceanu, și Spatarŭ Andreiŭ Bașotă, pentru care poruncimŭ Logofețieĭ dreptățiĭ, ca prin loculŭ cuviinciosŭ să aducă întru împlinire hotărîrea arătată. Scrisusaŭ chrysovulŭ acesta la scaunulŭ Domnieĭ în orașulŭ Iașiĭ, în anulŭ alŭ 6-le alŭ Domnieĭ nóstre. Anulŭ 1839. Luna Iunie 21 ḑile.“

Cu tóte aceste cérta dintre tîrgovețĭ și Episcopie s'a urmatŭ și după acestŭ chrysovŭ, și nu s'a potolitŭ pînă în anulŭ 1847, cândŭ s'a deosebitŭ pentru totŭ-dea-una pămêntulŭ trebuitoriŭ orașuluĭ de cealaltă proprietate a Episcopieĭ, și s'a stabilitŭ și celelalte drepturĭ ale amândurorŭ părțilorŭ într'unŭ modŭ maĭ justŭ, precumŭ se va videa din chrysovulŭ Domnescŭ din acelŭ anŭ.

Anul 1844 S'a înființatŭ Departamentulŭ averilorŭ bisericescĭ, prin legea votată de obștésca Adunare în sesiunea acestuĭ anŭ.

In urmarea acesteĭ legiuirĭ administrația averilorŭ Episcopielorŭ și a Mitropolieĭ treptatŭ s'a luatŭ cu totulŭ dela Episcopĭ și s'a concentratŭ în acelŭ Departamentŭ. Mitropolituluĭ și Episcopilorŭ s'aŭ destinat subvențiunĭ din veniturile scaunilor lor respective, anume celuĭ d'ântêiŭ cincĭ șeptimĭ din veniturile Mitropolieĭ, celorŭ de alŭ doilea câte patru șeptimĭ din veniturile Episcopale. Prisosulŭ veniturilorŭ Episcopale s'a regulatŭ a se împărți în treĭ părțĭ, din care una să se întrebuințeze în reperațiunĭ și zidirĭ dinnoŭ de Bisericĭ, binale, acareturĭ pe moșiĭ; din adoua parte să se plătească pe fiecare anŭ 95,000 leĭ, ce se da și pînă acumŭ din veniturile Eparchiali pentru întreținerea Seminaruluĭ dela Socola; restulŭ din această parte să se întrebuințeze în alte bine-facerĭ; partea a trea să se întrebuințeze la întreținerea Departamentuluĭ dinnoŭ înființatŭ. Rônduirea personaluluĭ trebuitoriŭ la administrația Eparchială, este lăsată în disposiția Mitropolituluĭ și a Episcopilorŭ, fiecare pentru Eparchia sea, cariĭ vorŭ urma potrivitŭ datinelorŭ și trebuințelorŭ Bisericeĭ.

Totŭ prin acea lege, se decide, ca, spre curmarea abusurilorŭ și a nerênduelelorŭ ce se făceaŭ maĭ înainte, Egumeniĭ să fie numițĭ pe viață și cu întărirea Domnéscă. Se hotărăsce a fi câte doĭ Protopopĭ în fie-care ținut, cu salariŭ de 2,000 leĭ pe anŭ și osebitŭ 300 leĭ pentru cheltueala canțelarieĭ.

Dările bisericașilorŭ la scaunile Eparchiale se aboléză. Vorniculŭ averilorŭ bisericescĭ în tóte dispozițiunile privitoare la administrarea averilorŭ cleruluĭ în genere va lucra prin conînțelegere cu Mitropolitulŭ și cu Episcopiĭ respectivĭ.

Seminariele vorŭ atîrna de Mitropolitulŭ și de Episcopiĭ Eparchialĭ respectivĭ, cariĭ vorŭ îngriji de bunăstarea lorŭ înpreună cu Vorniculŭ Bisericescŭ.

Privighiarea pentru regulata ținere a condicelorŭ mitricale se pune asupra Vorniculuĭ Bisericescŭ; elŭ le va esecuta cu ajutoriulŭ Mitropolituluĭ și a Episcopilorŭ.

Candidațiĭ de preoție să nu fie dintre birnicĭ, nicĭ dintre aceĭ ce nu vorŭ fi finitŭ cursulŭ în Seminarie. Privighiarea pentru atributulŭ ântêiŭ se dă Vorniculuĭ Bisericescŭ; iară pentru celŭ de alŭ doilea — Mitropolituluĭ și Episcopilor. Acești candidațĭ se apără de orĭ-ce dare pentru luarea Preoțieĭ, fie la dregătoriele bisericescĭ, fie la cele politicescĭ.

(Pe larg se vêdŭ tóte cele legiuite pentru administrația Bisericéscă, maĭ-cu-sémă a părțiĭ materiale, — în legiuirile: pentru Departamentulŭ Bisericescŭ, și pentru însușirile Vorniculuĭ acestuĭ Departamentŭ. Manualulŭ administrativŭ tom. 2 f. 261—267).

Anul 1846. Fiindŭ că numĕrulŭ trebuitoriŭ de Preoțĭ nu se putea îndeplini cu eleviĭ ce finiaŭ cursulŭ în Seminariulŭ de Socola, se simția trebuința de a îndeplini locurile vacante prin chirotonire dintre persóne fără instrucţiune seminarială, caşi în timpurile dinaintea Regulamentuluĭ. Incă maĭ de nainte se luase disposiţiunĭ ca nişte aseminea candidaţĭ, spre a se putea chirotoni, să facă unŭ micŭ cursŭ pregătitoriŭ la seminariulŭ de Socola. Cursulŭ acesta consta din; Catichis, Istoria Sacră, Scrisórea şi patru lucrărĭ simple de Aritmetică. După depunerea examenuluĭ, li se da unŭ certificatŭ de la Seminarie şi apoĭ putéŭ fi chirotonițĭ. Venirea acestorŭ candidaţĭ din tóte ţinuturile şi petrecerea lorŭ maĭ multŭ timpŭ la Seminariŭ era întovărăşită de marĭ greutăţĭ pentru eĭ : De aceea Epitropia Seminariuluĭ a regulatŭ a se înfiinţa scóle chatichetice prin reşedintele ţinutalĭ, pentru pregătirea celorŭ ce voiaŭ a înbrăţoşa chiemarea bisericéscă. In urmare, la 1846, s'a înfiinţatŭ o aseminea scólă şi în Huşĭ. Profesoriĭ catichețĭ se orânduiaŭ dintre Preoţiĭ Seminaristi.

Trebue să însemnămŭ, spre lauda Episcopuluĭ Sofronie, că de la înfiinţarea scólelorŭ catichetice, elŭ nu a maĭ admisŭ la preoţie alte persóne, afară de candidaţiĭ ce finiaŭ cursulŭ în scóla catichetică a reşedinţeĭ Episcopale, şi apoĭ depuneaŭ examen la seminariulŭ de Socola şi primiaŭ de acolo certificatŭ.

Anulŭ 1847. Anulŭ acesta este renumitŭ în analele Huşilorŭ; căcĭ în curgerea luĭ s'a sfărşitŭ pentru totŭdea-una îndelungatulŭ proces dintre tîrgoveţĭ cu Episcopia, pentru drepturile de proprietate.

Cérta acésta s'a curmatŭ prin o învoélă primită de amândouĕ părţile, dupre iniţiativa Episcopuluĭ, şi propusă la încuviinţarea Guvernuluĭ. Din partea Guvernuluĭ s'a comendatŭ spre constatare la faţa loculuĭ Vorniculŭ Vasilie Beldimanŭ şi Directorulŭ Departamentuluĭ bisericescŭ

Costachi Burghele. carii întrunindu-se la Huşi, aŭ stăruitŭ a se maĭ spori avantagele tîrgoveţilorŭ. şi aŭ formulatŭ următérele puncturĭ de învoélă.

1). S'a deosebitŭ din trupulŭ moşieĭ Huşilorŭ o mare bucată de locŭ, destinată pentru imaşulŭ tîrguluĭ, în întindere de una mie fălcĭ. — maĭ mare de câtŭ la alte tîrgurĭ.

2). Lăcuitoriĭ de pe întinderea vetrii tîrguluĭ vor plăti şi pe viitoriŭ dările către proprietate, acele hotărîte prin chrysóve. Ceĭ de la mahalale, cariĭ lucrase până acumŭ ḑile de boerescŭ. vorŭ lucra şi de acumŭ, pentru care li se vorŭ da locurĭ de hrană. Boeriĭ ce vorŭ fi aşeḑaţĭ pe locurile acele, unde locuitoriĭ facŭ boerescŭ, vorŭ plăti către proprietate numaĭ bezmenulŭ.

3). Pe imaşulŭ lăsatŭ tîrguluĭ, nu este slobodŭ nimĕnuĭ a face semĕnăturĭ, fânaţe, a ţinea vite de negoţŭ, orĭ altă speculaţie a face; ci a'şĭ păşuna numaĭ vitele trebuitóre pentru casele lorŭ.

4). Venitulŭ de la păşunatulŭ vitelorŭ ce se aducŭ de vênḑare, precumŭ şi plata pentru imaşulŭ posteĭ, Episcopia îlŭ afierosesce spre întreţinerea cişmelelorŭ din oraşŭ.

5). Dritulŭ de a da locurĭ de casă în cuprinsulŭ oraşuluĭ şi'lŭ reservă Episcopia şi pe viitoriŭ.

6). Pe loculŭ cedatŭ tîrguluĭ Episcopia îşĭ reservă cu óre-care mărginire, dritulŭ de a avea morĭ de apă şi grădinĭ în întindere de optŭ fălcĭ.

Cu tóte că o parte din tîrgoveţĭ pretendaŭ a li-se maĭ spori avantagele; însă ne găsindŭ temeinice pretenţiunile aceste, atâtŭ comisariĭ, câtŭ şi Guvernulŭ, s'aŭ adoptatŭ propunerile de maĭ susŭ, şi în anulŭ următoriŭ 1848, s'aŭ sancţionatŭ prin doue chrysóve, din care unulŭ datŭ Episcopieĭ, éră altulŭ Eforieĭ tîrguluĭ. (Veḑĭ chrysovul acesta publicatŭ în manualulŭ administrativŭ tomu I f. 248—252).

Anul 1849. Episcopulŭ Sofronie în acestŭ anŭ a isprăvitŭ înnoirea şi reparaţiunea întreprinse de elŭ la încăperile şi atenanţele Episcopieĭ, anume: a făcutŭ murŭ de cărămidă împregiurulŭ Episcopieĭ, a ziditŭ de isnóvă tóte chiliele din curte pentru locuinţa personaluluĭ Episcopieĭ; s'a făcutŭ o nóuă catapetésmă, s'a văpsitŭ şi acoperitŭ Biserica. Iară Archidiaconulŭ Calinicŭ, (*) a înfrumuseţatŭ curtea şi grădina Episcopieĭ cu plantaţiă de feliuriţĭ arborĭ, din cariĭ o mare parte esistă şi astă-ḑĭ.

Insemnămŭ aicĭ, că totŭ de la Episcopulŭ Sofronie datéḑă şi Pomelniculŭ séŭ Sinodiculŭ Episcopieĭ, cu numele ctitorilorŭ şi ale Episcopilorŭ ce aŭ păstoritŭ aséstă Eparchiă. Elŭ este formatŭ dupre modelulŭ Sinodiculuĭ Mitropolieĭ făcutŭ de Mitropolitulŭ Iacovŭ Putnénulŭ, de la care a şi împrumutatŭ procuvêntarea. Pomelniculŭ luĭ Sofronie are preferinţă înaintea Pomelniculuĭ remasŭ de la Iacov Stamate, întru aceea că în elŭ este maĭ exactŭ reprodusŭ şirulŭ Episcopilorŭ. Lucru ce dovedesce, că Sofronie s'a datŭ ostenélă cu cetirea amăruntă a documentelorŭ Episcopieĭ.

Reproducemŭ aicĭ dupre acestŭ Sinodicŭ numele Episcopilorŭ, în ordinea cumŭ se găsescŭ în elŭ.

1 Ioan
2 Filotheiŭ
3 Efremŭ
4 Iosif
5 Mitrofan
6 Veniamin
7 Pavelŭ
8 Georgie

(*) Actualulŭ Mitropolitŭ alŭ Moldoveĭ.

9 Gedeon
10 Sava
11 Dosotheiŭ
12 Serafimŭ
13 Ĭoan
14 Sofronie
15 Calistŭ
16 Mitrofan
17 Varlaamŭ
18 Sava
19 Ĭorest
20 Gedeon
21 Varlaam
22 Theofil
23 Ierotheiŭ
24 Inochentie
25 Iacov
26 Veniamin
27 Gerasim
28 Meletie

Anul 1851. Mitropolia Moldoveĭ prin mórtea Mitropolituluĭ Meletie, întâmplată în cholera din 1848, remăsese vacantă până la începutul acestuĭ anŭ. Noulŭ Domnŭ Grigorie Ghica, ce succesese luĭ Sturza, după o prealabile coînțelegere între puterile suzerana și acea protectóre, asupra moduluĭ alegereĭ Ierarchilorŭ din ambele Principate: a convocatŭ Divanul adhoc ce era substituit Adunăriĭ obștescĭ prin convenția de Balta-liman, și maĭ adăugêndŭ și câte-va persóne din clerŭ cu dritulŭ de a legĕtorĭ, aŭ alesŭ și confirmatŭ la scaunulŭ Mitropolieĭ pe Episcopulŭ de Hușĭ Sofronie; iară pentru Episcopia de Hușĭ s'a alesŭ totŭ atuncĭ

XXXII MELETIE II-LE ISTRATI

Carele s'a chirotonitŭ Archiereŭ la 12 Februariŭ, și la 31 Mart în Sâmbăta luĭ Lazar s'a înstalatŭ în Episcopatŭ. Elŭ în aniĭ junețiĭ se tunsese în monachismŭ în Monastirea Doljesciĭ; apoĭ peste cât-va timpŭ fu luatŭ de Mitropolitulŭ Veniamin ca Diacon; nu târḑiŭ fu înaintatŭ la Archidiaconie, în care calitate a servitŭ până la începutulŭ anuluĭ 1842, cândŭ a paretisitŭ Mitropolitulŭ Veniamin, și atuncĭ dinpreună cu starețulŭ sĕŭ, s'a retrasŭ și Meletie la Monastirea Slatina. Chiarŭ prin paretisulŭ sĕŭ Mitropolitulŭ Veniamin, cerêndŭ la Domnŭ a i se da Monastirea Slatina spre a-șĭ petrece acolo remășița vieții, totŭ-o-dată s'a rugatŭ de a se numi Egumen alŭ acelei Monastiri Archidiaconulŭ Meletie. Domnulŭ Sturza încuviințândŭ aceste cererĭ, Meletie fu chirotonisitŭ Preotŭ și onoratŭ cu rangulŭ de Archimandritŭ totŭ de către Veniamin. Ca Egumenŭ alŭ Slatinei a servitŭ Meletie cât a trăitŭ acolo Mitropolitulŭ Veniamin, și apoĭ până la rĕdicarea luĭ în trépta de Episcopŭ.

In acestŭ anŭ Domnulŭ Ghica a promulgatŭ o nouĕ legiuire votată de Divanulŭ Adhocŭ, pentru organizarea învĕțăturilorŭ Bisericescĭ. Prin acea legiuire, la § alŭ 2-lea se decide a se înființa câte unŭ seminariŭ și pe la cele-lalte douĕ Episcopiĭ, cu unŭ cursŭ de învĕțătură de patru clase — pentru Preoțiĭ de pe la comunele ruralĭ, éră pentru pregătirea clerului înaltŭ, Seminariul de la Socola, afară de cele patru clase inferióre, va maĭ avea unŭ cursŭ de patru clase superióre, pentru sciințele theologice. Prin § 8 administrația cultureĭ și educațiuneĭ clerului prin Seminariĭ și șcóle Bisericescĭ se încredințéză uneĭ Epitropiĭ compusă din Mitropolitulŭ și Episcopiĭ împreună cu Ministrulŭ averilorŭ bisericescĭ; în ajutoriulŭ Epitropieĭ se institue comitete specialĭ pentru fiă-care seminariŭ. La § 9 se legiuesce că după ce Seminariele eparchiali vorŭ începe a produce tinerĭ capabilĭ de a se preoți, vorŭ înceta cu totulŭ chirotoniele dintre candidațiĭ ce se pregătiaŭ la scólele catichetice. Scólele catichetice vorŭ urma și pe viitorŭ, însă numaĭ spre a pregăti elevĭ pentru cursurile seminariale (Vedĭ acéstă legiuire în „Manualulŭ administrativŭ“, tom. 2 f. 276—280).

Anulŭ 1852. Până la acestŭ anŭ Episcopia de Hușĭ se compunea numaĭ din douĕ ținuturĭ: alŭ Fălciuluĭ și alŭ Vasluiuluĭ. După stăruința Episcopuluĭ Meletie, Mitropolitulŭ împreună cu Ministrulŭ averilorŭ bisericescĭ aŭ făcutŭ propunere la Domnŭ de a se lua douĕ ținuturĭ de la Eparchia Romanuluĭ, carea avea șese, și a se alipi la

Eparchia de Huşĭ. Domnulŭ Ghica a datŭ acéstă propunere în desbaterea Divanuluĭ, şi s'a hotărîtŭ ca ţinuturile Tutova şi Covurluiulŭ să se iea de la Eparchia Romanuluĭ şi să se întrunéscă cu Eparchia Huşilorŭ.

Totŭ în acestŭ anŭ Meletie a pusŭ începutŭ Seminariuluĭ de Huşĭ; de-o-dată în încăperile Episcopieĭ, éră apoĭ în nisce case cumpĕrate înadinsŭ pentru Seminariŭ în preţŭ de una mie galbenĭ, plătiţĭ din averile bisericescĭ.

Însemnămŭ că Domnulŭ Grigorie Ghica in ceĭ dintĕĭ anĭ aĭ Domnieĭ, vizitândŭ oraşulŭ Huşiĭ, a lăsatŭ şi aicĭ o neştérsă amintire de generositatea inimiĭ séle: a chărăḑit din caseta sea una mie de galbenĭ, pentru îndestularea oraşuluĭ cu apă, după care s'a făcutŭ tóte cişmelele câte suntŭ astă-ḑĭ în Huşĭ în deosebite părţĭ ale oraşuluĭ

Totŭ atuncĭ a datŭ ordin Ministeriuluĭ Bisericescŭ de acumpĕra nisce noue încăperĭ pentru scólă; fiindŭ-că acele vechĭ arsese încă de la incendiulŭ întâmplatŭ în Huşĭ la anulŭ 1847. Casele cumpĕrate atuncĭ, şi care suntŭ din cele maĭ bune ce posedŭ scólele primare din ţéră, servescŭ până astă-ḑĭ de încăpere şcóleĭ primarie din Huşĭ.

Anul 1856. Seminariulŭ din Huşĭ, prin buna voinţă a *Episcopuluĭ, în acestŭ anŭ a luatŭ o prefacere* radicală, prin stricta aplicare a legiuireĭ pentru Seminariĭ. de carea s'a amintitŭ maĭ susŭ; şi de acumŭ a începutŭ a produce pe fie-care anu câte unŭ numĕrŭ de elevĭ absolvenţĭ. In anulŭ următorŭ,

Anul 1857, s'a înbunătăţitŭ budgetulŭ Seminariuluĭ, prin care s'a datŭ mijlóce de a se ţinea unŭ maĭ mare numĕrŭ de elevĭ şi a se plăti maĭ bine profesoriĭ.

In acestŭ anŭ, 31 Iuliŭ, a rĕposatŭ Episcopulŭ Meletie, după ce a păstoritŭ 6 anĭ. 5 lunĭ şi 20 de ḑile; s'a înmormêntatŭ în Biserica Episcopieĭ. în laturea dréptă al treilea locŭ de la mormêntul luĭ Inocentie. Inmormêntarea luĭ a fostŭ însoţită de o mare mulţime de poporŭ şi de multe lacrimĭ.

De la elŭ a remasŭ Episcopieĭ biblioteca ce o posede astă-ḑĭ, precumŭ şi unŭ rêndŭ de veşminte Archieresciĭ. Totŭ în timpulŭ luĭ s'aŭ făcutŭ dinnoŭ şi încăperile pentru bucătărie, pităriе şi spălătorie.

Elŭ era unŭ omŭ înḑestratŭ de la natură cu o inimă bună şi dispusă spre lucrurĭ bune. Mórtea luĭ în flórea vieţeĭ, la vârstă de 40 de anĭ, 'ia provenitŭ din supărările causate de lupta partiḑilorŭ politice, ce disbinaŭ pe atuncĭ ţéra cu ocasia ideeĭ de unirea Principatelorŭ. Fratele seŭ, carele conducea partida antiunistă, şi care avea fórte mare influinţă morale asupră'ĭ, l'a atrasŭ în partida sea; dérŭ prevederea de neisbutire şi neliniştea sufletéscă 'ia escitatŭ o bólă chronică ce avea la instestine şi i-a curmatŭ viaţa.

Accea ce a micşoratŭ întru cât-va stima publică către acestŭ Episcopŭ este că nu a pututŭ a'şĭ regula, încă trăindŭ, plata datorielorŭ, provenite maĭ multŭ din o escesivă dărnicia. După mórtea luĭ o parte din creditorĭ aŭ pututŭ a se despăgubi; éră ceĭ maĭ săracĭ, bĕtrânĭ şi vĕduve, aŭ perdutŭ comândurile lorŭ.

După Meletie Istrati, Mitropolia în înţelegere cu guvernulŭ căimăcamuluĭ Vogoride, a însărcinatŭ cu locotenenţa de Episcopŭ pe Archiereulŭ titularŭ *Genadie Tripoleos*, care a şi venitŭ îndată după mórtea luĭ Meletie, şi după ce l'a înmormêntatŭ a remasŭ aicĭ, gerândŭ trebele eparchiale.

Curêndŭ după acésta aŭ urmatŭ alegerile pentru Divanulŭ Adhocŭ, la care după decisiunea puterilorŭ garante, aveaŭ a se rosti dorinţele din partea Moldavieĭ, pentru organisaţia eĭ politică şi socială. Totŭ atuncĭ şi la Episcopia Huşilorŭ, sub preşedinţa locotenentuluĭ Episcopŭ s'a făcutŭ alegerea deputatuluĭ cleruluĭ Eparchialŭ pentru Divanulŭ Adhoc. Apoĭ Archiereulŭ Genadie, împreună cu deputatulŭ cleruluĭ de la Huşĭ, aŭ luatŭ parte la şedinţele Divanuluĭ Adhocŭ.

Anul 1858. Seminariulŭ avea mare lipsă de încăperĭ, fiindŭ cu totulŭ deneajunsŭ acele cumpĕrate sub Meleție Istrati; de aceea Genadie a cedatŭ Seminariuluĭ nisce chiliĭ din cuprinsulŭ Episcopieĭ ce eraŭ lângă Seminariŭ; deaseminea a maĭ cedatŭ și o parte din localul Episcopieĭ, spre a se maĭ mări localulŭ Seminariuluĭ.

D. Dimitrie Cantacuzinŭ, ca Ministru alŭ averilorŭ bisericescĭ, a datŭ totŭ concursulŭ seŭ la zidirea nóuelorŭ încăperĭ pentru Seminariŭ, care se hotărîse maĭ dinainte a se face din iconomiele ce arŭ resulta dela Budgetulŭ Seminariuluĭ, și prin o subvențiune dela Ministeriulŭ averilorŭ Bisericescĭ.

Genadie a geratŭ afacerile Episcopieĭ pînă la 8 Noemvriŭ, cândŭ fu înlocuitŭ de Archiereulŭ Calinicŭ Hariupoleos.

Noulŭ Locotenentŭ de Episcopŭ a administratŭ Eparchia pînă la finele anuluĭ 1860.

Anul 1860. Schitulŭ Brădicesciĭ, carele pînă acumŭ se întreținuse de Episcopiă, și apoĭ de Ministeriulŭ averilorŭ Bisericescĭ, ca unŭ metochŭ alŭ Episcopieĭ, și ca locuință a unuĭ micŭ numerŭ de monachĭ, cariĭ trăiaŭ maĭ multŭ din rodulŭ munceĭ lorŭ : în anulŭ acesta s'a disființatŭ cu totulŭ prin votulŭ Adunăreĭ legislative, împreună maĭ cu tóte schiturile din țéră, mărginindu-se călugăria numaĭ în Monastirile Chinoviĭ.

Anul 1863. Domnulŭ Nicolaiŭ Racoviță, deviitoriŭ dintru o antică familiă română din Moldova, familiă, carea are multe nume scrise între bine-făcĕtoriĭ și înzestrătoriĭ Episcopieĭ de Hușĭ : — fiindŭ Ministru de Culte în acest anŭ, a destinatŭ din fondulŭ bisericescŭ o sumă de 50,000 leĭ, spre reparațiunĭ și înbunătățirĭ la acéstă Episcopiă. Atuncĭ s'a acoperitŭ Biserica cu tenechia, s'aŭ făcutŭ sfecĭnicele dela icónele împĕrătescĭ, maĭ multe rândurĭ de vestminte preoțescĭ și diaconescĭ, și alte lucrurĭ trebuitoare, atâtŭ în Biserică, câtŭ și la casele Episcopalĭ.

Incheiămŭ Chronica nóstră cu o tabelă chronologică de Episcopiĭ ce aŭ păstoritŭ acéstă Eparchiă, și de Domniĭ contimpuranĭ cu fiă-carele din eĭ.

TABLA CHRONOLOGICA

DE EPISCOPIĬ EPARCHIEĬ HUŞILORŬ

ŞI DE

DOMNII CONTIMPORANI LORU

ÎNCEPÈND DE LA FONDAREA EPISCOPIEI ŞI PÂNĂ ASTĂḐĬ.

No.	*Numele Episcopilor*	*Numele Domnilor*	*Anii*
1	Ioan I-iŭ	Aron tiranulŭ	1592
		Stefan Resvan	
		Ieremia Movilă	
2	Filotheiŭ	Simeon Movilă	1606
3 4	Efrem Iosif } Timpul episcopireĭ lor până acum este obscur.		
5	Mitrofan I-iŭ	Radu Michail	1617
		Gaspar Gratian	
		Alexandru IV-lea	
		Stefan Tomşa a 2-a òră	
6	Pavel	....	1623
		Radu Michail a 2-a òră	
		Miron Barnovski	
7	Mitrofan II-lea	....	1627
		Alexandru Radu	
		Moisi Movilă	
8	Georgie	Alexandru Iliaşŭ	1633
		Moisi Movilă a 2-a òră	
		Vasilie Lupulŭ	
9	Gedeon I-iŭ	....	1645
		Georgie Stefan	
10	Sava I-iŭ	....	1656
11	Iorest	....	
12	Theofan	....	1657
		Georgie Ghica	
13	Dositheiŭ } Timpul episcopireĭ luĭ scurtŭ şi obscurŭ.		

No.	*Numele Episcopilor*	*Numele Domnilor*	*Anĭĭ*
14	Serafimŭ	Stefan Lupu Eustratie Dabija Duca Iliașŭ Alexandru	1660
15	Ioan II-lea	Duca a 2-a òră Stefan Petriceĭcu Dumitrașcu Cantacuzin	1667
16	Sofronie I-iŭ	Antonie Ruset	1673
17	Calistru	Duca a 3-a òră	1678
18	Mitrofan III-lea	Dumitrașcu Cantacuzin a 2 òră Constantin Cantemir	1683
19	Varlaam I-iŭ	Constantin Duca Antiochŭ Cantemir Constantin Duca a 2-a òră Michaiŭ Racoviță Antiochŭ Cantemir a 2-a òră Michaĭ Racoviță a 2-a òră	1690
20	Sava II-lea	Nicolaiŭ Mavrocordatŭ Dimitrie Cantemir Alianța cu Petru cel mare 1711 Nicolaiŭ Mavrocordat 2-a òră	1709
21	Iorest	Michaiŭ Racoviță a 3-a oră Grigorie Ghica	1714
22	Gedeon II	Constantin Mavrocordatŭ	1728
23	Varlaam II-lea		1734
24	Teophilŭ	Grigorie Ghica Ocupațiune ruséscă 1739 Constantin Mavrocordat 2-a oră	1735
25	Ierotheiŭ	Ioan Mavrocordat Grigorie Ghica a 3-a òră Const. Mavrocordat a 3-a òră Constantin Cehan Racoviță	1744
26	Inochentie	Matheiŭ Ghica Constantin Racoviță a 2-a òră Scarlatŭ Ghica Ioan Theodor Calimachŭ Grigoriŭ Ioan Calimachŭ Grigoriŭ Ghica Grigoriŭ Calimachŭ a 2-a òră Ocupațiune ruséscă 1769-1774 Grigoriŭ Ghica Constantin Moruzŭ Alexandru C. Mavrocordatŭ	1752

No.	Numele Episcopilor	Numele Domnilor	Anii
27	Iacov	Alexandru Ioan Mavrocordat*) Alexandru Ipsilant Ocupaţ. ruso-austr. 1788-1791 Alexandru Moruz	1782
28	Veniamin Costaki	Michail Suţu Alexandru Calimachŭ	1792
29	Gerasim	Constantin Ipsilant Alexandru Moruz	1796
30	Meletie I-iŭ	Scarlat Calimachŭ Constantin Ipsilant Ocupaţiunea ruséscă 1806-1812 Scarlat Calimachŭ Michail Suţu Ioan Sturza	1803
31	Sofronie II-lea Miclescu	Ocupaţiunea ruséscă 1828-1834 Michail Sturza Grigorie Ghica	1826
32	Meletie II-lea Istrati	Ocupaţiune ruséscă, şi apoĭ austriacă 1853-1855 Caimacamiĭ Theodorŭ Balşŭ, Vogoride	1851

Catedra Episcopieĭ vacantă în curgere de maĭ mulţĭ anĭ, şi administrată de Archiereĭ titularĭ, ca locoteninţĭ, de la anul 1857 până la 1865, cândŭ s'a orânduitŭ Episcopŭ legiuitŭ şi canonicŭ, ca toţĭ Episcopiĭ precedenţĭ aretaţĭ în acéstă tabelă.

(*) Tabla chronologică a Domnilorŭ, de la finele Manualuluĭ de Istoria Românilorŭ a D. Laurian, edit. 1860, aicĭ este greşită. D-sea după Alexandru Constantin Mavrocordat (1782-1785) pune îndată pe Alexandru Ipsilante (1786-1787). Insă atâtŭ documentele Episcopieĭ, câtŭ şi Volfŭ, după Alexandru C. Mavrocordat, punŭ pe Alexandru Ioan Mavrocordat la aniĭ 1785-1787, apoĭ vine Ipsilant, pe care, după uă scurtă domniă de un an şi câte-va lunĭ, îlŭ destitue ocupaţiunea Ruso-austriacă.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

BIBLIOTECA * ACADEMIEI * ROMÂNE

APPENDICE
LA
CHRONICA HUSILOR

DIFERITE NOŢIUNI ISTORICE,

ESTRASE DIN DOCUMENTELE EPISCOPIEĬ DE HUŞĬ,
ŞI DIN ALTE MONUMENTE ISTORICE PUBLICATE
ÎN TIMPUL MODERN.

I. Relative la Istoria Limbeĭ române.

Dimitrie Cantemir în capitulul de pe urmă al opereĭ sélle. „Descrierea Moldoveĭ“, iată ce ne spune despre literatura română, şi despre introducerea limbeĭ slavone în Moldova: „Maĭ înainte de Soborul de Florenţa avea Moldoveniĭ litere latinescĭ, dupre pilda tuturor celoralante popóre, a cărora limbă încă este alcătuită din limba cea romană, éră apoĭ după aceea unindu-se la acest Sobor Mitropolitul Moldoveĭ cu Latiniĭ; şi diadochul sĕŭ Theoctist Bulgarul, Diaconul luĭ Marco Efesanulŭ, pentru ca să lipséscă aluatul Latinilor din Biserica moldovenéscă, ca să rĕdice prilejul să nu pótă ceti amăgiturile lor ómeniĭ ceĭ tinerĭ, aŭ îndemnatŭ pe Domnul Alexandru cel Bun, ca nu numaĭ pe ómeniĭ ceĭ ce avea cugete streine la credinţa pravoslavnică, ci încă şi literile latine să le lipsască din ţérra sea. şi să priméscă în locul lor pe celle slavone, şi cu rîvna acésta prea mare şi fără de vreme, s'aŭ făcut ellŭ urḑitorul cel dintêiŭ al barbarieĭ întru carea se află Moldova acum.“

Din tóte celle ḑise aicĭ de Cantemir este adevĕrat numaĭ ideia de pe urmă, că limba slavonă întrodusă la Românĭ, 'ĭ-a ţinut în barbariă.

1). Nu este adevĕrat că Mitropolitul Theoctist şi cu Alexandru celŭ Bun ar fi introdusŭ slavonismul în Moldova; căcĭ autorul ḑice că acésta s'ar fi făcut nemijlocitŭ după Synodulŭ de la Florenţa; însă pe cândŭ s'a ţinut acel synod, Alexandru cel Bun era mortŭ de maĭ mulţĭ annĭ. Deasemìnea Istoria nu ne arată nicĭ unŭ Mitropolitŭ Theoctistŭ contimporanŭ cu Alexandru cel Bun.

2). Nu este adevĕratŭ că slavonismul s'ar fi întrodus ântêia dată în Moldova după Synodul de Florenţa, ca o precauţiune contra Latinismuluĭ; şi că până atuncĭ în Moldova s'ar fi servitŭ cu literile latine la scrierea română, a) pentru că nu se găsesce nicăirĭ vre-unŭ documentŭ, din care să se pótă dovedi, că Moldovenil înainte de Synodulŭ menţionatŭ, adică până pe la annulŭ 1440, ar fi scrisŭ limba lorŭ cu litere latine; b) din contra sunt monumente de Literatură slavonă în Moldova cu multŭ maĭ anteriόre Synoduluĭ Florentin, care arată, că nu numaĭ pe la începutulŭ suteĭ a 15-a, sub Domnulŭ Alexandru cel Bunŭ, dar şi maĭ înainte, în viaculŭ alŭ 14-lea slavonismulŭ era în modă, ca şi după aceea.

Annulŭ 1392. In „Archiva istorică a Românieĭ“, Tomul I, f. 18, Nr. 19, se publică unŭ ispisocŭ slavonŭ de la Romanŭ Vodă, din annulŭ 1392, Martie 30, datŭ de ellŭ din Oraşulŭ Romanŭ: Vrea să ḑică cu 48 de annĭ maĭ înainte de finele Synoduluĭ Florentinŭ (Synodulŭ acesta s'a spartŭ în 1440).

Annulŭ 1407. In colecţiunea mea de documente istorice şi eŭ amŭ unŭ Ispisocŭ de la Alexandru celŭ Bunŭ datŭ în limba slavonă la Suceava, în annulŭ 1407, adică cu 33 de annĭ maĭ vechiŭ de câtŭ finele Synoduluĭ Florentinŭ.

Reproducŭ acestŭ Ispisocŭ în originalulŭ slavonŭ, dupre cum l'amŭ copiatŭ din Jurnalulŭ Societăţiĭ Archeologice de Odesa, cândŭ studiamŭ Theologia în Academia de Kiev. In o sub însemnare se ḑice că societatea 'lŭ posedă de la unulŭ din membriĭ seĭ D. Nadejdin, carele l'a căpătatŭ în Moldova în timpulŭ călătorieĭ sélle.

Coprinderea luĭ este: Domnulŭ Alexandru celŭ Bunŭ remuneréză bunele serviciĭ alle boiarinuluĭ sĕŭ Michailŭ Popşa, cu douĕ sate:

„Милостію божіею. мы александръ воевода. господарь ѕемли молдавской. и братъ господствами жюпанъ богданъ. ѕнаемо чинимъ симъ нашимъ листомъ оусимъ. кто нань оуѕритъ или его оуслышитъ. оже тотъ истинныи слуга нашъ. панъ попша михаилъ. служилъ предкомъ нашимъ правою и вѣрною служкою а днесь служитъ намъ правою и вѣрною служкою. тѣмъ мы видѣвше его правую и вѣрную служку до насъ. пожаловали есмы его особеною милостію. дали есмы ему оу нашей ѕемли оу молдавской. два села. со оусѣми свои-

жѧ и дѣтей его. и вѣра пана сперѧ жюржа и дѣ........ онвскаго. и вѣра пана вылуѧ. и вѣра пана то....... тей его. и вѣра пана оана дворника сучавскаго и дѣтей его. и вѣра пана ѧцкова и дѣтей его. и вѣра пана раваса литовоѧ и дѣтей его. и вѣра пана югша тодеровича. и вѣра пана моневича ивашка столника и дѣтей его. и вѣра пана прочельника стоѧна и дѣтей его. и вѣра пана стана постельника и дѣтей его. и вѣра оусѣхъ боѧръ молдавскихъ и великихъ и малыхъ, а по нашемъ животѣ кто имѣтъ быти господарь оу ꙁемли молдавской. отъ братіи нашихъ или отъ нашего племене. или будь кто. то имъ что быху непорушили нашего даньѧ. и нашего оутверждеьѧ. ꙁа нуже есмы имъ дали ꙁа правую и ꙁа вѣрную ихъ службу, а коли который господарь имъ..... тъ безъ вины ихъ. таковый штобы былъ проклѧтъ отъ господа бога. и отъ пречистыѧ его матери и отъ сватыхъ верховныхъ ві апостолъ, и отъ тнї сватыхъ ми старыми хотарами. какъ иꙁъ вѣка вѣчного. на имѧ одному селу скорцевци отъ черного потока. а другое панковци, што выше калугери отъ дубравѣ. то ему оурикъ со оусѣмъ доходомъ на вѣкы вѣчныѧ. и дѣтемъ его. и оунучатомъ его. и братіѧмъ его. и оунучатомъ и праоунучатомъ его. и пращюратомъ его. на вѣкы вѣчныѧ. ни коли ни въ порушаніе. на то вѣра моѧ вышеписаннаго александра воеводы. и вѣра дѣтей моихъ. и вѣра брата моего жюпана богдана. и вѣра пана жюржѧ старосты и братей его. и дѣтей ихъ. и вѣра пана станислава ротомпана и дѣтей его и вѣра пана драгоша отъ немца и дѣтей его. и вѣра пана михаила шева и дѣтей его. и вѣра пана гринкова и дѣтей его. и вѣра пана жюметате иона. и дѣтей его. и вѣра пана влада дворника. и братей его. и вѣра пана шандра отъ немца и дѣтей его. и вѣра пана сина бырлича и дѣтей его. и вѣра пана влада сирѧтьскаго. и дѣтей его. и вѣра пана спенѧ жюр-

отецъ никейскихъ. и отъ оусѣхъ свѧтыхъ. и таковый штобы былъ подобенъ июдѣ прѣдателю и проклѧтому арію. и жидовомъ что рекли на христа. кровь его на насъ и на...... хъ ихъ. и на потверженье тѣмъ оусимъ. велѣли есмы слузи нашему братею логоѳету писати и привѣсити пѣчать наша къ сему листу нашему. оу сучавѣ. въ лѣто шестотысѧчное девѧть сотъ и еї. марта и.“

Iată şi traducerea română.

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ. Noĭ Alexandru Voevoda Domnulŭ Ţĕrreĭ Moldaveĭ. şi fratele Domnieĭ mele jupânulŭ Bogdanŭ. facemŭ sciutŭ cu acéstă carte a nóstră tuturorŭ. cine o va vedea séŭ o va auḑi. fiindŭ-că acelŭ adevĕratŭ servitoriŭ alŭ nostru. Panulŭ Popşa Michail. a servitŭ predecesorilorŭ noştri cu dreptŭ şi fidelŭ serviciŭ. iar acum servesce nóĭ cu dreptŭ şi fidelŭ serviciŭ. de aceea noĭ vĕḑêndŭ alŭ luĭ dreptŭ şi fiḑelŭ serviciŭ către noĭ. l'amŭ gratificatŭ cu o particulară milă. 'ĭ-amŭ datŭ în ţéra nóstră a Moldoveĭ. douĕ sate. cu tóte vechile lorŭ hotare. ca din viaculŭ vecieĭ. Şi numele unuĭ satŭ Scorţeuţiĭ de la părăulŭ Negru éră altulŭ Pancouţiĭ ce este maĭ insusŭ de la Călugăriĭ de la *Dumbrava.* acésta amŭ datŭ luĭ *uricŭ* cu totŭ venitulŭ în veciĭ vecilorŭ. şi copiilorŭ luĭ. şi nepoţilorŭ luĭ. şi fraţilorŭ luĭ, şi nepoţilorŭ şi strănepoţilorŭ luĭ, şi restrenepoţilorŭ luĭ în vecií vecilorŭ. Ca să nu se strice nicĭ o dată. Ia acéstă este credinţa mea maĭ susŭ scrisuluĭ Alexandru Voevoda. şi credinţa fiilorŭ meĭ. şi credinţa frateluĭ meŭ *Jupânuluĭ Bogdanŭ.* şi credinţa *Panuluĭ* Giurgea *Starostile.* şi a fraţilorŭ luĭ. şi a fiilorŭ lorŭ. şi credinţa Panuluĭ Slanislavu Rotompanu. şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Dragoşŭ de la Neamţu. şi a fiilorŭ luĭ. şi cr dinţa Panuluĭ Michailŭ Seva. şi a copiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Grincovŭ. şi a fiilorŭ luĭ, şi credinţa Panuluĭ Jumĕtate Ion. şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Vladŭ Vorniculŭ. şi a fraţilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Şandru de la Neamţĭ. şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Sinŭ Bărliciŭ şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Vladŭ de la Siriatŭ. şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Speni Giurgea şi a copiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Speri Giurgea şi a fi. . . . . . (lipsa) şi credinţa Panuluĭ Văluiŭ. şi credinţa Panuluĭ To........ lorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Oană Vorniculŭ de Suceava şi a fiilorŭ luĭ, şi credinţa Panuluĭ Iaţcău şi a copiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Ravas Litovoiŭ şi a fiilorŭ luĭ· şi credinţa Panuluĭ Iugşa Toderovicĭ. şi credinţa Panuluĭ Manevicĭ Ivaşcu Stolniculŭ şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Procelnicŭ Stoianŭ şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa Panuluĭ Stanŭ Postelniculŭ şi a fiilorŭ luĭ. şi credinţa tuturorŭ Boerilorŭ moldovenescĭ. şi a marĭ şi micĭ. Éră după viaţa nóstră cine va fi Domnŭ în ţéra nóstră a Moldoveĭ. din fraţiĭ noştri. séŭ din seminţia nóstră. séŭ orĭ-cine. eĭ să nu strice dania nóstră şi întăritura nóstră. pentru că o amŭ datŭ lorŭ. pentru serviciulŭ lorŭ celŭ dreptŭ şi fidelŭ. Iarŭ dacă vre-unŭ Domnŭ ar lua-o de la eĭ fără vre o vinovăţie a lorŭ unulŭ ca acela să fie blestematŭ de Domnulŭ Dumneḑeŭ. şi de preacurata luĭ Mumă. şi de sfinţiĭ Corifeĭ 12 Apostoliĭ. şi de ceĭ 318 sfinţĭ Părinţĭ de la Nicheea. şi de toţĭ Sfinţiĭ. şi unulŭ ca acela să fie asemenea cu Iuda vênḑĕtorialŭ. şi cu blestematulŭ Arie. şi cu *Jidoviĭ* ce aŭ ḑisŭ asupra luĭ Christosŭ. sângele luĭ asupra nóstră şi asupra.............. Éră pentru întărirea tuturorŭ acestora. amŭ poruncitŭ servitoruluĭ nostru Brateiŭ Logofătulŭ să scrie şi să atârne pecetea nóstră de acéstă carte a nóstră. la Sucéva. In annulŭ şése miĭ nouĕ-sute şi 15 Martie 8.“

Annulŭ 1432. Domniĭ Iliaşŭ şi Stefanŭ, fiiĭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, în annulŭ 6940 (1432) daŭ din Vasluiŭ unŭ uricŭ slavonŭ, prin care se dă pentru serviciŭ satulŭ Brădicesciĭ fraţilorŭ: *Panŭ Moisa Dvornicu glotniĭ* şi *Panŭ Tadorŭ Spătarŭ.* Traducerea luĭ este pusă în Chronică la annulŭ 1690, f. 149.

Annulŭ 1434. Stefanŭ fiulŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, în 1434 prin uricŭ slavonŭ dă Boiaruluĭ sĕŭ Blaje satulŭ Roşioriĭ şi alte bucăţĭ de moşiĭ.

Annulŭ 1464. Marele Stefanŭ. dă urmĕtoriulŭ uricŭ slavonŭ, pe care ’lŭ reproducemŭ în limba luĭ originalĕ.

„Милостію кожію мы стефанъ воевода господарь ѕемли молдавской. ѕнаменито чинимъ и сѣма листома нашыма въсѣма кто нань ꙋѕритъ или его ꙋслишитъ чтꙋчи. колиже того комꙋ потреби ѕна бꙋдеть. оже пріидоша предъ нами и прѣдъ ꙋси́ми нашнми боꙗре великими и малыми. старими и молодими мꙋша

паніи, пана пентелеа тешча петра оцелескула. съ своею дочкою черною паныи петра оцела. и свидетели и с своими межіаши добрыми людей. аже привилйа що имали отъ нашыхъ предковъ отъ унка нашего иліѧ воеводи и стефана воеводи. коли они были у ихъ добрумъ и у ласковумъ миру. на села пынтелеещый на оꙁерѣ. а тое привиліе вышеписанныхъ предковъ нашыхъ иꙁгинули отъ рукы кръсти сына пантелеева и паней его мушіи. коли кръстѣ сконѣ упалъ и умеръ беꙁъ ѧꙁыка и о привиліе намъ. о нашу правую отчину не могъ повисти гдѣ есть. ино ми видѣвшы свидѣтелство нашыхъ боѧръ. а ихъ правихъ межіашы. аже тота ихъ привилиа отъ нашихъ предковъ. що имали на тое село на пантелеещый у еꙁъръ. такъ ꙁгинули. какъ они свѣдѣтельствуютъ. а ми такоже по ихъ правой свѣдетелствы такожде дали и подтвердили есмы тое вышеписанное село пантелеещы на оꙁери. урикъ да есть съ усимъ дохода: муши жены пана пантелеѧ и ꙁету ей петру

оцелескулу. и дщери ей черны и дѣтемъ ихъ. и унучатомъ ихъ и праунучатомъ ихъ. и пращурѣгомъ ихъ. и усему роду ихъ. кто имъ будетъ наиближный. але отъ той части кому есть отчина. а также никто ни коли на вѣкы. ни которымъ привилиемъ да не можетъ добивати на сіе наше привиліе. а хотаръ тому селу отъ усихъ сторонъ да есть по старому хотарю куда изъ вѣка вичнаго оживали. а на то есть великаа и праваа мартуры и нашего господства выше писаннаго стефана воеводы и митрополита нашего куръ теоктиста и боꙗръ нашихъ панъ дума браевичь. панъ маноилъ. панъ сте..... панъ влайкулъ. панъ цоіанъ (?) хотинскій. панъ краснешъ дворникъ. панъ косте дановичъ. панъ тома кынде. панъ петру поничъ. панъ алкъ. панъ лаза. панъ ходко каецевичъ. панъ исаіа немецкый. панъ стецко даманкушъ. панъ косте оришъ, панъ радулъ пискъ. панъ іонъ кучумъ. панъ сакешъ спатаръ. панъ сопа вистиарникъ.

панъ пашко постелникъ. панъ негрилы пахарникъ. панъ свіарѣ столникъ. панъ іонъ комисъ. и иныи уси наши боаре велици и мали. що при томъ были. а на болшее потвръжденіе велели есмы пану добрулу логофету писати и нашу печать привесити. къ сему листу нашему. пис. тома у васлуй влѣтъ ѕцов (6972) Iюн аі.“

Traducerea română.

„Cu mila luĭ Dumneḑeŭ noĭ Stefanŭ Voevoda Domnŭ ţĕrreĭ Moldoveĭ. Sciutŭ facemŭ cu acéstă carte a nóstră tuturorŭ care o vorŭ vedea séŭ vorŭ auḑi cetindu-se, cândŭ cine-va va trebui să scie acésta. Fiindŭ-că aŭ venitŭ înaintea nóstră şi înaintea tuturorŭ boiarilorŭ noştri marĭ şi micĭ, bĕtrânĭ şi tinerĭ, Muşa Pania*) Panuluĭ Penteleŭ sócra luĭ Petru Oţelesculŭ, cu fiica sea Cerna Pania luĭ Petru Oţelŭ, şi cu martorĭ şi cu aĭ seĭ megiaşĭ ómenĭ bunĭ. Éră dresurĭ ce aŭ avutŭ de-la predecesoriĭ noştriĭ de la unchiulŭ nostru Ilie Voevoda şi Stefanŭ Voevoda, cum-că aŭ avutŭ la eĭ pace bună şi grăgiósă pentru satulŭ Pănteleescíĭ pe Ezerŭ. Dară acele dresurĭ ale supra-scrişilorŭ predecesorĭ aĭ noştri le aŭ perdutŭ din mâinele luĭ Christea fiulŭ luĭ Panteleŭ şi a Panieĭ luĭ Muşa, cândŭ Christea a căḑutŭ de pe calŭ şi a muritŭ fără limbă, şi despre dresulŭ drepteĭ nóstre patrimoniĭ n'a pututŭ a ne spune unde este. Decĭ noĭ vĕḑêndŭ mărturia boerilorŭ noştri, şi a drepţilorŭ megiaşĭ aĭ lorŭ, şi că acele dresurĭ ale lorŭ de la predecesoriĭ noştriĭ, ce aŭ avutŭ pe acelŭ satŭ pe Panteleescĭ la Ezerŭ, aşa le-aŭ perdutŭ precumŭ eĭ mărturisescŭ. Éră noĭ deasemenea dupre a lorŭ dréptă mărturie deaseminea amŭ datŭ şi amŭ întăritŭ supra-scrisulŭ satŭ Panteleesciĭ pe Ezerŭ, ca să fiă uricŭ cu totŭ venitulŭ Muşiĭ femeeĭ Panuluĭ Panteleŭ şi gineruluĭ eĭ luĭ Petru Oţelescu, şi feteĭ eĭ Cerneĭ şi fiilorŭ lorŭ şi nepoţilorŭ lorŭ şi strănepoţilorŭ lorŭ, şi rĕstrănepoţilorŭ lorŭ, şi la totŭ némulŭ lorŭ, cine le va fi maĭ d'aprópe, dară din acea parte căria va fi patrimoniulŭ. Şi deaseminea nime nicĭ-odată în vecĭ să nu pótă căpĕta vre-unŭ dresŭ peste acestŭ dresŭ alŭ nostru, fiindŭ-că şi dresele cele vechĭ s'aŭ perdutŭ, cândŭ a muritŭ Christea, căcĭ eraŭ în mânele luĭ, precum scriemŭ maĭ susŭ. Éră hotarulŭ acestuĭ satŭ din tóte părţile să fie după vechiulŭ hotarŭ pe unde aŭ apucatŭ din véculŭ vecieĭ. Éră la acésta suntŭ marĭ şi drepte mărturiĭ ale Domnieĭ nóstre ceĭ supra-scrisă Stefanŭ Voevodŭ şi a Mitropolituluĭ nostru Kyrŭ Theoctistŭ şi a boiarilorŭ noştri Panŭ Duma Braeviciŭ, Panŭ Manoilŭ, Panŭ Ste. . . . . (lipsă), Panŭ Vlaĭculŭ, Panŭ Ţoianŭ*) de la Chotinŭ, Panŭ Crasneşŭ Vorniculŭ, Panŭ Costea Danoviciŭ, Panŭ Toma Cânde, Panŭ Petru Poniciŭ, Panŭ Albu, Panŭ Lazi, Panŭ Hodko Gaeţevicĭ, Panŭ Isaia de la Némţŭ, Panŭ Steţco Damancuşŭ, Panŭ Costea Orişŭ, Panŭ Radulŭ Piscu, Panŭ Ionŭ Buciumŭ, Panŭ Sacheşŭ Spătarŭ, Panŭ Sopa Vistiarnicŭ, Panŭ Paşco Postelnicŭ, Panŭ Negrilă Paharnicŭ, Panŭ Sbiarea Stolnicŭ, Panŭ Ionŭ Comisŭ, şi alţiĭ şi toţĭ *boiariĭ* noştriĭ şi marĭ şi micĭ, ce aŭ fostŭ la acésta. Éră spre maĭ multă tăriă amŭ poruncitŭ Panuluĭ Dobrulŭ Logofătulŭ să scrie şi să atîrne *pecetea* nóstră la acéstă carte a nóstră. Scrisaŭ Toma la Vasluĭ în annulŭ 6972, Iunie 11."

---

*) Dómna, Soţia.

---

*) Litera de la începutulŭ acestuĭ nume nu se cunósce bine în originalŭ.

Orĭ de cândŭ s'ar fi întrodusŭ limba slavonă la Românĭ, lucru ce se va stabili fără îndoială prin descoperirele ulteriόre pe câmpulŭ Istorieĭ naţionale: este ne contestabilŭ că la Românĭ limba slavonă din vechime era numaĭ limba cărţiĭ, limba învĕţaţilorŭ, limba Bisericeĭ şi cea oficialĕ a curţeĭ; éră nu şi a poporuluĭ, carele deapururea a avutŭ limba sea, românéscă. Acea limbă o vorbiaŭ în viaţa comună toţĭ Româniĭ, de la mare până la micŭ, de la învĕţatŭ până la simplu sĕténŭ. Spre a ne convinge întru acésta n'avemŭ de câtŭ a ceti orĭ care documentŭ slavonŭ scrisŭ în vre-o parte a Românieĭ. Prin limba slavonă se strevede cea română, în familiele române, în numirele române de persóne şi locurĭ, în formele gramaticale române aplicate la ḑicerĭ şi frase slavone. Să adunămŭ d. e. aceste urme ale limbeĭ române ce se zărescŭ prin slavona uricilorŭ reproduse maĭ susŭ. Aşa suntŭ în chrisovulŭ de la Alexandru celŭ Bunŭ numirile: *Giupânŭ*, *Hotarŭ*, *Scorţeuçiĭ*, *Călugărĭ*, *uricŭ*, *Giurgia*, *jumĕtate*, *Ion*, *Oană*. In uriculŭ de la Marele Stefanŭ: *Muşa* (frumόsa), *Oţelŭ*, *Oţelescu*, *megiaşĭ*, *unchiŭ*, *Pănteleescĭ*, *Ezărŭ*, *mărturiĭ*, *Manoilŭ*, *Coste*, *Toma Cânde*, *Petru Ponicĭ*, *Albu*, *Radulŭ Piscŭ*, *Ionŭ Buciumŭ*, *Sopa Vistiarnicŭ*, *Paşcu Postelnicŭ*, *Negrilă Paharnicŭ*, *Sbiarea Stolnicŭ*, *Dobrulŭ Logofătŭ*, *Stanŭ*.

Décă cine-va ar putea aduna tóte ḑicerile şi frasele române ce se găsescŭ rĕspândite prin documentele slavone, ar putea forma unŭ bunŭ lexiconŭ de limba română, cum ea era în gura poporuluĭ pe cândŭ cartea românéscă era cea slavonă

Studierea documentelorŭ slavone ne arată, că în timpulŭ domnireĭ slavonismuluĭ în scóla, Biserica şi cancelaria română, aŭ intratŭ în limba română pe nesimţite o mulţime de vorbe şi forme gramaticale slavone. Aşa feliŭ vedemŭ din uricile de maĭ susŭ, că aŭ rĕmasŭ în limba română următórele ḑicerĭ şi numirĭ slavone: *Gospodariŭ*, *jupânŭ*, *Bogdanŭ*, *sluga*, *sluji*, *slujbă*, *Dumbravă*, *Staroste*, *Dragoşŭ*, *Niamţŭ*, *Vladŭ*, *Vornicŭ*, *Stolnicŭ*, *Stoianŭ*, *Postelnicŭ*, *Boiarŭ*, *procletŭ*, *Precista*, *svăntŭ* (în locŭ de sântŭ), *podóbă*, *Jidovŭ*, *pecete*, *letŭ* séŭ *veletŭ*, *Iazu* séŭ *Ezerŭ*, *povesti*, *megiaşŭ*, *Cerna* (nume de persónă), *Voevodŭ*; *Duma*, *Vlaicu*, *Lazi*, *Hodco*, *Stefco*, *Dobrulŭ* (numirĭ de persóne.)

Despre limba slavonă, a anticelorŭ documente literare moldoveneşcĭ, însemnămŭ că ea este slavonă plântată la noĭ din Rossia apusană, carea din vechime era sub Polonia, precum arată ḑicerile polone preserate prin ea. Se vede că dascăliĭ slavonĭ vineaŭ la noĭ din Galiciŭ, unde până prin viaculŭ XV-le era Episcopie ortodoxă; şi apoĭ din Liovŭ, unde s'a strĕmutatŭ Episcopia ortodoxă, séŭ şi din alte locurĭ unde locuiaŭ Ortodoxiĭ.

Póte că şi din ţéră se duceaŭ acolo doritoriĭ de a se procopsi în limba slavonă, darŭ anume între creştinĭ ortodoxì; căcĭ acéstă limbă, carea era limba cultuluĭ ortodoxŭ, nu se putea învĕţa, dupre spiritulŭ viaculuĭ de atuncĭ, de câtŭ numaĭ la ortodoxĭ. Darŭ cândŭ Iesuiţiĭ cu unia lorŭ aŭ cuceritŭ Galiţia şi Malorosia, atuncĭ s'a copromisŭ ortodoxia slavenilorŭ de acolo în ochiĭ Moldovenilorŭ, în câtŭ eĭ nu aŭ maĭ primitŭ nicĭ dascălĭ de acolo, nicĭ la eĭ nu s'aŭ maĭ dusŭ nime din Moldovenĭ să învețe slavonesce; și așa, precum se va vedea în urmă, limba acésta s'a coruptŭ, a ajunsŭ a fi multora ne suferită, și a trebuitŭ să'ĭ iea loculŭ cea română. Domniĭ, Mitropoliţiĭ și Boeriĭ aŭ confăptuitŭ a susținea Episcopia ortodoxă din Liovŭ, cu asociațiunea (brastva), scóla și tipographia eĭ; darŭ truda a fostŭ zădarnică: Iesuiţiĭ, ajutaţĭ de guvernulŭ Polonŭ, aŭ învinsŭ; și celŭ din urmă azilŭ alŭ Ortodoxieĭ din Galiția, a căḑutŭ în mânile Uniaţilorŭ.

Nu este îndoială că ceĭ ce învĕțaŭ carte slavonă, scriaŭ și românesce în trebuințele lorŭ particulare, precum: în corespondențile familiare și amicale, în trebele gospodărieĭ, etc. Darŭ îndată ce veniaŭ cestiunĭ de interesŭ publicŭ venia rolulŭ limbeĭ oficiale — Slavoneĭ. Une-orĭ chiar și Domniĭ corespundeaŭ cu subalterniĭ lorŭ în limba română; precum vomŭ vedea maĭ josŭ.

Annulŭ 1495. Celŭ maĭ vechiŭ documentŭ de literatură séŭ scrisóre română, descoperitŭ până acum este „Izvodulŭ Spătariuluĭ Clănăŭ;" séŭ scurtă istorie despre formarea și organisarea antică a țĕrilorŭ române, după retragerea legiónelorŭ romane preste Dunăre, tradusă de Spătarulŭ Clănăŭ de pe latinesce în annulŭ 1495. Cu tóte că uniĭ-alții aŭ gânditŭ să pună în îndoială autenticitatea acestuĭ opŭ de mare importanță pentru viața națională a Românilorŭ; eŭ îlŭ credŭ fórte autenticŭ și ca cea maĭ preciósă reliquiă a gloriosuluĭ nostru trecutŭ. Acestŭ odorŭ merită unŭ studiŭ fórte seriosŭ și nu se va putea face de câtŭ de vre-unŭ bărbatŭ cu adâncă sciință archeologică, istorică, și limbistică. Critica, esplicările și traducerea în limba modernă, ce a făcutŭ acesteĭ opere D. Gr I. Lahovari, în „Revista română" din annulŭ 1861, suntŭ departe de a fi satifăcĕtóre.

Spre a ḑice ce-va în trécătŭ în favórea autenticităţiĭ acesteĭ piese, eŭ întorcŭ luareaaminte numaĭ la câte-va puncte:

1) Familiele boerescĭ ce se pomenescŭ în opera luĭ Clănăŭ că aŭ administratŭ ţéra Moldoveĭ, după retragerea legiónelorŭ romane, le găsimŭ cu aceléşĭ nume în documentele cele vechĭ ale ţĕriĭ din viaculŭ alŭ XIV-le XV-le, şi XVI.

2) Spătarulŭ Petru Clănăŭ ḑice că a tradusŭ acéstă operă în Vasluiŭ, unde se afla venitŭ cu Stefanŭ Vodă, în annulŭ 1495. Luna luĭ Aprilie 13.

Dintr'unŭ uricŭ reprodusŭ în urmă la pag. 14, 15*) putemŭ încheia că Marele Stefanŭ în acelŭ annŭ a ernatŭ la Vasluiŭ, fiindŭ-că de acolo a datŭ uriculŭ la 20 Genarie, în care între alţĭ martorĭ se aduce şi credinţa Panuluĭ Clănăŭ Spătarulŭ."

3). In documentele de moşiĭ din viaculŭ alŭ XIV-le şi XV-le hotarele moşielorŭ se determină aşa: „pe unde aŭ apucatŭ din viaculŭ viacilorŭ: — отъ вѣка вѣчнаго;" acésta ne dă a înţelege că ţéra era de multe viacurĭ locuită, cultivită şi organisată: acéstă organisare, administrare, locuire a Moldoveĭ şi a altorŭ ţĕrrĭ românescĭ, ne-o arată documentulŭ în cestiune.

4). Limba, prin amesteculŭ cuvintelorŭ slavone, arată că era epocha domnireĭ slavonismuluĭ în ţérră; prin frasa cea grea şi nenaturale limbeĭ române, arată că este traducere din limba latină ad-litteram, şi pe lângă aceea într'o limbă nelucrată, ţépănă, carea greŭ se mlădóie, fără forme gramaticale stabilite; cu unŭ cuvêntŭ una din cele ântêiŭ încercărĭ de a scrie românesce o materie seriósă. Exemple de feliulŭ acesta ne presintă şi alte traducerĭ posterióre; d. e. Cazania din 1580, precum se va vedea maĭ josŭ.

---

*) La începutulŭ chroniceĭ Huşilorŭ.

5) Unele particularităţĭ ale limbeĭ potŭ apărtini chiar autoriuluĭ, carele silitŭ fiindŭ a traduce, póte că să fi fostŭ nevoitŭ a fabrica unile cuvinte, din slavinesce, séŭ din latinesce. Aşa d. e. ḑicerea *duperare*, *înduperare*, pe care nu amŭ maĭ găsit'o nicĭ într'o scriere vechiă, din câte ne-aŭ căḑutŭ la mână, a putut'o forma de la: *ad* şi *operare*, în sensŭ de: ajutorire, cooperare, conlucrare.

6). Limba acestuĭ documentŭ are multă asemănare cu aceea ce se vorbia în Moldova cu 30 annĭ în urmă, precum se vede din cartea luĭ Stefanŭ Vodă, celŭ Tĕnĕrŭ din 1526, carea se va reproduce maĭ josŭ.

7). O mulţime de cuvinte din acéstă operă, care astă-ḑĭ nu se maĭ întrebuinţéză în scrisŭ, aŭ remasŭ în poporŭ şi se audŭ în conversaţiunile sătenilorŭ moldovenĭ, P. C. *poiade*, *tóĭpă*, *sarad*, *armŭ*, *hălădui* etc.

8). Cuvinte latine ca *campodux*, *consu*, *praetoriani*, etc. arată la originalulŭ latinŭ.*)

---

*) Domnulŭ Hăjdĕŭ, analizândŭ partea limbistică a chrisovuluĭ luĭ Stefanŭ Duşanŭ, principele Sĕrbieĭ, ḑice că în viaculŭ XIV şi alŭ XV, Românĭ atâtŭ de dincolo câtŭ şi de dincóce de Dunăre nu cunosceaŭ încă **l** muiatŭ; ḑiceaŭ d. e. **urécle**, in locŭ de **uréchie**. De aicĭ face conclusiune că ar fi falsă Chronica luĭ Huru; pentru că limba eĭ, de şi se pretinde a fi din viaculŭ XV-le, întrebuinţéză cuvintele cu **l** muiatŭ, d. e. ḑice **uréchi** éră nu **urécle**. (Archiv. istor. t. 3. f 190).

La acésta rĕspundem D-luĭ eruditului nostru Archeologŭ şi Filologŭ, că acestŭ argumentŭ nu este satisfăcătorŭ spre a repune unŭ monumentŭ istoricŭ de atâta valóre ca numita Chronică. Suntŭ doveḑĭ limbistice fórte autentice, care arată că pe timpulŭ Mareluĭ Stefanŭ în limba română a Moldoveĭ era deja cunoscutŭ şi întrebuinţatŭ **l** muiatŭ. Aşa în uriculŭ acestuĭ Domnŭ, datŭ în annulŭ 1464, adică cu 31 annĭ maĭ vechiŭ de câtŭ limba luĭ Clănăŭ, traducĕtorulŭ Chroniceĭ Huruluĭ, întêmpinămŭ cuvêntulŭ **unchiŭ**, fără **l**, precum se esprimă elŭ şi astăḑĭ, éră nu în forma antică, **unclu** (de la avunculus): „што ималп отъ нашихъ предковъ отъ унка нашего Илїа воеводи и Стефана воеводп." De asemine pe timpulŭ Mareluĭ Stefanŭ găsimŭ şi alte ḑicerĭ cu **l** muiatŭ, precum: пѹрече, iar nu пѹлече: „продали слѹгамъ нашимъ панъ пѹрече спътарѹ;"—съкаръ, iară nu съкалъ. (*Archiv. istor.* I. *f.* 156, *n.* 247).

În Chronica luĭ Huru găsimŭ şi cuvinte cu *l* nemuiatŭ ancă, d. e. *popolŭ*, în locŭ de poporŭ; *bosle*, o familie boerĕscă, carea credŭ că este: *bosie*; *slim*, *slimuire*, în locŭ de: *seim*, *seimuire*, şi apoĭ *sămuire*. În annulŭ 1526 deja se maĭ ḑicea *slim*, în locŭ de *seim*. Veḑĭ la acestŭ anŭ cartea Domnuluĭ Stefan, către părcălabulŭ de Vasluiŭ).

Aşa dar adevĕrulŭ este, că pe timpulŭ Mareluĭ Stefan în unele cuvinte *l* nu era ancă muiatŭ; dar în altele era deja de demultŭ.

9). Ḑicerea *cochiĭ-vechĭ* — titlu ce acestŭ documentŭ dă consilierilor Domnuluĭ, séŭ divanuluĭ ţĕrreĭ, adunăriĭ ómenilor cu minte şi esperienţĭ, până nu de multŭ se da în Moldova Divanuluĭ, séŭ adunăriĭ Boerilorŭ administratorĭ, înaintea cărora se făceaŭ mezaturile, séŭ licitaţiunile publice pentru antreprisele statuluĭ séŭ pentru averile particulare ce se scoteaŭ la vênḑare publică. Ḑicerea „cochiĭ-vechĭ“ în Moldova este proverbială şi se întrebuinţéză cândŭ vrea cine-va să arate o anticitate fabulósă: „acésta e de cândŭ cochii-vechĭ.“

10). Unŭ documentŭ istoricŭ ce posedŭ eŭ, cu data din 1448, de la Petru Voevodŭ, dovidesce, că în adevĕrŭ ţéra era împărţită în giuḑĭ, séŭ giudeţe, dupre cum arată Chronica luĭ Huru.

Petru Voevodŭ rĕsplătesce pe „adevĕratele şi credinciósele séle slugĭ Cernatŭ Ploscariŭ şi pe fratele sĕŭ Stefulŭ“ cu maĭ multe sate, siliştĭ şi bălţĭ pe deamândouĕ laturele Prutuluĭ; dar spre a determina maĭ bine posiţiunea acelorŭ localităţĭ numesce şi giuḑiĭ în a cărora jurisdicţiune se aflaŭ ele. Aşa se amintesce a) *giudele Uliŭ*: „şi Smulţiĭ pe Sohuluiŭ şi meĭ giosŭ unde este giudele Uliu.“ b) Giudele *Dragoşŭ*: „şi maĭ giosŭ Siliştea luĭ Flefonin şi a luĭ Radu şi a luĭ Radicĭ, unde este giudele *Dragoşŭ*; c) *Giudele Draganŭ*: „şi fôntânele luĭ Cucu............... pe Cracăŭ unde este giudele *Draganŭ*.“ Aceştĭ giuḑĭ sîntŭ negreşitŭ *giuḑiĭ de văĭ* din Chronica luĭ Huru.

Reproducemŭ aicĭ, ca probă de limbă, exordulŭ şi epilogulŭ Izvoduluĭ Spătaruluĭ Clănăŭ:

„† Ізвод дѣ мѡшии нѡастре рѫндꙋ дин Траѣна Дакиѣ акмꙋ Мѡлдова нꙋмѣщис кꙋм ѧ цъносъ ши кꙋм хълъдꙋи кꙋ лингиле чѣле кȣ алор сале поѣде кари ꙟнекъо ꙟнтрȣрма чѣ маре а ностръ ръмлѣнилѡр ꙟпъръцие дин крȣда ромъ дiзвꙗнъс шi маи Дакѣ цънѣ ши рътȣи нȣ пȣтѣръ.

Iстȣ iзвѡд ꙟ чеѣ варъ тънд Ꙗркȣре Хатманȣ ши Болдȣр вѡрник ши Драгѡш вѡрникȣ ши Пѡстѣ пахарник дакъ ръзбим ши фȣгъри пе Лꙗш ꙟн вѝнчала че авȣм ла кѡдрȣ козминȣлȣї ꙟнтр ꙟ цара лѡр ши тѡатъ пѡдѡлиѣ пръдъ ши жърещи афлъл скрипт пе лътинии лимба нѡастръ чѣ бътрънъ де хȣрȣ чꙗл маре кацълар ȧлȣи Драгѡш водъ ла кȣртѣ оѵ нȣи маре бѡꙗр лꙗшескȣ вишнѡски дин лиѡв ши апȣкъл драгош вѡрникȣ кари хиинд тътъръскȣ сѡлтан нȣл пȣтȣ причꙗпе чꙗрхи ши хиинд кȣ мине нꙗмѡтении депе фътȣсȣ димитрашкѡ џинеремеȣ дꙗтилмии ши кȣмȣл възȣи пѡхтии ал скрипти пе мѡлдѡвений ши мъ пѡх̊ти ши кȣскрȣ драгѡш аи скрипти ши лȣи сȣрꙗтȣл еста каре скѡсȣла атѡкма ди пи чꙗл извод скрипт де хȣрȣ бътрънȣ дȣмнезъȣ поминꙗскъл къ нилъсъръ. щiре де бътрънилє датини а мwшии нwастре ши хинд ꙟръсȣфлȣ акмȣ ши ꙟ паче де тwате пърци скwсȣлам ди пи лътинии ши скриптȣла кȣ мъна мѣ ꙟтъргȣ ꙟн васлȣи вѧнит хинд кȣ мъриѣ са дwмнȣл нwстрȣ щефан водъ чѧл мари ꙟ анw ꙁ. г. мѧсца ꙗприл ïг. ши спе крѧꙁари ам искал ши ам пȣс ши печѧтѣ мѣ. Петрȣ клънъȣ вѣл спатар.

(Reprodusŭ dupre facsimile din Revista română.)

Din viaculŭ alŭ XVI-le limba română începe a străbate şi în canţelaria Domnéscă. Incepŭ a se arăta maĭ ântêiŭ ordine domnescĭ, séŭ cărţĭ domnescĭ în ramurile administrativŭ şi judeţiarŭ ale ţěreĭ, reservându-se limbiĭ slavone numaĭ actele cele de o maĭ mare importanţă precum: uricile de moşiĭ şi chrisóvele de daniĭ. Spre dovadă citămŭ aicĭ douĕ caḑurĭ de feliulŭ acesta din domnia luĭ Stefanŭ Vodă celŭ têněrŭ, feciorulŭ luĭ Bogdanŭ carele a domnitŭ la anniĭ 1517—1527.

Annulŭ 1518. Acestŭ Domnŭ în anulŭ 1518 dă unŭ uricŭ în limba slavonă, prin care întăresce luĭ Petre şi surorilorŭ luĭ stěpânirea pe moşia lorŭ Penteleescíĭ la ţinutulŭ Tutoveĭ.

Uriculŭ este datŭ în Vasluiŭ, şi scrisŭ de Glavanŭ.

Annulŭ 1526. Totŭ acestŭ Domnŭ, dă unŭ ordinŭ către Părcălabulŭ de Vasluiŭ Cărăbuţŭ, ca să mărginéscă pe streinĭ, de a'şĭ agonisi proprietăţĭ în Vasluiŭ. Ordinulŭ este datŭ în limba română, în urmarea tânguireĭ neguţitorilorŭ Vaslueuĭ. Reproducemŭ aicĭ întrégă acéstă carte domnéscă, fiindŭ-că până acumŭ ea este alŭ doilea monumentŭ de litteratură română antică, după Izvodulŭ luĭ Clănăŭ, de şi syntaxa eĭ este cu multŭ maĭ aprópe de syntaxa limbeĭ române a viacurilorŭ urmĕtóre de câtŭ a luĭ Clănăŭ. Diferinţa acéstă provine negreşitŭ de acolo, că acéstă din urmă este traducere, prin urmare limba eĭ silită, pe cândŭ cea d'ântêiŭ este limba originală, liberă. Eŭ amŭ vĕḑutŭ chiar originalulŭ acesteĭ cărţi la Domnulŭ Stefanŭ Angheluţă de la Vasluiŭ. Ea este scrisă pe chârtiă, şi în vr'o câte-va locurĭ ruptă de vechime. Aicĭ o reproducŭ dupre o copiă trasă de pe originalŭ de o persónă în adinsŭ comendată pentru acésta.

„Ноi Стефан Воевод Бож. мiлост. Господар ѕемли молдавскои фачим щирi Домниѣ м'ѣ ла боерiȣл нострȣ Кържъбъцȣ пъркълабȣ ди Васлȣю адiкъ прекȣм ачесте кредiнчоас слȣщiле ноастре Мiхочю ȣшерюл кȣрцii домнестi дин Васлȣю шi Кокȣѕȣ пъхърничел шi пъркълабȣ пъргарю шi котаi кȣпецȣ[1]) шi хилоте кȣпецȣ бътрънii търгȣ лȣю Васлȣю чи вини кȣ воiнiчii[2]) де ѡасте а търгȣлȣi ла табъра ноастръ аiче ꙟ прiстанiще[3]) Милковȣлȣї шi кȣ маре обiдъ пълнсъ съ ꙟаiнтiа ноастръ шi ꙟнаiнте а лор ностри молдовенещi боерi пе арменіі ші жъдовіі ші гречіі карі съ аколо ꙟ търгȣ ѡплоші прекȣм мȣлте нѣџȣисȣрі ші наготі1) къшȣналіар ла тоці а лор търговеці къ съ багъ ла тоаті кȣпеціile молдовенилор ла каре чеі строеіні наȣ деребтате пе леџіа бътрънъ месърніцъ2) кърчюме ші питъріі а цънѣ кȣм аколо ꙟ чел търгȣ цін ма кȣмпъръ ꙟкъ ші локȣрі ѡчіне де касъ ші де фънеце ші де прісъчі ші де вадȣрі де фъкъе3) ші цін ші добітоаче кȣм цін тоці търговеціі ла каре шолтȣѕȣ ші пъргаріі парте ар ціnia ачелор стреіни ші ꙟгъдȣіалъ пісте леџіа чеа бътрънъ шаȣ чершȣт съ ле фачем діребтате пе леџіа бътрънъ ші пе ȣрікȣл де даніе чел аȣ дела чел маре Стефан Водъ мошȣл домніеі меле Дȣмнеѕеȣ поменіаскъл каре мошȣл домніеі меле кȣм ізбънді чеа марі бътъліи дела ракова ші вінчи пе тȣрчі ші пе мȣнтені шіі фрънсъ шіі фȣгърі пентрȣ паментіа4) чеі венчелі кȣмпъръ пе баніі съі тоатъ мошъѣ дела чеі бътрънi мош-

---

[1]) Neguţitorii. — [2]) Ostaşŭ, de la воiна resbelĭ. [3]) Adăpostŭ, tabără.
[4]) Supărare.

---

1) Нагій, нагота, slavinesce însémnă: golŭ, goliciune Aicĭ însémnă: dispoere, disbrăcare. — 2) Măcelăriă. — 3) Móră. De aicĭ verbulŭ *a făcălui*. 4) Memoriă.

нені ші фъкꙋ о свънтъ рꙋгъ ші кꙋрте домніаскъ ші адъвъсъ1) търгꙋ ачел Васлꙋю кꙋ чеі вонічі чюнтіці ші слꙋтіці дін бътъліі ші ашъѕъі търговеці ші бані ле деде а кꙋпецірѣ ші тоатъ мѡшъѣ ѡ дънꙋіръ ѡчинъ ꙟ вакꙋ а хнрѣ търговеціլор молдовени карі съ вінчі кꙋ тꙋрчіи аколо ші воінічещі съ лꙋптъ де победі2) атъта мꙋлціме де пъгъни че нъпъдісъ ꙟн царъ, кꙋм въѕꙋм домніа ме ші тоці боері домніеі меле ꙋрікꙋл чел де даніе ші алтꙋ ꙋрік де ꙟтърітꙋръ — дела пърінтѣ домніеі меле Богдан Водъ Дꙋмнеѕеꙋ помініаскъл ка съ аибъ ачеі търговеці молдовені ші тот родꙋл ші съмінцъѣ лор дін ніам ꙟ ніам пънъ ꙟ вакꙋ а стъпъни аче мошіи ꙟ тот локꙋл кꙋ тот венітꙋл дін къмпꙋ дін пъдꙋри дін трапъ ші дін фънеце ші дін лꙋнчі ші дін локꙋрі де царінъ ші кꙋ ватра търгꙋлꙋі волнічі аши лꙋа венітꙋ дін тоате ка депи дріаптъ а лор очінъ ші мошъе нꙋма пе леціа алор лате търгꙋрі съ аібъ ла бреме де пъс кълърі вонічі де

---

1) Pôte: adaosă. — 2) Invinsă.

ѡсте а дирѣ[1]) местіці[2]) кȣ тоате челе де трѣбъ ла бътае кȣм ші акмȣ аȣ воінічіі лор аіче ꙟ такъра ноастръ ші въꙃънд домніѣ ме плънсоарѣ слȣџілор ноастре чіі маі сȣс скріші ші а тоці търговецілор дін Васлȣю ші дакъ въꙃȣм ші ȣрічіле челе кътръне іатъ нȣма чеці скрім ші тареці порȣнчім кȣм а мънъ веніціва картѣ домніеі меле съ нȣ ꙟтралт фелю фачи нȣма че де съргȣ съ въ стрънџеці кȣ шолтȣꙃȣ ші кȣ пъргарії ші съ кемаці пе тоці чеі стреіні кȣпеці армені ші гречі ші жъдові съ ле лȣаці сама кȣ че діресъ кȣмпъръ ѡчіни локȣрі де касъ ші де фънеце ші де прісъчи ші де царине ші вадȣрі де фъкъе ші авънд діресъ съваи[3]) домнещи діар хирѣ съ ле лȣаці де ла мъна лор ші съ ле триметиці ла домніѣ ме ка съ ле рȣмпем къ наȣ̆ леџе арменіи ші жъдовіі ѡчине а цънерѣ ꙟ пъмънтȣл нострȣ молдовинескȣ кȣ атаре токмалъ ші леџе фостаȣ нȣшй[4]) пріміці де стръмошȣл Домніеі меле бътрънȣл Ꙗлександрȣ Водъ чел Бȣн тънд честе лінгі кȣрсъ ꙟтъі ꙟ пъмънтȣл ностpȣ молдовинескȣ фȣгъріці дін цара ȣнгȣріаскъ ші дінтралте церй пентрȣ леџѣ алор съі пърінці каре лі съ дете воі ші леџе дела Домніе ші дела царъ кȣ слим1) де общи аш цінѣ леџеле лор ші а фачи вері-че кȣпецъі фърче месърніцъ ші кърчме ші пітъріі а нȣ цънѣ ка нȣ каре кȣмвашіле пе крещіні спȣрче кȣм датіна лор ар хи ші пентрȣ ȣна каста іатъ таре въ порȣнчім домніѣ ме ка де съргȣ пе тоці чеі стреіні армені ші жъдові таре . съі проптіці а фачерѣ кȣпеціі кȣ кърчме вері кȣ месърніцъ вері кȣ пітъріі нȣма фърче гречіі карі ар вра аȣ волнічіе лачесте кȣпеціі ма ѡчині німе вері карі стреіні хиріар ші грек наре волнічии ꙟ пъмънтȣл ностpȣ молдовенескȣ а цънѣ вері а бирȣи къ наȣ леџи дела чеі бътрънi домні ші мошнені карі агонісъ пъмънтȣл еста кȣ сънџиле лор ꙟла цінȣ шжл

---

[1]) Dacă nu va fi prin greşélă scrisŭ în locŭ de *a dare*, atunci este verbulŭ *adire*; a merge unde-va 2) De la Мѣсто: *locŭ*. Însémnă: a fi localisaţĭ, aşşeḑaţĭ, duşĭ. 3) Macar; de la latinesculŭ *sive*. 4) Dénşii.

---

1) Adunare, seimŭ.

арътȣі1) шжл пъстръ мошъі ахирѣ пентрȣ родȣ лор ші пентрȣ съминценіѣ лор пънъ ꙟ вакȣ къ нȣш върсаръ сънџеле лор пентрȣ чеі стреіні карі/навȣръ нічі ȣн пъс пентрȣ мошііа ноастръ кȣм ші ноі пънъ ꙟ ѕіоа де астъѕі цінемȣне мошііа кȣ сабіѣ ші кȣ сънџеле нострȣ ші пентрачеѣ тоці стреініі чещіѣ армені ші жъдові ші гречі кȣм съ деде леџе ліашілор ші рȣшілор ші ȣнгȣрілор ші бȣлгарілор карі вени дін дорȣ лор де слȣжі ꙟ цара ноастръ ла ѡсте ші врȣръ пентрȣ бешȣгȣ пъмънтȣлȣі а съ ачіоа2) ші а хълъдȣі3) ла ноі съші агонісаскъ кȣ мȣнкъ вері кȣ кȣпеціе піта лор аш ціне касъ ші локȣрі пе пъмънтȣ ȣнде ар пȣте гъсі кȣ нъмалъ дела мошнені ашъждерѣ леџе дедесъ ші естора ші дȣмната афлънд ѡчині кȣмпърате де вері карі стреіні нȣма че съ ле іаі ѕапісъле ші съ ле ꙟторкъ търговеціі баніі къці ар скріе ѕапісіле ші врънд стреініі чіѣ а хълъдȣі аколо ші ціне челе локȣрі съ се ꙟвоіаскъ кȣ тър-

---

1) Slav. a apăra, a resboi. 2) A se face *de aci*, a se aşeḑa *aci*. 3) A scăpa, a izbuti în o afacere.

говеції к8 нъмалъ а ле цінѣ ші карі ар вра докітоаче пентр8 а лор касъ а цънѣ пентр8 пъш8не съ де пе варъ къте 8н 8г ла бисеріка домніаскъ ші маі м8лт вал н8 лі съ факъ ка съ поатъ ші н8шъі а хълъд8і ꙟ пъмъит8л ностр8 ші аш агонісі піта лор ші кір8 чес ашъꙃаці а да пи тот ан8л ла вістеріѣ домніаскъ ші баніі стіаг8л8і а четъціі Васл8ю аша пор8нчім8ці пъркълабе ші катъ а да аск8лтаре деплинъ ла пор8нка ноастръ ші ꙟт8рнънд8не дін міла л8і Д8мнеꙃе8 к8 сънътате ла ска8н8л ностр8 съ не фачи щире де тоате честе че съ плънсъ Васл8еніі ші к8м ꙟн кале п8съціі ка ші ноі дела ноі съ ли дъм ші съі міл8ім ші съ ли ꙟтърім даніѣ ші міл8іріа мош8л8і ностр8 ші а пърінтел8і ностр8 Д8мнеꙃе8 поменіаскъи к8 8рік8 ностр8 ꙟтъріт к8 чеа маре а ноастръ печете ші ка маі н8 ꙟдръꙃнеꙃъ вері карі дирегъторю а кълкарѣ лецѣ бътрънъ дѣ ꙟгъд8ірѣ к8пеціі к8 кърчме ші месерніцъ ші пітъріі арменілор ші жъдовілор ші ѡчине а к8мпърарѣ вері каре стреінȣ де родȣ молдовенескȣ ꙟ пъмънтȣл нострȣ ші ꙟ мошіѣ ноастръ порȣнчітам пе леџѣ бътрънъ ȣніі качііа кȣ спънꙃȣрътоаре съ съ омоаре каре а таре порȣнкъ датȣам домніѣ ме крединчіоші боерii нострі хатманȣлȣі ші челор марі ворнічі а църii де жос ші а църii де сȣс со плиніаскъ нȣма декът. Сам господ. велеал.

(Loc. Sig.) Отъ топличени ȣ влеат злд мѣсца сънтемврі к.

Вел логоф........ (rupt). Iа мовила писър ам скрипт.

Însemnare. Originalulŭ este ruptŭ în vr'o ḑece bucăţĭ; din care causă unele locurĭ nu se potŭ discifra de pe elŭ, de câtŭ cu ajutorulŭ uneĭ copie, făcută de pe elŭ maĭ dinainte.

Despre autenticitatea acestuĭ documen'ŭ ne putemŭ convinge:

1) Din armonia luĭ cu istoria ţerreĭ Aşa elŭ arată că în anulŭ 1526, Septembriŭ 20, Domnulŭ Stefanŭ celŭ tênĕrŭ era în tabără la Milcovŭ, în campanià de resbelŭ. Chronicariulŭ ţerreĭ, Vorniculŭ Grigoriŭ Urechiă, ne spune, că la Februariŭ 5, Stefan Vodă a dat resboiŭ mare luĭ Radu Vodă Domnulŭ ţerreĭ Muntenescĭ; că a trecutŭ cu oştire până la Tîrguşorŭ, prădândŭ ţérra, şi nime n'a cutezatŭ să'ĭ stea împrotivă; şi că Radu Vodă a fostŭ silitŭ să céră pace. La To-

plicenĭ dară, unde se afla Stefanŭ Vodă cu lagărulŭ, şi de unde a datŭ cartea de maĭ susŭ cătră Părcălabulŭ de Vasluiŭ, la 20 Septembriŭ 1526, adică la începutulŭ anuluĭ, elŭ era ocupatŭ cu pregătirea de resbelŭ, cu strîngerea ţerreĭ, precum se esprimă Chronicariulŭ. De aceea şi bĕtrâniĭ Vasluiuluĭ 'ĭ aŭ dusŭ acolo *voĭnicĭ de óste.* Pregătirile aŭ urmatŭ până în luna luĭ Februariŭ. Atâtŭ cartea domnéscă pentru Vasluiŭ, câtŭ şi resbelulŭ ce coincide cu ea s'aŭ întâmplatŭ cu unŭ anŭ înaintea morţiĭ luĭ Stefanŭ. (Letop. t. I. pag. 156).

2) Limba română din acéstă carte corresponde epocheĭ. Multe ḑicerĭ şi frase sémĕnă în totulŭ cu documentulŭ precedentŭ, cu Izvodulŭ luĭ Clănăŭ, şi cu altele următóre, totŭ din véculŭ acesta. Aşa sunt ḑicerile: *nagote*, *căşuna*, *vinge*, *frânsă*, *fugări*, *vincélă*, *moşneni*, *păsŭ*, *misti*, *săvaĭ*, *nuşiĭ*, *tând*, *linghi*, *cursă*, *seim deobşte*, *datină*, *a rătui*, *moşia* (patria), *aciŭa*, *hălădui*, *atare*, *script*, etc.

3) Din chrysovulŭ Domnuluĭ Georgiŭ Ghica din anulŭ 7165 (1657), prin care acestŭ Domnŭ întărindŭ stăpânirea Vasluenilor pe moşia têrguluĭ, pomenesce de ispisócele ce aveaŭ eĭ dela Domniĭ vechĭ, şi între alţiĭ pomenesce şi de Stefanŭ Vodă celŭ tênĕrŭ, şi de ispisoculŭ datŭ de elŭ Vasluenilor, ispisocŭ ce se promite prin cartea dată din tabăra de la Toplicenĭ, cu occasia înturnăreĭ la Vasluiŭ. (Chrysovulŭ acesta este publicatŭ de D. Petalà).

4) Ameninţarea ce face Stefanŭ Vodă diregĕtorilorŭ cu spânḑurătórea pentru călcarea legeĭ, se potrivesce bine cu ceea ce spune Letopiseţulŭ luĭ Urechiă despre firea acestuĭ Domnŭ: „Era omŭ mâniosŭ şi pré lesne vĕrsătoriŭ de sânge." (Letop. t. I. pag. 156).

5) Desele repeţirĭ a aceliaşĭ ideĭ deasemenea este sigilulŭ anticităţeĭ, pe când nu cunoşcéŭ scriitoriĭ altŭ modelŭ de scrisŭ, de câtŭ Biblia.

6) Numele Cărăbaţŭ, ce se dă părcălabuluĭ de Vasluiŭ în acéstă carte domnéscă, este numirea unia din familiele boereşcĭ ale ţerreĭ, precum ne arată şi alte documente antice. (Vedĭ înainte, documentulŭ de la anulŭ 1655) Deasemene numirele familielor neguţitoreşcĭ ce se amintescŭ în carte, există până astădĭ la Vasluiŭ, d. e. Părcălabu, Cotae, Chilote.

7) Cartea domnéscă ne arată că Vasluiulŭ exista şi maĭ înainte de a fi ziditŭ acolo Marele Stefanŭ Biserica şi curtea domnéscă. Uriculŭ datŭ din Vasluiŭ în anulŭ 1432 de Domniĭ Iliaşŭ şi Stefanŭ, confirmă anticitatea Vasluiuluĭ. (Chronica Huşilor, anulŭ 1690).

Anulŭ 1530. Unŭ monumentŭ de litteratura română de pe timpulŭ domnieĭ luĭ Petru Rareşŭ, carele a cârmuitŭ ţérra în dóue rônduri, între aniĭ 1527 şi 1546, este: „Letopisăţulŭ moldovinescŭ,“ de care ne spune Vornicu'ŭ Grigorie Urechiă în predoslovia Letopiseţuluĭ sĕŭ. Acéstă operă n'a ajunsŭ până la noĭ; dar Urechiă o a avutŭ, şi s'a servitŭ cu ea. Nu scim nicĭ măcar cine a fost autoriulŭ acestuĭ Letopiseţŭ. Urechiă ne spune numaĭ, că era fórte pe scurtŭ, şi venea numaĭ până la domnia luĭ Petru Vodă Rareşŭ, de unde putem conchide, că autoriulŭ a fost contimporan cu acéstă domniă.

Anulŭ 1546, Maiŭ 14, Petru Rareşŭ dă din Huşĭ unŭ Chrisovŭ slavonŭ pentru cumpĕrarea satuluĭ Sĕreteniĭ de cătră Ióu Hârea de la aprodulŭ Giurgea Boldur. Chrysovulŭ este reprodusŭ în Chronică, introducere, pag. 21.

Anulŭ 1580. De la finele véculuĭ alŭ XVI-lea, litteratura română ia unŭ sborŭ maĭ mare. Vorniculŭ Urechiă scrie Letopisețulŭ séŭ Chronica țerreĭ în limba română, și maĭ complectŭ de câtŭ acelŭ amintitŭ maĭ susŭ. Începŭ a se typări cărțĭ românescĭ. Cea ântêiŭ carte română typărită, celŭ pușinŭ pre câtŭ cunoscŭ eŭ, și pe carea o și posedŭ, este „Cartea ce se chiamă Evangelie cu învĕțătură," typărită la Brașovŭ, în anulŭ 1580. Ca modelŭ de limbă reproducemŭ aicĭ frontispiciulŭ cărțiĭ și una din Evangeliele de Duminicĭ.

„Картѣ че се кѣмѫ Євангеліе кȣ ꙟвъцѫтȣрѫ деѫ тȣспатрȣ Євангелистіи алѣсѫ. ши деѫ мȣлте доумнеѕеещи Скриптȣри. ши датѫ бесѣричеи лȣи Доумнеѕеȣ ꙟ тоате дȣминичи а се чети. ашиждере ши ла дȣмнеѕеещиле праѕниче, ши ла але алтѡр сфици. спре ꙟвъцѫтȣрѫ крещинілѡр ѡамени, кътръ дерептарѣ. соуфлетȣлȣи ши троупȣлȣи. ши кȣ ажоуторюлъ лȣ Доумнеѕеȣ типѫритѫ ачастѫ сфѫнтѫ карте Євангеліе коу ꙟвъцѫтȣрѫ. ꙟ аніи ши ꙟ ѕилеле Мѫріеі, лȣ батърь крищіов, кȣ мила лȣ Доумнеѕеȣ Воеводѫ ꙟ тоатѫ цара оунгȣрѣскѫ, шн ꙟ ардѣлъ. ши ꙟ тоци съкȣии. ши ꙟ ѕилеле марелȣи де Доумнеѕеȣ Лоуминатъ архіепіскопȣ лȣи генадіє чѣꙋ фостъ спрє тоть деспоусꙋлъ мърієи лꙋи, кꙋ мила лꙋ Дꙋмнеꙃеꙋ кръмиторю леціеи крещинѣскѫ:: Ꙗтоунче ера деспꙋиторю ꙟ тотъ цара рꙋмѫнѣскѫ коунꙋль крещинь ши доулче Михнѣ Воеводѫ ши спрє деспоусꙋлъ домніеі лꙋи кръмиторю леціїей крещине Мареле Серафимъ, архїепіскꙋпꙋл. Є кꙋ ажоуторꙋлъ лꙋ Доумнеꙃеꙋ ши кꙋ воѧ ачестор тоутꙋрор, ши а сфатꙋлꙋи міеꙋ, ши алълтор. Єꙋ жоупънꙋлъ Хръжилъ лоукачь жоудецꙋл брашовꙋлꙋї, ши атот цинꙋтꙋлъ бръсеи, жѫлꙋии ши дедь деле типѫрїи, ꙟ лаꙋда татълꙋи, ши фїюлꙋи, ши доухꙋлꙋи сфѫнтъ. ꙟ четатѣ цинꙋтꙋлꙋї домнїеи мѣле ꙟ брашовъ. ши сѣꙋ ꙟчепꙋтъ ачастѫ карте а се типѫри доупѫ ꙟтрꙋпарѣ фїюлꙋи ши коувѫнтꙋль лꙋ Доумнеꙃеꙋ ла ѡ міє фп. а ѡт битиѧ ꙃпн, ꙟ лꙋна лꙋ декемврїе, дї, днъ, ши сѣꙋ съвръшитъ лоукрꙋлъ. ла ѡ мїє фпа. а ѡт битиѧ, ꙃп.ѻ. ꙟ лꙋна лꙋ юніе. кн. днъ. давшемꙋже кꙋ начати. исъвръшити блго изволившемꙋ. Слава честь и поклоненіе въ бесконечніѧ вѣки, аминъ::“

Evangelia din Duminica Vameşuluĭ şi a Fareseuluĭ.

„Дѡи ѡамени, доусерѫсе ꙟ бесѣрекѫ съ се роаџе, оунȣл амȣ фарісею, іарѫ алтȣль Митарю:: Фарисеюлъ стътȣ аша. ꙟнтрȣ елȣ ши се рȣга. доамне, лаȣдѫ ціе даȣ. къ нȣ сънть ка алалци ѡамени ръпитори недерепци кȣрвари. саȣ ка честь Митарю:: Постескȣмѫ де доаѡ ѡри ꙟ сѫптѫмѫнѫ. ши аꙃѣчѣ даȣ де ꙟ тот кѫть амȣ:: Іарѫ Митарюль ста департе, иȣ врѣ ничи окїи съи съшь ръдиче ла черю, че оучидѣ піептȣлъ лȣи гръиѧ. доамне милостивь фїи мїе пъкѫтосȣль. адевър гръескъ воаѡ. къ дещинсе ачеста дерептагъ ꙟ каса лȣи де кѫть честа алалть. дерепче къ тоть карелешь ꙟналцѫ сине плѣкъсе. Іарѫ кареле се плѣкѫ ꙟнълцѫсе::

Iată unŭ passagiŭ din Tîlcuirea la acéstă Evangeliă:

„ꙟчепȣтȣлъ трȣфей досѫдире аратѫсе. къ ѡкъраще пре алалци ші ꙟнтрȣ ѡ немикѫ нȣи сокотѣще пре ачеѧ. къ оунїи амȣ мѣсеріи, аре. Ȣ 1) алцїи де рȣдѫ рѣ, іарѫ алцїи къ нȣ ꙟцълегъ ши прощи парȣисе. Ȣ алцїи недерепци ши пъкѫтоши, къ ѡкърѫре еи ачещіѧ трась ѧсте. ши пре елȣши сепаре нȣмаи къ е прѣ мѫндрȣ 2) ши ꙟцелепть. де рȣдѫ бȣнѫ ши богатъ. пȣтѣрникъ ши дерептъ, ши маи маре де тоцй ѡаменїи ши маи бȣнъ. ші ва фи ши ѡкърѫрѣ ꙟчепѫтоаре трȣфеи. іарѫ трȣфа е чѣ съмѫнцѫ рѣ а ѡкѫръреи. дерептȣ ачѣѧ ꙃиѡа чѣѧ марѣ а лȣ Доумнеꙃеȣ. иꙃбѫндѫ аре афаче, спре тоцн досъдиторїи ши трȣфашїи. ши кȣ фъкѫторїи пъкателѡр депреȣнѫ мȣнчіци фивѡр, къшъ арѫтѫ фарисеюль кипȣль съȣ стъндь ши прѣ ꙟнълцарѣ алȣишь ши трȣфа че авѣ. ши кȣвинтеле лȣи де ꙟчепȣть авѣ кипь де ѡмь бȣнъ ши де ꙟцелептъ, къ гръиѧ амȣ доамне мȣцемескȣци. іарѫ дȣпѫ ачѣстѣ къте ꙃичѣ тоате прѣ кȣ ꙟнълцаре ши кȣ трȣфѫ ꙟплȣте ера. нȣ ꙃичѣ амȣ къ тȣ маи фъкȣтъ доамне. ши кȣ ажȣторюлъ тъȣ слобоꙃескȣмѫ де тоа-

---

1) Şi. — 2) Sapinete. De la slavon. премȣдрый.

тѫ недерептатѣ ши де ръпире ши де алалте рѣле. че тоате исправеле пърѣисе къ кȣ пȣтерѣ лȣишь къ лѣȣ испрѫвитъ. Тоть ѡмȣл амȣ щире съ аибѫ. къ фърѫ ажȣторюлȣ лȣ дȣмнеꙃеȣ нȣпоате испрѫвн ничи оуѫ лȣкрȣ бȣнь. гръѧще Христос, къ фърѫ де мине нȣ пȣтеци фачи немикѫ. ши пророкȣлȣ ꙗрѫ гръѧщге, къ де нȣ ва ꙃиди домнȣлȣ каса, ꙟтрȣ дешертȣ се вѡр трȣди чеѧ че ѡ ꙃидескъ. ши апостолȣлъ ꙃиче къ нȣ чинѣрѫ врѣ ниче алергъторюлȣ, че кареись милȣици де дȣмнеꙃеȣ. ші ꙗрѫ нȣ еȣ, че дȣлчѣца лȣ дȣмнеꙃеȣ карѣ е ꙟтрȣ мине. ши ꙗрѫ дȣмнеꙃеȣ ѧсте де лоукрѣꙃѫ ꙟтрȣ нои. ші де че ва врѣ съши лȣкрѣꙃе. Ȣ съ 1) амȣ съ ши кȣ воѧ поутѣрничилѡр чинстици фивъмь. ꙟнсѫ фърѫ де ажȣторюль челȣѧ де сȣсь ничи ꙟоу лȣкрȣ ꙟ калѣ віецїеи ачещїѧ пȣтемь съ фачемь. къ щїȣ амȣ ꙃіче, къ нȣе ѡмȣлȣи калѣ лȣи. ничи мѣрџе бъркатȣль съши испрѫвѣскѫ мѣрџерѣ

---

1) Dacă. De la latin. Si

*

са, дерепт ачеѧ амȣ съ нȣ не се паре къ нȣмаи ꙟшине испрѫвимь невоинца бирȣиреи. къ аноастрѫ ѧсте чине ва врѣ ши съ се невоѧскѫ спре чѣѧ маи бȣна. ꙗрѫ а лȣ дȣмнеꙃеȣ ѧсте, чѣѧ че скоате спре лȣкрȣлъ чела боунȣлъ кȣ похта чѣѧ бȣна ши кȣ оусръдїе. ꙗрѫ чела че нȣ поате авѣ пре фире, че де ꙟ бȣнѫтате ва съѡ прїимѣскѫ, ши гръѧще къ ѡ почю добѫнди. ачѣѧсте трȣфѫ ши лаȣдѫ. че амȣ ꙃичи къ аи че наи лȣатъ. Є саи[1] ши лȣать, пентрȣ че те лаȣꙃи къ наи лȣать.“

Observămŭ în trécătŭ că limba acesteĭ cărţĭ, cu tóte că ulterióră limbiĭ luĭ Clănăŭ cu 85 de anĭ, are mare semĕnare cu ea, atâtŭ în ḑicerĭ vechĭ, câtŭ şi în forma fraselorŭ, şi în întunecimea stiluluĭ, în câtŭ are nevoe de o nóuă traducere pentru Românulŭ modernu. Acésta provine de acolo, că amândóuĕ aceste opere sunt traducerĭ, şi autoriĭ torţéză limba română după a originalelorŭ.

Anulŭ 1590. Pe la 1590, Marele Vornicŭ Urechiă a scrisŭ despre „Domniĭ Moldoveĭ şi viaţa lorŭ.“

Reproducemŭ din acéstă operă „Predoslovia“ séŭ procuvêntarea luĭ Urechiă, ca modelŭ de starea limbiĭ române în acelŭ timpŭ.

---

[1] E s'aĭ şi luatŭ: *Si dacă aĭ şi luatŭ.*

„Предословiе 1).

„Мȣлци скрiитори саȣ невоiтȣ де аȣ скрис рѫндȣл шi повестѣ църѫлор ши аȣ лъсат иѕвод пре ȣрмъ ши бȣне ши ръле съ ръмѫе фечорiлор ши непоцълор, съ ле хїе чѣле бȣне де ꙟнвъцътȣръ, ꙗр чѣле ръле ка съ съ поатъ фери, ши съ съ сокотѣскъ, ши челѡр бȣне съ ȣрмѣѕе. ши алцiи пиѕмȣинд, ши ꙟнсъмнънд ши скрiинд, кȣм ши еȣ Григорiе Оурѣки, каре ден мила лȣи Дȣмнеѕеȣ, ши ал Домнȣлȣи меȣ ам фост ворник маре, кȣ мȣлтъ невоинцъ ам четит кърциле ши иѕвоаделе, ши але ноастре, ши челор стръине, ши ам афлат кап ши ꙟнчепътȣръ мошилѡр де ȣнде аȣ иѕворѫт ꙟ царъ, ши саȣ ꙟмȣлцът, ши саȣ лъцит ка съ нȣ съ ꙟнече анiи чеи трекȣци атоате църile; ши апон съ нȣ съ поатъ ши че саȣ лȣкрат, съ съ асемiне хиерълѡр ши дѡбiтоачелѡр челѡр мȣте, ши фъръ минте. Ꙗчеа ȣрмънд, ши мъкар къ съ афлъ ши де алцiи ꙟнсъмнате лȣкрȣрiле

---

1) Procuvêntare.

църѫи Мѡлдѡвіи, апȣкатȣмам ши еȣ а скріере ꙟнчепътȣра, ши адаосȣл, маи апои ши скъдерѣ, каре съ веде къ аȣ веніт ꙟн ӡилъле ноастре, дȣпъ кȣм аȣ фост ꙟнтъюл църѫи ши пъмънтȣлȣи нострȣ а Мѡлдѡвіи. къ кȣм съ тъмплъ де сърг ши адаоџе поҳоюл апіи, ши гаръши де сърг скаде ши съ ꙟнпȣцинѣӡъ, аша саȣ адаѡс ши Молдова, каре маи апои делалте църи саȣ дескъликат, ши саȣ лъцит де сърг ши фър де ӡъбавъ. Ꙗчеле черкънд ле ам ꙟндрептат кȣ невоінцъ, къ нȣ нȣмай летописецȣл нострȣ, чи ши кърци стръине ам черкат, ка съ пȣтем афла адевърȣл, ка съ нȣ мъ афлȣ скріитѡр де кȣвинте дешарте, че де дрѣпте; къ лѣтописецȣл нострȣ чел Молдовинеск аша скріе де пе скȣрт, къ ниче де віѧца Дѡмнилѡр каре аȣ фѡст тѡатъ кѫрма нȣ алѣџе, некȣм лȣкрȣриле ден лъȣнтрȣ съ алѣгъ, ши пе скȣрт скріинд ши ꙟнсъмнънд де ла ꙟнчепȣт пънъ ла домніѧ лȣи Пътрȣ Вод. Рареш, ши саȣ стѫнс; къ де аиче ꙟнкоаче наȣ маи скрис нименѣ. Ниче есте а съ мираре, къ скріиторіи ностри наȣ авȣт де ȣнде стрънџе кърци; къ де ла лъкȣиторіи дентъю наȣ афлат скрисори, къ наȣ лъсат, ка неще ѡамини неашъꙁаци, ши маи мȣлт прощи ши некъртȣрари, че ши еи аȣ скрис маи мȣлт ден басне ши ден повѣщи, че аȣ аȣꙁит ȣнȣл дела алтȣл. Іар скрісориле стрънинилор скріȣ прѣ ларг ши де аџȣнс, каре аȣ фост ръвнитори ши хербинци нȣ нȣмаи але сале съ скріе, че ши чѣле стръине. Ши де аколѡ лȣънд мȣлте ши липиндȣле кȣ але ноастре врѣми потривинд, ши ам скрис ачест литописец, кареле ши де нȣ се ва потриви пе ла мȣлте локȣри, чел че ва хи кȣ минте, гѫндеск къ нȣми ва винȣи; къ де мȣлте ѡри ѡмȣл ꙟнсȣши чѣле че вѣде кȣ ѡкіи съи нȣ ле поате съ ле пȣе пе рънд, ши мȣлте ꙁмінтѣще, ши аȣ спȣне маи мȣлте, аȣ̆ маи пȣцине; дар чѣле де демȣлт ши ръсȣфлате де атъта врѣми де ани. Че еȣ кȣм ам афлат, аша ам аратат.

Григоріе Оуреки Ворнік Маре.“

Din maĭ multe zapise de vênḑare de moşie pintre reḑeşĭ, scrise la începutulŭ viaculuĭ 17-lea, şi care se păstréză între documentele Episcopieĭ de Huşĭ, inchiămŭ că limba slavonă se întrebuinţa nu numaĭ în Biserică şi în cancelaria domnéscă, dar şi în scrisorĭ particulare, dacă se nimeria pe acolo scriitoriŭ procopsitŭ în acéstă limbă; séŭ celŭ puţinŭ unulŭ care să scrie amestecatŭ slavinesce-românesce. La întêmplare de lipsă a unorŭ asemenea procopsiţĭ, se serviaŭ cu limba română. Ceĭ micĭ tindŭ şi eĭ a imita pe ceĭ marĭ în tóte. Ca esemplu de scrisóre în limbă amestecată, reproducŭ aicĭ o mărturie a Şoltuzuluĭ de Huşĭ, fără dată; carea totŭ-o-dată ne arată că şi Şoltuzulŭ de Huşĭ nu voia a se lăsa de totŭ josŭ în procopsélă:

„Се ȣбо ми Шолтȣз wт Хȣш и люди добрих..... от делени и пѣтре цъбън спът wт строещи и максим wт тъwщи, ши фътȣл wт строещи и флорѣ wт боцѣщи, и лоринци и мътею ажод, и многилюди пишем и свѣдител ствȣем, ꙗкож прїндѣ пръднас, станчюл ши wанца шй кирила ши мърика ши софїйа ши ана фїчорїи лȣи силиwн, непоцїи лȣи Некоар, ръспопъ де нїаȣ мъртȣрисит, кȣм аȣ вънȣт w wчинъ дин сат дин ръспопи дин џюмътате де сат партѣ дин сȣс дрепт н талери. Дечи нои дакъ ам възȣт а лор бȣнъ токмалъ

нои леам фъкȣт ӡапис де мъртȣріꙗ ка съ ле фіꙗ де дрептатѣ, ши аȣ веніт ши кȣ алт ӡапис, дела алтѣ мъртȣріи. Де ачаста мъртȣрисим кȣм аȣ въндȣт лȣи Дȣмитрȣ дин ръспопи ши лȣи Симїѡн де аколо. Де ачаста мъртȣрисим кȣ сȣфлетилѣ ноастрѣ.“
(Конд. Б. ф. 37).

Ierimia Movilă Voevod.

Anulŭ 1592. La anulŭ 1592, Ierimia Movilă a datŭ uriculŭ slavonŭ pentru înḑestrarea Episcopieĭ de Huşĭ cu cele d'ântêĭ moşie domnescĭ. Este reprodusŭ românesce în Chronica Huşilor, pag. 91.

Anulŭ 1604 Uriculŭ slavonŭ de la acelaşĭ domnŭ întru o cértă reḑeşéscă pentru satulŭ Dolhesciĭ, şi alte sate. (Cond. B. f. 56. 57).

Anulŭ 1605 Zapisŭ scrisŭ slavinesce pentru vênḑarea uneĭ rĕḑeşiĭ din Bunescĭ.

Anulŭ 1609. Iarăşĭ unŭ zapisŭ rĕḑeşescŭ scrisŭ slavinesce.

Uricŭ slavonŭ de la Constantin Movilă Vodă, prin care întăresce vênḑarea uneĭ părţĭ din satulŭ Berbenţeniĭ pe Crasna. (Cond. A. f. 39).

Anulŭ 1610. Acelaşĭ Domnŭ prin uricŭ slavonŭ adeveresce că visternicelulŭ Nicóră a vêndutŭ ocina sea din Berbenţenĭ Mareluĭ Postelnicŭ Dumitraki Chiriţă (f. 40).

Ile Băciocŭ Vorniculŭ, Gheorghie şi Lupulŭ Drăgoĭ, Gheorghie Balşe şi Tóder Drăgoĭ Vornicĭ de pórtă, Vrabie Postelniculŭ, Vitovt Logofĕtulŭ şi Constantin Roşca biv-ceaşnicŭ 1). daŭ mărturie în limba slavonă, că Frăţiman Părcălabulŭ a vêndutŭ o rĕqeşiă din Berbinţenĭ Mareluĭ Postelnicŭ Dumitraki Chiriţa (cond. A. f. 41); éra Constantin Movilă Voevod adeveresce acèsta prin uricŭ slavonŭ.

Constantin Movilă Voevod.

Anulŭ 1611. Constantin Movilă Vodă prin uricŭ slavonŭ adeveresce că Ghervasie biv Brănister a cumpĕratŭ o reqeşiă de la Stefania fata luĭ Hilip. (Con. B. f. 87).

Prin altŭ uricŭ slavonŭ adeveresce că Crăciun Visternicelulŭ a cumpĕratŭ o rĕqeşiă de la Bunescĭ (ibid. f. 1).

Anulŭ 1612. Unŭ rĕqeşŭ a nume Zasul din Leescĭ prin zapisŭ românescŭ adeveresce că a vêndutŭ ocina sea din Bunescĭ luĭ Neniuţă. (Cond. B. f. 87).

Anulŭ 1613. Unŭ zapisŭ rĕqeşescŭ scrisŭ slavonesce.

Tomşa-Vodă.

Tomşa Vodă scrie slavinesce până şi unŭ isvodŭ de obiectele ce a afierositŭ la hramulŭ Episcopieĭ de Huşĭ, în acestŭ anŭ.

Radu-Vodă.

Anulŭ 1617. Radu Vodă Mihnea prin uricŭ slavonŭ întăresce dreptulŭ de proprietate alŭ luĭ Stoĭca Armaşulŭ asupra unor rĕqeşiĭ cumpĕrate de elŭ în Brădicescĭ (Cond. B. f. 130).

Mitrofan Episcopulŭ de Huşĭ, prin o carte slavonă mărturisesce, că Marele Vornicŭ Dimitrie Goia posede

---

1) Fostŭ Paharnicŭ.

nisce viĭ la Huşĭ. Traducerea este reprodusă în Chronica Huşilor pag. 65.

Anulŭ 1618. Radu Vodă în anulŭ 1618 dă o poruncă în limba română către Deşugubinariĭ de la ţinutulŭ Fălciiuluĭ. Ea este reprodusă în Chronica Huşilorŭ pag. 40.

Gaşpar-Vodă.

Totŭ în acestŭ anŭ Gaşpar Vodă ordonă prin scrisóre slavonă Uriadnicilor de Huşĭ şi Stănilescĭ ca să lase în pace satele Episcopieĭ (Cond. A. f. 36).

Anulŭ 1619. În anulŭ 1619 Vodă dă o carte Uriadnicilor de Huşĭ şi Stănilescĭ, de aceeaşĭ cuprindere ca şi cea precedentă; apoĭ dóuĕ poruncĭ către Şoltuzulŭ şi Pĕrgariĭ de la Huşĭ, pentru apĕrarea scutelnicilorŭ Episcopieĭ, — tustrele aceste órdine sunt date în limba slavonă. Dar în luna luĭ Maiŭ acelaşŭ unŭ, Vodă emite o poruncă în limba română către podvodariĭ de la ţinutulŭ Fălciiuluĭ, pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ. Cartea română a luĭ Radu Vodă din anulŭ precedentŭ, şi acésta a luĭ Gaşpar, chiar prin forma lor arată cu ce greŭ se întroducea limba română în cancelaria domnéscă. Logofătulŭ Slavonŭ pare că nu se îndură a se lăssa de iubita sea limbă cu carea este deprinsŭ din copilărie. Îĭ este poruncitŭ să scrie românesce; elŭ începe slavinesce; şi tocma după vr'o câteva rêndurĭ de slavonă slutită, dă în pîrtea românesceĭ. In fine, grăbesce a se renturna éră la rutina veche şi închee totŭ slavinesce. De şi este reprodusă şi acéstă carte în urmă la anulŭ respectivŭ; dar pentru exactitatea ortografică, o reproducemŭ dinnoŭ:

„Нои Гашпар Воевода божію милостію господар ѕемли Молдавскои. пишем слȣгам нашимъ. которіи ходѣт по тръг хȣшии по окол хȣшсково. ȣскорѣют подвоади. и инишихъ слȣжбе. маи подробних. дъмȣвъ џири. къ дȣми м'ѣле саȣ желȣіт пъринтеле. ши рȣгъторіȣл нострȣ. Митрофан Іепископȣл де хȣши. превои ѕисаȣ наинтѣ Дȣмимѣле. къ аре, аколо. Іепскȣпіа кътева сътчѣле, ꙗр вои ле трацеци. ла подвоаде. ши ла алте. ангеріи ла мȣлте. кȣм нȣ ꙗсте ꙟнвъцътȣра дȣмімѣле. ніче авеци вои трѣбъ кȣ сателе Іепскȣпіеи. дерепт. ачѣа дѣкъ веци ведѣ картѣ дȣмим'ѣле. ꙗр вои съ авеци а лъса ф̀оарте. ꙟн паче. сателе. Іепскȣпіе. ꙟнтрȣ нимикъ съ нȣ ле трацеци. ниче ла подвоаде. ниче. добітокȣл. лѡр принтрȣ алте сате. Ѧꙗста въ скріем. маи мȣлт жалоби съ нȣ віе ла дȣмнѣ мѣ. Сіе пишем. Инак не ȣчинит. Сам господин велѣл. пис. ȣ ꙗс. Лт зркѕ Маи д.“

Anulŭ 1620. In 1620, Aprilŭ 11, Gaşpar dă unŭ ispisocŭ slavonŭ, prin care adeveresce o cumpĕrătură de rĕḑeşiă din Berbenţenĭ. (Cond. A. f· 42).

Alexandru Iliaşŭ Voevod.

Alexandru Iliaşŭ Vodă, ordonă prin scrisóre slavonă Uriadnicilor de Huşĭ şi Stănilescĭ, pentru apĕrarea satelor Episcopieĭ. (Cond. A, t. 37).

Anulŭ 1621. Totŭ de la acestŭ Domnŭ, din anulŭ 1621, sunt patru ordine către autorităţile din Huşĭ, pentru apĕrarea satelor şi a ómenilor Episcopieĭ. Din aceste numaĭ unulŭ este datŭ în limba română. (Cond. A. f. 37); cele-l-alte sunt în limba slavonă. (Cond. II. f. 10—14). Celŭ românŭ este reprodusŭ în Chronică, la pagina 31. Este şi unŭ Chrisovŭ slavonŭ de la acestŭ Domnŭ şi din acestŭ anŭ.

Tomşa Voevod, a doua óră.

Anulŭ 1622. Tomşa Vodă la Noemvrie 5, dă Episcopieĭ o carte de apĕrare, în limba slavonă; éră la Ianuariŭ 8, acelaşĭ anŭ, dă o carte de scutélă la doĭ fôntănarĭ, în limba română.

Reproducemŭ şi acéstă carte:

„Ной Стефан Томша Воевода Божію милостію господар ѕемли Молдавскои пишем господствами ꙋрѣдникꙋ и шолтꙋѕꙋ и пъргарим, от тръг Хꙋши. дакъ веци ведѣ картѣ дꙋмимѣле іар вои съ авеци а лъса ꙟн паче де тоате дабилеле. ши де тоате ангеріеле. ши де жолд ши де подвоаде ши де кай де олак ши де алте мънънкътȣри. маи мърȣнте де тоате късте симптȣ. пре алци мїшеи а дȣмимѣле прин търговеци. пре чещи дои фънтънари. анȣме Илїꙗш ши Палкъȣ че еи симтȣ де трѣба фънтънеи домнїи мѣле. ꙟнтрȣ нимикъ съ нȣи ꙟнвълȣици. нȣмаи съши плътѣскъ дакїла кȣмȣ вор хи. скриши. ꙗр де алтеле съ хие ꙟн паче де тоате мънȣнцишириле. къте скрие маи сȣс. дерепт ачеꙗ ши добитокȣл лор ꙟнкъ съ нȣл траꙃеци прїнтрȣ алци ѡамени наїнтѣ кърцїи дȣмимѣле. бине съ щици къ де се ва стрика фънтънаа апои капетиле воастре вор щи. йнак неȣчинит. господин вел. 8 ꙗс. лт. зрл. ген. 8.“ (Конд. II. ф. 17).

Anulŭ 1623. Uricile date de Stefan Tomşa în anulŭ 1623, sunt tóte în limba slavonă.

Radu-Voevod 2-a óră.

Anulŭ 1624. In domnia luĭ Radu Vodă uricile ce daŭ totŭ slavinesce.

Anulŭ 1625. Radu Vodă în anulŭ 1625 prin unŭ actŭ din 8 Iuniŭ datŭ din Hârlĕŭ, în limba română, dă luĭ Ionaşcu Cehan Vorniculŭ de glótă dóuĕ vadurĭ de móră la Prutŭ.

Anulŭ 1626. Din acestŭ anŭ 1626 se găsesce unŭ zapisŭ scrisŭ românesce

Miron Barnovski Voevod

Miron Barnovski dă uricile în slavinesce. La 22 Iuniŭ, elŭ dă o poruncă domnéscă în limba slavonă prin carea opresce pe globnicĭ şi pe deşugubinarĭ de a se amesteca în satele Episcopieĭ. Scriitoriulŭ eĭ este Ionaşcu. Obsărvăm că şi la Domniele precedente cărţile slavone aŭ logofeţiĭ lorŭ deosăbiţĭ de aĭ celorŭ române.

Intre documentele Bunescilor este uŭ zapisŭ scrisŭ slavinesce, pentru o daraveră rĕḑeşéscă.

La 10 Iuniŭ Miron Barnovski prin unŭ actŭ slavonŭ întăresce luĭ Cehan posessiunea vadurilorŭ de móră de la Prutŭ.

Anulŭ 1627. Miron Barnovski dă unŭ ispisocŭ slavonŭ pentru apĕrarea ţiganilor Episcopieĭ. Traducerea se află în Condica II. f. 19. éră originalulŭ Condica I. f. I.

Anulŭ 1628. Acestaşĭ Domnŭ în 1628 dă o carte românéscă către Şoltuzulŭ şi Părgariĭ din Huşĭ, pentru a scuti satele Episcopieĭ de strînsulŭ pâneĭ şi a fênuluĭ domnescŭ. Scriitoriulŭ eĭ este Kiriac.

Acéstă carte este maĭ românéscă de câtŭ cele precedente, fiind-că are maĭ puţină slavonă, a nume: titlu domnescŭ, la începutŭ; şi la urmă e frasa ce arată că'ĭ poruncă domnéscă, şi data.

Iată şi acéstă carte:

„Нои Мирон Бърновскїи Могила воевода божїю милостїю господръ ꙁемли Молдавскои. Скрїем домнїа мѣ ла слꙋга ноастръ ла диригъторюл де Хꙋши ши ла шолтꙋꙅ ши ла пръгари дінтръг де аколо ши ла апроꙅи каріи веци скоате тръгꙋл съ сѣре 1) пънѣ домниеи мѣле ши ла комишеи каріи вор фачи .фънꙋ домниеи мѣле аколо ла тръгꙋ дѣка веци ведѣ картѣ домниеи мѣле. ꙗр вои съ авеци а лъса фоарте ꙟн пачи сателе свинтеи Єпискꙋпіе ꙟнтрꙋ нимикъ съ нꙋ ꙟнвълꙋици сателе Єпискꙋпіеи ла невоиле тръгꙋлꙋй че тръгꙋл съш дъратиче невоиле кꙋм вор пꙋтѣ. ꙗр сателе свинтеи Єпискꙋпіе съ хіе де трѣбеле искꙋпіеи. ꙗр де невоиле тръгꙋлꙋй съ хї фоарте ꙟн паче. кꙋм аꙋ фост ши пънъ акмꙋ. ачаста въ скріꙋ домніа мѣ ши маи мꙋлтъ жалобъ съ нꙋ віе ла домиіꙗ мѣ ши ꙟнтралтꙋ кип съ нꙋ фачеци престе картѣ домніей мѣле. ꙋ ꙗс ꙁрлѕ Іꙋліе ка. Сам господинъ велѣлъ.

Anulŭ 1629. In anulŭ următoriŭ acestaşi Domnŭ dă Episcopieĭ în dóuĕ rondurĭ cărţĭ domnescĭ în limba română către amploiaţiĭ domnescĭ, pentru apĕrarea locuitorilor din satele Episcopieĭ. Una este scrisă de Kiriac, alta de Larion. (Cond. II. f. 22—23).

---

1) Trebue să fiă: сѣчере.

Alexandru Radu Vodă.

Anulŭ 1630. In anulŭ următoriŭ venindŭ la Domniă Alexandru fiulŭ luĭ Radu Vodă, la 29 Decembriŭ, din canțelaria domnéscă se dă ordinŭ în slavonesce către autoritățile de Huşĭ pentru apărarea scutelnicilorŭ Episcopieĭ. Scriitoriulŭ este Pătraşco. Insă în aceeaşĭ ḑi ésă totŭ din canțelaria domnéscă şi unŭ ordinŭ românescŭ, scrisŭ de Apostolŭ, către deşugubinariĭ de la Fălciiŭ, spre a nŭ învălui satele Episcopieĭ. Iată acéstă carte domnéscă:

„Нои Ꙗлеѯандрꙋ воевод снъ покоинаго радꙋла воеводи божію млостію гспдаръ ꙁемли молдавскои. пишем слꙋꙁѣ нͦшим которіи ходит. ради дешꙋгꙋкине. по влост. фалчіиском. дъмꙋвъ штіре къ саꙋ͗ желꙋіт. ꙟнаинтѣ домнией м'ѣле. пъринтеле ши рꙋгъторіꙋл нѡстрꙋ. Митрофан. Єпископꙋл де хꙋши. пре вои ꙁикъндꙋ ꙟнаинтѣ домніи. къ ꙟнвъłꙋици сателе сфнтеи епіскопіе. де дешꙋгꙋкинъріе. ши ле фачеци дестꙋл вал ши ꙟнкъ ам маи фъкꙋт. доаѡ кърци. а дѡмніи м'ѣле. ла вои. ши тот и ꙟвълꙋйци. ши ꙗтъ акмꙋ ꙗръш амфъкꙋт. ѡ карте а дѡмніи м'ѣле. дечи дѣка веци ведѣ картѣ дѡмніи м'ѣле ꙗр вѡи маи мꙋлтꙋ сънꙋи ꙟнвълꙋици че съ лъсаци сателе сфнтеи мънъстіри ипископіен форте ꙟн пачи. пентрȣ къчи аȣ кърци ши дела алци домни. къ апои кине съ ціици къ де ва маи вені жалѡбъ къи ꙟнвълȣици. вѡм 'тримите де вѡр фаче ѡ рȣшине де съ ва помени. так да ӡнает. инак не ȣчините. сам господинъ вел'ѣлъ ȣ іасъ вл ӡ р л и. дек. к.а. (конд. II. ф. 27.)

Obsărvămŭ că ortografia limbeĭ şi chiar formele gramaticalĭ eraŭ arbitrare şi depindeaŭ în totulŭ dela capriţia, ignoranţa, orĭ procopsélă în alte limbĭ a logofătuluĭ.

De aceea vedemŭ cărţĭ maĭ contimporane şi nu sémănă în multe una cu alta.

Alexandru Vodă, fiiulŭ luĭ Radu, începe a da maĭ bunŭ esemplu de iubirea limbeĭ române. Elŭ dă unŭ ordinŭ „вѣрному болѣрином“ alŭ sĕŭ, Ionaşcu Cehanŭ Velŭ Pitarŭ, ca să hotărască satulŭ Broşteniĭ alŭ Episcopieĭ, despre a căruia înpresurare de către târgoveţĭ se jăluise „rugătoriulŭ sĕŭ Episcopulŭ Mitrofanŭ.“ Boiarinulŭ Cehanŭ raportéză Domnuluĭ totŭ românesce despre resultatulŭ lucrăriĭ séle; apoĭ pe temeiulŭ aceluĭ raportŭ Domnulŭ dă Episcopieĭ *celŭ întêiŭ uricŭ românescŭ* ce posedă Episcopia, — pentru hotarăle satuluĭ Brosceniĭ. Uriculŭ este reprodusŭ în Chronica Huşilorŭ, pag. 111.

Dar totŭ din anulŭ acesta este şi o carte slavonă a acestuĭ Domnŭ, către Uriadniciĭ de Huşĭ şi Stănilesceĭ pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ (Cond. A. f. 23.)

Moisi Moghilă Vovd.

In acestaşĭ anŭ a ocupatŭ Domnia Moisi Moghilă séŭ Movilă, şi la Avgustŭ 9 emite treĭ cărţĭ domnescĭ pentru apărarea satelorŭ Episcopieĭ, două românescĭ către Diregătorinluĭ, Şoltuzuluĭ şi Pârgariĭ de Huşĭ; alta slavonă — cătră globniciĭ şi deşugubinariĭ dela ţinutulŭ Fălciuluĭ. Reproducemŭ una românéscă.

Нѡи Моѵси Могила воевода бжію млстію гспдрь ꙁемли Мѡлдавской. скріем домніа-мѣ слȣџеи ноастре. дирегъторюлȣи де Хȣши. ши шолтȣꙁȣлȣи. ши пръгарілор. де аколѣ. дѣка веци ведѣ картѣ домнїимѣле. ꙗр вои съ авеци а лъса фоарте ꙟ пачи. сателе свинтеи епискȣпїи ꙟнтрȣ немикъ съ нȣ авеци а ле ꙟнкълȣи. ла келтȣꙗлеле тръгȣлȣй. че съ въ деръдикаци вои греȣтата. кȣм веци пȣтѣ кȣ тръгȣл. ꙗр сателе епискȣпїеи съ хїе ꙟ кȣнъ пачи кȣм аȣ фост, ши пънъ акмȣ. ачаста въ скріем. ши маи мȣлтъ жалюкъ съ нȣ вїе ла домніа мѣ. ꙟтралт кип съ нȣ фачеци. ȣ ꙗс вл. ꙁ р л и. ав. ѳ сам гпднъ велѣл. (сȣкскрїс:) Іѡ Мѡисѵ Могила воевода.“

Numele logofătuluĭ românŭ nu se sciă, fiindŭ ruptă cartea în partea de josŭ, unde obicnuitŭ logofeţiĭ işĭ punŭ numele. Iar celŭ slavonŭ se numesce: Michalcea (Cond. II. 26).

Anulŭ 1631. Moisi Movilă în 1631 prin uricŭ slavonŭ întăresce dania uneĭ rĕdeşiĭ din Bunescĭ, făcută de popa Bazga feciorulŭ luĭ Ion Ciortea, Vorniculuĭ de pórtă Neaniulŭ. (Cond. B. f. 88.)

Totŭ prin uricŭ slavonŭ, datŭ dela Hărlăŭ, după cererea Episcopuluĭ Mitrofanŭ, Moisi întăresce stăpânirea Episcopieĭ asupra satuluĭ Broşteniĭ după hotărâtura făcută sub Alexandru Vodă, amintită maĭ susŭ (Cond. A. f. 2).

Intre documentele Leoscilorŭ este unŭ zapisŭ românescŭ datŭ din anulŭ acesta.

Anulŭ 1632. La 22 Octombriŭ, Moisi Movila scrie o carte română cu începutulŭ slavonŭ, către căminariĭ de Huşĭ. (Cond II. f. 31).

La 24 Octombriŭ Moisi Movilă prin uricŭ românescŭ, chărăzesce unŭ vadŭ de móră Monăstireĭ luĭ *Golîea* din Iaşĭ.

Prin uricŭ slavonŭ întăresce o cumpărătură de rĕḑeşie dela Bunescĭ (Cond. B. f. 91). Din Octombriŭ 30 este o scrisóre română a aceluiaşĭ Domnŭ către Mitrofanŭ Episcopulŭ de Huşĭ. O altă scrisóre română a luĭ Moisi Movilă, dată din Ţarigradŭ (Cond. A. f. 116, 117).

Alexandru Iliaşŭ a 2 óră.

Succesorulŭ luĭ Moisi Movilă, Alexandru Iliaşŭ la 18 Aprilie dă Episcopieĭ douĕ ordine domnescĭ. Unulŭ românŭ — către „Diregătoriulŭ, Şoltuḑulŭ, Pârgariĭ, Aproḑiĭ, şi Comişeiĭ dela Huşĭ, pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ; altulŭ slavonŭ, către autorităţile dela Huşĭ, pentru apărarea meşterilorŭ lăsaţĭ pe sama Episcopieĭ. Logofătulŭ amândurcr ordinilor este „Dumitraşco“ (Cond. II. f. 30 32).

Anulŭ 1633. La Septembriŭ 20. Domnulŭ dă o carte română, însă începută slavonesce, cătră Căminarii de la Huşĭ, pentru apĕrarea meseriaşilorŭ Episcopieĭ. Logofĕtulŭ este „Lupulŭ.“ (Cond. II. f. 34).

In documentele Leoscilorŭ este unŭ uricŭ, de la acestŭ Domnŭ, scrisŭ în limba slavonă.

Moisi Movilă a 2-a óră.

Succesorulŭ luĭ Alexandru, Moisi Movilă în a doua Domniă, la 26 Avgustŭ, dă o carte slavonă cătră Şoltuḑulŭ, Părgariĭ şi tîrgoveţiĭ de Huşĭ, pentru scutirea unorŭ ómenĭ lăsaţĭ pentru serviciulŭ Episcopieĭ. Logofĕtulŭ se numesce Iωн. Totŭ în acea ḑi a datŭ şi alte douĕ cărţĭ, însă în limba română, cătră autorităţile de Huşĭ, pentru apĕrarea ómenilorŭ Episcopieĭ. Logofeţiĭ la una „Тωдωсне;“ la cea-l'altă: „Tecucénulŭ.“ Reproducemŭ aicĭ cartea cea slavonă, ca probă de corupţia, în care ajunsese limba Slavonă în cancelariele Românilorŭ.

„Нои Мωиси Могила воевода божію млостію гспдр ꙁемли мѡлдавскои. пишем. господства ми ꙋрѣдником и шолтꙋꙁом и пръгаром ѡт тръг хꙋши. и въсѣм ꙋбогим нашим тръговцаном ѡт там. ꙗко ꙋꙁрите їес лнст господства ми виж да имаете ѡставите ѕѣло ꙋмирно сими мистрн стѣи єпископіє. Єдномꙋ кожокар. и єдин месерчіꙋ. и єдин кръчмар. и єдин кроитор. и а кꙋрълар. и два ѡлари. ꙁа жолдꙋ. и ꙁа подвоаде. и ꙁа кони ꙁа ѡлак. и ꙁа виногради господарскїи. да сѣ не работаєте. и ꙁа привегю. и ꙁа въсѣхъ ангеріах маи не дробнїи. колици сꙋт на инших тръговчанох въ ничисож да не валаєте. тъкмꙋ да ꙁаплатит ѡни их дабили кꙋлко бꙋдет трѣбови. и послꙋшеніє стѣи єпископїє. а никто съ васъ бꙋлше на них дас не прѣвлѣчете ниж валовате прѣд сим листом господства ми. сам господинъ велѣл. ꙋ іас ва. ꙁ р м а ав. кѕ.“

(Scriitorulŭ:) „Iωн.“

Traducerea:

„Noĭ Moisi Moghila Voevodŭ cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnŭ ţěreĭ Moldoveĭ. Scriemŭ Domnia-mea Uriadnicilorŭ şi Şoltuḑilorŭ şi Părgarilorŭ de la tîrgulŭ Huşii. i tuturorŭ bieţilorŭ tîrgoveţi aĭ noştri de acolo. Daşcă veţĭ videa acéstă carte a Domnieĭ mele, iarŭ voĭ să aveţĭ a lăsa fórte în pace pe aceştĭ meşterĭ aĭ sânteĭ Episcopiĭ: unŭ cojocariŭ, unŭ măcelariŭ, unŭ crăcĭmariŭ, şi unŭ croitoriŭ, şi unŭ curělariŭ, şi duoĭ olarĭ: de joldŭ şi de podvoḑĭ, şi de caĭ de olac şi de viele domnescĭ, ca să nu lucreze, şi de priveghiŭ, şi de tóte angăriele maĭ mărunte câte sûntŭ pe alţĭ tîrgoveţĭ, întru nimica să nu'ĭ învăluiţĭ, numaĭ să'şĭ plătéscă dabila lorŭ câtŭ le se va cere, şi ascultare (să facă) la sânta Episcopie, éră altuluĭ nimine din voĭ maĭ multŭ să nu'ĭ trageţĭ nicĭ să'ĭ învăluiţĭ înaintea acesteĭ cărţĭ a Domnieĭ mele. Insuşĭ Domnulŭ a poruncitŭ. La Iaşĭ, în anulŭ 7141. Avgustŭ 26.“

La 28 ale acciaşĭ lunĭ, Moisi Movilă scrie o carte slavonă către deşugubinariĭ de la ţinutulŭ Fălciuluĭ, prin care le ordonă a lăsa în pace satele Episcopieĭ. Logofĕtulŭ se numesce „Симиωн.“ (Cond. II. f. 33—34).

Moisi Movilă prin uricŭ slavonŭ întăresce cumpĕrarea uneĭ rĕḑăşie din Brădicescĭ (Cond. B. f. 120).

La Februariŭ 28, Marele Logofĕtŭ Ghenghe şi cu alţĭ boerĭ, daŭ mărturie în limba slavonă, de vênḑarea uneĭ rĕḑeşiĭ din Brădicescĭ (Cond. B. f. 121).

La 8 Martie Moisi Movilă dă unŭ ispisocŭ în limba slavonă pentru o cumpĕrătură de rĕḑeşie din satulŭ Brădicescĭ. (ibid. f. 120).

Totŭ în acciaşĭ ḑi Ghénghe Marele Logofĕtŭ, Ionaşcu Cehanŭ, Marele Vornicŭ alŭ ţĕreĭ de josŭ, Constantinŭ Hatmanŭ şi Părcălabŭ de Succava, Dumitraşco Şoldanŭ Velŭ-Spătarŭ, Dumitraşco Buhuşŭ Velŭ-Vistĭarnicŭ, Fortuna Velŭ-Postelnicŭ, Grama Velŭ-Stolnicŭ, Tăutulŭ alŭ 2-lea Logofĕtŭ, Lupulŭ Prăjĕsculŭ Cluciarŭ, Mierăulŭ Velŭ-Sulgiarŭ, Vasilie Roşca Velŭ Jignicerŭ, Gheorghie Roşca Visternicŭ, Pătraşco Ciogolea Logofĕtŭ. Nianiulŭ şi Gavrilŭ Mirco Vornicŭ Globniĭ şi alţĭ boiarĭ şi ostaşĭ înaintaţĭ1) din curtea domnéscă: daŭ mărturie slavonă de cumpĕrarea uneĭ rĕḑeşiĭ de la Brădicescĭ (Cond B. f. 3).

Să resumămŭ acumŭ noţiunile despre starea în care

---

*) Войнии предніи.

a fostŭ ajunsŭ limba română la epoca domnireĭ luĭ Vasilie Vodă, întru câtŭ putemŭ deduce acésta din documentele Episcopieĭ de Huşĭ. Din datele înşirate maĭ susŭ se discopere:

1) Că până la începutulŭ viaculuĭ alŭ XVII-lea limba română era limba vorbitóre a poporuluĭ; că în ea se scriaŭ lucrărĭ private ale persónelorŭ ce nu sciaŭ altă limbă, séŭ ale ómenilorŭ învĕţaţĭ, cariĭ se conduceaŭ de sentimentulŭ iubireĭ de patria şi limba lorŭ, precum d. e. Spătariulŭ Clănăŭ, scriitoriulŭ vechiuluĭ Letopiseţŭ moldovenescŭ, şi Vorniculŭ Ureche. O singură escepţie s'a descoperitŭ până acum, din care s'ar putea crede că şi în viaculŭ alŭ XVI-le se găsiaŭ Domnĭ cărora le plăcea a scrie romănesce ordinile domnescĭ. Acesta este Stefanŭ Vodă, feciorulŭ luĭ Bogdanŭ.

2) Că limba oficială a curţiĭ domnescĭ, în carea se da ordinile administrative, hotărîrile judecătorescĭ, uricile séŭ chrysóvele; deaseminea limba cultuluĭ şi a Bisericiĭ îngenere: era cea Slavonă.

3) Că şi particulariĭ, până şi simpliĭ rĕḑeşĭ, în daraverile lorŭ, în înscrisurĭ de vênḑĕrĭ şi cumpĕrăturĭ uniĭ de la alţiĭ, se serviaŭ bucuroşĭ cu limba Slavonă, îndată ce se găsia între eĭ unŭ sciutoriŭ de a scrie zapisulŭ în slavonesce.

4) Că în viaculŭ alŭ XVII-le celŭ întêiŭ documentŭ de scrisóre română în Archiva Episcopieĭ de Huşĭ este zapisulŭ rĕḑeşuluĭ Zasulŭ din Leescĭ, datŭ în 1612, póte pentru că nu se întêmplase pe acolo vre-unŭ pricopsitŭ în slavonă; căcĭ negreşitŭ, rĕḑeşulŭ, care firesce are pretenţiunĭ de boeriă, nu s'ar fi lăsatŭ maĭ josŭ de câtŭ ceĭ marĭ, cariĭ pe atuncĭ încă toţĭ se serviaŭ cu acea limbă.

5) Că în 1618, Radu Vodă a introdusŭ în cancelaria domnéscă limba română pentru ordine administrative, fără însă a cuteza să părăséscă limba slavonă, carea continuă a'şĭ ţinea rangulŭ de superioritate. Totŭ aseminea urméză şi Domniĭ următorĭ: Gaşparŭ, Alexandru Iliaşŭ, Tomşa, Mironŭ Barnovski. Eĭ din cândŭ în cândŭ îşĭ aducŭ aminte de limba română, şi daŭ şi în ea câte o carte domnéscă cătră autorităţile administrative; darŭ totŭ maĭ multŭ se servă cu cea slavonă. Acésta provinea negreşitŭ de acolo, ca partida slavonismuluĭ era puternică, şi Domniĭ eraŭ prea slabĭ, şi timpulŭ domnireĭ lorŭ prea scurtŭ, în câtŭ orĭ câtă bună voinţă arŭ fi avutŭ cătră limba română, nu puteaŭ şi nu aveaŭ cândŭ face maĭ multŭ.

6) Radu Vodă, care în ântêia domniă dădu-se românesce o poruncă cătră Deşugubinarĭ la 1625, în adoua domniă, dă în limba română unŭ actŭ de daniă luĭ Ionaşcu Cehanŭ. Acesta este unŭ progresŭ pentru limba română, şi totŭ-o-dată putemŭ încheia că acestŭ Domnŭ a protegiatŭ limba română contra partideĭ slavonismuluĭ.

7) Alexandru fiulŭ luĭ Radu Vodă încă se pare a fi protegiatŭ cu deosebire limba română.

In 1630 elŭ a datŭ ordinŭ românesce luĭ Ionaşcu Cehanŭ, de a hotărî o moşiă a Episcopieĭ; Hotarniculŭ îĭ rapórtă românesce, şi Domnulŭ dă Episcopieĭ celŭ întêiŭ Uricŭ în limba română.

Amânduoĭ aceştĭ Domnĭ, — pare că s'ar fi mulţămitŭ de a pune limba română în rôndŭ cu cea slavonă, pe unŭ piciorŭ egale, aşa ca una să nu se crédă maĭ de cinste de câtŭ alta, şi fie-cine să scrie în care din două limbĭ va avea plăcere.

8) Moisi Movilă, iar a balanţatŭ cătră partida Sla-

vonă. Tóte uricile luĭ suntŭ date în slavonesce; sûntŭ însă şi câte-va ordine românescĭ. Insemnămŭ, că în genere *la toţĭ Domniĭ Movilescĭ nu se zăresce simpatiă cătră* limba română.

9) Limba slavonă din Moldova, în timpulŭ dinaintea luĭ Vasilie Vodă, pe la începutulŭ viaculuĭ XVII-le, se corupsese fórte, precum se va vedea şi din documentulŭ ce se va *reproduce maĭ josŭ*.

Epocha luĭ Vasilie Vodă.

Anulŭ 1635. Vasilie Voevodŭ, la Ianuariŭ 5, anulŭ 1635, dă unŭ uricŭ în limba Slavonă; însă limba Slavonă din elŭ este aşa de coruptă, în câtŭ trebue a'lŭ reproduce, ca o viă dovadă, că acéstă limbă îşĭ sfîrşesce domnia eĭ în Moldova, şi că vine timpulŭ ca ea să dea loculŭ celeĭ române.

„Нѡи Василїе воевода божїю милостїю господаръ ꙁемли молдавскои. оже прїиде прѣдь нами и прѣдъ нашими великими и малими болѣри, болѣринꙋ нашъ Гїорге рошка бив вистїарникъ съ една листъ отъ нашего вѣренъ болѣринъ кꙋжбъ бив вел. дворникъ и от дꙋка бив комисъ бившїи хотарничи и отъ многи люди добри и слꙋги господарскыхъ и воини прѣдъ ни тако они писающи како обрѣтошѣ мѣсто село стерпенїи въ ꙁнамени отъ къ иншихъ селове отъ къ стънилещи, ино тако избралъ имъ село ꙃтерпѣнімъ съ кꙋтовъ мꙋнтѣномъ что есть колѣриномъ нашъ Гиорге рошка вист. съ весъ ꙋглю прꙋтови отъ вишъ и стълповилъ имъ и въ царинъ и въ ватра село. и такождире болоти что обрѣщетсѣ на мѣсто село стерпенимъ отъ главъ село отъ долѣ половина отъ дълга болот а половина от доли естъ село мъиканимъ отъ лꙋнгꙋлъ вишъ естъ болота симови а отъ толѣ маи вишъ естъ болота Яврамови, а отъ толѣ маи вишъ естъ Гърло лунгулови а отъ толѣ маи вишъ естъ болота рачила въ главъ хотара отъ вышъ, а отъ долѣ естъ хотаръ село стерпенимъ до бродъ прꙋтецꙋлови. Тїи въсѣ болотъ сꙋтъ къ въстокъ а болоти стънилещїи что сꙋт на мѣсто того село сꙋтъ отъ къ запада. Тѣмъ ради тоти болоти и мѣсто селове стерпѣнїи съ кꙋтове мꙋнтѣновъ и мъиканимъ да естъ колѣринꙋ нашъ вышь писанномꙋ Гіорге рошка бивъ вистѣрникъ съ въсѣми хотарами и доходами, какъ имъ избралъ и хотарилъ прѣдреченнихъ колѣри, и колше да не имаетъ маи тегатисъ колѣринъ нашъ чеханъ дворникъ и Гиорге рошк҃а вистѣрникъ, ни они, ни дѣти ихъ, нъ тако да естъ съставлени на вѣкы, и имъ да не ȣмишаетъ. ȣ Іас 7143. генар 5. самъ господинъ велѣлъ."

Pentru ca unŭ Românŭ ce nu sciă slavonesce să'şĭ facă ideiă de corupţiunea limbeĭ Slavone din acestŭ actŭ, trebue să'şĭ represinte pe scolariĭ ce învaţă o limbă streină; pe cariĭ, dupĕ ce aŭ învĕţat o câtime de ḑicerĭ şi aŭ memorisatŭ maĭ multe frase, Profesorulŭ îĭ silesce a compune ce-va în acea limbă, de pe limba lorŭ maternă. Se înţelege că juniĭ compunĕtorĭ, imitéză formele limbiĭ lorŭ, nu nemerescŭ numerile caḑurile, genurile; nu sciŭ regimurile verburilorŭ, şi ale particulelorŭ, etc.

Aşa de procopsitŭ a fostŭ logofĕtulŭ Slavonŭ alŭ luĭ Vasilie Vodă, carele a compusŭ acestŭ uricŭ. Elŭ n'a învĕţatŭ acéstă limbă la dascălŭ; elŭ ş'a format'o singur după tipulŭ celeĭ românescĭ, prin cetire de documente şi alte scrisorĭ Slavone. Unde nu'ĭ vinia în minte cuvêntulŭ Slavonŭ, elŭ punea pe celŭ românŭ, dându'ĭ o fisionomie slavonă prin adaosulŭ de vre-unŭ finalŭ slavonŭ, precum: ov,—ve, etc.

Acésta dovedesce că pe atuncĭ slavonismulŭ la curtea domnéscă se păstra numaĭ ca o rutină de canţelariă; dar nicĭ de cum ca o necesitate. Logofeţiĭ nu maĭ învĕţaŭ acéstă limbă la vre o scólă, ci numaĭ din practică, pentru carea eĭ îşĭ şi formase o slavonéscă a lorŭ propriă, pe carea cu totŭ dreptulŭ o putemŭ numi *Slavono-română*. Acéstă stare a limbeĭ Slavone provinia de la totala lipsă de scóle şi de Dascălĭ. Mitropolitulŭ Varlaamŭ ne spune în procuvêntarea Cazanieĭ séle, că pe la începutulŭ domnieĭ luĭ Vasilie Vodă, „era mare lipsă de dascalĭ şi de învĕţătură. Şi că nime nu învĕţa nicĭ atâta câtŭ se învĕţa maĭ înainte.“

Anulŭ 1636 Vasilie Vodă dă o carte de judecată în limba română, întru unŭ procesŭ alŭ luĭ Bosiocŭ Diaculŭ cu Popa Crăstea din Armăşenĭ (Cond. B. f. 85.)

Anulŭ 1638. Vasilie Vodă trimite carte domnéscă în limba *română*, către Părcălabiĭ de Fălciŭ şi Diregĕtoriulŭ de Huşĭ pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ de Globnicĭ şi Deşugubinarĭ (Cond. II f. 40).

Observămŭ, că tóte ordinile, séŭ cărţile domnescĭ, date în domnia luĭ Vasilie Vodă către autorităţile de la Fălciiŭ şi Huşĭ în favórea Episcopieĭ, suntŭ date în limba română, cândŭ la Domniĭ de maĭ nainte se da aseminea cărţĭ în amândouĕ limbele. (Veḑĭ acele ordine în Cond. II, f. 40—54).

Anulŭ 1640. Uricŭ datŭ de Vasilie Vodă în limba *Slavonă*, prin care dăruesce satulŭ Stănilesciĭ, ce se luase domnescŭ, luĭ Racoviţă Cehanŭ.

Ordinŭ *românescŭ* către vătămanulŭ şi săteniĭ din Stănilescĭ, pentru a da ascultare nouluĭ proprietarŭ (Cond. A. f 114).

Anulŭ 1642. Zapisŭ de vênḑarea uneĭ moşiĭ, scrisŭ *slavonesce* în Iaşĭ.

Anulŭ 1643. La anulŭ 1643 Mitropolitulŭ Varlaam tipăresce în Iaşĭ prima carte bisericéscă în limba română. Acéstă carte elŭ o a tradusŭ din limba slavonă, şi o a numitŭ: „Carte românéscă de învĕţătură duminicele preste anŭ şi la praznice împĕrătescĭ, şi la svânţi Mari.“

Reproducemŭ proimiulŭ cărțiĭ, şi ca probă de limba luĭ Varlaamŭ, şi ca documentŭ istoricŭ pentru literatura română

„КꙊВЪНТ, ꙞПРЕꙊНЪ.

Кътръ тоатѫ семенціѧ рѡменѣскѫ.

Прѣ лȣминат ꙟнтрȣ православіе. ши крединчосъ ꙟнтрȣ пъринтеле ненъскȣт. ши ꙟнтрȣ фіюл дела пъринтеле нъскȣт маинте де тоци вѣчіи. ши ꙟтрȣ дхȣл свънт дела пъринтеле пȣрчезъторю, ши пре фіюл одихниторю. свънта троицъ оѵноѵл адевърат дмзъȣ зидиторю ши фѫкъторю тȣтȣрор възȣтелор ши не възȣтелор.

Іѡ Василїе Воевод. кȣ дарȣл лȣи дмнезъȣ цїиторю, ши бирȣиторю. ши домнъ а тоатъ цара Молдовеи дар ши милъ, ши паче ши спсеніе а тоатъ семенціа ромънѣскъ претȣтиндерѣ че съ афлъ православничи ꙟнтрачаста ліꙟмбъ. кȣ тоатѫ инима чѣрем де ла домнȣл дмзъȣ ши искъвиторюл нострȣ Іс. Хс.

Диꙟтрȣ кѫт саȣ ꙟндȣрат дмнезъȣ диꙟтрȣ мила са де нѣȣ дърȣит дърȣим ши нои ачест дар лимбїи ромѫнещи. карте пре лимба ромънѣскъ ꙟтъю де лаꙋдъ лꙋй дмѕъꙋ. дꙋпъ ачѣ де ꙟвъцътꙋръ ши де фолос сꙋфлетелор православничи. съ[1]) іасте ши де пꙋцинъ прецъ ꙗръ вои съ о прїимици нꙋ ка ꙋн лꙋкрꙋ пементескъ че ка оунъ ѡдоръ череськъ. ши при ꙟсъ[2]) четиндъ пре нои поменици ши ꙟтрꙋ рꙋга воастръ пре нои нꙋ оуитареци ши хици сънътоши.

† Смеритꙋл Архїепскпъ Варлаам ши митрополитоу де цара молдовеи, кꙋвънть кътръ четиторю.

Де маре жѣле, ши де маре минꙋне лꙋкрꙋ ꙗсте, ѡ юките четиторю. кънды тоате фаптеле черюлꙋи ши а пъмънтꙋлꙋи, ꙟблъ ши мѫргь тоате карѣшь ла сорокꙋл ши ла марцинѫ са ла карѣ ꙟцелепчꙋнѣ чѫ вѣчникѫ лѣꙋ фъкꙋт. ши ниче пꙋцинъ нꙋ сментескь ниче грешескꙋ сѫм ноул съꙋ. нꙋмаи сѫнгꙋрь амърътꙋль ѡмь чеи фѫкꙋть пре ѡкраѕꙋль ши пре кипꙋл творецꙋлꙋи[3]) съꙋ. кꙋ менте ши кꙋ граю де ла дънсꙋл чинститъ домнь ши

---

1) De, dacă, deşi. 2) Pre dênsa. 3) Făcĕtoriuluĭ.

бирȣиторю пъмънтȣлȣи ши мѫреи. пасерилорь ши добитоачелор. пещилорь ши тȣтȣрорь фїерилорь. кȣм гръꙗще ши прркȣль къ кȣ пȣцинель ꙟль микшȣръ приꙟсь маи микь де къть ꙟџерїи адекъ пре ѡмь. нȣмаи къчїи кȣ трȣпь ꙗръ кȣ сȣфлетȣль ꙗсте фърѫ де моарте ка ши ꙟџерїи. ла каре марџине ши ла каре сорокь ꙗсте фъкȣть де дмꙁѣȣ съ маргъ. ꙟ локь чѣре хи сѫ грижаскѫ ши съ невоꙗскъ ниче лѣкъ съ нȣсмеитѣскѫ ниче съ съ скапе де ачела сѫмнь. ꙗръ ель департе рѫмъне. ши тикъицѣще сѫ скапъ кѫ ший диꙟфире де ва сокоти ѡмȣл, ши диꙟскритȣрѫ нȣва афла алть съвършить кемъреисале саȣ алтъ марџине. фърѫ нȣмаи вїꙗца ачѣ веститѫ ши кȣнърокь и блсвитѫ. карѧ съваи[1]) къѡши дорескь, ши ѡпохтескъ тоци ѡаменїи ꙗрь ꙟ каре лȣкрȣ стѫ ши съ цине ачѣѧ вїꙗцѫ. оунїи кȣ тотȣль нȣшь щїȣ ниче ворь съ щїе. алцїи аре пȣтѣ съшищїе ꙗрь еи де бȣнъ воѧ лорь, къѡтъндь нȣвъдь шиаȣꙁиндь нȣ ꙟцелегь антреии съваи къ ши

---

[1]) Măcarŭ.

щїȣ шн вѫдь, ши кȣ драгь ѡ похтескь, ꙗрь лȣкрȣриле чѣле де трѣбѫ че дȣкь ла чѣѧ вїꙗцѫ нȣ ворь съле факъ. пентрачѣ диꙟтрȣꙟтъю, чаȣ фость бърбаци пȣртѫтори де дхȣль свънть. ȣнїи дȣпѫ алци ши пѫнъ акмȣ тоци аȣ оустенить скрїиндь ши тълкȣиндь свентеле скриптȣри дѣȣ ꙟвъцать шаȣ арътать ѡмȣлȣи ꙟ тоате кипȣриле. калѧ карѣ дȣче аколо. кȣм касъ нȣ грешаскѫ хїешь течине марџинѣ ши съвършитȣль ачела спре карелеи фѫкȣть. кътрачѣ шалтѫ оустениꙟцѫ саȣ адаос ачелорь бърбаци пȣртѫтори де дхȣль свънть къчи кѫмъргъндь десȣсь ꙟ џось, ши ꙟпȣцинъꙟдȣсе ди ꙟ ѡамени ꙟцелесȣль свентелорь скриптȣри. лѣȣ кѫѡтать а погоръ. ши свънта скриптȣрѫ тоть маи пре ꙟцелесȣль ѡаменилорь пънаȣ ꙟчепȣть а скоате а шѣши чинешь пре лимба са пентрȣ касъ ꙟцелѧгѫ хїе чине съ сѫ ꙟвѣце. ши съ мѫртȣрисѣскѫ минȣнате лȣкрȣриле лȣи дмѕѣȣ кȣ мȣлть маи вrътось лимба ноастрѫ ромънѣскъ че наре карте пре лимба са. кȣ невое ꙗсте а ꙟцелѣџе картѣ алцїи лимби. ши шн пентрȣ липса даскалилоръ ша ꙟвъцътȣреи. кѫть аȣ фость ꙟвъцѫндь маи де мȣлтъ врѣме. акмȣ ниче атъта ниме нȣꙟвацъ пентрачѣ де невое мꙗȣ фость ка оунь даторникь чесинть лȣи дмꙁъȣ кȣ талантȣль че мꙗȣ дать съмипочь плъти даторїꙗ макарь декъть пънъ нȣмѫдȣкъ ꙟ каса чѣ де лȣть а мошилоръ мїеи. адȣнатам диꙟтоци тълковничїи свентеи Євглїи даскалїи бесѣричїи ноастре ши дѣкамь скрись. арътатамъ мърїеи сале православникȣлȣи домнь Иѡ Василїе воеводȣль кȣ мила лȣи дмꙁъȣ Домнуль църьи Молдовеи. мърїꙗ са ка оунъ домнȣ крещинь ши блгочтивь ши юбиторю де бесѣрикѫ грижиндь ка оунъ стѫпънь бȣнь де фолосȣль ѡилоръ лȣи Хс. нȣнȣмаи пентрȣ чѣле трȣпещи. че ши пентрȣ чѣле сȣфлетещи де оунде сънгȣрь дмꙁъȣ. кȣ мъна са чѣ пȣтѣрникѫ. аȣ арѫтать мърїеи сале спре ачеста лȣкрȣ ꙟдрептѫторю. прѣ ѡсвенцитȣль пѫринте Петрȣ Могила фечорь де домнȣ де мȣлдова. Архїепкпъ ши митрополить кїовоулоуи Халїчȣлȣи ши а тоатъ

росїꙗ кареле пре пофта мърїеи сале, аȣ тримись типарюль кȣ тоате мещешȣгȣриле къте требȣескь. спре каре лȣкрȣ мърїꙗ са домнȣль ческрїе маи сȣсь Іѡ Василїе Воеводȣл кȣдарȣль лȣи дмꙁъȣ домнȣл цѫръи молдовеи. келтȣꙗлѫ не сокотитѫ спре тоть лȣкрȣль типърїеи аȣдать. ши ашѣ кȣ дарȣль лȣи дмꙁъȣ дȣпѫ ꙟчепȣть ам въѕȣть ши свръшитȣль.“

Iată si poezii de ale lui Varlaam:

1. Stihurĭ la stema domnéscă

„Деши веꙁи кѫндва съмнь гроꙁникь
съ нȣ те мїери кѫндь съ аратѫ пȣтѣрникь
Къ пȣтѣрникȣль пȣтѣрꙗль ꙟкипȣꙗще,
ши слъвитȣль падоабаль скиꙁмѣще1)
Капь де бȣѫрь ши ла домнїи Молдовенещи,
ка пȣтѣрꙗ ачеии хїари съѡсокотещи,
Де ȣиде мари домни спре лаȣдѫ шаȣ фъкȣт кале,
дѣколо ши Василїе Вод аȣчепȣт лȣкрȣриле сале.
Кȣ ꙟвъцътȣри че ꙟ цара са темелюꙗще
немȣриторю нȣме пре лȣме шїи ꙁидѣще.

---

1) Forméză.

2. La finele ceĭ din urmă cazanie.

„Валȣри мȣлте рѫдикѫ фȣртȣнѧ пре маре,
маи връто с гъндȣл ѡмȣлȣи ꙟнтрȣ лȣкрȣ че аре
Nȣ атъта грижѧ ши фрика ꙟчепȣтȣлȣи
кът грижѧ ши примеждѣ свършитȣлȣи
Хїе че ꙟчепȣть де фолось невоинцаль ѧратѫ
ꙗрѫ свършитȣль атот лȣкрȣль ꙗ платѫ
Лѫȣдатѫ съхїе а лȣи дмꙁъȣ пȣтѣре,
карѣ дȣпѫ ꙟчепȣть аȣ дать ши свършире.“

Biserica in moldova până acum rĕmăsese privitóre indeferentă la lupta între limba română şi cea slavonă, fără îndoélă părtinindŭ ceĭ din urmă, in carea se afla tótă cartea bisericéscă gata făcută de alţiĭ, pe cândŭ limba română, precum spune şi Mitropolitulŭ Varlaamŭ, *nu avea carte*, şi trebuia a o face dinnoŭ; éră a face dinnoŭ nu se prea găsescŭ mulţĭ meşterĭ. Celŭ puţinŭ până acum nu cunoscŭ nicĭ unŭ documentŭ de literatură bisericéscă în limba română, produsŭ in Moldova, maĭ vechiŭ de câtŭ „cartea românéscă“ a Mitropolituluĭ Varlaamŭ; şi de aceea eŭ ilŭ privescŭ ca pe cel ântêiŭ păstoriŭ românŭ, care a introdusŭ cuvêntulŭ românescŭ în Biserica Moldoveĭ. A rĕmasŭ încă multŭ de făcutŭ în favórea românismuluĭ; căcĭ afară de cazania, carea se citesce obicĭnuitŭ la finele liturghieĭ, totŭ serviciulŭ divinŭ, annalŭ, şi ḑilnicŭ, Mitropolitulŭ Varlaamŭ l'a lăsatŭ totŭ în limba slavonă, şi s'a urmatŭ în acea limbă neprecurmatŭ, fără a se atinge cine-va de elŭ, pênĕ la Mitropolitulŭ Dosotheiŭ.

Din cuvêntulŭ luĭ Varlaamŭ reprodusŭ maĭ susŭ se vede:

1) Că pe timpulŭ luĭ Vasilie Vodă românismuluĭ s'a datŭ maĭ multă întindere, prin înfiinţarea de scólă şi de tipografie.

2) Că îndemnătoriŭ la desvoltarea românismuluĭ, şi ajutătoriŭ la înfiinţarea tipografieĭ, Basilie Vodă a avutŭ pe Petru Moghilă, Mitropolitulŭ Kievuluĭ, de origină moldavă, şi fiiŭ de Domnŭ.

Anulŭ 1644. Vasilie Vodă a datŭ unŭ **ispisocŭ Slavonŭ.**

Anulŭ 1645. Carte românéscă de judecată, de la acelaşŭ Domnŭ (Cond. B. f. 122).

Anulŭ 1646. Uricŭ domnescŭ pentru satulŭ Broscenii datŭ în limba Slavonă (Cond. A. f. 5.)

Anulŭ 1648. Zapisŭ românescŭ, prin care unŭ rĕḑeşŭ din Bunescĭ vinde o reḑeşiă Spătaruluĭ Darie, cu 30 leĭ bătuţĭ şi unŭ calŭ bunŭ *biciluitŭ* (Cond. B. f. 116).

Deasemінea unŭ *Zapisŭ românescŭ,* prin care o reḑeşiţă din Cicrtescĭ vinde reḑeşia sea din Bunescĭ şi Maxinescĭ Spătaruluĭ Darie dreptŭ 5 leĭ (Cond. B. f. 107).

Anulŭ 1649. Vasilie Vodă prin *uricŭ românescŭ* întăresce dreptulŭ de proprietate alŭ Episcopieĭ pe moşia Căcăcerilorŭ. Data se însémnă în modulŭ următoriŭ:

„8 Іас влт ѡт създаніе мир зрнз. ѡт рождество хрва ахмѳ."

Totŭ din acestŭ anŭ este *Chrysovulŭ românescŭ* prin care se stabilesce sfera judecăţiĭ bisericescĭ. Este reprodusŭ în Chronica Huşilorŭ. pag. 118—120.

Anulŭ 1651. Este unŭ *Uricŭ Slavonŭ* de la Vasilie Vodă.

Anulŭ 1653. Prin uricŭ românescŭ Vasilie Vodă dăruesce Logofătuluĭ Racoviţă Cehanŭ satulŭ Voloseniĭ, confiscatŭ de la „acelŭ câne de Ştefanŭ Sărdariulŭ, pentru că saŭ rĕdicatŭ asupra Domniei."

Georgie Stefanŭ Voevodŭ.

Anulŭ 1654. Georgie Stefanŭ dă ordinŭ românescŭ cătră Părcălabiĭ de Fălciiŭ şi Diregĕtoriulŭ de Huşĭ, pentru apărarea satelorŭ Episcopieĭ de glóbe...... (Cond. II, f. 55); deasemine scrie la Şoltuḑŭ, la Pârgarĭ şi tîrgoveţiĭ de Huşĭ, totŭ pentru apĕrarea satelorŭ Episcopieĭ (ibid. f. 56).

Uricŭ românescŭ de la acestaşŭ Domnŭ pentru dreptulŭ de proprietate alŭ luĭ Ionaşcu Aleuşŭ asupra uneĭ reḑeşie din Brădicescĭ, ce o reclamaŭ alţiĭ (Cond. B. f. 128).

Zapisŭ românescŭ, prin care o reḑeşiţă, cu maĭ multe rude ale eĭ vinde Spătaruluĭ Darie reḑeşia lorŭ din Bunescĭ şi din Căbicescĭ (Cond. B f. 108.)

Anulŭ 1655. Datina cancelarieĭ domnescĭ de a începe şi a sfêrşi actele cu frase slavone, de şi coprinderea lorŭ ar fi scrisă românesce, s'a adoptatŭ şi în actele boerilorŭ, ale clerului şi ale particularilorŭ. Reproducemŭ aicĭ d. e. o mărturie a boerilorŭ din anulŭ 1655.

„Сеуко мы[1]) Іонашкȣ рȣсȣл вел логоф.

---

[1]) Iată decĭ noi.

і Щефан Боȣл вел дворникȣ долнꙗ ꙁемли[1]) і Васіліе Гетман і пъркълаб Сȣчавски і Істраті Дабіжъ вел дворнік вішнѣй ꙁемли[2]), Іліе Шептілічіȣ вел постелнік, і Глігоріе рȣсȣл вел Спътаріȣ, Соломон Бърлъдеанȣл вел вістіарнік, і Некȣлаї Могѫлдеа вел чашнік[3]), і Мірон Бȣчок вел сȣлџіар, і мірон Чоголъ вел клȣчіар і Некȣлаї Бȣхȣш треті логофът, і Дȣмітрашко Постелнік, і Дȣмітрашко рошка і рȣџінѫ і Васіліе Белдіе дворнік Глотныи і инихъ болѣри и воини от двор господенъ его милость[4]). Скріем ші мъртȣрісім кȣ ачест ꙁапіс ал нострȣ, кȣм аȣ̆ веніт ꙟнаінтеа ноастръ фрателе нострȣ Д-лȣі̆ Гіоргі Рошка че аȣ̆ фост вістіарнік, де німе невоіт нічі̆ асȣпріт, чі де а лȣі̆ бȣнъ воіе аȣ̆ вѫндȣт аса дреаптъ очінъ, тот сатȣл стърпѣніі̆, че сънт ꙟн цінȣтȣл Лъпȣшнеі̆, пе апа прȣтȣлȣі̆, кȣ вечіні̆ ші кȣ бълці̆ де пеште ші кȣ тот венітȣл, че ачест сат стърпѣніі̆ іаȣ̆ фост лȣі̆ даніе ші мілȣіре дела ръпосат8л Ѧлександр8 водъ фечор8л Рад8л8ї Водъ. Ѧчела сат лаŏ вънд8т Д8місале фрател8ї ностр8 л8ї Даріе кърбъц8̆ мареле коміс дрепт о с8тъ шъптеꙁъчї де оі марї, оі де *Лъп8шна*, шї дрепт о с8тъ де кърлані ꙗр де *Лъп8шна*, шї саŏ ск8лат Д8мнеал8ї Даріе кърбъц8 коміс8л шї аŏ дат ачесте оі че маї с8с скріел, тоате ла мъна д8місале л8ї Гіоргі рошка чаŏ фост вістіарнік, 180 оі марї, оі де *Лъп8шна*, шї 100 де кърлані, дінаінтеа ноастръ а т8т8рор. Дечї ної възінд де алор б8нъ вое токмалъ шї деплін платѫ, фък8там дела ної ачастъ мърт8ріе д8місале л8ї Даріе кърбъц8 коміс8л ка съ фіе д8місале де кредінцъ; съ аібъ Д8мніал8ї ашфаче де пре ачеастъ адевъратъ мърт8ріе а ноастръ шї дресе домнештй. Пентр8 кредінцъ іскъліта8 ꙟнтъі8 д8мніал8ї Гіоргіе Рошка чаŏ фост вістіарнік. д8пъ ачеа ам іскъліт шї ної тоцї къцї маї с8с сънтем скрішї, шї е8̆ конт8ш ам скріс съ съ штіе. 8 Іас. лет. 7163 Месеца маи 30 дни.“ (Конд. Ѧ. ф. 118.)

---

[1] Mare vornicŭ alŭ ţĕrii de josŭ [2] Alŭ ţĕrii de susŭ. [3] Paharnicŭ. [4] Şi altorŭ boerĭ şi ostaşĭ din curtea Domnéscă a milostivireĭ sale. (Adică: a Domnuluĭ).

Românii, în secularea predomnire a slavonismului, se deprinsese cu frasele, cu vorbele, cu numirele Slavone așa de tare, în câtŭ li se părea a fi și maĭ puternice și maĭ convenabile de câtŭ cele române; de aceea nu se puteaŭ lesne disbăra de ele. Insă acésta era numaĭ o ilusiune, pe carea timpul a nimicit'o.

Georgie Ghica Voevodŭ.

Anulŭ 1658. Georgie Ghica prin poruncă românéscă opresce pe Șoltuḑĭ, părgariĭ și tîrgovețiĭ de Hușĭ de a nu învălui satele Episcopieĭ cu angăriĭ (Cond. II, f. 58.)

Deaseminea prin o carte totŭ românéscă, scutesce de dajde pe duoĭ Preoțĭ și unŭ Diaconŭ de la Episcopie (f. 59). Prin o a treia carte, deasemenea română, ordonă autorităților din Hușĭ a apĕra pe duoĭ fôntănarĭ (f. 60).

Ștefănițā Voevodŭ.

Anulŭ 1660. Stefanŭ Vodă feciorulŭ luĭ Vasilie Vodă, prin carte *românéscă* către cămănariĭ de Hușĭ scutesce două crășme ale Episcopieĭ (t. 62). Prin o carte *Slavonă* întăresce scutirile meseriașilorŭ lăsațĭ Episcopieĭ (f. 64). De aicĭ înainte tóte cărțile domnescĭ de scutire și apĕrare a Episcopieĭ și a ómenilorŭ eĭ, sunt totŭ în limba română, sub toțĭ Domniĭ urmĕtorĭ.

Anulŭ 1661. Carte *română* pentru scutirea poslușnicilorŭ Episcopieĭ (Cond. II, f. 66.

Uricŭ *Slavonŭ*. Și alte duoĕ *române* (Cond. B. f. 116; Cond. A f. 58). Zapisŭ *românescŭ* de o înpăcare rĕḑeșéscă (Cond. B. f. 111).

Evstratie Dabija Voevodŭ.

Anulŭ 1662. Evstratie Dabija prin carte *românéscă* îndatoresce pe boiarinulŭ sĕŭ Frătiţa a cerceta la faţa loculuĭ o cértă rĕḑeşéscă (Cond. B. f. 112).

Zapisŭ *românescŭ* de danie rĕḑăşéscă (f. 104).

Altŭ *zapisŭ românescŭ* pentru vênḑare de reḑeşiă (Cond. A. f. 60).

Carte domnéscă în românesce, prin carea înputernicesce pe Dumitraşco Ramandi a'şĭ stĕpâni o reḑăşiă din Lungaşĭ (ibid)

Maĭ multe cărţĭ Domnescĭ de scutélă Episcopieĭ, tóte *românescĭ* (Cond. II, f. 68—76).

Anulŭ 1663. Evstratie Dabija dă unŭ uricŭ *Slavonŭ*.

Zapisŭ *românescŭ* de vênḑarea uneĭ reḑeşiă de la Ikimescĭ (Cond. B. f. 111).

Carte *românéscă* de la Domniă pentru ca Episcopia să'şĭ pótă apăra moşia Răsesciĭ (Cond. A. f. 104).

Duca Voevodŭ.

Anulŭ 1666. Duca Vodă prin carte românéscă întăresce scutirile de maĭ nainte ale Episcopieĭ (Cond. II, f. 78).

Iliaşŭ Alexandru Vovdŭ.

Domnulŭ Iliaşŭ Alexandru dă o poruncă *română* de apărarea posluşnicilorŭ Episcopieĭ (Cond. A. f. 78).

nulŭ 1667. Acelaşŭ Domnŭ prin *carte română* mi-
Episcopia cu 2 grădinarĭ şi unŭ aparŭ (Cond. A.

Prin *Uricŭ Slavonŭ* întăresce moşiele luĭ Darie fostulŭ vistiarnicŭ.

Dé aicĭ înainte tóte documentele Episcopieĭ sûnt scrise în limba română; atâtŭ uricele domnescĭ câtŭ şi zapisele particulare. Cancelaria domnéscă de acum a devenitŭ cu totulŭ română.

Din datele precedente de la începutulŭ Domnieĭ luĭ Vasilie Vodă şi până la finele Domnieĭ luĭ Iliaşŭ Alexandru, adică încurgere de 35 de anĭ, deducemŭ următórele noţiunĭ relative la desvoltarea limbeĭ române.

1). Vasilie Vodă a protegiatŭ limba română. Se vede de acolo a) că tóte ordinele administrative emise de la elŭ sûntŭ date în limba română; pe cândŭ la Domniĭ anteriorĭ, şi ordinele administrative cele maĭ multe, dacă nu tóte, eraŭ scrise Slavonesce; b) Vasilie Vodă da Uricele deopotrivă în amândouĕ limbele; éră prin acésta se vede că în curtea luĭ limba Slavonă nu se credea superióră celeĭ române.

2). Partitulŭ filoslavonŭ, negreşitŭ bĕtrânimea conservătóre fără raţionamentŭ, era tare încă; şi nu puţină forţă i se da prin aceea, că Slavona era limba cultuluĭ, făcea parte din obiectele religióse, supuse fanatismuluĭ, care nu raţionéză. Acésta trebue să fi fostŭ causa, pentru care Vasilie Vodă cu tótă favórea sea pentru românismŭ revine adese orĭ lă limba Slavonă, şi învestă în haĭna eĭ, orĭ câtŭ de sfăşiată de ignoranţa românéscă, acte domnescĭ de prima importanţă, precum sûntŭ Uricele.

3). Cancelaria domnéscă, dupĕ introducerea limbeĭ române în actele séle, a păstratŭ încă multŭ timpŭ órecare frase curatŭ în limba Slavonă. Aşa sûntŭ a) titlu

Domnuluĭ de la începutŭ: Iω s'aŭ Hoĭ, cutare Voevoda, Господаръ земли Молдавской."

b). Inchierea: тое пишемъ. ино неучините. Сам Господинъ велѣлъ.

c). Data loculuĭ şi a timpuluĭ: d. e. y Iac. влѣтъ...

Titlu domnesc slavon s'a păstrat până pe la anul 1780.

Inchiarea Slavonă a continuatŭ până pe la 1710 cândŭ apoĭ s'a înlocuitŭ cu espresiunea românéscă: „acésta scriemŭ." Data slavonă a continuatŭ până pe la 1765, de cândŭ se pare că s'a înlocuitŭ şi era de la crearea lumeĭ, cu acea de la nascerea luĭ Christosŭ.

4). Particulariĭ aŭ continuatŭ şi sub Vasilie Vodă a scrie zapisele în slavonesce, numaĭ dacă sciaŭ acea limbă logofeţiĭ, şi dacă persónele cu daraverurile voiaŭ să'şĭ dea şi aerŭ maĭ boerescŭ; fiindŭ-că românesce sciaŭ toţĭ ţĕraniĭ.

5). Georgie Stefanŭ şi Georgie Ghica aŭ datŭ cărţile lorŭ domnescĭ numaĭ în limba română; ba încă şi boeriĭ în timpulŭ lorŭ scriaŭ românesce acte, care maĭ înainte le făceaŭ Slavonesce.

6). Feciorulŭ luĭ Vasilie Vodă, Stefăniţă Vodă, în privinţa limbeĭ, ţine linia de conduită a tatăluĭ sĕŭ, adică întrebuinţéză în actele séle amândouĕ limbele, se vede că spre a'şĭ acoperi alte pĕcate cu masca conservatismuluĭ.

7). De la Stefăniţă Vodă între cărţile domnescĭ administrative, ce sûntŭ în archiva Episcopieĭ, din seculuŭ XVII-le şi alŭ XVIII, în mare numĕrŭ, tóte sûntŭ în limba română.

8). Tóte zapisele reḑeşescĭ de daniĭ, de vênḑărĭ şi cumpĕrărĭ, orĭ schimburĭ de moşiĭ, dupĕ epocha luĭ Vasilie Vodă, sûntŭ în limba română.

9). Dintre Domniĭ urmĕtorĭ, numaĭ de la Evstratie Dabija şi de la Iliaşŭ Alexandru se află câte unŭ Uricŭ în limba Slavonă.

10). Aşa dar, dupre documentele Episcopieĭ de Huşĭ putemŭ încheia, că de pela 1670 limba Slavonă a cădutŭ cu totulŭ din întrebuinţare în cancelaria curţiĭ domnescĭ. Dar a rĕmasŭ în Biserică în tótă puterea.

Mitropolitulŭ Dosotheiŭ.

Anulŭ 1680. Celŭ ântêiŭ dintre Archipăstoriĭ Biserriceĭ Moldoveĭ, cariĭ aŭ lucratŭ pentru a romaniza cultulŭ românescŭ, este Mitropolitulŭ Dosotheiŭ. Elŭ a tradusŭ în românesce Psaltirea, şi cele-l'alte părţĭ din Bibliă ce se cetescŭ la servirea divină a sĕrbătorilorŭ anualĭ; parte din rugăciunĭ, precum şi din cântările Bisericescĭ de la sĕrbătorĭ; liturghiele etc. Rânduéla Aghiazmeĭ ceĭ marĭ de la Arĕtarea Domnuluĭ, şi rônduéla Aghiazmeĭ ceĭ micĭ. Pe urmele luĭ aŭ mersŭ şi alţiĭ, continuândŭ opera românizăriĭ Bisericeĭ, în curgerea viaculuĭ XVIII-le.

Reproducemŭ aicĭ, de probă câte-va piese din literatura bisericéscă română a nepreţuituluĭ Dosotheiŭ.

I. Дін Псалтіре. Псалм 36.

„Иоу ръвни виклѧнилор, ниче сърхнещи челора че фак фъръ лѧцѧ. Дрепт че ка нище ꙗрбѫ де сѫргъ сорꙋска, ши ка нище варѕе де ѡтавъ де сѫргъ вѡр къдѧ. Недеждꙋѧще спре домнꙋл, ши фъ бȣнътата. ши сълъшлȣꙗѕъ пъмънтȣль, ши пъщетевеи ꙟ богъцѫѧ лȣи. Дъте ꙟ вꙗцъ кȣ домнȣл, ши дава џїе чершеріле инемеи тале. Дескопере кътръ домнȣль калѣта ши недеждȣѧще спре ꙟсȣль, ши ачела фачева. ши скотева ка лȣміна дірептатѣ та ши џюдеката та ка аміаѕъ ѕа. кȣчирѣѕъте домнȣлȣи, ши роагъль пре ꙟсȣль. Нȣ ръхни челȣѧ чешь спорѧще кȣ калѣ са, ѡмȣлȣи че фаче кълкаре леџїи. Пъръсѧще де мѫніе, ши ласѫ ȣрџіѧ: нȣ ръхни, дѣ фачерѧ виклешȣгъ. къ чеѧ че факь виклешȣгь ръспїѧрдесъвѡрȣ: ꙗрѫ чеѧ че рабдѫ пре домнȣл, ачеѧ ѡчинаворь пъмѫнтȣль. ши ꙟкъ пȣцинель, ши нȣ ва фи чель пъкътѡсь, ши черкавеи локȣль лȣи ши нȣль веи афла. ꙗрь блѫнѕѫи ѡчинавор пъмѫнтȣль, ши ꙟдȣлчисъворь пре мȣлцѫме де паче. Къȣтава пъкътосȣл сȣпра дирептȣлȣи, ши скършькава сȣпра лȣи кȣ динціи съи. Ꙗръ домнȣл рѫдева де ꙟсȣль, къ пръвѧде, къ ва вени ѕȣа[1]) лȣи. Сабїе ѕмȣлсъръ пъкътошїи, ꙟтинсъръ ар-

---

[1]) Ca şi la Klănăŭ: zule.

кȣль лѡрь, съсѫџѧте мйшелȣль ши неавȣтȣль, съ џюнге пре чеи дирепци кȣ инема. Сабїѧ лѡрь ꙟтре ꙟ инима лѡрь, ши арчеле лѡрь фрѫнгъсѧ. Маи бȣнȣи пȣцинтелȣл дирептȣлȣи, де кѫть богъцѫѧ пъкътошилѡрь чѣ мȣлтъ. къ браціле пъкътошилѡрь ѕдробисъвѡрь, ꙟтъреще дарѫ пре дірепції домнȣль. къ кȣноаще домнȣль къиле невиновацилѡрь, ши ѡчина лѡрь ꙟ вѣкъ фива. Нȣ съ вор стиди ꙟврѧме кȣмплитѫ: ши ꙟѕѫле де фоамете сътȣрасъвѡрь. къ пъкътошїи вѡрь пери. Іарь пиѕмашїи дмнȣлȣи ꙟпреȣнѫ, че съ вѡрь прослъви ши вѡрнълца, стѫнгѫндȣсѫ ка фȣмȣль съ стѫнсъръ: съмпрȣмȣтѫ пъкътосȣль, ши нȣ ꙟтоарче: ꙗрь дирептȣль милȣѧще ши дѫ. къ чеѧ блвъскъ пре ꙟсȣль ѡчинавѡрь пъмѫнтȣль ꙗрь чеѧ чель бластъмѫ ръспіѧрдесѡръ. Дела Домнȣль пашій ѡмȣлȣи ꙟдирептасевѡрь, ши калѧ лȣй врѧва фоарте. кѫндь ва къдѧ, нȣ са вътъма, къ Домнȣль сприжинѧще мѫна лȣи. Тинерель фостамь, ши дарѫ ꙟбътрънитамь: ши нам въѕȣть дирептȣль пъръсѫть ниче съмѫнца лȣи черщиндь пѫине. Тоатъ ꙁȣа милȣѧще ши прȣмȣтѫ дирептȣль, ши съмѫнца лȣи ꙟ блвеніе фива. Ѧкатете де ла ръȣ ши фъ бине, ши те сълъшлȣѧще ꙟ вѣкь де вѣкь. къ домнȣл юбѧще џюдець, ши иȣ ва пъръсѫ прѣкȣвіѡшїи съй, ꙟ вѣкъ ферисъворь. Ꙋрь чеи фъръ лѧџе иꙁгонисъворь, ши съмѫнца некȣрацѫлѡрь ръспіѧрдесъва. Дирепцїи дарѫ ѡчинаворь пъмѫнтȣль ши вѡрь сълъшлȣи ꙟ вѣкъ де вѣкъ пре дѫнсȣл. ростȣлъ дирептȣлȣй деприндева ꙟцълепчюне, ши лимба лȣи гръива џюдець. Лѧџѧ дȣмнъꙁъȣлȣй лȣй ꙟ инема лȣй, ши нȣ сорь ꙟпіедека пашїй лȣи. кибꙁȣѧще пъкътосȣль пре чель дирептъ, ши чаркѫ съль ȣмоарѫ. че домнȣль нȣль ва лъса пре ꙟсъ ꙟ мѫнȣле лȣи, ниче ши льва ѡсѫнди пре ꙟсъ, кѫнд ва џȣдека лȣи. Рабдѫ пре домнȣль. ши ферѧще кала лȣи: ши ꙟ нълцатева съ ѡчинеꙁй пъмѫнтȣль, къндь съ ворь мътȣра пъкътошїй, ведѧвери. Въꙁȣю пре некȣратȣль, сȣпрънълцѫндȣсѫ ши сȣиндȣсѫ ка кедрїй ливанȣлȣи. ши прѣпроапе трекȣю, ши адекѫ нȣ ера:

ши черкатꙋламъ, ши нꙋ саꙋ афлать локꙋл лꙋй. ферѧџе неръꙋтате, ши веѕи дірептате, къ ѧсте ръмъшицѫ ѡмꙋлꙋи пъчюить. Іарь кълкъторїи леџій мътꙋрасѡрь кꙋтотꙋль, ръмъшицеле некꙋрацѫлор перивѡрь кꙋтотꙋль. Спъсеніѧй дарь дирепцилѡрь дела домнꙋль. ши скꙋтиторю лѡрь ле ѧсте ла врѧме де грижe. ши аџюталева домнꙋль, ши иѕкъвїива пре ꙟшѣ, ши скоатейва динь пъкътошь, ши мѫнтꙋива пре ꙟшїй къ съ недеждюиръ спре ꙟсꙋль.“

II Din rugăciunĭ.

„Лꙋминѫ линѫ, асвнтѫ славѫ, а фъръ моарте пъринтеле черескь, сн҃тль феричить, Іс. Хс. че веним ꙟтра соарелꙋй скъпътатъ, де въѕꙋмь лꙋминѫ де сарѫ, лъꙋдъмь пре пъринтеле фїюл ши сн҃тль Д-хь Д-ѕъꙋ. кадесѫ тине ꙟ тоатъ времї а кѫнта кꙋ гласꙋри кꙋвиѡасе. фїюле алꙋи Д-ѕъꙋ вꙗцъ че дай. Дрептачаѧ лꙋмѧ те слъвѧще.“

Сподоби Гди.

„Сподобѧще Д-не ꙟ сара ачаста, фъръ грешалѫ а не фери пре нои. Блвитъ ещь Д-не Д-ꙁъȣль пъринцилѡр нощри, ши лъȣдать ши прослъвить нȣмеле тъȣ преꙟвѣчь. фїе д-не мила та спре нои прекȣм недеждюимь спре тине. Благословит ещь д-не ꙟвацъмѫ ꙟдирептърилѡрьтале. Блвит ещь домниторюле. ꙟцелепцѧщемѫ ꙟдирептърилѡр тале. Блвит ещи свнтȣле лȣминѣꙁъмѫ кȣ ꙟдирептъриле тале. Д-не мила тай ꙟвѣкь, лȣкрȣриле мѫнȣлѡрь тале нȣ ле трѣче. Цїе съ кȣвине лаȣдѫ, цїе съ кȣвїне кѫнтаре, цїе славъ съ кȣвїне. Татълȣй ши фїюлȣй ши снтȣлȣй Д-хь, акмȣ ши пȣрȣрѣ ши ꙟ вѣчїи де вѣчь.“

Ннѣ ѡтпȣщаеши.

„Акмȣ слобоꙁещь пре шербȣль тъȣ домниторюле, дȣпъ кȣвѫнтȣль тъȣ кȣ паче. къ въꙁȣрѫ окїй мий мѫнтȣинца та, карѣ ѡ гъташь ꙟтре фаца атȣтȣрорь нъроаделѡрь. Лȣминѫ ꙟдескоперемънть пъгѫнилѡрь, ши славѫ попорȣлȣй тъȣ лȣи Іꙁрайль.“

Тристое.

„Снте Д-ꙁъȣ, снте таре, снте фъръ моарте милȣѧщине.“

„Прѣ снтъ троицѫ милȣѧщине, Д-мне щѧрџе, пъкателе ноастре, Дниторюле ꙗртѫ, фърълеџиле ноастре, снтȣле черчетаꙁѫ, ши тъмъдȣѧще непȣтинцеле ноастре, пентрȣ нȣмеле тъȣ, Д-не милȣѧще, гщ.

Слава иннѣ.

Пъринтеле нострȣ чела че ещь ꙟчерюрї. снцаскъсѫ нȣмеле тъȣ. Съ вїе ꙟ пъръцїѧта. Съ фїе вѡѧта, кȣмȣй ꙟ черь, аша ши пре пъмѫнть. Пѫина ноастрь чѧ де сацїȣ дъне астъꙁь. Ши не ꙗртѫ даторїиле ноастре, кȣм ши ной ертъмъ датѡрилѡрь нощри. Ши нȣ не дȣче ла испитѫ, че не скоате дела ръȣтате:

Бце дво.

Д-нꙁъȣ нъскътоаре фичоарѫ, бȣкȣръте де дарь плинѫ, Д-нȣль кȣ тине. Блвитѫ тȣ ꙟ фемей ши блвить плодȣль пѫнтечелȣй тъȣ, къ мѫнтȣиторю нъскȣшь сфлтелѡрь ноастре:

Метанїе, а. Слава.

Ботеꙃъторюль лȣй Хс. претѡцъ пре ной помеnѧще, съне иꙃбъвимь де фърълеџиле ноастре, къ цїе саȣ дать дарь арȣга пентрȣ нои:

Метанїе, и ннѣ.

Рȣгаць пентрȣ нои снць апостолї, пророчь ши мѫченичь, ши тоци снцїи ка съ не иꙃбъвимь де примеждии ши де скръби. къпре вой калꙃь дворбйтори, кътръ мѫнтȣиторюль добѫндимь.

Метанїе.

Сȣпть ата милостивире, нъꙃȣимь днꙃъȣ нъскътоаре, але ноастре рȣщь нȣле трѣче ла невое че динь примеждии иꙃбъвѧщене, ꙟсъць прѣкȣратѫ ꙟсъць блвитѫ.

Дмне милȣѧще. м. Слава и ннѣ.

Чистнѣйшаѧ.

„Маи чинстита декѫт херȣвими ши май слъвитѫ непотривит де кѫт серафимии, карѧ фъръ де стрикат пре Дмꙃъȣ кȣвѫнтȣль лай нъскȣт, адевъратѫ Дмꙃъȣ нъскътоаре пре тине мъримь.

Кȣ нȣмеле Дмлȣи блвѧще пъринте.

Черескȣле ꙟпърате, прекрединчошь ꙟпърацїи нощри въртȣчошаꙃъ. крединца ꙟтъръще, лимбиле ꙟблѫнꙃѧще, лȣмѧ ꙟпъчюѧще, снтѫ лъкȣинцѫ ачаста бине ѡ ферѧще, пре чеи де маинте дȣшь пъринцъ ши фрацїй нощри, ꙟсълашеле дирепцилѡрь ашаꙃъй, ши пре нои ꙟ православника крединцъ не приимѧще ка ȣнь бȣнь ши юбиторю де ѡамени:

Млтва снтȣлȣй Єфрем Сѵринь.

Д-не ши домниторюле вїецїй мѧле. Д-хь де лѧне ши де йспитѫ, ши ибосте де боерїе ши де граюри дешѧрте нȣ ми да. Ꙗрь д-хъ де минтентрѣгѫ, ши де драгосте дърȣѧщеми. шербȣлȣи тъȣ. Ꙗша д-не ꙟпърате дърȣѧщеми съм въꙃь амѧле грешале, ши съ нȣ ѡсѫндескь пре фрателе миȣ къ блвить ещї ꙟ вѣчь аминъ:

Домниторюле, Д-ꙁъȣле татъль тот пȣтарниче, Домнȣле, фїюле сѫнгȣрь нъскȣть Іс. Хс. ши снтль Д-хь, ȣнѫ Д-ꙁъире, ȣнѫ пȣтаре милȣащемѫ пре шербȣль тъȣ. къ благословить ещи ꙟ вѣчїй де вѣчь аминь.

(La sfirşitulŭ Psaltireĭ, f. 207—208).

III. Din „Molitevnicŭ.“ Din acéstă carte posedŭ numaĭ un fragment, ce coprinde Aghiasma mare şi cea mică; şi este legat la finele Psaltireĭ.

Reproducemŭ aicĭ Ectenia de la Aghiasma cea mică

„Кȣ паче Дмнȣлȣи съ не рȣгѫмь.

Пентрȣ ача де сȣс паче ши спсеніа сȣфлетелор ноастре Дмнȣлȣй съ не рȣгъмь.

Пентрȣ пача атоатѫ лȣма бȣнъ стара свнтелор лȣи Дмнеꙁъȣ бесаричь ши атȣтȣрора ȣничȣне Дмнȣлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ свнта каса ачаста ши карїи кȣ крединцѫ ши кȣ бȣнѫ вегаре, ши фрика лȣи Дмнеѕъȣ ꙟтрѫ ꙟтрȣдѫнсѫ дмнȣлȣй съ не рȣгъмь.

Пентрȣ Ꙗрхїепископль нострȣ и м р. чинстита преоцѫме ꙟ Хс. дїакониме атотъ клнрȣл ши попорȣл дмнȣлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ благочъствїи ши православничїи ай нощри ꙟпъраць ши дмни Іѡань имр. воевода. ши алȣи чинститѫ дмнѫ имр. ши алор юбиць фїй іѡан имр. пентрȣ тоатъ полата, боѧрїй, ши ширѣгȣль1) лȣи Дмнлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ свнтȣль ѡрашȣль ачеста тоате ораше църь ши сате, ши прїн карїї кȣ крединцъ лъкȣескь ꙟтрѫнсе, дмнȣлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ бȣнѫ стѫмпърарѧ вѫнтȣрилор черюлȣи бȣнъ роада виптȣрилор пъмѫнтȣлȣи ши тимпȣри кȣ паче, дмнȣлȣй съ не рȣгъмь.

Пентрȣ чеѧ че ноатѫ, кълъторескь, болескь, съ трȣдескь, ши чеѧ чес ꙟробїе ши де· мѫнтȣинца лор, Дмнȣлȣи съ не рȣгъмь.

---

1) Ostea.

Пентрȣ чеѧ че сънть ръпъѡсаци фрацѫи нощри ꙟтоть фѧлюль тѫмплатѫлор моарте грабнікъ, ка дмнȣль дмнзъȣ съи ѡдихнѣскѫ ши съи милȣꙗскѫ, дмнȣлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ съ съ свицѣскѫ апа ачаста, кȣ пȣтѧрѧ, ши сȣпръ винирѧ свнтȣлȣи Д-хь, дмнлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ съ·съ погоарѫ съ вїе апеи ачещїѧ кȣръцитоарѧ сȣпръфиинцатеи троице фачере, дмнȣлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ съ фїе апа ачаста, тъмъдȣитоаре трȣпȣрилор ши сфлтелор ши атоатѫ противника пȣтѧре гонитоаре, дмнлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ касъисъ тримицѫ де сȣсь дарȣл избъвинцїи, ши блвенїѧ юрданȣлȣи, дмнлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ тоци карїи ꙟшь требȣескь де ла дмнзъȣль аџюторю, ши сприжинѣлѫ, дмнлȣи съ не рȣгъмь.

Пентрȣ съ не лȣминъмь ной кȣ лȣминъчюнѧ кȣнощинцеи, принь омооусїѧ1) тронце, дмилȣи съ не рȣгъмь.

---

1) Cea de o ființă.

Пентрꙋ ка Дмнѕъꙋл нострꙋ, съ не арате пре ной фїи ши мошнѣни ꙟпъръцѫїй сале прин а апеи ачещїѧ гꙋстаре ши стропире, Дмнлꙋи съ не рꙋгъмь.

Пентрꙋ съ не иѕбъваскѫ пре нои де ла тоатѫ стрѫнсоарѧ ꙋрцїѧ ши невоѧ, Дмнлꙋи съ не рꙋгъмь.

Спрїжинѧще, мѫнтꙋѧще, милꙋѧще ши неферѧще Дмнѕъꙋ кꙋ алтъꙋ дарь.

Де прѣ свнта кꙋрата прѣ блвита слъвита деспꙋитоарѧ ноастръ Дмнѕъꙋ нъскътоарѧ ши пꙋрꙋрѧ фичоарѫ Марїѧ, кꙋ тоци свнцїй поменииндь, пре ꙟшине ши оунїй прѧлалць ши тоатѫ вїаца ноастрѫ лꙋи Хс. Дмнѕъꙋ пре самъ съ дъмь. — Попа:

Къцкі съ кꙋвине тоатѫ Слава, чїнстѧ ши ꙟкинъчюнѧ, татълꙋй ши фїюлꙋй ши свнтꙋлꙋи д-хь акмꙋ ши пꙋрꙋрѧ ши ꙟвѣчїи де вѣчи.“

IV. Din Liturghiă reproducem urmëtoriul pasagiu de la fila 26.

Кꙋ благословенїа Сфїнцїеї сале Партенїе преаферїчїтꙋл шї сфѫнтꙋл Пърінтеле нострȣ, облъдȣіторіȣ ші стъпън, Папъ ші Патріарх де четатеа чеа маре Александріа, ші а тот Єџіптȣл, Лівіеї, Пейтаполеіȣлȣї, Єтіопіеї, пърінтеле пърінцілор, пъсторіȣ пъсторілор, даскал даскалілор, ал треіспреꙃече дін Апостолї ші жȣдекъторіȣ престе лȣме. Лȣънд дела Сфінціа са вое, тжмплъндȣсе ꙟн Іашї Преа Сфінціа са, ам тіпъріт ачеастъ сфънтъ карте, съ ꙟнцълѣгъ крещінії Сфінтеле Тайне: а Сфінціеї сале маї мікъ слȣгъ фїȣ сȣфлетескȣ, смерітȣл Мітрополіт де Молдавіа Досітеіȣ.“

La finitulŭ cĕrţiĭ se ḑice: „tipăritusaŭ în casa Sfinteĭ Mitropoliĭ în Iaşĭ, let 7191 (1683), Iunie 16, Tiparniculŭ Nicolaiu.“

Contimporanŭ cu Mitropolitulŭ Dosotheiŭ, şi conostenitoriŭ pe câmpulŭ literatureĭ române, a fostŭ marele Logofĕtŭ Mironŭ Costînŭ. De la elŭ ne-a rĕmasŭ: „*Cartea pentru descălecatulŭ dintêiŭ a ţĕriĭ Moldoveĭ şi neamulŭ moldovenescŭ;*“ deasemine: „*Letopiseţulŭ ţĕriĭ Moldoviĭ de la Aronŭ Vodă unde este părăsitŭ de Urechi Vorniculŭ,*“ şi până la mórtea luĭ Stefăniţă Vodă, adică: istoria ţĕreĭ în curgerea unuĭ periodŭ de 67 annĭ. Elŭ sfîrşi viaţa prin mórte silnică în 1692.

Reproducemŭ aicĭ unŭ pasagiŭ din Letopiseţulŭ luĭ Mironŭ, dupre unŭ manuscrisŭ vechiŭ, în care se ḑice că este scrisŭ, „de pre isvodulŭ luĭ Mironŭ Costinŭ Logofĕtulŭ.“

„Домніа лȣй щефан вод томша: кȣм саȣ ꙟчепȣт ꙟвързъри де сѫнџе тот аше аȣ цінȣть: авѣ ȣнь цигань калъȣ, адікъ пієрѕъторю де ѡаменй. Џігань грѡс ши маре де трȣпь: ачела стрига де мȣлте ѡри ꙟнаінте лȣи. арътъндь пре боѧри. саȣ ꙟгръшать доамне керъбечїй бȣни сѫнть де џюнгѧть. щефан вод рѫде ла ачесте кȣвинте шїи дърȣе бани циганȣлȣи ::: Че прекȣмь а тȣтȣрорь тиранилорь а девързъторілор де сѫньџѧ ла тоате църъле ꙟ лȣме ȣрѫть ꙗсте стъпънїе. аше ши а томшеи вод: лаȣ фость ȣрѫть ши боерїй, карїн макарь къ ера маи тоци де каса лȣи, анȣме Белдиман Логофътȣль. бърбою ворникȣль, Стȣрѕѣ хатманȣль. коȣл вистерникȣль. ꙗрь ей фъръ гріжѧ морцїй нȣ ера. че ꙟ тоть часȣль ꙟбла кȣмь съ ѕиче кȣ ѕилеле а мънъ. ши фїеще кѫндь ȣнде ꙗсте фрика нȣ ꙟкапе драгосте, пентрȣ ачеѧ ꙟтребънъдь ȣнь ꙟпърать пре ȣнь даскаль кȣмь ари фи ꙟпърать съ фие драгь тȣтȣрорь: аȣ ръспȣнсъ де нȣ веи фи гроꙁнікь ꙟпърате немърȣй. феріціци сѫнть ачеѧ домни. кърора църъ̀ле лор ле слȣжъскь дінь драгосте нȣ де фрікъ, къ фріка фаче ȣрȣчюне ˙къть де тѫрꙁїȣ тоть изꙁбȣкнеще: аша саȣ прилежить ши ла томшѧ вод. ꙟ тоате ꙁиле, фїинъдь болрїй кȣ гріже, саȣ воровить кȣ тоцїй ши аȣ трась пе тоци слȣжиторїи, ꙟ парте са. ши пре мърꙁъщи. ши. ꙟтроноаптѣ аȣ ешить кȣ тоцїй ла сать ла кȣкȣтени, ши де аколо аȣ порȣнчить лȣи щефан вод кȣ бине съ ꙗсъ динь скаѡнь. къ ниме нȣ поате аи сȣфери домние лȣи. кȣ атѫте въръсѫри де сънъџе.“::::

Anulŭ 1688. In Bucurescĭ s'a tipăritŭ Biblia română, la carea aŭ cooperatŭ maĭ mulţĭ bărbaţĭ literaţĭ românĭ, intre cariĭ şi Mitrofanŭ proin Episcopulŭ de Huşĭ.

Anulŭ 1714. Pe cândŭ logofĕtulŭ 3-le Vasilie Damianŭ, Marele logofĕtŭ Theodosie Dubĕu, şi apoĭ Marele Logofĕtŭ Nicolaiu Costînŭ, fecĭorulŭ luĭ Mironŭ, se ocupaŭ cu scrierea istorieĭ ţĕreĭ, continuândŭ de unde lăsase Mironŭ Costînŭ; pe cândŭ geniosulŭ şi prea eruditulŭ Dimitrie Cantemirŭ scria operile séle istorice, politice şi morale în limba latină şi română: bărbaţiĭ Bisericiĭ române, în víaculŭ alŭ 18-le aŭ întrebuinţatŭ multă sîrguinţă de a romăniza în totulŭ Biserica, înlocuindŭ limba Slavonă cŭ cea română în tóte părţile serviciuluĭ divinŭ, atâtŭ publicŭ câtŭ şi particularŭ. Sub Nicolaiu Mavrocordatŭ în Monastirea sântuluĭ Sava din Iaşĭ s'a înfiinţatŭ tipografiă, unde se tipăriaŭ cărţile ce se traduceaŭ în românesce. Aşa la 1714, sub Mitropolitulŭ Gedeon s'a tipăritŭ „Sinopsis.“ Acéstă carte coprindea: 1) Acatistulŭ Maĭceĭ Domnuluĭ, 2) Paraclisulŭ, 3) Exa-Psalmiĭ, 4) Первый часъ, 5) Pavecerniţa cea mare. 6) Pavecerniţa cea mică. 7) Slujba sfinteĭ Pricistaniĭ. 8) Rânduiala lunilorŭ. Tóte aceste Evchologiĭ suntŭ în românesce, afară de Pavecerniţa cea mare, în carea rugăciunile tóte sûntŭ slavonesce, numaĭ tipicurile sûntŭ românesce.

Anulŭ 1726. Mitropolitulŭ Georgie a publicatŭ „Antologiulŭ,“ adică o carte în carea se coprindeaŭ servirile sĕrbătorilorŭ anuale, şi ale Duminicelorŭ. Mitropolitulŭ n'a cuteḑatŭ a face ediţiunea deplinŭ română; elŭ a păstratŭ stichirile, canónele şi cele-l'alte cântărĭ, în limba slavonă, ca şi în ediţiunile vechĭ, darŭ a tradusŭ românesce: Parimiele, Apostoliĭ, Evangheliele şi tipiculŭ. Cu tóte aceste partitulŭ filo-slavonŭ nu privia bine progresiva întroducere a românismuluĭ în Biserică. Acésta se înţelege din cuvintele Mitropolituluĭ din prefaţă, prin care dândŭ opera sea sub protecţia Principeluĭ Michaiŭ Racoviţă, cere apĕrarea eĭ *de hulirea zavistnicilorŭ: că lucrurile cele tinere şi dinnoŭ ivite în lume tare scutélă şi acoperemêntŭ le trebue.*

Dacă deci limba română şi acum, după unŭ spaţiŭ mai bine de una sută anĭ, şi după unŭ progresŭ nu micŭ, totŭ avea *zavistnicĭ* cariĭ *o huliaŭ*: câtŭ de mulţĭ, şi câtŭ de tarĭ trebue să fi fostŭ aceştĭ *zavistnicĭ hulitorĭ* aĭ limbeĭ române, cu unŭ viacŭ în urmă, şi câtă pedecă n'or fi pusŭ eĭ desvoltăreĭ limbeĭ naționale! Aceştĭ zavistnicĭ sûnt negreşitŭ aceia ce noĭ amŭ numitŭ partitulŭ conservativŭ, *filo slavonŭ*. Dacă Mitropolitulŭ Georgie, la 1726 era îngrijitŭ de *hulirea zavistnicilorŭ*, pentru o carte publicată de elŭ, şi numaĭ pe jumĕtate romănesce, éră cea-l'altă jumĕtate — slavonesce: câtŭ de mare trebue să fi fostŭ *hulirea zavistnicilorŭ* asupra Mitropolituluĭ Dosotheiŭ, cu 40 de anĭ în urmă, carele a publicatŭ nu o carte românéscă bisericéscă, ci maĭ multe, şi nu pe jumĕtate numaĭ, ci întregĭ în românesce, şi carele celŭ ânteiŭ a învĕțatŭ pe Românii din Moldova a se ruga luĭ Dumneḑeŭ românesce, convingêndu'ĭ că acele rugăciunĭ sûntŭ maĭ plăcute luĭ Dumneḑeŭ!

Sûm maĭ multŭ de câtŭ sigurŭ, filo românismulŭ luĭ Dosotheiŭ a îngreuiatŭ multŭ posițiunea acestuĭ Mitropolitŭ şi l'a înpinsŭ în aventurĭ. Se póte ca şi pe Mitrofanŭ să'lŭ fi înpinsŭ de la Huşĭ, şi din Moldova, totŭ *hulirea zavistnicilorŭ* pentru protecțiunea limbiĭ naționale, şi tendința de a o substitui în Biserică celeĭ slavone.

Pe cândŭ intelegința moldavă, se nevoia pentru cultura, desvoltarea şi întroducerea literatureĭ române în tóte ramurile societățiĭ: se întrébă: ce făcea massa poporuluĭ, mulțimea, carea se conduce secule de obiceiurĭ tradiționale, şi la care târḑiŭ străbatŭ reformele; şi maĭ alesŭ, ce făcea clerulŭ, care din natura sea, este celŭ maĭ conservatoriŭ?

Dimitrie Cantemirŭ ne spune, că în clasa boerilorŭ, âncă şi pe la începutulŭ viaculuĭ XVIII-le nu se învĕța altă carte, de câtŭ cea slavonă, a nume: copiiĭ de amândouĕ sexele învĕțaŭ derostŭ în slavonesce, Ceaslovulŭ şi Psaltirea, apoĭ li se tîlcuia, totŭ în acea limbă, Evanghelia, Apostolulŭ şi cele cincĭ cărţĭ ale luĭ Moisi. Cetirea şi scrierea românéscă *era câştigŭ* celuĭ ce făcuse cursulŭ de învĕţătura Slavonă.

Ceĭ ce doriaŭ să între în serviciulŭ preoţescŭ, pe lângă Ceaslovulŭ şi Psaltirea, trebuia să maĭ înveţe *Osmoglasniculŭ*, adică cântările duminicale pe 8 glasurĭ; *podobiele* séŭ *prosomiele* celorŭ 8 glasurĭ; *Eothinalele* séŭ stichirele Invierei: tóte acestea — slavonesce. Unŭ gradŭ maĭ susŭ de învĕţătură se socotia: *Gromovniculŭ luĭ Iraclie împĕratŭ*, séŭ prognostica timpuluĭ, după data tunetuluĭ (громъ); *Mâna luĭ Damaschinŭ*; *72 numirĭ ale luĭ Dumneḑeŭ*, şi *vro sută de numirĭ ale Născĕtóreĭ de Dumneḑeŭ*: — aceste ca unŭ feliŭ de Theologiă. Insă atâtŭ numele luĭ Dumneḑeŭ câtŭ şi ale Născĕtóreĭ — în limba Slavonă; dar Gromovniculŭ — românesce. In urmă vinŭ *colăcăriele*, séŭ discursurile, ce se ţinŭ la nuntă.

In viaculŭ alŭ XVIII-le — pe bieţiĭ Dascalĭ şi preoţĭ românĭ a căḑutŭ altă belea: pe lângă slavonésca arĕtată, trebuiaŭ să înveţe şi unele cântărĭ grecescĭ. Grecésca era pretutindenea la modă. Iată câte-va grecescĭ, cum se scriaŭ şi se pronunţaŭ de dascaliĭ moldovenĭ:

Хс. анистис ек никро ѳанатос ѳанотос патинисас. ке тис еги земис имис зои харистоменос.

Аі ї҆ѡс. агї҆ѡс. агї҆ѡс. кирѡс Саваѡѳ. прирѡс ѡ оуранос. кеи гитис доксис сȣ. ѡсана ен дис ѱистис. евлогименос ѡ ерхѡменос ен ѡномати кирї҆и. ѡсана ѡ ен дис иѱистис.

Сеи мнωмен. Сеи влогомен. Сеи евхаристȣмен. кирїе ке де ѡмеѳа сȣ. ѡѳеѡс имѡн.“

Cum că acésta era sfera procopselii Preoţilorŭ Moldovenĭ pe la începutulŭ viacululuĭ XVIII-le se vede din Manuscrisulŭ luĭ Popa Tóderŭ de la Bodescĭ, în care se coprindŭ tóte aceste de maĭ susŭ, şi sûntŭ legate la unŭ locŭ cu *Sinopsulŭ* tipăritŭ la Sf. Sava în 1714. Preoţiĭ şi Dascăliĭ cărturarĭ, ca Popa Tóderŭ de la Bodescĭ, scriaŭ cărţile trebuitóre bisericaşilorŭ, care nu eraŭ tipărite, şi le vindeaŭ, la ceĭ ce aveaŭ trebuinţă, orĭ le dăruiaŭ de pomană, precum se vede din o însemnare, că a făcutŭ Popa Tóderŭ cu manuscriptulŭ menţionatŭ, în anulŭ 1725 în ḑilele luĭ Michaiŭ Racoviţă Voevodŭ.

Totŭ în manuscriptulŭ luĭ Popa Tóderŭ este la urmă o rugăciune slavonă, ce o cetiaŭ Preoţiĭ femeilorŭ după ce născeaŭ. Acéstă rugăciune este fórte interesantă, ca modelŭ de ignoranţa Preoţilorŭ de atuncĭ; de aceea o reproducemŭ aicĭ:

„Молитва къндȣ нащє фемеѧ прȣнкȣл. де ла преот съ ѕиче:

„Гн. їсе хе бжїи на раровѣ горѣ въ кывѣте новѣте. новѣ стоаше жена и ваа сȣлгашес да родитъ да речет. ги ке мой что мѧ еси ѡставил. тогда гь къ посла къ ней аггла къ сїи невѣстѣ да ръци. Лаѕар Лаѕар Лаѕар иливанка иливанка иливанка. съкрщє крстъ на мнѣ кресте въ ставѣхъ мои въ недрах моих. крстом прогонаѧ ѡстѫнии ди ꙗвола ѡт раба Божіи и мер: амин ѡтидн диаволе ѡт сего храма ѡт вѣры его ѡт рабы бжій, ѕде ес крстъ хво. ѕде ес мти мчник хво некита. и азъ покланеасѧ црквн стѣй ѡтцꙋ и сну и стомꙋ Дхꙋ и нн҃ѣ и прно и въ вѣкы вѣкома амин.

Acéstă rugăciune este monumentulŭ monstruóseĭ ignoranţe despre ale religiuneĭ; ignoranţa, în carea zăcea clerulŭ şi poporulŭ românŭ sub domnirea limbeĭ Slavone. Nesciinţă de limbă, lipsă de ideĭ, necunoscinţă de istoria religiuneĭ şi de învĕţătura eĭ; pietatea înlocuită cu superstiţia. Acéstă rugăciune séměnă maĭ multŭ cu acele frase bizare şi neînţelese, ce pronunţă babele la descântece şi vrăjĭ, de câtŭ cu rugăciunea unuĭ preotŭ chreştinŭ, carea trebue să esprime luĭ Dumneḑeŭ sentimentele ânimeĭ, acele sublime, ce se producŭ la ocasiunile ce motivéḑă rugăciune.

Spre a simţi orĭ-ce românŭ hidositatea acesteĭ *molitve*, să ne cercămŭ a o traduce, de şi sûntŭ locurĭ, care nu producŭ nicĭ unŭ sensŭ.

„Dómne Iisuse Christóse alŭ luĭ Dumneḑeŭ pe muntele Rarăuluĭ[1]) în chivotulŭ luĭ Noe. Sta femeea luĭ Noe şi suspina minţindŭ să nască să ḑică. Dómne D-ḑeulŭ meŭ ce maĭ lăsatŭ, atuncĭ Domnulŭ Dumneḑeŭ a trimisŭ la ea îngerulŭ la acéstă nevastă şi ḑi: Lazarŭ, Lazarŭ, Lazarŭ, ilivanca, ilivanca, ilivanca. Insémnă cruce pe

---

1) Rarăulŭ este unŭ munte în Moldova, ţinutulŭ Sucéveĭ.

mine fă cruce pe închiăturile mele pe sînulŭ meŭ. Cu crucea alungândŭ s'a depărtatŭ diavolulŭ de la robulŭ luĭ Dumneḑeŭ cutare: aminŭ. Fugĭ diavole de la lăcaşulŭ acesta, de la credința luĭ, de la roaba luĭ Dumneḑeŭ. Aicĭ este crucea luĭ Christosŭ. Aicĭ este mama muceniculuĭ luĭ Christosŭ Nichita Şi eŭ mĕ închinŭ Bisericeĭ ceĭ sânte Tatăluĭ şi Fiuluĭ şi sàntuluĭ Duchŭ. Şi acum şi pururea şi învecii vecilorŭ aminŭ."

II. Relative la Chronologiă.

1. Tóte documentele antice pórtă la dată era de la crearea lumeĭ, séŭ aniĭ de la Adamŭ. Acésta s'a continuatŭ până pe la jumĕtatea viaculuĭ VXIII-le. De la anulŭ 1750, până la 1765, se găsescŭ întrebuințate amândouĕ erele, adică în unile documente se întrebuințéză era de la Christosŭ, în altele cea antică. Darŭ de la anulŭ 1764, de la domnia luĭ Grigorie Ghica, devine generalĕ metóda de a întrebuința la dată aniĭ de la Christosŭ.

2. In tóte documentele anulŭ se începe de la 1-iŭ Septembrie, dupre Chronologia biblică, adoptată de Biserica chrestină. Acésta se póte vedea fórte lămuritŭ din Chronică, unde adese orĭ se începe anulŭ cu Septemvrie, Octomvrie şi aşa maĭ departe d. e. anulŭ 1701. Însă anulŭ civilŭ şi din vechime se începea totŭ de la ântêiŭ Ianuarie. Acésta se vede atâtŭ din ceremoniele ce se făceaŭ atuncĭ la curtea domnéscă, câtŭ şi din colindele populare.

3. Calcularea anilorŭ de la 1-iŭ Ianuariŭ se vede că s'a întrodusŭ de o dată cu era de la Christosŭ, în domnia luĭ Ghica. Acésta se deduce din conferarea datelorŭ unora din documentele reproduse în opera acésta. D. e.

2 Februarie 1769, data actuluĭ din condica sântă pentru allegerea luĭ Leonŭ la Episcopia de Romanŭ, cu 20 Noembrie, acelaşŭ anŭ, data cărţeĭ Mitropolituluĭ Gavriilŭ Calimachŭ cătră clerulŭ ţĕreĭ, prin carea însărcinéză pe Leonŭ cu administraţiunea eparchieĭ Huşilorŭ, în absenţa luĭ Inocentie dusŭ la Peterburg. Dacă începutulŭ anuluĭ s'ar fi calculatŭ atuncĭ de la 1-iŭ Septembrie, cartea Mitropolituluĭ nu putea să fiă adresată luĭ Leon, carele pe la Noembrie âncă nu era Episcopŭ Videratŭ este dar că anulŭ în documentele aceste este calculatŭ cu începere de la 1-iŭ Ianuariŭ.

4. Uniĭ ânsă şi după jumĕtatea viaculuĭ XVIII le continuaŭ a calcula anulŭ cu începere de la 1-iŭ Septembriŭ. Acésta se deduce din combinarea dateĭ 18 Decembrie 1782, cândŭ s'a instalatŭ Iacovŭ Episcopulŭ de Huşĭ, cu data inscripţiuneĭ de pe clopotulŭ Episcopieĭ, făcutŭ de Iacovŭ în anulŭ 1782. (Veḑĭ în Chronică la finele anuluĭ 1782). Dacă clopotariulŭ arŭ fi calculatŭ anulŭ de la 1-iŭ Ianuarie, atuncĭ nu putemŭ pricepe cum Iacovŭ instalatŭ la 18 Decembriŭ, a avutŭ timpŭ până la finele anuluĭ, în curgere de 13 ḑile, a comenda facerea Clopotuluĭ, şi clopotarulŭ alŭ şi isprăvi. Greutatea acésta pere, îndată ce presupunemŭ că data clopotuluĭ trebue a se calcula cu începerea anuluĭ de la 1-iŭ Septembrie.

III. *Diferite notiunĭ archeologice, istorice, geografice, filologice.*

1. Cetatea Crăciunŭ séŭ Crăciuna.

Intre documentele Episcopieĭ de Huşĭ se află unŭ suretŭ românescŭ, tradusŭ de pe ispisoculŭ sĕrbescŭ datŭ în 1484, Maiŭ 13 de Stefanŭ celŭ Mare. In elŭ se pomenesce de cetatea Crăciunŭ şi de pârcălabulŭ eĭ „Aŭ vêndutŭ acelŭ satŭ credinciosŭ boiariuluĭ nostru Mihulŭ Pârcălabulŭ de la Crăciunŭ." Mihulŭ a cumpĕratŭ satulŭ Găleşescii de la Stanciulŭ sin Fedco Stărostesculŭ cu 105 zloţĭ tătărescĭ.

Domnulŭ Dimitrie Cantemirŭ ne spune, că pe timpulŭ luĭ, la piciorulŭ munteluĭ Viancea, aprópe de Monastirea Mira se găsiaŭ ruinele uneĭ cetăţĭ fórte vechĭ, şi acelŭ locŭ se numia de locuitorĭ Crăciuna (Descr. Mold. f. 25,26 ediţ. Iaşĭ 1851).

2. Cetatea nouă séŭ Novogradulŭ.

Intr'unŭ chrysovŭ datŭ de Stefanŭ celŭ tênĕrŭ la 1518 (7026) în Vasluiŭ, între alte mărturiĭ se aduce şi „вѣра пана Петрики и пана Тодера новградскiх."— (Credinţa Panuluĭ Petrica şi a Panuluĭ Tóderŭ (Pârcălabiĭ de cetatea nouă). In viaculŭ alŭ 15-le la Romanŭ era o fortereţă, carea se numia Cetatea nouă, éră slavonesce: Новградъ, (veḑĭ Letop. t. I, f. 168—169).

3. Genealogia luĭ Stefan celŭ mare.

In chrysovulŭ datŭ de Marele Stefanŭ la 1464 în Vasluiŭ, pentru dresurile satuluĭ Penteleescĭ, (veḑĭ în urmă, pag. 9): acestŭ Domnŭ numesce *unchĭ* aĭ seĭ pe Ilie şi Stefanŭ Voevoḑiĭ, fiiĭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ, cariĭ aŭ domnitŭ între aniĭ 1432 şi 1447. De aicĭ putemŭ deduce, că Bogdanŭ tatălŭ Mareluĭ Stefanŭ a fostŭ frate cu domniĭ Ilie şi Stefanŭ, prin urmare fiiŭ luĭ Alexandru celŭ Bunŭ. Cum-că Ilie şi Stefanŭ maĭ aviaŭ fraţĭ se vede din uriculŭ lorŭ datŭ în 1432 Panuluĭ Moisi Dvorniculŭ de glótă şi frateluĭ sĕŭ Panuluĭ Tadorŭ Spătarŭ pentru satulŭ Brădicesciĭ (reprodusŭ în Chronică, la pagina 149), unde aceştĭ Domnĭ ḑicŭ: „éră după viaţa nóstră cine va fi Domnŭ ţĕriĭ nóstre Moldoveĭ.... orĭ din fraţiĭ noştriĭ..........“

Prin urmare genealogia ce face Vorniculŭ Urechiă Domnilorŭ următorĭ de la fraţiĭ Ilie şi Stefanŭ până la Stefanŭ celŭ Mare, nu este esactă. Dupre elŭ, Bogdanŭ tatălŭ Mareluĭ Stefanŭ vine feciorŭ luĭ Alexandru fiiulŭ luĭ Iliaşŭ, prin urmare nepotŭ de feciorŭ — luĭ Iliaşŭ. In aseminea casŭ Marele Stefanŭ videratŭ este că nu arŭ fi pututŭ numi *unchĭ* aĭ seĭ pe Iliaşŭ şi pe Stefanŭ.

Prin acéstă descoperire se scapă totŭ-odată memoria luĭ Bogdanŭ de o mare pată ce'ĭ pune Urechiă, că s'ar fi sculatŭ asupra tatăluĭ sĕŭ Alexandru Vodă, l'a bătutŭ în maĭ multe rôndurĭ şi l'a alungatŭ din scaunŭ şi din ţéră, rĕmâindŭ elŭ Domnŭ.

Bogdanŭ a pututŭ să aĭbă aceste resbele cu Alexandru; însă acelŭ Alexandru, pe care Urechie ĭlŭ arată de fiiŭ alŭ luĭ Iliaşŭ, nu era tatălŭ luĭ Bogdanŭ, ci nepotŭ de frate, şi dupĕ mórtea fraţilorŭ sĕĭ Stefanŭ şi Iliaşŭ, Bogdanŭ a pretindatŭ tronulŭ pe dritulŭ frăţieĭ cu foştiĭ Domnĭ, şi a rĕspinsŭ pe nepotulŭ seŭ, care se baza pe dritulŭ clironomieĭ fiescĭ.

Cu dreptulŭ editoriulŭ Letopiseţilorŭ nóstre la spunerile luĭ Urechiă despre rescóla luĭ Bogdanŭ contra Părinteluĭ sĕŭ pune în parentesŭ semnulŭ întrebăriĭ (?) dândŭ a înţelege că aceea este greŭ de admisŭ (Veḑĭ Létop. tom. I, f. 113). Chrysovulŭ citatŭ ne convinge, că sûnt maĭ esacţĭ istoriciĭ Leşĭ, cariĭ facŭ pe Bogdanŭ fiiŭ luĭ

BIBLIOTECA * ACADEMIEI * ROMÂNE

Alexandru celŭ Bunŭ (veḑĭ subînsemnările la Letopisețulŭ luĭ Urechiă).

4. Moșenĭ.

In chrysóvele vechĭ se găsesce întrebuințată ḑicerea *Moșenĭ*, în locŭ de *reḑeșĭ*. Ḑicerea acésta maĭ pe urmă s'a prefăcutŭ în *Moșnenĭ*; dar dreptŭ este a se ḑice și acum: *Moșenĭ*, de la moșiă, adică proprietariŭ de moșiă, omŭ de bascină, de origină română din moșĭ și strămoșĭ. (Veḑĭ d. e. în documentele Bunescilorŭ, cartea luĭ Constantinŭ Racoviță, din 1753).

5. Satulŭ Ciortescĭĭ în ținutulŭ Vasluiuluĭ.

Din documentele Episcopieĭ de Hușĭ se vede că satul Ciortescĭĭ a fostŭ reḑeșescŭ, și s'a luatŭ numirea de la primitiva familiă reḑeșéscă, pronumită Ciortea.

6. Satulŭ Gîrla Vlădicăĭ, pe Prutŭ în ținutulŭ Fălciiuluĭ.

Intr'o hotarnică din anulŭ 1757 se citéză o mărturiă scrisă la 1754, păstrată la Inocentie Episcopulŭ de Hușĭ în carea se spune: „că maĭ înainte de venirea Moscalilorŭ celorŭ de demultŭ, cândŭ aŭ venitŭ cu Petru Impĕratŭ, fiindŭ satŭ mare pe moșia Coziecĭĭ, în șesulŭ Prutuluĭ, se numia numele Satuluĭ *Gîrla Vlădicăĭ*, și pe numele satuluĭ îĭ ḑicea și moșieĭ totŭ Gîrla Vlădicăĭ, și după venirea Moscalilorŭ pustiindu-se acelŭ satŭ s'a numitŭ și Oțetóea, pe numele uneĭ fôntânĭ ce aŭ fostŭ făcută de unŭ omŭ — Oțetŭ, și de la Petru împĕratŭ și până acum — totŭ Oțetóea s'a numitŭ.“

7. Movila Răbâca.

Intr'o suplică a unuĭ mazîlŭ cătră Vodă, fără dată, se ḑice: „unde umblă podulŭ peste Prutŭ la movila Răbăeĭ.“ De aicĭ putemŭ deduce că movila Răbâeĭ nu era de cât o forterețǎ de pămêntŭ pentru pázǎ la trecătóre peste Prutŭ, spre înpedecarea Tătarilorŭ și a altorŭ prădătorĭ de a trece Prutulŭ cu forța.

8. Fôntână.— Fôntânarĭ.

In vechime nu era cunoscute la Românĭ vorbele: *Cișmea*, *Cișmegiŭ*; ci în loculŭ lorŭ se întrebuințaŭ: *Fŏntână*, *Fŏntânariŭ*. In cartea luĭ Georgie Ghica, din anulŭ 1656 se spune că în Hușĭ era fôntână domnéscă. Domnia scutia duoĭ *fŏntânarĭ*, pentru a îngriji de acea fôntână (Cond. II, f. 60).

9. Buda.

In o carte de la Duca Vodă, din anulŭ 1678 se pomenesce ḑicerea *Budă*. Cartea domnéscă, vorbindŭ despre căutarea și aducerea vecinilorŭ fugițĭ de la Episcopia de Hușĭ, orĭ-unde s'ar afla, ḑice: „orĭ în târgŭ, orĭ în satulŭ Domnieĭ mele, orĭ în satŭ boerescŭ, orĭ călugărescŭ, orĭ în slobodiă, orĭ în *Budă*, orĭ hie unde 'ĭ vorŭ afla.“ (Cond. II, f. 104).

Buda — ḑicere Slavonă — însémnă o locuință retrasă, în pădure, unde locuescŭ ciobaniĭ, séŭ pădurariĭ séŭ lemnariĭ; aceea ce maĭ în urmă s'a numitŭ la noĭ, *odae*. Numirea *Buda*, a remasŭ până astă-ḑĭ ca nume propriŭ la multe localitățĭ. Acésta ne dă a înțelege, că odinióră pe acele locurĭ fusese câte o lŏcuinţă retrasă în pădure, adică o *budă* séŭ *odaiă.*

10. Bezmenŭ.

Este ḑicere slavă: безсмѣнный, însémnă: unŭ lucru ce nu se schimbă, nicĭ se înstreinéză. Bezmenŭ în Moldova se numesce plata ce iea proprietariulŭ anualmente pe unŭ locŭ ce l'aŭ trecutŭ altuia în posesiă numaĭ pentru usufructŭ, fără ca să'ĭ fi datŭ şi dreptulŭ proprietăţiĭ definitive, care remâne *neschimbatŭ* şi *nealienatŭ.* Celŭ ce a luatŭ unŭ locŭ cu bezmenŭ nu póte a'lŭ schimba orĭ înstreina, fără voia proprietariuluĭ.

11. Reḑeşĭ.

Intr'o poruncă de hotărniciă, dată în anulŭ 1754, de Matheiŭ Ghica Vodă, cetimŭ urmĕtoriulŭ pasagiŭ:

„Iată niaŭ venitŭ jalbă de la Sfinţia sa cinstitŭ părintele şi rugătoriulŭ nostru Kyr Inocentie Episcopulŭ Huşilorŭ, ḑicêndŭ că are Episcopia o moşiă anume Hrubeniĭ acolo la ţinutulŭ Fălciiuluĭ pe apa Prutuluĭ, şi se înpresóră de către Păhnescĭ, moşia D-sale Visterniculuĭ Stefăniţă Rusetŭ, şi de către Duda, moşia Lupuluĭ Costac Stolnicŭ, şi de către Epureniĭ Păharniculuĭ Stefăniţă Iamandi, *şi de către alţĭ reḑeşĭ.*“ (Cond. A. f. 104 din dosŭ).

Ḑicerea *rĕḑeşĭ* este vechiă română — de la latina *haeredes*, *eredes*, apoĭ *reḑesŭ*, şi însémnă mostenitoriŭ, clironomŭ, celŭ ce are moşiă séŭ clironomiă de la părinţĭ. In ţéra muntenéscă reḑeşiĭ se chiamă *moşnianĭ.* Reḑeşiĭ dar din vechime, precum se vede şi din pasagiulŭ citatŭ maĭ susŭ, se numiaŭ nu numaĭ miciĭ proprietarĭ ci şi aceĭ marĭ, cariĭ eraŭ băştinaşĭ şi aveaŭ moşiĭ séŭ proprietăţĭ clironomite de la moşĭ şi strămoşĭ. Dacă eĭ ocupaŭ funcţiunĭ séŭ boeriĭ, atuncĭ devineaŭ şi se numiaŭ *Boerĭ* orĭ *Boiarĭ;* éră ceĭ neboerițĭ rĕmâneaŭ numaĭ cu epitetulŭ de reḑeşĭ, adică moşenĭ séŭ proprietarĭ de moşiĭ.

12. Pruteţŭ.

In limbagiulŭ documentelorŭ Episcopieĭ, Pruteţŭ însémnă: unŭ cotŭ séŭ o bucată de pămêntŭ, ce rumpe Prutulŭ din vre o moşiă, cândŭ îşĭ strămută cursulŭ. Loculŭ acelŭ răşluitŭ de Prutŭ, de şi rĕmânea de ceea parte a rîuluĭ, dar se privia totŭ ca parte din moşia căria apărtinise maĭ nainte de strămutarea cursuluĭ apeĭ. Intr'o hotarnică a Rîşescilorŭ din 1756 cetimŭ: „Aşijderea niaŭ maĭ arătatŭ Sfinţia sa Episcopulŭ, că maĭ are Episcopia treĭ coturĭ, ce se numescŭ *pruteţe*, peste apa Prutuluĭ despre Lăpuşna, pe unde a ânblatŭ Prutulŭ de vacŭ, şi mutându-se prutulŭ, aŭ rumptŭ din moşia Rîşescilorŭ, de séŭ făcutŭ acele coturĭ.“ (Cond. A. f. 106 din dosŭ.)

13. Voevodŭ 1).

Titlu de *Voevoḑĭ*, ce se da Domnilorŭ românĭ, este ḑicere slavă, derivată de la: вой, prescurtatŭ din война — *resbelŭ*, şi de la verbulŭ водить — *a duce*, *conduce*.

---

1) Din „Voevodŭ“, Româniĭ prin prescurtare aŭ formatŭ ḑicerea „Vodă“, carea litteralmente însémnă: „Duce“, adică: celŭ ce conduce óstea şi tótă ţéra.

Prin urmare Voevodŭ litteralmente însémnă: *Conductorulŭ resbeluluĭ*, séŭ maĭ esactŭ: *Campoduce*, precumŭ Huru în Chronica sea numesce pe anticiĭ Ducĭ séŭ Căpitanĭ aĭ Românilorŭ din Dacia. Acéstă numire ne arată, că în anticitate, destinaţiunea şi ocupaţiunea principalĕ a Domnilorŭ noştri era *Resbelulŭ*, pentru apărarea patrieĭ, ce era încungiurată din tóte părţile de inimicĭ politicĭ, şi de prădătorĭ, contra cărora, cum se esprimă unŭ documentŭ istoricŭ anticŭ „ceĭ bĕtrânĭ Domnĭ, şi moşnenĭ.. ...... pămêntulŭ estą cu sângele lorŭ îlŭ ţinu şi arătue, şi'lŭ păstră moşia a firea pentru rodulŭ lorŭ şi pentru seminţenia lorŭ până în viacŭ". (In urmă, pag. 25,26). Domnulŭ era *Voevodŭ*: campoduce; funcţionariĭ eraŭ *Boiarĭ*: luptătorĭ; ţéra da orĭ cândŭ se cerea, *voĭnicĭ*: ómenĭ de resbelŭ, resbelătorĭ.

IV. Episcopiele de Romanŭ şi de Rădăuţĭ, şi Episcopiĭ de cariĭ amŭ găsitŭ amintirĭ în documentele Episcopieĭ de Huşĭ şi în alte monumente istorice.

Domnulŭ Alexandru celŭ Bunŭ, pe la începutulŭ viaculuĭ 15-le, se pominesce în Chronicele ţĕreĭ ca celŭ ântêiŭ fondatorŭ alŭ reşedenţilorŭ Episcopali şi alŭ eparchielorŭ Moldoveĭ. Elŭ împărţi administraţiunea bisericéscă pe treĭ Eparchiĭ: a Mitropolieĭ de Sucéva, a Episcopieĭ de Romanŭ, şi a celeĭ de Rădăuţĭ. Partea de miḑlocŭ a ţĕreĭ, până în Nistru şi Dunăre, compunea Eparchia Mitropolieĭ. In Eparchia Romanuluĭ întraŭ o parte din ţinuturile ţĕreĭ de susŭ şi de josŭ, — acele de pe lângă munţĭ, şi până la Dunăre. Eparchieĭ Rădăuţilorŭ aparţiniaŭ ţinuturile ţĕreĭ de susŭ despre Polonia.

Biserica Episcopieĭ de Romanŭ actualĕ este zidită de

Domnulŭ Petru Rareşŭ, şi de fiiulŭ sĕŭ Iliaşŭ, între aniĭ 1542 şi 1550, precum se vede din inscripţiunea Slavonă de pe zidulŭ Bisericeĭ.

Domnulŭ Aronŭ Pumnu, în opera sea despre proprietăţile Monastirilorŭ din Bucovina, publicată în 1865, vorbindŭ despre proprietăţile Episcopieĭ de Rădăuţĭ, la pag. 78 ḑice: că Episcopia de Rădăuţĭ, precum şi acea de Romanŭ, s'aŭ fondatŭ „de evlaviosulŭ şi Marele Domnitoriŭ alŭ Moldoveĭ Alexandru Vodă celŭ Bunŭ, la anulŭ 1402.“

Dămŭ aicĭ şi o listă chronologică de Episcopiĭ Romanuluĭ şi aĭ Rădăuţilorŭ, dupre cum amŭ găsitŭ de eĭ amintire prin diferite documente istorice, care amŭ avutŭ ocasiune ale ceti până acum.

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
1466	Tarasie.	....	A luatŭ parte împreună cu Mitropolitulŭ Theoctistŭ la sfatulŭ domnescŭ, cândŭ Stefanŭ celŭ Mare a făcutŭ maĭ multe chărăzirĭ în profitulŭ Monastireĭ Pobrata. (Archiv. istor. T. 1, par. 1, Nr. 161).
1470	Tarasie.	....	A asistatŭ la sfinţirea Putneĭ (Archiv. istor. T. 3, f. 7.)
1499	Vasilie.	......	In ḑilele luĭ Stefanŭ celŭ Mare.
1515	....	Pahomie	La 18 Fevruariŭ acestŭ anŭ elŭ a cumpĕratŭ o parte din moşia Berchisesciĭ şi o a dăruitŭ Monastireĭ Moldoviţa (Aronŭ Pumnu în opera: „Pro-

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			prietăţile Monastirilorŭ Bucov. f. 50).
1531	Macarie	....	Veḑĭ analisul inscripţi., la 1550
1538	....	....	Se pomenesce în Letopiseţŭ de unŭ Vlădică Anastasie, care aflându-se împreună cu Petru Rareşŭ în cetatea Ciceiulŭ, ar fi conspiratŭ cu Simeon Pârcălabulŭ cetăţeĭ, contra vieţeĭ fostuluĭ Domnŭ Rareşŭ. Conspiraţia s'a descoperitŭ şi eĭ aŭ fostŭ alungaţĭ din cetate (Letop. T. 1, fil. 165). Nu se scie de la care Eparchiă ar fi fostŭ acestŭ Anastasie, Episcopŭ conspiratorŭ.
1542(1550(	Macarie	....	In ḑilele luĭ, între aniĭ 1542 şi 1550 s'a zidită Biserica Episcopieĭ de astă-ḑĭ, cu cheltuiala Domnuluĭ Petru Rareşŭ şi a fiilorŭ luĭ, şi cu ostenéla acestuĭ Episcop. ¹) Acésta se vede din inscripţia Bis. episcopalĭ.

---

¹) Reproducemŭ aicĭ acéstă Inscripţiune, fiind interesantă pentru istoria ţěreĭ din multe privirĭ. Ea este în limba Slavonă; dar aicĭ se dă o traducţiune, făcută după o copiă în limba originală, comunicată mie de prea sfinţitulŭ Isaia Diocliasŭ, Locotenentele de Episcopŭ alŭ Romanuluĭ.

„Cu voinţa Tatăluĭ, cu ajutorulŭ Fiiuluĭ , şi cu per-

AnĭĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ	Episcopiĭ de Rădăuțĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
1544	.... ..	Georgie	La 14 Octombrie a dăruitŭ Monăstireĭ Varonețuluĭ unŭ satŭ anume Suhlineulŭ (Monăst. din Bucovina, de Pumnu f. 100).
1551	....	Mitrofan	Stefanŭ Vodă VIII iĭ dăru-

fecțiunea Sântuluĭ Duchŭ. Inchinătoriulŭ Treimeĭ și credinciosulŭ Io Petru Voevoda, cu mila luĭ Dumneḑeŭ Domnŭ țereĭ Moldoveĭ, cu de Dumneḑeŭ cununata sea Dómnă Elena și cu de Dumneḑeŭ dăruitele séle odrasle...
.... Stefanŭ și Constantinŭ. A începutŭ acestŭ sântŭ Templu de la celle maĭ de pe urmă rădăcinĭ[1], în numele cuvióseĭ Maĭceĭ nóstre Parascheva, în anulŭ 7050. Dar neajungêndŭ până la sĕvîrșire a reposatŭ întru Domnulŭ cu somnulŭ celŭ lungŭ, așteptândŭ înviarea cea comună. Vecĭnică luĭ pomenire. Éră după sfîrșitulŭ luĭ, maĭ susŭ numitulŭ sĕŭ fiiŭ...........
.... cu mila luĭ Dumneḑeŭ luândŭ scipetrulŭ și thronulŭ, și cu iubitórea de Christosŭ Muma sea Elena și cu prea iubițiĭ sĕĭ frațĭ Stefanŭ și Constantinŭ l'a ziditŭ și l'a sĕvîrșitŭ, spre memoria sea și a părinților și a fraților sĕĭ. Éră din ordinulŭ și comanda evseviosuluĭ lorŭ imperiŭ îngrijirea de executare s'a încredințatŭ mie smerituluĭ între sfințițiĭ Episcopĭ Macarie alŭ acestuĭ păzitŭ de Dumneḑeŭ...... .... Și aceste s'aŭ scrisŭ aicĭ, și tóte aceste aŭ luatŭ sfîrșitŭ în

---

[1] Adică: chiar de la temeliă. Modulŭ de a se esprima figuratŭ este o particularitate a spirituluĭ luĭ Macarie, precum se vede și din esprimarea dateĭ fondăreĭ Bisericeĭ.

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			esce 4 ½ fălcĭ de viă, ce le confiscase de la Spătariulŭ Iurie, pentru revoltă. Archiva Istorică Nr. 180.
1552	....	Efimie.	Alexandru Lăpuşneanulŭ îĭ

anulŭ de la facerea lumeĭ, carele se va căpĕta adunândŭ la mia înşeptită cincĭ de cincĭ orĭ, şi de cincĭ orĭ cincĭ simple, şi pe optŭ alŭ durateĭ.1) Éră de la nascerea luĭ Christosŭ 1550. Luna......"

Din analisa acesteĭ inscripţiunĭ culegemŭ urmĕtórele noţiunĭ istorice:

1) Biserica actualĕ a Episcopieĭ de Romanŭ este începută de Petru Rareşŭ în adoua domniă a sea, la anulŭ 1542, cu patru anĭ înaintea morţiĭ luĭ. Elŭ nu a apucatŭ a o isprăvi fiindŭ în viaţă; de aceea fiulŭ sĕŭ Iliaşŭ, care a succesŭ la trhonŭ în 1546, a continuatŭ opera părinteluĭ sĕŭ, şi o a isprăvitŭ în anulŭ 1550.

2) Petru Rareşŭ a avutŭ soçiă pe Dómna Elena, şi treĭ feciorĭ: Iliaşŭ, Stefanŭ şi Constantinŭ.

3) Numele luĭ Iliaşŭ Vodă, ctitorulŭ continuătorŭ şi sĕvîrşitoriulŭ Bisericeĭ, se cunósce că a fostŭ amintitŭ în douĕ locurĭ ale inscripţiuneĭ ctitorescĭ, dar din amândouĕ locurile este ştersŭ în urmă, şi deşertulŭ — ocupatŭ cu stele. Cum-că a fostŭ ce-va scrisŭ în acele locurĭ, se cunósce de pe semnele de prescurtare şi de aspiraţiune, remase intacte d'asupra loculuĭ unde a fostŭ

---

1) Adică : 7058.

ANII.	Episcopii de Romanŭ	Episcopii de Rădăuţi.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			dă o sumă de banĭ, ca să pomenéscă pe Postelniculŭ Maxim Hrăboriulŭ, pe acăruia moşiă

---

scrisŭ numele: „Iliaşŭ Voevoda.“ Éră cum-că anume aceste cuvinte aŭ fostŭ scrise, ne arată atâtŭ contextulŭ câtŭ şi istoria ţĕreĭ.

Causa acésteĭ intenţionate ştergerĭ a numeluĭ luĭ Iliaşŭ Voevodŭ din numĕrulŭ ctitorilorŭ se esplică fórte lesne. Să ne aducemŭ aminte de nebunesculŭ actŭ, cu carele elŭ a finitŭ domnia sea: renegarea Chreştinismuluĭ şi adoptarea islamismuluĭ. Scandalulŭ negreşitŭ a fostŭ fórte mare în ţéră, cândŭ s'a vĕḑutŭ, că unŭ Domnŭ părăsesce thronulŭ luĭ Stefanŭ, alŭ luĭ Bogdanŭ, şi Rareşŭ, şi renégă Chreştinismulŭ pentru o lege necurată, numaĭ ca să pótă fără frică şi fără mustrare a se deda la tóte brutalităţile uneĭ juneţe corupte. Episcopulŭ de Romanŭ Macarie, carele cu duoĭ anĭ în urmă scrisese pe Iliaşŭ între ctitoriĭ Bisericeĭ, spre vecĭnica luĭ Pomenire; acum fu nevoit a'lŭ şterge nu numaĭ din pomelniculŭ ctitorescŭ, ca să nu se maĭ pomenéscă la sântele servirĭ, dar chiar şi din inscripţiunea fundăreĭ.

Acum cade de la sine greutatea ce se întêmpină în vechia traducere română a acesteĭ inscripţiunĭ, făcută de unŭ călugĕrŭ din Monastirea Némţuluĭ sub Episcopulŭ Meletie. Călugĕrulŭ traducĕtoriŭ a socotitŭ, că ar împlea deşertulŭ din lacuna adoua, prin substituirea cuvintelorŭ: *iarăşĭ Petru*; adică, că după mórtea luĭ Petru

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			Lăpuşneanulŭ o vêndu-se, şi preţulŭ îlŭ împărţise pe la Monăstirĭ pentru pomenirea rĕposatuluĭ. Archiva istor. Nr. 181.

Rareşŭ arŭ fi succesŭ la thronŭ unŭ altŭ Petru. Acéstă intercalaţiune arbitrară punea inscripţiunea în contraḑicere cu Istoria ţĕreĭ.

Altă greşélă maĭ e în acea traducţiune la passagiulŭ unde se ḑice de Petru Rareşŭ: „ajungêndŭ pênă la sĕvîrşitŭ aŭ adormitŭ......“ In originalŭ se ḑice: „éră neajungêndŭ pênă la sĕvîrşire a repausatŭ......“ Maĭ suntŭ încă şi alte neesactităţĭ în acea traducţiune; dar celŭ puţinŭ ele nu producŭ confusiunĭ istorice.

4) Că de la 1542 şi pênă la 1550, câtŭ a duratŭ zidirea Bisericeĭ, la Romanŭ era Episcopŭ „smeritulŭ între sfinţiţiĭ Episcopĭ Macarie“, organulŭ prin care Domniĭ aŭ executatŭ zidirea Bisericeĭ. Numele oraşuluĭ unde episcopia Macarie lipsesce. Aicĭ încă este unŭ deşertŭ ocupatŭ cu o stea; dar cuvintele: „Богохранимаго сего: acestuĭ păzitŭ de Dumneḑeŭ“, presupunŭ ḑicerea: „града: oraşŭ.“ Pe timpulŭ acela oraşulŭ acesta avea douĕ numirĭ: „Romanulŭ,“ şi „Cetatea-nouă“ (slavinesce:“ „Новградъ“). Lăsarea numeluĭ oraşuluĭ pare că ar presupune în primulŭ scriitoriŭ alŭ inscripţiuneĭ o amânare, provenită din nedecisiunea: pe care din cele douĕ numirĭ se prefere. Din uitare séŭ altă circumstanţă lacuna nu s'a maĭ împlutŭ.

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
1558	Macarie	......	Elŭ a muritŭ în acest anŭ. Letopiseţulŭ spune, că elŭ a fundatŭ Monastirea Râşca, şi a dirigiatŭ Eparchia Romanuluĭ 27 de anĭ; s'a înmormêntatŭ în Monastirea Râşca (Letop. t. I. f. 165).
	Anastas.	....	În loculŭ luĭ Macarie a urmatŭ Anastasie, pe care Letopiseţulŭ îlŭ numesce „omŭ destoĭnicŭ de a primi servirea păstoralĕ," şi spune apoĭ că elŭ a episcopitŭ la Romanŭ 14 anĭ, după care a fostŭ şi Mitropolitŭ. (Letop. ibidem).

---

5). Modulŭ figuratŭ cu carele Macarie iubesce a'şĭ esprima ideele, ne arată în elŭ unŭ omŭ de spiritŭ, şi nu fără óre-care cultură, care se constată încă şi din puritatea limbeĭ slavone, cu care este scrisă inscripţiunea.

Letopiseţulŭ spune despre dênsulŭ că a păstoritŭ eparchia 27 de anĭ, şi că a muritŭ la 1558 (Let. t. I. pag. 165). Deci scădêndŭ 27 din 1558, aflămŭ anulŭ când Macarie s'a instalatŭ la Romanŭ, 1531.

6). Macarie, esprimându-se despre Domnĭ, nu întrebuinţéză titlurile: Domnia lor, Măria lor: Господство, величіе; ci *imperiulŭ*, séŭ *împĕrăţia lor*: *Evseviósa lor împĕrăţiă*: благочестивое ихъ царство. Deasemenea despre începutulŭ uneĭ nóuĕ Domniĭ se esprimă: „a

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţi.	NOŢIUNĬ ISTORICE.
1560	Anastas.	Evtimie	Se amintescŭ, împreună cu Mitropolitulŭ Grigoriu în Chrisovulŭ luĭ Alexandru Lăpuşnénulŭ, datŭ în acestŭ anŭ Monastireĭ Vatopedŭ, pentru móscele Capulŭ Sântuluĭ Grigoriu Theologulŭ.
1561	Anastas.	Efimie	Eĭ împreună cu Mitropolitulŭ Grigorie sĕvîrşescŭ sfinţita Çeremonie a ungeriĭ la domniă a luĭ Eraclide Despotu. (Letop. t. I. f. 179).

luatŭ scipetrulŭ şi thronulŭ.“ De unde se vede că pe atuncĭ Româniĭ nu făceaŭ nicĭ o deosebire între Domniĭ lor şi între împĕraţiĭ şi regiĭ altor naţiunĭ. Domnulŭ era царь: *Impĕratŭ*; avea царство: *Imperiŭ*; avea *Skipetron* şi şedea pe *thronŭ,* ca şi toţĭ Regiĭ şi Împĕraţiĭ.

7). Epitetulŭ ce dă Macarie Dómneĭ Eleneĭ: „de Dumneḑeŭ cununată,“ ne arată credinţa biblică a poporuluĭ românŭ, că prin căsătoria legiuită femeea se dă de la Dumneḑeŭ bărbatuluĭ: principiŭ sublimŭ, carele pune o temeliă solidă familieĭ chrestine. Deasemenea epitetulŭ ce se dă copiilor, născuţĭ din asemine căsătoriĭ: „Odrasle dăruite de Dumneḑeŭ“ are originea sea în doctrinele biblice, dupre care copiiĭ sunt fructulŭ bine-cuvêntăreĭ Dumneḑeescĭ: „Muierea tea ca o viă rodită în casa tea; fiiĭ tĕĭ ca nisce tinere odrasle împre-

ANiĬ.	Episcopii de Romanŭ	Episcopii de Rădăuţĭ	NOTIUNĬ ISTORICE.
1565	.... ..	......	Letopiseţulŭ pomenesce de Theofan uceniculŭ luĭ Macarie, ce fusese Episcopŭ din tinereţe, şi că la acestŭ anŭ Lăpuşnénul l'a rĕdicatŭ la trépta Mitropolieĭ. Nu scimŭ la ce Eparchiă fusese elŭ Episcopŭ. (Letop. t. I. f. 188)
1572	....	Isaia	Şincaĭ spune, că acestŭ Episcopŭ a subscrisŭ giurămêntulŭ de crediuţă făcutŭ Leşilorŭ de Ivonia, la ocasia reîntornăriĭ Chotinuluĭ în posesiunea Moldovenilor. (Şinc. t. II. f. 226).

giurulŭ meseĭ téle: iată aşa se va bine-cuvênta omulŭ, ce se teme de Domnulŭ." (Psalm. 127).

8). Mórtea, dupre Episcopulŭ Macarie, este un „somn lungŭ, întru aşteptarea învierei comune."

9). Cuviósa Paraskeva avea templurĭ în România, înainte de a i se fi adusŭ Sântele eĭ mósce la Moldova. Acésta ne amintesce despre strînsa legătură spiritualĕ ce a existatŭ din vechime între Românĭ cu coreligionariĭ lor Slavenĭ de preste Dunăre. Sânta Paraskeva s'a proslăvitŭ la Slaveniĭ de preste Dunăre. Móscele eĭ aŭ fostŭ ântêiŭ depuse în capitala Tîrnoveĭ, apoĭ la Belgradŭ, de acolo la Constantinopole, şi în fine la 1649 s'aŭ adusŭ de Vasilie Vodă la Iaşşĭ Dobêndirea lor a costatŭ pe Vasilie Vodă 560 pungĭ de banĭ.

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			Pe la acestŭ anŭ s'a têmplatŭ tragiculŭ sfirşitŭ alŭ Episcopuluĭ Georgie, ce a fost arsŭ de viŭ, spre a'ĭ lua averea, de cătră Ioan Vodă Tiranulŭ. (Letop t. I f. 192). Nu se scie la ce Episcopie a fost elŭ.
1573	....	Isaia	A fostŭ trimisŭ cu o misiune politică de Ioan Vodă la Çarulŭ de Moscva. (Opera întitulată „Ioan Vodă“ f. 58); autorulŭ menţionateĭ opere, spune că acestŭ Episcopŭ, după mórtea luĭ Ioan Vodă, arŭ fi fostŭ scosŭ de la Episcopiă, şi înlocuitŭ cu Georgie Movilă. (f. 170). Însă dupre datele următóre, acésta nu sémănă a fi adevĕrată.
1576	Istratie	Isaia	Contiporanĭ cu Mitropolitulŭ Anastasie.
1577	Istratie	Isaia	La 9 Iuliŭ, Petru Vodă Schiopulŭ cedă Monăstireĭ Păngăraţilor o silişte, cu bine-cuvêntarea Mitropolituluĭ Anastasie şi a acestor doĭ Episcopĭ. Archiv. istor. No. 296.
1580	....	Georgie Movilă	Împreună cu Vorniculŭ Ieremia Movilă şi cu fratele sĕŭ Păcharniculŭ Simeon Movilă, cu Hatmanulŭ Balica şi cu alţĭ boerĭ, ne maĭ putêndŭ suferi

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			tirăniile luĭ Ioan Sasulŭ Voevodŭ, sub cuvêntŭ că se ducŭ la sfinţirea Monastireĭ Suceviţa, zidită de Movilescĭ, aŭ pribegitŭ în Polonia. (Letop. t. I, f. 201, 202).
1583	....	Georgie	Augustŭ 4, elŭ, împreună cu Mitropolitulŭ Theophanŭ şi cu sfatulŭ Domnescŭ apróbă chărăzirea caselorŭ luĭ Petru Vodă din Iaşĭ Călugărilor de la Sf. Sava de lângă Ierusalimŭ, spre a'şĭ zidi acolo o Biserică. (Archiv. istor. No. 155).
1586	Agaton	Georgie	La 10 Ianuariŭ, eĭ împreună lu Logofătulŭ Stroiŭ împacă pe Michăilesculŭ Uricariulŭ întru o cértă de moşiă cu Monastirea Moldoviţa. (Opera D-luĭ Pumnu despre proprietăţile Monastirelor Bucov. f. 49, anulŭ 1865).
1589	Agaton	Teodosie	Contimporanĭ cu Mitropolitulŭ Georgie Movilă.
1592	Agaton	Teodosie	Impreună cu Mitropolitulŭ Georgie Movilă se amintescŭ în ispisoculŭ luĭ Ieremia Movilă Voevodŭ pentru înzestrarea Episcopieĭ de Huşĭ, după înfiinţarea eĭ. (Veḑĭ în Chronică la acestŭ anŭ).
1597	Agaton	Amfiloch.	Se amintescŭ împreună cu

ANIĬ.	Episcopii de Romanŭ.	Episcopii de Rădăuţi.	NOTIUNĬ ISTÓRICE.
			Mitropolitulŭ Georgie Movilă în Chrisovulŭ luĭ Ieremia Movilă, datŭ la 1597, Augustŭ 2, prin care dăruesce satulŭ Ulmiĭ Monastireĭ numite Mitochulŭ Sinaiţilor. (Archiv. istor. t. III, f. 76),
1606) 1607)	Anastas.	Ioan	Augustŭ 29. Vedĭ Chronica Huşilor la aceştĭ anĭ.
1612	....	Efrem	La 9 Ianuarie a scrisŭ Boerilor şi locuitorilor din pregiurulŭ heleşceuluĭ (ovur dojană archieréscă şi ameninţare, ca să nu maĭ cuteze a păscui acelŭ lacŭ, ce era proprietate a Monastireĭ Moldoviţa. (Opera D-luĭ Pŭmnu despre propriet. Monastir. f. 67).
1613	....	Filoteiŭ	La 11 Ianuarie a dăruitŭ Monastireĭ Putneĭ o proprietate in Bucovina, numită Crasna-jumătate.)Opera citată f. 95).
1617	Atanas.	Efrem	Cu bine-cuvêntarea lor şi a Mitropolituluĭ Theofanŭ, Domnulŭ Radu a închinatŭ Sf. Morméntŭ Monastirea Galata. (Uric. t. 5, f. 216).
1622	Atanas.	Efrem.	Impreună cu Mitropolitulŭ Anastasie Crimca bine-cuvêntéză întreprinderea Domnuluĭ Ste-

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			fanŭ Tomşa, de a zidi Monastirea Solca.
1625	......	Evlogie	Impreună cu Soborulŭ Monastireĭ Solca facŭ un schimbŭ de moşiă cu familia Murguleţŭ. Iaŭ de la acésta satulŭ Solca, şi iĭ daŭ satulŭ Michalciulŭ din ţinutulŭ Cernăuţilor. (Archiv. istor. t. 3, f 218).
1627	Atanasie	Evlogie	Se pomenecŭ în actulŭ datŭ de Miron Barnovschi în acestŭ anŭ, pentru scutirea Çiganilorŭ monastirescĭ de dările cătră Domniă. (Cond. II, f. 19).
1628-9	Atanasie	Dionisie	Se pomenescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Anastasie Crimca.
1631	Dionisie	Evlogie.	Se găsescŭ amintiţĭ la unŭ locŭ cu Mitropolitulŭ Athanasie.
1642	Evlogie	Anastas.	Aŭ luatŭ parte la Sinodulŭ adunatŭ în Iaşĭ contra Luteranilor. (Le-Quien. t. I, cap. XIV, pag. 105—108)
1656	Anastas.	Sava	Se amintescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Gedeon în Chrysovulŭ de daniă ce a făcutŭ Domnulŭ Georgie Stefanŭ Bisericeĭ Sf Nicolaĭ din Şcheia, la Braşovŭ. (Desertaţia pentru tipogra. rom. fil 84).
1657	Anastas.	....	Se amintesce în actulŭ de chirotoniă a Episcopuluĭ de Cernigovŭ Lazarŭ Baranovicĭ. (Archiv. istor. No. 75).

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTÓRICE.
1660	Dosoteiŭ	Theofan	Se amintescŭ în Chrisovulŭ D-luĭ Stefan Vodă, pentru închinarea Monastireĭ Hlincea. (Cond. documen. Mitropolieĭ).
1662	Evlogie	Anastas.	Se amintescŭ în cartea de judecată dată de Mitropolitulŭ Varlaam, întru o cértă ce avusese Monastirile Pantocratorŭ şi Dragomirna. (Uricar. t. 5, f. 230—32). Trebue a presupune că Evlogie şi Anastasie acum eraŭ în paretisŭ la vre-una din Monastirile ce se certaŭ, precum şi Mitropolitulŭ Varlaamŭ era petrecĕtoriŭ la Monastirea Seculŭ.
1663	....	Theofan	
1670	....	Theofan	A muritŭ şi s'a înmormêntatŭ în Monastirea Putna, unde fusese călugăritŭ şi schimnicitŭ maĭ nainte de a se fi rĕdicatŭ la Episcopie. Lângă altariulŭ Bisericeĭ, dinafară, se cetesce următórea inscripţiune slavonă: „Сей нагробный камень сотворимуся бы Θеофану Епископъ Радовскій, проинъ схимникъ отъ Путни, иже и представися въ лѣто 7178" (1670). Archiv. rom. t. I, f. 418. Adică: „acéstă pétră mormêntalĕ s'a făcutŭ luĭ Theofanŭ Episcopulŭ de Rădăuţĭ,

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţi.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			Proin schimniculŭ de la Putna, care a şi rĕposatŭ în anulŭ 7178.“
1673	Teodosie	Serafim	Contiporanĭ cu Mitropolitulŭ Dosotheiŭ.
1675	Teodosie	....	Se face Mitropolitŭ în loculŭ luĭ Dosotheiŭ, carele fugise în Polonia.
1675	Ioan	Serafim	
1686	Sava	Misailŭ	Se pomenescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Dosotheiŭ în aşeḑemêntulŭ făcutŭ de Constantin Cantemir neguţitorilor din Iaşĭ. (Uric. t. 2, f. 35).
1693	Misailŭ	Lavrent.	Se amintescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Sava în aşeḑemêntulŭ făcutŭ de Constantin Duca Vodă, pentru apĕrarea scutelnicilor Monastirilor Sântuluĭ Mormêntŭ. (Uric. t. 2, f. 93—97).
1698	Misailŭ	Lavrent.	Impreună cu Mitropolitulŭ Sava se amintescŭ în actulŭ, cu care Domnulŭ Antiochŭ Cantemir a închinatŭ Monastirea Căpriana Monastireĭ Zografuluĭ de la Muntele Athosŭ. (Uric. t. 3, f. 271).
1700	Misailŭ	.. ..	Martie 30. A asistatŭ ca martor la actulŭ de danià, făcutŭ în Iaşĭ, prin care Stefan feciorulŭ luĭ Palişŭ a dăruitŭ

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			Brădicescilor o reḑeşiă din Nicorescĭ. (Cond. B. f. 24).
1701	....	Nicolaĭ	
1701	Misailŭ	....	La 10 Septembriŭ adeveresce unŭ zapisŭ de vênḑare a treĭ părţĭ din satulŭ Areniĭ de la ţinutulŭ Suceveĭ (Cond. docum. Mitrop. f. 790).
1701	Misailŭ	....	A trecutŭ la Mitropolie.
1701	Avrentie séŭ Lavrent.	....	Fu trimisŭ de Domnulŭ Constantin Duca la boeriĭ fugiţĭ în Polonia, — Bogdan şi Iordaki — spre a'ĭ îndupleca să se întórne în patrie. (Letop. t. II, f. 297).
1702	Lavrent.	....	La 22 Ianuariŭ, împreună cu Mitropolitulŭ Misailŭ şi cu boeriĭ ţěreĭ adeverescŭ un zapisŭ de cumpěrătură a moşieĭ Areniĭ. (Cond. docum. Mitrop. f. 793).
1704	....	Gedeon	
1705	Lavrent.	Gedeon	Impreună cu Mitropolitulŭ Misailŭ *şi cu toţĭ boeriĭ ţěriĭ* propunŭ Domnuluĭ Atiochŭ Cantemir un noŭ aşeḑemêntŭ pentru scutirea Monastirilorŭ Sf. Mormêntŭ, cu ocasia venireĭ în ţéră a luĭ Dositheiŭ Patriarchulŭ de Ierusalimŭ. (Uric t. 2, f. 104).
1706	Lavrent.	Gedeon	Se amintescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Misailŭ în cartea

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOŢIUNĬ ISTORICE
			Divanuluĭ ţĕreĭ, prin carea se adeveresce că Domnulŭ Antiochŭ Cantemir a cumpĕratŭ o reḑeşiă din Kircanĭ. Veḑĭ acestŭ actŭ reprodusŭ în Chronică, la 1706.
1709	Pahomie	Calistru	Se amintescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Gedeon în aşeḑemêntulŭ de scutélă făcutŭ Episcopieĭ de Huşĭ de către Domnulŭ Michaiŭ Racoviţă. (Veḑi în Chronică la anulŭ 1709).
1710	Pahomie	Calistru	Impreună cu Mitropolitulŭ Gedeon.
1711	Pahomie	Calistru	Martie 21. Se amintescŭ ca marturĭ în actulŭ prin care călugăriţa Anisia daruesce Mitropolituluĭ Gedeon moşia Penişóra. (Cond docum Mitropol. f. 175).
1712	Pahomie	....	A sevîrşitŭ sfânta ungere asupra nouluĭ Domnŭ Nicolaĭ Mavrocordatŭ. (Letopiseţŭ t. 2, f 144).
1712	Pahomie	Calistru	Se amintescŭ, împreună cu Mitropolitulŭ Gedeon, în Chrisovulŭ datŭ de Nicolau Mavrocordatŭ pentru rĕdicarea desetineĭ şi a gorscineĭ deasupra boerilorŭ şi a cleruluĭ. (Uric. t. 5, f. 248).
1713	Pahomie	Calistru	Se amintescŭ în cartea Ierarchilor ţĕreĭ dată Episcopieĭ

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			de Huşĭ, prin carea se dă acesteia în stăpânire schitulŭ Brădicesciĭ. (Veḑĭ în Chronică la acestŭ anŭ).
1714	....	Calistru	Impreună cu Mitropolitulŭ Gedeon sufere multe nevoĭ de la generalulŭ Polonŭ Voevoda Kiovski, ce se afla în ţéră cu oştile Polone ce luase partida luĭ Carolŭ XII şi a luĭ Stanislavŭ Leşcinski. Elŭ pretinda de la eĭ o despăgubire de 15 pungĭ de banĭ, pentru nisce lucrurĭ ce li se furase de Muscalĭ. (Letop. t. II, f. 172, 181).
1714	Pahomie	....	A paretisitŭ şi s'a retrasŭ la Monastirea Neamţuluĭ. Despre Pachomie găsimŭ în istoria Monastireĭ Neamţuluĭ următórele noţiunĭ istorice: „S'a pusŭ egumenŭ Monast. Neamţuluĭ Părintele Pachomie Ieromonachulŭ, la 1702. La 1704 a paretisitŭ din egumenie, şi auḑindŭ de renumele Sf. Dimitrie alŭ Rostovuluĭ, s'a dusŭ în Rusia spre a se învrednici de bine-cuvêntarea luĭ şi a'ĭ asculta învĕţăturile. La 1706 Pachomie s'a reîntorsŭ din Rusia, şi s'a sălăşluitŭ în pustie lângă Muntele Kiriacŭ, unde acum se află schitulŭ Pocro-

Aniĭ	Episcopii de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	Notiunĭ istorice.
			vulŭ, şi se nevoia acolo în ocupaţiunĭ asketice. La 1707 fu luatŭ de acolo şi rĕdicatŭ la trépta de Episcopŭ alŭ Romanuluĭ. După 7 anĭ şi treĭ lunĭ, adică în 1714, paretisinduse de la Episcopiă, s'a retrasŭ érăşĭ la sichăstria sea, unde în acelaşĭ anŭ 1714 a fundatŭ Schitulŭ Pocrovŭ (Istor. Monast. Neamţulŭ şi Seculŭ, de Stareţulŭ Gerasimŭ f. 3). Dintr'o carte, ce cuprinde descrierea locurilor sânte de la Kievŭ, estragem următórele despre Pachomie: La 1717 Pachomie s'a retrasŭ în lavra de la Kievŭ, Pecersca, unde a vieţuitŭ 8 anĭ, şi acolo ş'a sevîrşitŭ viaţa, în anulŭ 1724. Elŭ a dusŭ cu sine la Kievŭ degetulŭ arătătoriŭ alŭ Sf. Archidiaconŭ Stefan, ce se afla maĭ nainte în Monastirea Némţuluĭ, şi după mórtea luĭ acéstă sântă reliquiă a remasŭ Lavreĭ, carea o păstrĕză până astăḑĭ, ca pe unŭ odorŭ fórte preţiosŭ, într'unŭ sicriŭ, adumbritŭ de un baldohinŭ auritŭ, ce este aşeḑatŭ dinaintea altariuluĭ lătu-

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOŢIUNĬ ISTORICE.
			ralŭ despre méḑă-ḑi, în Biserica cea mare, consăcratŭ Sf. Archidiaconŭ Ştefanŭ. (Указатель святыни и священныхъ достопамятностей Кіева 1850, f. 23, 24). (Veḑĭ despre Pachomie şi maĭ josŭ, la anulŭ 1714).
1714	Sava	Calistru	Decembre 20. Se amintescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Gedeon în Chrisovulŭ luĭ Nicolau Mavrocordatŭ, pentru desfiinţarea pogonărituluĭ. (Uric. t. I, f. 44).
1714	Sava	Calistru	Martie 1. Se amintescŭ împreună cu Mitropolitulŭ Gedeon în actulŭ de daniă, ce face Monastireĭ Némţuluĭ Elena soţia Logofĕtuluĭ Nicolau Costinŭ. (Cond. documen. Mitrop. f. 920—921). Dania acésta a fostŭ făcută prin Pachomie, şi luĭ s'a încredinţatŭ documentele moşieĭ dănuite (Piscaniĭ). La 2 Aprilie Pachomie căpĕtă o carte de la Nicolau Mavrocordatŭ în o chestie de judecată pentru acéstă moşiă (ibid. f. 921). In 1715 Iulie 5 Nicolau Mavrocordatŭ recunósce luĭ Pachomie, prin carte domnéscă, dreptulŭ de stĕpânire acupra Piscanilorŭ. La

Aniĭ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuțĭ.	Notiunĭ istorice.
			1716, Maiŭ 28, Pachomie se judecă la Domnulŭ Michaiŭ Racoviţă cu Rubina Iorgulésa, carea pretendea moşia Piscaniĭ, şi căştigă procesulŭ. (Ibīd. f. 922—23).
1715	Sava	Calistru	Cu Mitropolitulŭ Gedeonŭ. La 28 Octombrie, asistă ca marturĭ, cândŭ Mitropolitulŭ Gedeon cumpĕră o çigancă în preţŭ de 30 de leĭ. (Condic. çiganilor Mitrop. f. 2).
1716	Sava		
1718	Georgie	Calistru	Aprilie 24. Se amintescŭ în actulŭ prin care Michaiŭ Racoviţă desfiinţéză solăritulŭ de la ţinutulŭ Suceveĭ. (Uric. t. 5, f. 254).
1718	....	Calistru	La 26 Aprilie. Michaiŭ Racoviţă a însărcinatŭ pe acestŭ Episcopŭ să mérgă împreună cu doĭ amploiaţĭ civiiĭ să strice casele ce Câmpulungeniĭ făcuse arbitrarmente pe moşia Monastireĭ Moldoviţa (Opera D-luĭ Pumnu despre propriet. Monast. Bucovina f. 50).
1719	....	Calistru	Apriliŭ 15. Michaiŭ Racoviţă îlŭ însărcinéză a cerceta împreună cu doĭ boerĭ cérta dintre Monastirea Moldoviţa şi Câmpulungenĭ. (Opera citată, la loculŭ citatŭ).

Aniĭ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	Notiunĭ istorice.
1720	Georgie	Calistru	Subscriŭ impreună cu Mitropolitulŭ Gedeon actulŭ prin care se daŭ în stăpânire Episcopieĭ de Huşĭ nisce viĭ ale Schituluĭ Brădicesciĭ. (Docum. viilor Episcopieĭ de Huşĭ).
1724	....	Calistru	15 Maiŭ. A dăruitŭ Monastireĭ Putna satulŭ Tereblecea în Bucovina. (Opera D-luĭ Pumnu, f. 96).
1725	....	Calistru	Iunie 28. Impreună cu Iorest Episcopulŭ Huşilor atestă dania ce face Mitropolieĭ călugăriţa Serafima Silioneasa. (Cond. docum. Mitr. f. 834—835).
1729	....	Calistru	Dimisionéză. Dimisiunea séŭ paretisulŭ sĕŭ este întocma cu acea reprodusă în Chronica Episcopieĭ de Huşĭ la anul 1752. Dimisia luĭ Calistru este publicată în „Foiţa“ D-luĭ Hăjdĕŭ, 1860, Maiŭ, pag. 66. Calistru s'a retrasŭ la Monastirea Putna, unde a trăitŭ îndelungŭ; căcĭ la 1762 Noembrie 2, elŭ chărăzesce aceĭ Monastirĭ satulŭ Slobod̦ia Robciĭ în Bucovina. (Propriet Monast. Bucov. D. Pumnu, f. 97).
1731	Atanasie	....	Augustŭ 26. Este subscrisŭ ca martor: „Athanasie Proin Episcopŭ Romanschiĭ,“ într'un

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			zapisŭ, prin care se adeveresce că Mitropolitulŭ Antonie a cumpĕratŭ de la Ilie Şeptelicĭ nisce părţi de moşiă. (Cond. document. Mitrop. f. 839).
1733	....	Misailŭ	
1735	Gedeon	Varlaam	Mart. 6. Impreună cu Teofilŭ Episcopulŭ de Huşĭ subscriŭ actulŭ prin care Beĭzade Grigoraşŭ închină Mitropolieĭ Monastirea Mavromolu din Galaţĭ. (Cond Mavrom. f. 67).
1735	Leon	......	4 Augustŭ. In actulŭ prin care Mitropolitulŭ Antonie cumpĕră de la Preotulŭ Ioan nisce reḑeşiĭ, este subscrisŭ ca martur şi: „Leon Episcopŭ Romanschiĭ." (Cond. docum. Mitrop. f 737). Mi se pare că cu greşélă este trecutŭ în condică „Leon", în locŭ de „Gedeon": căcĭ în rubrică şi maĭ susŭ şi maĭ giosŭ se găsesce: Gedeon.
1736	Gedeon	Varlaam	Cu Mitropolitulŭ Antonie.
1738	....	Varlaam	18. Aprilie. Subscrie ca marturŭ actulŭ prin care monachul Daniilŭ Mihne dănuesce Mitropolieĭ moşia sea Jăloboculŭ. (Cond. docum. Mitrop. f. 1009).
1741	Gedeon	Varlaam	Cu Mitropolitulŭ Nichifor.
1743	Gedeon	Varlaam	Aprilie 20. Se pomenescŭ, împreună cu Mitropolitulŭ Ni-

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			chifor, în aşeḑemêntulŭ de scutélă ce s'a făcutŭ Monastirilor închinate Sf. Mormêntŭ sub Domnulŭ Constantin Mavrocordatŭ. (Uricar. t. I, f. 53; Letop t. II, f 117).
1744	....	Varlaam	A înfiinţatŭ tipografie în Episcopia Rădăuţilorŭ. Se vede din Catavasierulŭ tipăritŭ acolo în acestŭ anŭ, în ḑilele Domnuluĭ Ioan Mavrocordatŭ, ale Mitropolituluĭ Nichifor, şi ale Episcopuluĭ Varlaam. Tipografia Episcopieĭ se numesce: *nóuă*. (Disertaţ. pentru tipografi. rom. Jurnalŭ Concordia No. 71, f. 286 an. 1864).
1747	(Teofilŭ (Iónichie	....	Dintre monachiĭ Monastireĭ Némţulŭ. A episcopitŭ până la 1747, când 'ĭ-a urmatŭ Ioanichie la 15 Septembrie. Elŭ a făcutŭ zidulŭ împregiurulŭ Monastireĭ Némţuluĭ şi unŭ rônd de chiliĭ. (Istor. Monast. Némţ. şi Secu. de Stareţulŭ Gerasim f. 3 din dosŭ). Ioanichie la 1746 fusese alesŭ Stareţŭ Monastireĭ Némţuluĭ, şi din acest postŭ în anulŭ următoriŭ, la 15 Septembrie, fu rĕdicatŭ la trépta de Episcopŭ alŭ Romanuluĭ.
1748	Iónichie	Iacovŭ	Decembrie 15. Se găsescŭ

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			subscrişĭ cu Mitropolitulŭ Nichifor în aşeḑemêntulŭ făcutŭ pentru scóle, sub Domnul Grigorie Gica. (Uric. t. I, f. 64).
1749	....	Iacovŭ	Iunie 1. Se găsesce subscris „Iacov Episcopŭ Romanuluĭ“, în actulŭ de desrobirea vecinilor. (Magazin istoricŭ t. 2, f. 291). Insă cu greşélă Iacov se titluesce acolo Episcopŭ la Romanŭ; căci elŭ deadreptulŭ de la Rădăuţĭ s'a redicatŭ la trépta de Mitropolitŭ, precum se vede din actulŭ alegeriĭ luĭ Dositheiŭ ce se reproduce maĭ giosŭ, la anulŭ 1750.
1750	Iónichie	....	Noembrie 13. Impreună cu Episcopulŭ de Huşĭ Ierotheiŭ, ipopsifiază la Mitropoliă pre Iacov Episcopulŭ de Rădăuţĭ; şi apoĭ în aceeaşĭ ḑi Mitropolitulŭ celŭ noŭ, împreună cu aceiaşĭ Episcopĭ ipopsifiază pe Dositheiŭ la Episcopia Rădăuţilorŭ. (Veḑĭ Condica Sfântă).
1750	....	Dositeiŭ	Actulŭ ipopsifareĭ luĭ Dositheiŭ îlŭ cetimŭ în Condica Sfântă a Mitropolieĭ: Prea Sfânta Episcopie a Rădăuţilor remâindŭ fără Archiereŭ, de vreme ce Archiereulŭ ce a fostŭ maĭ nainte întru

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			dênsa, Kyr Iacov, s'a înălţatŭ după socotéla mutăriĭ în scaunulŭ Prea-Sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldavieĭ, noĭ cariĭ ne aflămŭ aicĭ dinpreună fraţĭ Archiereĭ, prin voea şi porunca, şi îndemnarea şi sloboḑenia a Prea Înălţatuluĭ, Prea Blagocistivuluĭ şi Prea Creştinesculŭ nostru Domnŭ şi stăpânitoriŭ a tótă Moldova Io Constantinŭ Cehan Racoviţă Voevoda adunându ne întru Prea-Sfântă Biserica Domnéscă a Prea-Sfinteĭ şi de o fiinţă Troiţă, în curtea Domnéscă, şi hotărîrĭ canonicescĭ puindŭ înainte spre aflare şi alegere cinstituluĭ şi vredniculuĭ obrazŭ ce este să priméscă duhovnicésca ocârmuire a Eparchieĭ şi Episcopieĭ aceştia, întâiŭ dară amŭ pusŭ pe prea-cuviosulŭ Egumenŭ a sfinteĭ şi cinstiteĭ Monastirĭ a Putneĭ întru Ieromonachĭ Kyr Dositheiŭ, şi alŭ doilea pe Ieromonachulŭ Kyr Lazor...., şi alŭ treilea pe Ieromonachulŭ Kyr Gedeon...., şi s'aŭ scrisŭ numele lorŭ întru acéstă Sf. Condică a Prea-Sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldoveĭ. Anulŭ de la

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţi.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			Christosŭ 1750, Noembrie 13. (Subscrişĭ) Iacov Mitropolitŭ Moldoveĭ. Ioanichie Episcop Romanuluĭ. Ierotheiŭ Episcop Huşiĭ.“
1751	Iónichie	....	A cumpĕratŭ de la Monastirea Némţuluĭ unŭ locŭ în apropiere de ea, şi acolo a fundatŭ Schitulŭ Vovedenia, pe care apoĭ înzestrându'lŭ l'a închinatŭ monastireĭ, pentru pomenirea sea. A dănuitŭ Monastireĭ şepte pogóne de viă. A făcutŭ clopotulŭ celŭ mare, care a ţinutŭ până la incediulŭ din anulŭ 1863, cândŭ s'a topitŭ, împreună cu tóte celelalte. Este înmormêntatŭ în pridvorulŭ Bisericeĭ Marĭ, alăturea cu predecesorulŭ sĕŭ Theofilŭ. (Istoria Monas. Némţu şi Secu. f. 4).
1752	Iónichie	Dositeiŭ	Ianuarie 1. Asistă la Sinodulŭ convocatŭ de Mitropolitulŭ Iacov, pentru oprirea streinilor de a ocupa scaunile Ierarchice, şi pentru constatarea autocefalieĭ Bisericeĭ Moldavieĭ. (Uric. t, II, f. 241).
1753	Iónichie	....	Maiŭ 1. Adeveresce un zapisŭ, prin care un ţiganŭ se

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			dă de bună voiă robŭ Mitropolieĭ. (Docum. çig. Mitrop. f. 26).
1755	Iónichie	Dositeiŭ	Septemv. 25. A asistatŭ la divanulŭ domnescŭ, cândŭ s'a hotărîtŭ, sub Domnulŭ Mateiŭ Ghica, de a nu maĭ lua dijmă din pâne de pe moşiele boerescĭ. (Cond. III, f. 107).
	Iónichie	Dositeiŭ	Noemvr. 23. Se amintescŭ în Chrisovulŭ luĭ Mateiŭ Ghica pentru regularea veniturilor boerielor ţĕreĭ. (Uric. t. II, f. 277).
1756	Iónichie	Dositeiŭ	Aŭ asistatŭ la Sinodulŭ care a legatŭ văcăritulŭ, sub preşedenţa Mitropolituluĭ Iacovŭ. (Letop t. 3, f. 182).
1756	Iónichie	Dositeiŭ	Augustŭ 25. Prin blestemŭ Archierescŭ légă încărcătura la vădrăritŭ, pe carea o a desfiinţatŭ Domnulŭ Constantin Racoviţă prin Chrisovulŭ de la 20 Augustŭ. (Uric. partea II, f. 70, 71).
	Iónichie	....	A ziditŭ Monastirea Precista din Romanŭ. Ea era gata în anulŭ 1756, când a venitŭ a doua óră la Domniă Constantin Racoviţă; căcĭ în acel anŭ în ḑiua de Buna-Vestire, noulŭ Domnŭ a ascultat Sfânta Liturgiă în nóua Monastire

Anĭ.	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	Noţiunĭ istorice.
			a luĭ Ioanichie. A dăruitŭ şi Domnulŭ Racoviţă aceĭ Monastirĭ vestminte, candele, moşiĭ, viĭ, ţiganĭ, etc.; éră la purcedere a îmbrăcatŭ pe Episcopulŭ cu feregea blănită cu samurŭ Domnulŭ Racoviţă a hotărîtŭ să facă şi elŭ o monastire la Focşanĭ, în onórea Sf. Prorocŭ Samuilŭ, şi a însărcinatŭ pe Ionichie cu esecutarea acesteĭ hotărîrĭ. (Letop. t. 3, f. 237).
1758	....	Dositeiŭ	A sfinţitŭ Biserica dinnoŭ făcută la Sichăstria Putneĭ. (Archiv. româ. t. II, f. 420).
1760	Iónichie	Dositeiŭ	Aprilie. Subscriŭ împreună cu Episcopulŭ de Huşĭ, actulŭ alegereĭ Mitropolituluĭ Gavriil Calimachŭ la Mitropolia ţereĭ. (Condica Sântă).
1761	Iónichie	....	Ianuar. 6. Se găsesce subscrisŭ ca marturŭ într'o daniă făcută Episcopieĭ de Huşĭ.
1764	Iónichie	Dositeiŭ	Sûnt subscrişĭ in cartea de blestemŭ, cu carea se întăresce Chrisovulŭ Domnuluĭ Grigorie Ghica pentru desfiinţarea abuzurilor introduse la vĕdrăritŭ, (Uricar. t. I, f. 140).
1769	Leon	....	După mórtea luĭ Ioanichie, fu alesŭ la Episcopia de Romanŭ Leon Protosinchelulŭ Mi-

Aniĭ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	Notiunĭ istorice.
			tropolieĭ. Ipopsifiulŭ luĭ s'a făcutŭ în Biserica Mitropolieĭ, la 2 Februariŭ, de doĭ Archiereĭ Grecĭ împreună cu Inocentiŭ Episcopulŭ de Huşĭ. La acéstă ocasiune s'aŭ scrisŭ în Condica Sântă următórele: „Prea Sfânta Episcopiă a Romanuluĭ remâindŭ fără de Archiereŭ, de vreme că Archiereulŭ ce a fostŭ întru dênsa Kyr Ioanichie, s'a sevîrşitŭ întru Domnulŭ. Noĭ cariĭ ne aflămŭ aicĭ dinpreună fraţĭ Archiereĭ, prin voia îndemnarea şi sloboḑenia a Blagocestivuluĭ, iubitoriuluĭ de Christosŭ Domnuluĭ nostru şi stăpînitoriŭ a tótă Moldavia Ioan Grigorie Calimachŭ Voevodŭ, adunându-ne în Biserica prea-sfinteĭ Mitropoliĭ, unde se cinstesce şi se prăznuesce hramulŭ Stretenia Domnuluĭ nostru Iisusŭ Christosŭ. Şi hotărîrĭ canonicescĭ puindŭ înainte spre aflarea şi alegerea cinstituluĭ şi vredniculuĭ obrazŭ, ce este să priméscă duchovnicésca ocârmuire a Eparchieĭ şi a Episcopieĭ aceştia, ântêiŭ dar am pusŭ pe prea-cuviosulŭ întru Ieromonachĭ Kyr Leon Proto

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			sinchelulŭ Sfinteĭ Mitropoliĭ, şi alŭ doilea pre Ieromonachulŭ Antonie Egumenŭ de Moldoviţa, şi alŭ treilea pre Ieromonachulŭ Veniamin Proegumenŭ de Solca. Şi s'aŭ scrisŭ numele lorŭ întru acéstă Sfântă Condică a prea-sfinteĭ Mitropoliĭ a Moldavieĭ. Aniĭ de la Christosŭ 1769, Fevruar, 2." La 20 Noembriŭ Leon priimesce administraţiunea Eparchieĭ Huşilor până la reînturnarea luĭ Inocentiŭ de la Peterburgŭ.
1772	Leon	....	Aprilie 1. Se găsesce subscrisŭ ca marturŭ într'unŭ zapisŭ, prin care Inocentiŭ Episcopŭ Huşilor cumpĕră un çiganŭ.
1777	......	Dositeiŭ	Cherescu. Eparchia Rădăuţilor se înstreinéză de la Biserica Moldoveĭ, prin luarea Bucovineĭ de Austria. Din acea Eparchiă a remasŭ numaĭ ţinutulŭ Chotinuluĭ, carele câtva timpŭ a formatŭ o mică Eparchiă a Chotinuluĭ, pe numele căreia s'a ş chirotonitŭ unŭ Episcopŭ.
1781	Leon	....	Iea parte cu Mitropolitulŭ şi cu Patriarchulŭ de Ierusalimŭ Avramiŭ, ce se afla în

ANIĬ.	Episcopiĭ de Romanŭ	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			Iaşĭ, la chibzuirea mesurelorŭ spiritualĭ, cerute de Domnulŭ Constantin Moruzŭ, a se lua contra luxureĭ ce se întrodusese maĭ alesŭ în clasa de sus a societăţeĭ. (Volf. II Theil. Seit. 199).
1782	Leon	....	Împreună cu Amfilochie Episcopulŭ de Chotinŭ, face ipopsifiulŭ luĭ Iacovŭ la Episcópatulŭ de Huşĭ. (Condica Sfântă).
1783	....	Dositeiŭ	A strămutatŭ reşidenţa Episcopală din Rădăuţĭ la Cernăuţĭ, capitala provincieĭ.
1785	Leon	....	In 12 Septemvrie. Se găsesce subscrisŭ împreună cu Mitropolitulŭ Gavriilŭ şi cu Episcópulŭ de Huşĭ în anaforaua cătră Domnŭ, în care se propunŭ regulele pentru căsătoria çiganilor. (Uricar. t. 1, f. 168).
1786	Iacovŭ	......	Grecŭ, Archimandritŭ şi Egumenŭ Monastireĭ Barnovski. Profitândŭ de vacanţa scaunuluĭ Mitropolieĭ, prin mórtea Mitropolituluĭ Gavriilŭ, contra blestemuluĭ Sinodalŭ din 1752, numaĭ prin maşinaţiunile fanariotice fu rĕdicatŭ la scaunulŭ Romanuluĭ. Ipopsifiulŭ luĭ s'a făcutŭ la 1 Martie în Biserica Monastireĭ Danculuĭ, de că-

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			tră Iacov al Huşilor, împreună cu doĭ Archiereĭ Grecĭ. Dar a episcopitŭ numaĭ unŭ anŭ. Din tradiţiă se spune, că elŭ a muritŭ la Focşanĭ, unde s'a şi înmormêntatŭ. Dară têmplânduse atuncĭ pradă tătărască în Focşanĭ, fu prădatŭ şi mormêntulŭ acestuĭ nenorocitŭ Episcopŭ, şi elŭ aruncatŭ afară şi espusŭ pericoluluĭ, de a fi mâncatŭ de cânĭ, pentru care cine-va din chreştinĭ îlŭ aruncă pe o şandrama, până ce fu din noŭ înmormêntatŭ.
1787	Antonie	....	Elŭ fusese Egumen alŭ Putneĭ, dar se retrăsese. La 19 Iulie acestuĭ anŭ fu ipopsifiatŭ Episcopŭ de Romanŭ, în Biserica Mitropolieĭ, de Episcopulŭ de Huşĭ Iacovŭ, împreună cu doĭ Archiereĭ Grecĭ. (Condica Sfântă). Andreas Volf se esprímă aşa despre Antoniŭ: „Era de la Rădăuţĭ, unde neputândŭ căpĕta nicĭ unŭ postŭ însemnatŭ, a venitŭ în Moldova“; că a urmatŭ în episcopatŭ după Leon, şi că a muritŭ în 1796, în vîrstă de 70 anĭ. (I Teil. Seit. 149).
1788	Antonie	....	Ţéra fiind ocupată de oştile austro-ruse, principele Saxco-

Anĭ	Episcopiĭ de Romanŭ	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	Notiunĭ istorice.
			burg ş'a pusŭ cuartira de érnă în Episcopia de Romanŭ. Doctorulŭ Andreas Volf, relatândŭ acestŭ casŭ, observă, că Episcopia avea încăperĭ destule, în câtŭ cuartirarea principeluĭ austriacŭ n'a silitŭ pe Episcopulŭ Antoniŭ a'şĭ căuta locuinţă afară de Episcopiă. (loc. citatŭ).
1789	....	Dositeiŭ	A muritŭ. În timpulŭ acestuĭ Episcopŭ s'a desfiinţatŭ de guvernulŭ austriacŭ 21 de Monastirĭ din Bucovina. S'a înfiinţatŭ celŭ ântêiŭ Seminariŭ pentru învăţarea Preoţilor, în Monastirea Horecea lângă Cernăuţĭ. Acolo a fiinţatŭ acelŭ Seminariŭ până la 1800, când s'a strămutatŭ in Cernăuţĭ. (Proprietat. Monast. Bucov. f. 78).
1789	....	Daniilŭ	Vlachoviciu s'a numitŭ Episcopŭ în loculŭ luĭ Dositheiŭ. Sub acesta s'a înfiinţatŭ, cam pe la anulŭ 1798, unŭ fondŭ pentru săracĭ. (Opera D-luĭ Pumnu).
1792	ntoni e	....	Aprilie 10. Antonie şi Iacovŭ alŭ Huşilorŭ primescŭ o carte Patriarchală prin carea se îndémnă a alege Mitropolitŭ

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			în loculŭ rĕposatuluĭ Leonŭ. (Condica Sfântă).
1793	Antonie	....	Mart. 25. Împreună cu Mitropolitulŭ Iacovŭ, şi cu Veniamin alŭ Huşilorŭ légă cu blestemŭ păzirea aşeḑemêntuluĭ făcutŭ de Domnulŭ Michail Suţul pentru çiganiĭ domnescĭ: Lingurarĭ şi Ursarĭ. (Uric. t I, f. 129).
1796	Veniam.	....	Murindŭ Antonie, îĭ succede Veniaminŭ Episcopulŭ de Huşĭ, la 1 Iunie. (Condica Sfântă).
1798	Veniam	....	A fundatŭ în Romanŭ unŭ spitalŭ; l'a provĕḑutŭ cu unŭ medicŭ şi cu o spiţeriă. Fiind că veniturile Episcopieĭ nu ajungeaŭ pentru a întreţinea şi spitalulŭ, Episcopulŭ s'a îndatoratŭ cu 80 pungĭ de banĭ a conto fiitórelorŭ séle veniturĭ. Insă a trecutŭ de la acéstă Episcopiă, înainte de a fi plătitŭ datoriele. Din acésta a urmat că principele Moruzŭ a sequestratŭ veniturile Episcopieĭ pănă la plata datorieĭ, dândŭ Episcopuluĭ numaĭ o parte pentru întreţinerea sea şi a Episcopieĭ. (Volf. I. Theil. loc. citatŭ).
1803	Gerasim	....	S'a permutatŭ de la Episco-

ANIĬ	Episcodiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			pia Huşilor la cea de Roman. (Condica Sfântă).
1814	Gerasim	....	15 Maiŭ. Este subscrisŭ în anaforaua către Domnulŭ A Calimachŭ, pentru fixarea biruluĭ ţeriĭ. (Uric. t. I. f. 42).
1816	Gerasim	....	30 Aprilie. Este subscrisŭ cu ceialalţĭ Ierarchĭ în legămêntulŭ Archierescŭ, cu care se întăresce Chrisovulŭ Domnuluĭ Scarlat Calimachŭ, pentru fixarea goştineĭ oilor. (Uric. t. I, f. 177).
1822	....	Isaia	Bălăşescul, a urmatŭ în loculŭ luĭ Daniil Vlachoviciu. El a episcopitŭ în Bucovina până la anulŭ 1834. Sub elŭ s'a înfiinţatŭ institutulŭ theologicŭ din Cernăuţĭ, la anulŭ 1826. (Opera D-luĭ Pumnu).
1822	Gerasim	....	In timpulŭ Eterieĭ Gerasim a părăsitŭ Episcopia şi ţéra, lăsândŭ administraţia Episcopieĭ Ieromonachuluĭ Meletie pronumitŭ în urmă Burdujénul. Turciĭ aŭ ocupatŭ Principatele, urmărindŭ pe Eteriştĭ. Neaflândŭ eĭ pe Episcopŭ în Episcopiă, aŭ denumitŭ Episcop turcesce pe menţionatulŭ Ieromonachŭ, şi aŭ poruncitŭ de l'aŭ chirotonisitŭ nisce Archiereĭ Grecĭ de peste Dunăre, în

Aniĭ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	Notiunĭ istorice.
			orașulŭ Târnova. Urgia lui Gerasim a fostŭ nemărginită contra prodotuluĭ Meletie; indignaţia luĭ a mersŭ până acolo, că a arsŭ vestmintele şi alte lucrurĭ bisericescĭ cu care se servise Psevdo-Archiereulŭ Melelie, pe care elŭ îlŭ numia „Iuda.“ Caterisirea sta deasupra capuluĭ luĭ Meletie; numaĭ indulgenţa Mitropolituluĭ Veniamin şi întrevenirea D-luĭ Ioan Sturza aŭ isbăvitŭ pe acestŭ nenorocitŭ de pericolulŭ ce'lŭ amenința cu dreptate. El a rĕmasŭ argosŭ până la anulŭ 1826. Atuncĭ după miḑlocirea D-luĭ Ioan Sturza, Patriarchulŭ l'a recunoscutŭ de Archiereŭ, şi a cedatŭ şi Mitropolitulŭ Veniamin, după ce maĭ ântêiŭ a luatŭ de la elŭ declaraţie, că se privéză de drepturile de clericŭ pământeanŭ, nicĭ va avea vre-o dinióră aspiraţiune la vre-o catedră episcopală din ţéră: Iată propria luĭ declaraţiă: „La anulŭ 1822, în vremea turburărilor ce aŭ întîmpinatŭ pământulŭ acesta alŭ Moldoveĭ, lipsindŭ ceĭ maĭ ântêiŭ dintre patrioţĭ pentru gróza în-

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			têmplăriĭ, şi eŭ aflându-mĕ în Sf. Episcopiă a Romanuluĭ, unde eram slujitoriŭ Ieromonachŭ, năvălindŭ oştile împĕrătescĭ în pămêntŭ(1). Şi aflându-mĕ pe mine în Episcopiă, lipsindŭ părintele Episcopŭ la ape, m'aŭ silitŭ ca să primescŭ chirotoniă Archieréscă pentru Episcopia Romanuluĭ, şi aşa cu grăbire m'aŭ şi trimis peste Dunăre la Târnovŭ, unde fără scirea Prea-Sfinţituluĭ Patriarchŭ am fostŭ chirotonisitŭ Archiereŭ de treĭ părinţĭ Archiereĭ, pe numele Episcopieĭ Romanuluĭ, apoĭ viindŭ la Episcopiă, am stătutŭ prea puţină vreme, şi pe urmă amŭ fostŭ lipsitŭ, viindŭ legiuitulŭ Episcopŭ în scaunulŭ sĕŭ, şi amŭ fostŭ opritŭ şi de Sfânta lucrare a Archiărieĭ ca un peste canóne chirotonisitŭ: Decĭ maĭ în urmă după ale mele rugăminţĭ ce am făcutŭ către Prea-Inălţatulŭ Domnŭ şi către Preo-sfinţitulŭ Mitropolitŭ Moldavias a mijloci la Preo-sfinţitulŭ Patriarchŭ, şi împreună la Prea-sfântulŭ So-

---

(1) În ţéră.

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			borŭ alŭ Bisericeĭ rĕsărituluĭ sloboḑire a lucrăriĭ archierescĭ, Biserica îndelungŭ socotind, aŭ iconomisitŭ şi aŭ făcutŭ pogorămêntŭ a sloboḑi mie acéstă voiă prin Preo-sfinţitulŭ Mitropolitŭ, însă sub nume numaĭ de „Meletie Archiereŭ.“ — Pentru aceea dar eŭ de la sinemĭ am hotărîtŭ, pentru tótă viaţa mea a fi şi a mĕ socoti strein de pămêntenĭ, fără a putea vre-o dată sub orĭ ce cuvêntŭ a cere la pămêntenĭ, la vre-o întêmplare de schimbărĭ, vre-o Episcopie a loculuĭ, şi nicĭ a cuvênta măcar. Decĭ spre obştésca sciinţă a aceştiĭ de însumĭ făcută vecĭnică hotărîre, daŭ acestŭ înscrisŭ, întru care făgăduescŭ că voiŭ rĕmânea până la cea maĭ depe urmă a mea rĕsuflare liniştitŭ şi mulţămitŭ pentru mila ce s'a arătatŭ către mine. 1826, Noembrie 1.“ Peste unŭ anŭ, Mitropolitulŭ Veniamin a rugatŭ pe Domnulŭ Ioan Sturza de a miḑlocitŭ la Patriarchie, a se da acestuĭ Archiereŭ un titlu, spre a nu se confunda cu elŭ actualulŭ Episcopŭ alŭ Romanu-

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			luĭ Meletie, avêndŭ amândoĭ totŭ unŭ nume şi fiindŭ chirotonisiţĭ pe aceaşĭ Eparchiă. Patriarchulŭ Agatangel în urmare 'ĭ-a conferitŭ titlu de *Stavropoleos*. (Cond. Sântă).
1826	Meletie	....	Murind Gerasim, se permută la Romanŭ Episcopulŭ Huşilor Meletie. (Cond. Sântă). Gerasim a lăsat după sine marĭ datoriĭ. Rĕdicarea luĭ Meletie la Episcopia Romanuluĭ a fost condiţionată de plata datoriilor predecesoruluĭ sĕŭ, pe ale căruĭ datoriĭ le plătise şi la Huşĭ. (Veḑĭ anaforaua Divanuluĭ, în Chonică, anulŭ 1826).
1835	....	Evgenie	Hacmanŭ. Sub acesta s'a îmbunătăţitŭ starea cleruluĭ eparchialŭ. S'a întrodusŭ limba română în institutulŭ theologicŭ, unde înainte se predase sciinţele în limbele latină şi germană. S'aŭ înfiinţatŭ maĭ multe scóle naţionali române; s'aŭ îmbunătăţitŭ onorarile serviciilor cleruluĭ; s'a ziditŭ o măréţă Biserică episcopalĕ în Cernăuţĭ; în anulŭ 1864 a începutŭ a se zidi la acea Episcopiă unŭ palatŭ episcopalŭ măreţŭ, pentru a căruia isprăvire s'a fixatŭ din fondulŭ bi-

ANIĬ	Episcopiĭ de Romanŭ.	Episcopiĭ de Rădăuţĭ.	NOTIUNĬ ISTORICE.
			sericescŭ suma de 721,521 fiorinĭ. (Opera D-luĭ Pumnu)
1844	Veniam.	.....	Rosetŭ. A înlocuitŭ pe Meletie, carele s'a permutatŭ la Mitropolie. 2 Fevruarie s'a ipopsifiatŭ în Biserica Mitropolieĭ, de Archiereiĭ Meletie Stavropoleos şi Athanasie Sevastias. (Condica Sfântă).
1851	Veniam.	....	A muritŭ. De aicĭ Episcopia a rĕmasŭ vĕduvă de canoniculŭ eĭ păstoriŭ până la anulŭ 1865, adică în curgere de 14 anĭ. În acestŭ intervalŭ aŭ administratŭ acéstă Eparchiă Archiereĭ titularĭ, ca locotenenţı:
1855			1) Iustin Edesisŭ, până la 1855. In acestŭ intervalŭ unŭ Ministru de Culte a stricatŭ dóuĕ rôndurĭ de case episcopali, cele vechĭ şi cele nóuĕ, pentru ca să aĭbă pretextŭ a prelungi vacanţa.
1864			2). Nectarie Hermeziulŭ Sotiriopoleos. până la 1864, când s'a orônduit Episcopŭ legiuitŭ şi canonicŭ, ca şi Episcopiĭ actualĭ ce precesese.

V. *Eparchia Chotinuluĭ şi a Kişinĕuluĭ.*

Pănă la anulŭ 1713, cetatea Chotinulŭ, şi ţinutulŭ cu aseminea numire, în privirea administraţiuniĭ bisericescĭ, făcea parte din Eparchia Rădăuţilorŭ. Dar atuncĭ cetatea Chotinuluĭ cu ţinutulŭ sĕŭ luându-se de Turcĭ, s'a ocupatŭ de garnizona lor, şi s'a prefăcutŭ în paşalîcŭ. (Let t. II, f. 171, 174, 178, 380 Archiv. rom. t. II, f. 362 (1). Chotinulŭ cu olatulŭ sĕŭ, în urmarea acestuĭ evenementŭ a formatŭ o deosebită Eparchiă, administrată une-orĭ de unŭ deosebitŭ Episcopŭ, alte-orĭ de Mitropolitulŭ Proilavŭ, carele avea în administraţia sea tóte Bisericele din coprinsulŭ cetăţilorŭ ocupate de Turcĭ, pe Dunăre şi în Beserabia.

In cartea Mitropolituluĭ Gavriil din anulŭ 1771, pentru Eparchia Proilavieĭ, se ḑice: „Osebitŭ de *Eparchia Chotinuluĭ*, ce s'a datŭ sub ocîrmuirea fraţii sale Episcopuluĭ de Rădăuţĭ Kyr Dositheiŭ.“ (Veḑĭ acéstă carte în Chronică la anulŭ 1771). Din aceste cuvinte închiămŭ că Chotinulŭ făcea o Eparchiă a parte.

Pe la anulŭ 1770 acéstă Eparchiă se administra de Mitropolitulŭ Proilavŭ (alŭ Brăileĭ) Daniil. Dar în 1771 murind Daniil, şi Principatele fiind ocupate de oştile rusescĭ, Mitropolitulŭ Gavriil, în coînţelegere cu Gratulŭ Rumianţovŭ, desfiinţândŭ Eparchia Proilavieĭ, a reîncorporatŭ Eparchia Chotinuluĭ la vechea eĭ tulpină — Eparchia Rădăuţilor,— ce se administra atuncĭ de Episcopulŭ Dositheiŭ Cherescul. (Veḑĭ citatulŭ de maĭ susŭ).

---

(1) In Archivă data 1725, este greşită. Luarea Chotinuluĭ s'a efectuatŭ în domnia luĭ Nicolau Mavrocordatŭ, după hainia luĭ Cantemirŭ, şi pentru a servi de avanpostŭ contra Ruşilor, cariĭ de la Petru celŭ Mare s'aŭ făcutŭ ameninţătorĭ pentru Turcia. Nicolau Mavrocordatŭ a dóua óră a domnitŭ numaĭ până la 1716.

După închierea păciĭ între Rossia şi Turcia, în 1774, retrăgêndu-se oştile rusescĭ din Principate, tóte cetăţile române aŭ fostŭ dinnoŭ ocupate de Turcĭ; în numěrulŭ lor şi Chotinulŭ, prin urmare Chotinulŭ iar a devenitŭ Eparchiă deosebită, ca şi maĭ nainte de resbelŭ.

Se vede că de aci înainte Eparchia Chotinuluĭ a avutŭ alŭ sěŭ propriŭ Episcopŭ, şi nu s'a maĭ alipitŭ la Eparchia Proilavieĭ. Celŭ puţinŭ în anulŭ 1782, Decemvrie 9, găsimŭ în documentele istorice un Episcopŭ Românŭ cu titlŭ de „alŭ Chotinuluĭ.“ Acesta este sciutulŭ Amfilochie. La anulŭ citatŭ, Amfilochie, împreună cu Leon Episcopulŭ de Romanŭ şi cu unŭ Archiereu Grecŭ, facŭ ipopsifiulŭ luĭ Iacovŭ la Episcopatulŭ de Huşĭ, în Biserica Mitropolieĭ, cea dedicată Intimpinăriĭ Domnuluĭ. (Condica Sfântă).

Chotinulŭ fiindŭ sub stăpînirea Turcilor, Amfilochie nu reşedea acolo, ci avea reşedenţa sea, după spunerĭ bětrâne, în Monastirea Zagavia lângă Hârlěŭ, unde era şi Egumenŭ. De aceea Andreas Volf pune pe Amfilochie între Archiereiĭ titularĭ, ce nu aŭ Eparchiă. (I Theil. Seit 162). Totŭ acestŭ autorŭ ne spune, că în anulŭ 1795 „Episcopulŭ titularŭ de Chotinŭ Amfilochie a tradusŭ din limba italiană Geografia Generale a luĭ Boufieur,“ pe carea Mitropolitulŭ Iacovŭ o a typărit cu cheltuéla sea în typografia Mitropolieĭ de Iaşşĭ (Ibid. pag. 284). Din acésta încheiăm, că Amfilochie poseda óre-care gradŭ de cultură intelectualě.

După luarea Besarabieĭ de Ruşĭ, cu învoirea Synodului Rusieĭ, în anulŭ 1813, Mitropolitulŭ Gavriilŭ ce fusese Exarchŭ pe amândouě ţerele române în timpulŭ ocupaţiuniĭ Principatelorŭ de Ruşĭ, a formatŭ o nóuă

Eparchiă românéscă, cu reşedenţa în Kişinĕŭ, şi cu rangulŭ de Archiepiscopiă. Ea fu intitulată: „a Kişinĕuluĭ şi a Chotinuluĭ." şi cuprindea, afară de mica Eparchiă a Chotinuluĭ, ţinuturile de la stânga Prutuluĭ, ce formase maĭ nainte Eparchia Huşilor, anume: Lăpuşna, Codrulŭ, Soroca; parte din ţinutulŭ Iaşilor; tóte olaturile séŭ ţinuturile cetăţilor dupe teritoriulŭ Moldoveĭ, ocupate de Turcĭ: Benderulŭ, Achermanulŭ, Kilia, Ismailulŭ, Reniĭ. La acéstă Eparchiă s'aŭ adaosŭ şi satele şi oraşele române aflătóre între Nistru şi Bugu.

Mitropolitulŭ Gavriilŭ înfiinţă în reşedenţa sea unŭ Consistoriŭ, carele se preşedea de Vicariulŭ sĕŭ Archiereulŭ „de Achermanŭ şi de Bender" Dimitrie. Totŭ atuncĭ a înfiinţatŭ acolo şi unŭ Seminariŭ pentru învĕţătura şi educarea fiitorilor păstorĭ bisericescĭ; o typografiă pentru typărirea cărţilor bisericescĭ române; organiză noua Eparchie dupre cum îĭ inspiră zelulŭ sĕŭ celŭ păstoralŭ şi dupre legile Bisericeĭ Rusieĭ. Elŭ administră acéstă Eparchie până la anulŭ 1821, Martie 30, când se sevîrşi şi se înmormêntă în Monastirea Căpriana, pe carea elŭ isbutise a o lua de la Monastirea Zografuluĭ, unde era închinată; dar carea sub succesoriĭ sĕĭ érăşĭ o a dobênditŭ călugăriĭ de la Athonŭ.

In loculŭ luĭ a urmatŭ Vicariulŭ sĕŭ Dimitrie Sulima, Episcopulŭ Akermanuluĭ şi alŭ Benderuluĭ. Elŭ fusese chirotonitŭ Archiereŭ-Vicariŭ de Mitropolitulŭ Gavriilŭ, pe când acesta era Exarchŭ în Principate, la 1811, în Monastirea Golieĭ. Acesta era Malo-rusŭ; însă scia bine romănesce, şi câtŭ a episcopitŭ la Kişinĕŭ a fostŭ cu multă priinţă românismuluĭ, şi unŭ Archiereŭ cu multŭ zelŭ chreştinescŭ. Elŭ, încă ca Vicariŭ, a ajutatŭ pe predecesorulŭ sĕŭ la organizarea Bisericeĭ şi a Cleruluĭ, la tălmăcirea şi typărirea cărţilor române; d. e. *Abecedariul* russo-românŭ, *Catichisulŭ pe scurtŭ*, *Instrucţiunĭ pentru Blagocinĭ*, *Psaltirea*, *Mineiulŭ deobşte*, *Molitvenicului*, *Molebniculŭ*; *Invĕţătură Ierarchicéscă*, *Slujbele la deosebiţi Sfinţĭ*, *Invĕţăturĭ despre datoriele Călugărilor*, *Instrucţiĭ pentru coloniştiĭ Bulgarĭ*, etc.

Archiepiscopatulŭ luĭ s'a finitŭ la anulŭ 1844.

Alŭ treilea Archiepiscopŭ alŭ Kişinĕuluĭ, şi alŭ Chotinuluĭ alŭ patrulea, şi succesor alŭ luĭ Dimitrie, a fost Irinarchŭ, rusŭ de naţiune. Elŭ a administratŭ acéstă Eparchiă până la 1859. In timpulŭ luĭ s'a ziditŭ în Kişinĕŭ o Catedrală măréţă, şi unŭ frumosŭ palatŭ episcopalŭ. Elŭ a îmbunătăţitŭ multŭ Monastirea Charjéuca, ca pe o locuinţă a sea de predilecţiune.

In timpulŭ acestuĭ Archiereŭ, în anulŭ 1856, prin tractatulŭ de Paris partea de méḑă-ḑi a Beserabieĭ s'a reîntorsŭ Moldoveĭ, anume: din ţinutulŭ Kişinĕuluĭ — 2 Bisericĭ, din alŭ Cachululuĭ — 29, din alŭ Akermanuluĭ — 8, coloniile bulgare şi române, cu 37 Bisericĭ; ţinutulŭ Ismailuluĭ cu 18 Bisericĭ.

In anulŭ 1859, Archiepiscopulŭ Irinarchŭ fu permutatŭ de la Kişinĕŭ în Eparchia Cameniţĭ-Podolieĭ. Iară în loculŭ luĭ fu strămutatŭ din gubernia Oremburguluĭ, de la Ufa, actualulŭ Archiepiscopŭ de Kişinĕŭ şi Chotinŭ Antonie, deasemiuea rusŭ de naţiune.

La anulŭ 1864 ţinutulŭ Cachululuĭ s'a alăturatŭ la Eparchia Huşilor, éră cealaltă parte, împreună cu ţinuturile Covurluiŭ şi Brăila, aŭ formatŭ noua Eparchiă română — „a Dunăriĭ-de-Josŭ“, cu reşedenţa în Ismailŭ.

VI. Eparchia Proïlavieĭ.

Proilavonŭ, saŭ Proilabumŭ, se numia din vechime oraşulŭ Brăila. De aceea numirea de *Eparchia Proïlavieĭ*, este sinonimă cu: *Eparchia Brăileĭ.* După ce Brăila (pe la jumătatea din urmă a viaculuĭ 15-lea) s'a ruptŭ de la ţéra românéscă, şi s'a ocupatŭ de Turcĭ, devenindŭ forteréţă a lorŭ cu o pururelă garnizonă de pază, şi administraţia bisericéscă ne maĭ putêndu-se acolo exercita de Kyriarchia bisericéscă română, s'a formatŭ o Eparchiă a parte, sub numire de „Proilaviă“ şi Episcopiĭ eĭ se numiaŭ: „Proilavĭ.“

Celŭ maĭ vechiŭ documentŭ istoricŭ, ce amŭ găsitŭ până acum, în carele ântêea dată se amintesce de Eparchia Proilaviă, este actulŭ, prin care Patriarchulŭ de Constantinopole Ioanichie, împreună cu Sinodulŭ sĕŭ, în 1641, Iunie 2, rĕdică la rangulŭ de Stavropigiă Biserica Sf. Nicolaŭ din Ismailŭ, pe carea voiaŭ a o renoi şi a o face metochŭ alŭ lor călugăriĭ de la Monastirea Caracalŭ de la Athon. In acestŭ actŭ Eparchia acésta se numesce „Mitropolia Proilavuluĭ şi a Ismailuluĭ.“ (1).

Reproducem aicĭ în întregulŭ sĕŭ acestŭ documentŭ preţiosŭ pentru Istoria ţéreĭ nóstre şi a Bisericeĭ:

„Ioanichie cu mila luĭ Dumneḑeŭ Archiepiscopŭ de Constantinopole, Roma nóuă şi Patriarchŭ Icumenicŭ!

Cunoscutŭ este obştesce la totŭ poporulŭ celŭ numit cu numele luĭ Christosŭ, că acéstă mare Biserică a luĭ

---

(1) O copiă depe documentulŭ acesta, în limba grécă, amŭ găsitŭ la fostulŭ superiorŭ alŭ Bisericeĭ Sf. Nicolaĭ, din desfiinţata forterеţă a Ismailuluĭ, care Biserică, până la secularizarea Monastirilorŭ, a fostŭ metochŭ alŭ Monastireĭ Caracalŭ de la Sf. Munte.

Dumneḑeŭ Cathotică şi Apostolică covîrşesce şi este maĭ ântêiŭ de tóte Dumneḑeescile şi prea-sfintele Mitropoliĭ şi Bisericele lorŭ subalterne, cu alte cuvinte, mumă şi isvor nesecatŭ şi arbore alesŭ şi cu frumósă umbră, şi limanŭ liniştitŭ şi mântuitoriŭ, decĭ ea în multe chipurĭ economisesce interesele ale fie-căreĭ Bisericĭ ale diferitelorŭ naţiunĭ, ce voescŭ să aĭbă legĭ pentru administraţia perfectă şi hotărîrĭ care se dea unŭ resultatŭ definitivŭ, séŭ prin voinţa regéscă séŭ patriarchală, precum la construirea oraşelor, Mitropolielor, Bisericelor, şi alte multe aseminea acestora, ce contribuescŭ la folosulŭ sufletescŭ în genere şi în particulariŭ. Pentru acésta este în usŭ, ca prin permisiunea, autoritatea şi voinţa patriarchală, să se facă stabilimente patriarchali şi stavropigiali pentru căinţa şi înlăturarea viţiuluĭ şi crescerea virtuţiĭ la maĭ multe Eparchiĭ ale Mitropoliţilor, Archiepiscopilor şi Episcopilor, fundate prin decrete ale Patriarchilor după vremĭ, care stabilimente scimŭ că s'aŭ făcutŭ şi se ţinŭ bine, cu iubire de Dumneḑeŭ, neschimbatŭ şi nestrămutatŭ fie-care din ele. Aşa dar fiindŭ unŭ templu în Eparchia şi Mitropolia Proilavuluĭ şi a Ismailuluĭ, dedicatŭ în cinstea Sf. Nicolaŭ, care este învechitŭ şi dĕrămatŭ, şi cu un cuvêntŭ, nu are nicĭ o parte în bună stare, şi are trebuinţă a se construi din temeliă, din norocire, pe neaşteptate, prin năstăvirea luĭ Dumneḑeŭ îndemnaţĭ, prea Cuvioşiĭ părinţĭ de la Sf. Munte din Monastirea Caracalŭ unde se cinstesce memoria Sfinţilor Apostolĭ, vorŭ a restabili din temeliă acestŭ templu cu a lor cheltuélă sub nume de Patriarchalŭ şi Stavropigialŭ, aşa ca să ţină în acestŭ templu numaĭ numele Patriarchuluĭ şi să se proclame maĭ presusŭ, fiind că acestŭ templu la restabilire a devenitŭ stavropigiă patriarchală (1), şi în elŭ nicĭ un Archiereŭ localŭ şi de după vreme să nu se amestece nicĭ la sfinţitele lucrărĭ, nicĭ la sfinţita chirotoniă, nicĭ la cercetarea sufletescilor greşéle ale Ieromonachilor şi Monachilor din Monastirea Caracalŭ ce se vor afla la acelŭ templu, nicĭ într'unŭ chipŭ, nicĭ a le cere canonicele dărĭ, căcĭ chiar de arŭ fi consacraţĭ (ierosiţĭ) acolo, eĭ totuşĭ vor fi şi se vor numi patriarchalĭ şi vor fi supuşĭ Exarchuluĭ ce se va trimite la Patriarchulŭ pentru drepturile séle, şi'ĭ vor plăti bicĭnuitele dărĭ canonice. Căcĭ acolo unde nu vorŭ fi fundate stavropigiĭ patriarchale, Archiereulŭ localŭ de după vremĭ are putere şi luĭ apărtinesce Anaforaua (Aναφορά, raportŭ), sigiliulŭ, cercetarea, veniturile canonice, chirotoniele, dare de poliţe şi vênḑarea lor şi orĭ ce alte pronomiĭ episcopale. Éră stavropigiele patriarchali, fiind atêrnate de autoritatea patriarchalĕ, voimŭ a rĕmânea neschimbate şi nestrămutate. Aşa dar susŭ numiţiĭ părinţĭ aĭ respectabileĭ Monastirĭ Caracalŭ, arĕtândŭ dorinţa lor de a rĕdica acestŭ templu, aŭ cerutŭ de la moderaţia nóstră permisiune şi autorisaţiune patriarchalĕ ca să întreprindă acéstă lucrare fără îndoélĕ, şi moderaţia nóstră nevoindŭ a trece cu vederea cererea lor, ca una ce este bine motivată (εβλογον) şi legalĕ, le-a datŭ învoire şi putere prin acéstă a nóstră carte patriarchalĕ sigilată să pună temeliă şi să înfingă Sânta Cruce dupre orênduéla mareĭ nóstre Bisericĭ şi a construi Biserica sub nume de Stavropigiă Patriarchală, ca să fiă acésta de acum şi înainte nerobită în viacĭ, în totulŭ liberă şi necălcată, şi pĕrinţiĭ ce vor fi într'ênsa după vreme să nu fiă datorĭ a da nimenuĭ nimică, afară numaĭ, spre semnŭ de subordinaţiă, la marea Biserică a luĭ Christosŭ câte 40 litre de icre, séŭ 10 ocale, şi să pomenéscă în Biserică numele nostru patriarchalŭ, dupre obiceiulŭ bisericescŭ ce se ţine din anticitate prin stavropigiele patriarchale. Când va fi trebuinţă de chirotonia a unuĭ Preot, séŭ Ieromonach, séŭ Ierodiacon, părinţiĭ să chiame pe Archiereul local ca să servéscă în acéstă Biserică patriarchală şi stavropigială, fără însă ca să şéḑă în sfinţitulŭ sinthronŭ. Tóte aceste espuse în documentulŭ presentŭ voimŭ a remânea neatinse, neschimbate şi neatacate în totŭ-deauna, Archiereulŭ localŭ de după vremĭ neavêndŭ nicĭ o permisiune, precum s'a ḑisŭ maĭ susŭ, nicĭ a sevîrşi sfinţite lucrărĭ nefiindŭ chiămatŭ de părinţiĭ de la acéstă Biserică, nicĭ a judeca, nicĭ a argosi, nicĭ a aforisi, nicĭ a cere vre unŭ dritŭ de la eĭ, fiindŭ liberĭ, şi neesecutabilĭ, greşelile cărora voimŭ a fi dependente numaĭ de moderaţia nóstră, şi a nóstră va fi cercetarea, şi raportarea (αναφορὰ), oprirea şi corregerea greşélelor. Iară dacă orĭ cine arŭ voi a călca acéstă a nóstră carte sigilată patriarchală în carea scriem, despreţuind şi batjocorind majestatea (μεγαλιοτίς) nóstră patriarchalĕ şi autoritatea, şi arŭ supune robieĭ în dauna şi stricăciunea acesteĭ Bisericĭ patriarchale şi stavropigiale consacrată numeluĭ Santuluĭ Nicolaĭ, séŭ Archiereŭ, séŭ Preotŭ, séŭ din altă tagmă, şi ordine şi societate, să fiă afurisitŭ de Sânta cea deofiinţă, făcĕtóre de viaţă şi nedispărţită Treime, şi de la unul Dumneḑeŭ celŭ neconfundatŭ în unitatea fireĭ; şi să fiă blestematŭ şi neertatŭ, şi după mórte nedislegatŭ în viaculŭ deacum şi în celŭ fiitoriŭ; şi să aĭbă blestemurile sfinţilor celor 318 purtătorĭ de Dumnedeŭ Părinţĭ de la Nicea şi aĭ celorlalte sânte Synóde, şi partea lor să fiă cu prodotulŭ Iuda. De aceea pentru dechiărare şi asigurare s'a făcutŭ actulŭ presentŭ sub sigiliulŭ de plumbŭ şi s'a datŭ Monachilor de la Caracalŭ, trecutŭ şi în Condica cea Sântă a Mareĭ Bisericĭ a luĭ Christosŭ. In anulŭ 1641 (a x м a) Iuniŭ 2.

---

(1) Frasulŭ acestŭ din urmă este fórte încurcatŭ în originala copiă.

(Subscrişĭ: Ioanichie cu mila luĭ Dumnedeŭ Archiepiscopŭ alŭ Constantinopoleĭ, Romeĭ nóuă şi Patriarchŭ Ecumenicŭ.
Anthimŭ Kiziculŭ.
Parthenie Samulŭ.
Pangratie alŭ Mironieĭ.
Porfirie alŭ Niceeĭ.
Climentŭ alŭ Didimotihuluĭ.
German alŭ Elasonuluĭ
Daniilŭ alŭ Serilor.
Grigorie alŭ Rodosuluĭ.
Neofitŭ alŭ Adrianopoleĭ.
Damaskin alŭ Mesemvrieĭ.
Gavriilŭ alŭ Naupacteĭ şi Arteĭ.
Cornilie alŭ Metimneĭ.

Din acestŭ documentŭ deducemŭ:

1). Că Eparchia Proilavieĭ se administra de un Mitropolitŭ, şi se numia *Mitropolia Proilavuluĭ.*

2). Că la ea se numĕra şi Ismailulŭ, care adăugia la titlu Mitropolituluĭ *Proilavŭ* şi pe acelŭ de *Ismailiulŭ* (1).

---

(1) Numirea de „Eparchia Proilavieĭ" amŭ găsit'o scrisă deasupra cărţiĭ Mitropolituluĭ Gavriilŭ din 1773, scrisă cu aceeaşĭ scrisóre, ca şi cartea. Iară pe cartea aceluiaşĭ Mitropolitŭ din 1771, este scrisŭ: „Eparchia Proilavuluĭ." De aicĭ închiămŭ, că ea se numia în dóuă felurĭ: „Eparchia Proilaviă," şi „Eparchia Proilavului."

3). Că acéstă Eparchiă şi cu Mitropolitulŭ sĕŭ depindea de Patriarchia de Constantinopole. Prin urmare Kyriarchiele române nu aveaŭ nicĭ o autoritate asupra acesteĭ Eparchiă, de şi ea se compunea din părţĭ ale teritoriuluĭ românŭ.

4). Ne arată vechimea cetăţiĭ Ismailuluĭ. La anulŭ 1641, când s'a dat actul, Biserica St. Nicolai din cetatea Ismailulŭ se învechise şi se dĕrămase, pentru care călugĕriĭ de la Monastirea Caracalŭ, de la Muntele Athonŭ, ş'aŭ cerutŭ bine-cuvêntare de la Patriarchulŭ de Constantinopole spre a o reconstrui, şi a o avea de metochŭ alŭ lor. Prin urmare data fundăreĭ Ismailuluĭ prin actulŭ acesta se reduce în viaculŭ alŭ 16-lea.

5). Că Ismailulŭ, de şi ocupatŭ de Turcĭ, a avutŭ locuitorĭ chreştinĭ, în tóte timpurile existenţeĭ séle.

6). Documentulŭ nĭ dă idee despre privilegiele ce dobîndia o Biserică, orĭ Monastire, cândŭ devinia *Stavropigie* séŭ *Patriarchală*. a) La serviciulŭ divinŭ se pomenia numele Patriarchuluĭ, de şi Stavropigia era situată în Eparchiă streină; b). Archiereulŭ localŭ nu putea să facă acolo nicĭ o disposiţiune, nicĭ să céră vre-o dare, nicĭ să canoniséscă, nicĭ să chirotoniséscă, nicĭ chiar să liturgisésca; de câtŭ numaĭ cândŭ arŭ fi fostŭ chiămatŭ de Proistosulŭ Stavropigieĭ. Tóte drepturile canonice acolo le avea numaĭ Patriarchulŭ, şi în numele luĭ Exarchulŭ Patriarchieĭ. c). Archiereulŭ localŭ, când după chiămarea Proistosuluĭ Stavropigieĭ, liturgisea în Biserica stavropigialĕ, nu avea dritŭ a şedea în Sinthronŭ, în respectulŭ Patriarchuluĭ, căruia era reservatŭ acelŭ locŭ. d). Stavropigia, pentru privilegiele séle, de care se bucura, plătia anualminte ceva la Patriarchiă. Aşa Biserica St. Nicolaĭ din Ismailŭ era datóre a da Patriarchieĭ 10 ocale de icre pe anŭ.

Însemnare. În ţerele române Patriarchia nu ş'a făcutŭ stavropigiĭ, fiindŭ că nu a avutŭ dreptŭ; căcĭ Mitropoliţiĭ Românieĭ se priviaŭ înşiĭ ca Patriarchĭ, în cuprinsulŭ juridicţiuneĭ lor. De aceea, în Moldova, tóte Monastirile cele marĭ din ţéră, orĭ în ce Eparchiă arŭ fi fostŭ situate, ele se priviaŭ ca unŭ feliŭ de stavropigiĭ ale Mitropolieĭ. Archimandriţiĭ séŭ Egumeniĭ lor se puneaŭ şi se depuneaŭ numaĭ de Mitropolitulŭ. D'aicĭ se deduce usulŭ, dupre care şi acum în Moldova Episcopiĭ eparchioţĭ, cândŭ vor să gratifice pe vre-unŭ Ieromonachŭ cu rangulŭ de Archimandritŭ, cerŭ binecuvêntarea Mitropolituluĭ. O singură excepţiune în timpurile moderne se găsesce în Moldova în raportulŭ acesta: O Monastire neatîrnată de Mitropolitulŭ. Acésta este St. Spiridonŭ din Iaşĭ. Dar ea nu atîrnă nicĭ de Patriarchiă, ci de o specială Epitropiă a Spitaluluĭ de acolo, căria este încredinţată administrarea avereĭ acesteĭ Monastirĭ şi a mitócelor séle. Mitropolitulŭ nu póte singur face nicĭ o dispoziţiune acolo, ci în coînţelegere cu Epitropiĭ. Pentru păstrarea acesteĭ independenţĭ, superiorulŭ acesteĭ Monastirĭ, maĭ tot-déuna a fost Archiereŭ.

Întinderea Proilavieĭ.

Afară de *Brăila* şi *Ismailulŭ*, în cuprinsulŭ Eparchieĭ Mitropolieĭ Proilavieĭ întraŭ următórele localităţĭ: *Reniĭ*, *Kilia*, *Akermanulŭ*, cu tóte satele ce formaŭ Bugiaculŭ tătărescŭ, séŭ partea de méḑă-ḑi a Beserabieĭ, de la Şanţulŭ-luĭ-Traianŭ spre Dunăre şi Marea-

Négră. *Benderulŭ* şi *Chotinulŭ* cu olatele lor. Acésta se vede din cărţile Mitropolitului Gavriilŭ, pentru disfiinţarea acesteĭ Eparchiĭ. (Veḑĭ Chronica Huşilor, anulŭ 1771 şi 1773). Maĭ cuprindea încă *Dubăsariĭ* împreună cu teritoriulŭ ce fusese încă neocupatŭ de Ruşĭ peste Nistru, până la pacea închiată în Iaşĭ în anulŭ 1791. (Veḑĭ Chronica Huşilor, anulŭ 1716).

Reşedenţa Mitropolitului Proilavieĭ, era Brăila, ce se numia din vechime *Proilavonŭ* séŭ *Proilabumŭ* (1). Mitropolia era situată pe malulŭ Dunăriĭ, aprópe de loculŭ unde acum este fabrica de pâne. Biserica eĭ era dedicată Sânţilor Archangelĭ şi a existatŭ până la anulŭ 1846, cândŭ, parte pentru vechime, parte pentru ameninţarea de surparea maluluĭ, fu părăsită şi stricată. Acum loculŭ Mitropolieĭ Proilavieĭ se cunósce numaĭ prin resturile de secrie, şi de pe ósele morţilorŭ ce staŭ înfipte în ripa maluluĭ, deasupra căruia a fostŭ curtea Bisericeĭ cu cimitirulŭ. Veciniĭ disfiinţateĭ Bisericĭ până astăḑĭ încă arată loculŭ unde era pridvorulŭ şi clopotniţa. Parochieniĭ fosteĭ Bisericĭ a Mitropolieĭ în loculŭ eĭ aŭ fundatŭ maĭ departe de Dunăre, actuala Biserică în onórea Sântuluĭ Spiridon. Suburbia unde a fostŭ Mitropolia, se numesce până astăḑĭ: „Mahalaua Bisericeĭ vechĭ“; şi strada ce duce la loculŭ unde a fostŭ Mitropolia, totŭ de aicĭ se numesce: „Strada vechiă.“ Cărţile şi alte lucrurĭ bisericescĭ ale Proilavieĭ, s'aŭ permutatŭ la Biserica St. Spiridon. În cărţile române şi grecescĭ remase de la Biserica Proilavieĭ, eŭ amŭ găsitŭ maĭ multe însemnărĭ şi date istorice, pe care le voiŭ reproduce maĭ giosŭ la rôndulŭ lorŭ.

---

(1) Opera Ión Vodă, pag. 101.

Mitropoliţiĭ Proilavĭ

1). Celŭ ântêiŭ Mitropolitŭ Proilavŭ, de care amŭ găsitŭ amintire în documentele istorice ale ţĕreĭ este *Ioanichie*, carele la anulŭ 1716, s'a judecatŭ la Domniă în Iaşĭ cu Iorest Episcopulŭ de Huşĭ pentru hotarele Eparchielor, a Huşilor şi a Proilavieĭ. (Veḑĭ Chronica Episcopieĭ de Huşĭ, pag. 188—191).

2). *Daniilŭ.* Acesta a muritŭ în anulŭ 1771. După elŭ Mitropolitulŭ Gavriilŭ Calimachŭ, în înţelegere cu Mitropolitulŭ Grigorie alŭ Ungro-Vlachieĭ, şi cu consimţemêntulŭ Grafuluĭ Rumiaţovŭ, a disfiinţatŭ acéstă Eparchiă, împărţindu-o pe Eparchiele române, din ale cărora corpurĭ ea se formase. Aşa Brăila s'a datŭ Episcopuluĭ de Buzeŭ; Reniĭ, Ismailulŭ, Kilia, Akermanulŭ, Benderulŭ, cu ţinuturile lor — Episcopuluĭ de Huşĭ; Chotinulŭ — Episcopuluĭ de Rădăuţĭ. (Veḑĭ Chronica Episcop. Huşĭ, la aniĭ 1771 şi 1773, pag. 312—317). Acéstă stare de lucrurĭ însă a ţinutŭ numaĭ până la închiărea păciĭ, de la Cuciucŭ-Cainardgi în 1774, cândŭ Proilavia iarăşĭ s'a restabilitŭ.

3). După restabilirea Eparchieĭ, la 1777, găsimŭ administrândŭ acéstă Eparchiă Mitropolitulŭ *Ioachimŭ.* Acésta se vede din inscripţia de pe unŭ Antiminsŭ vechiŭ datŭ de acestŭ Mitropolitŭ, şi care s'a păstratŭ în o Biserică din ţinutul Covurluiulŭ. Iată acea inscripţiune: „θυσιαστήριον Θεῖον, καθιεροθεὶ παρὰ τοῦ πανιεροτάτου Μητροπολίτου Προϊλάβου κο῀ Ιωακήμου: Εν ετει σωτηρίω αψοζ: Εν μηνι απριλίω, ινδίκτιωνος ϊ."

4). Din tradiţiă se spune, că la 1788, cândŭ ţerele române aŭ fostŭ ocupate de Ruşĭ, fiindŭ Exarchŭ peste Mistropoliele române Amvrosie alŭ Poltaveĭ, la Dubăsarĭ reşedea un Mitropolitŭ Proilavŭ anume *Kirilŭ*. Despre acestŭ Kirilŭ se amintesce în „Revista română“, anulŭ 1863, pag. 304, în articolulŭ: „Eparchia Kişineuluĭ.“ Dar acolo numele Eparchieĭ „Proilavia“, autoriulŭ din nesciinţă l'a slavizatŭ în „Proslavia.“ Tradiţia maĭ spune, că acestŭ Kirilŭ se rivaliza cu Gavriilŭ Bănulescu de la onórea de a deveni Mitropolitŭ Moldoveĭ, după retragerea Ruşilor, prin influenţa luĭ Amvrosie. Onórea acésta însă, şi cu tristele eĭ consecuenţe a fostŭ păstrată luĭ Gavriilŭ. (Veḑĭ biografia luĭ în Chronica Mitropolieĭ Moldoveĭ).

La anulŭ 1791, Benderulŭ şi Akermanulŭ devinŭ pronume séŭ titulŭ Archierescŭ. Gavriilŭ Bănulescu, ce venise din Rusia cu Exarchulŭ Amvrosie, fu chirotonitŭ de elŭ Archiereŭ cu titlu de „alŭ Akermanuluĭ şi alŭ Benderuluĭ.“ După elŭ a purtatŭ acestŭ titlu Dimitrie Vicariulŭ Archiepiscopuluĭ Gavriilŭ. La anulŭ 1812, în urmarea păciĭ de la Bucurescĭ, închiăétă între Turcĭ şi Ruşĭ, tóte ţinuturile cetăţilorŭ Besarabieĭ de la gura Prutuluĭ spre gurele Dunăriĭ, şi acele din interiorulŭ Besarabieĭ, ce se ocupaŭ de Turcĭ, şi făceaŭ parte din Eparchia Proilavieĭ, aŭ trecutŭ în stăpênirea Rusieĭ, şi aŭ intratŭ în noua Eparchiă ce s'a formatŭ în Besarabia. Prin urmare de acumŭ înainte Proilavia se mărginia numaĭ în Brăila cu ţinutul eĭ, şi negreşitŭ că totŭ la ea apărtineaŭ şi celelalte cetăţĭ stăpênite de Turcĭ pe ţermulŭ ţeriĭ românescĭ, precum Giurgiulŭ, Turnulŭ, etc.

5). La anulŭ 1814 era Mitropolitŭ Proilavŭ *Calinicŭ*. În Mineiulŭ luneĭ luĭ Ianuariŭ, de la Biserica St. Spiridonŭ, găsimŭ următórea adnotaţiune românéscă pe fila din urmă: „Să sciă de cândŭ m'am chirotonisitŭ eŭ Preotulŭ Neculaĭ sin Popa Dumitru otŭ Brăila, Protopopŭ Brăileĭ, şi m'aŭ chirotonisitŭ la chramulŭ luĭ Sfeti Nicolaĭ, la Biserică la Vĕrsătură (1) Proilavulŭ Calinicŭ. La vileatŭ 1814, Ianuariŭ 13.“ Totŭ din acestŭ anŭ, 19 Maiŭ, găsimŭ o însemnare în Mineiulŭ luneĭ Maiŭ, care ne dă óre-care idee de modulŭ administrăriĭ eparchiale: „Să se sciă de cândŭ aŭ datŭ poruncă Părintele *Apostolaki Iconomulŭ* Brăileĭ prin tótă raiaua la toţĭ Preoţiĭ de prin sate: aŭ adusŭ ântêiŭ pe Părintele Ioan de la Cuptóre (2), şi l'aŭ pusŭ de a slujit Sfânta Liturgie o săptămână, şi pe urmă aŭ adusŭ Preoţiĭ din totŭ ţinutulŭ Raialeĭ de iaŭ cercetatŭ, şi pe unde nu scia 'ĭ-aŭ învĕţatŭ. Cândŭ s'a dusŭ Părintele Niagu la Isichilia (3), din Brăila, amŭ însemnatŭ eŭ Dascalulŭ Dumitraki, *Primichirŭ* (4) a Mitropolieĭ Brăileĭ, 1814, Maiŭ 19.“

Proilaviĭ, pe aceste timpurĭ eraŭ totŭ-o-dată Mitropolițĭ de Silistra, precum se va vedea maĭ josŭ. De aceea eĭ nu aveaŭ locuinţă statornică în Brăila, ci veniaŭ acolo a timpurea, şi iarăşĭ se reîntornaŭ la Silistra, séŭ Drista. În Mineiulŭ luĭ Avgustŭ la începutŭ se găsesce acéstă însemnare: „Să se scie de când s'aŭ dusŭ Părintele Ioan Archimandritulŭ cu Părintele Vlădica la Silistra, 1818, Augustŭ 28.“

6). La anulŭ 1821 era proilavŭ Mitropolitulŭ *Anthimŭ*. Totŭ în acelŭ Mineiŭ găsimŭ următórea însemnare: „Să se scie de când m'amŭ făcutŭ anagnostŭ.... de Mitropolitulŭ Atimos, veletŭ 1821." Elŭ a administratŭ Proilavia până la finele resbeluluĭ dintre Turcia şi Rusia, în anulŭ 1828. După închiărea păceĭ, elŭ s'a retrasŭ în Rusia, fiindŭ compromisŭ la Turcĭ. Acestŭ Anthimŭ fusese maĭ nainte Mitropolitŭ la Dimoticha în Rumelia, dar deveni Proilavŭ, se ḑice, prin schimbŭ cu Proilavulŭ predecesorŭ Calinicŭ. Acésta se cunósce dintru o însemnare ce se găsesce la finele Mineiuluĭ Iuliŭ: „Să se scie când a venitŭ Părintele Ignatie de la Părintele Vlădica Calinicŭ de la Mitropolia Dimoticha în ţara grecéscă, care acestŭ Calinicŭ maĭ înainte era aicĭ la Brăila Mitropolitŭ *Dristŭ şi Proilavŭ*, şi apoĭ pe urmă s'a făcutŭ Dimotichan, şi Vlădica Kyrio Kyr Anthim, carele maĭ înainte era la Dimoticha Mitropolitŭ, s'a aşeḑatŭ aicĭ la Brăila şi Silistra, la care se ḑice că aŭ făcutŭ amândoĭ schimbŭ. Şi acestŭ maĭ sus numitŭ Părintele Ignatie n'a voitŭ ca să maĭ şéḑă la Părintele Vlădica, şi Sfinţia sa fiindŭ omŭ de ţéra românéscă, n'a pututŭ a se deda cu ómeniĭ şi cu locurile depe acolo, fiindŭ tamanŭ în vremea rezmiriţiĭ. 1822, Iuliŭ 8."

---

(1) Satulŭ Vĕrsătura este cale de o óră de la Brăila, pe Dunăre în sus

(2) Satulŭ acesta astăḑĭ nu există în judeţulŭ Brăileĭ.

(3) Trebue a înţelege: Iski-Kilia. Acésta turcesce însémnă: Kilia vechiă. Aşa se numesce şi astăḑĭ unŭ satŭ situatŭ în dreptulŭ Kilieĭ române pe ţermulŭ turcescŭ.

(4) Primichiriu este una din oficiele Bisericeĭ patriarchale. Eraŭ doĭ Primichiriĭ, ajutătorĭ protopsaltuluĭ.

Atâtŭ depe Protopopulŭ Nicolaĭ şi depe Iconomulŭ Apostolaki, de cariĭ s'a pomenitŭ maĭ susŭ, câtŭ şi depe acestŭ Părinte Ignatie, înţelegemŭ, că clerulŭ Mitropolieĭ Proilavieĭ era românescŭ, de şi Mitropoliţiĭ eraŭ Grecĭ.

La începutulŭ Mineiuluĭ grecescŭ Aprilŭ, se găsesce scrisŭ cu litere chirilice, de unŭ Románŭ ce nu scia grecesce, întregŭ titlulŭ Mitropolituluĭ Proilavŭ: „Анϑім тω пани ωротату ке Θеωпровлиту Митрополіту тис агіωтатоς Мітрополеως Дриста ке Проілавул Епертім ке Ексарх пандоς парадунаву, имон Деафѳенті ке деспоту пола та ети. 1822 Іуніе 2."

De aicĭ se vede fórte lămuritŭ că Mitropolitulŭ Proilavŭ în timpurile maĭ din urmă era Mitropolitulŭ Silistreĭ, şi că de acolo venia numaĭ a timpure la Brăila, precum s'a observatŭ şi maĭ susŭ, şi precum se va vedea şi din o altă însemnare maĭ de josŭ. Eparchia luĭ se întindea dealungulŭ Dunăriĭ pe de amândóuĕ ţermurile, pe unde era ocupatŭ de Turcĭ ţermulŭ românescŭ, éră de la Brăila în josŭ până la gurele Dunăriĭ, numaĭ pe ţermulŭ turcescŭ; ceea ce arată şi cuvintele: „Ке ексарх пандоs парадунаву." (Exarchŭ părţiĭ de preste Dunăre).

In acelaşĭ Mineiŭ la fine se însémnă: „Să se scie de cândŭ a venitŭ Panierotat ke Theoprovlit aghiu Mitropolit Dristu ke Proilavu Kyrio min Kyr Anthimo. Aŭ venitŭ la let 1822, Ianuar 5." „Aŭ venitŭ Mercurĭ, şi Joĭ în ḑiua de Bobotéză aŭ slujitŭ Sfânta Liturgie Părintele Vlădica." Subscrisŭ: „Niacşu Dascalŭ şi aprinḑĕtoriŭ de candele."

Şi era în vremea rĕzmiriţiĭ mariĭ din pricina Grecilor, trecuse unŭ anŭ tocma; éră cândŭ amŭ însemnatŭ aicĭ pe foaia acésta era vara în luna luĭ Maiŭ 30 de ḑile 1822, în desară, pe la ichindie.

Din altă însemnare ce se găsesce la începutulŭ Mineiuluĭ românescŭ pe Aprilie, scrisă de Logofĕtulŭ Mitropolieĭ, se vede că şi Logofĕtulŭ Mitropolieĭ din Brăila era Românŭ, se numia Constantin, era dascalŭ, feciorŭ alŭ Preotuluĭ Nicolaĭ Singelulŭ, şi era aşeḑatŭ în Brăila de la 1816.

La finele Mineiuluĭ românescŭ Aprilie se însémnă: „Acestŭ Mineiŭ este alŭ Sfinteĭ Mitropoliĭ, unde se cinstesce și se prăznuesce Sfinții Archangelĭ Michailŭ și Gavriilŭ. Acésta a dat'o Măria Sa Vodă milostenie Sfinteĭ Bisericĭ, și a datŭ împreună tóte cărțile céle ce sûnt obicĭnuite pentru tréba Bisericeĭ, și aŭ datŭ tóte ale Preoțieĭ și a Sfântuluĭ Altariŭ, pentru ca să fie pomenire în veciĭ vecilor." Din dată s'aŭ păstratŭ numaĭ: „Maiŭ 1."

Intr'o Evangelie română, tipărită la Buda, în anulŭ 1812, se citesce următórea însemnare: „Acéstă Sfântă și Dumnedeéscă Evangelie s'a dăruitŭ de robulŭ luĭ Dumnedeŭ Dimitrie la Sfânta Biserică de aicĭ, Mitropolia Ibrăileĭ (1), unde se cinstesce și se prăznuesce chramulŭ Sfinților Voevodĭ Michailŭ și Gavriilŭ, și cine se va ispiti.... etc. Și amŭ scrisŭ eŭ robulŭ luĭ Dumnedeŭ cu mână de țerînă, pentru că mâna putredesce, éră celŭ ce citesce totŭ mĕ pomenesce. 1825 Nic. Dascalulŭ απο του ημπράηλας."

De aicĭ inchiămŭ, că în Mitropolia Brăileĭ. de și administrată ...de unŭ Archiereŭ Grecŭ, serviciulŭ divinŭ se făcea în limba română, de preoțĭ și dascalĭ Românĭ, și pe cărțĭ române, chărăzite de Domniĭ Românĭ și de alte persóne române, din țéra românéscă. Deaseminea putemŭ deduce, că Domniĭ Românĭ ajutândŭ și sprijinindŭ cultulŭ Românŭ din Eparchia Proilavieĭ, prin aceea îșĭ exercitaŭ asupra Românilorŭ de acolo o influență morală. In cetatea Albă este o Biserică zidită de unŭ Domnŭ Românŭ; în Kilia se păstréză până astădĭ deasupra ușiĭ Bisericeĭ Sântuluĭ Nicolaĭ o inscripțiune slavonă, din carea se vede, că ea a fostŭ zidită de Domnulŭ Vasilie Lupulŭ, la aniĭ 1647—1648.

---

(1) Turciĭ din Proilavŭ, numele vechiŭ alŭ Brăileĭ, aŭ făcutŭ Ibraila, ca cum s'ar deriva de la numele turcescŭ *Ibraimŭ*. Totŭ așa aŭ făcutŭ eĭ cu numele românescŭ alŭ orașuluĭ *Smilŭ* séŭ *Similŭ*, l'aŭ schimbatŭ în Ismailŭ, nume arabŭ, usitatŭ la Turcĭ.

Maĭ reproducemŭ aicĭ în interesulŭ Istorieĭ dóuĕ însemnărĭ din *cărţile fósteĭ Mitropoliĭ* a Brăileĭ.

La finele Mineiuluĭ românescŭ Maiŭ se spune despre arderea Galaţilor în timpulŭ rescóleĭ Grecilor de la anulŭ 1821: „Să se sciă de cândŭ s'a arsŭ Galaţu totŭ, şi s'a tăiatŭ atâta mulţime de ómenĭ, până şi copiĭ aŭ tăiatŭ, de Turciĭ aceştĭ din Brăila şi din alte cetăţĭ, 1821, Aprilŭ 29. „Iscălitŭ Nicolaĭ aprindetoriulŭ de candele."

In altă însemnare se amintesce de Biserica *ruséscă* din Brăila. După cercetările ce amŭ făcutŭ amŭ aflatŭ că aşa se numia, pe după anulŭ 1828, Biserica Sântuluĭ Michailŭ din piaţa cea mare a oraşuluĭ. S'a numitŭ aşa pentru că ea a fostŭ prefăcută de Ruşĭ din giamie în Biserică chreştină, în dóuĕ rondurĭ, şi înzestrată cu cele de trebuinţă, odată în ocupaţia de la 1806—1812, după care ea iarăşĭ a devenitŭ Moschee; şi a doua óră, definitivŭ la 1828, cândŭ pentru totŭdea-una s'aŭ alungatŭ Turciĭ din Brăila. Biserica acésta s'a consacratŭ Sântuluĭ Michailŭ în onórea Principeluĭ Michailŭ Pavlovicĭ, sub a căruia conducere s'a luatŭ cetatea Brăileĭ. Dintr'ântêiŭ serviciulŭ divinŭ în acea Biserică se sevîrşia în limba rusă, precum atestă cărţile serviciuluĭ slavone, ce se păstrézĕ până acumŭ la ea.

La anulŭ 1828, Ruşiĭ ocupândŭ Principatele, la 18 Iuniŭ aŭ luatŭ Brăila, şi prin tractatulŭ de pace închiatŭ la Andrianopole, s'aŭ reîntorsŭ ţeriĭ românescĭ tóte fortereţele depe ripa stîngă a Dunăriĭ, împreună cu ţinuturile lorŭ. După aceea s'a disfiinţatŭ pentru totŭ-dea-una şi Eparchia Proilavieĭ, dându-se fie-care localitate la Eparchiele române, de la care ele fusese odinióră rupte. Şi aşa Proilavia de atuncĭ încetândŭ de a exista în realitate, şi uĭtată cu totulŭ de generaţia nóuă a Brăileĭ, totuşĭ există în memoria bĕtrânilor. Şi eŭ prin aceste însemnărĭ amŭ doritŭ să o scotŭ din totala uĭtare.

In fine închiămŭ spunerea nóstră cu o ḑicere proverbială română, formată de la traiulŭ Proilavilorŭ. Acestŭ proverbŭ era fórte familiar în secolulŭ precedent. Unŭ Archimandritŭ bĕtrânŭ de 70 anĭ îmĭ spunea, că în tinereţele séle, cândŭ cine-va voia se esprime traiulŭ unuĭ omŭ indepedentŭ, îndestulatŭ, ḑicea: „Par că e unŭ Proilavŭ.“ Éră acésta ne dă a înţelege, că Mitropoliţiĭ Proilavĭ, sub stăpênirea turcéscă, se bucuraŭ de nisce privilegiurĭ particulare, se priviaŭ ca capiĭ şi representanţiĭ chreştinilorŭ din Eparchiă, dispuneaŭ de miḑlóce materiale nu micĭ, avêndŭ în administraţia lor o Eparchiă de o mare întindere, nu cu puţine veniturĭ directe şi indirecte.

VII. Dubăsariĭ.

Este unŭ tîrguşorŭ pe malulŭ stîngŭ alŭ Nistruluĭ în Ucraina actuală. Elŭ era din vechime, şi până astăḑĭ, locuitŭ de Românĭ; până la 1716 se ţinea de Eparchia de Huşĭ. De acolo primiaŭ chirotonia, Sântulŭ Myrŭ, Antiminse, etc.; dar de atuncĭ s'a hotărîtŭ a fi sub ascultarea Mitropolituluĭ Proilavŭ.

Pe la 1790 în Dubăsarĭ se găsesce un Proilavŭ Kyrilŭ. Acésta ne dă a înţelege că Dubăsariĭ celŭ puţin în privinţa administraţiuneĭ bisericescĭ era centrulŭ a tótă partea sudică dintre Bugŭ şĭ Nistru până la Marea-Négră, ce nu fusese încă ocupată de Ruşĭ până la pacea de Iaşĭ.

In anulŭ 1794 în Dubăsarĭ era o tipografiă română, proprietate a luĭ Michailŭ Strilbiţki, ce se titluia „Protoiereŭ alŭ stăpânirilorŭ Moldoveĭ şi Valachieĭ şi alŭ Besarabieĭ.“ Acestŭ titlu se vede că elŭ îlŭ căpĕtase de la Exarchalŭ Amvrosie, carele administrase Mitropoliele române între aniĭ 1788 şi 1792. Acestŭ Strilbiţki la anulŭ 1785, sub Mitropolitulŭ Gavriilŭ Calimachŭ, era tipografŭ şi Exarchŭ alŭ Mitropolieĭ Moldoveĭ Acésta se vede din frontespiciulŭ Molitveniculuĭ tipăritŭ în acea Mitropoliă la anulŭ citatŭ, unde se ḑice: „S'a tipăritŭ de Popa Michaiŭ Strilbiţki, şi Exarchŭ din Mitropolia Iaşuluĭ.“ Judecândŭ după óre care date, tipografia luĭ Strilbiţki de la Dubăsarĭ, se póte crede că este tiporafia Mitropolieĭ de Iaşĭ. Popa Strilbiţki era tipografŭ de meseriă. In cărţile tipărite de elŭ şi stampele sûnt sculptate de dênsulŭ şi pórtă numele luĭ. Tipografia Mitropolieĭ de Iaşĭ era luĭ încredinţată. După retragerea Ruşilor din Principate, peste doĭ anĭ, găsimŭ pe Strilbiţki tipografisindŭ în Dubăsarĭ; 'dar tot-o dată în Synodiculŭ Mitropolieĭ găsimŭ însemnatŭ, că Archiepiscopulŭ Amvrosie ce fusese Exarchŭ în Moldova în timpulŭ ocupaţiuneĭ rusescĭ, rĕdicându se de aicĭ cu oştile şi trecêndŭ în Rusia, a luatŭ cu sine şi tipografia Mitropolieĭ. Dupre óre-care împregiurărĭ se vede că acea tipografie s'a opritŭ in Dubăsarĭ, împreună cu tipografulŭ séŭ Strilbiţki. La Poltava reşedenţa luĭ Amvrosie, nu se vede să fi fostŭ vre-o-dată tipografiă. Acolo, în 1794, Strilbiţki tipări unŭ Ceaslovŭ românŭ dupre modelulŭ celorŭ rusescĭ, „întru însuşĭ a sa tipografiă.“

După începerea resbeluluĭ între Ruşĭ şi Turcĭ, la 1806, Mitropolitulŭ Gavriilŭ, carele era în retragere, pensionatŭ şi pêtrecĕtoriŭ la Odesa, veni la Dubăsarĭ, şi aicĭ aşteptă până ce'ĭ veni de la St. Peterburgŭ denumirea sea la Exarchatulŭ Mitropolielor din Moldova şi Ţéra-românéscă, carea a urmatŭ la 1808.

Insemnămŭ aicĭ, că peste Nistru, afară de Dubăsarĭ sûnt încă şi alte tîrgurĭ romànescĭ, precum: Ocna, Balta, etc., şi o mulţime de sate româneseĭ; tóte colonizate în deosebite timpurĭ cu bejenarĭ din Moldova, cariĭ părăsiaŭ patria lor de groaza ciocoilor şi a jafurilor nesfîrşite ce devastaŭ biata Moldovă, maĭ alesŭ sub Fanarioţĭ. Dar o mare parte din eĭ şi acolo aŭ datŭ peste necazŭ, aŭ devenitŭ Crepostnoĭ aĭ Panilorŭ Leşĭ şi Ruşĭ; şi nu puteaŭ nicĭ să se întórne înapoĭ; ci se svêntaŭ de dorŭ, precum se póte încheia din următórele strofe ale unuĭ cânticŭ popularŭ, de la Româniĭ din Ucraina, ce l'am auzitŭ de la unŭ bĕtrânŭ, carele s'a născutŭ şi a copilăritŭ în locurile acele:

„De cândŭ m'amŭ rĕdicatŭ
Multe ţerĭ amŭ maĭ âmblatŭ.
Ca Moldova n'amŭ aflatŭ;
Ca Moldova
Şi Craiova
Ţară bună şi blajină
De păgânĭ n'are hodină.

Cuĭ îĭ voia să dorĕscă,
Trécă 'n ţara Muschicéscă,
Să vé̡dă, şi să dorĕscă;

Să'şĭ facă casa pe malŭ,
Să ducă dorŭ cu amarŭ."

Unŭ altŭ cântecŭ totŭ de acolo ni-a păstratŭ tradiţia despre unŭ Vasilie Cananăŭ Sardariulŭ de Orcheiŭ, carele taĭnicŭ coînţelesŭ cu Tătariĭ, făcea prădăciunĭ prin Besarabia, devastândŭ satele şi târgurile. Nime nu era în stare a'lŭ discoperi, fiindŭ că la ivélă prădaŭ Tătariĭ; şi elŭ lua numaĭ parte din pradă deagata. Insă simţulŭ poporuluĭ l'a discoperitŭ şi blestemulŭ luĭ îlŭ urmăresce pe totŭ-dea-una:

„Frunḑă verde de chirăŭ
De l'arŭ bate Dumneḑeŭ
Pe Vasile Cananăŭ!
Că de cândŭ s'o sărdăritŭ
Multŭ norodŭ o sărăcitŭ;
De la Nistru până 'n Prutŭ
A rĕmasŭ negru pămêntŭ."

VIII. Archieria titulară în Moldova.

In Moldova, până în anulŭ 1819, din clerulŭ românŭ nu se rĕdicaŭ la trépta Archieriei alte persóne, afară de Mitropoliţiĭ şi Episcopiĭ Eparchioţĭ. Archiereĭ titularĭ, cu Eparchiĭ nominalĭ, eraŭ numaĭ Grecĭ, dintre cariĭ uniĭ eraŭ Egumeniĭ de pe la Monastirile aşa numite închinate. Ca argumentŭ la acésta, citămŭ aicĭ un pasagiŭ în acestŭ sujetŭ de la Doctorulŭ Andreas Volfŭ, carele a trăitŭ şi a scrisŭ pe la începutulŭ viaculuĭ presentŭ;

„Se află în Moldova câţĭ-va Episcopĭ Grecĭ, cariĭ pórtă numaĭ titulŭ, dar nu sûnt investiţĭ cu nicĭ o diregĕtoriă bisericéscă; căcĭ locurile locuinţeĭ lorŭ de maĭ înainte şi Eparchiele lorŭ în presentŭ sûnt proprietate a Turcilor. In măgulitórea aspiraţiune, că la împregiurărĭ favorabilĭ, aceste locurĭ fóste óre-cândŭ Episcopie, potŭ veni érăşĭ sub stăpênirea Grecilorŭ, se continuă astŭ-feliŭ de Episcopĭ, şi cândŭ móre vre-unulŭ din eĭ, Patriarchulŭ pune îndată unŭ succesore la aceste demnităţĭ sărăcăcióse. Se află în Iaşĭ câţĭ-va Episcopĭ de acestia: celŭ de Ierapole, de Sarde, etc., cariĭ se întreţinŭ de Mitropoliţiĭ Moldoveĭ, de Episcopiĭ indigenĭ şi de uniĭ din boiarĭ, cu banĭ şi cu alte necessarie, nu din obligaţiune, ci numaĭ din bine-voinţă. Incă obicĭnuescŭ a se servi cu aceştĭ Episcopĭ la maĭ multe trebĭ spiritualĭ, d. e. Botezurĭ, Cununiĭ şi înmormêntărĭ, adese-orĭ cu o recompensă considerabilĕ. (Ĭ Theil. Seit. 161—162).

Celŭ ânteiŭ Clericŭ Românŭ ce a cerutŭ Archieria titulară, orĭ maĭ bine nominalĕ, a fostŭ Inocentie Igumenulŭ de la Păpăuţĭ, fostŭ Eclisiarchŭ alŭ Mitropolieĭ. Cândŭ ânteia óră, la 1819, elŭ a arĕtatŭ acea dorinţă Mitropolituluĭ Veniaminŭ, aducêndŭ esemplulŭ Egumenuluĭ Grecŭ predecesorŭ, carele fusese Archiereŭ, Mitropolituluĭ s'a părutŭ cererea aşa de estravagantă, ca şi cândŭ arŭ fi cerutŭ disnaţionalizare, permisiune de a se face Grecŭ. Mitropolitulŭ nu a cedat, de câtŭ după ce doritoriulŭ de Archierie titulară a dat declaraţiune înscrisŭ că se esclude din clerulŭ Bisericeĭ Moldoveĭ, că se numĕră la clerulŭ Patriarchieĭ de Antiochia, ŭnde este închinată Monastirea sea; şi că nicĭ-o-dată nu va avea pretenţiune a se înainta la vre unulŭ din Scaunele episcopale ale ţereĭ. (Veḑĭ declaraţiunea acésta în Condica Sfântă).

La anulŭ 1826 s'a chirotonisitŭ alŭ doilea Archiereŭ dintre Românii Moldovenî: acesta este Archimandritulŭ Varlaam Cuza Egumenulŭ Sf. Spiridon. Elŭ se făcuse Egumenŭ dupre cererea şi recomandaţia Mitropolituluî Grecŭ Nectarie Sardeon, ce fusese Egumenŭ la acea Monastire, dar acum ajunsese la slăbiciune şi bólă. Tot acestŭ Mitropolitŭ a miḑlocitŭ la Patriarchia ecdosisŭ pentru chirotonia luî Varlaam în Archiereŭ titulariŭ pe aceeaşî Mitropolie Sardeon ca şi predecesorulŭ. Acésta s'a făcutŭ deaseminea fără bine-cuvêntarea Mitropolituluî Veniaminŭ, în puterea drituluî stavropigialŭ alŭ Monastireî Sf. Spiridonŭ. (Condica Sfântă).

In acestaşî anŭ se recunósce luî Meletie Burdujénulŭ titlu de Archiereŭ titulariŭ, iarăşî cu condiţiă de a se lepăda de drepturile de cliricŭ pămêntényŭ, a se privi în ţéră ca streinŭ, şi nicî-o-dată a nu aspira la vre-o Episcopiă a Moldoveî. (Condica Sfântă).

In cele depe urmă a cedatŭ şi Mitropolitulŭ Veniaminŭ, şi la 1832, însuşî a mijlocitŭ ecdosisŭ la Patriarchia de Constantinopole pentru chirotonie în Archiereŭ titulariŭ a Archimandrituluî Athanasie, Eclisiarchulŭ Mitropolieî. Reproducemŭ aicî din Condica Sântă jurnalulŭ încheiatŭ de Archiereiî Filaretŭ Apamiasŭ şi Meletie Stavropoleosŭ la ocazia ipopsifiareî acestuî Archiereŭ:

„După trebuinţa ce aŭ urmatŭ aicea în cathedra politieî oraşuluî Eşiî de Archiereu titularnicŭ, fiindŭ lipsă de Archiereî, spre întimpinarea sufletescilor datoriî a pravoslavnicilor chreştinî. Inaltŭ Preo-sfinţitulŭ stĕpânŭ şi Mitropolitŭ a tótă Moldova Kyrio Kyrio Veniaminŭ, avêndŭ buna-voinţă a alege la treapta titularniceî Archieriî pe Prea-cuvioşia sa Archimandritulŭ Kyr Athanasie Eclisiarchulŭ Sf. Mitropoliî, prin arĕtarea şi cererea înscrisŭ ce aŭ făcutŭ pentru acéstă trebuinţă şi persónă înaltŭ Prea-sfinţia sa la 2 a corenteĭ lunĭ Avgustŭ: a următoriuluĭ anŭ 1832, cătră Prea-sfinţitulŭ şi a tótă lumea Patriarchŭ Kyrio Kyrio Constandie, găsindŭ de cuviinţă acéstă cerere, aŭ bine-voitŭ a trimite cătră Inaltŭ Prea-Sfinţia sa Sinodicescŭ şi Patriarchicescŭ iscălitŭ Ecdosisŭ totŭ în acestŭ anŭ şi lună Avgustŭ 20, cu blagoslovenie de a chirotonisi pe numitul Archimandritŭ Archiereŭ, cu titlulŭ Episcopieĭ Sevastias. Decĭ adunându-ne noĭ fraţĭ Archiereĭ în Biserica 'Sf. Mareluĭ Mucenicŭ Georgie din Sf. Mitropolie. După canonicésca hotărîre, amŭ chiămatŭ pe fratele Kyr Athanasie Archimandritŭ ca pre unŭ cinstitŭ şi vrednicŭ obrazŭ de acestŭ sfântŭ şi mare darŭ ce are a priimi sub numele maĭ susŭ pomeniteĭ Eparchiĭ Sevastiasŭ. Căruia i s'a trecutŭ numele în acéstă Sf. Condică a Prea-sfinteĭ Mitropoliĭ. *1832*, *Septembrie* 3.

(Iscăliţĭ) Filaretŭ Apamiasŭ şi Meletie Stavropoleosŭ."

Dar şi după aceste concesiunĭ, în Moldova s'a păzitŭ cu stricteţă datina, de a nu se rĕdica dintre Archiereiĭ titularĭ la Scaunele ierarchice ale ţereĭ.

Mitropoliţiĭ următorĭ Meletie şi Sofronie aŭ abuzatŭ de acestŭ novismŭ în Biserica Moldoveĭ, înmulţindŭ fără trebuinţă numĕrulŭ Archiereilor titularĭ, şi întroducêndŭ în tagma Archierieĭ une-orĭ chiar şi óminĭ nedemnĭ de ea.

Să reproducemŭ aicĭ în fine, spre sciinţă, şi unŭ ecdosisŭ patriarchicescŭ, ce obicĭnuesce Patriarchia a da Mitropoliţilor Românĭ, cândŭ eĭ cerŭ bine-cuvêntare de de a chirotoni vre unŭ Episcopŭ titulariŭ. Copia este trasă de pe unulŭ din ecdosele date în 1861 de Patriarchulŭ Ioachimŭ, cătră Locotenentulŭ Mitropolieĭ de Iaşĭ D. Kesarie Sinadonŭ:

„Ioachimŭ cu mila luĭ Dumneḑeŭ Archiepiscopŭ Constantinopoleĭ, Romeĭ nóuă şi Patriarchŭ Icumenicŭ.

Iubitorule de Dumneḑeŭ Episcope alŭ Sinadelor, Locotenințe alŭ Sânteĭ Mitropoliĭ Moldavieĭ, iubite întru Duchulŭ Sântŭ frate şi conliturgisitoriŭ alŭ Smerenieĭ nóstre, Domnule Kesarie; charŭ theofilieĭ téle şi pace de la Dumneḑeŭ. Din prețiósa scrisóre a frățieĭ téle trimisă nóĭ cu data din 28 a trecuteĭ lunĭ Noembrie, amŭ vĕḑutŭ cele ce cu socotință evseviósă şi iubitóre de Dumneḑeŭ anunță Mareĭ nóstre Bisericĭ a luĭ Christosŭ, adică cugetarea seriósă provenită din rĕposarea a patru Archiereĭ titularĭ: a luĭ Mardarie Apamiasŭ, Athanasie Sevastiasŭ, Irinachŭ Diocliasŭ şi Genadie Tripoleosŭ, după care se simte o mare lipsă în necesitățile duchovnicescĭ ale turmeĭ evseviόse de acolo, şi în privirea căria ațĭ cerutŭ şi ațĭ primitŭ încuviințarea Ministeriuluĭ bisericescŭ şi a Pré-Inălțatuluĭ Domnŭ pentru a restitui pe Archiereiĭ rĕposațĭ prin bărbațĭ cu sciință bisericéscă, cu purtare nepătată şi distinşĭ prin virtute, dintre cariĭ ni-ațĭ şi recomendatŭ de unŭ aseminea pre Prea-cuviosulŭ Archimandritŭ Domnulŭ (N) şi ni-ațĭ cerutŭ a nóstră bisericéscă învoire de a'lŭ înainti la înalta demnitate a Archieriei cu numele onorificŭ alŭ Sfinteĭ Episcopiĭ (N), renumită óre-cândŭ, pentru ca să servéscă archieresce la trebuințele duchovnicescĭ întêmplătóre ale poporuluĭ chreştinŭ, orthodocsŭ, ce se află în acea păzită de Dumneḑeŭ Eparchiă. Vĕḑêndŭ decĭ acéstă cerere a Theofilieĭ tale correspunḑĕtóre seriósei vóstre îngrijirĭ bisericescĭ, pentru înlesnirea duchovnicéscă a evsevioşilor chreştinĭ, şi aprobândŭ zelulŭ vostru iubitorŭ de Dumneḑeŭ şi îngrijirea vrednică de laudă a Theofiliei téle în privinţa acestuĭ obiectŭ esenţialŭ, o amŭ priimitŭ cu mulţămire şi scriindŭ oferimŭ Theofiliei téle învoirea nóstră bisericéscă, ca invitândŭ doĭ séŭ şi maĭ mulţĭ din sânţiĭ Archiereĭ localĭ, séŭ şi dintre iubitoriĭ de Dumneḑeŭ Episcopĭ aĭ Sfinteĭ Mitropoliĭ Moldoveĭ, să facĭ în sfinţita Biserică a Mitropoliei alegerea canonică (1) cu preferinţa numeluĭ a ḑisuluĭ Archimandritŭ Domnuluĭ (N) în Condica Sântă, carea se va subscrie de către Theofilia ta şi sânţiĭ Archiereĭ conalegĕtorĭ, şi în orĭ care ḑi veĭ voi, avêndŭ conliturgisitorĭ pe aceĭ sânţĭ Archiereĭ, veĭ sĕvêrşi Dumneḑeésca şi sfinţita Mystagogiă cu tótă orônduéla canonică şi cu invocarea şi charuluĭ Prea-sântuluĭ şi incepĕtoriuluĭ sevîrşirilor Duchŭ veĭ prochirisi pe alesulŭ candidatŭ Domnulŭ (N) Archiereŭ şi Episcopŭ titularŭ alŭ renumiteĭ óre-cândŭ Episcopiĭ (N). Apoĭ ni veĭ trimite şi copiă întocma de pe memoriulŭ (ὑπόμνημα) ce se va face, ca să se depună în Condica eclesiastică de aicĭ a memorandelor, spre neîncetată dovédă. Spre acestŭ scopŭ decĭ vi se şi înaintesce acestŭ ecdosŭ Patriarchalŭ în formă de epistolă. Éră charulŭ luĭ Dumneḑeŭ şi nemărginita luĭ milă fie cu Theofilia ta

1861, Decembre 22.

Alŭ Constantinopoliei
În Christosŭ frate.

BIBLIOTECA * ACADEMIEI * ROMÂNE

FINE.

---

(1) De aicĭ se vede fórte chiar, că Patriarchia, prin *alegere canonică* nu înţelege de câtŭ actulŭ Ipopsifărei, care se face în séra ḑileĭ precedente, consacrărei, actŭ ce face parte din rônduéla chirotonieĭ bisericescĭ.

BIBLIOTECA *ACADEMIEI* ROMÂNE

TABLA

MATERIELOR COPRINSE IN CHRONICA ŞI IN APPENDICE.

INTRODUCERE.

Pagina

Numirea şi originea Huşilor 1
Huşiĭ ca punctu strategicŭ şi reşedinţa domnéscă . . . 10
Starea generale a Huşilor în viacurile 17, şi 18-le . . 26

AMPLOIATI DOMNESCI ANTICI.

Consiliulŭ Municipal alŭ Huşilor, şi Uriadniculŭ 31
Vorniculŭ de Huşĭ 35
Pârcălabulŭ 36
Pacharniculŭ II-le 37
Cămănariĭ 38
Vameşiĭ. — Desetniciĭ. — Gorştinariĭ 39
Bezmĕnariĭ. — Deşugubinariĭ, séŭ şugubinariĭ 40
Globniciĭ 42
Podvodariĭ şi Olăcariĭ. — Conăcariĭ. — Brănişteriĭ. . . 43
Căpitanŭ de ţinutŭ. — Pârcălabŭ de ţinutŭ 44
Buliubaşa de Huşĭ. — Turcagi-başŭ-aga. Başŭ-ceauşŭ-aga. 46
Dăbilarĭ. — Vel-Căpitanŭ de Codru 47
Boerĭ Zlotaşĭ 49
Izbaşa. — Aprodŭ — Copiĭ de casă 50
Dvornicŭ de pórtă. — Ceparĭ şi Bourarĭ 51
Marele Vornicŭ alŭ ţereĭ de josŭ 52
Telal-Başa. — Uşurgiĭ. — Vătajiĭ-marĭ. 53

DABILE ŞI ANGARII.

Pagina
Zloţĭ. Leĭ. Talerĭ. Galbinĭ. Sulgiŭ. Ilişŭ. Untŭ 54
Bezmenŭ de céră. Ialoviţe de silişte 55-57
Branişte. Care împĕrătescĭ. Ghile séŭ Bile 58
Şeice. Camănă 59
Bezmenŭ. Joldŭ şi Podveḑĭ 60
Caĭ de olacŭ 61
Glóbe şi deşugubine, séŭ şugubine 64
Ciobote — Lucrulŭ vielorŭ domnescĭ 68
Ghiaţa. Seŭ şi miere 69
Vama Cepăriă 70
Dejma. Feria séŭ Heria 71
Rînduele. Chărtiĭ 72
Pecetluiturĭ, séŭ baniĭ peceţilorŭ. 73
Fumăritulŭ 75
Desetina. Năpaste 76
Văcăritulŭ şi Caniţa. 77
Mortasipia. Baniĭ stéguluĭ. Mucarelŭ 79
Rĕsura 80

MONEDA ANTICA, ŞI COMERCIUL.

Ortŭ. Ugri jolti. Talerĭ. Florinţĭ 81
Costandă. Potronicĭ. Leĭ bătuţĭ. Zloţĭ 82
Rublă. Aspri. Tultŭ 83
Copeice. Şalĕŭ. Banĭ. Pungă de banĭ 64
Lipsa de banĭ şi starea comerciuluĭ. 85
Mierea şi Turciĭ 87

CHRONICA EPISCOPIEI DE HUŞI.

Infiinţarea Episcopieĭ de Huşĭ 90
Eparchia Episcopieĭ Huşilor. 96
Rangul Episcopuluĭ de Huşĭ în ordinea Ierarchică . . 100
Episcopiĭ ce aŭ cârmuit Eparchia Huşilor: . . . . . .
I. Ioan. II. Filotheiŭ 101
III. Efrem. IV. Iosifŭ. V. Mitrofanŭ I. 103

VI. Pavelŭ 107
VII. Mitrofanŭ II. 108
VIII. Georgie. 114
IX. Gedeon I. 116
X. Sava I. XI. Iorestŭ, XII. Theofanŭ. . . . 122
XIII. Dositheiŭ 125
XVI. Serafimŭ 126
XV. Ioan II. 131
XVI. Sofronie I. 136
XVII. Calistru. 142
XVIII. Mitrofan III. 145
XIX. Varlaamŭ I 148
XX. Sawa II. 172
XXI. Iorestŭ 184
XXII. Gedeon II. 196
XXIII. Varlaamŭ II. XXIV Theofilŭ 206
XXV. Ierotheiŭ 214
XXVI. Inochentie 225
XXVII. Iacovŭ *Stamate* 342
XXVIII. Veniamin Costaki 371
XXIX. Gerasim 389
XXX. Meletie I. 392
XXXI. Sofronie II. Miclescu 427
XXXII. Meletie II. Istrati 456
Tabla chronologică de Episcopii de Huşi cu Domniĭ contimpuranĭ lor 461

APPENDICE.

Noţiunĭ istorice relative la istoria limbeĭ române. . . . 1
. . . . relative la Chronologiă 98
. . archeologice, istorice, geografice, filologice . . 99
Episcopiele şi Episcopiĭ de Romanŭ şi de Rădăuţĭ . . 106
Eparchia Chotinuluĭ şi a Kişinăuluĭ 148
Eparchia Proilavieĭ 152
Dubăsariĭ 167
Archieria titulară în Moldova 170

ERATA

Pag.	Rând.	Eratele	Corecțiunile
4	27	Hsiții	Husiții
32	13	Asésta	Acésta
48	1	anutŭ	anulŭ
49	32	nasațiă	nesațiă
54	8	amŭ lua	a nu lua
57	8	statŭ	satŭ
70	21	ta tîrgŭ	la tîrgŭ
—	29	ce numia	se numia
97	31—36	În loculŭ noțiunilorŭ date în notiță despre tîrgușorulŭ Troianŭ, să se substitue următórele: „Volfŭ ne spune, că pe timpulŭ seŭ. Troianulŭ era unŭ satŭ în districtulŭ Covurluiuluĭ, pe țermulŭ osticŭ, alŭ Prutuluĭ, nu departe de Galațĭ (I Theil. seit. 76). După cercetările făcute amŭ aflatŭ. că acestŭ tîrgușor, séŭ satŭ, era situatŭ lângă șanțulŭ Troianŭ, unde acesta dă în valea Prutuluĭ, între satele Vadulŭ-luĭ-Isacŭ și Colibașiĭ. Pe loculŭ vechiuluĭ Troianŭ astădĭ este țérina Colibașilorŭ. Tradiția spune, că satulŭ Troianŭ s'a spartŭ de reulŭ Tătarilorŭ.	
115	32	noduluĭ	Synoduluĭ
117	25	cicile	civile
119	20	cu dênșiĭ	cu nușiĭ
144	23	polconulŭ	poclonulŭ

Pag.	Rând.	Eratele	Corecţiunile
153	12	su Sanda	cu Sanda
177	8	gorştina de aĭ	gorştina de oĭ
—	11	oĭ goştini	aĭ goştini
211	27	nedisciplicate	nedisciplinate
224	18	cuprime	cuprinsŭ
269	22	nnĭ	noĭ
302	32	Letila	Letop. t. III.
333	17—19	În locŭ de cuvintele: „Şi că nu i a fostŭ de nicĭ unŭ folosŭ şi aceea, că maĭ ascunsese într'unŭ locŭ tăinuitŭ vro-câteva sute de suveranĭ de auru:“ să se citéscă: „Şi nu 'ĭ ar fi fostŭ de nicĭ unŭ folosŭ şi aceea, décă ar fi fostŭ ascunsŭ în vre-unŭ locŭ tăinuitŭ vre-o câte-va sute de suveranĭ de aurŭ.“	
357	27	Iaocv	Iacovŭ
382	16	prăjnă	prăjină
405	31	maĭ pusŭ	maŭ pusŭ
412	4	ş eargă	şi mergŭ
438	21	o asemisea	o aseminea
442	27	ţinuale	ţinutale

APPENDICE.

7	6	Slanislavu	Stanislavŭ
20	26	Cărăbuţŭ	Cărăbăţŭ
34	20	Мȣцємєскȣци	Мȣлцємєскȣци
35	20	ꙟоу	оуꙟ
46	20	ce daŭ	se daŭ
67	15	падоаба	подоаба
89—90		Fragmentulŭ din liturgia luĭ Dositheiŭ din eróre este reprodusŭ cu cirilică; de aceea ortografia nu correspunde epocheĭ.	

BIBLIOTECA ACADEMIEĬ ROMÂNE

II 104[illegible]5

CHRONICA

HUSILORU

ŞI

A EPISCOPIEI

CU ASEMINEA NUMIRE

DUPRE DOCUMENTELE EPISCOPIEI ŞI ALTE MONUMENTE ALE ŢEREI.

SCRISA DE EPISCOPUL DUNAREI-DE-JOSŬ

MELCHISEDEK.

BIBLIOTECA *ACADEMIEI* ROMÂNE

BUCURESCI.
42. TYPOGRAPHIA C. A. ROSETTI, STRADA COLTEA 42.

1869.